

ЧЕКСИЗ НУР

М. Хетхуах Түмен

УДК 29
ББК 86.38
Ч-37

*Чексиз нур – Мухаммед Пайгамбар (САВ)
Мухаммед Фетхуллах Гүлен.*

Бул китеп Кыргызстан мусулмандарынын дин
башкармасынын уруксаты менен басылды.
№ 64. 24.11.2011.

Которгондор:

Алмамбет Осмон уулу. Канатбек Аманбаев.

Редациялагандар:

Тойчу Жороев, Сейитбек Идирисов, Чамашев Азизбек.

Мухаммед Фетхуллах Гүлен.

Ч-37. Чексиз нур – Мухаммед Пайгамбар (САВ)/которгондор
А. Осмон уулу, К. Аманбаев – Б.: Дил Азык басма үйү. 2013. - 712 б.

ISBN 978-9967-27-174-6

Китеп - Пайгамбарыбыздын кайталангыс өмүр баянын илик-теп, үлгү алууну каалаган окурмандарга арналат. М.Ф. Гүлендин бул эмгеги дүйнөнүн көптөгөн тилдерине которулуп окурмандырдын жүрөгүнөн түнөк тапты. Кыргыз тилинде кайрадан толукталып басылды.

Ч 0403000000 -13
ISBN 978-9967-27-174-6

УДК 29
ББК 86.38
© «Дилазык» басма үйү.

СӨЗ БАШЫ

Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) чексиз улуулугу тууралуу сөз учугун улап, бийик сыпатын баяндап берерде, Анын адамзаттын азаттыгы үчүн аткарган иш-аракеттери адамзаттын айыкпас жараларына шыпаа болоор мүрөк суу сымал сунулушу жана улуу жашоосунда улуулугуна жараша таанытылуусунда башкалар сыяктуу менин да ой-санаамды жана бүткүл аң-сезимимди арбап алган болчу. Бул менин түбөлүктүү эңсөөм жана жан дүйнөмдү ээлеп алган каалоо-тилегиме айланган негизги сөздөрдүн бири.

Ал – адамзаттын чексиз улуу сыймыгы.

Он төрт кылымдан бери карай ааламдагы эң улуу делген кемеңгерлер, эчендеген алп ойчул-философтор жана жылдыздай жаркыраган даанышман аалымдар анын аркасында ар дайым кол куушуруп: «Сен жалпыбыздын ардактап сыйлаган сыймыгыбызсың!» дегенден башканы айта алышпады.

Кылымыбызда ушунчалык ойрондоолорго тушукса да айчыктуу мунараларыбыздан али да болсо «*Ашхаду анна Мухаммадан Расуулуллах!*» деген азан үнү жаңырып турганын, Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) рухунун бардык жерде канат жайып баратканын көрүп, күнүгө беш жолу толкунданаарыбыз буга айкын далил. Аны ушундан да көрсөк: келечек муундун эс-акылын будамайлап, ак жолдон адаштырууга ички жана сырткы душмандар канчалык жандалбастасын, али да болсо балтыр эти катып баралына толо элек, кыл мурут далайлаган жаштарыбыздын «Мухаммеддик акыйкаты» толук түшүнүп, маанисин аңдоодо бир топ кыйынчылык-

тарга карабастан, жарыкты чарк айланып учкан көпөлөктөй Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) карай умтулгандары теңдешсиз улуу окуя. Мезгилдердин алмашуусу биздин жан-дилибиздеги Ага тиешелүү акыйкаттардын эч кайсынысына өз кедергисин тийгизе алган жок. Ооба, Ал ушул күндөрдө да таңкы шүүдүрүмдөй таптаза. Досторума далай ирет айткандай, Мадинага качан да барып калсам, Анын укмуштай касиети ушунчалык мени ээликтирип алгандыктан бир кадам эле алга жылсам, Анын өзү менен оро-пара келип, коңур үнү менен «куш келдиң!» деп айтканын укчудай боло берем.

Мына, Анын жан дүйнөбүздөгү чаң баспас таза бейнеси күн өткөн сайын дагы да тазарууда.

Ооба, замандын күр-шар агымы менен кээ бир ойлор эскирип, наркын жоготкон болсо, адамдардын жан дүйнөсүндө уялаган Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) күн өткөн сайын кулпуруп жаңы ачылган жоогазындай ар дайым жашарып жаңылана берет.

Дегинкиси, улуу инсандарды ыр-дастандарда даңазалап сүрөттөгөндөй, биз да Ал тууралуу жеткилең айта алган болсок, (бирок, кейиштүүсү айта алган жокпуз) же болбосо башкалардын айтуусуна мүмкүндүк берилгендей, Ал тууралуу дагы да айтууга жол таап, көркөм өнөр жана маданият жааты Аны таанытууга толук бойдон күч жумшаса бүгүнкү урпактардын жан дүйнөсүндө Ал гана жашап, жүрөктөрүнөн түнөк табар эле. Ошого карабастан ааламдын бардык булуң-бурчунда күн сайын колуна кумганын алып, баары ошол Каусардай туптунук булакка умтулуп, Улуу Көсөмдүн (саллаллаху алейхи васаллам) бакыт өргөөсүнө жетүүгө тырышууда.

Ооба, бүтүн Америка, Англия, Франция, Германия баштаган бардык өлкөлөрдө Аны жана Анын жолун таанып билгендер көбөйүп, мусулмандар жалындуу сөздөрү менен Анын ой-пикирин таратып, мусулмандык өзүнүн «алтын кылымына»¹ кайра келаткандай абал байкалууда ислам ааламы азыркы учурда өнүгүү кезеңин баштан өткөзүп жатат. Мындан бир-эки кылым

1. Пайгамбарыбыз жашаган кылым

мурда алгылыктуу ой жортуулунан куружалак калган мусулмандардын ордун эми бүгүн ислам илимин чырак кылып, Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) изин ээрчиген, көөдөнү ойгоо, илим-билимдүү мусулман коому басты.

Өмүрүнүн калганын өздөрүнө ыңгайлуу орун издөөдө жандалбас ургандар, «издерден» башы маң болуп, көрүнгөндүн артынан салпактагандар мындан эч кандай пайда чыкпасына көзү жетип, кылымдардан бери баа-баркынан жазбаган Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) мектебине баш калкалоодо.

Мына, Морис Буке, Роже Гароди сыяктуу канчалаган биз атын билип-билбеген батыштыктар мусулман болушууда.

Бирок биз ошол ааламга нур чачкан улуу көсөмдүн Өзүн терең тааный алдыкпы? Силерге бул жөнүндө эмнелерди айта алам? Башым беш жашымда саждага тийсе да, мен Аны жеткиликтүү кылып айта алдымбы? Билгендеримди толук сиздерге айтып бере алдымбы?

Чындыгында, биз жыйырманчы кылымдын адамдарын тула боюн толкута баяндап, ошол ааламга жарык чачкан, жан дүйнөлөрдү жаркыраткан нурдуу инсанды өзүнө жараша ылайыктуу айта алдыкпы?

Жок! Эгерде адамзат Аны билгенде, Аны көрүүгө куштар болуп, сары изин саргара куумак эле. Жан дүйнөсү нурга чайынып, көңүлүндө көктөм жаздын гүлдөрү кулпулар эле. Анын асыл ысымы жүрөгүн бийлеп алган адамдын көздөрү көлкүп жашка толор эле. Анын таптаза ааламы менен чыныгы пайгамбарлык дүйнөсүнө кире аламбы деп жан далбастап, Аны сүйгөнүнөн жүрөгү от болуп алоолонуп жанар эле.

«Адам – толук тааныбаганына душман» деген сөз бар. Ошол себептен, душмандарыбыз өмүр бою Анын улуу ысымын унуттуруп, жаңы муунду эки ааламдын Көсөмүнө душман кылып тарбиялоого жан үрөштү. Анын атын жүрөгүбүздөн биротоло сууруп алгысы келген дин душмандарынын көркоо ниеттерине карабастан, бүгүнкү күндө да Ага карай кеткен жолго коюлган бардык тоскоолдуктар менен бөгөттөр

алынууда. Айтор, жаштар да куду бир нече күн эрме чөлдүн аптабында калып, суусап жан талашкан ирмемдерде бут алдынан мүрөк суусу табылгандай өздөрүн Анын кучагына ташташууда. Албетте, ошол мээримге толгон жүрөк өзүнө карай албууттанып шашкандарды бооруна кысып, аларды мээрим нурунан эч качан куру калтырмак эмес.

Жума күндөрү мечиттерди толтурган жамаатка көз салып көрдүңөрбү? Эгерде жакшылап карап көрсөңөр, алардын басымдуу көпчүлүгү жаштар экендигин байкайсыңар. Адашып ак жолдон баш тарткан абийирсиз колдор бүткүл урпактарды коркунучтуу туңгуюкка тартканына карабастан, мына бул жаштарды аяздуу кыштын суутунда даарат алдыртып, мечитке шаштырган кандай күч дейсиз? Мен айтайын дегеним: албетте, ал – Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) керемет тартуу күчү.

Бүт аалам Ага карай умтулууда. Илимдин сан түркүн тармактары Аны терең изилдеп, көкүрөк көзү ачык жандар анын артынан ээрчий берет. Ооба, бул күндөрдө Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) тараза ташы басып түшөрү белгилүү болду. Анын улуулугун душмандары да моюнга алышты. Алла Элчиси бир хадисинде мындай деген болчу:

«Үммөтүмдөн он адам менен (таразага) тартылдым эле, мен оор келдим. Анан жүз, анан миң адам менен тартылдым, мен дагы эле оор бастым. Ошондо вазыйпалуу эки периште: «токто, эгерде ал бардык үммөтү менен тартылса да, баары бир оор келет» дешти»².

Айткандай эле, ал дагы болуп өткөн:

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) көргөн бир түшүн мындай деп баяндаган: *«Таразанын бир жагына мен, экинчи тарабына бардык үммөттөрүм коюлганда, мен оор болуп басып түштүм»³.*

Ооба, сахабалар, табииндер, табатабииндер жана алардан кийин келгендер менен кыяматка чейин келчү бардык улуу

2. Даримий, мукаддима 3; Баззаар, ал-Муснад, 9/437; Хайсамий, Мажмауз-заваид, 8/255.

3. Ахмад бин Ханбал, Муснад, 2/76; Хайсамий, Мажмауз-заваид, 9/58.

инсандар, бүткүл олуя-асфия, абрар жана мукаррабиндер кошулуп таразанын бир табагына түшүшсө, дагы бир табагына ошол аалам сыймыгы Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) түшсө, көзүбүздүн нуру Пайгамбарыбыз сөзсүз оор келмек.

Анткени, ааламдын жаралышынын максатынын бирден бир себеби – Ал пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам). Эл арасында хадис деп айтылып жүргөн бир сөздө Ал жөнүндө мындай делет:

«Эгер сен болбосоң, ааламды жаратпас элем».⁴

Ооба, маани-мазмуну айкын болбогон китептин жазылуусу куру убарачылык. Алла Таала мындай нерседен таза. Ошондуктан да, аалам китебинин маңызы түшүнүктүү болуш үчүн өзгөчө бараандуу пайгамбар керек болчу. Мына бул учу-кыйырсыз асман, анын ичиндеги Ай, Күн жана жылдыздар менен бүткүл жаратылыш эмне үчүн жаратылган? Адам кайдан келди, кайда барат, эмнеге ага акыл-ой кубаты ыйгарылган?... ж. б. у. с. суроолорго жооп берип, акыреттин бар экендигин жер жүзүндөгүлөргө жарыя кылчу улуу пайгамбар керек болчу. Демек Ал акыркы пайгамбар катары жөнөтүлбөгөндө, аалам да, адам да маанисин жоготмок...

Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) бул ааламга маани алып келген инсан. Ал биз үчүн сүйүктүүлөрдүн сүйүктүүсү.

Бул жерде күнөөкөр пенде катары өз башымдан өткөн бир нерсеге токтоло кетпесем болбос. Алла Таала мага ошол куттуу жана ыйык жерлерге күнөөкөр жүзүмдү сүртүүнү насип кылган кезде, Алла Элчисинин айылы мага жапжарык нур болуп көрүндү. Катуу толкундануунун кучагында ажайып рух жыргалына батканымдан, эгерде ошол учурда бейиштин бардык эшиктери алдымда кеңири ачылып мени чакырып турса да, эч бирөөнө кирбестен ошол жерде тура берер элем. Түпкүлүгүндө, бейиш баарыбыз эңсеген жай. Ага барууну каалабаган эч бир мусулман жок экени да жалпыга айкын. Алла

4. Ажлуний, Кашфул-Хафаа, 2/214.

Таалага кол жайып дуба кылып, бизди тозоктон сактап, бейишке киргизүүсүн Жараткандан тилечү эмеспизби? Мына, булардын бардыгын кабылдоо менен бирге, ошол эле учурда эгер мага насип болуп түз эле бейишке чакырылсам да, балким, Жаратканымдан уруксат сурап, Алла Элчисинин таптаза Раудасында (Пайгамбар мечити) калууну кааламакмын. Бул жерде мен ошондой ызатка ылайыктуумун дегеним жок, антип айтууга акым да жок. Болгону, ошол учурдагы абалымды баяндап, Алла Элчисине болгон сүйүүмдү гана айткым келди.

Дал ушул сөз жеткис, керемет сонун сезимди Каабада да сезген элем. Мындай сезим, балким, баарыбыздын орток сезимибиздир. Алла Элчисине канчалаган ашыктар бар. Алардын алдында менин руханий толкундоом жөн гана көл бетиндеги баш аламан эпкиндей болуп калаар.

Алланын Элчиси бир Пайгамбар. Бирок Ал мурунку өткөн пайгамбарлардын баарынын пайгамбарлык мунарасынан келери алдын-ала сүйүнчүлөнгөн улуу Пайгамбар. Алла Тааланын мына ушул сүйүнчүлөнгөн Пайгамбарга ыйман келтирип, жардам берүү тууралуу бардык пайгамбарлардан убада алгандыгын Куран бизге мындайча баяндайт:

*«Ошондо, Алла пайгамбарлардан мындай убада алган эле: «Сөзсүз, силерге китеп жана даанышмандык бердим. Кийин силердегини тастыктоочу бир пайгамбар келген кезде, ага анык ыйман келтирип, сөзсүз жардам бересиңер. Муну моюнга алып, ушул катуу талабымды кармандыңарбы?»». Бардыгы: «мойнубузга алдык» дешти. Анда, кѳбѳ болгула, мен да силер менен бирге кѳбѳмѳн».*⁵

Мына ошол пайгамбарлар Алла Таалага берген убадаларын ѳмүрлѳрүндѳ бекем кармап ѳтүштү. Бардык иш-аракеттеринде ушул багыттан эч кимиси жазбады. Пайгамбарыбыз миражга кѳтѳрүлгѳн кезде, бардык пайгамбарлар рухтары менен Анын аркасына туруп намаз окушту.⁶

Ооба, алар, азирети Ибрахим, Нух, Муса, Иса баш болгон бардык пайгамбарлар куду Анын азанчысы болуп калуусун

5. Аалу Имран сүрөсү, 3/81.

6. Муслим, ийман 278.

каалап жаткандай көрүнүш. Азирети Иса Инжилде: «Замандын мырзасынын келгнчсн ччн мен кетемин»⁷ деп, ошол улуу Пайгамбарды адамзаттын назарына сунган эле.

Ооба, Ал асманга көтөрүлгөн кезде, көктөрдүн этектери каухарларга толуп, жылдыздар чебер токулган баяндос килемдей буттарынын алдына жайылып, Күн Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) таажысына алмаз сыяктуу кадалууну самаган болчу. Бардыгы кадимки көпөлөктөр сыяктуу Анын пайгамбарлык мейкиндигинин айланасында чарк айланып жүрүшкөндөй...

*Айланат Жебреилдер көпөлөктөй,
Ахмаддын чырагынын шооласынан.
Арбалат периштелер көпөлөктөй,
Көркүчнөн Мухаммеддин көз уялткан...*

Анын бизге өрнөк катары көрсөткөн нукура адамдык касиеттеринен жана өзгөчөлүктөрүнөн сөз кыла турган болсок: биринчиден, Ал – мыкты үй-бүлө башчысы. Өз өмүрүндө бир учурда никеде тогуз аялы болсо да⁸, алар менен жогорку үлгүдө үй-бүлөлүк ынтымак, берекени эң сонун сактай алган. Пайгамбарлыктын мүрөк суусуна чайынган ошол куттуу үйдө жетилген урпактар ар бир кылымга үлүш катары бөлүнө турган болсо, алар ошол кылымдарды нурландырган кайталангыс улуу инсандар, кылымдын жаңылоочулары болмок. Бирок Аны бул өңүттөн тааный алган канча адам бар экенин биле албаймын.

Ал даанышман кол башчы да болгон. Өз айланасына топтолгон бир ууч адамдар менен бирге ааламга азуусун кайраган канчалаган атактуу падыша, айлакер султандардын таш-талканын чыгарды, канчалаган амирлерди опоңой баш ийдире алды.

Ошондой эле, Ал бардык илимдердин барыш такалар ачыгы сыяктуу эле. Ал кыяматка дейре болчу окуяларды көз алдында тасмадан көрүп аткандай, кайып тактадан окуп даана айтып берген эле.

7. Иоанна 16/7-15.

8. Бухарий, никах 4, 102.

Анын көзү бул дүйнөдөн өтүп кетсе да, ушунча кылымдар өткөн соң бүгүнкү илим жана технологиянын жетишкен чатында да бардыгы Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) он беш кылым мурда сайып кеткен туусун көрүп, Алла Тааланын туура жолу насип болгондор тили келмеге келип, мусулман болуп ыйман жолуна түшүүдө.

Миңдеген мисалдардан бирөөсүн эле айта турган болсом:

Телевизордон көргөнүм боюнча, өз кесибинин мыкты адиси болгон бир педиатр, Торонто университетиндеги медицина факультетинин анатомия профессору Кейт Мор бүгүнкү технологиянын күчү менен гана аныкталуучу баланын эне курсагындагы баскычтарын Куран аяттарынан уккан кезинде, *«Ашхаду ан Лаа илааха иллаллаху ва ашхаду анна Мухаммадан Расуулунлах»* (Аладан башка кудай жоктугуна жана Мухаммед Анын элчиси экендигине күбөлүк берем) деп Ага ишенгендигин жарыялаган.

Ошондой эле жапондук физиология аалымы өз адистигине байланыштуу Куран аяттарын көргөн кезде тили келишинче булдуруктап болсо да *«Ашхаду ан Лаа илааха иллалла»* деп ыйман айтып, ошол замат мусулман болот.

Ооба, жогоруда айтканыбыздай, илим аша албай такалган жерде Куран жол ачып, илимдердин туу чокусунда Алла Элчиси баштаган чекит менен жолутушарына күбө болуп отурабыз. Ушунун баарын Ага ким үйрөткөн? Албетте, Ал телегейи тегиз сабагын «Алиим»⁹ жана «Хабиир»¹⁰ сыпатка ээ Аладан алган. Ал окуган мектептин оболу менен акыры жок, түбөлүктүү Улуу Мугалим башкарган. Ошондуктан, Анын илими кылымдар өтсө да эскирбейт, кайра күн өткөн сайын жаңыра берет жана дүйнө кыяматына чейин ушундай жаңырып жашара берет.

Мындан сырткары Ал, досторунун кайталангыс сүймөнчүгү болгон. Мисалы, «Маау Ражи» жортуулунун соңунда Хубайб бин Адийди (радиаллаху анху) кекенген мыкаачы каапырлар дарга асып өлтүрөрдө андан: Ушул азыр сенин ор-

9. Бардык нерсени толук билүүчү.

10. Купуя жана жарыя бардык нерселерден кабардар.

дуңа Мухаммеддин асылуусун каалайт белең? – деп сурашат. Ошондо Хубайб тайманбастан мындай жооп айтат: «Жок, Кудай акы, менин эркиндигим үчүн Анын таманына бир тал тикен киришине да ыраазы болбос элем!». Дарга асылууга даяр турганда ушундай эр жүрөктүүлүктү көрсөткөн. Ал жанагы жообунан кийин колун көккө жайып: «Оо, Жаратканым! Бул жерге келерде Сенин Хабибиң менен коштошо албай калдым эле, менин саламымды Ага жеткизе көр!» деп дуба кылат. Дал ошол учурда, алыста Алланын Элчиси сахабалары менен маек куруп отурган болчу. Дароо тизелей отура калып: «Салам сага, оо, Хубайб!» дейт. Жанындагылар эмне болгонун сураганда, эки көзү жашка толо: «Бутпарастар Хубайбды шейит кылышты, акыркы көз ирмеминде мага саламын жолдоду, саламын алиг алдым» дейт.¹¹

Арадан сан кылымдар өткөнүнө карабастан, алиге чейин ыймандуулардын жүрөгүн кубанткан дагы бир көрүнүштү айта кетели:

Азирети Сумайра (радиаллаху анха) Ухуд согушунда Алла Элчисинин шейит кеткендигин угары менен Ухуд тоосун көздөй чуркайт. Ал жерде шейит болуп, сулап жаткан денелерди көрсөтүшүп: «Мына, атаң», «Мына, күйөөң», «Мына, балдарың» деп айтышса, ал булардын бирөөсүнө дагы көз салбастан чебелектенип: «Алла Элчисине эмне болду?» деп Алла Элчисин издей күйүгүп жүрдү. Бир кезде бирөөлөр «Алла Элчиси мына бул жерде!» дегенде, ал дароо ошол жерге чуркап барып Пайгамбарыбызга: «Сиз тирүү болсоңуз жетиштүү, калганынын баары жепжеңил, Пайгамбарым!» дейт.¹²

Мынакей, Алла Элчиси элдин жан дүйнөсүнө, жүрөгүнө ушундай терең кире алган эле.

Дагы бир мисал:

Алла Элчиси көктүн ары жагынан чакыруу алып, 23 жыл бою тагдырын бөлүшкөн досторунан айрылар кез да келет.

11. Саид бин Мансур, Суна, 2/349; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/260; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/66.

12. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/50; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/74; Хайсамий, Мажмауз-заваид, 6/115.

Өмүрүнүн акыркы күндөрүндө сахабаларынын алдына бир аз капалуу жана муңайыңкы абалда чыгып жүрдү. Анын ушундай суз абалы сахабалардын жүрөктөрүн катуу өйүгөндөнбү, Алла Элчиси бөлмөсүнө кирип кетери менен ар бир сахабанын башында алай-дүлөй башталгандай болор эле. Алла Элчиси Муаз бин Жабалга милдет жүктөп, Йеменге жиберген болчу. Ал бул аймакка тез-тез барып турчу. Жолго чыгарда Алла Элчисинин кабарын ала барып, келерде чечилүүгө тийиш кээ бир маселелерди ала келчү. Акыркы сапарында Алла Элчисинин дубасын алып чыгуу максатында Анын жанына келет.

Эки ааламдын башчысы ага:

«Бар, Муаз! Бирок кайра келгениңде, чамасы, менин мечитим менен кабырымды зыярат кыларсың» дейт. Муаз күтүлбөгөн катуу соккуга дуушар болгондой, башы маң болуп теңселип туруп калат. Муундары бошоп, колдору калтырап, каректери жашка толот. Ошол учурда анын Йеменге кетмек тургай, ордуна турууга да дарманы жетпей калган болчу.¹³

Пайгамбарыбыз коомдук жашоого байланыштуу бардык көйгөйлөрдү камырдан кыл сууругандай жепжеңил чечип койчу.

Бул чындыкты 13 кылымдан кийин дүйнөгө келген Бернард Шоу эрксизден моюнга алып, мусулман эмес жүздөгөн адамдардын арасында мындай деген: «Көйгөйлөр чечилбеген ушул кылымыбызда бардык маселелерди кофе ичкендей жайбаракат чечип койгон Мухаммедге адамзат кандай гана муктаж!».

Ооба, адамзат Анын асыл дүйнөсүнө кирген кезде гана көңүлдөрү жай таап, нурлуу даңгыр жолго түшкөндөй болот. Ушундай алты күндүк жалган дүйнөдө тактекедей чимирилип, маанисиз ташкалак болуудан кутулат жана адамдык бийик асманына көкөлөйт. Түпкүлүгүндө, ушул күндөрү атеисттик шири каптын кысмагы бошоп, ыйман нурунун жаркын таңы аткансып калды.

13. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/235; Баззаар, ал-Муснад, 7/91-92; Ибн Хиббаан, ас-Сахих, 2/414; Табараний, Ал-Муъжамул-кабийр, 20/121.

Мына, Куран айтып жатпайбы:

*«Алар ооздору менен Алланын нурун өчүргүсү келишет. Анткени менен, каапырлар жактырбаса да, Алла Өз нурун толуктайт. Ал, бутпарастар жек көрсө да Өз элчисин Туура жол жана Ак дин аркылуу бардык диндерден жогору кылуу үчүн жөнөткөн».*¹⁴ Ооба, Алла Өз динин жогору көтөргөндө, чаңкаган жүрөктөр Пайгамбарыбыздын кумарына канышат. Бул дүйнөдө эле дал бейиштегидей өмүр сүрүшөт. Ошол күндөр келген кезде, күнүгө беш жолудан Анын куттуу ысымын ааламга жарыялап турганыбызда, Султандар Султаны Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) сөзсүз бардык жүрөктөрдүн төрүнөн түнөк таап, ар бир адамдын сүйүктүүсүнө айланат!

Ал муну менен бирге бейпилдиктин адамы да болгон. Биз Ал алып келген жолдун бейпилчиликти кайнар булагы экендигине кынтыксыз ишенебиз. Мунун баарына тарых өзү күбө.

Эми, ошол бейпилчиликти бал даамын таттыруунун жападан жалгыз чарасы – Аны жана Ал алып келген нурду адамдарга кеңири таанытуу болуп саналат. Анткени, Ал таанылган сайын адамдардын Ага болгон сүйүүсү артып, ушул сүйүүдөн улам коомдун маңызы өзгөрөт. «Анын мыкты адеп-ахлагын жакшы таанып аралашкандар аны өзгөчө жакшы көрүп калчу».¹⁵ Кыскасы, Ал тууралуу айтылган ар бир сөз – сонундардын сонуну. Эгерде андай болбой калса, ал жеткизүү ыкмасында жана баяндоодо кемчилик кеткенин туюнтат. Ошондуктан, сөз менен жеткизүү ыкмасында кемчилик кеткен болсо менин айыбым. Ал эми ааламдын өчпөс нуруна тиешелүүнүн баарысы нукура көркөм, тил жеткис кереметтерден турат.

14. Саф сүрөсү, 61/8-9.

15. Алинин (радиаллаху анху) сөзү. (Тирмизий, манакыб 8; Ибн Абу Шайба, мусаннаф 6/328; Байхакий, Шуабул-ийман, 2/150).

КИРИШҮҮ

ААЛАМДАРГА МЭЭРИМ КАТАРЫ ЖӨНӨТҮЛГӨН ПАЙГАМБАР

А. КҮТТҮРГӨН ЖАРЫК ТАҢ

Пайгамбардын келээрине саналуу гана убакыттар калган эле. Дүйнө укмуштай нурга чайынып, көк жээкте ажайып сырдуу жарык шоола көрүнө баштады. Таң шооласы адам баласынын аң-сезимине, жан дүйнөсүнө катуу таасир эткендиктен, көптөгөн меккеликтер акыркы пайгамбардын келерин ичтен сезип: *«Чыгар-чыкпас Ага шашылгыла! Руху менен жуурулушукула!»* деп үгүт-насаат айтууда.¹

Бүткүл адамзат жаны жай таппай кыйналып, бар үмүтү аз убакыттан кийин келчү куткаруучуга байлануу. Ата-энелер келер элчинин өз тукумунан чыгышын тилеп жалбарыңкы. Көпчүлүгү жашоого жаңы келген перзентине *«Мухаммед»* деп ат коюшту.²

Бирок, Ал азирети Ибрахимден Исмаилге жалганып, Абдулмутталибден Абдуллага өткөн алтын тектүү тукумдан келмек. Жакшы жандар да ошол алтын чынжырдын акыркы тогосундай нурдуу келбетти күтүп жаткан.

Оомал-төкмөл дүйнөнүн ойдо жок окуялары да Алла Элчисинин келерин сүйүнчүлөгөн маанайда, кара түндүн коюулана карара түшкөнү да жарк этип чыга келер таң шооласынан кабар бергенсийт.

Ал кездеги адамзат дүйнөсү бийик акылдан, улуу идеялардан куру жалак калган болчу. Адамдардын акыркы аргасы ушул болгон: *«Эрме чөл, ээн талаада керимселдин артынан кууган бечара кейпінде. Суусаган адам алыстан суу экен деп ойлоп, чарчап-чаалыгып жеткенде, эч нерсе таппайт»*.³ Аңсезимдерди да кашайган кара түнөк каптап турган кез:

*«...Куду тѳбѳ тереѳ деѳиздеги коюу караѳгылык сыяктуу, уюлгуган кат-кабат толкундар, ѳстѳнѳн ѳйрѳлгѳн кара булут. Бири-бирин каптаган караѳгылыктар... Адам колун чыгарса көрѳ алгыстай...»*⁴. Бул доордун аты

1. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/161-162; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/529.

2. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/169.

3. Нур сүрөсү, 24/39.

4. Нур сүрөсү, 24/40.

– «жахилия» (караңгылык). Бирок билимге карата эмес, ыйман менен ишенимге карата айтылган каапырлыктын караңгылыгы болчу.

Ошол карайлаган замандын карөзгөй жоруктарын калем учу менен кайрадан козгоп, кеңири сүрөттөө менен жан дүйнөнүздү жаралагым келбейт. Дегинкиси, жаман нерселерди айта берүү аң-сезимди кирдетет эмеспи. Мындайга себепкер болгондун өзү кылмышка тете. Бирок Алла Элчисинин бүт ааламга мээримдүүлүк катары жөнөтүлгөнүн, мунун кандай улуу жакшылык болгондугун түшүндүрүү үчүн ошол доордун салт-санааларынан бир аз баяндап кетүүгө туура келип жатат.

Анын келүүсү – Алла Тааланын адамзатка жасаган эң улуу мээрими жана жакшылыгы болду. Бул туурасында Куранда мындайча айтылат:

*«Алла алардын арасынан, Өзүңүн аяттарын окуп, аларды тазарткан жана аларга китеп менен даанышмандыкты цйрөткөн пайгамбар жөнөтүп, момундарга чоң жакшылык жасады».*⁵ Алла Тааланын ушул жакшылыгы менен мээримин ой жүгүртүп талдап карап көрсөңүз, адамдарга өз ичинен алардын ой-пикирин тең бөлүшкөн, Жаратканга барар жолдо алардын жол башчысы жана көсөмү, имамга муктаж болгондорго алдыларына өтчү имам, сөзгө муктаж болгондорго кулактарын сөзгө муюткан сөзмөр, амирге муктаж болгондоруна кол коюп мөөр басчу амир, кол башчыга муктаж болгондорго майданда аларды даанышмандык менен тартипке салып, жеңишке баштай билген кол башчы пайгамбар, элчи жөнөттү.

Ооба, Алла Таала адамдардын күнөөсүн кечирип, аларды азгын-тозгундун баткагынан куткаруу үчүн эң сүйүктүү кулу Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) көптөгөн кыйынчылыктарга жолугарын билип турса да, алардын аргасыздыктан адашып чачырап кетпеси үчүн, кайра адамдыктын бийиктиктерине көкөлөтүп, жан дүйнөлөрүн тереңинде, рухтарында

5. Аалу Имран сүрөсү, 3/164.

Жаратканды дагы да жогору сезсин деп ушул улуу Пайгамбарды жөнөтүп жатат. Ибрахим Хаккынын сөзү менен айтсак:

*«Көк менен жерге сыйбаймын деген Жараткан,
Купуя кенчтей жан дүйнө билет Аны абдан».*

Жан дүйнө казынасы ааламга сыйбаган улуу Жаратканды ар дайым сездирип турары чын. Китептер, дүйнө тааным, акыл-ой, философиялык баяндоолор, жер менен көктөгү жаратылыш атпайдын баарысы Алланы толук кандуу камтып, түшүндүрүп бере албайт. Эч бирөөсүнүн да Аны айтып жеткирүүгө чамасы жетпейт. Бир гана жүрөк, жан дүйнө ааламы аз да болсо Аны айтып түшүндүрүүгө аралжы боло алат.

Ооба, жүрөктүн тили ушунчалык керемет дейсиң, бүгүнкүгө дейре кулак аттуунун баары ошол тилдин айтып жеткизе алганындай укмуш баянды уккан эмес. Андай болсо, адам баласы өз жүрөгүнө жол таап, каалаганын андан издөөгө жана Жаратканга чексиз берилип, Анын сүйүүсү менен ажырагыс жуурулушуп кетүүгө тырышуусу керек. Деги эле Жараткан Алла Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) ошол үчүн арабызга жөнөтүп жатпайбы.

Пайгамбарыбыз Алланын аяттарын окуп, Анын ар түрдүү мужизаларын көрсөтүү аркылуу адамзатка жаралышынын маани-маңызын үйрөтүү үчүн келген. Ооба, жаралышынын сырын түшүнгөндө гана адамзат өзүн алсыраткан кирлерден арылып, таптаза абалга келет, таза жүрөктүн жана тунук рухтун бийиктигине көкөлөй алат. Ошондой да болду. Алла Элчиси адамзатка китеп менен даанышмандыкты таалим-тарбия катары берди. Адамдар аны менен нурданып, өз ааламдарын табуу аркылуу акырет ааламын түшүнүп, түбөлүктүүлүктүн даңгыр жолуна түштү. Акыры баарысы жүзөгө ашты.

Мусулман калктарынын өзгөчө маанилүү күндөрү жана түндөрү бар. Алардын айрымдары чоң майрам болуп саналат. Ар аптанын касиеттүү Жума күндөрүн, Орозо айт менен Курман айттарды кубаныч менен тособуз. Рамазан айы – бир ай орозо кармоо аркылуу Жаратканга жакындоодо бул айдын улуу берекеси айтып бүткүс нерсе. Курман айт – азирети Иб-

рахимдин Алла Таалага арнап курмандык чалган күнү, ошондой эле мусулмандардын чын ыкластан күнөөлөрү үчүн Жараткандан кечирим суроого умтулган улуу майрам күн. Ушул максатты көздөгөн адамдар касиеттүү Каабага барып жүзүн тийгизип, Арафат тоосун зыярат кылып, Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) таандык рух менен ибадат кылчу улуу күндөрдүн бири. Мындан башка дагы бир улуу майрам күн бар: Ал, Алла Элчисинин бул дүйнөгө келип, биздин арабызга кошулуп, жан дүйнөбүзгө нур жаадырган сыймыктуу күнү – Мавлид майрамы.⁶ Алла Тааланын Күн сыяктуу жараткан ошол нурунун адамзаттын арасында көз жарышы кандай гана улуу майрам! Анткени, Анын шооласы менен караңгылыктын кара түнөгү ыдырап, бүт аалам нурга бөлөндү. Бул албетте, Жараткандын жиндер менен инсандарга жасаган ченемсиз жакшылыгы жана чексиз мээрим болду.

Б. КАРАҢГЫЛЫК ДООРУ

Бул таухид (бир кудайлуулук) ишеними алсыраган кездер болчу. Жер менен көктүн асыл нуру болгон Алла Таалага чыныгы ишеним жүрөккө орнобосо, жан дүйнөнү кара түнөк каптап калаары бышык. Аны менен бирге рух жана ар-намыс да айыкпас дартка чалдыгат. Мындай адашкан абалга дуушар болуп, акыйкаттан ажыраган пенденин ааламдагы кубулуштарга карата көз карашы тумандап, жарганаттай туңгуюктарда маанисиз өмүр сүрөрү бышык.

Чыныгы дин жана Ага тиешелүү бардык негиздер кыйрап, ыйык диндер ошол динге өкүлдүк кылган адамдардын өз колдору аркылуу бурмаланган заманда, аз сандагы муваххиддер (Алланын бирдигин таануучулар) Жаратканды эмне деп атоону биле алышпай, анан да кантип кулчулук кылууну түшүнө албай турганы менен жападан жалгыз Жаратуучуга ишенүү нутун жоготушкан эмес эле. Бирок алардын үндөрү кышкы күндүн табындай алсыз болчу.⁷

6. Бүтүн 13-октябрь, 1989-жылы, шаршемби күнү, ушул саптардын жазылышы Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) туулган күнүнө туш келип турганы да кызыктуу бир шайкештик болду.

7. Ибн Касиир, ал-Бидая ван-нихая, 2/238.

Караңгы доордун бутпарастыгы

Бутпарастар Каабанын ичи-сыртын каптаган буттарга сыйынгандарына ыраазы болушуп, ушуну менен көңүлдөрүн жубатып жүрүшкөн. Арасындагы кээ бир *чала сабаттауулары буттарды* тек гана Аллага жакындашуунун аргасы катары колдонорун айтышчу. Ушул абал Куранда мындайча баяндалган:

*«Алар бизди Аллага жакындаштырат, деген ойдо гана аларга сыйынабыз».*⁸ Ушундайча адам табиятына Жараткандан аманат катары берилген кулчулук сезим өз ордуна адашып тескери бурулуп, Ага кыянаттык жасалган. Даракка, ташка, отко-сууга, Айга, Күнгө жана жылдыздарга сыйынуу кеңири тараган. Жада калса өз колдору менен таттуулардан жана быштак сыяктуу азык-түлүктөрдөн сыйынуучу айкел жасашып, аларга бир топко чейин сыйынган соң, курсактары ачкан кезде жеп койгон жапайы жана күлкүлүү жоруктары да бар болчу.

Мындай караңгы аң-сезим, эскирген түшүнүктөр туура-луу Куранда мындайча айтылган:

*«Алар Алладан башка, өздөрүнө зыян да, пайда да бере албаган нерселерге сыйынып, «булар Алланын алдында бизге шапаатчы болот» дешүүдө. «Силер Аллага көктөр менен жердеги Ал билбеген нерсени айтып бергиңер келеби? Ал тигилердин шерик кылгандарынан таза жана улуу» деп айткын».*⁹» Байкагыла! Чыныгы дин – Алланын дини. Андан башканы медресе туткандар болсо: *«Биз Аллага бизди жакындатар деп гана аларга сыйынабыз» дешет. Албетте, Алла алардын арасындагы талаштарга өкүм берет. Чындыгында, Алла аша чапкан жалганчы каапырларды Туура жолго салбайт».*¹⁰ Маселенин эң жаман жери, алар мындай адашууга ата-бабаларын себепкер катары чоң жүйөө көрсөткөнгө аракеттенишкен:

8. Зумар сүрөсү, 39/3.

9. Юнус сүрөсү, 10/18.

10. Зумар сүрөсү, 39/3.

«Ал (бутпарастарга): Алланын тѳшѳргѳн Куранына ыйман келтиргиле» дегенде, «Жок! Биз ата-бабаларыбыздан кѳргѳндѳрѳѳзгѳ ээрчийбиз» дешет. Ата-бабаларынын акылы жетпей, Туура жолдон адашкан болушса да ушинтеби?».¹¹

Караңгы доор трагедиясы

Ошол караңгы доордун кесепети тууралуу Курани Каримде мындайча айтылат:

«Качан алардын бирѳѳсѳнѳ кыздуу болгону жѳнѳндѳ сѳйѳнчѳ айтылса, ачууга буулугуп, жѳзѳдѳрѳ карарып кетчѳ. Дагы ал (кызды) айласыз кор болуп алып калуу же (тирѳѳлѳй) топуракка кѳмѳѳ (жѳнѳндѳ ойго батып), ѳзѳнѳ сѳйѳнчѳлѳнгѳн нерсенин (кыздуу болуунун) «жамандыгынан» (намыс кылып) адамдардан жашырынып алат. Байкагыла, алар (бул кылыктары менен) эң жаман (туура эмес) ѳкѳм чыгарышат».¹²

Ооба, алардын кимиси болбосун кыздуу болгонун уккан кезде ачууга буулугуп, безгекке чалдыккансып калчылдап ордунда тура албай калчу. Жѳздѳрѳ карарып, кабактарына кар жаап, эл-журтка кѳрѳнѳдѳн уялышчу. Мындай сѳйѳнѳчтѳѳ кабарга сѳйѳнмѳк тургай, жада калса эл кѳзѳнѳн качып, жер жарылса кире каччудай болушат. Айласын таппай, катуу кыйналгандан улам санаага батат. Кайсы жолду тандаса? Эми эмне кылат? Эл ичинде башын кѳтѳрѳп жѳрѳ албайт. Бул кордукка чыдап, наристени айласыз тирѳѳ калтырабы же ар-намысын сакташ ѳчѳн (!) наристе кызынын кѳзѳн тазалаш керекпи?...

Аялзаты ошол караңгы доордо ушундай кор кѳрѳлгѳн эле. Кыздуу болуудан намыстануу бир гана караңгы доордогу арабдарга таандык кѳрѳнѳш эмес. Рим жана Сасани империяларында да ушул жагдай ѳкѳм сѳрѳп турган.

Исламда аялзаттын барктап-бааланганы жана мындай зор ѳзгѳрѳѳнѳ жѳзѳгѳ ашырышы жалпы эле аялдар ѳчѳн тарыхтагы теңдешсиз окуя болду.

11. Бакара сѳрѳсѳ, 2/170.

12. Нахл сѳрѳсѳ, 16/58-59.

Куран берегидей жапайылыкка, мыкаачылыкка алгачкы жолу бөгөт коюп, ата-эне кандай абалда болгон күндө да балдарын өлтүрүүсү туура эмес экендигин так белгиледи:

*«...Балдарыңарды кембагалдыктан (коркуп) өлтүрбөгүлө! Силерге да, аларга да Биз ырыскы беребиз...».*¹³

Алла Таала аларга: «балдарыңарды эмне себептен өлтүрөсүнөр? Мен силерге да, аларга да ырыскы берүүчүмүн. Бир аз ой жүгүртүп карагылачы, жер жүзү даркан дасторкондой жайылып, түрдүү дүйүм даамдарын силерге сунат. Көгүлтүр асман да силерге кызмат кылат, көктөгү булуттарды жел менен түрүлтө айдап, жамгыр менен кар жаадырып, ошол жаандын суусу аркылуу сансыз жашыл өсүмдүктөрдү өстүргөн жалгыз Жаратуучуңар эмеспи? Ушулардын баарын көрүп-билип туруп, анан жүрөгүңөр таштай катып, дитиңер чаап «жакыр болуп, ачка каламбы» деген карандай коркуудан жүрөгүңөр сыздабай, колуңар калтырабай боор этиңерден жаралган наристеңерди өлтүргөнгө даайсыңар? Оо, адам баласы! Ушундай таш боорлукка баргандардын зулум иштери Алла Таалага эч качан жакпайт. Кайра тирилген улуу сурак күнүндө бейкүнөө наристелердин дарты угулуп, кандай күнөөсү үчүн өлтүрүлгөнү суралат. Жоопторун уккан соң, боор эт наристесин өлтүргөн ошол мыкаачылар сөзсүз сазайын тартат» деген мааниде кайрылган.

Мына, Курандагы: *«Тиричүлөй көмүлгөн (ар бир) кыздан кандай күнөөсү үчүн өлтирилгөнү суралганда...»*¹⁴ деп баяндалган аят бейкүнөө наристелердин ата-энелерине карата эскертүү берип, бизге карата ошол караңгы доордун жүрөк үшүн алган жагдайын жана турмуш салтын көрсөтөт.

Бир сахаба Алла Элчисине келип, караңгы доордун мындай мыкаачылыгын айтат:

«Оо, Алланын Элчиси! Биз караңгы доордо кыз балдарыбызды тирүүлөй көмчүбүз. Менин да бир кызым бар эле. Бир күнү апасына «Муну кийиндир, таякесине алып ба-

13. Анъам сүрөсү, 6/151.

14. Таквир сүрөсү, 81/8-9.

рам» дедим. (Албетте, аялы мунун эмне иш экенин билчү. Бапестеп өстүргөн байкуш кызы бир аздан кийин аңгекке ыргытыларын жана тумчугуп өлөөрүн билсе дагы, бул жапайылыкка каршы чыкканга акысы жок болчу. Ыйлап-ыйлап басылмак.)

Аялым айтканымды аткарды. Кызым, чынында эле таекеме бара жатам деп ойлоп, кубанып ары-бери чуркап атты. Аны колунан жетелеп, мурдатан даярдап койгон бир аңгектин жанына алып келдим. Ага: «Аңгекти карасаң», дедим. Кызым эми эле ылдый моюн созгондо, аны бир тээп, аңгекке түшүрүп жибердим. Бирок бир колу менен аңгектин бир жерин кармаганга үлгүрдү. Бир жактан жанталашып жатса да, бир жактан: «Атаке, үстү-башың чаң болуп калды», деп кийимди каккылаганга аракеттенип жатты. Мен буга карабастан, аны дагы бир тээп, тирүүлөй топуракка көмүп салдым».

Бул окуя айтылып жатканда Алланын Элчиси жана жанындагылар эчкире-эчкире ыйлашты. Ошол жерде отурган бирөө: «Эй, пенде! Сен Алланын Элчисин капага салдың», дегенде, Пайгамбарыбыз айткан адамга: «Дагы бир жолу айтчы» дейт. Ал киши окуяны дагы бир жолу айтып берет. Пайгамбардын көздөрүнөн сызылган жаш касиеттүү сакалынан ылдый агып жатты.¹⁵

Алланын Элчиси окуяны кайра айттыруусунда: «Мына, силер исламдан мурун ушундай болчусуңар! исламдын силерге берген адамгерчилик касиетин дагы бир жолу баамдасын деп кайра-кайра айттырдым» деген маанидеги салмактуу ой жаткан эле.

Ошол сахабанын айткан ачуу чындыгынан түшүнүктүү болгондой, ал кездерде жалпы эле адамзат дүйнөсү оор каатчылыкка баткан болчу. Караңгылыкта чөлдүн мыкаачылыктары көбөйүп, күн сайын терең аңгектер казылып, канчалаган жаш наристелер тирүүлөй тумчугуп өлүп турчу. Ал кездеги адамдардын карөзгөйлүгү менен мыкаачылыгы жырткыч айбандардан да озуп өткөн. Арсайган азуусу жоктор

15. Даримий, мукаддима1.

жашоого укугу жок алсыз сыяктуу, алар ошол азуулуулардын ортосунда чайналууга мажбур болгон. Ушундайча коом катуу башаламан болуп, мындайды токтоторго айла да жок эле.

Дал ушундай кыйын кезеңде ааламдын жаратылуусунун максаты болгон Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) элден четирээк жерге барып, үммөттөрү кийин «Нур тоосу» деп атаган тоодогу Хира үңкүрүндө санаага батып, көк жээктен көзүн албай кутулуунун алтын таңын күтүп жаткан болчу. Балким, Ал ошол кезде башын саждага коюп, Жаратканга жалбарып адамзатты куткараар бир жол-башчыны тилесе керек.

Бухарий менен Муслимде ушул тууралуу айтылганда, «Ал ибадатка берилип, обочолонуп санаа тартчу» деген сүрөттөө менен баяндалат.

Ооба, Алланын Элчиси кээде бир нече күндөр бою Меккеге кайтпай ошол жерде калчу. Азык-түлүгү түгөнгөндө гана кайтып келип, өзүнө жеткидей азык-түлүк алып кайра үңкүргө кетчү.¹⁶

Балким, Ал жаратылыштын максаты менен адамзаттын жүрөк сыздаткан оор абалын ойлоп, далай санаага баткан чыгаар.

Өзгөргөн нарктар

Ошол кездеги коомчулукта адамдар ортосундагы жакшы сыпаттар жапайы жоруктарга орун бошотуп, нарк түп тамырынан алмашып калган болчу. Ошондуктан, жат жоруктар менен жаман иштер жакшы саналып, жакшылыктар менен адамдык сапаттар көрүнөө бут алдында тепсенди болуп кой кайтарган чабан мыкаачылардын азуусунда жанталашкан заман эле. Бейадептик, зина жана ушундай бузук иштер кеңири жайылгандыктан, көптөгөн адамдар, ал тургай, өзүнүн чыныгы атасынын ким экендигин да билишчү эмес эле. Ата тегин таза сактоонун асыл салты бүт унутта калтырылган. Арак-шарапка берилүү жана кумар оюндары ашкере жасала берчү демейки иштерден саналып калган. Арамдык, сүткор-

16. Бухарий, бадул-вахй 3; Муслим, ийман 252.

лук салтка айланып, ар түрдүү айлакерликтер менен башкалардын канын соруу ал коомдо кыраакылык жана акылдуулук катары бааланчу.

Ушунун баарын жөнгө салып, коомчулуктун дартына дабаа болор бир парасаттуу жолбашчыны зарыга күткөн заман болчу...

Коомдун бул муктаждыгы акыркы чегине жеткен кезде, Жараткандын мээримин белги берип, жер титиреп, эки ааламдын жолбашчысы болгон Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлык вазыйпасы менен адамзатты караңгылыктан куткарууга жөнөтүлдү. Албетте, Анын келүүсү менен бүт баары өзгөрдү.

Залкар акын Ахмад Шаукый өзүнүн бир ырында Пайгамбарыбызды төмөнкүдөй даңазалайт:

*Көз жарып чындык, чайынды нурга бүт аалам,
Кылымдын жүзү жадырайт, мактап бүтө албай.*

Караңгы заман Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) алып келген нур шооладан улам көзүн уяла ачып, кулпуруп ачылган гүлдөй жадырады.

Далай жылдар артта калды...

Пайгамбарыбыз Мадинага хижрат кылып көчүп барганда, Мадина калкы Аны ыр менен тосуп алышты:

*Асыл Зат чыкты белестен,
Ай сымал нурун тараткан.
Дубасы бизге берет дем,
Шүңгүрлөр Сага, Жараткан!
Кудайым тандап жөнөткөн,
Кош келдиң, куттуу тараптан!¹⁷*

Алар Пайгамбарыбызга карата чын дилден чыккан ысык ыкластарын билдиришип, таза сезимдерин жагымдуу обонго салып бул ырды ырдап чыгышкан болчу. Айлана чексиз кубанычка бөлөнүп, шаңдуу ыр алардын таза ооздорунан созолонуп көккө жаңырып жатты.

17. Ибн Касир, ал-Бидая Ван-нихая, 3/197; 5/23; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 8/129.

В. МУРУНТАН ЭЛЕ ПАЙГАМБАРДАЙ ЖАШАП КЕЛГЕН

1. Ишенимдүү инсан

Анын балалык жана жаштык курактары, баралына толгон кайраттуу кездеринин бардыгы пайгамбарлыктын алгачкы баскычтарынан болгон эле. Ошондуктан, Аны жаштайынан таанып билгендердин көпчүлүгү Ал пайгамбарлыгын жарыя кылары менен дароо мусулман болушкан.

Ал – өмүрүндө калп айтпаган инсан.

Мына, ошол адам эми Алла Тааладан ыйык кабар алып, өзүнүн пайгамбарлыгын жарыялаган болчу. Демейде оозунан жалган сөздүн жыты да келбеген ишенимдүү бул адам, ушунча улуу жана бийик нерсе жөнүндө кантип калп айтмак?¹⁸ Мындай болушу акылга сыйбай турган нерсе эле.

Текеберлик менен ичи тарлыкка жол бербеген адамдар дароо ыйман айтып, баш ийишти. Ал караңгылык доордо жашаса да, бул доордун булганычтарынан толуту менен оолак болгонго Жараткан Өзү жардам берген болчу.

Ал – өтө ишенимдүү инсан эле.

Бардык адамдар Аны ушундай кабыл алчу. Эгерде сиз алыскы сапарга чыгарда жаш жубайыңызды бир жерге калтырууга туура келди дейлик, эч ойлонбостон Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) калтырып кете алмаксыз. Анткени сиз кайра келгенге дейре Анын жарыңызга көз кыйыгынан да болсо карабай тургандыгына толук ишенесиз. Баалуу деген акча-мүлкүңүздү, алтыныңызды бирөөгө аманат таштап кетүүгө туура келсе, түз эле барып Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) тапшырмаксыз. Тапшырып жатканда мал-мүлкүңүзгө кенедей зыян болбошуна бөркүңүздөй ишенмексиз. Калыс сөздү уккунуз келсе, Андан барып чындыктын көзүн таап, Анын айтканына эки анжы болбостон кабыл алмаксыз. Анткени, Ал тили чыккандан баштап бир жолу да болсо калп айтып көргөн эмес жана эл арасында ушундай таанылган.

18. Бухарий, бадул-вахй 3.

Ал Абу Кубайс дөбөсүнө чыгып алдында жыйналган жоон топ элден: *«Мына бул тоонун аркы бетинен жоонун атчан кошууну силерге чабуул жасаганы келе жатат десем, мага ишенеңерби?»* деп сураганда, баары жабыла: *«Сага ишенебиз! Сенин калп айтканыңды эч качан уккан эмеспиз»*¹⁹ деп чуркурашат.

Бул сөздү айткандардын арасындагы Абу Лахаб менен бирге алардын бардыгы Анын тууралыгын тастыктап, ишенимдүүлүгүн моюнга алышкан.

Ал энесинин курсагында жаткан кезинде атасынан айрылса, беш-алты жашында энесинен ажырап томолой жетим калган. Андан соң Аны чоң атасы Абдулмутталиб өз тарбиясына алат. Сегиз жашка толордо чоң атасы да каза болуп калган. Алла Таала Аны жакындарынын бардыгынан ажыратып, Өзүнө чексиз моюн сунууга даярдап жаткандай эле. Ага кол учун берип коргогон камкорчулардын бардыгы өмүрдөн эртелеп өтүп кетишти. Ошону менен Ал тикелей жалгыз Жараткандын гана коргоосуна алынып, Алла Тааланын гана камкорчулугунун астында болуусу керектиги эскертилет. Анткени Ал тырмактайынан тартып бир Алланын Өзү гана баарына жетиштүү экендигин жүрөк толтосунан туюп, ушуну оозанып өсүшү керек болду. Андан башка ички-сырткы себептерден толук бойдон сыртта калууга буйрулган жана бул анык жүзөгө ашкан эле.

Ал ишенимдүү, чынчыл аял деген маанидеги «Амина» аттуу чындыктын аманатчысы болгон аялдын курсагынан бул дүйнөгө келди. Пайгамбарлыгынан мурда эле ишенимдүүлүгү жана ибадаты менен таанылган бул улуу инсандын атасынын аты да «Алланын кулу» деген мааниде болчу. Мунун баары кокустук эмес.

Албетте, ушунун баарын Алла Тааланын Өзү жазмышта белгилеген.

2. Жетимдик сыры

Пайгамбарыбыз келечекте чоң милдетти үстүнө алып, оор жүктү көтөрө тургандыгы үчүн, жаштайынан эле жетимдиктин оор тагдыры менен сыналган болчу. Ал тырмактай кези-

19. Бухарий, тафсир (111) 1-2; Муслим, ийман 355-356.

нен баштап даярданышы керек эле. Алла Таалага өзүн тапшыруунун туу чокусуна чыгып, бардык кыйынчылыктарга каршы кажыбас кайраты аркылуу бекем тура алгыдай чымыр күч менен өсүп жетилүүсү керек болгон. Улуу Жараткан Аны байлыктын буусуна семирүүдөн жана кайырчылык менен жокчулукка басмырлануудан бирдей салмакта сактап калган. Өмүрүнүн бардык учурларында орто жолду, тең салмактуулукту кармагып, аша чабуу менен кемпайлыктан бирдей оолак болгон жеттик, дурус инсан катары жетилүүсүнө шарт түзгөн.

Улуу Инсандын ушундай кыйын күндөрдү башынан өткөрүшү – өтө маанилүү. Айланасындагылар менен эң мээримдүү ата катары карым-катнашта болуш үчүн, жетимдиктин кандай болорун керт башынан өткөрүшү да бөтөнчө маанилүү. Кол астындагылардын абалын түшүнүп, аларга жылуу жүз менен жылмая карап, колдон келген жардамын аябаган адам жокчулуктун эмне экендигин билүүсү кажет болчу. Алла Элчиси-нин бийик адеп-ахлагынын аркасында жетим-жесир менен бей-бечараларга кам көрүп, алардын дартына дарман болуп, мүнөзү да өзүнүн адал аймагынын суусу менен топурагынан, туп-тунук абасынан наар алып, суктанаарлык өсүп-өнүп, чоңоюп жатты. Кийин Ал бийик чокуларга көтөрүлгөн кездерде ушундай тубаса мүнөзүнөн эч качан жазбай, өмүр бою түп-түз багыты менен жашаган теңдешсиз инсан катары кала берди. Ал жетимдин көөнүн өмүрүндө иренжитпеди. Сурагандын колун бош кайтарбады. Анткени Алла Таала Ага ушундай аракет кылуусун Өзү буйруган болчу: *«Ал (Алла) жетим калганыңда коргоосуна албады беле? Мүңкүрөп сарсанаага батканыңда Туура жолго салбады беле? Муктаждыкка батканыңда сыйга бөлөбөдү беле? Эмесе, жетимди басынтпагын, суроочу-тилемчиге катуу айтпагын. Жаратканыңдын берген сыйларын ар дайым айта жүргүн!»*.²⁰ Ушул сүрөнү ар бир жолу окуган сайын, Алланын Элчиси мени да куттуу эшигинен куубаса экен деп көп убакыт мурда көзү өтүп кеткен маркум атамды шапаатчы кылып: «Эшигинде сагаалаган жетиммин, мени кутту эшигинден кууй көрбө!» деп жалбарамын.

20. Духа сүрөсү, 93/6-11.

а. Абдулмутталибдин кароосунда

Абдулмутталиб Анын пайгамбарлык нур-шооласын күн мурунтан байкаган эле. Анын Пайгамбарыбыз менен чогуу жашаган күндөрү бактылуу жана берекелүү өттү. Аны улуулардын жыйындарына алып барып, катыштырып, жашы кичүүлүгүнө карабай аябагандай сыйлап урматтар эле.²¹ Анын келбетинен ар дайым адамзаттын куткаруучусунун бейнесин байкачу. Себеби, Алла Элчисинин көз карашында башка эч бир пендеде жок тереңдик, парасат даана көрүнүп турар эле. Балким, Луай ага ата-бабаларынан пайгамбар өткөндүгүн айтып, өз тукумунан да бир пайгамбар чыгарын сүйүнчүлөгөндүр. Абдулмутталиб ушундай сүйүнчүдөн улам, өз небересинин пайгамбар болорун сезген, билген болушу керек.

Ошондуктан, небересин жанындай жакшы көрүп, өзгөчө маанайда камкордук көрсөтөр эле. Бул алп адам жарык дүйнө менен кош айтышар алдында жаш балача боздоп ыйлаган болчу. Абу Талиб ал неге мынча ыйлап жатканын сураганда: «Мухаммедимди мындан ары боорума басып сүйө албай каларымды ойлоп өзөгүм өрттөнүп баратат. Анан кантип ыйлабайын» деп жооп берет.

Ойлоп көрүңүз, Абраханын аскерлеринин алдында селт этпеген, узак жылдар токтобогон фижар согуштары учурунда канчалаган душман урууларга каршы согушуп, далайлаган оор учурларда көзүнө жаш албаган кайраттуу карыя, куттуу небересинен айрылар алдында жаш балача, ботодой боздоп ыйлаганы кандай?

Абдулмутталибдин коргоосу соңуна чыгып, ал Абу Талибден убада алып, акыркы керээзин айтып жарыкчылык менен кош айтышып кете берди. Эми ошол «асыл каухарды» Абу Талиб өз тарбиясына алмак.

б. Абу Талибдин колунда

Абу Талиб атасына берген убадасына бекем турду. Алла Элчисине кырк жылга жуук камкордугун көрсөтүп, кыста-

21. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/127.

лаңдуу учурларда да колдон келгенин аябады. Анын жасаган жакшылыгы жерде калган жок. Алла Таала ага улуу урпак тукум берип, азирети Алини (радиаллаху анху) насип кылды. Ар бир пайгамбардын урпагы өзүнөн тараса, Алла Элчисинин урпагы ушул азирети Алиден тарайт. Ал тургай, кээ бир аалымдар бул тууралуу пайгамбарыбыздын өз оозунан чыккан хадисти баян кылышкан.²²

Азирети Али (радиаллаху анху) эки ааламдын жол башчысынын олуялык касиетине өкүлдүк кылат. Кыяматка чейинки мусулмандар ардактап эстер алп инсан, «айбатту арстан» деген наамга татыктуу, Пайгамбарыбыздын күйөө баласы, «Алиййул Муртаза» (Алла ыраазы болгон Али) болуусу – Өз Элчисине жасаган жакшылыгы үчүн Алланын бир мааниде Абу Талибге арнаган сыйы жана кайрымы сыяктуу.

Дегинкиси, Пайгамбарыбыздын өмүрүндө Абу Талиб да так чоң атасы Абдулмутталибдей жөн гана сырткы себепчилерден болчу. Алла Таала Аны түздөн-түз Өзү тарбиялап, улуу камкордугу менен калкалап өстүргөнү чындык. Бир тараптан ааламдын мырзасын пайгамбарлык бийиктикке карай көкөлөтүп жатса, бир жагынан Аны айлана-чөйрөсүндөгүлөрдүн, коомчулуктун кабыл алуусуна, кубаттоосуна даярдаган Жараткандын дал Өзү.

Күн өткөн сайын Анын пайгамбарлыгынын жышаанасы даана ашкереленип, Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) көпчүлүктүн көз алдында бийиктигин байкатып, улуулугу менен баарынын сүймөнчүтүнө айланып баратты.

Г. АЛЫСКА САПАР

1. Пайгамбарлык жышааны

Анын өмүр таржымалы тууралуу жазылган тарыхый китептерден белгилүү болгондой, Алла Элчиси, Шамга карай алгачкы сапарына атасынын агасы Абу Талиб менен бирге он эки жашында чыккан.

22. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/43.

Жолдо кербен өргүп конуп калат. Алла Элчиси кербенди күзөткөнү калып, башкалары эс алып тыныгууга кербен сарайга жайгашышат. Келген кербенге алыстан көз салып, карап турган кечил Бахираны бир нерсе катуу таң калтырат. Кербенчилердин үстүндө бир бөлүк ак булут калкып, кербенден артта да калбай, алдыга да озуп кетпей, же башка жакка ооп да кетпей ээрчигенсип келе жаткан болчу. Жада калса, кербен токтосо булут да токтоп, кайра козголсо, ал да бирге жылат. Буга таң калган Бахира кечил кербенчилерди өзүнүкүнө конокко чакырат. Мурда-кийин эч кандай кербенчилер менен иши жок кечилдин бул жолку жасаган мамилеси адамдарды катуу таң калтырат. Пайгамбарыбыздан башка бардыгы ага конокко келишет. Бирок кечил келген адамдардын арасынан издегенин таба албай, кербендин башында бирөөлөрдүн калган-калбаганын сурайт. Пайгамбарыбыздын калганын уккан соң, аны чакыртат. Ал эшиктен кирип келген кезде ойлогон ою төп чыккандай боло түшөт да, Абу Талибден анын ким экендигин сурайт. Ал «менин уулум» деп жооп бергенде, Бахира буга ишенгиси келбейт. Анткени анын билүүсү боюнча, бул – так ошол адам болчу. Атасы болсо, бул инсан энесинин курсагындагы кезде эле дүйнөдөн өткөн болууга тийиш. Ушундан соң, кечил Бахира Абу Талибди обочолой жетелеп, бул сапарынан баш тартууга насаат кылат. Анткени ал жөөттөрдүн кызганчаак экендигин билчү. Баланын өзгөчө жаратылган келбеттүү көрүнүшү жана нур тамган жүзүнөн Анын акыркы пайгамбар экендигин таанып калышса, пайгамбардын өздөрүнүн ичинен чыкпагандыгы үчүн кастык кылып коюшу мүмкүн эле. Абу Талиб анын айткандарына көнүп, кайра артка кайтууга шылтоо таап, Меккеге кайра тартат.²³

Бахира чындыкты айткан. Бирок ал биле албаган бир нерсе бар болчу: Алла Таала Ага эч качан зыян жетүүсүнө уруксат бермек эмес. Аны өмүрүнүн аягына дейре Жараткан Өзү коргомок.

«Оо, Пайгамбарым! Алла сени адамдардын жамандыгынан Өзү сактайт!»²⁴ деп аятта айтылган болчу.

23. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/319-322.

24. Мааида сүрөсү, 5/67.

Ооба, Жараткан ушундай дегендиктен, айтканын сөзсүз аткармак.

2. Кайрадан Шам жолунда

Эки ааламдын жолбашчысы кийинки сапарына жашы жыйырма бештерге барган кезде азирети Хадичанын соода кербенине баш болуп чыккан. Бул сапарында да Бахирага жолугат. Ал кезде абдан картайып калган кечил Пайгамбарыбызды көрүп аябай кубанат. Көп жылдан бери ушул күндү зарыга күтүп келген ал, Алла Элчисине: *«Сен пайгамбар болосуң. Аттиң-ай! Сенин пайгамбарлыгың жарыяланган күнгө чейин өмүрүм жеткенде, бут кийимиңди аарчысам да сенин кызматыңа жарасам кандай бактылуу болор элем!»*²⁵ деп ичиндеги бугун айтып алган экен. Бирок, ал ошол күндөргө жете албастан көз жумса да, Алла Элчисин таанып моюн сунгандыгы үчүн акыретте чоң жакшылыктарга жетүүсү сөзсүз.

3. Күн мурунтан билинген

Аны күтүп, күн мурунтан сүйүнчүлөгөндөр көп болчу.

Зайд бин Амр ошолордун бирөөсү болчу. Бейиш менен сүйүнчүлөнгөн атактуу он сахабанын бири Саид бин Зайддын атасы жана азирети Умардын аталаш агасы болгон. Бул адам ханиф (бутпарастыктан алыс, бир кудайды тааныган) ишениминде болчу.

Ошондуктан, бул адам айкелдерге сыйынбаган, алардын эч бир пайда-зыян алып келбес курулай нерселер экендигин жар сала айтып чыккан, күттүргөн таңдын алдында көз жумган адамдардын бири эле.

Анын: *«келерине аз калган бир динди билемин, карааны башыңардан көрүнгөнсүп жатат. Бирок мен ошол күндөргө жете аламбы, жокпу, аны биле албай турам»* деген сөздөрү канчалаган адамдардын үмүт отун тутандыргансыган.

Бул адам жакшылыктын жышаанынан кабардар болуп, жан дүйнөсү акыйкатка карай умтулган жан эле. Ал жалгыз

25. Ибн Хажар, ал-Исааба, 1/353; 6/506.

Аллага ишенип, Ага баш ийчү. Бирок өзү ишенген Аллага «Алла» деп айта албай, кантип кулчулук кылууну жолун билбей кыйналчу.

Улуу сахабалардын бири болгон Амр бин Рабиа мындай деп баяндаган:

«Бир күнү мага Зайд бин Амр: «Мен азирети Ибрахимден уланып, Абдулмутталибдин тукумунан чыккан бир пайгамбарды күтүздөмүн. А бирок ага чейин жашаарыма көзүм жетпейт. Анын пайгамбар экендигине ыйман келтирип, тастыктап ишенемин. Эгерде сен бул жашоодо ага жетип кезиксең, менден Ага салам айт. Анан мен сага Анын сын-келбетин айтайын, жаңылып калбай биле жүр» деди. Мен ага: «угуп жатам, айта бер» дедим.

Ал сөзүн улап мындай дейт:

«Чарчы бойлуу, узун да, кыска да эмес. Чачтары түптүз да, чиелешкен тармал да эмес. Меккеде төрөлөт. Аты – Ахмад. Ушул жерден пайгамбар болот. Бирок, кийин Аны Меккеден чыгарышат. Ал Ясрибге (Мадинага) көчүп барып, алып келген дини ошол жерден кеңири тарайт. Андан бейкабар кала көрбө. Мен түрдүзү элдерди аралап кыдырдым, азирети Ибрахимдин динин издедим. Жолугуп сыр чечишкен жөөт жана христиан аалымдарынын баары мага: «сенин издегениң кийинчерээк келет» деп айтышты. Бардыгынын сөзү: «Ал – акыркы пайгамбар. Андан кийин эч качан пайгамбар келбейт!» деген сөз менен жыынтыкталды».

Сахаба Амр бин Рабиа мындай дейт: «Ошол айткан күн да келип, мусулман болдум. Алла Элчисине Зайддын айткандарын түгөлү менен айтып бердим. Мен анын саламын жеткизгенимде, Алла Элчиси боюн түзөп отура калып саламын алик алды. Анан Ал мындай деди: «Мен Зайддын бейиште этектерин каалгытып баратканын көрдүм».²⁶

Варака бин Науфал болсо, христиан аалымдарынын бири эле. Ал азирети Хадичанын аталаш тууганы. Алла Элчисине

26. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 2/298; Ибн Хажар, ал-Исааба, 2/615.

алгачкы жолу аян түшкөндө, Хадича энебиз мунун эмне экенин биле албай ага келгенде, Варака мындай деген: *«Хадича, Ал чынчыл адам. Пайгамбарлыктын башталышында ушундай нерселерди көрсө керек. Ага келгени – азирети Муса менен азирети Исага да келген улук периште. Анда, Ал жакынкы кездерде пайгамбар болот. Эгер мен ошол күндөргө турчу жетсем, Ага ыйман келтирип, сөзсүз жардам берем»*.²⁷

Абдуллах бин Салам – еврейлердин аалымы. Ал кандайча ыйман айтып мусулман болгону тууралуу өз оозунан мындайча баяндалат:

«Алла Элчиси Мадинага көчүп келгенде, көпчүлүктүн катарында мен да көрүңгө бардым. Айланасында толгон адам. Мен ичкери киргенде Анын куттуу оозунан мына бул сөздөр чууруп жаткан экен: «Алдыңарга келгенге салам берип, тамактандыргыла».

Анын бул сөздөрүнүн сыйкырдуу таасири менен жшзүндө байкалып турган терең ойлуулугуна маашыркап, ичим элжиреп турду. Ошол жерде дароо келме келтирип мусулман болдум. Анткени Анын нур чалган жарык жшзү пайгамбарда гана кездешер эле».²⁸

Абдуллах бин Салам (радиаллаху анху) өзгөчө атак-даңка эгедер инсан болчу. Ибн Хажар ал-Аскаланий өзүнүн *«Исааба»* аттуу эмгегинде жазганына караганда, ал Юсуф пайгамбардын тукумунан келген адам болгон.²⁹

Өзү кадыр-баркы өтө бийик адам эле. Анын күбөгөрлиги Курандын так өзүндө сыймыктуу түрдө тилге алынып, далил катары келтирилген:

«Аларга айткын: Ойлоп көрдүңөрбү? Эгерде бул Куран Алладан келсе, анан силер Ага каршы чыксаңар, Ираил уулдарынан бир күбөгөр мындайды көрүп ыйман келтирип жатса да, силер көөдөн көтөрүп ишенбесеңер (туура болорбу?) Алла залым элди Туура жолго салбайт».³⁰

27. Бухарий, бадул-вахй 3.

28. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/451.

29. Ибн Хажар, ал-Исааба, 4/118.

30. Ахкаф сүрөсү, 46/10.

Аятта айтылган Исраил уулдарынан чыккан күбөгөр – бул Абдуллах бин Салам. Кээ бир тафсир аалымдары бул сүрөнүн Мекке дооруна тиешелүү экендигин эсепке алып, аятта айтылган кишинин азирети Муса (алейхиссалам) экенин жактаса да,³¹ жогорудагы аяттын Мадина доорунда түшкөндүгү бир топ эле күчтүү далилдерге таянат. Башкача айтканда, Ах-каф сүрөсү Мекке доорунда түшкөнү менен, сүрөдөгү бул аят гана Мадина дооруна таандык. Куранда мындай абал кеңири кезигет. Демек, аят Абдуллах бин Салам тууралуу айтып жаткандыгы анык десек болот.³²

4. Тоскоолдуктар

Жалпы эле китептүүлөр, тагыраак айтканда, жөөт жана христиандар Алла Элчисин анык таанышчу. Бирок кектенүү жана ичи тардыкка алдырышып, Ага ыйман келтиришкен жок. Чоң тоскоол ушул болчу. Аны ушунчалык айкын таанышкандыктан, ыйман келтирүү үчүн Алла Элчисин бир саамга көз токтотуп караса жетиштүү болмок. Алар Анын кетете-мүнөздөрүнөн бери күн мурунтан кабардар эле. Курани Карим бул чындыкты мындайча баяндаган:

*«Биз китеп бергендер Аны өз балдарын тааныгандай даана таанышат. (Буга карабастан) алардын бир тобу билип туруп чындыкты жашырышат».*³³

Аятта Алла Элчисинин аты аталбай үчүнчү жакта «Ал» деп берилгендигинин сыры ушунда. Китептүүлөрдүн дээрлик бардыгы келе турган акыркы пайгамбар тууралуу маалыматка ээ болгондуктан, «Ал» деп айтылган кезде баары Тоорат менен Инжилде ысымы баяндалган акыркы пайгамбар деп билишкен. Ал – эч күмөнсүз түрдө Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) эле. Жөөт жана христиандардын акыркы пайгамбарды өз балдарынан да жакшы тааный тургандыгы ушундан билинет. Бир күнү, азирети Умар (радиаллаху анху) Абдуллах бин Саламдан сурайт:

31. Табарий, Жаамигул-баян, 26/9.

32. Табарий, Жаамигул-баян, 26/12.

33. Бакара сүрөсү, 2/146.

– Алла Элчисин өз балаң сыяктуу таанычу белең?

– Өз баламдан да жакшы таанычумун, деп жооп берген ал.

Азирети Умар экинчи жолу «Кандайча?» деп сураганда, «Балам тууралуу көзүмө чөп салыштыбы деп күмөнсүнүшүм мүмкүн эле. Бирок Алла Элчисинин акыркы пайгамбар экендигине кымындай да күмөнүм жок» деп жооп берген. Анын бул жообуна азирети Умар аябай ыраазы болгондуктан, ордуна тура калып Абдуллах бин Саламдын чекесинен өөп жиберген.³⁴

а. Ич күйдүлүк

Ооба, алар Алла Элчисин өтө жакшы таанып билишчү. Бирок билүү, таануу менен гана ыйманга келүү ар качан боло бербесе керек. Алар тааныгандыктары менен кызганыч жана ич күйдүлүк ыйман айтууларына тоскоол болду. *«Аларга Алладан өздөрүндөгү Тооратты тастыктоочу китеп (Куран) келген эле, андан мурда каапырларга каршы жеңиш тилеп тургандарына карабастан, ошол алар билген (Куран) келген кезде ага ишенишпеди. Алланын каргышы ишенбегендерге болсун!»*.³⁵ Аятта алардын Алла Элчисине баш ийбегендиктеринин түпкү себеби баяндалган. Маселенин төркүнү, акыркы пайгамбардын Исраил уулдарынан чыкпагандыгында эле. Эгерде азирети Пайгамбар алардан чыкканда, алар башкача жол карманышмак.

Бир күнү, Абдуллах бин Салам Алла Элчисине келип:

«Оо, Алланын Элчиси! Мени бир жерге жашынтып, Мадинадагы бардык жөөт аалымдарды бирин койбой чакырыңыз, анан алардан мен жана атам тууралуу сурап көрүңүз. Алар сөзсүз жакшы маанайда сөз кылышат. Так ошол учурда мен жашынган жеримден чыга калып, мусулман болгондугумду жарыялайын» деп сунуш кылат. Алла Элчиси анын бул сунушун аткарып, Абдуллах бин Салам үйүнүн бир жерине жашынып турат. Чакырылган жөөт аалымдары да чогу-

34. Ибн Касийр, Тафсирул-Куранил-азим, 1/195; Суютий, ад-Дуррул-мансур, 1/357; Абулсууд Афанди, Иршаду аклис-салим, 1/176.

35. Бакара сүрөсү, 2/89.

луп келишет. Пайгамбарыбыз аларга: «Силер Абдуллах бин Салам тууралуу, анын атасы тууралуу эмне билесиңер?» деп сурайт. Алар болсо: «Ал да, атасы да арабыздагы эң мыкты аалымдар, биз кадыр туткан жакшы адамдар!» деп жооп беришет. Алла Элчиси кайра суроо коюп: «Эгер ал мага ээрчип, мусулман болсо эмне дээр элеңер?» деген кезде, алар бир ооздон: «Мүмкүн эмес, эч качан мындай болбойт!» дешет.

Дал ушул учурда Абдуллах бин Салам (радиаллаху анху) жашынган жеринен чыгып, күбөлүк келмесин айтып Пайгамбарыбызга ишенгендигин жарыялайт. Алар эмне дээрин билбей апкаарып калышкан соң, жанатан бери аны мактап көкөлөткөн сөздөрүнөн заматта кайтып: «Бул биздин арабыздагы эң жаман адам эле, атасы да жеткен акмак болчу» дешти. Ошондон соң Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул эки жүздүүлөрдү бул жерде көргүсү келген эмес.³⁶

Бул окуя жөөттөрдүн Алла Элчисин тааный тургандыгын ачык далилдеп турат. Бирок караманча кайышып өз пикирлерин карманышкан жана билип туруп өчөшкөндүктөн улам ыйманга келүүлөрү насип болгон эмес.

Салман Фарисийдин өмүр таржымалы да бул тууралуу маанилүү окуя. Ал мурда мажусий (отко сыйынуучулук) динин тутунган. Бирок кийинчерээк чыныгы динди табууга дилгирленип, ошол динди табууга умтулган. Кийин христиан динине өтүп, чиркөөдөн чыкпас болду. Жан-дили менен берилип устат туткан кечилден өлөр алдында өзүн дагы бир кечилге тапшыруусун суранат. Ал болсо өзү баалап ишенген бир кечилди айтып берип, ошого карай жөнөтөт. Салман (радиаллаху анху) ушундайча көптөгөн кечилдердин жанында болгон. Акырында ал көз жумаар алдындагы картаң кечилден мурункудай башка бирөөнү көрсөтүшүн сураганда, бул христиан аалымы ага мындай дейт: «Балам, эми мен сени тапшырарга эч ким калган жок. Бирок, акыр заман пайгамбарынын келер убактысы өтө жакын. Ал азирети Ибрахимдин ханиф дини менен келет. Ибрахим пайгамбардын көчкөн жеринен

36. Бухарий, анбия 1; манаакибул-ансар 45.

чыгат. Өзү да башка жерге көчүп барып жайгашат. Анын пайгамбарлыгынын айкын белгилери бар. Чамаң жетсе ошол жерге бар. Мен билген далилдеринен айтсам, Ал садаканы кабыл албайт, бирок белекти кабыл алат. Эки далысынын ортосунда пайгамбарлыгын далилдеген мөөрү бар».

Сөздүн калганын Салман Фарисийдин өз оозунан угалы:

«Кечилдин айткан жерине баруу үчүн кербенчилерди издедим. Акырында ошол жерге барчу кербенчилерди да таптым. Аларга жол акысын төлөөгө сүйлөшүп, мени ошол жерге жеткирип коюуларын сурандым. Алар макул болгону менен, жол үстүндө «Вади Кура» деген жерге келгенде ойлору бузулуп, мени кул деп бир еврейге сатып жиберипти. Барган жеримде курма дарактары көп экен. Кечилдин мага айткан жери ушул чыгар деп ойлоп, ошол жерде калып калдым.

Күндөрдүн биринде, бани курайза уруусунан болгон бир жөөт мени сатып алып, Мадинага алып келди. Бул жер да бак-шактуу, курма дарагы көп өскөн жер экен. Мени бакчада эмгекке салышты. Алла Элчисинен эч бир кабар жок.

Бир күнү дарактын башында курма жыйнап жаткам. Жөөт кожоюnum да дарактын астында отурган. Күтпөгөн жерден анын аталаш туугандарынын баласы чаап жетип келди. Ачууга буулугуп алган: «Кудайдын жазасына кабылгырлар, элдин баары Кубаа айлын көздөй жөнөп жатат. Меккеден келген бир адам пайгамбарлыгын жарыя кылыптыр. Алар Аны пайгамбар деп ишенип алышыптыр» деди ал. Ошол учурда мен катуу толкунданганымдан өзүмдү кармана албай дене боюм калчылдай түштү, дарактан төмөн кожоюnumдун үстүнө кулап түшүп кете жаздап араң карманып туруп калдым. Анан «лып» этип дарактан түшө калып, алиги адамга: «Кайра айтчы, эмне дедиң? Бул эмне кабар?» дей баштадым. Кожоюnum менин энтелеп толкундана сүйлөгөнүмдү көрүп, алаканынын арт жагы менен мени жаактан ары чаап: «Сенин ишиң эмне? Алдыңдагы жумушунду жаса!» деди. Мен болсом: «Жөн эле, анчейин кызыгып сурап койдум» деп сыр билгизбей күбүрөндүм. Анан кайра дарактын башына жармаштым.

Күн батып кечки иңир кирери менен колумдагы бар нерсемди жыйнап, Кубаага карай жөнөдүм. Алла Элчисин сахабалары менен чогуу отурган жеринен таптым. Мен аларга: «Силер жокчулуктан жабыркагансыңар. Садака алчу жер издеп жүрдүм эле, мына буларды силерге алып келдим. Кана эмесе, тамактан алгыла» дедим.

Алла Элчиси жанындагыларга карап: «Силер жегиле» деди. Өзү ооз тийген да жок. «Кечил айткан белгилердин биринчиси» деп ойлодум ичимден.

Эртеси кайра бардым. «Бул садака эмес, менден силерге жардам, кана жегиле» деп тамак-аш сунсам, Алла Элчиси сахабаларына: «Алгыла» деп, өзү да андан жеди. Ичимден: «Экинчи белги да аныкталды» деп жымыйдым.

Сахабалардан бирөөсү кайтыш болуп, Алла Элчиси жаназага катышып «Бакыул-Гаркадга» (Мадина көрүстөнү) келди. Жанына барып салам бердим. Анан арка жагына өтүп, пайгамбарлык мөөрүн көрүүгө аракет жасадым эле, Ал мунумду сезе койду. Ансыз да ийиндери ачык турган эле. Ушундайча Анын пайгамбарлык мөөрүн даана көрө алдым. Үчүнчү белги да дал кечилдин бир топ жылдар мурда айтканындай болуп чыккан соң, өзүмдү тыя албастан катуу толкунданып, кучактап мөөрдү өбө баштадым. Алла Элчиси «Токто! Токто!» деди. Мен артыма чегиндим. Анан барып алдына отуруп, башымдан өткөн окуялардын баарын айтып бердим. Ал да катуу кубанып, айткандарымды сахабалардын да угуусун каалады...».³⁷

Көк беттик менен ичи тардыкты таштап, жүрөктөрүнүн чыныгы добушуна кулак түргөндөр Аны табышты. Таап эле тим калбай, жан-дили менен ыраазы болуп сүйүүсүн арнашты. Кечээки менен бүгүнкүнүн кебетесинде кенедей да айырмачылык жок сыяктуу. Анткени бүтүн да жүз миндеген адамдар Анын акыйкатын көрүп, ишенүүдө. Акыркы Элчи экендигин тастыктап, ааламга жар салып даңазалоодо. Бирок кечээки менен бүгүнкүнүн арасында өзгөрбөгөн бир өз-

37. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/41-47.

гөчөлүк бар. Ал болсо – көк беттик менен ичи тардыктарын таштай албагандар Анын пайгамбарлыгын билип туруп көз көрүнөө моюн толгоолору.

б. Атаандаштык

Мугыйра бин Шуъба мындай дейт:

«Бир күнү Абу Жахил менен чогуу отурганбыз. Алла Элчиси келип, кээ бир маселелер тууралуу үгүт-насаат айта баштады.

Абу Жахил ошондо эрдемсине мындай деди:

«Эй, Мухаммед! Эгер буларыңды аркы дүйнөдө үгүт-насаат кылгандыгыңа күбө издөө максатында айтып жаткан болсоң, анда чарчап-чаалыгың убара болбой эле кой. Мен сага күбөлүк кыламын. Эми менин тынчымды алба!».

Ушул сөздөн кийин Алла Элчиси биздин жаныбыздан кетип калды.

Мен Абу Жахилден сурадым:

– Сен чындап эле Ага ишенесиңби?

– Негизи, мен Анын пайгамбар экенин билем, - деп жооп берди Абу Жахил. Бирок, хашим уулдары³⁸ менен биздин арабызда мурунтан келе жаткан атаандаштык бар. Алар «риффаада,³⁹ сыкая⁴⁰ укугу бизде» деп мактанышчу. Эми минтип «Пайгамбар да бизден чыкты» десе, мен буга чыдай албайм да.⁴¹

Бир жолу, Курайш башчылары чогулуп өз ара кеп-кеңеш курат. Акырында Алла Элчисине Утба бин Рабианы жиберүү чечимине келишет. Утба Аны менен тил табышып, өз оюна көндүрүп, чакырыгынан баш тарттырмакчы болот. Бул адам ошол замандын сабаттуу, араб адабиятын жетик билген жана бардар адам болчу. Ал эки ааламдын жол башчысынын жанына барып, айлалуу арамза суроо узатат:

38. Пайгамбарыбыздын уруусу.

39. Жахилия доорунда жарды ажыларга азык-түлүк жана акча таратуу.

40. Ошол доордо ажыларды замзам суусу менен камсыз кылуу укугу.

41. Ибн Аби Шайба, мусаннаф 7/255-256.

«Эй, Мухаммед! Салыштыра келгенде, Сен жакшысыңбы, же атаң Абдулла жакшыбы?».

Пайгамбарыбыз бул суроого жооп бербеди. Тагыраак айтканда, акмакка унчукпай коюу эң жакшы жооп дегендей, жообун калтыра берди. Утба сөзүн улантып:

– Эгерде сен анын өзүндөн жакшы экендигин кабылда-саң, албетте, ал сен азыр кор көрүп жаткан айкел кудайларга сыйынган болчу. Жок, эгер өзүңдү андан артык санасаң, анда кана айтчы, жообунду угуп көрөйүн, - деди.

– Айтарыңды айтып бүттүңбү? - деди Алла Элчиси.

– Ооба, – деген Утба үндөбөй калды.

Ошондо Алла Элчиси жай гана отуруп, Курандын «Фус-сылат» сүрөсүнүн башынан окуй баштады жана сүрөнүн 13-аятына дейре окуп:

«Эгерде алар жцздөрцн бурса, «силерге байыркы Ад жана Самуд элинин башына тцшкөн чагылгандай балээни эскертемин» дегин» деп айтылган жерге келгенде, Утба андан ары карай окуусуна чыдай албай калды. Чыкыроон суукта калгандай дене-башы калтырап-титиреп, Алла Элчисинин куттуу оозун калчылдаган колдору менен баса коюп: «Токто, Мухаммед! Ишенген Аллаң үчүн токто!» деп безеленди. Анан ордунан туруп дароо кетип калды.

Меккенин аттуу-баштуулары иштин натыйжасын күтүп отурушкан. Абу Жахил Утбанын шалдайып келе жатканын жактырбай, жанындагыларга: «Тигинин барганынан келгени жаман, түрү суук көрүнөт го!» деди. Утба болсо түз эле өз үйүн көздөй тартты. Уккан Куран аяттары анын жүрөгүнүн үшүн алып, чагылган ургандай селейтип салган экен. Бир аздан кийин шайтанга да акыл үйрөткөн Абу Жахил анын үйүнө барды. Ал Утбанын ыйман келтирип мусулман болуусунан коркуп, изин суутпай сүйлөшкүсү келген болчу. Анын талуу жерин да жакшы билчү. Бул арбоо – Утбанын ар-намысына катуу тийүү. Ошол үчүн токтолбостон мындай дейт:

– Утба, укканыма караганда, Мухаммед сага аябай сый көрсөтүп, конок кылып кошоматтап тосуп алып, мурдундан чык-

канга дейре жедирип, ичириптир. Сен да мындай кошоматка башыңды ийип, көөнүң жибип ыйманга келипсиң. Журт ичи күрү гүү түшүп, бул ишиң ооздон - оозго тарап жүрөт. Утбанын ачуусу башына чыкты. Намыстанганынан токтоно албай:

– Мени Анын тамак-ашына күнүм түшүп калды дейсиңби? Баарыңар жакшы билесиңер, араңарда менден да дөөлөттүү адам жок. Бирок Мухаммеддин айткандары мени катуу арбап алганы чын, жан дүйнөмдү дүрбөлөңгө салып жиберди. Анткени Анын окугандары ыр дейин десем, ырга окшобойт, көзү ачык бакшылардын сөзүнө да окшобойт. Эмне деп айтарымды биле албай, дендароо абалда калдым. Анын үстүнө Ал туура сөздүү адам. Анын окугандарын уккан кезимде, Ад менен Самуддардын башына келген балээ-кырсыктар бизге да келсе канттик деп корктым.⁴²

в. Караандай каршылык

Жогорудагыдай моюнга алуулар бир эки адам менен гана чектелип калбай, жалпы баарында бирдей эле түшүнүк болсо да, жөнсүз коркуу, дүйнөкорлук, ачкөздүк, текеберлик, терс аяктык, кыңырлык сыяктуу терс сыпаттар кээ бирөөлөрдүн ыйман келтиришине тоскоол болду. Ооба, алар – билип туруп ишенбеген бактысыздар.

Курани Карим алардын бул абалын баяндоо жана Пайгамбарыбыздын көңүлүн жубатуу маанисинде мындай деген:

*«Алардын алабарман сөздөрү сени кейишке саларын Биз албетте, жакшы билебиз. Негизи, алар сени жалганга чыгарышпайт, бирок, залымдер билип туруп Алланын аяттарына ишенишпейт».*⁴³ Алар Сага карата алабарман, туш келди сөздөр менен жалаа жабышат. Мына ушундан улам Сен кейишке түшүп убайым санаага баттың. Абайлагын! Жаман адаттардын астында калып, напси кулуна айланган бетпактардын сөздөрү Сени түйшөлтпөсүн. Түпкүлүгүндө, алар Сенин жалган эмес, чыныгы пайгамбар экениңди абдан жакшы билишет. Алар Сага жалаа жаба алышпайт. Сен калп айт-

42. Ибн Касийр, ал-Бидая Ван-нихая, 3/61-64; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/130-132.

43. Анъам сүрөсү, 6/33.

паган таза жан экенинди, туура сөздүүлүгүндү башынан эле жакшы билишет. Сени «Амиин» (ишеним инсаны) деп атаган да ошолор. Алардын алабармандыгы ушунчалык акмакчылык, Сага жапкан жалааларына өздөрү да ишенишпейт. Алар айтып жаткандары жөнүндө ойлоп, акыл да калчаган эмес. Демек, кейигендин не кереги бар!

Ооба, эгер алардын арасында кейишке батып, тынчсызданган кимдир-бирөө бар болгон болсо, демек, ал эки ааламдын тизгинин колунда кармап турган Затты көрө албаган жана ошол нурдун айланасында айланып турса да, ошол чөйрөдөн да жылт эткен жылчык таппай карайлап турган байкуштардан.

Д. КҮТТҮРГӨН ЖАНА СҮЙҮНЧҮЛӨНГӨН ПАЙГАМБАР

1. Ибрахимдин (aleyхиссалам) батасы, Исанын (aleyхиссалам) сүйүнчүсү

Бир күнү сахабалардын бири пайгамбарыбыздан: «Оо, Алланын Элчиси! Өзүңүз тууралуу учкай сөз айтып бересизби?» деп өтүнөт.

Алланын Элчиси берген жообунун катарында мындайча сөздөрдү да айткан:

*«Мен Ибрахимдин батасы жана Исанын сүйүнчүсүмүн».*⁴⁴

Курани Каримдин эки жеринде бул жөнүндө айтылат:

1. Азирети Ибрахим минтип дуба кылган: *«Жаратканыбыз! Алардын өздөрүнүн арасынан чыга турган, аларга аяттарыңды окуп берчү, Китеп жана Даанышмандыкты (Куран жана Хадисти) үйрөтө турган, аларды (күнөөлөрдөн) арылта турган бир пайгамбар жибер! Албетте, Сен кудурет жана даанышмандык Ээсисиң».*⁴⁵

2. Азирети Исанын сүйүнчүсү: *«Ошондо, Мариям уулу Иса: «Оо, Израил уулдары, албетте, мен Алланын силерге (жибер-*

44. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/262; Табараний, Ал-Муъжамул-кабийр, 8/175; Хаким, ал-Мустадрак, 2/656.

45. Бакара сүрөсү, 2/129.

ген) пайгамбарымын, (мен) силерге мурунку Тооратты ырас-тап-тастыктоочу жана өзүмдөн кийин келе турган Ахмад ысымдуу бир пайгамбар тууралуу куш кабар берчүчү болуп (жөнөтүлдүм)» деген эле. Бирок, Пайгамбар аларга айкын далилдер менен келген кезде, алар: «Бул ачык сыйкыр» дешти». ⁴⁶

Ооба, пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) күтүлбөстөн кокусунан чыга келген эмес. Ал келерден көп кылым мурун кабар берилген жана келиши бүткүл дүйнө тарабынан күтүлгөн пайгамбар болгон. Анын пайгамбарлыгына эң күчтүү далил – Курани Карим. Куран өзүнүн кереметтүү баяндары менен жүздөгөн аяттарында эки аалам көсөмүн чыныгы пайгамбарлыгын баяндайт. Курани Каримди төгүндөй албаган адам Пайгамбарыбыздын пайгамбарлыгын да төгүндөй алышы эч мүмкүн эмес. Бул өз алдынча сөз кылууга тийиштүү чоң тема болгондуктан, азырынча бул тууралуу сөз кылбай туралы. Кезеги келип, аяттардан сөз козголгондо бул жөнүндөгү маселелер бир аз да болсо айкындалып-ачыкталып жүрүп отурар.

2. Тоораттын кабарлары

Биз, бул бөлүмдө, далай ирет бурмаланып, өзгөртүүлөргө дуушар болсо да ичинде дале Пайгамбарыбыз тууралуу ишараттар менен кабарлары сакталып калган Тоорат, Инжил жана Забурдун кээ бир жерлеринен үзүндүлөрдү берип кетмекчибиз. Маселени кеңири баяндаган ушул темага байланыштуу жазылган жеке илимий эмгектер жана китептер азыр толтура табылат. Айрыкча Хусейн Жисрийнин «Рисала Хамидия» аттуу китебин сунуштоо менен бирге, бул жерде маанилүү деп эсептеген айрым үзүндүлөрдү гана келтире кетебиз.

а. Фааран тоолору

1944-жылы Лондондо жарык көргөн Тоораттын арабча котормосунда мындай сөз бар: «Алла адамзатка Синайдан келди, Саирден жаркыды, Фааран тоолорунан ачык көрчүңү, толугу менен белгилүү болду». ⁴⁷

46. Саф сүрөсү, 61/6.

47. Тоорат, Тасния, 33:2.

Тактап айтканда, Алла Тааланын мээримини жана жакшылыгы адамзатка азирети Мусанын (aleyхиссалам) Алла Таала менен сүйлөшкөн Синайда⁴⁸ көрүлгөн эле. Бул мээрим ошол доордо азирети Мусага берилген пайгамбарлык болчу. Ал эми Саир болсо – Палестина. Ал жерде Алла Тааланын мээримини ыйык кабар аркылуу келип, азирети Исага жана анын чөйрөсүнө жайылган. Иса пайгамбар Алла Тааланын жаркын берешендигине ылайык чоң пайгамбар болгон. Адамдардын көбү жаркын белектер менен ачык көрүнүүнүн маанисин айырмалай албаганы үчүн адашып калышкан. Азирети Иса болсо, Алла Тааланын жаркын деми.

Фааран тоолорунда болсо, Алла Тааланын нукура бирдиги жана жалгыздыгы ачык көрүнгөн. Фааран – бул Мекке. Анткени Тоораттын башка бир жеринде азирети Ибрахимдин уулу Исмаилди Фааранга таштаганы айтылууда. Демек, Тооратта айтылган Фааран Меккени билдирет.

Тоораттын бул аятында кезеги менен үч пайгамбар тууралуу айтылууда. Булардын биринчиси – азирети Муса (aleyхиссалам), экинчиси – азирети Иса (aleyхиссалам) жана үчүнчүсү – Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам). Тоораттагы аяттын уландысында төмөнкү сөздөр бар: *«Анын жанында миңдеген жаркыраган акак таш сымал сахабалары болот. Оң колунда оттон айбалта бар»*.

Бул сүйлөм Анын согуша турганын айтууда.

Маалым болгондой, Алланын Элчиси ыйык кабар келерде Хира тоосундагы үңкүрдө болуп, ал жерде терең ойго батып, Алла Таалага кулчулук кылган. Алгачкы ыйык кабар ошол тоодо келген.⁴⁹ Фааран эгер Мекке эмес болсо, анда ислам башка кайсы жерден чыгып, батыш менен чыгышка жайылган? Дүйнөдө башка мындай жер болбогону үчүн Тооратта айтылган Фааран Меккени билдирет.

Мындан башка да, Тоораттын «Жаралыш» бөлүмүнүн 21-аятындагы: «Ал Фааранга отурукташты» деген сөз азирети

48. Синай – Египеттеги Синай жарым аралы.

49. Бухарий, бадул- вахй 3.

Исмаилдин (aleyхиссалам) жайгашкан жерин айкын далилдейт. Буга каршы чыгуу далилсиз бир беткей көз караш болмок.

Ал эми аяттын аягындагы сахабалар жана согуш тууралуу айтылган сөздөр эч кандай шек-күмөнсүз Анын Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) экенин билдирип турат.

6. Азирети Исмаилдин тукуму

Тоораттын дагы бир аятында Алла Таала азирети Мусага: *«Алар үчүн (Исраил уулдарынын) бир туугандары арасынан сен сыяктуу бир пайгамбар чыгарамын жана сөздөрүмдү Анын оозуна саламын жана Ага буйруган бардык нерсени аларга айтат»*⁵⁰ деп айткан.

19-саптарда да муну кубаттоочу сөздөр бар:

«Менин атым менен айтылган сөздөргө баш ийбегендерден мен Өзүм кегимди алам».

Бул аяттагы Исраил уулдарынын бир тууганы деп эсептелген азирети Исмаилдин тукумунан келе турган бир пайгамбарга ишарат кылынууда, азирети Исмаил тукумунан келген жалгыз пайгамбар – бул Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам). Мындан тышкары, Ал дагы азирети Муса (aleyхиссалам) сыяктуу бир шарият менен келет. Ошондой эле бул аятта, келе турган пайгамбардын сабатсыз боло турганы белгиленүүдө.

Баш ийбегендерден алынар кек болсо, динге тиешелүү эскертүүлөр жана жазаларды билдирсе керек. Бул да исламда гана бар.

Тооратта айтылган пайгамбардын азирети Иса (aleyхиссалам) же азирети Юша (aleyхиссалам) болушу таптакыр мүмкүн эмес. Анткени бул пайгамбарлар – Исраил уулдарынан. Мындан тышкары, көптөгөн маселелер боюнча азирети Иса (aleyхиссалам) эч кандай жаңы шарият алып келген эмес, ал азирети Мусага (aleyхиссалам) баш ийип, Ага ээрчиген. Азирети Юшанын азирети Мусага окшобогону айдан ачык. Анткени ал жаңы шарият менен келген эмес. Куранда бул тууралуу:

50. Тоорат, Кайталоо, 18:18.

«Чындыгында, Биз куду Фараонго пайгамбар жибергендей, силерге да кѳбѳлѳк берѳѳѳчѳ бир пайгамбарды (Мухаммед пайгамбарды) жибердик»⁵¹ деп, азирети Муса менен Пайгамбарыбыз Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) ортосундагы окшоштукту баян кылууда. Мындан артык далилдерге муктаждык да жок.

в. Өзгѳчѳлѳктѳр

Абдуллах бин Амр бин Аас, Абдуллах бин Салам жана Каабул-Ахбар (радияллаху.анхум) Курандан мурда тѳшкѳн ыйык китептерди жетик билген атактуу инсандар болгон.

Алар ѳз заманында али азыркыдай ѳзгѳртѳѳлѳргѳ учурай элек Тоораттан мындай аяттар болгондугун бизге жеткизген:

«Оо, пайгамбар! Биз сени кѳбѳчѳ, сѳйѳнѳлѳѳчѳ, эскертѳѳчѳ жана уммийлерге арка болор жѳлѳк катары жѳнѳттѳк. Сен менин кулум жана элчимсиѳ. Сени «Аллага таянуучу» деп атадым. Ал (Пайгамбар) орой да, чоѳоол да эмес. Базарларда кыйкырып сѳйлѳбѳйт. Жамандыкка жамандык жасабайт. Бирок, кечире билет, кѳги жок. Алла Аны менен караѳгы элди «Бир Алладан башка Кудай жок» дедиртип тѳзѳлткѳндѳн кийин гана Анын жанын алат».⁵²

Ойлоп кѳрѳлѳ, Тоораттагы бул баяндар кимге карата айтылган? Булар тууралуу ары-бери тартышкандын ѳч зарылчылыгы жок. Айкын мааниде билдирип тургандай, келечекте келѳѳ бир пайгамбарга, тагыраак айтканда, Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафага (саллаллаху алейхи васаллам) карата айтылганы кѳрѳнѳп турат.

Ал бардык адамзатка жиберилген Пайгамбар. Жогорудагы баяндарда Жараткан Ага карата мындай мааниде кайрылган:

«Сени бардык адамзатка Туура жолду кѳрсѳткѳн сѳйѳнѳлѳѳчѳ жана аларды туура эмес жолдон куткарган эскертѳѳчѳ катары жѳнѳттѳм. Сен жамандыктарга каршы

51. Муззаммил сѳрѳсѳ, 73/15.

52. Бухарий, буюу 50; тафсир (48) 3; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/174.

туруп, адамдардын тозокко түшүпсүнө тоскоол болосуң. Ошондой эле, ийри жолдордон чыга албай караңгыда калгандарга жарык болуп, алардын колдорунан кармап бейишке, Алланын жамалына күбө болууга жетелейсиң».

Сени караңгы доордун уммий калкына башпаанек катары жөнөттүм. Сени түшүнүп, көздөрү ачылганда, алар сага корголошот. Жана сени жөлөк кылганда гана бактылуу өмүр сүрүшөт.

Сен Менин кулум жана элчимсиң. (Ооба, биз да намаздагы Аттахиат дубасын окуган ар бир учурда Анын кулдугу менен пайгамбарлыгын бирге айтып даңазалайбыз). Мен сени «Аллага таянуучу» деп атадым. Ошондуктан, бүт аалам сага каршы чыгып, сен алар менен салгылашууга аргасыз болсоң да, коркуу дегенди эч качан билбейсиң. Ар бир пайгамбардын өз деңгээлине жараша Аллага таянуу өзгөчөлүгү бар. Бирок сен бул жагынан такыр бөлөксүң. Ошондуктан, Мен сага «Аллага таянуучу» деген ат койдум».

Мындан соң сүйлөмдөгү сөз башка нукка бурулуп, үчүнчү жактын аты менен уланган:

«Ал – ачууга алдырып, өз айланасындагыларды иренжитпеген асыл инсан. Адептүү, салмактуу, олутунан жазбаган токтоо мүнөзү бар. Ал көчөлөрдө кыйкырып катуу сүйлөбөйт. Анткени, мындай жосун менен журттун назарынан калуу – пастык жана менменсинүүнүн белгиси. Ал мындай жаман мүнөздөрдөн таза».

Ал жамандыкка жамандык кылуу менен жооп бербейт. Бир жолу бир бедуин келип, жакасынан силке кармап: «мага мал-мүлк бер!» дегени сахабалардын канын кайнатып, ачуулантса да, мындай одоно кылыктарга мээрим Пайгамбары жылуу күлүмсүрөй карап: «Бул адамга сураганын бергиле» деп айткан эле.⁵³

Ооба, Ал кечиргис оор кылмыштарды да кечире билген. Болгону, шарияттын мыйзамдарына каршы кылмыш жасалбашы керек эле. Жеке өзүнө ушунчалык катаал жамандык-

53. Бухарий, фарзул-хумус 19; адаб 68; Муслим, закят 44.

тарды жасаган меккеликтер колуна түшкөн күнү Ал: *«Баргыла, баарыңар эркинсиңер!»* деп коё бердирткен.⁵⁴

Кыйшык жолдо жүрүп, караңгылык доорунда жашаган адамдар Анын алып келген нуру менен туура багытка түшкөнгө дейре, Алла Таала Өз сүйүктүүсүн жанына алып кетүүнү тагдырга жазбаган. Дин толук баралына толуп, Анын милдети бүткөндө гана бул утурумдук ааламдан кетмек. Ал тарбиялаган адамдар Анын ордун жоктотпой толук өкүлдүк кылар деңгээлге жеткенде гана, Ал адамдар арасынан чыныгы турак жайына сапар тартмак. Анткени Анын бул дүйнөдөгү улуу вазыйпасы ошондо гана толук орундалмак.

Ооба, Тооратта айтылган пайгамбардын сыпаттары мына ушундай эле. Кези келгенде, Ал айтылган кабарлардын ар бирин толук башынан өткөрмөк, тагыраак айтканда, андагы айтылгандар Алла Элчисинин өмүр өрнөгү болчу. Андай болсо Тооратта айтылып жаткан бул улуу пайгамбар ким экен? Тарыхта ушул айтылгандарды толугу менен жүзөгө ашырган башка бирөө өткөнбү? Жок!

Демек, Тооратта сөз болгон адам, албетте, Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) дал өзү!

Инжилдин кабарлары

а. Фараклит

Иоанна Инжилиндеги бир аятта мындай делген: *«Масих (Иса): «Мен өзүмдүн жана силердин Жаратканыңарга баратам. Эмнеге дегенде, силерге анык чечмелөөңү алып келе турган Фараклитти жиберсин деп кетип бара жатам»⁵⁵ деди.*

Фараклит – «Чындыктын өзөгү, чын менен калпты бири-биринен толугу менен айырмалоочу» деген маанини билдирет. Ооба, Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) жогорудагы сыпаттарга ээ. Анткени өлүк дилдер жалгыз Ал алып келген чындык аркылуу тирилген. Ал адамдардын Туура жолго жетиши үчүн кара жанын карч уруп кү-

54. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/74; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/161; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 9/118.

55. 14-бап.

рөшкөн. Ушундай улуу күрөштүн аркасында гана чындык менен калп толук ажыратылды. Азирети Иса кабар берген Фараклит ушундайча келген. Ал – Алланын акыркы элчиси Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам).

Иоанна Инжилинде дагы мындай деген:

*«Эгерде мени сүйсөңөр, буйруктарымды аткарасыңар. Мен Жаратканымга жалбарам жана Ал силерге башка колдоочуну, чындыктын рухун (Фараклитти) берет, ал силер менен дайыма бирге болот».*⁵⁶

Эми кезеги менен төмөнкү аяттарды карайлы:

*«Фараклит – ушундай ыйык Рух. Жараткан аны менин атымдан (т.а, пайгамбар катары) жөнөтөт. Ал силерге бардык нерсени үйрөтөт жана мен силерге айткан нерселерди кайра эсиңерге салат».*⁵⁷

*«Фараклит келгенде мен үчүн күбөлүк берет жана силер да мага күбөлүк бересиңер»*⁵⁸

*«Мен силерге чындыкты айтып жатам: кеткеним силерге жакшы болот, анткени эгерде мен кетпесем, анда силерге Фараклит келбейт. А мен кетсем, аны жөнөтөм».*⁵⁹ *«Фараклит келгенде бүткүл ааламды жаңылыштыктарынын айынан айыптап, аларды тарбиялайт».*⁶⁰

Инжилдин түп нускасы ибраний (иврит) тилинде болсо, кийинки кездерде грек тилине которулган. Биздин азыркы колубуздагы бар болгон дүйнө жүзүндөгү Инжилдин бардык котормолору ошол грек тилиндегисинен которулуп келген. «Фараклит» деген ысым байыркы кезде грек тилине которулгандыктан, бул сөздүн ибраний тилинде кандайча айтылганын биле албайбыз. Фараклит – грек тилиндеги ушул сөздүн арабча айтылышы, башкача айтканда, арабчага мааниси которулбастан тикелей айтылышы болуп эсептелет. Биз ушул сөзгө гана байланып, тегин тектөө менен чектелип калбастан,

56. Иоанна Инжили, 14:15-16.

57. Иоанна Инжили, 14:26.

58. Иоанна Инжили, 15:26-27.

59. Иоанна Инжили, 16:7.

60. Иоанна Инжили, 16:8.

тескерисинче, Инжилде кабар берилген бардык пайгамбарлык касиеттердин Пайгамбарыбыздан табыларын баяндамакчыбыз.

Оюбуз айкын болуш үчүн, алды менен Пайгамбарыбызга жан-дили менен берилген улуу инсан – азирети Мавлана Жалаладдин Руминин бул көркөм ыр саптарын айта кетели:

*Кандай болсо өң-келбети, карааны,
Казаттары, орозосу, тамагы.
Деңиз сындуу пайгамбарлар төрөсү–
Мустафанын Инжилде бар баяны.*

6. Ааламдын Көсөмү

Иоанна Инжилинин 14-бабынын 30-аятында минтип айтылган: *«Масих (Иса) мындай деди: «Эми мен силерге көп сүйлөй албаймын. Анткени, бул ааламдын Көсөмү келе жатат. Менде Анын эч нерсеси жок»»*.⁶¹

Забурдун 72-бабынын 8-аятында жана анын уландысын да төмөнкүдөй айтылат:

«Ал деңизден деңизге жана дарыядан жердин эң аягына чейин башчылык кылат. Чөл тургундары Анын алдында тизе бүгүп, душмандары топурак жалашат. Таршиштин жана Адалардын өкүмдарлары салык төлөп, Шеба жана Шибанын өкүмдарлары белек алып келишет. Бардык өкүмдарлар Ага тизе бүгүп жана бардык тайпалар Ага кулдук урушат. Анткени Ал кедей-кембагалга, бечарага жана жардамчысы болбогондорго эркиндик алып келет. Муктаждарга жана жардыга ырайым кылып, багар-көрөрү жокторду куткарат. Адамдарды зулумдуктан куткарып, алардын каны өз назарында кымбат баалуу болот. Ал жашайт жана Ага Шеба алтынынан берет. Ага дайыма дуба кылып, Аны күңгө даңкташат. Ысмы күн токтогонго чейин түбөлүктүк болуп, адамдар Аны менен берекелүү болушат. Бардык элдер аны «Берекелүү» деп айтышат».

61. Иоанна Инжили, 14:30.

Жогоруда эскертип өткөнүбүздөй, биз буларды адамдарга ой салып, багыт берүү үчүн гана айтып отурабыз. Ошондуктан, бул жерден сөздү кыскартып, мындайча жыйынтыктамакчыбыз: Ич күйдүлүк менен кекчилдиктин чектен ашкан чегинен бүгүнкү жөөт менен христиандар болгон күчү менен бурмалап өзгөрткөндүктөрүнө карабастан, Тоорат менен Инжилден Алла Элчисинин пайгамбарлыгына байланыштуу көптөгөн ишарат-кабарларды табууга болот. Тоорат, Инжил жана Забурдан азырак өзгөртүүлөргө дуушар болгон нускалар табылып калса, балким ошондо Алла Элчиси тууралуу эч кандай жоромолду да, түшүндүрүүнү да талап кылбаган даана далилдер ортого чыга келет. Балким христиандыктын акырындап кайрадан тазара тургандыгы жөнүндөгү хадистер да ушул эле мазмун жөнүндө белги бериши мүмкүн.⁶²

Айтор, Тоорат менен Инжилде Алла Элчиси жана Анын сахабалары тууралуу баяндалгандыгы Куран менен сүннөттө ачык айтылгандыктан, муну далилдөөгө ашыкча аракеттенүү маанисиз болмок.⁶³

Е. ӨЗГӨЧӨ КАСИЕТТҮҮ ИНСАН

Бүгүнкү заманыбыздын ою тайыз пенделеринин пайгамбарларга, баарынан да пайгамбарлардын Султаны Мухаммед Мустафага (саллаллаху алейхи васаллам) болгон көз караштары таптакыр эле бүдөмүк. Ал тургай алар тууралуу ойлору да башаламан. Албетте Аны кез келген бир адам сыяктуу карап, демейки өзгөчөлүктөр менен өлчөп-баалай албайбыз. Мындай кылууга мүмкүн эмес. Анткени Ал – жер жүзүн кайрадан калыпка салып, түзөп чыккан жана адамзаттын дүйнө тааным көз карашын кайра жаңылаш үчүн адам баласында болбогон өзгөчө рух менен, өзгөчө касиеттер менен жөнөтүлгөн керемет инсан. Аны баалап-өлчөөгө биздин чамабыз жетпейт.

62. Бухарий, анбия 49; Муслим, ийман 244-247.

63. Мисал үчүн бул аяттарга караңыз: «алар колдорундагы Тоорат менен Инжилде жазылган «Умий» пайгамбарга ишенишет». (Аьраф сүрөсү, 7/157). Ошондой эле: Фатх сүрөсү, 48/29; Бухарий, буюу 50; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/174; кеңири маалымат үчүн: Суютий, ал-Хасайсул-кубра, 1/26-44.

Мына ошондуктан, ким канчалык деңгээлде таап айткысы келсе да, баары бир жеткире айтып түшүндүргөнгө дарамети жетпейт.

Ал тууралуу аябай жакшы түшүнүү менен сөз кылгандардын бири – Аны менен чогуу жашоо бактысына ээ болгон акын Хассан бин Сабит (радиаллаху анху) мындай деген:

Мухаммедди мактай албай ырларым,

*Андан кайра ырларыма сый келген.*⁶⁴

Ал тууралуу айтылган сөзүбүз Анын касиеттүү ысмы менен кооздолгондуктан гана терең мааниге ээ боло алат. Болбосо, биздин көркөмдөп айттык деген сөздөрүбүз Анын өзгөчөлүгүнүн бир чекесин да бере албайт. Ушул маанидеги сөздү классик акын Фараздак да айтканы бар⁶⁵. Ошондой эле, кылымыбыздын улуу ойчулу да Курани Карим тууралуу мындай деген:

Мактай албай сөзүм менен Куранды,

*Куран менен сөздөрүмдү мактадым.*⁶⁶

Жогоркулардын ар биринде бирдей сезим менен маанилеш ой-пикирдин үндөштүгү байкалат. Бардыгы бир эле булактан илхам алышкан жана бир эле нерсени түрдүү ыкмалар менен баяндашкан, биринин оюн бири толуктоолор эле.

Ушул сыяктуу Ага үмөт болуу биз үчүн кайсы жактан алып караганда да сансыз шүгүрчүлүктү талап кылган орошон бакыттын башаты. Биз бул тартуунун маанилүүлүгүн жан дүйнөбүз менен терең сезип, ааламга жар салып, маңдайыбыз жарыла кубанууга акылуубуз. Жаратканыбызга канча шүгүр кылып, мактоолор айтсак да аз. Анткени биз – Анын үмөтүбүз. Бул Жараткандын бизге арнаган эбегейсиз улуу сыйы. Ал каалаган адамына каалаганча сыйын төгөт. Бирок, бизге бергени эч бир тараза тарта алгыс мол казынадай, ченемсиз берекет.

Ушул жерден маселенин дагы бир тарабы катары, мына бул суроону коюп кетким келет: деги биз ушундай улуу Пай-

64. Зияаддин ал-Мавсили, ал-Масалус-саир. 2/357; Калкашандий, Субхул-Айша, 2/321.

65. Зияаддин ал-Мавсили, ал-Масалус-саир. 2/357; Калкашандий, Субхул-Айша, 2/321.

66. Бадиуззаман, Мактубат, 28-Мектуп, 7-Меселе, 4-Себеп.

гамбарды сүйө алдыкпы? Пайгамбарга ылайыктуу мамилеге, пейилге ээ боло алдыкпы? Ал биздин жан дүйнөбүздүн тереңдигинен ыраазы болду бекен? Көңүл сарайларыбыздын эшиги ар дайым Ага карата ачык турду бекен? Жатсак-турсак Аны эсибизден чыгарбай, жүрөгүбүздүн төрүнөн орун бере алдыкпы Ага? Жашообуз толук бойдон Ал көрсөткөн өлчөөлөр менен өтүп жатабы?... Биз буларга «ооба» деп жооп бере алсак, анда бакыттын туу чокусундабыз. Анда биздин бардык арзуу-тилектерибиз Анын нурдуу жамалынын шооласына бөлөнүп, мухаммедий жамаат абалына келе алабыз. Жашоосунун ар бир саат, ар бир мүнөтүн мухаммеддик адеп-ахлакка сугарып жашай алган коом жер жүзүнүн бейпилдигин, тең салмактуулугун сактап турган түркүккө айланат. Кыязы, алиге чейин ушундай абалга келе албагандыгыбыздын бирден-бир себеби – мухаммеддик рухтун деңгээлине жете албагандыгыбыз болушу керек.

Ал – Алланын өзгөчө жараткан ардактуу адамы. Муну менен бирге Анын адам катары арабызда жашап өткөнү биз үчүн ченемсиз бакыт. Бейиш да Ал келгенде жамгырдан кийин жарк эткен күндөй болгон Анын нуру менен нурданмак. Ошондуктан, Ал тууралуу адамдарга ар кимдин чама-чаркына жараша түшүндүрүп айтуу биздин башкы милдетибиз. Анткени, адам баласы ааламдардын ошол көсөмүн чыныгы түрдө түшүнүп жетип, Ага ээрчигенде гана нагыз адамдыктын туу чокусуна жете алат. Мен да ушуну көздөгөм. Бирок бул майданда жылаңач баатыр экенимди, ал тууралуу тилим чоркок экендигин башынан эле моюнга алганмын.

Узак убакыттар бою өзүмдү Анын эшигинде сагалап телмирген иттей сезип, камыккан көңүлүмдү жубатып жүрдүм. Бирок күн өткөн сайын акырындап үмүтүм үзүлө баштаган. Өзүм-өзүмө: «Аттиң ай! Адам болуп жаратылгандан көрө, Пайгамбарыбыздын куттуу денесиндеги бир тал кыл болуп жаратылсамчы, арман! Ошондо Алланын өзгөчө мээримине эгедер адамга өтө жакын болор элем го!» деп жүрсөм-турсам санаага батып, убайым тарттым. Бирок мындай сыйга татыктуу болууга жарабастыгымды ааламдын Көсөмүн тереңдеп

тааныган сайын тереңдей түшүнө баштадым. Азыркы бардык арзуу-тилегим – Алла Элчисинин үмөттөрүнүн арасында болуу гана. Анткени Алла Таала мындай нурдуу жамааттын ичиндегилерди Анын шапаатынан куру калтырбай, *«Андай жамаат менен бирге болгон адам жакшылыктан куру калбайт»*⁶⁷ деп, мени да ошол топко кошор дедим.

Ооба, буга карабастан, ошол улуу инсан тууралуу айтууга ниеттендим. Бар болгон кайрат күчүмдү урпактардын жүрөгүнө Ага карата сүйүүнүн учкунун тутандырууга арнагым келди. Колдон келер башка аргам бар дейсиңби? Куду ажылыкка барууга аттанган кумурскадаймын.⁶⁸ Негизи, бар үмүтүм ушул жолдо жан берүү эмеспи?

Ал – биз үчүн таптакыр белгисиз башка ааламдын адамы сыяктуу. Биздин өлчөөлөр Ага төп келбейт. Милдетибиз – өзүбүздү Пайгамбардын көрсөткөн жолуна дайындоого жан үрөп, ага жакындоого кайрат көрсөтүү.

Эки ааламдын Көсөмүнүн жетекчилигиндеги жамаат менен коом болсо, айтып бүткүс аруулукка жана улуулукка ээ болгон, жада калса, көк менен жердеги периштелер да кызыга карап суктангыдай даражада жетилет.

Ал – руху менен биздин арабызда. Кээ бир аалымдардын айтуусу боюнча, нурга айланган куттуу денеси менен ар дайым жаныбызда. Имам Суюти Алла Элчиси менен жетимиш канча жолу жүздөшүп көрүшкөндүгүн айткан.⁶⁹ Ооба, Ал биз көрүп-билген мааниде өлгөн эмес. Болгону Анын жашоо өлчөөлөрү өзгөргөн. Анын өлүмүн демейки бирөөлөрдүн өлүмүндөй түшүнүү туура болбойт. Анткени, Курани Карим пайгамбарлык даражасынан эки эсе төмөн турган шейиттик даражасына ээ болгондорду өлдү деп айтпоого буюрган.⁷⁰ Ошондуктан, биз демейде билген мааниде Пайгамбардын «өлгөндүгүн» айтуу мүмкүн эмес. Ооба, болгону Анын жашоо өлчөөлөрү бизге

67. Муслим, зикр, 25; Тирмизий, даават 129.

68. Пайгамбарыбыздын бир сөзүндө: «Мусулмандын ниети жасаган ишинен кайырдуу дейт. (котор.)»

69. Набхааний, ал-Фатхул-кабийр, 1/7; Жаамиуь караматил-авлия, 2/158.

70. Бакара сүрөсү, 2/154; Аалу Имраан сүрөсү, 3/169.

беймаалым башкача бир ааламга өткөнүн гана айта алабыз. Ошол өлчөөлөр боюнча көрө билген адамдар Пайгамбарыбызды тикелей көрө алышат.

Эми айткан бардык ушул сөздөрүм мындан кийин баяндалчу мазмундарга пайдубалдай болду. Пайгамбарлар жана улуу Пайгамбарыбызга көз карашыбызды оңдоп, туура ниет кылуу эң маанилүү. Пайгамбарларды мындай койгондо, олуя, асфия, абрар жана мукаррабиндерди⁷¹ ылайыктуу түрдө аңдап-түшүнүү үчүн жан дүйнө эң эле таза, руханият тунук жана терең болуусу зарыл. Ансыз аларды билүү, түшүнүү мүмкүн эмес. Напсинин кара туманына капталган көңдөй денелүү көр пенденин пайгамбарларды түшүнө билүүсү мүмкүнбү? Ал эми, ой толгоп, акыл калчап түшүнүүгө аракет жасаган адамы Мухаммеддей (саллаллаху алейхи васаллам) бийиктердин бийиги болсо, руханияттын тазалыгы да ошончолук керек. Ар ким өзүнүн көңүл көзүнүн кубатына жараша көрүүгө жетишип, кээ бир нерселерди сезе алат... Бирок эки ааламдын Көсөмүн эч ким да жеткиликтүү түрдө көрүп биле албас! Дал Бусайрий айткандай:

*Аны кайдан чыны менен биле алсын,
Түшкө мейип, уктап өткөн адамдар!*

71. Булар – олуялыктын даражалары. Асфия – пайгамбардын жолун даана баса алган такыба инсандар. Абрар – ыйманы жетик, сөзү менен иши төп келген адамдар. Мукаррабин – ибадаты жана такыбалыгы менен олуялыктын туу чокусун жеткен адамдар.

Биринчи бөлүм

ПАЙГАМБАРЛАР ЖАНА ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

А. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН ЖИБЕРИЛИШ МАКСАТЫ

Пайгамбарлар – өз ара даражалары менен айырмаланган,⁷² бирок баары тең Алла Тааланын чоң сыйына арзыган тандалма инсандар. Алла Таала аларды Өзүнө жакын кабыл алып, бөлөк адамдар баш баккыс өзгөчө жайда тарбиялап өстүрүп, жүрөктөрүнө Өзүнөн башка нерселердин киришине мүмкүндүк берген эмес.

Бардык пайгамбарлар сыяктуу эле, алардан алда канча артык жаратылган Пайгамбарыбыз Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) жүрөгүндө да Алла Тааладан башка эч бир нерсе болгон эмес. Ооба, башка нерселер анын тунук аң-сезимин булгаган эмес. Ал көзүн ачканда Жаратканды гана көргөн, бул дүйнөдөн өтүп бара жатып дагы Аны көрүп: «Аллам! Эбегейсиз бийик достугунду каалаймын!» деп айткан.

Бул тууралуу азирети Айша энебизге (радиаллаху анха) кулак төшөйлү: «Алланын Элчиси кээде ооруп калганда, мага келип, «дуба кыл» дечү. Мен болсо Анын куттуу колунан кармап, ошол колунун берекеси менен шыпаа табуусун тилеп, дуба кылчумун.⁷³ Акыркы жолу катуу ооруп калганда да, ошентип колунан кармайын десем, ал колун шарт тартып алып:

«Аллам, эбегейсиз бийик достугунду каалаймын!» деп дуба кылды».⁷⁴

Алланын Элчиси бул жолу жер бетиндеги досторун эмес, Чыныгы Досу болгон Алла Тааланы каалаган эле.

Демек, келүүсү менен кетүүсү бир нукта болуп, ушундайча өмүр өткөргөн пайгамбарлар, айрыкча Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам), дүйнөгө эмне үчүн келди эле, кайсыл максат менен жиберилген?

Бул маселени кайсы жактан алып карасак дагы, теманын маанилүүлүгү өзгөрбөйт. Айрыкча мына бул зарыл эки түйүндү башында айта кетүү керек:

72. Бакара сүрөсү, 2/253; Исра сүрөсү, 17/55.

73. Бухарий, фада илул-Куран 14; магаази 83; Муслим, салам 51.

74. Муслим, салам 46, Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 6/120.

Биринчиси: Пайгамбарлардын эбегейсиз бийик жана улуу даражаларын демейки инсандардыкы сыяктуу жөн салды карабастык. Ошондой эле аларга үстүртөн чала кайым баа берүүчүлөргө карата ынандыруучу бекем далилдер менен жооп берүүгө даярдык.

Экинчиси: бүгүнкү күндө пайгамбарлыкка тиешелүү улуу милдетке өкүлдүк кылуу жана бул ишти аткарууда кандай жол, кандай ыкма жана системаларды колдонуу зарылдыгын көрсөтүп өтүү.

Анда айтылчу темаларды кезеги менен баяндайлы.

1. КУЛЧУЛУК КАСИЕТИ

Оболу, пайгамбардын жөнөтүлүш максаты адамзаттын жаратылыш максаты менен бир тоомдо биригет. Ал болсо – Алла Таалага кулчулукта болуу. Бул жөнүндө Алла Таала Куранда:

«Мен жин менен инсанды жалгыз өзүмө гана кулчулук кылсын деп жараттым»⁷⁵ деп маселени айкындайт.

Демек, биздин негизги жаралыш максатыбыз – Алла Тааланы таанып билүү жана Ага ылайыктуу кулчулук кылуу. Жепичүү, дүйнө-мүлк топтоо, же бул утурумдук дүйнөгө тиешелүү убактылуу үй-бүлө күтүү эмес. Булар биздин табигый муктаждыктарыбыз, бирок жаралышыбыздын максаты эмес. Пайгамбарлар бизге ушул сырды ачып көрсөтүү үчүн келишкен.

Куранда Анбия сүрөсүнүн 25-аятында: *«(Мухаммед!) Биз сенден мурда жөнөткөн ар бир пайгамбарга: «Менден башка эч кандай кудай жок. Демек, мага гана кулчулук кылгыла» деп ыйык кабар жөнөткөнбүз»⁷⁶* деп, пайгамбарлардын жөнөтүлүш максаты билдирилген.

Дагы бир аятта:

«Акыйкатта, Биз ар бир цммөткө: «Аллага сыйынгыла жана шайтандан ыраак болгула», (деген ыйык кабар менен) бир пайгамбар жөнөткөнбүз. Алла алардын бир бөлүгүн Туу-

75. Заарият сүрөсү, 51/56.

76. Анбия сүрөсү, 21/25.

ра жолго салды. Ошондой эле, алардын бир бөлүгү адашууга тушукту. Анда силер, жер жүзүн айланып, (өз пайгамбарларын) жалганчы дегендердин акыбеттери кандай болгонун көргүлө»⁷⁷ деп айтылып, пайгамбарлардын жөнөтүлүш максаты – буттардан алыс болуп, Алла Таалага кулчулук жолунда адамдарга жолбашчылык кылуу экендиги баяндалган.

Пайгамбарыбыз Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) өзгөчөлүгү

Сүйүктүү пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) башка пайгамбарлардан кээ бир өзгөчөлүктөрү менен айырмаланган. Ал бардык ааламдарга мээрим катары жөнөтүлгөн; адамдарды да, жиндерди да Алла Таалага кулчулук кылууга чакыруу милдетин алган болчу.

Абдуллах бин Масуд (радиаллаху анху) башынан өткөн бир окуяны төмөнкүчө баяндайт:

«Бир жолу Пайгамбарыбыз менен чогуу сапарга чыккан элек. Менин айланама бир тегерек чийип туруп, «сен мындан чыкпа» деп, өзү кетип калды. Көп өтпөй күрү-күү үндөрдү уга баштадым. Алланын Элчисине бирдеме болбогой эле деп кабатырландым. Бирок мага «мындан чыкпа» деп кеткени үчүн ордумдан кыймылдаган жокмун. Бир аздан кийин Алланын Элчиси келди. Мен уккан үндөрдүн эмне экенин сурадым:

– Оо, Алланын Элчиси! Жанагы чыккан уу-чуу добуштар эмне добуштар эле? Ал мага жооп катары:

«Жин топтору мага ыйман келтиришип, баш ийишти. Анан өз ара талаша кетишти. Ишенгендер менен ишенбегендер урушуп талашышты. Сен уккан добуштар ошолор болчу. Мындан сырткары, менин тигил дүйнөгө кетерим билдирилди», - деди.⁷⁸

Алланын Элчиси бизге бул сөздөрү менен төмөнкү нерселерди айткысы келген: «Менин бул дүйнөгө жөнөтүлүш максатым – адамдарды жана жиндерди Туура жолго салуу. Бүтүн

77. Нахл сүрөсү, 16/36.

78. Табарий, Жаамигул-баян, 24/33; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/ 449.

эми жиндер дагы мага ыйман келтирип, баш ийишкендиктерине караганда, бул дүйнөдө калуунун мааниси жок сыяктуу. Демек, эми бул дүйнө менен кош айтышсам болот».

Ал ушундайча ойлоп, сөз арасында өз пайгамбарлыгынын максатына тиешелүү сырларды да айта кетет. Дегинкиси, Пайгамбарыбыз бизге бул дүйнө менен акыретти тандоо туурасында төмөнкүдөй дуба кылууну үйрөткөн: *«Аллам! Жашаганым мен үчүн жакшы болсо, мага өмүр бере көр. Өлүм мен үчүн жакшы болгон кезде, жанымды ала көр»*.⁷⁹

2. ЖАРАТКАНДЫН БУЙРУКТАРЫН ЖЕТКИЗҮҮ

Пайгамбарлардын жөнөтүлүш максаттарынын дагы бири – Жараткандын буйруктарын адамдарга жеткизүү. Эгер алар келбегенде, биз кулчулукка тиешелүү маселелерди биле албай, буйрук менен тыюуларды эч качан ала албай, жоопкерчилигибизди түшүнө алмак эмеспиз. Намаз, орозо, зекет, ажылык деген эмне? Арак, кумар, зина, сүткорлук сыяктуу арам нерселердин өкүмү кандай болот? Буларды эч биле алмак эмеспиз. Булардын бардыгын жана ушуга окшогон далай маселелерди пайгамбарлар аркылуу үйрөндүк. Бардык пайгамбарлар бирдей эле кабар менен келишкен, башкача айтканда, алар алып келген мыйзамдардын кээ бир айырмачылыктарын эсепке албаганда, баарынын жеткизген дини бир.⁸⁰ Алар бир гана таухидге (Алланын жалгыздыгына ишенүүгө) чакырышкан.

Пайгамбарларга тиешелүү бул жалпы максат жана милдет Куранда төмөнкүчө баяндалат:

«Алардын (пайгамбарлардын) өзгөчөлүгү – Алланын буйруктарын жеткизип, Андан айбыгышат жана Алладан башка эч кимден коркпойт. Алланын Өзү жетиштүү эсеп алуучу».⁸¹

79. Бухарий, мардаа 19; Муслим, зикр 10.

80. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн бир хадисинде мындай дейт: «Пайгамбарлардын баары бир тууган, энелери бөлөк болгон менен дини бир». (Бухарий, анбия 48; Муслим, фадааил 145).

81. Ахзаб сүрөсү, 33/39.

Ооба, алар ушундай максатты ишке ашырыш үчүн келишкен. Бул улуу максат жолунда алдынан чыккан бардык тоскоолдор аларга эч кандай таасир бере албайт, алар коркуу эмне экенин билишпейт, анткени алар бир гана Алла Тааладан айбыгып коркушат.

Бул тууралуу Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) Куранда мындай деп айтылган:

*«Оо, пайгамбар, сага Жаратуучун тарабынан тңиң-рңлгөн буйрукту жеткизгин! Эгер муну аткарбасаң, Ал жңктөгөн элчилик милдетти аткара албайсың. Алла сени адамдардан (алардын зыянкечтигинен) сактайт. Албетте, Алла каапыр коомду Туура жолго салбайт».*⁸²

Тактап айтканда, динди жеткизүү жолунда кетирилген ар бир кемчилик – пайгамбарлык милдетиндеги кемчилик болуп эсептелет. Бул сенин керт башыңа гана байланыштуу болбостон, бардык адамдардын жеке жана коомдук жашоосуна байланыштуу кемчилик болмок. Анткени сенин милдетиң – бардык адамдарды караңгылыктан жарыкка чыгарып, нурга бөлөө. Эгер сен бул милдетиңди аткарбасаң, бардык адамзат караңгылыкта калат...

Бирок, түпкүлүгүндө Ал эмнеге жөнөтүлгөнүн, аткарчу милдетин абдан жакшы билчү. Антпегенде, бул милдетти аркалоо тагдыры Ага жазылмак эмес.

Вазыйпа

Алла Элчиси бул улуу вазыйпаны өз мойнуна алгандан кийин бүткүл өмүрү динди жаюу менен өттү. Ал үймө-үй кыдырып, өз динин кабыл ала турган көңүлдөрдү издеди. Каршы чыгып, нааразылык билдиргендер алгач Ага көңүл бурбай, кайдигер мамиле кылышты. Андан кийин, алар, бара-бара келеке кылып, шылдыңдай башташты. Анан ырайымсыздыкка барышып, ар кандай кыйноолорду, азаптарды аябай жасашты. Баскан жолуна тикенектер ыргытылды, намаз окуп жатканда башына төөнүн ичеги-карды артылып, кан-жиндер төгүлдү жана ар кандай кордоолорго дуушар болду.

82. Мааида сүрөсү, 5/67.

А бирок Алланын Элчиси канчалык жан сыздаткан жабырларды көрсө да булардын эч бирөөсүнөн артка кетип калган жок, милдетинен баш тарткан жок. Анткени Анын дүйнөгө жөнөтүлүш максаты ошол болчу. Эң келишкис душмандарына да кайра-кайра келип Алла Тааланын динин түшүндүрдү.

Ооба, Абу Жахил жана Абу Лахаб сыяктуу диндин, ыймандын душмандарына, ким билет, канча жолу барып, чындыкты, Алла Тааланын динин түшүндүрдү! Ал жарманкелерди кыдырып, бир киши болсо да Туура жолго келиши үчүн үймө-үй кыдырды. Куттуу жүзүнө эшиктер тарс жабылды, бирок ал тажабастан башка учурда ошол эле үйлөргө барды, акыйкатты кайталап түшүндүргөндөн тажабады.

Кийин Меккеден үмүт үзүлгөн кезде, Таифке кетти.

Таиф – Меккеден күнчөлүк алыстагы, калкы оюн-зоокчул келген аймак болчу. Жыргал турмушка белчеден батып, байманасы ашып-ташып турган таифтиктер карөзгөйлүктө меккеликтерден ашып түштү. Азып-тозгон акылсыздарынын баары биригип, ошол жер-көктөгү периштелер да айбыгып жүзүнө тике карай албаган аалам мырзасын таш бараңга алышып Таифтен куушту. Ошондо Алла Элчисинин жанында «балам» деп бооруна басып тарбиялаган Зайд бин Хариса бар болчу. Зайд ыргытылган таштарга өз денесин калкан кылып, Пайгамбарды коргоого аракет жасап жатты. Ошондо да жамгырдай жаадырылган таштардын кээ бирөөлөрү Анын куттуу денесине тийип, тулку бою канга боёлду.

Акыры ушул карөзгөй жана ташбоор адамдардан качып тигиндейрээк барып, бир түп дарактын көлөкөсүндө аялдаган маалында, алдына Жебреил периште келе калат. Ал, эгерде уруксат берсе, тигил мандайда турган тоонун бирин мына бул адашкан адамдардын башына алып келип бастырып салуу сунушун койду. Мээрим Пайгамбары катуу кейишке түшкөн ушул маалда да «болбойт!» деген гана жоопту берди. Ооба, Ал мындан ары далай кылым өтүп, эгер булардын урпактарынан айрымдары өз үмөттөрүнүн катарына кошулуп, ыйманга келген болсо, анда ушунчалык зордук-зомбулукка карабастан, алардын жазаланышына да «болбойт!» деп жооп бермек.

Анан ал колдорун жайып Жаратканга жалбарды:

«Аллам, кичсиздигимди, алсыздыгымды жана адамдар тарабынан кордолгонумду Сага гана айтамын, оо, мээримдүүлөрдүн Мээримдүүсү! Сен кордолгон бечаралардын баш паанегисиң. Менин да Жаратуучумсуң, мени кимге таштадың? Жаман сөздү, жаман мүнөздү алыс адамдаргабы, же ишме тоскоол болгон душмандаргабы? Эгер мага азабың жок болсо, тарткан жапаларыма, башыма келген балээлерге ыраазымын. Сенин кечиримиң абдан кенен. Оо, Алла Таалам, Сенин азабыңа кириптер болуудан, же азабыңа дуушар болуудан Сенин караңгылыктарды жаркыраткан, дүйнө менен акыретти жөнгө салган Нурдуу Жүзүңөн баш паанек издейм. Сен ыраазы болгонго чейин Сенин кечиримиңди сураймын! Бардык кич жана кудурет Сенин колуңда».

Ал ушундай дуба кылып жаткан кезде жанына бирөө акырын басып келип, табагындагы бир шиңгил жүзүмдү Алла Элчисине сунат. «Алыңыз, мындан жеңиз» дейт. Эки ааламдын Көсөмү «Бисмиллах» деп, Алланын аты менен колун табакка созду. Жүзүмдү сунган Аддас аттуу кул үчүн бул мурун укпаган жаңы сөз! Ал катуу таңыркап:

«Сен кимсиң?» деп сурайт. Алла Элчиси ага: «Акыркы Элчи жана акыркы Пайгамбармын» деп жооп берди. Аддас Аны кучактап, сүйө баштайт. Далай жылдардан бери көктөн издегени жерден табылып, ойлобогон жерден алдына чыга келген Пайгамбарга ишенип, ыйман келтирет.⁸³

Эгерде ушул акыркы окуя болбогондо, Пайгамбарыбыз Таифтен абдан кайгырып кайтмак. Өзүнө жасалган жабырга капа болмок эмес, тескерисинче, Таифте бир адамга болсо да бир нерсе түшүндүрө албагандыгына кайгырмак. Кантсе да, эми Ал аябагандай кубанды. Анткени Аддас көз алдында мусулман болуп ыйманга келди.

83. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/211-212; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/266-269; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/136; Бухарий, бадул-халк, 7; Муслим, жихад 111.

Ал – Пайгамбарлардын арасында канаты талбастан учкан ак кептер сымал эч тынымсыз бардык жерден чындыкты кабылдоочу таза көңүлдүү, ак ниеттүү адамдарды чарк айлана издечү. Мындай адамды тапканда, анын жүрөгүнө кирип, ага рухунун эргүүлөрүн төкчү. Ушундайча, чөйрөсүндөгү нурдуу айлана күн өткөн сайын кеңейгенден кеңейе берди, ал кеңейген сайын каапырлардын жини да күчөй берди.

Бул ашынган ыза-кек аларды ушундай келесоолукка алып келди; көктөгү Күндү үйлөп өчүрүүгө аракет кылгандар сыяктуу, баары биригип, бул касиеттүү чыракты өчүрүүгө аракеттеништи. Кайдан! Көктөгү Күн жөн гана мисал, ал эми Пайгамбар алып келген нур Күнгө дагы жарык бере тургандай касиетке эгедер болчу. Анткени ал нур – Алла Тааланын нуру. Курандын бир аяты алардын аянычтуу, күлкүлүү абалын төмөнкүчө баяндайт:

*«Алар Алланын нурун (исламды) ооздору (пайдасыз сөздөрү) менен өчүрмөкчү болушат. Каапырлар жек көрүшсө да, Алла Өз нурун толуктагандан башканы каалабайт».*⁸⁴

Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) ХХ кылымда да нурдуу чырагын жандырып, жан дүйнөбүзгө жарыгын чачыратып турат. Миңдеген адамдар Анын жолун жолдоп, Анын чакырыгына чын көңүлдөн берилип, исламга баш оту менен кызмат өтөөгө өтүштү. Демек, Алла Таала асыл Пайгамбары Мухаммеддин нурдуу жолун кайрадан жаңыртып, көз жоосун алган жаңы бир жаркын алкакты пайда кылууну максат кылган. Эми муну каапырлыктын каарданган кара тумандуу толкуну да, кекерденген кек душмандыгы да, шайтан кошуунунун ашынган чабуулдары да токтотуп көрсүнчү! Токтотконго дармандары жетпейт. Ооба, чын ыклас менен себилген куттуу үрөндөр бүгүн болбосо эртең сөзсүз кулпуруп гүл ачат, Пайгамбарыбыздын тараткан асыл нуру түбөлүккө өчпөс болуп шоола чачат.

Мекке ошондон соң Алла Элчисин сыйдырбай, Ал Мадинага хижрат кылууга аргасыз болду. Мындан ары ислам ну-

84. Тауба сүрөсү, 9/32.

рун ушул жерден таратмак. Бирок бул жерде жөөттөр жана мунафыктар (эки жүздүүлөр) менен күрөшүүгө туура келди. Каапырлыкка каршы согуш ачып, өзү тикелей аскерлерге кол башчылык кылып, согуш майданында тиштери сынып, жүзү жарылып, ачка суусуз калып, көбүнесе ачкачылыктан курсагына таш таңып алып жүргөн. Бирок эч качан ара жолдо токтоп калбастан, ыйык милдетин уланта берген. Ооба, ал ушундай катаал шарттарга карабастан динди жеткизүү ишин токтоосуз уланткан. Диндин эң майда маселелерине чейин тынбай айтып түшүндүрүп, толук жеткизген. Мадинада дин жайылып, башка мамлекеттер менен күрөш учурунда да, жеке адамдарга көңүл буруп, аларга кайдигер карабастан дайыма бир-бирден жол көрсөткөн. Бедуиндерден бирөө келип, буга чейин жүз жолу кайталап айтылган бир маселе тууралуу суроо койсо, эч бир тажабастан майда-чүйдөсүнө чейин чын ыклас менен жооп берчү.

Алла Тааланын Туура жолуна адамдарды баштоо – таблиг деп аталат. Таблиг бардык пайгамбарлардын жана эки аалам жол башчысы Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) келүү максаты. Бул Туура жана адаштырбас ак жолду ар бир мусулман жакшы билет, ары билүүгө да тийиш. Биз күнүгө эң аз дегенде кырк жолу намазыбызда Фатиха сүрөсүн окуп, Жараткандан бизди «Сырати мустакимге» (Туура жолго) салуусун, бул жолдон адаштырбоосун тилеп турабыз. Башкача айтканда, пайгамбарлардын, сыддыктардын, шейиттердин изи менен алар жеткен ийгилик, максаттарга жетүүнү суранабыз. Бул өтө кенен, шыдыр жол болгондуктан, ар бир адам бул жолдо жүрүүдө өз мүдөөсүнө жетет. Анткени аятта айтылгандай, акыркы Пайгамбар, бүткүл ааламга мээрим катары жөнөтүлгөн.⁸⁵

Ал – күбөчү, сүйүнчүлөөчү жана эскертүүчү сыпаттардын да ээси:

«Оо, Пайгамбар! Чынында, биз сени күбөчү, сүйүнчүлөөчү жана эскертүүчү кылып жөнөттүк»⁸⁶.

85. Анбия сүрөсү, 21/107.

86. Ахзаб сүрөсү, 33/45.

Пайгамбарыбыз жыйырма үч жыл бою пайгамбарлыктын чоң жоопкерчилигин аркалап, эч бир адамдын колунан келбеген даражада өз жоопкерчилигин мыкты аткарып динди жеткирген инсан. Ал ушундай улуу рух жана бийик ой-санаа менен күн өткөн сайын өмүрүнүн соңуна ийгиликтүү жакындап бара жатты.

Коштошуу ажылыгында болгон кези

Ал өз өмүрүндө бир гана жолу ажылык кылган болчу. Умра менен ажылыкты бирге аткаргандыгы үчүн, «чоң ажылык» (ал-Хажжул-акбар) деп атайбыз.⁸⁷ Мына ушул биринчи жана акыркы коштошуу ажылыгында Алла Элчиси акыркы жолу төөсүнө минип жатып, айткысы келген нерселеринин баарын айтып калууга аракет жасады. Киши өлтүргөндүн жазасынан аялзатынын укуктарына чейин, андан ары сүткорлук жана коомчулук менен уруулар арасындагы карым-катнаштарга чейин далай маанилүү нерселерди баян кылды. Сөзүнүн аягында топтолгон элинен: «Оо, калың эл! Мен айттып жеткирдимби?» деп кайра-кайра сурайт. Ар бир жолу сураганда элден: «Ооба, жеткирдиң!» деген жоопту алган соң, Алланы күбө кылып: «Аллам, Өзүң күбө бол!» дейт.⁸⁸

Ал вазыйпасын кынтыксыз толук аткарды. Ошондуктан, да көңүлү жай, жүрөгү ток. Эми Жаратканына кетүүгө жакын гана убакыттар калган болчу. Деги эле, Ал өзүнөн-өзү эсепкысап сурап, өмүрүнүн ар бир мүнөтүн кайдигер калтырбаган өзгөчө сезимтал инсан эле. Ошондуктан, бүт өмүрүн ушундай акырет жайга толук арнап, ар дайым өзүнөн: «Жаратканымдын мени жиберген асыл максатына төп келтире жашай алдымбы?» деп сурап турчу.

3. АСЫЛ ӨРНӨК

Пайгамбарлардын жиберилиш максатынын дагы бирөөсү – адамдарга асыл өрнөк болуу.

87. Түпкүлүгүндө, ажылык менен умра бирге аткарылса, «чоң ажылык»деп аталат. Эл арасында Арафатта туруу Жума күнгө туш келип калса «чоң ажылык» деп атап жүргөндөрү жаңылыш атоо.

88. Муслим, хаж 147; Абу Дауд, манасик 56; Ибн Мааж, манасик 76, 84.

Алла Таала Курани Каримде мындай дейт:

«Мына ошолор (пайгамбарлар) Алла Туура жолго салгандар. Сен да алардын өрнөктүз жолу менен жүр!».⁸⁹ Терең ой жүгүртүп, көңүл бурчу нерсе. Анткени жогорудагы аятта Пайгамбарыбыздын өзүнө да мурунку пайгамбарлардын аттары аталган соң аларды өзүнө өрнөк тутуусу айтылып жатат.

Жалпысынан бизге карата Курани Карим мындай көрсөтөт:

«Албетте, силерге – Алладан жана акырет кичинөн цмтт-тиц, Алланы көп эстегендерге Алла Элчисинде сопсонун өрнөктөр бар».⁹⁰ Пайгамбарлардын бардыгы биз үчүн биринчиден жетекчи, ары имам. Намазда имамга уюганыбыздай эле жашоонун ар бир кадамында биз Аны өрнөк кылып өмүр сүрөбүз. Анткени бизге чыныгы маанилүү жашоону Пайгамбарыбыз жана бардык пайгамбарлар гана көрсөтүп бере алат. Исламдын алгачкы күнүндө жашагандар Алла Элчисинин кыпындай иш-аракетин да текке кетирбестен Андан өрнөк алып, Анын артынан ээрчишкен. Ошондуктан, эки ааламдын Көсөмү алар жана алардын артынан келчү бактылуу муундар тууралуу өз мактоолорун айткан эле:

«Бир замандар келип бир жамаат казатка чыгат. Ошондо алардан: – Араңарда Алла Элчисин көргөндөр барбы? деп суралат. Алар болсо: - Ооба! деп жооп беришет. Муну менен алар жеңишке ийгиликтүү жетишишет. Кийин башка бир жамаат казатка чыгат. Алардан:

– Араңарда Алла Элчисине сахаба болуп бирге жүргөндөрдү көргөндөр барбы? - деп суралат. Алар:

– Ооба! - деп жооп беришкен соң, аларга да ийгиликтүү жеңиш насип болот. Кийин дагы бир жамаат казатка аттанат. Алардан:

– Араңарда Алла Элчисине сахаба болгон адамдарга жолдош болгондорду көргөндөр барбы? - деп суралат. Алар:

– Ооба! - деп жооп беришет. Ошондо аларга да чептин эшиктери ачылып, жеңишке жетүү насип болот».⁹¹

89. Анъам сүрөсү, 6/90.

90. Ахзаб сүрөсү, 33/21.

91. Бухарий, фадааилул-асхаб I; Муслим, фадааилул-сахаба 208-209.

Дагы бир хадисте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва саллам): «*Эң жакшы адамдар – менин замандаштарым. Кийинкилери алардан кийин келгендер, анан алардын артынан келгендер*»⁹² деп өзүнө жакын доор өзгөчөлүктөрүн баса белгилейт. Анткени алар бүт өмүрүндө, ой-пикирлеринде Алла Элчисинин жашоосунан өрнөк алып, Ага окшошууга айрыкча маани беришкен эле. Түпкүлүгүндө, Алла Таала үлгү, өрнөк катары тандаган бул адамга окшошуу ар бир адамдын максаты болууга тийиш. Муну ошол мусулмандар жүзөгө ашырышты.

Ооба, сахабалар, таабииндер⁹³ жана табаа таабииндер⁹⁴ бул маселеге өтө ыклас менен, терең туюм менен мамиле жасашкан экен. Бул өңүттөн караганда, алар, башка кылымдардын адамдарынан алда канча мартабалуу жана бийик адамдар болуп эсептелет.

Азирети Муса: «Касиеттүүлөрдүн байрактары колдорунда»⁹⁵ деген сөзү аркылуу Пайгамбарыбыздын үмөтүн өзгөчө урмат менен оозго алган.

Такталган хадистердин өлчөмдөрүнө толбосо да, бир хадисте Алла Элчиси: «*Менин үмөтүмдүн аалымдары исраил уулдарынын пайгамбарылары сыяктуу*» деген.⁹⁶

Ооба, ошол сахабалар жана алардан кийинки муундар Пайгамбарыбыздын жолунда өзгөчө ыклас менен жүргөндүктөн, пайгамбарлык мартабасынын чек арасы башталар бийиктикке жете жаздаган даражага чейин бара алышкан.

Касиеттүү кулчулуктун эшиктерин бирден ачып, төрүнө чейин кирип бара алган азирети Умар (радиаллаху анху) жогоруда айткандарыбыздын бараандуу бир мисалы.

Ал Пайгамбарды өзүнүн жол башчысы жана мугалими катары ээрчип, бүт өмүрүндө Аны өрнөк туткан. Анын жолунан жаза тайбай даана баскандыктан, руханияты теңдешсиз бийик

92. Бухарий, фадааилул-асхаб 1; Муслим, фадааилул-сахаба 210-216.

93. Сахабаларды көргөндөр, алардан кийинки муун.

94. Сахабаларды көргөндөрдү көргөн муун.

95. Эски келишим, мыйзамды кайталоо 33:3.

96. Ажлуний, Кашфул-хафа, 2/83.

инсан болчу. Рим, Византия чептеринин дарбазалары ага кеңири ачылып, өлкөлөр менен өкүмдарлар кол астында чөгөлөп жатса да, анын пайгамбарлык жашоо образы эч өзгөргөн эмес.

Палестина, Кудус шаары анын тушунда алынып, (өкүнүчтүүсү, бул жер бүгүн туткунда тушалып, кайгыга баткан, арнамысы тепселген абалда калган) ошондо мусулмандар бийликти колуна алган болсо да, жергиликтүү христиан поптору шаардын символдук ачкычын бербей көгөрүшүп: «Араңардан шаардын ачкычын тапшырып алчу адамдын кебете-кейпин көрө алган жокпуз, ошондуктан, ачкычты бере албайбыз» дешет. Бул абал тууралуу борборго маалымат берилип, алп халифа азирети Умар жолго чыгат. Өзүнө таандык төөсү жок болчу, ошол себептен мамлекет казынасы эсебинен бир төөнү карызга алып, кызматчысы экөө кезектешип минип жүрүп отуруп, миндеген чакырым алыстагы Кудуска жетип барат. Тагдырдын жазмышын караңыз, шаарга жеткен кезде, төөгө минүү кезеги анын кызматкерине туура келип калган болчу. Халифа кызматкеринин болбой суранганына карабастан кызмат төөсүнөн түшүп, аны төөгө мингизип, өзү төөнү жетелеген бойдон шаарга кирип барат.

Бул кызыктуу көрүнүштүн таасиринен, поптор күтпөгөн жерден майдай ээрип: «Мына, ыйык китептерибизде кебете-бейнеси көрсөтүлгөн адам ушул» деп ачкычты ага тапшырышат.

Ошол алп инсан – азирети Умар отпарас персиялыктын кастап урган канжарынан жараланып, катуу алсырап жаткан... Оор жаранын айынан ичкен-жегенин кайра кусуп, үнсөзсүз эстен танып кыймылсыз. Кызматчылары «суу ичесизби?» деп сураса, кээде жооп берүүгө да дарманы жетпей үнсүз калып, кээде көздөрү менен гана «жок» деп ымдап жооп берип жатты. Бирок «Оо, мусулмандар башчысы! Намаз маалы» делген кезде, «Мына, мына, ордумдан турсам болот эле, намазсыз исламдан насип жок» деп, жараларынан кан сызылып акканына карабастан намазын окучу.⁹⁷

97. Абдураззак, ал-Мусаннаф, 1/150; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 3/350.

Ооба, Пайгамбарды өздөрүнө өрнөк кылып, алардын жолунан толук ээрчиген жана кийинки муундарга өрнөк болгон бактылуулар ушундайча руханияты терең инсандар эле.

4. ДҮЙНӨ-АКЫРЕТ ТЕҢДИГИН КУРУУ

Пайгамбарлар дүйнө менен акыреттин тең салмактуулугун куруу үчүн келишкен.

Алар алып келген тең салмактуулук менен адам баласы өмүр жолунда аша чабуудан жана чалалыктан кутулуп, кыйшыксыз түз багытын таба алат. Мындайча айтканда, поп, кечилдер сыяктуу дүйнө тиричилигин таштап, монастырларга камалып элден бөлөк өмүр сүрүүгө же бул дүйнөгө гана берилип материалдык жашоонун кулуна айланууга да жол берилбестик керек деген сөз. Ар дайым орто жолду карманып, туура багыттан адашпай ырааттуу өмүр сүрүү – ыйык кабардын жетегинде гана жүзөгө ашчу касиет. Акылдын күчү, сезимдин сүрөөсү менен гана мындай тең салмактуулукка жетүү мүмкүн эмес. Ал тургай, адам жалаң билим менен эч качан бул деңгээлге жете албайт.

Курани Карим бул тең салмактуулук тууралуу мындайча баяндайт:

*«Алланын сага берген дөөлөттү аркылуу акырет конушуна умтул, бул дүйнөдөгү ыңгышты да унутпа. Алла сага жакшылык кылгандай, сен да жакшылык кыл. Жер жүзүндө бузукулук чыгарба, Алла чынында бузукуларды жакшы көрбөйт».*⁹⁸

Бул илахий тең салмактуулукту эки табактуу таразага окшотсок, анын бир башында *«Жаратканыңдын сыйларын дайыма айта жүр!»*⁹⁹ чындыгы, дагы бир башында болсо *«Анан ошол (кыямат) күнү бардык ыңгыш-сыйлардан сөзсүз суракка тартыласыңар»*¹⁰⁰ деп, катуу эскертүү берилген чындык жатат. Демек, тең салмактуулук ушул эки салмактын ичинде жарыкка чыгат.

98. Касас сүрөсү, 28/77.

99. Духа сүрөсү, 93/11.

100. Такасур сүрөсү, 102/8.

Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) бардык мал-мүлкүн Алла жолунда сарптаган адам болчу. Анткени анын эбегейсиз улуу ыйманы муну талап кылган.

Ал халифа болуп турган кезинде, бир күнү ага бир чыны муздак суу сунушат. Ал чыныны алып ичкенден кийин артынан боздоп ыйлап жиберет. Жанындагылар да кошулуп ыйлашты. Ал акыры ыйлаганын токтоткону менен, жанындагылар токтобой ыйлап жатышты. Кыязы, алардын өксүгөнүн көрүп кайра ыйлагандыр. Бир топтон кийин көз жаштарын аарчып, өзүнө келгенде, жанындагылар: «Сени мынчалык боздотуп ыйлаткан нерсе эмне, Абу Бакир?» деп сураганда, берген жообу бул болду:

«Бир күнү Алла Элчиси менен бирге элем, колу менен бир нерсени түртүп жаткансыганын көрдүм. Куду «менден алыс кет, ары бар» деген сыяктуу.

Мен: «Пайгамбарым! Бир нерсени алыс түртүп жаткансыйсың, бирок мен эчтекени көрбөдүм го?» дедим.

Ал мындайча жооп берди ошондо: «Дүйнө бардык асем салтанаты менен көз алдыма тегеренип көрүнүп, өзүн мага кабыл алдыргысы келди. Анан мен ага «менден алыс тур!» дедим. Ошондо ал артка чегинип жатып да: «Кудай акы, сен кутулганың менен, сенден кийинкилер менин колумдан кутула албайт» деди.

Ошол эсime түштү. Мына бул бир кесе сууну ичкен соң, дүйнө, мага өзүн кабыл алдырган окшобойбу деп кейигенден улам ыйладым».¹⁰¹

Ооба, Абу Бакир сыяктуу улуу инсандар бул жашоодо каалаганын жасай алгыдай абалда болсо да, тең салмактуулукту баштан-аяк бирдей сактап өмүр сүрө алды. Анткени ушундай тең салмакта жашаган эбегейсиз Улуу Өрнөктөн (саллаллаху алейхи васаллам), алар муну үйрөнүшкөн болчу.¹⁰²

101. Базаар, ал-Муснад, 1/106, 196; Байхакий, Шуабул-ийман, 7/365; Абу Нуайм, Хиятүл-аулия, 6/164.

102. Мисал катары караңыз: Муслим, ашриба 140-142.

5. ШЫЛТООГО ЖОЛ БЕРБӨӨ

Пайгамбарлардын жиберилишиндеги дагы бир максат – адамдардын акыретте Алла Таалага карата эч бир шылтоосуна жол койбоо болуп саналат. Бир аятта бул тууралуу мындай деп айтылат: *«Адамдардын пайгамбарлардан кийин Аллага карата эч бир шылтоосу калбаш үчүн, сүйүнчүлөөчү жана эскертүүчү катары пайгамбарларды (жөнөттүк). Алла эбегейсиз кичүү жана парасаттуу»*.¹⁰³

Пайгамбарлардан башка канчалаган ойчул көсөмдөр адамзат топторун толук ынандыра алган эмес. Кээде ынандырышкан абалда да, андайлардын идеялары, жол-жоболору Жараткандын жардамынан куржалак болгондуктан, алар сунган эч бир эреже жана эч бир сөз-аракет карапайым адам жоругунан ашып түшө албай, убакыттын өтүүсү менен сары жалбырактай сапырылып жок болду.

Ал эми пайгамбарлардын башчылыгы башкача болгон. Алар айтып өткөнүбүздөй негизинен атайын ушул улуу милдет үчүн жаратылып, энелеринин курсагындагы кезден баштап пайгамбар болгондуктан, өмүрлөрү өзүнчө эле чоң өрнөк болгон. Музыкадай ырааттуу жашап, ырдай куюлуштура сүйлөгөндүктөн, алардын сөздөрүн бүткүл аалам кулак түрө уккан. Пайгамбарлардын келиши менен терс көрүнүштөр агымы башка нукка бурулуп, канчалаган караңгы жүрөктөр ачылып алардын артынан ээрчишкен. Табияттын өзгөрбөс мыйзамдары кээде алардын алдында алар каалагандай өзгөрүп, багытын алмаштырган.

Пайгамбарлардын төрөсүнө көз салып бир карагылачы! Дарак, таш, суу, топурак жана ар түрдүү жан-жаныбарлар турушу бойдон Аны менен түздөн-түз байланыш куруп, пайгамбарлыгын тастыктагандай маанай көрсөтөт. Бусайрийнин айтканындай: *«Дарактар Ага жакындап келип, өз тилинде: Сен Алланын Элчисисиң!»* дешчү.¹⁰⁴

103. Ниса сүрөсү, 4/165.

104. Муслим, зухд 74; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/223.

Анткени Пайгамбарыбыздын келүүсү менен бардык нерсе өз маанисин таап, аалам туңгуюктан чыкты. Ал Курандын тили менен: *«Аны даңазалап мактабаган эч нерсе жок, бирок силер алардын мактоолорун тңиңнө албайсыңар»*¹⁰⁵ деп, ар бир нерсеге өмүр тартуулагандай болду.

Биз бардык нерсени Андан үйрөндүк. Ал аркылуу заттардын сыры ачылып артында жашынган даанышмандык ашкере болду.¹⁰⁶ Албетте, адам өзүнүн жөндөн-жөн жаратылбагандыгынын маанисин түшүндү.¹⁰⁷

Ар бир пайгамбар ишендирүүгө жана ишенбегендердин шылтоолоруна орун бербөөгө жөнөтүлүп, бир топ улуу кереметтердин да ээси болушкан. Пайгамбарыбыз болсо бардык пайгамбарларга тиешелүү кереметтерди (мужизаларды) көрсөтүп, өзүнүн баарына жолбашчы экендигин далилдеген. Ар бир үммөт өз пайгамбарлары көрсөткөн кереметтерге күбө болгон болсо, биз да Алла Элчисинин миңдеген кереметтерине күбө болдук. Куран сыяктуу улуу кереметти дайыма утуп-көрүп тургандыгыбыз үчүн, эми динибизге кайдигер мамиле кылууга эч бир шылтоо жок.

Алла Таала биз ишенүүгө тийиш болгон акыйкаттарды өзүнүн улуу Пайгамбары аркылуу алдыбызга апачык түрдө жайып салды. Албетте, бул – пайгамбарлардын жиберилүү максатына төп келет. Алла Тааланын: *«Пайгамбар жөнөтмөйүңчө, эч кимди жазалабайбыз»*¹⁰⁸ деген аятын карасак, дал ошол пайгамбарлар жиберилгендиги үчүн акыретте тараза коюлуп, эч кимдин курулай шылтоолоруна карабай, ар бир адам адилет суракка тартылат.

105. Ибра сүрөсү, 17/44.

106. «Араңарга аяттарыбызды окуган, силерди тазарткан, силерге Куран менен даанышмандыкты үйрөткөн жана билбегениңерди үйрөткөн Элчи жөнөттүк». (Бакара сүрөсү, 2/151) О.э. караңыз: Бакара сүрөсү, 2/129; Аалу Иман сүрөсү, 3/164; Жума сүрөсү, 62/2; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/202 (Азирети Жафар менен Нежашинин маегин).

107. Бул аяттар маселени ого бетер айкындайт: «Адам баласы өзүн эч сураксыз калтырылат деп ойлойбу?» (Кыямат сүрөсү, 75/36); «Биз силерди жөн эле жараттыкпы, Бизге кайра кайтпайбыз деп ойлойсуңарбы?» (Муминун сүрөсү, 23/115).

108. Ибра сүрөсү, 17/15.

Б. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

1. РАББАНИЙЛИК¹⁰⁹

Эч бир пайгамбар өз алдынча эле ойлонуп-толгонуп, кандайдыр бир жаңы системаны жер жүзүнө орнотоюн деп аракеттене баштаган эмес. Алла Таала түздөн-түз адамдардын арасынан пайгамбар тандап, убактысы келгенде бул тандалма инсанга пайгамбарлык милдетин жүктөйт жана ал пайгамбарлыгын элге жарыя кылат. Ар бир пайгамбар деңгээлине жараша ыйык кабар ала келет, аны менен жашайт жана ыйык кабар үзүлгөндө бул дүйнөдөн кетет. Биздин жашообуз үчүн аба, суу жана азыктануу кандай керек болсо, пайгамбарларга да ыйык кабар ошончолук керек. Алар куду Жараткандын «жакындык деминен» наар алышкансып, улуу Алланын таңкы желдей сылаган мээримине карк болушат жана ушул мээримдин аркасы менен эл ичинде өмүр сүрүүгө чыдашат. Ыйык кабардын жибектей желпилдеген жели токтогондо Жаратканга карай кусалык канаттарын сермеп, аркы ааламга кайкып учар убакытты күтүшөт. Алар бүт жан дүйнөсү менен Жаратканга берилишип, баш ийишет. Алла Таала эмнеге буюрса, ошону куп келиштире аткарышат. Алып келишкен дини толугу менен Жараткан тарабынан берилгени үчүн, алар милдетин аткарууда раббаний болушат. Милдеттерин аткарууда элдин кабыл алыш, же албашы аларды кызыктырбайт. Ооба, алардын милдети – таблиг, буйрукту кынтыксыз аткаруу гана. Душмандарынын айткандары же кылгандары аларды ишинен кенедей да алагды кылбайт. Чакырыктырынын артка чегинүүсү таптакыр мүмкүн эмес. «Айды бир ийниме, Күндү бир ийниме коюшса да бул жолдон баш тартпайм» деп айтуу алардын жалпы эрежеси.¹¹⁰

2. ХАСБИЙЛИК¹¹¹

Пайгамбарлар кылган кызматтарына эч кандай материалдык же моралдык жактан эч нерсе талап кылышпайт.

109. Жараткан Аллага Таандык болуу, ар бир иштен Ага тикелей байланыштуу болуу.

110. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/101; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/545.

111. Аткарган иши үчүн эч кимден акы күтпөө, Алла Тааланын ыраазычылыгын гана максат кылуу.

Акы күтүп, үмүткөр болушпайт. Куран алардын бул өзгөчөлүктөрүн бир топ аяттар менен түрдүү ыкмада көрсөтүп берген. Бардыгы: «Менин сыйлыгым Жаратканга гана тиешелүү» ¹¹² деген бир ооздон чыккан чындыкты айтышкан.

Биз дүйнө-мүлк болбосо дагы, моралдык жактан сыйлык үмүт кылышыбыз мүмкүн. Пайгамбарлар муну да күтүшпөйт, бардык нерсени Алла Таала үчүн гана кылышат. Мисал үчүн, акырында тозоктун алоолонгон отунда күйүүгө туура келсе да, бул алардын тунук ой-максаттарына кыпындай да таасир эте албайт. Ар дайым өз милдеттерин аткарууга гана баш оорутушат.

Пайгамбарлар бардык материалдык жана руханий жыргалдарды улуу максат үчүн курман кылган. Алар ушул өңүттөн алып караганда да, башка адамдар жете алгыс бийиктикке эгедер. Аларга ушунчалык оор милдеттерди орундаткан нерсе – бейишке талпынуу же тозоктон коркуу эмес. Болгону бир гана Жараткандын ыраазычылыгына жетүүнү көздөшөт.

Ар бир пайгамбар хасбий болот. Бирок эң бийик хасбийликти, берилгендикти Пайгамбарыбыз Мухаммедден (саллаллаху алейхи васаллам) көрөбүз. Ал төрөлгөн учурда «Үммөтүм!» деген, махшарда ¹¹³ дагы «Үммөтүм, үммөтүм!» деп турат. ¹¹⁴ Бул кандай гана улуу берилгендик! Бейиштин эшиктери кеңири ачылып, Анын киришин күткөн кезде, Ал үммөтүн дагы ошол жерге алып барыш үчүн махшардын эң кыйынчылыктуу учурларында бейиш сыртында калууга кабыл! Бул кандай гана улуу берилгендик!

Ал өзүнө туугандык жана санаалаш достук жагынан жакындарды гана эмес, өз үммөтүнүн ичиндеги эң күнөөкөрлөрү менен кошо бейишке алпарууну каалайт. Пайгамбарлардын рух түндүгү бир гана нерсеге – Алланын ыраазычылыгына карай ачык турат. Мындан башкага ачылгыстай бекем жабылуу.

Айрыкча ушул күнүбүздө, пайгамбарлыкка тиешелүү таблиг жана динге кызмат милдетин өз мойнуна алгандар ушул

112. Тауба сүрөсү, 10/72; Худ сүрөсү, 11/29; Саба сүрөсү, 34/47.

113. Махшар – Кыямат болгондо бардык адамзат кайрадан тирилтилгенден кийин жыйнала турган чоң аянт.

114. Бухарий, таухид 36; Муслим, ийман 326-327.

маселеде өтө сергектик жана сезимталдык менен аракеттенүүсү зарыл. Анткени айтылган сөздөрдүн таасири көркөм жана уккулуктуулугунда эмес, жүрөктөн айтылуусуна байланыштуу болуш керек. Жүрөктөн чыккан сөз гана жүрөккө жетет. Бул, албетте, хасбийликти талап кылат.

Ушул мааниде айтылган Курандын бир аяты мындай:

*«Силерден иш акы сурабаган адамдарды ээрчигиле, алар Туура жолдогу адамдар».*¹¹⁵ Алар Туура жолдо сызып учканда, силер да аларды ээрчигиле. Анткени алар эч кандай дүйнө-мүлккө байланыштуу акы күтүшпөйт. Жолуна түшүп ээрчиген адамыңардын абал-жайын жакшылап байкагыла, күнү-түнү дин үчүн күйүп жанган, улуу максатка берилген адамдарды ээрчигиле. Ал келечек урпактардын бактылуу жеңишине күн мурунтан жол салууну ошол доордун салтанаттуу да шаңдуу күндөрүнө өзү жетүүдөн артык көрсүн. Ушунчалык таза үмүт менен болсо да, хасбийликке толгон жаркын көңүлдөрүнө көлөкө түшүрүп алышпасын. Дал ушундай жол башчыларды тандап, алардын артынан сая түшкүлө!

Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) хасбий инсан болчу. Өмүрүнүн аягына чейин тоё тамак жеген эмес. Кээде күндөр, апталар жана айлар бою Анын бакытка толгон куттуу үйүндө ысык казан кайнабай да калган.¹¹⁶

Абу Хурайра (радиаллаху анху) айтат: «Бир күнү Алла Элчисинин жанына бардым. Намазды отуруп окуп жатыптыр. Намазын бүтүргөндөн кийин минтип сурадым:

– Оо, Алланын Элчиси, бейтапсызбы?

– Жок, ачкалык го, Абу Хурайра, - деди. Чыдай албай ыйлап жибердим. Аалам Ал үчүн жаралган, Алланын Элчиси ачкачылыктан өйдө турганга дарманы жок, намазын отуруп окуп жатат. Менин ыйлаганымды көргөндө минтип сооротту:

– Ыйлаба, Абу Хурайра! Бул дүйнөдө ачкалыктан кыйналган киши тигил дүйнөдө Алланын азабынан алыс болот.¹¹⁷

115. Ясин сүрөсү, 36/21.

116. Бухарий, хита 1; рикак 17; Муслим, зухд 28-36.

117. Абу Нуайм, Хиятул-аулия, 7/109; 8/42-43.

Ансарлардан¹¹⁸ бир аял Ага арнап жер төшөк алып келет. Азирети Айша энебиз (радиаллаху анха) аны Алла Элчиси эс алганда колдонуп жүргөн чийдин үстүнө төшөп коёт. Үйгө кирип, муну көргөн Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) иштин жайын сурап билген соң:

– Айша! Аны ээсине дароо кайтарып бер. Аллага ант кыламын, эгер мен кааласам, Алла менин оң-солума алтындан жана күмүштөн тоолорду үйүп коймок, бирок мен андайды каалабаймын...¹¹⁹

Ооба, Ал кааласа, эң эле жыргал турмушта жашай алмак, бирок каалаган эмес.

Бир күнү бир периште келип Алла Тааланын саламын айтып, бир суроо берет: *«Оо, Алланын Элчиси, Алла Таала сенден сурап жатат, өкүмдар пайгамбар болгун келеби, же кул пайгамбарбы?»*

Жебреил периште жардамга келет:

– «Оо, Алланын Элчиси, Жаратуучуңа кичи пейил бол!»
Анан Алланын Элчиси айтчу сөзүн айтат:

– «Бир күн ач калып, алсыздыгын билген, кийинки күнү ток болуп шүгүр кылган кул пайгамбар болгум келет».¹²⁰

Ал кызматчылары менен чогуу тамак жегенди жактырчу. Бир аял бул көрүнүшкө күбө болуп:

– «Кул сыяктуу тамактанып жатканын карасаң», дейт. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жооп кайтарат:

– «Менден жакшырак кайсы кул бар? Мен Алла Тааланын кулумун»¹²¹.

118. Ансар – жардам берүүчүлөр, башкача айтканда, мадиналык мусулмандар көчүп келген меккелик мусулмандарды ар тараптан колдоого алып, жардам беришкендиктери үчүн ушундайча аталышкан.

119. Ибн Аби Аасим, Китабуз-зухд, 14-бет; Табараний, ал-Муъжамул-авсат, 6/141; Байхакий, Шуабул-ийман, 2/173.

120. Ибнул-Мубарак, аз-Зухд, 264-265-беттер; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/231; Насай, ас-Сунанул-кубра, 4/171; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 10/288, 12/348; Байхакийас-Сунанул-кубра, 7/48-49; Шуабул-ийман, 1/177; 2/167; 5/107; Хайсамий, Мажмауз-заваид, 9/19-20.

121. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 8/200.

Алла Элчиси өмүр бою хасбий жашады. Бул боюнча жазылган том-том китептерден миңдеген мисалдарды окуса болот. Деги эле, бардык пайгамбарлар хасбийлик менен өмүр сүрүшкөн. Кылган кызматтарынын кайрымына бул дүйнөдөн да, акыреттен да кылчалык акы талап кылышкан эмес жана бул себептен айткан сөздөрү түгөл жүрөктөрдөн түнөк тапкан. Албетте сөздөрүн башкалар жүрөгү менен кабыл алуусун каалаган ар бир адам эң оболу кылган ишине карата бирөөлөрдөн бир нерсе сурабоону, үмүткөр болбоону үйрөнүүсү керек.

3.ЫКЛАСТУУЛУК

Ыклас – жасалган бардык нерсени Алла Таала үчүн кылуу жана тыюу салынган нерсени да Алла Таала үчүн кылбоо. Пайгамбарлар адеп башынан эле ушундай чыныгы ыкласка жетишкен болот. Адамдар көңүлдүү белсенип иш-аракетин улантуунун аркасында ыкластуулуктун белгилүү бийиктигине көтөрүлө алат. Бирок демейки адамдар чыга алган эң эле бийик сере пайгамбарлар үчүн алгачкы тепкичтер болуп саналат. Алар кудум ыкластын так өзүнө айланып, ыклас инсандары деген бийик наамга арзыгандар.

Курани Карим алардын бул өзгөчөлүгүн кээ бир пайгамбарларды мисал кылып мындайча баяндайт:

*«Китептеги Мусаны эсиңе ал: ал чынында ыклас ыроолоногон инсан, элчи жана пайгамбар болчу».*¹²²

Жана азирети Юсуф тууралуу Куранда мындай делген: *«Ал чынында ыкластуу момун пенделерибизден болчу».*¹²³ Ошондой эле, Алла Таала Пайгамбарыбыздын үмөтүнө карата Ага мындай дейт: *«Албетте, Биз сага китепти чындык менен тпшүрдүк. Анда эмесе, динде ыкластуулук менен Ага кулчулук кылгын».*¹²⁴ Дагы бир аятта Пайгамбарыбызга мындай деген: *«Динимди Аллага арнап, ыклас менен кулчулук кыламын, дегин».*¹²⁵ Кулчулуктун себеби – Алла Тааланын

122. Марям сүрөсү, 19/51.

123. Юсуф сүрөсү, 12/24.

124. Зумар сүрөсү, 39/2.

125. Зумар сүрөсү, 39/14.

буйругу, натыйжасы – Анын ыраазычылыгы, жемиши болсо – акыретте бериле турган чексиз сыйлар. Кулчулук кылуу төрөлгөндөн өлгөнгө чейин болгон өмүрдүн ар бир көз ирмемин камтып, мусулмандын ар бир аракетинде Жаратканга баш ийүүнүн жышаанын сездирет.

Доорубуздун улуу ойчулу: «Алла Таала үчүн иштегиле, Алла Таала үчүн баштагыла, Алла Таала үчүн аракеттенгиле жана Анын ыраазычылыгын көздөп иш кылгыла»¹²⁶ деп ыкластуулукка аныктама берип, анын маанилүүлүгүн түшүндүргөн эле.

Ыкластуулук – инсандын туптуура, кынтыксыз жүрүүсүнүн башкача аталышы. Ыкластуу адамдын жашоосунда ийри жол болбойт. Руханий сапары кудум көккө карай тартылган зымдай түп-түз болот. Ошондуктан, ыкластуу адамдар алгачкы жолу жумушун баштаган күндөгүдөй берилгендикти бийикке чыккан ийгиликтүү учурларында да толук сактап кала алышат. Бирок, булар кандай гана аз!

Адамзат тарыхында мындай ыкластуулуктун туу чокусунда жалгыз бир инсан бар, ал – Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам).

Алла Элчиси динин башында кандай ыкластуу баштаса, аягына чейин бул багыттан эч качан тайган жок. Меккени алган күндөрдө да, баягы эң кыйын кездердеги ыкластуу кичи пейилдигин, берилгендигин кылчалык өзгөрткөн эмес.

Мекке тынчтык жолу менен алынды. Кээ бир майда-барат окуялардын болуусуна жалпы абал катары баа берген туура эмес. Эки ааламдын Көсөмү көп жыл мурун сүрүп чыгарылган бул куттуу жерге кирип барган кезинде, жеңишке жеткен кол башчыдай көөдөнүн көтөрө кирбеди. Ошол күнү төөсүнө минип, куттуу башы төөнүн комуна тие жаздап төмөн ийилген абалда кичи пейилдик менен кирип барды.¹²⁷

Ал Мадинада жашаган кезинде да карапайымдыгынан эч качан өзгөргөн жок. Ал кирип келгенде, сахабалар орун-

126. Бадиуззаман, Сөздөр, 1-сөз.

127. Абу Яълаа, ал-Муснад, 6/120.

дарынан турушчу. Тургандары туура эле. Ал ченемсиз сый-урматка ылайыктуу экендиги талашсыз. Бирок Алла Элчиси сахабалардын өзүнө көрсөткөн урматынан катуу кысылып, ар дайым: «Башка элдердин улууларына ордуна турганындай, мага ордуңардан турбагыла»¹²⁸ деп, муну айып санаар эле.

Ооба, Ал ыйык милдетин кандай баштаган болсо, дал ошондой бүтүрдү. Өмүрү кудум симфониядай ыргактуу өттү. Ишин баштаган күүсү менен аягына чыгарган болчу. Бул тең-дешсиз ийгилик эле. Тагыраак айтканда, Ал ыйык обонду жай ыргак менен баштап, акырында жер-асманды дүңгүрөткөн шаңдуу жаңырык менен бүтүргөн болчу.

Ал өмүр бою Жаратканга ыкластуулук менен кулчулук кылды. Жан дүйнөсү Аллага берилгендиктин, Аны терең таануунун күргүштөгөн дайрасындай толкуп турду. Көздөрү баары жерден Жараткандын сансыз кереметтерин көрүп сайрандап, сезим-туюмдары Бийиктен келген руханий лаззаттар менен чалкып-ташкындады... Ал Жаратканга түшүнүгү айкын, акыйкаттын көк жээгин көздөй сызылып учкан, ар дайым берилүү менен «Алла» деп жүрөгү соккон эң ыкластуу инсан эле.

Анын «Ихсан» түшүнүгү ыкластуулугунун дагы бир терең катмарын түзгөн. Өзүнүн тикелей аныктамасы боюнча Ихсан – Алланы көз алдында көрүп тургандай кулчулук кылуу.¹²⁹ Муну бир окшотуу менен жыйынтыктап айтсак, башкалар намазды кыбылага карап окуса, Ал Каабанын так ичинде окуган.

4. ЖАКШЫ ҮГҮТ

Пайгамбарлар адамдарга жакшы үгүт жана даанышмандык менен гана жакындашат. Эч качан талаш-тартышка киришпейт. Куранда бул тууралуу төмөнкүчө айтылат: *«Жаратуучуңдун Жолуна (динине) даанышмандык жана жакшы үгүт менен чакыргын! Алар менен эң көркөм ыкмада кырөшкүн»*.¹³⁰

128. Абу Дауд, адаб 152; Ибн Маажжа, дуба 2; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/253.

129. Бухарий, ийман 37; Муслим, ийман 5, 7.

130. Нахл сүрөсү, 16/125.

Аларга бардык нерсенин маңызын, жаратылуу сырларын жагымдуу, жылуу сөз менен, ынандыруучу жакшы ыкма менен түшүндүр. Аларды иренжитпестен, жүрөктөрү жана акылдары кабыл алгандай далилдүү, парасаттуу жолду толук ишке сал!

Пайгамбарлар куру демагогиялык, диалектикалык жана философиялык ыкмаларды эч качан колдонушпаган. Анткени мурда-кийин мындай жолдун демагогияны сүйгөн кээ бир акмактардан бөлөк эч кимге пайдасы тийген эмес. Жүйөөсүз күпүлдөгөн курулай чечендик менен ислам таралган эмес. Алла Таала мындай пайдасыз нерселер менен пайгамбарларын алек кылбашы да белгилүү.

Пайгамбарлардын милдети динди даанышмандык жана жакшы үгүт менен жаюудан турат.

Адамдын түзүлүшүндө акыл-ой гана башкы орунду ээлейт. Анда жүрөк, рух, сыр, жан дүйнө сыяктуу бир топ керемет ички туюм-сезимдер бар. Булардын баары канааттанууну талап кылат. Пайгамбарлар болсо, адамдардын ушул ички талаптарын толук назарга алышат жана аларга чакырыктарын жеткизген кезде, адам табиятына бир туташ маани берип, алардын бардык сезим-туюмдарын толук канааттандырат. Адам баласына таандык бардык касиеттер көз жаздымда калтырылбастан, даанышмандык менен алып барылган табигаттын натыйжасында бүткүл шек-күмөндөр жоюлуп, ал сөздөрдү уккандар тунук ыймандын туу чокусуна карай жогорулайт. Адамдын жаратылуу максаты ушул.

Пайгамбарлар мектебинен тикелей сабак алып жетилген адамдарда нукура ишеним (якыйн) пайда болот. Алардын колунда тарбиялангандыктан, бул ааламды көргөн көздөрүнөн башка көңүл көздөрүнүн түндүгү да жарк этип ачылып, башкалар көрө албаган, биле албаган сырдуу нерселер аларга дапдаана аян болот. Мындан баштап бүт аалам бүдөмүк ойго чарпылып жатса да, алар үчүн күлкүлүү, бечара туюлат. Себеби, алардын жан дүйнөсүндө пайда болгон нукура ишенимдин бал челегине шек-күмөндүн чиркейи да коно алышы мүмкүн эмес...

Алла Таала алардын бир билгенин миңге айлантип, билимдерине береке арнаган жана алар билбеген нерселерин тикелей үйрөткөн.¹³¹

Көктөн келген сыдырым желдей үзгүлтүксүз илхам менен алардын жан дүйнөлөрү көк асмандай чалкыйт. Алар үйрөнгөндөрүн түгөлү менен жүзөгө ашырып, асманга карай көкөлөгөн «Жакшы сөздүн» (ыйман келмеси) канаты менен чексиз бийикке учушат.¹³²

Пайгамбар шакирттеринен азирети Али (радиаллаху анху) сыяктуу асыл инсандар да жетилип өсүп, «Кайыптын пардалары ачылса да, ыйманыма таасир эте албайт»¹³³ деп, Жараткандын сырдуу эшиктеринен кире алышат. Башкача айтканда, «Кайыпты калкалап турган пардалар ачылып, ааламдын ички сырларын көрсөм да, дал азыркы учурда ишенгенимден артык даражага жетем деп ойлобойм. Анткени Кайыпка ыйман келтирүүнүн туу чокусунда тургандыгыма толук ишенем» дегени.

Азирети Алинин (радиаллаху анху) бул сөзү «Жараткандын сыйларын айта жүрүү»¹³⁴ маанисиндеги шүгүрчүлүк. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Жараткандын жазмышы менен азирети Алини (радиаллаху анху) кыяматка чейин келчү олуялардын атасы катары жарыялаган. Аны бактылуу үй-бүлөсүнүн катарына кошуп, аялзаттын ашкан сулуусу, кылдаты, акылдуусу, бой-келбеттүүсү, жада калса бейиштин үр кыздарын да суктанткыдай даражадагы ошол пайгамбарлык бакчасынын кооз байчечекей гүлү болгон азирети Фатима энебиз менен үйлөндүргөн жана бул куттуу уядан чолпондой болгон эки асыл шер – азирети Хасан менен Хусейн дүйнөгө келди. Асыресе, бүткүл олуялар дал ушул куттуу башаттан кайнап чыккан.

Ооба, азирети Али (радиаллаху анху) ушундай алп инсан болгондуктан, андан уланган алтын муундун ичиндеги ар бирөөсү ата жолун жолдогон алп адамдар болушкан.

131. «Кимде-ким билгенин аткарып жашаса, Алла ага билбеген нерселерин үйрөтөт» деген маанидеги хадиске ишарат. (Абу Нуайм, Хиятул-аулия, 10/15.)

132. «Жакшы сөз Ага карай көкөлөп, жакшы иштер аны көтөрөт». (Фатыр сүрөсү, 35/10).

133. Абу Нуайм, Хиятул-аулия, 10/203; Алиуулкаарий, ал-Асраарул-марфуа, 193-бет.

134. «Жаратканыңдын жакшылык-сыйларын айта жүр!». (Духа сүрөсү, 93/11).

Ыйман жана исламдан келип чыккан ихсан сезимине ээ болгондор гана ушундай даражага жете алмак. Булар бул дүйнөдө жүргөн кездеринде эле: *«Сен үчүн парданы ачып салдык, эми сен көрөгөчсүң»*¹³⁵ деген сөзгө ээ боло алышат. Батыштыктар интуиция деп атаган мындай абал адамдын ички ааламында пайда боло баштаган кезден тартып, сырткы дүйнө үнсүз калып, ички туюмдардын жаңырыгы өз күчүн көрсөтүп, рухий аалам кристалдашат. Анткени жан дүйнө Жаратканга карай ачылган болот. Көңүл төрүндөгү аалам Султанын сырткы дүйнөдөн издеп кереги жок болуп калат.

Шакирттерин ушундай бийик аң-сезимдин сересине көкөлөткөн Пайгамбар жакшы үгүт усулун ар дайым ийине жеткире толук колдонуп, ушул негиздин үстүнө таблиг имаратын куруп чыккан.

Биз айтмак болгон маселе мына бул аятта тыкан жана кереметтүү ыкма менен баяндалган:

«Ушинтип, силерге өз ичиңерден аяттарыбызды окуган, силерди тазартып, Куран менен даанышмандыкты билдирип, билбеген нерсеңерди үйрөткөн Элчини жөнөттүк».¹³⁶ Эки аалам көсөмүнүн жакшы үгүт усулуна аябай маани бергендигин жана муну абдан так аткаргандыгын байланыштуу учурларда мисалдары менен кеңири баяндап кеткендигибиз үчүн, бул жерде баарын кайталап отурбадык. Сөзүбүздү жыйынтыктап айтсак, Пайгамбарыбыз ар дайым угуучуларынын абалына жана деңгээлине жараша, алардын акыл-оюн, жүрөктөрүн, жан дүйнөсүн толук канааттандыра сүйлөчү. Сөздөрүнүн ашык-кеми жок, даанышмандыгы менен төп келиштире көркөм ыкмада сүйлөгөндө, көпчүлүк убактарда аны уккандар жанынан ыйман нуруна бөлөнүп, толук канааттанып айрылар эле.

Валид бин Мугыйра, Утба бин Рабия сыяктуу кээ бирөөлөр Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) сөздөрүнүн чын экендигине ишенип турса да, текеберлик жана өзүмчүлдүккө

135. Кааф сүрөсү, 50/22.

136. Бакара сүрөсү, 2/151.

туткун болуп, ыйман айтуудан куру калган. Кээ бирөөлөрү кор-коктуктун курмандыгына айланып улам ыйман келтиришпеген. Булар албетте, угуучуларга тиешелүү кемчиликтер болуп эсептелет. Алардан акын Ааша сыяктуу кээ бирөөлөрү ыйман акыйкаттарын кабыл алса да, мурунку көнгөн адаттарын таштай албагандыктан, убактылуу мөөнөт берүүнү суранып, мусулман болууну артка сүргөн эле. Мындайлар бул дүйнөдөн ыйман менен кете албаган болсо, бул алардын жазмышындагы нерсе деп айтуу керек. Жогоркулардын эч кайсынысында Алла Элчисине тиешелүү кенедей да кемчилик кеткен эмес. Кемчилик кетиши да мүмкүн эмес.

5. ТАУХИДГЕ ЧАКЫРУУ

Куранда пайгамбарлардын өз коомуна карата бир Алла Таалага ишенүү тууралуу айткандары төмөнкүчө баяндалат:

*«Оо, менин коомум, Аллага кулчулук кылгыла! Силер үчүн Андан башка Кудай жок».*¹³⁷

Ар бир пайгамбардын дини ушул улуу чындык менен башталып, ушуну менен аяктайт.

Түрдүү доорлордо жана башка-башка жерлерге жиберилген пайгамбарлардын бир эле нерсени – бир Алла Таалага ишенүүнү гана үгүттөгөндөрү, алар өздөрүнө таандык ой-пикирди эмес, улуу Жараткандан алган ыйык кабарды гана жеткизгендигин ачык далилдеп берет. Анткени алар түрдүү доор жана окшобогон жерлерде жашап өткөндөрүнө карабастан, арасында ушундай бир келки максаттын, биримдиктин болушу керек, ансыз эч мүмкүн эмес. Жада калса, окшош багыттагы кээ бир философиялык агымдардын жана бир эле доордо жашаган адамдардын арасында майда-барат маселелер көбөйүп, баш аягы чыкпаган талаш-тартыштар көрүлөрү жалпыга маалым. Адамдар тарабынан жолго коюлган ой-пикирлердин арасындагы чатышкан талаш-тартыштар менен Жараткан тарабынан кабар берилген пайгамбарлар курган бир келки системаны салыштырып карасак, биринчиси кандайдыр адамдарга таандык мүдөө максаттарга таянга-

137. Абрааф сүрөсү, 7/59, 65, 73, 85; Худ сүрөсү, 11/50, 61, 84; Муминун сүрөсү, 23/23, 32.

нын, кийинкиси болсо ааламдык улуу башаттан келгендигин мына мен деп байкатып турат. Ооба, Пайгамбарлардын чакырыктарынын бирдейлиги, баарынын таухид акыйкатын гана үгүттөөсү да пайгамбарлыкка тиешелүү өзгөчөлүк.

Ошондуктан, Алла Элчиси (саллаллаhu алейхи васаллам): *«Мен жана менден мурун келген бѳткѳл пайгамбарлар айткан эң бийик сѳз: «Алладан башка Кудай жок, Ал жалгыз, шериги жок» деген маанидеги сѳз»* деген.¹³⁸

В. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН СЫПАТТАРЫ

1. ЧЫНЧЫЛДЫК

Чынчылдык – пайгамбарлардын эң башкы касиети. Алар ар дайым чынчылдык мейкиндигинде гана аракет кылышат. Пайгамбарлардын оозунан чыккан ар бир сѳз чын жана туура болот. Алар эч качан болгон нерсени бурмалап калп айтпайт. Курани Карим кээ бир пайгамбарлардын улуулук өзгөчөлүгүн баяндаган кезде алардын ушул асыл сыпатын да айта кетет:

*«Китептеги Ибрахимди эсиңе ал, ал чынчыл бир пайгамбар эле».*¹³⁹ Сен ошол улуу пайгамбар Ибрахимди (алейхиссалам) «Лаух махфузда» (Тагдыр китебинде) же болбосо анын айкын акыйкаты жана көчүрмөсү сыяктуу Куранда эсиңе алсаң, ал өзү да, сѳзү да, иш-аракеттери менен ой-пикири да туура жана чынчыл бир пайгамбар болгон.

*«Китепте Исмаилди да эсиңе ал, ал убадасында так, чынчыл болчу, элчи жана пайгамбар болчу».*¹⁴⁰

*«Китепте Идристи да эсиңе ал. Ал чынчыл бир пайгамбар болчу. Аны бийик мартабага көтөрдүк».*¹⁴¹ Азирети Юсуфка (алейхиссалам) зындандагы жолдошторунун айткан сѳзүн Куран бизге баяндап, чынчылдык сыпатын билдирет: *«Оо, чынчыл Юсуф!».*¹⁴²

138. Тирмизий, даават 122; Муватта, Куран32; хаж 246.

139. Марям сүрөсү, 19/41.

140. Марям сүрөсү, 19/54.

141. Марям сүрөсү, 19/56-57.

142. Юсуф сүрөсү, 12/46.

Алла Таала демейки карапайым адамдардын да чынчыл жана туурачыл болуусун талап кылган жерде, албетте, пайгамбарлар чынчылдыктын нукура өкүлдөрү болмок. Куранда чынчылдыкка жогору баа берилип, чынчылдар макталат: «Оо, ыйман келтирегендер! Алладан айбыгып, чынчылдар менен бирге болгула».¹⁴³ «Чыныгы ыймандуулар – Алага жана Анын Элчисине ыйман келтирип, эч качан шектенбестен, Алла жолунда мал-мүлкү менен, жандары менен күрөшкөндөр. Мына ошолор чынчылдар».¹⁴⁴

а. Чынчылдар мактоого татыктуу

Туура сөздүү, убадага бекем чынчылдар Куранда мактоо менен тилге алынган:

*«Момундардын арасында Алага берген убадасында турган канчалаган эрендер бар. Алардын кай бирлери жандарын курман кылышты. Кээ бирөөлөрү (шейит болууну) күтүчдө. Алар (убада сөздөрүн) эч качан өзгөртпөдү».*¹⁴⁵ Ушул аяттын мааниси тууралуу кичине токтоло кетели:

Анас бин Малик: (Алла Элчисинин кызматчысы болгон. Пайгамбарыбыз Мадинага көчүп келгенде, энеси он жашар Анасты колуна жетелеп Алла Элчисине апкелип: «Пайгамбарым, уулум сизге өмүр бою кызмат кылсын!» деп, баласын таштап кеткен).¹⁴⁶ «Бул аятта ишарат кылынган адам аталаш тууган агам Анас бин Надр жана ал сыяктуу сахабалар»¹⁴⁷ дейт.

Анас бин Надр Акаба антташуусу болгон кезде Алла Элчисин көрүп, кудум сыйкырланып калгансып Ага байланып, катуу жактырып калат. Бирок бизге белгисиз себептерден улам, Бадр согушуна катыша албаган болчу. Бул ислам тарыхында өтө маанилүү согуш болчу. Жада калса Бадрга катышкандардын сахабалар арасында өзгөчө орду болгондой эле, бул согушка катышкан периштелердин да көктөгү периштелер арасында даражасы бийиктеген. Бул Бадрга катышып, пе-

143. Тауба сүрөсү, 9/119.

144. Хужурат сүрөсү, 49/15.

145. Ахзаб сүрөсү, 33/23.

146. Абу Яълаа, ал-Муснад, 6/306; Табараний, ал-Муъжамус-сагийр, 2/101.

147. Муслим, имаара 148; Тирмизий, тафсир (33) 2-3.

риштелерге кол башчы болгон Жебреилдин сөзү.¹⁴⁸ Анас бин Надр ушул баалуу учурлардан куру калгандыгы үчүн ичинен катуу өкүнүп, көзүнө уйку кирбей сыздап жүрдү. Анан ал эки ааламдын Көсөмүнө барып арманын айтты: «Оо, Алланын Элчиси! Эгерде дагы бир жолу ошолор менен чабышуу насип болсо, каапырлардын сазайын берер элем». Анастын чын жүрөктөн чыккан бул тилеги кабыл болуп, Ухудда каапырлар менен бет маңдай келди.

Оо, кайран Ухуд!... Ухуд дегенде адамдын ичи өрттөнүп, жүрөгү жанат. Анткени ал жерде жетимиш сахаба шейит кеткен. Ким билет, балким Ухудда болуп өтөр ушундай жан сыздаткан кайгылуу окуядан улам, кээ бирөөлөрдүн терс маанайдагы сөздөрүнүн алдын алуу үчүн, ошондой эле чыныгы маанисинде да айткан чыгар, бир күнү Ухуддун жанынан өтүп баратып Алла Элчиси: «Ухуд тоосу бизди сүйөт, биз да аны сүйөбүз» деген эле.¹⁴⁹

Ухуд тоосу – бийик зоокалуу, катаал тоо. Ухуд согушу ошол тоодон до катаал турган эле. Кээ бир сахабалар аз гана убакытка чейин берилген күзөттө туруу милдеттерин тапшырылгандай аткара албай, башка жерге орун которуп, Алла Элчиси көрсөткөн чектин сыртына чыгып кетишкен. Кантсе да бул алардын оюнда тактикалык аракет болчу. Ошондуктан, муну ээнбаштык деп атоо туура эмес. Биздин ардактуу сахабаларга карата көз карашыбыз ушундай.

Бул согушта Алла Элчиси да жарадар болуп, куттуу тиштери сынып, туулга бетине батып, денеси канжошо болду. Бирок буга карабастан, кечиримчил мээрим пайгамбары колдоорун жайып дуба кылып: «Аллам! элимди кечире көр, анткени алар билишпейт» деп Жаратканга жалбарды.¹⁵⁰

Анас бин Надр ошол согушта жан аябай чабышып, бир жыл мурун Алла Элчисине берген сөзүн аткарууга аракет жасап жатты. Ал артка кайткыс эрдик менен салгылашып жатканда, бул майданга чогуу келген жолдоштору сыяктуу эле,

148. Бухарий, магаази11; Ибн Мааж, мукаддима 11.

149. Бухарий, закят 54; Муслим, хаж 503-504.

150. Бухарий, анбия 54; Муслим, джихад105; Куртубий, ал Жамии ли ахкамил-Куран, 4/199.

өмүр менен өлүм чегинде түбөлүк ааламга карай жакындап баратты. Бир аздан соң анын денесинин тамтыгы чыгып, акыркы демдерин ала баштады. Жүздөрүндөгү акыркы жыл-маюулары менен, жанына жакындаган Саад бин Муазга мына бул аманат сөздөрүн айтып жатты: «Алла Элчисине менден салам айт. Кудай күбө, азыр мен Ухуддун аркы бетинен бейиштин жыпар жытын сезип жатам».¹⁵¹

Ал күнү кылыч-найзадан дене-бою таанылгыс абалга жеткен шейиттердин ким экенин тактап билүү кыйынга турду. Хамзанын денеси, Мусаб бин Умайрдын денеси кайсы экени билинбеген. Абдуллах бин Жахштын балжа-булжасы чыгып ар жерде чачылып жаткан дене мүчөлөрү жыйналганда гана «ошол» деп аныктоого мүмкүн болгон. Анас бин Надр да ушундай адам таанылгыс абалда болчу. Карындашы келип, кылыч кармаган колуна (жараат албаган ошол жери гана калса керек) таанып, көздөрү жашка толуп: «Бул менин агам Анас бин Надр, Пайгамбарым!» дей алган эле.¹⁵²

Жогорудагы аят ушул каарман жөнүндө айтылган. Ал берген сөзүндө тура алды. «Жан аябай салгылашамын» дегениндей, чабышып жатып шейит кетти. Анын сөзүн өлүм да жалганга чыгара алган жок.

Анын ыйман ээлерине карата өрнөктүү аракети аятта эскертилип, «Лаа илааха иллалла» деген ар бир адам ислам, ыйманды коргоо жолунда, ислам өкүмдөрүн тепсенди кылгысы келгендерге каршы, ыйман келмесинин мазмунуна татыктуу чынчыл аракетте болушу керектиги баса белгиленген.

Анас бин Надр жана ушул каарман адамдар сөздөрүндө турушту. Сөзгө бекем жана чынчыл экендиктерин далил-дешти. Анткени алар эки ааламдын Көсөмү Мухаммедден (саллаллаху алейхи васаллам) сабак алышкан. Ал кандай чынчыл жана ишенимдүү инсан болсо, достору да өзү сыяктуу чынчыл эле.

151. Бухарий, магаази 17; Муслим, имара 148.

152. Бухарий, магаази 17; Муслим, имара 148.

б. Жахилия доору да «Амиин» (ишенимдүү) деп тааныган

Меккеликтер Пайгамбарыбыздын ысымына «Амиин» деген сыпатты кошуп атачу. Ал эл арасында ушул сыпаты менен таанымал инсан эле. Ооба, эртели-кеч дайыма дуба-зикирлерибизде Анын атына салаваттарды айтып:

«Алладан башка Кудай жок, Ал – Малик, Хак, Мубиин. Мухаммед Алланын Элчиси, туура сөздүү, чынчыл, Амиин» деп кайталаганыбыз үчүн, биз кандай гана бактылуубуз!

Кааба кайрадан оңдолуп курулган соң, «Хажарул-асвадды» (Кара таш, биз аны Асаъд – «бактылуу таш» дейли) кайра өз ордуна коюуда меккеликтер келише албай, чоң жаңжал чыга жаздайт. Уруулар эрегишип, кылычтарын кындарынан сууруганга даяр болушкан. Анткени бул ташты орнотуу сыймыгын баары колдон бергиси келбеген. Акырында орток чечимге келишип: Каабага биринчи болуп сырттан кирип келген адам калыстык кылсын, дешти. Бардыгы эмне болор экен деп чыдамсыздык менен күтүп жатышты. Бир убакытта күтпөгөн жерден эки ааламдын Көсөмү кирип келди. Албетте, Анын болгон иштен эч кабары жок эле. Анын дос-душмандын баарына ишеним нурун чачкан гүлдөй жайнаган жаркын жүзүн көргөн кезде, анда тургандардын бардыгы кубанычтары коюндарына батпай: «Амиин келе жатат!» дешти да, Анын айтканына толук макул болушарын билдиришти.¹⁵³

Анткени Андан да ишенимдүү бирөө жок эле. Аалам көсөмү ал кездерде али пайгамбар эмес, бирок эл-журттун ишенимине ээ болгон, пайгамбарга тиешелүү бардык сыпаттары бар көрүнүктүү инсан болчу.

Душмандары да тан берип, ишеним арткан адам – нагыз улуу адам деген сөз бар.

Абу Суфян бир кездерде Пайгамбарыбыздын келишкис душманы болуп турган кезинде, Анын чынчылдыгы, тууралыгы жөнүндө күбөлүк берүүгө аргасыз болгон эле. Иштин жайы мындай болгон:

153. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/425; Хаким, ал-Мустадрок, 1/628; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/209.

Алла Элчиси алыс-жакын айлана-чөйрөдөгү өкүмдарларга кат жөнөтүп, исламга чакырган. Ушул каттардын бири Рим императору Гераклийге жиберилген болчу. Гераклий катты алган соң, баштан-аяк окуп чыгып, ошол учурда Шам аймагында соода кылып жүргөн Абу Суфянды чакыртып алды. Алардын арасында мындай сөз жүрдү:

– Ага эң көп кошулуп, ээрчип жаткандар кимдер? Байларбы, же кедейлерби?

– Кедейлер.

– Анын динине киргендерден жактырбай чыгып кеткендер болдубу?

– Азыркыга чейин болгон жок.

– Ага ээрчигендер көбөйүп жатабы, же азайып жатабы?

– Күн өткөн сайын көбөйүп баратышат.

– Өмүрүндө анын жалган сүйлөгөнүн уккансыңарбы?

– Жок, Анын жалган сүйлөгөнүн эч качан уккан эмеспиз.

Анан келген каттан катуу таасирленип турган Гераклий ошол кезде мусулмандардын келишкис душманы болуп кекенип турган Абу Суфяндын жогорудагы жоопторуна улам, эркисизден оозунан бул сөздөр чууруду:

– Ушул кезге чейин адамдардын алдында эч качан жалган сүйлөбөгөн адам, эми келип Кудайга жалган айтуусу мүмкүн эмес!¹⁵⁴

Айтайын деген темабызга байланыштуу аз гана жери алынган узун окуянын бул үзүндүсүндө Алла Элчисинин чынчылдыгынын, тууралыгынын эки далили жатат: биринчиси, жогорудагы сөздөрдү айткан Византия императору Гераклий болсо, экинчиси, ошол күндөрү али мусулман боло элек Абу Суфяндын берген жооптору. Өкүнүчтүүсү, Гераклий мансап менен тактын кумарынан кече албагандыктан, босогосуна дейре өзү келген түбөлүк баа жеткис акыйкатты кабыл алуудан куру калган. Ал мусулман болуп бактылуу инсандардын катарына кошула албаган болчу. Кантсе да, Алла Элчисинин

154. Бухарий, бадул-вахй 6; Муслим, жихад 74.

пайгамбарлыгын моюндап урмат билдирүүсү анын зор парасаттуулугу, ошол эле учурда пайгамбарыбыздын чындыгынын далили болуп калган.

Негизи, Гераклий терең байкап биле алгандыгы анык. Кырк жашына чейин демейки адамдарга тамаша сөз менен да калп айтпаган адам өмүрдүн белесин ашып, өлүм жолуна кирип калган кезинде Жаратканга кантип жалган сүйлөмөк?

Ясирдин али мусулман боло элек кездери. Бир күнү өз уулу Аммардан кайда бара жатканын сурайт.

– Мухаммеддин жанына,- дейт уулу.

Ушул жооп Ясирге жеткиликтүү эле.

– Ал ишеничтүү адам. Меккеликтер Аны ушундай таанышат. Эгер пайгамбар экендигин айтса, туура айтат. Калп айтканын эч ким уккан эмес...

Анын ишенимдүүлүгүн айткан адамдар ушулар гана эмес болчу Ислам нуру тараган кездерде эле эмес, андан мурунку караңгылык доорунда да Аны таанып билгендердин баары бир ооздон Анын чынчылдыгын тастыкташкан.

в. Чындыктын чырагы

Ал дайыма туура жана чынчыл өмүр сүргөнү сыяктуу эле, өз үммөтүн да ар дайым чынчыл болууга үндөгөн. Төмөндө булардын бир катарын береке сөз катары айтып кетүүнү туура көрдүм:

«Мага мына бул алты нерсе тууралуу кепилдик берсеңер, мен силерге бейишке киргизгө кепилдик беремин:

– Сүйлөгөндө чын айткыла.

– Убада берсеңер аткаргыла.

– Аманатка бекем болгула.

– Уят жериңерди арамдан сактагыла.

– Көзүңөрдү арамга салбагыла.

– Колуңарды арамга жолотпогула».¹⁵⁵

155. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/323; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 8/262; ал-Муъжамул-авсат, 3/77; Байхакий, ас-Сунан, 6/288.

Ооба, Ал өмүр бою тарткан зымдай түз, туура жашаган жана тууралыкка үгүттөгөн. Өзүнө гана таандык тууралыгы, чынчылдыгы менен бийик даражага жетип, Жаратканга эң эле жакын инсанга айланган. Анын даражасынын ар жагында Алла Тааланын гана тууралыгы, чындыгы бар. Пайгамбарыбыз тууралыкта *«Жаанын эки башынын арасындай, же андан да жакыныраак»*¹⁵⁶ делген даражага чыкты. Бул бир жагынан жаралмыш алкагында, дагы бир жагынан жаралмыш ааламынан да ашып кеткен эле.

Мираж¹⁵⁷ саякатына байланыштуу Кады Ияздын: «Ал бир жерге келди да, кадамын кайда коёрун биле албай калды. Ага: бир бутунду турак кылып, дагы бир бутунду анын үстүнө кой, деп айтылды» дегениндей, Ал бир инсан болсо да, чындыктын ушундай туу чокусундагы даражасына жеткен. Ал бизди да ушунун дал өзүнө үгүттөп: *«Чын сөздүч болууга убада бергиле, өмүрүңөргө жалганды аралаштырбоого кепилдик бергиле, мен да силерге бейишке кепилдик берейин»* деген.

Дагы бир хадисте мындай дейт:

*«Ичиңде кылт эткен күмөн туудурган нерсени ташта. (Күмөнсүз, таза алкактан чыкпа). Чын нерсе көңүлдү жай алдырат. Жалган нерсе шек туудурат».*¹⁵⁸

Жана бир насааты мындай:

*«Ар дайым чынчылдыкты, тууралыкты көздөгүлө. Тууралыкта жоготууга учураарыңарды билсеңер дагы, ийгилик сөзсүз ошондо».*¹⁵⁹

Дагы бир хадисинде буюрат:

«Тууралык-чындыктан айрылбагыла. Чындык жакшылыкка баштайт. Жакшылык бейишке баштайт. Киши ар дайым туура жүрүп, чындыкты гана издесе, Алланын алдында чынчылдардын катарында жазылат. Жалган-

156. Нажм сүрөсү, 53/9.

157. Пайгамбарыбыздын бир түндө жогорку ааламды саякаттап, денеси жана руху менен Алла Тааланын даргөйүнө баруусу. Бул Пайгамбарыбыздын улуу мужизаларынын бири. (Котор).

158. Тирмизий, кыямат 60; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/200.

159. Ибн Абид-Дуния, ас-Самт, 227-бет; Макаримул-ахлак, 51-бет; Ханнад, аз-Зухд, 2/635.

дан сактангыла. Жалган күнөөгө баштайт, күнөө тозокко баштайт. Киши ар дайым жалган сүйлөп, жалганды көздөсө, Алланын алдында жалганчылардын катарында жазылат».¹⁶⁰

Ийгилик жана кутулуу – чындыкта. Чындыкты айтып өлгөн адам сыймыктуу өлөт. Ал эми ар бир жалган өзүнчө өлүмгө тете.

Кааб бин Маликтин (радиаллаху анху): «Мен чынчылдыгым менен кутулгамын» деген сөзү бар. Тууралык, чынчылдык жөнүндө сөз болгондо, аны эске албоо мүмкүн эмес.

Кааб бин Малик – сөзү кылычтай өткүр, кылычы да сөзүндөй курч адам эле. Жез таңдай акын болчу. Ырлары менен каапырлардын айласын алты кетирип, таш-талканын чыгарчу.

Акаба антташуусундагылар менен бирге келип, Пайгамбарыбызга ишеним билдирип ант бергендиктен, мадиналык алгачкы мусулмандардын бири болчу. Бирок ал Табук жортуулуна катыша албай калган. Табук өтө машакаттуу согуш болгон, анткени бул согушка бир ууч гана ислам кошууну барып, Рим империясынын жер солкулдаткан көп армиясы менен согушууга туура келген. Анын үстүнө чөлдүн май сызгыргандай саратан ысыгы от болуп турган кездер. Мунун баарын көрүп туруп сахабалар аттанышты жана ыйман кошууну кыйынчылыкка карабай зор баатырдык көрсөттү. Сахабалар ак ниеттеринин сообуна ээ болушту, бирок айыгышкан согуш өртү тутанбастан өчтү.

Алла Элчиси аскердик тактиканын бардык сырларын, стратегиясын ар дайым купуя кармачу. Бирок бул жолку жортуулда бардыгын ачык айтып, алдыдагы максаттын эмне экендигин билдирүү менен сахабаларды аскерге чакырган эле. Буга карабастан, Кааб ушул жолку жортуулга катыша албай калды.

Эми биз ислам тарыхы төп баяндалган «сияр» китептериндеги анын өз оозу менен айткан бул окуяны баяндайлы:

160. Бухарий, адаб, 69; Муслим, бирр 105.

«Бул жолку согушка бардык сахабалар чакырылды. Анткени бул эң кыйын согуш болчу. Бирок Алла Тааланын жазмышы менен, аскерий даярдык аракетин толук ишке ашырылган окуя болуп калды. Натыйжа мындай болорун алдын ала билгенби-жокпу, муну билбейм, бирок Алла Элчиси бул жолку согушка өтө маани берип, колдон келишинче катуу даярдык көрдү.

Көпчүлүк катарында мен да аттанууга даярдык көрүп жаттым. Кала берсе, ошол күнгө чейин эч бир согушка мынчалык көңүл коё даярдык көрбөгөндүрмүн. Эки ааламдын Көсөмү аттанууга буйрук берип, кошуун аттана баштады. Мен өзүмө-өзүм: «Баары бир артынан кууп жетип барам» деп, алар менен бирге аттанбадым. Кол кармаган жумушум деле жок, болгону өзүмө болгон ишенүүм мени алаксытып жатты. Мына бүгүн, мына эртең деп отуруп, күндөр билинбей өтүп кетти. Эми Алла Элчисине жетүүм мүмкүн болбой калган эле. Аргасыз күтүүгө туура келди да, күтүп жата бердим. Бирок убакыт жылбай токтоп калгансып, чыдамым кете күтүп жаттым. Акырында, Алла Элчисинин жортуулдан кайтып келе жаткандыгы тууралуу кабар угулуп, журт ичи уу-дуу болуп жатты. Ар дайым ушундай болуп, Пайгамбарыбыз Мадинага жакындап калган кезде эл ичи удургуй түшчү. Бүгүн да «Алла Элчиси кайтып келе жатат!» деп, кубанычтан баарынын жүздөрү жайнайт.

Акырында күттүргөн убакыт да келип, кошуун Мадинага кайтып келди. Пайгамбарыбыз да өзүнүн кадимки адаты боюнча оболу мечитке кирип, эки ирекет намаз окуган соң, эл менен жүздөшө баштады. Эл-журт топ-топ болуп мечитке барып, Аны менен саламдашып көрүшүп жатты. Жортуулга чыга албай калгандар болсо, эмне үчүн катыша албагандыктарынын себебин айтып, кечирим сурады. Абалы меникиндей кээ бир адамдар да барып себебин айтып, кечирим сураган экен, Алла Элчиси алардын үзүрүн кабыл алыптыр. Мен да ошолордой себеп көрсөтүп барсам болмок, сөзгө усталыгым да бар эле. Бирок эч бир себепсиз эле Алла Элчисине кантип калп айта аламын? Бир нерсе айтпадым. Туурасы, даап айта

албадым. Барып көрүшкөнүмдө, Алла Элчиси жүрөгүмдү көзөп өтөрдөй салкын кабак менен жылмая каршы алды. Анан мага: «Каяктарда жүрдүң?» деди. Болгонун болгондой кылып айттым. Башын ары буруп, тил учунда гана: «Бар, кет!» деди.

Сыртка чыкканымда, эл ороп алып: «Сен дагы бир себеп көрсөтүп, кутулбайсыңбы» дешти. Алардын жакшы ниеттеги сөздөрү жүрөгүмө жылуу тийгенсигени менен, кайра эсимди жыйып: «Башка мен сыяктуу абалда калгандар да бар бекен?» деп сурам, «Бар» деп жооп беришти. Алар эки адам экен: Мураара бин Рабиа жана Хилал бин Умаййа. Экөө тең Бадрга катышкан атактуу, улуу сахабалардан болчу. Алар да куру шылтоо издебей чынын айтышыптыр. Алла кечирсин! Кыскасы, алар да менин кейпимди кийген экен. Экөө тең мен өрнөк туткудай жакшы адамдар. Мен да алар эмне кылса ошону кылып, шылтоо, себеп издөөдөн баш тарттым.

Үчөөбүз тууралуу бирдей жарлык чыкты. Эми мындан ары мусулмандардын биз менен көрүшүүсүнө, сүйлөшүүсүнө тыюу салынды. Эки шеригим муну уккан соң, үйлөрүнөн чыкпай, күн-түн дебей ыйлап жатышты. Мен аларга караганда бир топ жаш элем, күчкө толуп турган кезим. Көчөгө аралап, базар кыдырып, намаз убакыттарында мечитке барып жүрдүм. Бирок мени менен эч ким сүйлөшпөйт. Убактымдын көбүн мечитте өткөрөм. Алла Элчисинин бир жолу күлүп караганын көрөмбү деп, узак убакыттар бою жалдырап күтөмүн. Бирок, айла канча, үйүмө күндө муңайып кайтып келчүмүн. Жүзүнөн ар дайым жылмайган күлкүсү кетпеген адам мага бир ирет болсо да күлө карап койбойт. Мен Ага салам берип, эриндери кыбыраар бекен деп көзүмдү албай телмире карачумун. Тилекке каршы, саламымды алып эриндери кыбырачу эмес.

Көбүнчө намаз окуп жатканда, көз кыйыгым менен карачумун. Мен намазга турганда, Ал да мага карачу. Бирок намазымды окуп бүткөн кезимде, дароо көзүн менден ала качар эле. Толук элүү күн ушундай өттү. Элден тыш, жат адамга айланып кеткенсип, өзүмдү тааныбаган жат өлкөгө келип калгансып сезе баштадым...Бир күнү агалаш тууганымдын уулу

Абу Катааданын (Ал экөөбүз аябай жакын дос элек) бакчасынын дубалынан ашып түшүп жанына барып салам бердим. Бирок ал менин саламымды алик алган жок. Андан: «Алла үчүн, айтчы, менин Алланы жана Пайгамбарын жакшы көрөрүмө ишенесиңби?» дедим. Ал үндөгөн жок. Сөзүмдү үч ирет кайталап айттым. Үчүнчүсүндө барып: «Алла жана Анын Элчиси билет» деген соң, жанымдан басып кетип калды. Башыма асман көмкөрүлүп кулап, астында калгандай эле болдум. Мен Абу Катаададан мындай сөздү күтпөгөн болчумун. Көздөрүм жашка толуп, боздоп ыйлап жибердим.

Дагы бир күнү жападан жалгыз Мадинанын көчөлөрүн кыдырып жүргөнүмдө, көчөдө бирөөнүн мени издеп жатканын уктум. Ал сураган адамдар мени ымдап көрсөтүшкөн экен. Бейтааныш адам мага келип, колундагы катты берди. Бул кат мага Гассан падышасынан келиптир. Падыша мени өз мамлекетине чакырган экен. Катында: «Укканыма караганда, Пайгамбарың сени жалгыз таштаган көрүнөт. Бизге кел. Сендей адамды биз кадырлап алабыз...» деген сөздөр жазылыптыр. «Бул бир сыноо» дедим да, катты айрып отко салдым.

Кыркынчы күнү Алла Элчиси бир адам жиберди. Келген адам бизге жубайларыбыздан бөлөк туруубуз керектигин айтты. «Талак кылайынбы, эмне кыламын?» дедим. (Оо, Пайгамбарга берилген кайран адам!) «Тек гана бөлөк тур» деди да, кетип калды. Аялыма, төркүнүнө барып туруусун айттым. Ошол кезде, Хилалдын аялы барып, «Күйөөм алсыз адам, тек гана жанында болуп, кызматын кылайын» деп уруксат сураган экен, Алла Элчиси ага уруксат бериптир. Кээ бирөөлөр мени да ушундай уруксат сура деп айтты. Бирок мен бул сунушка кошулбадым. Анткени Алла Элчисинин мындай сунушка эмне дээрин биле албадым.

Ушундайча, дагы бир топ убакыттар өтүп, толук элүү күн артта калды. Эми мындан ары чыдамым бүткөн сыяктуу эле. Эмне кыларымды билбей айлам куруп, аалам мага көр сыяктуу тар келе баштаган. Күндөгү адатым боюнча үйүмдүн үстүнө чыгып, таң намазын окуп отурган элем. Кимдир бирөөнүн кыйкырып атымды атаганын уктум: «Сүйүнчү, оо, Кааб!» деп

жаңырган үн. Абалды сезе коюп, дароо саждага баш койдум. Ошол күнү таң намазынан кийин Алла Элчиси биздин кечирилгендигибизди жарыя кылган экен. Мечитти көздөй жүгүрдүм. Баары ордуна туруп мени куттуктап жатышты. Талха мойнумдан кучактап, маңдайымдан өптү. Өзүмдү кудум кайрадан баягы Акабада тургандай сездим. Алла Элчисинин жанына барып, колун кармадым. Ал да менин колумду кармады. (Ошол учурда балким бейиш менен сүйүнчүлөнсө да, мынчалык кубанбас эле). Алла Элчиси: «Алла силерди кечирди» деди жана артынан биз тууралуу түшкөн мына бул аятты окуду:

*«Жана (Алла) согуштан калган үч кишинин да тооболорун кабыл алды. Жер жңзү кеңдигине карабастан, аларга тар келип, жан дүйнөлөрү аябай катуу кысылгандыктан, алар Алладан башка эч бир коргоочу жок экендигин аңдашты. Ошондон кийин алар баштагы абалдарына келүүсү үчүн, Алла тооболорун кабыл алды. Албетте, Алла тооболорду кабыл алуучу, мээримдүү».*¹⁶¹ Бул аятты окуп бүткөн Алла Элчисине: «Пайгамбарым! Мен чынымды айтканым үчүн бул ийгиликке жеттим. Мындан кийин өмүр бою чындыктан башка эч нерсе айтпаймын деп убада берем» дедим...»¹⁶²

Ооба, пайгамбарлык акыйкаты чындык пайдубалына курулган жана ушул мейкиндикте гана айланат. Ар бир пайгамбар туура жана чын сөздүү болот. Бул алар үчүн башкы касиет. Анткени жогорку ааламдан буйрук апкелип, адамдарга жеткизген бул жаркын инсандардын кимисинен болсо да кенедей эле кемчилик кетип калса, бардык нерсе жер менен жексен болот. Адам катары үйрөнүүбүз керек болгон бардык акыйкаттар бизге ошолордун ортомчулугу менен жеткен. Бул кыпындай да жаңылыштыкты, кемчиликти көтөрө албаган өтө назик маселе. Ошондуктан, Алла Таала бул тууралуу мындай дейт:

«Эгер (пайгамбар) кээ бир сөздөрдү биздин атыбыздан кошуп айтса, биз аны катуу кармап, анан күрөө тамырын кыркып салмакпыз. Эч кайсыңар да буга тоскоолдук кыла ал-

161. Тауба сүрөсү, 9/118.

162. Бухарий, магази 79; Муслим, тауба 53-55.

мак эмессиңер»¹⁶³. Алла Тааладан келген буйруктарды Ал кынтыксыз толук аткарып, Жараткандын каалоосунун агымы менен кетчү. Мындан кылчалык да тайган эмес. Улуу Жаратканга жакындык тарабынан эң бийик мартабаларга жеткен кезде да, ушундай татыктуулугунан жазган жок. Тескерисинче, тактык жана сезимталдыкта ого бетер тереңдеп, ченемсиз чекке жетти.

Г. Сөзгө бекемдик

Кырк жашына дейре калп айтып, же сөзүндө турбаганын эч ким көргөн да, уккан да эмес. Кийинки убактарда сахабалык сыймыгына жетишкен бир адам мындай дейт: «Жахилия доорунда, Алла Элчиси менен бир жерде кездешмек болуп сүйлөштүк. (Жогоруда айтканыбыздай, жахилия – ошол доордун аты. Бирок Ал эч качан караңгылык доорду керт башы менен жашаган эмес. Ар дайым пайгамбарларга гана тиешелүү өмүр жолунда жүрдү). Мен убадаларыбызды унутуп калыпмын. Үч күн өткөн соң эстей калып, убадалашкан жерге чаап бардым. Барсам, Алла Элчиси ошол жерде алиге чейин күтүп турган экен. Мага ачуусу келген да, таарынган да жок. Болгону: «Жигит, мени кыйнадың. Үч күндөн бери сени ушул жерде күттүм» деди.¹⁶⁴

Д. ДАЛИЛДҮҮ СӨЗ – УГУЗАТ

Ал – төрөлгөндөн бери карай эле Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) эле. Ошондуктан, Ал пайгамбар болгондон кийин да көпчүлүк Анын айткандарын кабыл алып, чын пейилден ишеништи. Ооба, бүт аалам Ага «Туура айтасың, оо, Алланын Элчиси!» деп, чын сөздүүлүгүн тастыктады. Адамдар түгүл жаратылыштагы ар бир нерсе өз тили менен Ага салам жөнөтүп, баш ийип ээрчигендиктерин билдиришти. Сөз арасында муну да айта кетүү керек: Курандын жана Пайгамбарыбыздын жаркын баяндары, Алла Тааланын заты, сыпаттары жана ысымдарынын ортосундагы байланышты кереметтүү түрдө ачып көрсөткөндүктөн, бул деңгээлге философтордун акылы менен да, олуялардын көңүл көздөрү менен да жетүү мүмкүн эмес.

163. Хаакка сүрөсү, 69/44-47.

164. Абу Дауд, адаб 82.

Бирок, бул учкул рухтуу инсандардын периштеликке талпынуусунун натыйжасы катары, алар көкөлөп бийиктердин бийигине чыккан жерде да Курандын жана Алла Элчисинин нурдуу баяндарынын чындыгын айкын байкашат. Башкача айтканда, Алла Элчисинин айткандарын ошол руханий бийиктикте туруп айкын көрүп, жан дүйнөлөрү жыргалга батат.

Акыйкатты таанууга тиешелүү айткан бардык сөздөрү илимдүү адамдар тарабынан тастыкталып, жол көрсөтөр багыт катары кабыл алынууда. Анын улуу Жаратканга, акыретте кайра тирилүүгө жана тагдыр-жазмышка байланыштуу маселелерди тең салмактуулукту сактаган негизде чечмелеп айткан баяндарындай кылып мурда-кийин эч ким даана түшүндүрө албаган. Ошондой эле, бул баяндар болбогон болсо, адамзат ал маселелерди түшүнмөк тургай, алар тууралуу бир ооз сөз да айта алмак эмес. Азирети Умар (радиаллаху анху) мындай дейт: «Бир күнү Алла Элчиси таң намазынан кийин минбарга чыгып, бешимге азан айтылганга чейин көп нерселерди айтты. Бешим намазынан кийин да сөзүн улантты. Асыр намазына чейин сүйлөп, намаз окулган соң дагы улантты. Эмнелерди айтып, кандай маселелерди баяндап өттү? Баарысын төкпөй-чачпай эстөө кыйын, бирок ошол күнгө дейре айтыла элек ар бир маселе тууралуу айтып өттү десе болот. Оболу биринчи жаратылуудан баштап, ааламга себилген алгачкы тирүүлүк уругун, ааламдын пайда болушунан адамдын жаратылуусуна чейинки доорлорду бир бирден тизмектеп айтып өттү. Анан кыяматка дейре адам баласынын башына келчү абалдарды катары менен баян кылды».¹⁶⁵

Өткөн доорлордун тереңине чумкуп, азирети Адамга чейинки бардык пайгамбарларды жана алардын келбет-түзүлүштөрүн баяндап, андан ары келечекти карай көз салып, кыяматка чейинкилерди, махшардан тартып, бейиш-тозокко дейре бардыгын көз алдыга жайгандай сүрөттөп айтып берген.

Ал эми, өзү эч бир китеп окуган да эмес, бирөөдөн сабак алып бир нерсе үйрөнгөн да эмес болчу. Анда жогоркуларды

165. Бухарий, бадул-халк 1; Муслим, фитан 25; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/341.

кантип билген? Албетте, Ага булардын бардыгын үйрөткөн – ааламдардын Падышасы, илими чексиз жалгыз Алла Таала.

Андан башка эч бир жол менен үйрөнүүсү мүмкүн эместигин бүгүнкү күндүн адамдары тастыктап жатышкандай, бул Алла Элчисинин чындыгына өзүнчө чоң далил.

Ооба, ал пайгамбарлардын абалдарын баяндап, алардын кулк-мүнөздөрүн, жүз келбеттерине дейре сүрөттөп айтып берип жатканда,¹⁶⁶ ошол доордогу жөөт, христиандар булардын эч кайсысына карата каршы сөз айпастан тастыкташып, «Ооба, китептерибизде алар дал ушундай, сиз айткандай жазылган»¹⁶⁷ деп, туура кабыл алышкан.

Тоорат, Инжилдерди, же болбосо башка эч бир китепти окуй албаган адамдын өзүнөн мурунку пайгамбарлардын ал китептерде жазылган жана жазылбаган тараптарынан бери толук айтып бериши, анын үстүнө булардан маалыматы бар адамдардын туура деп кабыл алуусу Алла Элчисинин чындыгынын, чакырыгында тууралыгынын айкын далили эмеспи?

Сөз арасында кошумча катары буларды айтып жатып, жеткиликтүү кылып айтууга чама-чаркым жете бербестигин, ошондой эле мен сыяктуу урматтуу окурмандарым да окшош абалда каларын сездим. Негизи, мындай маселелерди толук билүү жана башкаларга айтуу үчүн оболу адамдын аларды тастыктагыдай руханий деңгээлге жетүүсү зарыл. Бирок биз ушундай деңгээлге жеткен адамдар катары ишенген улуулардын айткандарына таяна отуруп сөз учугун уласак, тепкичтен-тепкичке көтөрүлүп бийиктеп улуу даражага жеткен миңдеген олуялар, такыбалар жана акыл-оюн илим менен нурдантакан даанышман-ойчулдар Пайгамбарыбыз тууралуу кандай көркөм сөздөрдү айта алышса да, ар дайым Пайгамбарыбызга тиешелүү баяндардын кол жеткис бийикте турганын моюндарына алганы Анын тууралыгынын, чынчылдыгынын дагы бир тереңдигин көрсөтүп берет.

166. Бухарий, анбия 24; Муслим, имман 266-278.

167. Ибни Хишам, ас-Сиратун-набавия 2/27; Байхакий, Далаилун-нубувва 2/74-100; ал-Халабий, ас-Сиратул-Халабия 1/298.

Ооба, адамдар арасындагы эң бир акылман-даанышмандардын бир ооздон чыккандай тастыктоолору Алла Элчисинин эч бир сөзүндө жалган жок экендигин далилдейт. Дегинкиси, Ал эч качан өз алдынча, өз оюнан чыгарып бир нерсе айткан эмес. Алладан келген ыйык кабарды гана айтып, Жараткандын жарлыгына котормочулук кылган. Ошол үчүн бардык замандын жана мейкиндиктин сөз ээси боло алган.¹⁶⁸

Албетте, он беш кылым мурда, келечекке тиешелүү Ал айткан кээ бир окуялардын дал айтканындай жүзөгө ашып жаткандыгы да Анын чындыгынын өзүнчө далили экендигин баса белгилешибиз керек.

Бул темага кирүүдөн мурда, Кайып жөнүндө айта кетүүнү туура деп эсептейбиз. Себеби, Кайыпка байланыштуу тааным-пикирлер айкын болмоюнча, оңой эле жаңылыштык келип чыгуусу мүмкүн.

КАЙЫП ТУУРАЛУУ УЧКАЙ СӨЗ

«Кайып» жөнүндө Курани Каримдин бир топ аяттарында кеңири айтылат: *«Кайыптын ачкычтары Алланын алдында. Кайыпты Анын Өзү гана билет. Ал кургактыкта жана деңизде болгон бардык нерсени билет. Жерге түшкөн бир тал жалбыракка чейин Ага белгилүү. Караңгы жер катмарындагы бир тал үрөн, кургак жана суу нерселер түгөл айкын китепте бар»*.¹⁶⁹

Бул аятта Кайыптын баары Алла Тааланын алдында белгилүү экендиги айтылган. Башкача айтканда, Жараткандан башка эч ким, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) да Кайыпты биле албастыгы айтылууда.

Дегинкиси, Алла Таала Пайгамбарыбызга карата мындай буюрган болчу: *«Силерге Алланын казынасы менде деп айтпаймын. Кайыпты да билбейм. Силерге мен периштемин деп да айтпаймын. Мен бир гана мага аян кылынган*

168. «Ал өз оюнан чыгарып сүйлөбөйт. Болгону ага түшүрүлгөн аян». (Нажм сүрөсү, 53/3-4).

169. Анъам сүрөсү, 6/59.

нерсеге ээрчиймин, деп айткын. «Сокур менен көзү соо ба-
рабарбы? Ойлонуп көрбөйсүңөрбү?» дегин».¹⁷⁰

«Алланын каалоосу болмоюнча, мен өзүмө эч кандай пай-
да-зыян келтире албаймын. Эгер мен Кайыпты билген болсом,
албетте, көбүрөөк жакшылык жасаганды каалар элем. Мага
эч кандай жамандык жоломок эмес. Мен болгону ишенген эл-
дер үчүн эскертиңүз жана сыйынчулөөчүңүз» деп айткын».¹⁷¹

«Жин» сүрөсүндө мындайча айтылган:

«Кайыпты билүүчү Алла. Кайыптын сырын эч кимге
ачпайт, Өзү каалаган пайгамбарына гана билдирет. Жа-
ратканынан алган кабарларды толук жеткизгендерин би-
лүүчү үчүн, Өз элчисинин алды-артына күзөтчү коёт. Алла
алардын абалдарын толук билет жана бардык нерсени бир-
бирден санап, жазып койгон».¹⁷²

Жогорудагы аяттардын нурдуу алкагынын астында ой өрү-
шүн жайсак, «Алла Элчиси Кайыпты толук билген» деген сөз аша
чапкандыкка жатса, «эч билбеген» деген сөз да чалалык болмок.
Ал Кайыпты өзү каалагандай эмес, Жараткандын билдирүүсү
аркылуу гана биле алган. Билгенде да, кудум көгүлтүр экран-
га карап тургандай, кыяматка чейин болгон бардык окуяларды
башкы алааматтары менен сүрөттөп түшүндүрүп, адамдардын
көз алдына тарткан. Биз абайлап, тактык менен айтчу маселе да
ушул. Ал эч нерсени өз оюнан чыгарып айткан эмес. Айтканда-
рынын бардыгы Алла Тааладан келген аянга таянган. Алла Таала
пайгамбарларды гана эмес, үммөт арасындагы кээ бир рухания-
ты жетилген такыба адамдарды да Кайыптан кабардар кылып,
керемет¹⁷³ арноосу мүмкүн. Алла Элчиси да: «Үммөтүмдүн ара-
сында кээ бир илхам берилген (олуялар) бар» деп айткан.¹⁷⁴ Бу-
лар Алланын илхам кылуусуна арзыган олуялар болуп саналат.

170. Анъам сүрөсү, 6/50.

171. Аъраф сүрөсү, 7/188.

172. Жин сүрөсү, 72/26-28.

173. Олуя адамдардын табият закондоруна кайчы келе турган укмуштуу абалдары айтылып жатат. (Котор.).

174. Куртубий, ал Жамии ли ахкамил-Куран, 13/174; Ибн Хажар, Мукаддимату Фат-
хил-Баари, 103-бет; Фатхул-Баари, 6/516; Газзалий, Ихйау улумид-дин, 3/24; Буха-
рий, анбия 54; Муслим, фадааилус-сахаба 23.

Мисал катары айтсак, бир күнү минбарда хутба окуп турган жеринен азирети Умар тээ алыскы алтымыш ашуунун артында согушуп жаткан ислам кошуунун арт жагынан душман колу жашыруун андып чабуул коюп келе жатканын көрүп, кол башчы Сарияга: «Оо, Сария! Тоо тарапка!» деп үч жолу кыйкырган. Ошондо алыстагы Сария бул үндү угуп арттан келген жоону байкап, чабуулдун мизин кайтарып жеңишке жеткен.¹⁷⁵

Улуу олуялардан болгон Мухйиддин Ибн Арабий да көп кылымдар өткөн соң болчу абалдарды ишарат менен айкын баяндаган. Ошол сыяктуу эле, Мавлана Руми, Имам Раббаний жана Муштак Афанди сыяктуу көптөгөн олуялар келечектеги окуялар тууралуу кабар берүү менен бирге, Алла Элчисине чын жүрөктөн берилгендиктери, ээ болгон бардык касиеттерин Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) чырагынын шооласы деп эсептегендери – Алла Тааланын каалоосу менен Пайгамбарыбыздын канчалаган Кайып сырларды көрүп билгендигин далилдейт. Ооба, Анын тарбиялап жетилткен шакирттери Жараткандын илхамына арзып, Кайып ааламын көрүүгө татыктуу болгон жерде, бүткүл үммөт чогулуп таразанын бир башына коюлса да, дагы бир башында жалгыз өзү оор келген Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) мужиза катары Кайыпты неге көрө албасын?...¹⁷⁶

Баарына белгилүү хадис жыйнактарында Пайгамбарыбыздын үч жүзгө жакын мужизалары жазылган. Кайыптан алган кабарларынын көпчүлүгү дал айтканындай ишке ашып, калгандары да ушундай жүзөгө ашар маалын күтүүдө. Биз бул китепте анын баарын бир-бирден айтып отурбадык. Болгону ой сала кетүү максатында бир нечесин өрнөк көрсөткүбүз келет.

Муну үч топко жыйынтыктап айтууга болот:

Биринчиси – өз дооруна тиешелүү Кайып кабарлары.

Экинчиси – алыс-жакын келечекке байланыштуу айтылган сөздөр.

175. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/553-554; Байхакий, ал-Итикад, 314-бет

176. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/76; Даримий, мукаддима 3.

Үчүнчүсү – айтуу жеңил, бирок түшүнүү кыйын болгон өзгөчө кабарлар. Башкача айтканда, илимдин өнүгүүсүнө жараша акыйкаттыгы айкындалчу мужизалуу баяндар.

КАЙЫПТАН БЕРИЛГЕН КАБАРЛАР

а. Өз доорунун мужизалары

1. Бухарий менен Муслим баштаган бардык хадис китептеринде мына бул хадис бир ооздон айтылат:

Бир күнү Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) минбарга чыгып, Кайып ааламына көз салып, жамаатына катуу маанай көрсөткөндөй сүр менен Кайып ааламынан түрмөк-түрмөк кабар жаадырып жатты. Ошондо мындай деди: «Бүгүн менден каалаган нерсеңерди сурагыла!». Ар кимиси каалаган маселесин сурап, жообун алып жатты. Арадан бир жигит ордунан туруп: «Оо, Алланын Элчиси! Менин атам ким болгон?» деп сурады. Журт ичинде анын атасы тууралуу анча-мынча жөнү жок сөздөр айтылып жүрчү. Мындай сөздөрдөн жаш жигит беймаза боло берген. Ошол күнү кезеги келип турганда, дайыма Жараткандын уруксаты менен Кайып ааламын көрүп турган Пайгамбарыбыздан атасынын ким экендигин сураган. Пайгамбарыбыз: «Сенин атаң Хузафа» деп жооп берди. Жигиттин көөнү жай ала түштү. Анткени алган жоопко ыраазы болгон эле. Мындан кийин ал эки анжы ойдо болбостон атасына толук ишенип, өзүн Хузафанын баласы Абдуллах деп атай алмак. Алла Элчисинин ошол учурдагы көңүл жайын байкаган улуу инсан Умар (радиаллаху анху) ордунан ыргып туруп:

«Биз Жаратканыбыз Аллага, динибиз исламга, Пайгамбарыбыз Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) толук ыраазыбыз!» деп жиберет.

Анын бул чын ыкластан чыккан сөзү Алла Элчисинин жан дүйнөсүн таңкы сыдырым желдей сергитип, сүрдүү кебетеси жибектей жумшара түштү.¹⁷⁷ Бул абал мечитке жык толгон са-

177. Бухарий, илим 28-29; мавакидус-салаат 11; Муслим, фадааил 134-138.

хабалардын көз алдында болуп өткөн. Сахабалардын бардыгы Алла Элчисинин айткандарын тастыктап, үн-сөзсүз берилип отурган абалдары аркылуу «чын айтасың» деп жаткандай.

2. Муслим баяндаган хадисте айтылат: бул хадисти риваят кылган азирети Умар мындай дейт: «Бадрдагы кезибиз эле. Алла Элчиси согуштун стратегиясын аныктап, кармаш өтчү жерди байкап жүргөн. Бир убакытта Кайып ааламынын пардаларынын ары жагына көз салып, колу менен кээ бир жерлерди нускап көрсөтүп: «Мына бул – Абу Жахилдин өлчү жери, мына бул – Утбанын, тигил болсо – Шайбанын, мына бул жер Валиддин кулаар жери» деп, андан башка да бир топ жерди көрсөтүп аттарын атады.

Согуш аяктаган соң азирети Умар ант кылып айтты: «Алла Элчиси кайсы жерди көрсөткөн болсо, бардыгы так эле Пайгамбарыбыз айткан жерде өлүп жатканын көрдүк».¹⁷⁸

Тирүүсүндө Алла Элчисинин тили аркылуу тастыктагандан баш тарткан ошол адамдар, эми азыр өлүк денелери менен Анын чындыгын далилдешкен болчу. Анткени Ал айткан нерселер бир-бирден толук жүзөгө ашкан.

3. Ахмад бин Ханбалдын «Муснад» аттуу китебинде бир окуя бизге мындайча жеткирилген: Алла Элчиси сахабалары менен бирге мечитте отурган. Бир кезде ал:

«Бир аздан кийин бул жерге жарык маңдай, нур жүздүчү бир адам келет, мына бул эшиктен кирет. Ал – Йемендин эң жакишы адамдарынын бири. Маңдайында периштенин сыйпаган колунун изи бар» - деди.

Көп өтпөстөн, дал Алла Элчиси айткандай бир адам кирип келди да, Анын алдына тизелеп отуруп, мусулман болгондугун жарыялады. Жүзү айдай нур чалган, көрк-келбеттүү жана адептүү бул инсан – Жарир бин Абдуллах ал-Бажалий деген адам болчу.¹⁷⁹

4. Байхакийдин «Далаилун-нубувва» аттуу китебиндеги халистен:

178. Муслим, жаннат 76; Насайй, жанаиз 117.

179. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/359-360, 364.

Абу Суфян Мекке алынып жаткан кездерде мусулман болгон. Ыйман айтканы менен, жүрөгүнө ыйман толук орнобогон эле. Алла Элчиси Каабаны тооп кылып жаткан учурда Абу Суфян да жанында жүргөн. Бир маалда ага: «Кайрадан кол жыйнап келип, муну менен чабышсам бекен?» деген ой келди. Дал ошол учурда Алла Элчиси Абу Суфяндун жанына жакын барып, кулагына: «Антчү болсоң кайра эле сени жеңебиз» деди. Абу Суфянга бул сөз катуу таасирин тийгизип, жүрөгүнө ыйман толук орнойт. Ошол жерден уйкудан ойгонгонсуп селт этип: «Аллага тообо кылып кечирим сураймын» дейт.¹⁸⁰

Абу Суфяндун заматта оюн чарпып өткөн кылт экен кыялын Алла Элчисине ким кабарлаган? Абу Суфяндун бул окуясы Пайгамбарыбыздын чындыгын далилдеп берет.

5. Дагы белгилүү хадис китептеринде мына бул хадис баяндалат: Умайр бин Вахб сахабалар арасында *«исламдын такыбасы»* деген лакабы менен белгилүү болчу. Ал эми Жахилия доорунда анын лакабы *«шайтан адам»* эле.¹⁸¹

Ал бир күнү Сафван бин Умаййа менен келишим жасап, мусулман сыяктуу көрүнүп Мадинага бармак болду. Ниети – Алла Элчисин тындым кылуу. Акысына Сафван бин Умаййадан бир нече төө алмай болот.

Умайр кылычын бүлөп курчутуп жолго чыгат. Мадинага келген кезинде, мусулман болгондугун кабарлап, Алла Элчисине ант бергиси келгендигин айтты. Аны мечитке алып барышат. Бирок сахабалар Умайрга эч бир ишенгиси келген жок. Ошондуктан, аны Алла Элчиси менен бирге айрым жерде калтыргандан сак болуп, бардыгы Алла Элчисинин айланасын бекем курчоого алышып, этияттап көз салышты. Умайр мечитке кирген кезде, Алла Элчиси анын эмнеге келгендигин сурайт. Умайр бир топ жалган сөздөрдү айтты, бирок эч бир сөзү менен Алла Элчисин ишендире алган жок. Акырында эки ааламдын Көсөмү мындай дейт: *«Сен чындыкты айпагандан кийин, мен*

180. Байхакий, Далаилун-нубувва, 5/102; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/348.

181. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/212; Ибнул-Асир, Усдул-Гааба, 4/300.

айтайын: Сен Сафван менен бирге баланча жерде мындай-мындай деп кеңеш курган соң, мени өлтүргөнүң келдиң. Акыңа Сафвандан мынча төө алмай болдуң».

Умайр бул сөздү угуп, ок жегендей толгонуп калчылдай түшөт. Анан эсине келип, Алла Элчисинин колдоруна асылып кечирим сурап мусулман болот.¹⁸² Кийин ал ибадатка терең берилип, сахабалар арасында «Рухбан» (такыба) деген атка конгон.

Умайр менен Сафвандын гана ортосунда болуп өткөн сүйлөшүүнү Алла Элчиси кайдан уккан? Анчалык алыс жердеги сөздөрдү Ага ким жеткизген?

Ишенген-ишенбеген адамдар буларга таң калып ойго бата турсун, биз башка бөлүмгө өтөлү.

б. Келечекке байланыштуу кабарлар

ба. Жакын замандарда

1.Бухарий жана Муслим азирети Усаманын баяндоосунда мындай жеткирет:

(Усама – Зайд бин Харисанын уулу. Алла Элчиси Усаманы аябай жакшы көрүп, жанынан алыстатчу эмес. Азирети Хасанды же Хусейнди бир тизесине отургузуп, дагы бир тизесине Усаманы отугузар эле. Бир жолу бардыгын чогуу көрсөтүп: *«Аллам! Булардан мээриминди аяба. Мен да буларга мээримдүүлүк менен караймын»* деп дуба кылган).¹⁸³

Алла Элчиси бул дүйнөдөн кайтар алдында Усаманы Византия империясына каршы жөнөтүлчү кошуунга кол башчы кылып дайындаган болчу. Көп жыл мурун атасы шейит кеткен аймакка карай аттанып, Алла душмандарына айбат көрсөтүү милдетин аркалаган эле.¹⁸⁴ Бирок ал Пайгамбарыбыздын ден соолугу күндөн-күнгө начар болуп жатканын көрүп, кошуунду токтотуп, аалам Мырзасы көз жумганга чейин козголбоду.¹⁸⁵

182. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 17/56-62; Ибнул-Асир, Усдул-Гааба, 4/300-301

183. Бухарий, адаб 22; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/205.

184. Бухарий, магаази 87; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 6/304-305

185. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/249; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 6/304-305.

Мына ошол Усама мындай дейт:

Бир күнү Алла Элчиси менен бирге элем. Ал күнү улуулардын улуусу Мадинанын бийик имараттарынын бирөөнүн үстүнө чыгып, айланага көз чаптырып карап турду жана мындай деди:

*«Дал азыр мен үйүңөрдүн араларында нөшөрлөп жааган жамгырдай бөлгүндүн жааганын көрүп турамын».*¹⁸⁶

Ал буларды айтып, арабыздан кетти. Кийин көчөлөрдө бүлгүн селдей агып, ташкындады. Азирети Умар, азирети Усман жана азирети Али (радиаллаху анхум) баары ушул бүлгүндүн курмандыгына айланып, шейит кетишти. Кудум бүлгүндөр да балээ-кырсыктардын тили аркылуу Алла Элчисине «Чын айттың» дегендей...

Бүлгүндөр

Азирети Умар өмүр бою ушул бүлгүндөрдүн чыгуусунан коркчу. Бир күнү ал мечитте жоон топ элдин арасында отурган кезде мындайча суроо коёт: *«Бул жерде Алла Элчисинин бөлгүн тууралуу айткандарын уккандар барбы?»* Ошондо Хузайфа: *«Мен бармын»* дегенде, азирети Умар: *«Сен кайраттуу адамсың, айт»* дейт. Ал: *«Адамдын бөлгүнү – үй-бөлөсүнөн, мал-мүлкүнөн, напсисинен, бала-чакасынан жана коңшусунан келет. Буларга орозо, намаз, садака, жакшылыкка чакырып, жамандыктан тыюу аралжы болот»* деди.

Умар: *«Жок, мен аларды сурабадым. Деңиздей толкуган бөлгүндөр тууралуу сурадым эле»* дейт.

Хузайфа: *«Умар! Алардын сага эч бир байланышы жок. Сени менен алардын ортосунда жабык каалга бар»* дейт. Азирети Умар: *«Бул каалга ачылабы, же талкаланабы?»* деп сурайт. Хузайфа: *«Талкаланат»* деп жооп берет. Азирети Умардын денеси калчылдап, эриндеринен дирилдеген үн чыкты: *«Демек, ал каалга кайра жабылбайт тура!»*.

Кийинки кездерде сахабалар: *«Умар ошол каалганын өзү экендигин билчү беле?»* деп сураганда, Хузайфа: *«Ооба, өткөн түн сыяктуу анык билчү»*¹⁸⁷ деп жооп берген.

186. Бухарий, фадааилул-Мадина 8; Муслим, фитан 9.

187. Бухарий, мавакитус-салаат 4; саум 3; Муслим, фитан 26-27.

Ал өзү бул дүйнөдөн кетери менен, Мухаммед үммөтүнүн ынтымак каалгалары бузулуп, бүлгүндөрдүн, жамандыктардын казаны кайнашын, эл арасында түрдүү көз караштар, окшобогон карама-каршы агымдар пайда болорун анык билчү.

Анткени эки ааламдын Көсөмү Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) буларды алдын ала айткан болчу.

Убакыт учкан куштай зымырап өтүп, болжолдуу күндөр келген кезде Анын айткандары даана жарыкка чыкты.

Азирети Умар персиялык бир чыккынчынын колу менен канжарланып шейит кетти. Ошол Умар шейит кеткен күнү ислам бирдиги да боорунан оор жаракат алган элеИслам душмандары көздөгөн бутасына мээлеп аткандай, карөзгөй аңчылык огун бутага төп тийгизгендей болду. Анын көз жумуусу менен бүлгүндөр кудум каптаган селдей ташкындап агып, ислам ааламын жайпап кетти. Албетте, бир өңүттөн караганда бул башка түшкөн оор кырсык. Бирок дагы бир өңүттөн алганда, окуялар өз тили менен кудум көктөгү жылдыздар *«Лаа илааха иллалла, Мухаммадун Расуулуллах»* деп жазгандай болуп, пайгамбарыбыздын чындыгынын айкын далили болчу.

2. Жеңиш

Бухарийде жана Абу Дауддун *«Сунан»* жыйнагында Хаббаб бин Арат айткан бул окуяны жыйынтыктоо менен баяндайбыз:

«Оболку оор күндөрдүн биринде Алла Элчиси жамынчысын башына жаап алып, Каабанын көлөкөсүндө отурган. Балким демейки акаараттардын бирине дуушар болуп, муңайып турган кези... Ал кездер аябагандай эле оор жана азаптуу эле, жахилиянын катаал адаттары мусулмандардын башына кандуу камчы болуп тийип, эч бирөөнү баш көтөртчү эмес. Мен ал кездерде али азаттыкка жете элек кул элем. Кожоюнумдун жана Мекке төбөлдөрүнүн мага көрсөткөн оор кыйноолоруна чыдай албас абалга жеткем. Алла Элчисинин жалгыз отурганын көрүп, жанына бардым да:

– Пайгамбарым! Аллага дуба кылып, ушул азаптан кутуларга жардам тилесеңизчи? дедим».

Бул өтүнүчтөн улам, Алла Элчиси дароо колдорун жайып дуба кылат деп ойлогон эле ал. Кала берсе, Курайш бутпарастарына каргыш бата кылса экен деп карап турду. Бирок Алла Элчиси ага мына бул сөздөрдү айтты:

*«Аллага ант кылып айтайын, силерден мурунку өткөн цммөттөр мындан да кыйын кыйноолорго туш болгон. Алардын кээ бири казылган орлорго ташталып, темир араа менен денелери арааланып экиге бөлүнгөн. Бирок ошондо да диндеринен кайткан эмес. Эттери сөөктөрүнөн шылып ташталса да, эч бир алсыздык көрсөтпөстөн бекем турушкан. Алла бул динин сөзсүз баралына толтурат. Бирок силер шашылып жатасыңар. Ушундай бир замандар келет, бир аял Хийрадан Хадрамаутка чейин өзү жалгыз сапарга чыкса, жолдо жырткыч айбандардан башка эч нерседен коркпойт».*¹⁸⁸ Пайгамбарыбыздан ушуга окшош окуяны Адий ибни Хатим: «Ант кыламын, Алла Элчисинин айткандары айткандай келди. Булардын бардыгына өз көзүм менен күбө болдум» деп баяндаган.¹⁸⁹

3. Алгач жолугарым сенсин

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) дүйнөдөн өтөр алдындагы оорулуу күндөрүнүн биринде, жүрүм-туруму жана өткүр көз караштарынан бери дал өзүн тарткан алпейим, назик кызы Фатима энебизди (радиаллаху анха) жанына чакырып алып, кулагына бир нерселер айтып шыбырайт. Азирети Фатима бул шыбырдан соң өзүн кармап албай катуу ыйлагандыктан, ал жердегилердин баары алапайын таппай калышты. Бир аздан кийин Алла Элчиси анын кулагына кайра шыбырап бир нерсе айтты. Бул жолу ушунчалык катуу кубанган Фатиманы көрүп, ал жердегилер бейиштин эшиктери кеңири ачылып, чакырылып жаткан болсо керек деп ойлогонго аргасыз болушту. Чынында эле абал ушуга тете болчу. Фатиманын аябагандай шаттана сүйүнгөнү жөн жерден эмес эле.

188. Бухарий, манакыб 25; манакибул-ансар 29; икрах1; Абу Дауд, жихад 97.

189. Бухарий, манакыб 25; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/257.

Бул абалга азирети Айша энебиз (радиаллаху анха) да күбө болгон эле. Кызыгып себебин сураганда, Фатима энебиз: «Бул Алла Элчисине тиешелүү сыр» деп гана койду.

Азирети Айша (радиаллаху анха) Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) дүйнөдөн өтүп, бир аз убакыт өткөн соң жанагы абал тууралуу кайталап сураган. Ошондо Фатима энебиз мындайча жооп берет: «Алгачкысында, өзүнүн бул дүйнөдөн кетерин айтты. Ошол үчүн ыйлагам. Экинчи жолу, Ал үй ичинен биринчи болуп өзүнүн артынан барып жолукчу адам мен экенимди айтып сүйүнчүлөдү. Мен ушуга аябай кубандым».¹⁹⁰

Ооба, азирети Фатима энебиз атасына эң жакын жан эле. Пайгамбарыбыз көз жумган кезде, ал бүт ааламды кайгыга муунткандай катуу муңайып, кайгысын кошок кылып айткан¹⁹¹.

*Топурагы толгон жыпар турбайбы,
Таппайт эч ким кылымдардан мандайды.
Күндөрүмдү каран түнгө айлантып,
Күйүт каптап, жаады башка муң-кайгы!..*

Дегендей эле, алты айдан соң Фатима энебиз бул дүйнөдөн атасы менен табышууга кеткен.¹⁹² Бул окуя да Пайгамбарыбыздын чындыгын далилдеп, «Сен чын айткансың» деп турат.

4. Элдештирүү

«Кутуби Сумта» деп аталган белгилүү алты хадис жыйнагында бирдей баяндалган хадисте айтылат: Алла Элчиси бир күнү сүйлөп жаткан хутбасынын арасында небереси азирети Хасан тууралуу мындай деген: «Бул менин уulum Хасан – эл башы. Алла аны менен чоң эки жамаатты бири-бири менен элдештирет».¹⁹³

Ооба, ал – асылдын тукуму асыл эле, башкача айтканда, Алла Элчисинин көрөр көз небереси. Ал күндөрдүн биринде өзүнө тапшырылган халифалык милдетти жана падышалык-

190. Бухарий, магаази 83; Муслим, фадааилус-сахаба 98, 99.

191. Захабий, Сияру ааламин - нубела, 2/134.

192. Бухарий, магаази 38; Муслим,жихад 52.

193. Бухарий, сулх 9; Тирмизий, манакыб 30.

ты эл арасында бөлүнүп-жарылууга бөгөт коюу максатында таштап, өзүнүн не деген асыл эл башы экендигин көрсөтмөк. Арадан жыйырма беш, отуз жыл өтө элегинде, Алла Элчисинин айткандары келди. Азирети Алиден кийин амавийлер азирети Хасанга каршы чыгышты. Бирок бул эл сүйөр, тынчтык сүйөр инсан, өзү акылуу болсо да бардык милдеттеринен өз ыктыяры менен бошогондугун жарыялап, бири-бири менен чабышууга аз калган эки жааттагы ислам кошуундарын элдештирип, убактылуу болсо да оор бүлгүндүн отун өчүргөн.¹⁹⁴

Хасан тууралуу бир акын эң сонун айткан:

Асыл инсан, асылдардын урпагы,

Чоң атасы – адамзаттын Султаны.

Пайгамбарыбыз ал тууралуу береги сөзүн күн мурунтан айткан кездерде, азирети Хасан балтыр эти ката элек бала болчу. Балким, ошондо чоң атасынын эмне тууралуу айтканын билбегендир. Тагыраак айтканда, Алла Элчиси ушундай дегендиктен улам береги ишти жасаган эмес. Алла Элчиси анын ушундай милдетти аткаарарын билгендиги үчүн гана жанагы сөзүн айткан. Ооба, азирети Хасан да чоң атасынын сөзүн иш жүзүндө тастыктап, көп жыл өткөн соң Ага: «Сиз туура айтасыз» деген эле.

5. Бир кылымдык өмүр

5. Пайгамбарыбыз бир жолу Абдуллах бин Бусрдун башына куттуу колун коюп туруп: *«Бул бала толук бир кылым өмүр сүрөт»* деген соң, *«Жүзүндөгү мына бул комсоо сөөлдөр да жоголот»* дейт. Сахабалар кийинки кездерде айтышкан эле: «Ал чын эле ашык-кеми жок жүз жыл жашады. Жүзүндөгү сөөлдөр да жоголгон болчу».¹⁹⁵

Алла Элчиси Куранда өзүнө карата айтылган: *«Сен үчүн кийинкиси мурункусунан жакшы»*¹⁹⁶ деген аяттын сыры боюнча, уламдан-улам ого бетер бийик жана улуу даражалар-

194. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 8/41; Ибн Хажар, ал-Исааба, 2/72.

195. Табараний, Муснадуш-шамийин 2/17; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад 4/189; Баззрр, ал-Муснад 8/431-432; Хаким, ал-Мустадрок, 4/545.

196. Духа сүрөсү, 93/4.

га көтөрүлүп, улам жаңы бийиктигинен мурдагы бийиктигин төмөн көргөндүктөн, күнүгө жүз жолу истигфар (Алладан кечирим тилөө) айтчу.¹⁹⁷ Дал ушул сыяктуу, Анын үмөтү да күн өткөн сайын Аны тереңдеп таанып, келечекке тиешелүү айткан кабарларынын чындыкка айланганын көргөн сайын, ыймандары күчөп, Ага: «Сен – Алланын акыркы Элчисисиң!» деп айтышууда.

66. Жакынкы келечек

Алла Элчиси өз доорунан көп узак, биздин доорубузга жакын болгон, ал тургай азыркы кездерге байланыштуу жана бизден кийинки кылымдарда жүзөгө ашчу канчалаган нерселер тууралуу кабар берген. Эми алардан мисал келтирели:

Аңгек казуу учурунда айткандары

Бардык хадис жыйнактарында жана ислам тарыхына байланыштуу классикалык эмгектерде сахабалардан мына бул окуя бизге жеткизилген:

«Аңгек казылып жаткан кез. Чоң бир корум таш кезигип, болгон күчүбүздү жумшасак да ал ташты козгой албай койдук. Пайгамбарыбыз да биз менен бирге аңгек казып жаткан болчу. Кээде бизге дем берип, рухубузду көтөрүп мындай дээр эле:

Жараткан! Акыретте бейишти бер,

Мухажир-Ансарларды кечире көр!¹⁹⁸

Сахабалар да Аны сөздөрүнөн чабыттанып, алым сабак катары мындай дешет:

Адашмакпыз Сенсиз улуу Аллам,

Зекет-намаз унутулмак анда чын.

Токтоолук бер, болуп калса таймашуу,

Кулдарыңдын бийик кылгын кайратын.¹⁹⁹

Алар майда-барат маселелерине дейре Алла Элчисине ай-

197. Бухарий, даават 3; Муслим, зикр 41-42.

198. Бухарий, магаази 29; манакыбул-ансар 9; Муслим, жихад 126-129.

199. Бухарий, магаази 29; Муслим, жихад 123-125.

тып кеңеш сурачу. Бул саам да, чоң ташты кантебиз деп Ага айтышты. Колундагы жер казгычы менен келип, ташты ура баштады. Ар бир чапкан сайын таштан от учкундары чачырайт. Кудум ошол убакытта Алла Элчисинен да аяндын учкундары жарк эткенсип, ар бир чапканда Пайгамбарыбыздын оозунан мына бул сөздөр төгүлүп жатты:

*«Азыр мага Византиянын ачкычтары берилди. Эми Сасаний сепилдеринин кулаганын көрүп турам. Персиянын ачкычтары да мага берилгенин көрүп жатам»...*²⁰⁰

Арадан бир топ жыл өтгү...

Алла Таала Саад бин Абу Ваккас, Халид бин Валид сыяктуу улуу кол башчылардын кылычы аркылуу ошол жерлерге мусулмандардын жеңиш туусун кадап, ачкычтары Алла Элчисинин руханий колуна тапшырылды. Бул окуялар да Анын чынчылдыгынын өзүнчө далилдери эле. Буга ишенбей коюу эч мүмкүн эмес болчу. Анткени Ал чындыктын чырагы болуп келген. Эгерде Ал жүзөгө ашпачу нерсени айткан күндө да, Алла Таала чынчыл Пайгамбарынын урматында аларды жүзөгө ашырмак. Улуу сахабалардан болгон Бараа (радиаллаху анху) тууралуу: *«Эгерде кандай бир нерсе тууралуу болот деп касам ичсе, Алла анын касамын калп кылбайт»*²⁰¹ делген жерде, Пайгамбарыбыздын сөзү кантип туура чыкпасын? Азирети Бараа болуусу мүмкүн эмес бир нерсе тууралуу болот деп ант ичсе да, Алла Таала анын айтканындай ишке ашырмак. Ушуну жакшы билген сахабалар ар согушта аны алдыңкы сапка чыгарып, жеңишке жетүүгө умтулар эле.²⁰² Алла Таала сахабалардын бирөөнө ушундай касиет берген жерде, кантип Өз Пайгамбарына бербесин? Ал эми иш жүзүндө болсо, Пайгамбарыбыз келечекти көрүп сүйлөчү. Анткени Алла Таала Өз Элчисине күн мурунтан билдирчү.

200. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад 4/303; Насайи, ас-сунанул-кубра 5/269; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая 4/116.

201. Тирмизий, манакыб 54 (Хадисте айтылып жаткан сахаба – Анас бин Маликтин бир тууганы Бараа бин Малик)

202. Хаким, ал-Мустадрак 3/331; Байхакий, Шуабул-ийман, 7/331; Ибн Хажар, ал-Исааба, 1/281.

2. Бейпилдик жана байлык

Сахабалардан Адий бин Хатем баяндайт. (Адий – Атактуу жоомарт инсан Хатем Тайдын баласы. Мурда христиан болсо да, көп издеп жүрүп, Алла Элчисин тапкан соң, ыйман келтирип мусулман болгон). Ушул улуу сахаба айтат:

«Бир күнү Алла Элчисинин алдында жарды-жакырлык жана жол тоскон каракчылык тууралуу сөз козголду. Ошондо Ал мындай деди:

«Бир замандар келет, Хийрадан Хадрамуатка чейин бир аял жалгыз сапарга чыгып, жолдо жырткыч айбандардан башка эч нерседен коркпойт». Адий мындай дейт: буларды угуп отуруп катуу таңдандым. «Тай уруусунун жол тосор каракчылары турганда, бул кантип болот?» дедим өз-өзүмчө. Пайгамбарыбыз сөзүн улап: *«Бир замандар келет, Кисранын казыналары араңарда бөлүштүрүлөт»* деди. Мен: «Пайгамбарым! Перс Кисрасынын казыналарыбы?» деп сурам, «Ооба, Перс Кисрасынын казыналары» деп жооп берди. Ого бетер айран-таң калдым. Анткени ушул сөздөрдү айткан заманда Перс эң күчтүү мамлекет болчу. Пайгамбарыбыз сөзүн улап: *«Бир замандар келет, ошондо адамдар колуна зекетин алып кыдырып, аны кабыл алар бирөөнү таба албайт»* - деди.

«Мен булардын алгачкы экөөнү көрдүм, өмүрүм жетсе, үчүнчүсүн да көрөмүн» деген эле Адий.²⁰³

Ал ушул үчүнчүсүн көрбөй калды. Бирок ошол заман келип, айтылгандарды өз көзү менен көргөндөр да болду. Умар бин Абдулазиздин доорунда Алла Элчиси айткан акыйкат ишке ашты.²⁰⁴ Азыркы Түркиядай отуз өлкөнү камтыган ошол зор мамлекет жалпы кирешенин таратылышы жагынан өтө жогорку деңгээлге жетип, эл ичинде кедей-кембагал калган эмес. Кыязы, бүгүнкү «Америкадагы жана кээ бир батыш өлкөлөрүндөгү жашоо стандарты ошол доор менен салыштыра келгенде бир топ эле төмөн»

203. Бухарий, манакыб 25; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/257.

204. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 6/194; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 13/87.

десек, аша чапкан болбойбуз. Анын үстүнө, азыркы бай делген өлкөлөрдөгү байлыктын таратылуусунда эч кандай теңдик жок, байлыкка белчесинен батып жашап жаткан адамдар менен бирге, булуң-бурчтарда жарты нанга зар болуп жашагандар дагы бар. Ал доордо болсо, мындай теңсиздик эч болгон эмес.

3. Аммардын шейит кетиши

Бардык мусулмандар жабыла жумушка киришип, Пайгамбар мечити салынып жаткан кез. Кээ бирөөсү кирпич куюп, кээ бирөөлөрү ташып келет. Албетте, Алла Элчиси да алардын арасында ийини менен кирпич ташып иштеп жүрөт. Бир убакта Аммар Алла Элчисине жакындап, өз ийиндеги эки кирпичти көрсөтүп эркелеп:

«Пайгамбарым! Караңызчы, мага эки кирпичти жүктөп коюшту» деди. Алла Элчиси ага жылмая карап, жүзүндөгү чаң-топуракты куттуу колу менен сүртүп жатып, отуз жылдан кийин анын башына келчү кайгылуу окуядан кабар берип: «*Катыгчн ай! Сени тополоң чыгарган топ өлтүрүшөт*»²⁰⁵ дейт. Азирети Алиге каршы чыгып, тополоң салган топтун колунан шейит кетерин ал өзү кайдан билсин!²⁰⁶

Сыффинде Аммар азирети Али жагында болгон эле. Ошол урушта бул улуу сахаба шейит кеткен. Кала берсе, азирети Али тараптагылар муну каршы тараптын чындыктан алыс экендигине далил катары көрсөтүп, аларга: «Силер тополоңдуу топсуңар» дешкен.²⁰⁷

Сыффинде Аммардай улуу сахаба шейит кылынганы өкүнүчтүү. Бирок жерге аккан ар бир кан тамчысы Пайгамбарга: «Туура айтасың» дегенсиди.

Урматтуу окурман! Алла билдирбеген болсо, буларды Пайгамбарыбыз кайдан биле алмак? Бүгүнкү күнү адамдар түрдүү фантастикалык фильмдерди тартышып, келечек тууралуу оюна келгенин айтышууда. Булардын кыйынчылыгы

205. Тирмизий, манакыб 34.

206. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/25; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая 3/217

207. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 7/267.

жок, анткени, кээде баштапкы белгилерин эсепке алышат. Окуя-кубулуштарды бири-бирине байлап сүрөттөө аркылуу бир топ нерселерге күн мурунтан божомол жасоо мүмкүн. Ал эми Пайгамбарыбыздын Кайыптан кабар бергендеринин эч кайсынысында андай баштапкы белгилердин жыты да жок болгон. Ушул өңүттөн алып караганда, Анын айткандарынын ондон бирин да даанышман, көрөгөч делген эч бир адамдын айта алуусу мүмкүн эмес. Анткени булар адам акылы жеткис, колдон келгис маселелер. Кайыпты көрө билбеген, аян жардам бербеген абалда, мындай нерселерди билүүгө жол жок экендиги анык. Демек, Алла Элчиси өздүгүнөн эмес Алла Тааланын билдирүүсү аркылуу гана билгендиктен, айткандары толук чындык болчу.

Диндүү көрүнгөн динсиз коом

Бир күнү Пайгамбарыбыз олжолорду бөлүштүрүп жаткан.

Капыстан жалпак мурун, чуңкур көз, бет сөөктөрү уркуйган бирөө чыга калды. Кебетеси кудум моңгол тектүүлөргө окшоп кетет. Кыязы, келечекте чыкчу бир топко ошол адам өкүлдүк кылгандай түрү бар.

Алиги адам уят-сыйытты унутуп койгондой Алла Элчиси-не түз эле мындай деп бакылдады: «Бул адилетсиз бөлүштүрүү болду, адилеттүү болсоңчу?!»

Балким ал мунафыктардан (эки жүздүүлөрдөн) бирөөдүр. Алла Элчисине карата ошол гана ушундай адепсиз сөз айта алмак.

Алла Элчиси: *«Мен адилеттүү болбосом, анда ким адилеттүүлүк кыла алат? Эгер адилеттүү эмес болсом, баарысын жоготуп, кыйраганым болбойбу!»* - деди.²⁰⁸

Бул сүйлөмдүн арабчасынын акыркы бөлүгүндөгү «т» тамгасын экинчи жак боюнча окуганыбызда: «Сен баарыңды жоготуп, кыйраганың ошол» деген мааниде келет. Муну менен Алла Элчисинин айтмак болгону: Пайгамбар адилеттүү

208. Бухарий, адаб 95; манакыб 25; Муслим, закат142; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/56.

болбосо, адамдар адилеттүүлүктү кимден үйрөнөт? Адилеттүүлүк таразасы калыстыгын жоготкон жерде адамдар куурап, чоң жоготууга туш болот. Анда силер да кырсыкка батып, куураган болосуңар. Эгерде мен адилеттүү эмес болсом, баарынан айрылганым ошол. Бирок Алла Таала мени Пайгамбар катары жөнөткөн, демек, мен андай эмесмин, адилеттүүмүн.

Азирети Умар (радиаллаху анху) Алла Элчисине карата адептүүлүктү сактай билбеген бул арсыздын сазайын берүүгө уруксат сурап: «Коё тур, бул мунафыктын башын учурайын»- дейт. Бирок Алла Элчиси уруксат берген жок. Ошол жерде Кайыпка тиешелүү бул сөздөрдү айтат:

*«Келечекте бир топ чыгат, тегерек жсздцц, жалпак мурун, бцтцгцй чуңкур көздцц келишет. Ошолор Куран окуган кезде, кыйын окуйт экен деп, өзцңөрдцкцн чала көрөсцңөр. Бирок алар тили менен гана окугандыктан, кокосунан ары жакка өтпөйт. Жебенин жаадан атылганындай динден тез чыгышат. Алардын бирөөсцнцн колунда уркуйган меңи болот».*²⁰⁹

Арадан көп жылдар канаттуудай зуулдап өтүп, Алла Элчисинин сөздөрүн тастыктоого ашыккандай күндөр артынан күндөр жарышты. Азирети Али Нахриванда Хавариждер менен таймашып, жеңишке жетти. Алла Элчиси сүрөттөп айткандай бир адам туткундалып, азирети Алиге кабар берилет. Демек, динден чыгып, динге каршы согушкан адамдар ушулар болгон экен.²¹⁰

Даиф (толук такталбаган) бир хадисте Пайгамбарыбыз азирети Алиге: «Мен Курандын тцшццсцнө карата согуштум, сен болсоң тцшцндцрмөсцнө карата согушасың» деген.²¹¹ Тактап айтканда, Куран түшө баштаганда, көп адамдар каршы чыгышып, мен алар менен күрөштүм. Бир заманда, Куранды туура эмес түшүндүрүп чечмелегендер чыгат, сен ошолор менен күрөшөсүң.

209. Бухарий, адаб 95; манакыб 25; Муслим, закат 142-148;

210. Бухарий, адаб 95; Муслим, закат 148; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 7/290.

211. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/82; Абу Яъла, ал-Муснад, 2/341; Хаким, ал-Мустадрак, 3/132.

Мезгили жеткенде, Пайгамбарыбыздын айтканы келип, азирети Али (радиаллаху анху) Хавариждер менен согушуп, жебенин жаадан учканындай динден чыккан бул адамдар менен күрөш жүргүзгөн. Алиги жалпак мурун, уркутуй жүздүү адам Алла Элчисинин чындыгын тастыктоого жаратылган сыяктуу, анын бул жагымсыз абалы оң маанисинде Алла Элчисинин акыйкаттыгын далилдеген. Албетте, шайтандын мусулманга жамандык кылып, мусулмандын да ага каршы чыгуусунда мусулман соопко ээ болгону менен, шайтандын эч бир пайдага жетпегени сыяктуу, бул адам да өлтүрүлүп, Алла Элчисин тастыктоого себепкер болгону менен өзү эч пайдага жетмек эмес. Башкача айтканда, биз анын жагымсыз кебетесинен Алла Элчисинин чындыгын окусак да, бул ага эч кандай пайда келтирбейт. Анткени, ал ортодогу бейтаалай бир пенде гана...

5. Умму Харам деңиз сапарында

Умму Харам бинт Милхан – бир риваятта айтылганы боюнча Алла Элчисине эмчектештик жагынан таеже келсе, дагы бир риваят боюнча энесинин туугандарынан болгону себептүү таежеси саналат. Пайгамбарыбыз анын үйүнө каалаган убакытта кирип-чыгып, кээде анда эс алып отуруп калар эле.

Бир күнү демейдегидей эс алып жатып үргүлөп кетип, күлүмсүрөй ойгонот. Умму Харам бинт Милхан сурайт: «Оо, Алланын Элчиси, неге күлдүңүз?»

Ал мындайча жооп берет: *«Үммөтүмдүң бир тобу падышалар сыяктуу кемелер менен жортуулга чыкканын көрдүм»*.

Умму Харам: «Дуба кылсаң, мен да ошолордон болоюн» дегенде, Алла Элчиси: *«Сен алардын катарынансың»* дейт.

Анан Пайгамбарыбыз кайрадан эс алып жатат. Бир аздан кийин кайра баягыдай күлүмсүрөй ордуна туруп, Умму Харамга жанагы сөздөрдү кайталап айтты. Ал дагы бир жолу: «Дуба кылсаң, ошолордун катарында болгум келет» дегенде, Пайгамбарыбыз: *«Сен алгачкылар арасында болосуң»* деп айтат.

Арадан көп жылдар өтөт. Умму Харам күйөөсү Убаада бин Самит менен бирге Кипр аралына сапарга чыгып, ошол жерде оорудан кайтыш болот.²¹² Ошол кезден азыркы күндөргө чейин мусулмандар алардын кабырын зыярат кылышып, кабыр башында көз жаш төгүп келишет.

Албетте, көздөрдөн аккан жаштын ар бир тамчысы өз кезегинде Алла Элчисинин чындыгын тастыктоо маанисине да ээ. Анткени Анын Кайыптан кабар айтканы боюнча иш туура чыккан эле. Кипр жана Кипрдин тарыхы, ал жерде жаткан сахабалардын кабырлары буга күбө болуп турат.

Алла Элчиси айткан нерселер убагы келгенде бир бирден жүзөгө ашкан. Биз да тарых барактарында баарына күбө болуп, ыйманыбызды жаңыртып, ар жолу чын жүрөктөн чыккан сөзүбүздү кайталоодобуз: «Туура айткансың, оо, Алланын Элчиси!»

Ооба, кээде тилибиз Ал тууралуу айтып жеткизүүгө алсыздык кылар. Бирок ар бир мусулмандын жүрөгүндөгү кадиксиз ишенимдин бийик жаңырыгын эч ким жокко чыгара албайт.

6. Кантура урпагы

ислам дүйнөсүнө баскынчылык кыла турган бир эл тууралуу Алла Элчиси мындай дейт:

*«Акыр заманда Кантура урпактары чыгат. Алар тегерек жүздү, бүтүгү көздү, жалпак мурундуу келишет».*²¹³

Тарых китептери булардын моңолдор экендигин айтат. Дегинкиси, Алла Элчисинин айтканы боюнча ислам дүйнөсү эки жолу чоң чабуулга учурап, алаамат күнгө дуушар болмок: анын бири, Андалусияда (Испания) Фердинанд чапкынчылыгы болуп, адамдар кызыл кыргынга учурап, китепканалар жана китептер түгөлү менен өрттөлүп жок кылынган, бардык жагынан накта батыш варварлыгы. Экинчиси болсо, моңолдордун чапкынчылыгы. Алар дагы Орто азия, Мисир, Сирия жана Анатолия сыяктуу жерлердеги бардык маданият очокторун жер менен жексен кылышкан, бардыгын ойрондоп кетишкен.

212. Бухарий, жихад 3,8; Муслим, имара 160-162.

213. Бухарий, жихад 95-96; Абу Дауд, малахим 9-10.

Алла Элчиси өз үммөтүнүн тагдыры менен тыгыз ала-калуу болгон мындай нерселерден алдын ала кабар берип, мындай деп айткан: Мухаммед үммөтү жазаланууга ылайык болуп калган кездерде, Алла Таала аларды тартипке чакыруу катары залымдерди салат. Залим – Алла Тааланын кылычы. Улуу Жараткан оболу алардын колу менен өч алат, артынан алардын сазайын берет. Башкача айтканда, залим ар дайым эле зулумдугун уланта албайт. Алла Таала алгач залымдерди мусулмандардын башына балээ кылып жөнөтүп, анан аларды артка тартып биротоло кыйратат.

Мына ушундай жамандыктарга кабылуудан сак болушсун деп, Алланын мээримдүү Элчиси Өз үммөтүнө алдын ала эскертүү берип, Алла Тааланын каарына кабылтар иш-аракеттерден алыс болууга үндөп, баштарына келчү балээ-кырсыктарды жандуу сүрөттөп айта кеткен. Анын айткандары көзү өткөндөн так алты-жети кылым кийин жүзөгө ашып, Анын Нагыз Пайгамбар экендигин ааламга жар салып отурат.

7. Стамбулдун алынышы

Мурунку замандарда «Константинополь» же «Константиния» деп аталган Стамбул шаары сөзсүз мусулмандардын колуна өтөрү белгилүү эле. Анткени Хакимдин «Мустадрак» жыйнагындагы хадис боюнча, Алла Элчиси бизге ушундайча кабар берген болчу:

*«Константинополь бир күндөрү сөзсүз алынат. Аны алган кол башчы кандай керемет кол башчы, аны алган кошуун кандай мыкты кошуун!».*²¹⁴

Ар бир доордун улуу кол башчылары, алп баатырлары тээ сахабалардын заманынан баштап эле, Пайгамбарыбыз айткан ушул куттуу ишти жүзөгө ашырсам деп, Стамбулга канча жолу келип чабуул коюп, ала албай кайтып кетишкен.

Сахабалардан Абу Аййуб ал-Ансарий да келип, артына кайтпастан, Стамбулдун сепилинин түбүндө, Стамбулдун баа жеткис асылы болуп түбөлүккө калган болчу.

214. Хаким, ал-Мустадрак, 4/468; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/335; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 2/38.

Мен бул жерде жалпыга белгилүү маалыматтарды тизмектеп кайра баяндап отурууну айып санасам да, кечирим сурай отуруп, бир-эки маселеге токтоло кетейин:

Стамбул алынган күнү, сепилге чыгып барып туу сайган Улубатлы Хасан катардагы жөнөкөй жоокер эмес эле. Ал, Эндерунда²¹⁵ жетилген, даражасы бийик сарбаз болчу жана падыша Фатих менен бирге окуган сабакташы болчу.

Ошондо алар бир нече адам эле: Стамбулдун алгачкы казысы Хызыр Челебий, Улубатлы Хасан жана Фатих Мухаммед Хан ошолордун үчөө гана. Алар бирге өсүп жетилип, бир жерден чогуу билим алышкан.

Улубатлы Хасан, сепилдер алынган күнү бүт денесинин тамтыгы чыгып оор жарадар болгонуна карабастан, сепилге чыгып канжошо болгон денеси менен эгтеп маарага жетип барып, тууну кадаган. Бир аздан соң Фатих Хан бул каарман сарбазынын жанына келди. Улубатлы болсо, өмүрүнүн акыркы демдерин жашап жаткан болчу. Анын жүзүндөгү кубанычтуу күлкүдөн Фатих таң калып: «Неге жылмайып жатасың?» деп сураганда, ал: «Жанатан бери бул жерди Алла Элчиси айланып текшерип жүрдү. Анын нурдуу жүзүн анык көрдүм, ушуга кубандым» деп жооп берген.

Пайгамбарыбыз тогуз кылым мурда бул куттуу күндү сүйүнчүлөгөн эле. Тогуз кылымдан кийин бул жерди алып жаткан кошуундун ичинде ал өзү жүргөн... Мен чыныгы ыкласым менен айтар элем: бир жерде төрт адам болсо да, чын ыкластары менен биригип динге кызмат кылууну көздөсө Алла Элчиси руханияты аркылуу сөзсүз алар менен бирге болот, аларга дем берет.

Стамбулдун алынуусу да чындыктын башка күбөчүлөрүндөй, Алла Элчисинин акыйкаттыгына далил. Ошондой эле, Абу Аййуб ал-Ансарий да бул акыйкаттын өзгөчө күбөчүсү. Анткени ал жердин алынарын алгачкылардан болуп уккан жана өтө картайып калганына карабастан тээ алыстагы Мадинадан ат арытып келип, денесинин Стамбулда жерге берилүүсүн керээз кылган.²¹⁶

215. Эндерун – Ордодо тарбия көргөн, ак сөөктүк даражасы бар адам.

216. Ибн Хажар, ал-Исааба, 1/405.

бв. Келечектин түпкүрү

Вахн (дүйнөгө берилүү жана өлүмдөн коркуу)

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) доорубузга чамалаш окуялардан да кабар берген. Ошондон бир мисал:

«Улуттар, элдер бири-бирин дасторконго чакырган адамдар сыяктуу силерге каршы жабыла жыйналат». Бирөө сурап калды: «Биздин аздыгыбызданбы?». Алла Элчиси жооп берди: «Жок, тескерисинче ал кезде силер өтө көп болосуңар, бирок сел агызган ытыр-сытырдай болуп каласыңар. Алла душмандарыңардын жүрөгүнөн силерден коркуу сезимин алып коёт. Силердин жүрөгүңөргө «вахн» салып коёт». Бирөө сурады: «Оо, Алланын Элчиси, вахн деген эмне?». Пайгамбарыбыз мындай жооп берет: «Дүйнөгө берилүү жана өлүмдү каалабастык!».²¹⁷

Бул сөздөрдөн адегенде эле мына бул маанилерди аңдообуз мүмкүн:

Бир замандарда, өзгө элдер жапырылып келип бизди басып алышат. Дасторкондогу тамак-ашты бөлүшүп жалмагандай кылып, жер астындагы жана жер үстүндөгү байлыктарыбызды өз ара каалагандай бөлүп алышат. Төбөбүздөн баса көктөп, чаламандын чак түшүндө дасторкондорубузду талоондоп, бар байлыгыбызды көз көрүнөө каракташат. Ооба, биз болсо тапканыбызды алардын алдына коюп, алар болсо каниетсиз соргоктук менен баарын жалмай беришет. Мындай абалга түшүп калганыбыздын себеби эмнеде? Себеби, ал кезде биз тамыры бир, түптүү дарак эмеспиз. Сел алган ыпыр-сыпырдайбыз. Биз ар түрдүү мүнөз, ар түрдүү көз караш таанытып, топ-топко бөлүнүп, арабыз ажырап калганынан улам бири-бирибизди тиштеп жегенге өткөн кезде, алар бул дүйнөлүк пайда-кызыкчылыктары үчүн ынтымак түзүшүп, биригип алып бизди жайлашты. Мурун алар бизден коркчу эле, анткени биз алар даабай алыс качкан өлүмгө тике маңдай бет келе алчубуз. Убактылуу дүйнөнү кир-коктун ордунда көрчүбүз. Азыр биз өлүмдөн качып, дүйнө-мүлктү алардан да ашы-

217. Абу Дауд, малахим 5; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/359; 5/278.

ра жакшы көрөр абалга жеттик. Алар биздин ушул алсыздыгыбыздан пайдаланып, талуу жерибизден сокку узатууда.

Бир караганда баягы кресттүүлөрдүн чабуулун эске салган хадистин маанисин дагы тереңдей түшүнүүгө далалат жасаганыбызда, жакынкы эле тарыхта болгон окуяларды да көрсөтүп турганы айкын болот.

Раиф Карадаг «Нефти бороону» деген китебин жазып, кийин өзү ошол бороонду чыгаргандардын колу аркылуу өлтүрүлдү. Китепте XIX-XX кылымдардагы түрк калкынын бейтаалай абалы, муң-зары жазылган жана баскынчылардын айлакерликтеринин бети ачып берилген.

Улуу Мамлекетке (мен аны «империя» деп атоого каршымын. Анткени ал империя эмес эле, мамлекет болчу. Болгондо да, сахабалар менен табииндердин доорунан берки эң сонун мамлекет болчу. Аны «Улуу Мамлекет» деп атоо гана жарашат) так эле дасторкондогу дүйүм даамды жалмагандай опур-топур үйүлүштү. Көздөгөндөрү кеңирсип жаткан мамлекеттин чекеси ачыла элек байлыктарын колго түшүрүү гана болгон. Тарыхта болуп өткөн кресттүүлөрдүн ашкере чабуулдарына салыштырганда, бул жолку пардалуу крест чабуулу алда канча катуу жүргүзүлдү. Ооба, акыр аягында улуу мамлекеттин бар нерсесин ич ара талоондошуп бөлүп кетишти.

Мурда, азирети Усман жана азирети Алини (радиаллаху анхума) ошол доордун кыянатчылары жашыруун кастык пландарынын негизинен кулатып, «Алтын кылымды» канга боёгон эле. Усман урпактарын да ошол кыянатчылардын неберелери уруп кулатып, ислам дүйнөсүн башсыз шал денеге айланташты...

Дүйүм даамга толгон даркан дасторконго жанталаша үйүлгөнсүп, баары биригип келип башыбызга чыгып, Улуу Мамлекеттин тоз-топонун чыгарды. Акифтин²¹⁸ айтканындай:

*«Инди-пинди, мыкаачысы аралаш,
Балээ бүткөн баары келди үйүлүп»...*

218. Мехмет Акиф – түрк элинин улуу акыны. Түркиянын эгемендүүлүк гимнин жазган.

Бир доорлордо кресттүүлөр бизге белгилүү түшүнүктөрүнөн улам чабуул коюшкан. Бул ошол күндүн аңкоо жана карапайым Европасынан келген чабуул эле. Алданып, азгыруу жолу менен жыйналып бизге карай сүрүлгөн ошол аңкоолор өз ойлорунда азирети Марямдын мазарын куткарабыз деп аттанышкан. Ал эми азирети Марям биздин назарыбызда алардын баалап ишенгенинен алда канча жогору турат. Биз аны бейиште Пайгамбарыбыздын жубайы болот деп ишенип, бүткүл мусулмандардын энеси катары баалайбыз.²¹⁹ Ошол эле учурда, эгер азирети Марям тирүү болсо аны өтө кыжалатка салгыдай абалдагы алардын начар жана тескери түшүнүктөрүнө каршы, азирети Марямдын чыныгы тазалыгына ишенип, аны жактаган да биз элек...

Айтайын дегеним, Алла Элчисинин жогорудагы хадисинде көрсөтүлгөн нерсе мурдатан келаткан кастыктын уландысы катары кресттүүлөр чабуулу болбостон, жакынкы замандарда биз көргөн жана алиге чейин көрүп келе жаткан батыштын катуу коогалаң салып, биригип чабуулга өтүшү Ислам дүйнөсү ушул кезге чейин аларга даяр дасторкон болуудан кутула албай келет. Мынакей, Пайгамбарыбыздын он төрт кылым мурда айткандары бүгүнкү күнү толук бойдон жарыкка чыгып, өз башыбыздан өтүүдө.

Коммунизм бүлгүнү

Ибн Умар баяндайт: *«Алла Элчиси бир күн чыгыш тарапка бурулуп: «Байкагыла, бүлгүнчүлүк бул жактан, «шайтан кылымынын» жайылган жеринен чыгат» деди.*²²⁰

Пайгамбарыбыз бул хадиси аркылуу бүгүнкү Европанын зулумдарына жана каапырларына альтернатива катары Чыгыштан чыккан коммунизм бүлгүнчүлүгүн көрсөткөн болуусу мүмкүн.

Хадисте арабчасындагы «карн» деген сөздүн бир мааниси «мүйүз» болсо, омоним катары «доор, кылым» деген маанилерди да билдирет. Ошондуктан, бул жерде анын «мү-

219. Табараний, ал-Муъжамул каабийр, 6/52; 8/258.

220. Бухарий, фитан 16; Муслим, фитан 45-50.

йүз» деген маанисине караганда, «доор» деген маанисин берүү ого бетер ылайыктуу. «Шайтан кылымы» бул «Алтын кылым» менен салыштырмалуу сөз. Кудайга ишенбестик идеясын негиз туткан атеизм башкалардын укугун тепсенди кылган, жаралмыштан бери шайтандын адам напсин курал кылуу жолу менен жаюуга далбас урган бардык жамандыктарынын иш жүзүнө толук ашырылгандыгын далилдеген кызыл система. Капитализмдин арам сийдиги болгон бул кызыл система ушул кездерде өмүрү бүтүп жан талашып калгандыгына карабастан, жер жүзүндө дин, адеп-ахлак, ыйык дөөлөттөр жана тарыхтын, керек болсо демократиянын да айыгышкан жоосу катары, түрү бузук албарсты болуп келет.²²¹ Кыязы, Алла Элчиси ушул кызыл системанын өкүлдөрүн жана төбөгө чыккан доорун «шайтан кылымы» деп атагандай. Ошону менен бирге, бул жер жайпаган бүлгүнгө каршы өз үммөтүнө эскертүү берген.

Ефраттагы казына

Алла Элчиси жана мындай деген:

*«Балким Ефрат дарыясынын суусу тартылып, алтындан тоо чыгат. Ким ал жерде болсо, эч нерсе албасын».*²²²

Бүгүнкү күндөргө чейин Евфрат дарыясынын башында далай кызыл кыргындар болуп өттү. Кечеги эле тарыхтан айтсак, Евфратка жакын аймакта Ирак менен Персиянын ортосунда кыргын жүрдү. 1958-жылы Евфратка жакын жерде алаамат кыргын болуп, Алла Элчисинин урпактары өлтүрүлдү. Дегинкиси, алар да Улуу Мамлекетке кыянаттык жасап, арттан урган болчу. (Бирөөгө ор казсаң, өзүң түшөсүң). Бирок жогорудагы хадистен ушул эки окуя айтылып жатат деп түшүнүү туура эмес. Балким, мындан кийин болчу кээ бир зор окуяларга карата айтылган чыгар. Мисалы: Евфраттын суусу алтынга тете боло турган бир доор жөнүндө кайманасынан айтылган ишарат болуусу мүмкүн же болбосо суу тосмолору салынып, андан түшкөн кирешелер «алтын» деген сөз менен

221. Бул сөз 1989-жылы айтылган. (котормочу)

222. Бухарий, фитан 24; Муслим, фитан 30-32.

айтылгандыр. Ошону менен катар, Евфраттын суулары түгөл тартылып, астынан мол алтын кени же нефти кени чыгуусу ишаратталса керек. Топурак чөкмөлөрү натыйжасында ушундай кендин табылуусу да мүмкүн. Бирок кандай болгон күндө да, бул аймактын ислам дүйнөсүнүн жалпы түзүлүшүндө динамиттей анык коркунучтуу экендигин билдиргени күмөнсүз. Булар азыркы учурда жарыкка чыккан жок. Келечекте чыгуучу окуялар...

Мына ошол күндөрдү көргөн адамдар Алла Элчисине дагы бир жолу чын жүрөктөрүнөн: «Туура айткансың!» деп, ыймандарын жаңылайт.

Христиандыктын өз калыбына келиши

Эки ааламдын Көсөмү христиандыктын кайрадан таза-рып өз калыбына келип, ислам руху менен жуурулушаарын айткан.²²³ Ооба, ошол күндөр келип, каапырлыкта адашып жүргөндөр ыймандын чыныгы нугуна түшкөн кезде, Алла Тааланын жардамы менен мусулмандардын бейтаалай абалы толук оңолуп, ыймансыздык кайрадан таш кабат. Ааламдык бул таймашта айлана жаназаларга толот жана жер жайнаган жаназаларды кара бүркүттөр ташыйт.²²⁴ Бул бүркүттөрдүн символдуу мааниси чынында кызыктуу...

Айыл чарбачылыгында реформалар

Дыйканчылыкта реформа жүрүп, укмуштай жаңылануу болот. Мунун натыйжасында жыйырма киши биригип жесе гана түгөнчү анарлар пайда болот, бир анардын кабыгынын астында бир адам көлөкөлөйт.²²⁵ Буудай дандары да ушундай чоң болот. Буларды биз азыркыга чейин көрө элекпиз. Бирок мындан аркы бир кездерде сөзсүз көрүлөт. Ошондо адамдар: «Сен Алланын Элчисисиң!» деп күбөлүк айтып, Пайгамбарыбызга карата ишеним ого бетер өрчүйт. Анткени кылым өткөн сайын Анын сөздөрүнүн акыйкаттыгы дааналанып, бир-бирден жүзөгө ашууда.

223. Бухарий, анбия 49; Муслим, ийман 244-247.

224. Муслим, фитан 110; Тирмизий, фитан 59.

225. Муслим, фитан 110; Тирмизий, фитан 59.

Бүгүнкү башаламандыктар

Эми кайрадан ушул күнүбүзгө байланыштуу кабарлар тууралуу сөз кылсак:

Алла Элчиси мындай дейт:

*«Кыяматка жакын калган кездерде адам тандап салам берилет, соода-сатык кеңири жайылат. Аял соодада күйөөсүн такымдайт. Туугандык жылуу байланыштар үзүлөт. Жалган күбөлүк көбөйүп, чындыкка келгенде күбөлүк жашырылат. Калемдин иши өрчүйт».*²²⁶

Бул хадис ушул күндөгү абалды даңдаана көз алдыбызга тартууда.

Соода-сатык гүлдөп өсүп, миллиондогон, триллиондогон каражаттар сарпталат. Башкасын койгондо, тек гана жарнамалар үчүн санаксыз миллиондор жумшалат. Көбүнесе аялзаты соода-сатыкта рекламалык максатта колдонулат. Аялдар соода-сатыкка тикелей аралашып, базарларда, жарманкелерде өздөрү кыдырып, жарнамачы болуп жүрүшөт. Бул сөздөрүмдөн улам кээ бирөөлөр соода-сатыкка каршы экен деп туура эмес ойлой көрбөсүн, мен болгону Пайгамбарыбыздын күн мурунтан айткандарынын бир-бирден чындыкка айлангандыгын айтып жатам.

Ооба, тууганчылык мамиле, жакын карым-катнаштар үзүлөт... Ата-энелердин жана туугандардын акысы акталбай, укуктары бут астында тепселет. Ата-эне картайып, эмгекке жарабай калганда, мээримдүүлүккө жана жардамга аябай муктаж болгон кездеринде карылар үйүнө айдалып, бейтаалайга айланат. Үйлөрүнөн таппаган тынчтыкты, күйүмдү алар ошол жактан тапканга далбасташат. Алла Таала Өзүнөн кийин эң чоң укукту аларга бергендигине карабастан,²²⁷ буйруту кулак арты менен кетип, алар эң жапайы таш жүрөктөрдүн да колуна келбес катуу, начар мамилеге дуушар болушат. (Бул айтылгандар күнүбүзгө шайкеш келеби, келбейби, аны өзүңүздөрдүн ой таразылар менен тартып көрсөңүздөр).

226. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/407-408, 419-420; Бухарий, ал-Адабул-муфрад, 360-бет; Хаким, ал-Мустадрок, 4/98.

227. Бакара сүрөсү, 2/83; Ниса сүрөсү, 4/36; Аңям сүрөсү, 6/151; Ибра сүрөсү, 17/23; Лукман сүрөсү 31/14.

Калемдин иши өнүп-өсүп, басмалар шакылдап иштейт. Газет-журналдар, китептер кеңири басылат. Басмаканалар китептерди жана энциклопедияларды үзгүлтүксүз чыгарып, китепканалардын текчелеринде жүз миңдеген китептер тизилүү турат. Жазмакерлик кесипке айланып, жазуу иштери дүркүрөп өсөт.

Караманча калп айтуу менен күбөлүккө өткөндөр көбөйүп, чындык үчүн күбөлүк бергенге келгенде эч ким ооз ачпай калат. Коом жалганчылыктын заводундай абалга келип, жашоо жалпысынан жалганчылыктын, кыянаттыктын жана алдоонун нутуна түшүп калат...

Маселелер ушунчалык апачык баяндалгандыктан, кээ бирөөлөрдүн оюнда: «Бул сөздөр чын эле Пайгамбарыбызга тиешелүү сөздөр болду бекен?» деген күмөн пайда болушу мүмкүн.

Күмөнгө кенедей да орун жок. Бул сөздөр аз дегенде мындан он үч кылым мурда иреттелген хадис китептеринде бар. Эгерде бул сөздөрдү Алла Элчиси айтпаган болсо, өзүнөн кийинки ушунча кылым өткөн кезде чыга турган окуяларды көзү менен көрүп тургансып, ким айта алат? Пайгамбарыбызга тиешелүү сөз эмес болсо, бул сөздөрдү айткан адам эң кеминде, Пайгамбарыбыздыкына тете руханий көрөгөчтүгү бар болушу керек эмеспи? А бирок ушул акыйкаттарды күн мурунтан айта алгыдай, тарыхта Алла Элчисине тең келер башка бирөө өттү беле? Жок. Демек, Кайыпга тиешелүү бул сөздөр Алла Элчисинин оозунан гана чыкканы айкын. Жараткандын билдиргени боюнча Ал бизге эң туура чыккан ошол сөздөрдү айткан.

Илимдин жайылуусу

Бир кудсий хадисте Пайгамбарыбыз Алла Тааланын билдиргенин мындайча баяндаган:

*«Акыр заманда илимди кең жаямын, ошондо эркек-аял, азат-кул, чоң-кичине дебестен баарысы илим үйрөнөт».*²²⁸

Түрдүү деңгээлдеги окуу жайларда ар түрдүү катмардагы адамдар кеңири билим алышып, бул жагынан бири-бири ме-

228. Даримий, мукаддима 27; Абу Нуайм, Хияятул-аулия, 6/100.

нен жарышка түшкөндөй абал пайда болот. Учурда ачылган мектеп жана университеттердин көптүгү, дүйнөлүк масштабда жайылган билим алуу жана байланыш каражаттарынын өрчүп бараткандыгы анык көрсөтүп тургандай, Алла Элчисинин Жараткандан алган жарлыгы жүзөгө ашып, илим-билим доору келип, бул жааттагы жетишкендиктер Пайгамбарыбыздын чындыгына күбө болууда. Ушул доордогу ар бир жетишкендик өз тили менен: «Туура айтасың, оо, улуу Пайгамбар!» деп жаткан сыяктуу. Дегинкиси, илим өзүнүн чыныгы нугуна түшкөн кезде бул акыйкатты тикелей жарыялайт.

8. Курандан качуу

Ошондой эле, Алла Элчиси бүгүнкү күнгө төп келген бир сөзүндө мындайча эскерткен:

«Куран уят көрүлүп, ислам бечара, карып абалга жетпейинче, кыямат кайым болбойт»²²⁹

Каапырлар каапырлыгын эч тартынбастан жарыялап жаткан абалда, мусулмандар мусулмандыгын кудум уяттуу нерседей көрүп, кысылып сүйлөйт. Алар өз ой-пикирлерин, жазмаларын автобуста, учакта жана башка бардык жерде ачык-айкын реклама кылып жар салып айтып жаткан кезде, мусулмандар жада калса Куранды ачып окуй албайт. Өзүнөн өзү уялып, психологиялык жактан кысымга кабылып, ачык тыйым салынбаса да, Курандын жактоочусу болуудан тартынып, эл көзүнөн жашырып сактайт. Азыр мына ушул чындыкты жокко чыгаруу мүмкүнбү? Учурда мусулмандардын башына келген трагедиялардын бирөө дал ушул эмеспи? ислам бардык жагынан бечара абалга келбедиби?

Кайгылуу абалыбызды кайра-кайра кошоктото бербей, токсон ооз сөздүн томуктай түйүнүн айта турган болсок, булардын баарын Алла Элчиси далай кылым мурда эле айтып эскерткен. Убакты-сааты келгенде Анын айтканы айткандай жарыкка чыгып, Алла Элчисин тастыктап отурат. Ушунун бардыгы биздин Ага кайрадан кайтып, ант берүүбүзгө жетиштүү эмеспи?...

229. Ибн Абид-Дуня, ал-Укубат, 216-бет.

9. Заман түшүнүгү

Куран уяла турган нерсеге айланары тууралуу айтылган хадистердин биринде, Алла Элчиси сөзүн улап мындай дейт:

*«Убакыт менен аралыктар жакындамайынча кыямат кайым болбойт».*²³⁰

Хадистин арабчасындагы «такаруб» деген сөз, эки нерсенин бири-бирине жакындоосун билдирет. Муну менен Алла Элчиси убакыттын салыштырмалуулугун жана ошол доордо көп убакыт талап кылган нерселердин өтө кыска убакыттын ичинде жасап бүтүрүлөрүн ишараттаган.

Учурда өнөр жай менен технологиядагы ыңкылаптар бардык нерседе укмуштуудай тездик доорун карай баштап баратканын тестиер балдар дагы билген демейки абал. Жогорудагы хадисте ушул абал менен бирге, алыскы аралыктарды абдан кыскарткан учурдун ылдам унааларын да ишараттаган. Астрономдор менен астрофизика адистерине анык белгилүү болгон дагы бир маселени бул хадис ачып берет: Жер жүзү убакыт өткөн сайын эллипс формасын алып жатат. Мындай өзгөрүш заманга да таасирин тийгизип, акырындап биздин убакыт өлчөөлөрүбүзгө, жер жүзүнүн жалпы абалынын өзгөрүүсүнө алып баруусу мүмкүн. Ушул хадистен мен дагы бир нерсени түшүнөм: убакыт салыштырмалуу түрдө бар болуп турат. Бирок кайда болсо да убакыт деген баары бир убакыт. Мисалы, Чоң аюу жылдыздар тобуна барып, ошол жерден кырк миллион нур жылы алыстыкта, секундада жүз элүү миң километр тездик менен алыстаган жылдызга көз салсаңыз, таптакыр башка убакытка күбө болмоксуз. Нур тездигинин жарымындай тездик менен алыстаган жылдызда да бул бир түрдүү убакыт өлчөмү болуп саналат. Мындан төмөнкү деңгээлдегилер үчүн да, салыштырмалуу түрдө ар кайсысынын өз өлчөмдөрү сакталат.

Ооба, күндөрдүн биринде адамзат күн системасынын сыртына чыгууга жетише алса, азыркы заман (убакыт) түшүнүгү алыскы космосто таптакыр башкача болот.

230. Хайсамий, Мажмауз-заваид, 7/324; Бухарий, адаб 39; фитан 25; Муслим, илим 11,12; Абу Дауд, фитан 1; Тирмизий, зухд 24; Ибн Мааж, фитан 26.

Сырга толо келечектеги заман түшүнүгүбүз тууралуу жана башка убакыт өлчөөлөрү тууралуу Алла Элчиси «Такараба аз-заман» деген эки ооз сөз менен укмуштай баяндаган.

Ушул айтылгандар адамзаттын сөзү болушу мүмкүнбү? Мезгил менен мейкиндикти Өз колунда каалагандай калчаган Улуу Жараткандан башка ким бул акыйкаттарды биле алат? Көз салып, ой жүгүртүп көрүңүздөрчү! Бул сөздөр окуу-жазууну билбеген караңгы заманда жашаган бир адамдын жөн эле биле алчу нерселериби? Албетте, жок. Ага баарын билдирген Алла Тааланын Өзү гана. Ал болгону Жараткандын билдиргендерин гана айткан.

Күндөр өтүп, айлар айга уланып, далай кылымдар артта калды. Билим менен технология чоң арыш таштап алга жылууда. Бирок акыр аягында келип, Алла Элчисинин көп кылым мурда айткандары жүзөгө ашып, илимпоздор таң калгандыктарын жашыра албастан, чагылганга чарпылгансып, Алла Элчисин тастыктар: «Сен чындыктын булагысың, оо, улуу Пайгамбар!» дешет.

10. Сүткорлуктун жайылуусу

Бир кездерде сүткорлук системасы (пайыз) аябагандай кеңири жайылып, өсүм акчаны тикелей жебеген адамдарга да анын чаң-тозоңу жугат. Учурдагы эң чоң илдеттердин бири болуп саналган, күн өткөн сайын көзгө көрүнгүс арам тамырлары ар жерге тереңдеп жайылып бараткан бул балээни Алла Элчиси өз хадисинде айтып кеткен эле:

*«Адамдарга ушундай бир заман келет, өсүм акча жебеген адам калбайт. Жебеген адамга анын чаң-тозоңу болсо да жугат».*²³¹

Хадисте эки маселе тууралуу баса белгиленген:

Биринчиси: Мамлекеттин бардык акча-каражаты сүткорлуктун казанында кайнагандыктан жана банктар менен башка финансылык уюмдардын баары шериктештик негизинен иш алып баргандыктан, өсүмгө жолобоюн деген ниет-

231. Абу Дауд, буюу 3; Насайй, буюу 2; Ибн Мааж, тижарат 58.

теги адам канчалык сактык менен аракет кылса да, баары бир жашоо-тиричиликтин жан тамырын ээлеп алган бул балээден толук сактанып калууга чамасы жетпейт. Чаң-тозоңу, көөсү болсо да жугат. Бул абалда таза жашагысы келген адам ниети менен гана мындан кутула алат. Башкача айтканда, ниетинде, ой-максатында сүткорлуктан мүмкүн болушунча алыс качат.

Экинчиси: Араб тилинде «чаң-тозоңго булгануу» деген сөздүн башкача мааниси да бар. Кээ бир адамдар өсүм акча жейт, жебегендер болсо анын чаң-тозоңуна кабылат. Капиталисттер, акчалуулар сүткорлук жолу менен өз байлыктарын көбөйтүп, маңдай терсиз арам акча табышса, пролетариаттардын табын ошончолук зыянга учуратып, бул эки таптын ортосундагы бүтпөс күрөш бүткүл коомчулукту чаң-будуңга түшүрүп, тополоңго башын батырат. Акыркы натыйжада, ар бир адамдын бейпилдиги, укугу бузулуп, коом айыкпас дартка кабылат. Чамасы, булардын бардыгы болуп өттү жана улаанып жатат. Хадисте көрсөтүлгөндөй, учурдагы адамдар бул балээни эки тараптан тең, оор жийиркеничтүүлүгү менен өз баштарынан өткөрүп жатышат. Ошондой эле, учурда тикелей же кыйыр түрдө сүткорлук балээсине кабылбаган эч бир финансылык - соода уюму жок. Бизнестин бардык түрү дүйнөлүк масштабда ушул түшүнүктүн ырайымсыз механизмине жем болуп, бүт дүйнөдө сүткорлук мамилелери кудум татыктуу соода образындай түр көрсөтүп, жөн эле акча алмашуу сыңары кабыл алынууда.

Эки ааламдын Көсөмү учурдагы адамзат коому кабылган сүткорлук кризисине кылымдар мурда эле үммөтүнүн назарын буруп, бул балээден сак болууга, сүткорлуктун баткагына батпоого эскертүү жасаган. Бирок өкүнүчтүүсү, бүгүнкү күндө бүткүл ислам дүйнөсү сүткорлук системасынын баткагына кокосуна чейин батып, мындан кутула албай жанталашып жатканы менен, алиге чейин бул балиттен арылуу жолдорун издебей жаткан сыяктуу. Ал эми, ислам сүткорлукка аёосуз каршы туруп, согуш жарыялаган улуу

дин.²³² Мусулмандар Курандын ушул маселе туурасындагы катуу эскертүүлөрүнүн жок дегенде ондон бирин түшүнгөн болсо, бүгүнкү күндө дүйнөнүн эң шалаакы, сүткор калктарынын катарынан орун албас эле.

11. Мусулмандын мүшкүл заманы

Бүгүнкү күнүбүздү сүрөттөгөн дагы бир хадис:

*«Адамдардын башына бир заман келет, ошол кезде мусулман адам бүгүнкү мунафыктар араңарга жашынганындай эл ичинде жашынып калат».*²³³

Пайгамбарыбыздын доорунда мунафыктар (эки жүздүүлөр) кандай жашаган? Өзүн билдирбеш үчүн кандай аргаларды колдонушкан болсо, мусулман адам да кудум ошондой аракет жасап, өзүн жашырып калат. Ибадаттарын элге көрсөтпөй аткарып, турган жерин ачыкка чыгарбаганга аракет кылат... болбосо анын сазайын беришет. Убактылуу болсо да башка чыгып, төбөдөн баскан кара күчтөр аны жана ал сыяктуу болом дегендерди арага алгысы келбейт. Жумуш берүүчү орундар жана мамлекеттин айрым органдары аларды жакын жолоткусу келбейт. Алар коом ичинде кор көрүлүп, басмырлоого учурашат.

Дагы бир хадисте ушул мазмун кайталанган:

*«Чоң бүлгүнчүлүктөр болот. Ал кезде адам намаз окуганы үчүн айыпталат. Кудум зина кылган аял ушул күндөрдө айыпталганы сыяктуу».*²³⁴

Албетте, ошол кездин ой-түшүнүгүнө жараша, зина кылган аялдын айыпталуусу салыштырма кылынган. Өкүнүчтүүсү, бүгүнкү күндөрдө зина кесепети кеңири тарап, кээ бир жерлерде кесип катарына өттү.

232. Куран аяттарында: «Оо, ыйман келтиргендер! Алладан айбыккыла, чыныгы мусулман болсоңор, сүткорлуктун калган бөлүгүн албагыла. Эгерде мындай кылба саңар, Алла жана Анын Элчисине каршы согуш деп билгиле. Эгерде Тауба кылсаңар, анда мал-мүлкүңөрдүн башы өзүңөрдүкү, башкага зулум кылбайсыңар да, зулум да көрбөйсүңөр». (Бакара сүрөсү, 2/278-279).

233. Табараний, Муснадуш-шамийин, 1/148.

234. Аали ал-Муттакий, Канзул-уммал, 11/180.

Эгерде белгилүү доордо келип-кеткендерди эсепке албасак, ыймандуу адамдардын намаз окуганы айып саналып, жаман иш жасагандай күнөөлөнүп кордукка учураган, кара күчтөрдүн эзүүсүнө кабылып зар какшаган күндөрү да келип, мусулмандар бул апааттуу заманды качып-тозуп, жашынып өткөзүүгө туура келет.

12. Талакан нефтиси

Алла Элчиси мындай дейт:

*«Сүйүнчү Талаканга! Ал жерде Алланын алтын менен күмүшкө окшобогон казыналары бар».*²³⁵ (Хадистин арабча текстиндеги «вайх» деген сөз кыйытып айтылган сүйүнчү маанисинде келет. Азирети Аммардын шейит кетерин күн мурунтан айткан кезинде да, Пайгамбарыбыз ушул сөздү колдонгон.²³⁶ Талакан – Арал деңизинин айланасындагы нефти кени мол аймактын аты).

Келечекте ал аймактан уран же алмаз сыяктуу башка кендер да табылышы мүмкүн. Канткен күндө да, Пайгамбарыбыз алтын менен күмүштөн башкача казына тууралуу сөз кылган жана ал учурубубузда табылган.

Демек, Талакандан чыккан нефти кени да Алла Элчисинин тууралыгын тастыктап, ааламга жар салууда.

13. Китептүүлөрдүн артынан

ислам дүйнөсүндөгүлөр өздөрүнөн мурун жашап өткөн калктардын, тагыраак айтканда, христиан жана жөөттөрдүн изинен ээрчип, алар түшкөн жолго түшүп, адаттарын даана туурашат. Кала берсе алардын бирөө башын кескелдириктин ийнине тыккан болсо, сасык экен дебестен мусулмандар да аларды туурап башын тыгышат. Пайгамбарыбыз бул абалды мына бул канаттуу сөздөрү менен баяндаган:

«Силерден мурункуларды карыш-карыш, кулач-кулач артынан калбай ээрчийсиңер. Жада калса, алар баштарын бир кескелдириктин ийнине тыкса, силер да ошону кыласыңар».

235. Аали ал-Муттакий, Канзул-уммал, 14/591

236. Бухарий, салаат 63; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/5.

Ошондо сахабалар: «Силерден мурункулар» делгендер жөөт жана христиандарбы? Деп сураганда, Пайгамбарыбыз: «Башка ким болмок эле?»²³⁷ – деп жооп берген.

Бүгүнкү биздин абалыбыз, ошондой эле бүткүл ислам ааламынын абалы кандай болуп жаткандыгын айтпаса да түшүнүктүү.

Биз баарыбыз өздүгүбүздү, баалуулуктарыбызды жоготуп алып, өздүгүбүздү даана аныктай албай кризиске баткан кербезибиз. Бүгүнкү абалыбыз, хадистин тили менен айтканда, эки топтун арасында кайда кошуларын билбей башы маң болгон койдон айырмасыз. Бир замандарда башка мамлекеттерди кыйратып, жер менен жексен кылган жагымсыз нерселердин баары бүгүн баш-аягыбызды чырмооктой чырмап, башкаларды ылгабастан карандай туураганга өтүп алганбыз дейсиң, балекеттүү ажыдаардын аңырайган оозун жаңылыктын, цивилизациянын алтын эшиги санап алганбыз.

Дүйнөнүн эч бир жеринде, эч кандай эл биз батышты сокурларча туурап жатканыбыздай башкаларды тууроодон башы айланып, кумар болгон эмес. Учурда батыш дүйнөсүндө кылт этип баш көтөргөн ар бир жаңы нерсе жакшы-жаманына карабастан бизде шыдыр кабыл алынат жана бир топ батыш мамлекеттерине салыштырмалуу биздин элге укмуштуудай тез сиңип кетет. Алла Элчиси болсо, эң кичине, майда-барат нерселерде да аларга карама-каршы жол туткан болчу.²³⁸

Бул жердеги айтар сөз башка темада болгондуктан, ал тууралуу сөз козгобой туралы.

Азыр биздин айталы дегенибиз, Алла Элчиси жогорудагы акыйкаттарды бир топ кылым мурда эле алдын ала айтып, өз маалы келгенде алар жарыкка чыгып жатканы. Болуп өтчү ар бир окуя Анын тилинен сүйүнчүлөө же эскертүү маанисинде айтылып, белгиленген заманы келери менен ортого чыгып, Анын акыйкаттыгын тастыктайт.

237. Бухарий, анбия 50; Муслим, илим 6.

238. Абу Дауд, салаат 88; Ахмед бин Ханбал, ал-Муснад, 5/264-265.

В. ТҮРДҮҮ БИЛИМ ТАРМАКТАРЫНДА

Бул бөлүмдө Алла Элчисинин түрдүү билим тармактарына байланыштуу айткан сөздөрүнүн акыйкаттыгы тууралуу кыскача токтолуп өтөбүз.

Анын мындан он төрт кылым мурда айткан сөздөрү бар. Андан бери карай илим-билим көп илгерилеп, эбегейсиз чоң өнүгүү жолун басып өттү. Натыйжада, Акыйкат Жарчысынын илим тармактарына байланыштуу айткан сөздөрүнүн ар бири тиешелүү илимдин адистери аркылуу ары илимдин тили менен тууралыгы тастыкталып, акыйкаттыгы аныкталып келет. Пайгамбарыбыздын ушундай сөздөрүнүн эч бири жокко чыгарылган эмес.

Азыркы учурларда алаамат өнүккөн илим-билим, техника жана технология бардык каршы туруучуларга кол шилтеп туруп, Алла Элчисинин алдында башын ийип таазим кылуу менен, ааламды жаңырта угузуп: «Сен туура айтасың!» деп жатат. Мындан башкача болуусу да мүмкүн эмес болчу. Себеби Ал – Алланын Элчиси эле.

Эми биз айтылган акыйкаттарды илимий жактан толук анализдөөнү тиешелүү китеп-журналдарга калтырып, тандап алган мисалдардан бир нечесин назарыңыздарга суналы:

Дабаасыз дарт жок

Алла Элчиси бизге Бухарий баяндаган бир хадисинде мындай дейт:

*«Алла бир оору жөнөтсө, анын шыпаасын да сөзсүз жаратат».*²³⁹

Оору-сыркоонун канча түрү болсо, Алла Таала алардын ар биринин шыпаасын, айыгуу жолун дагы жараткан. Медицина салаасында жана илимге үндөө жаатында бүгүнгө дейре айтылган сөздөрдүн арасындагы эң төп, эң маанилүүсү Алла Элчисинин ушул сөзү болуш керек. Башкача айтканда, дабаасыз дарт жок болгондуктан, Алла Тааланын жардамы менен күндөрдүн биринде бардык оору-сыркоолордун айыктыргыч дарысы табылат.

239. Бухарий, тыбб 1; Ибн Мааж, тыбб 1.

Абу Дауддун риваятындагы хадисте болсо: «Ар бир дарттын дабаасы бар»²⁴⁰ деп айтылат.

Дагы бир хадиси шарифте мындай делген:

*«Жакшылап дарылангыла! Алла бир оору жөнөтсө, артынан сөзсүз айыгуунун жолун да көрсөткөн. Бир гана оорунун – карылыктын дабаасы жок».*²⁴¹

Илим акыры өмүрдү узартуунун аргасын таап, адамдардын убактылуу картайбай бир мезгил жаштыгын сактоосун камсыз кыла алса, ал тургай өлүмдү кечиктирүүгө жетише алса да, адамзаттын кербендей келип-кеткен өмүр жолун токтото албайт. Бул жол рухтар ааламынан бери карай келип, балалыкка, жаштыкка, карылыкка, андан ары карай кабырга барып, кыяматтагы кайрадан тирилүүгө чейин созулат. Акырында бейиш же тозокко барып токтойт... бул жолдун алдына бөгөт коюу эч мүмкүн эмес. Адамдар төрөлөт, өсөт, картаят жана өлөт. Мунун берки жагындагы бардык дарттарга шыпаа табылат. Албетте, дартты айыктыруунун жолдорун издеп табуу зарыл.

Эки ааламдын Көсөмү ушундай сөздөрү аркылуу бүт адамзатты илимге үндөп, илимпоздорду жана талыкпас изилдөөчүлөрдү жигердүү изденүүгө чакырган.

Бюджеттен атайын каражат бөлүп, изилдөө институттары куруп, өлүм жээгине чейин созулган кең салааны сөзсүз көзөмөл алдына алгыла!

Дегинкиси, Курани Каримдин өзү илимге чакырат, адамдардын илимге карата ынтаасын күчөтүү үчүн пайгамбарлардын мужизалары жөнүндө кеңири айтылат жана ал мужизалар изилдөөлөрдүн идеал үлгүсү кейпин алган.

Ооба, пайгамбарлар адамзаттын руханий жашоосунда жол көрсөтүүчү болуп, аларды ийри жолдордон түз жолго чыгарып, бейпилдикке жетелегендей, акылды нурданткан жаратылыш илимдеринде да алар адамзатка жолбашчылык милдеттерин аркалап, ар бир пайгамбар илимдин белгилүү бир салаасында

240. Муслим, салам 69; Ахмед бин Ханбал, ал-Муснад, 3/335.

241. Абу Дауд, тыбб 1; Тирмизий, тыбб 2; Ибн Мажа, тыбб 1.

нукура адис, даанышман устаз катары ошол илимдин туусун желбиреткен. Ушундан улам, адамзат бардык материалдык жана руханий жетишкендиктердин ачыкчтарын пайгамбарлардан алган десек болот. Курандагы пайгамбарларга тиешелүү мужизалар адамзатты ошол бийиктикке чейин өнүгүп-өсүүгө умтултуу максатында баяндалган.

Мисал үчүн, азирети Масих (Иса) Алла Тааланын уруксаты менен өлүктөрдү тирилткен. Куран муну бизге жеткизген. Адамзаттын илимде өнүгүүсүнүн акыркы чеги ушул жерде токтойт. Эмне үчүн? Себеби, табият мыйзамдары ушул жерден бүтүп, андан ары табигый эмес кереметтер башталат. Адам баласынын күч-кудурети жана каалоо-эрки менен жүзөгө ашчу нерселер жаратылыш мыйзамдарынын алкагынан чыгып кете албайт. Тагыраак айтканда, илим жана технология жеткен эң бийик чектер канчалык деңгээлге барса да, мужизалардын чегинен ары карай өтө албайт. Бул чектер улуу пайгамбарларга гана таандык чөлкөм жана түбөлүккө чейин өз деңгээлин сактап тура берет. Ал чөлкөмдө пайгамбарлар гана өкүм сүрөт. Мунун бери жагындагы мужизалар башталчу чегарага дейре, адамзаттын илими өсүп-өнүгө бериши мүмкүн. Дегинкиси, бардык кызыктыруу, үндөөлөр дал ушул максатта айтылган.

Демек, азирети Масихтин (Исанын) мужизасы аркылуу Куран адамзатты алга жетелеп, өлүктү тирилтүү чегинин бери жагындагы бардык оору-сыркоолорго дабаа табылаарын көрсөткөн. Рак жана СПИД сыяктуу ушул күнгө чейин дабаасы табыла элек ооруларды да сөзсүз айыктырганга арга табылат, издеп тапкыла! Мурда дабаасы жоктой көрүнгөн оорулар, азыр опоңой айыгып жатпайбы? Демек, изилдеп, аракет жасасаңар ал ооруларга да шыпаа жолун табасыңар!

Ошондой эле, азирети Мусанын (aleyхиссалам) колу менен адамзатка көрсөтүлгөн мужиза аркылуу кээ бир жансыз нерселерди да ишке салып, аракетке келтирип пайдалануу мүмкүндүгү ишаратталган. Азыркы кездерде буга жол ачылган. Бирок азыр да, келечекте да адамзат эч качан колундагы таякты жерге ыргытып, чыныгы жыланга айлантуусу мүмкүн

эмес. Анткени бул пайгамбардын гана колунан келчү мужиза. Биз жаратылыш мыйзамдарынын алкагында гана кээ бир нерселерди жасай алабыз.

Кыязы, ушул жерден биз адамзат үчүн эң бийик мужизалардын бири болгон Курани Карим тууралуу сөз кыла кеткенибиз оң сыяктанат.

Куран – башынан аягына дейре адабий ыкмалар үчүн кол жеткис акыркы чек сыяктуу. Анын деңгээлине жетүү мүмкүн эмес. Эң көркөм жана укмуш делген сөздөр, адамзаттын оозун ачырган уккулуктуу баяндар да бар болгону Курандын босогосуна чейин гана жакындай алат. Андан ары бир да кадам шилтей албастан, кудум атактуу араб классиги Лабид сыяктуу Куранга тан берип тык токтоого мажбур. Анткени Куран – көркөм сөздүн нукура мужизасы. Адамзаттын сөздөрү канчалык даражада көркөм жана керемет болсо да, баары бир жаратылыштын мыйзам чектеринен аша албайт.

Бул өзүнчө чоң тема болгондуктан, кезеги келгенде кеңири баяндайбыз.

Жогоруда баяндаганыбыздай, пайгамбарлардын мужизалары белгилүү бир бийик чекти түзүп, адамзатты ошол бийиктикке жетүүгө умтултат. Алардын Куранда баяндалуусу менен адамзатты алга жетелөө милдети иш жүзүндө аткарылган. Мындан аркысы адамдардын изденүүсүнө байланыштуу.²⁴²

Адамзат изденип, алга умтулуусу керек. Изденүү аркылуу колдон келишинче илимий ийгиликтерди жаратып, мужизалардын чектерине жакындоосу керек. Ошол чектерге жетип калган кезде да, мужизалардын мөмөлөрү төгүлгөн көк жээкте сайрандоого тийиш.

Адамзат медицина салаасында өлүмдү жеңүүгө жакын деңгээлге чейин өнүгө алышы мүмкүн. Маселе өлүмгө келгенде, анын эч кандай аргасы жок. Анткени өлүм кудум өмүр сыяктуу эле Алла Тааланын жараткан нерсеси. *«Алла өлүм менен өмүрдү жараткан»*²⁴³ деген маанидеги аят дал ушуну айтып турат.

242. Бадиуззаман, 20-сөздүн 2- макамы, Мукаддима.

243. Мүлк сүрөсү, 67/2.

Ооба, өлүм түп-тамыры менен кыйрап, топуракка айланып чирип жок болуу эмес. Ал Жараткандын амири жана каалоосу менен ошол күнгө дейре берилген аманаттын кайтарып алынуусу. Илим-билимге умтулдуруунун жолу да ушул чекке дейре уланат. Бардык кайраттуу илимпоздор, талыкпас изилдөөчүлөр Курандын чакырыгына шайкешип, илим сырларын ачып адамзатка ак кызмат кылуусу парз.

Пайгамбарыбыздын тикелей медицина тууралуу, айрыкча «сергек жашоо медицинасы» деп аталган гигиенага байланыштуу айткан көптөгөн акыйкат сөздөрү бар. Деги эле, медицина илиминин орчундуу бир бөлүгүн ушул салаа камтып турат. Анткени адамдын оору-сыркоолордон алдын ала сактануусу башкы маселе. Жакшылап көңүл бурулса, бул абдан жеңил. Ооруга чалдыккан соң, анан барып дарыланууга далбастоо эң эле кыйын, мүшкүл убарачылык. Ошол үчүн Пайгамбарыбыз бул маселеге өзгөчө көңүл буруп, оору-сыркоодон сактанууга байланыштуу сөздөрүн көп айткан.

«Алтын кылымда» айрыкча сырттан келген табыштар Мадинада жумуш таба алчу эмес. Мунун башкы себеби болсо, Пайгамбарыбыздын оору-сыркоонун алдын алууда койгон эреже-талаптары такай аткарылчу.

Алла Элчиси бир тараптан жүрөктөрдүн, жан дүйнөнүн руханий илдеттерин айыктыруу милдетин аркаласа, дагы бир тараптан адамдын ден соолугуна тиешелүү маселелерде кудум адис доктордой иш кылган. Тагыраак айтканда, айланасындагы адамдарды физиологиялык жана руханий илдеттерден сактоочу аргаларды колдонгон.

Чума оорусу

Пайгамбарыбыздын заманында чарасы табылбаган коркунучтуу жугуштуу оору бар болчу. Бүгүнкү СПИД оорусу кандай коркунучтуу болсо, ал кездеги чума оорусу да ошондой эле. Чумага каршы сахабалар өтө сактык менен мамиле кылчу. Анткени Пайгамбарыбыз аларды ар дайым чума оорусу тууралуу эскертип, бул оорунун алдын алуу аргаларын көрүшчү. Бул нурдуу жамаат өз ичинде, өз өлкөсүндө өздөрүн

сергек алып жүрүп, тазалыктын эрежелерин абдан жакшы сактаган. Бирок аскердик жортуулдардан улам Шам, Сирия, Алеппо жана Антакия сыяктуу жерлерге барышканда, жугуштуу оорулар кеңири тараган Византия аймактарынан келген чума оорусу аларга да залалын тийгизген. Амваста жайылган чума оорусунан улам отуз миң сахаба шейит кеткен.²⁴⁴

Ошол кезде «ислам үмөтүнүн ишеничтүү инсаны» деген лакабы бар Абу Убайда бин Жаррах да Амвастагы сахабалардын арасында болчу. Бул инсандын улуулугун ушундан билиңиз, азирети Умар көп жылдардан кийин кастыкка учурап, боорунан канжарланып төшөктө жаткан кезинде: «Кайран Абу Убайда азыр тирүү болгондо, аны өз ордума (халифалыкка) сунуш кылар элем» деген.²⁴⁵

Нажрандыктар Алла Элчисине келип, өздөрүнө эң ишенимдүү бир адам жиберүүсүн суранганда, Алла Элчиси Абу Убайдага карап: «Сен булар менен бирге бар» деп аны жөнөткөн.²⁴⁶

Ооба, ал үмөттүн ишеничтүү инсаны жана бейиш менен сүйүнчүлөнгөн он сахабанын бири болчу. Ушул улуу сахаба да чуманын адамдарды жалмап жуткан жеринде эле.

Азирети Умардын халифалык кылып турган кездери болчу. Алла Элчисинин халифасы мусулмандар тарабынан алынып, ислам өлкөсүнө кошулган аймактарды кыдырып, абалды өз көзү менен жакындан байкаар эле. Амваска да барышы керек болду. Бирок ал аймакта чума оорусу тараганын билгенден кийин, жолдон артына кайтты. Абу Убайда алдынан чыгып: «Умар, Алланын тагдырынан качып жатасыңбы?» деди. Умар болсо: «Ооба, Алланын тагдырынан кайра эле Алланын тагдырына качып жатамын» деп жооп берди. Бул – Умардын парасаттуулугу болчу.

Анын бул чечими туура болдубу? Артка кайтканы жакшы беле? Умар ушундай эки анжы ойго калган кезде, Абдуррахман бин Ауф аны күдүк ойдон арылтып, Пайгамбарыбыздын мына бул хадисин айтып берди: *«Эгер бир жерде чума та-*

244. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 7/93.

245. Ибн Касийр, Тафсирул-Куранил-азийм, 4/330; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/580.

246. Бухарий, фадааилу асхаабин-Набий 21; Муслим, фадааилус-сахаба, 54-55.

раганын уксаңар, ал жерге жолобогула! Эгер турган жери-
ңерден чыкса, андан качып башка жерге кетпегиле».²⁴⁷

Бул учурдагы заманбап медицинанын карантин деп ата-
ганынын дал өзү эмеспи? Кылымдар мурда бул Алла Элчи-
си айткан нерсеге бүгүнкү күндүн медицинасы да тан берип:
«Акыйкат, туура айттың» деп жатат.

2. Ала пес оорусу жана карантин

Ахмад бин Ханбал риваят кылган бир хадисте Пайгамба-
рыбыз мындай деген:

*«Арстандан качкандай ала пес оорусунан да алыс тургула!»*²⁴⁸

Бул хадистеги окшотуунун кээ бирөөлөр ойлогондой, ала
пес оорусунун микробдору менен да, ала пес оорусуна чалдык-
кан адамдын арстанга теңелүүсү менен да эч кандай байланы-
шы жок. Кыязы, кээ бирөөлөр ушул сыяктуу бир топ нерселерде
башкалардын калпы-чыны аралаш сөздөрүн туурашкан. Мик-
робду арстанга окшотууга аракеттенгени күлкүлүү нерсе. Алла
Элчисинин сөздөрүн жаңылыштык менен туш келди жорутан
туура эмес. Бул жерде айтылган качууну, бутунду чечип, артыңа
карабай качып жөнө деп түшүнгөн ого бетер туура эмес. Теске-
рисинче, эки ааламдын Көсөмү бул хадиси менен бизге ала пес
оорусу менен күрөшүү, андан сактануу аргаларын издөөбүз ке-
ректигин билдирген. Тагыраак айтканда, карантин аргасы ар-
кылуу оорунун таралышынын алдын алуу зарылдыгы айтыл-
ган. Адамдар арстандын чеңгелине түшүүдөн канчалык этият
болушса, ала пес оорусуна карата да ошондой сактык көрсөтүп,
алдын алуу керек. Алла Элчисинин ар бир сөзүндө өзгөчө маз-
мун жана тереңдик бар. Анын сөздөрүндө камтылган мазмун-
дардын чыныгы маанисин түшүнүү үчүн кээде үңүлө изилдеп,
олуттуу ой жүгүртүүгө туура келерин унутпаш керек.

3. Ит жана экологиялык система

Имам Муслим өзүнүн «Сахих» жыйнагында пайгамбары-
быздын бул хадисин баяндайт:

247. Бухарий, тыбб 30; Муслим, салам 98.

248. Бухарий, тыбб 19; Ахмед бин Ханбал, ал-Муснад, 2/443.

*«Бирөөңөрдүң идишин ит жалап койгон болсо, аны биринчи топурак колдонуп, жети жолу жууп тазаласын!».*²⁴⁹

Ал доордо бүгүнкүдөй микробсуздандыруучу дарылар жок болгон. Дезинфекция кылуу үчүн Алла Элчиси ошол кездин шартында көбүнчө топуракты колдонууну көрсөткөн. Кийинки убактардагы илимий изилдөөлөр көрсөткөндөй, топурак да суу сыяктуу тазалоо касиетине ээ. Айрыкча, топуракта тетралит жана тетрациклин сыяктуу заттар болгондуктан, булар кээ бир микробдорду өлтүрүп жок кылат. Демек Алла Элчиси топурак менен биринчи жуушту көрсөткөндө, идиштин оболу микробсуздандырылышын буйруган дей алабыз. Мындан башка, жогорудагы хадисте мына буларга да ишарат кылынган: иттин денесиндеги кээ бир оорунун жугуштуу микробдору адам организминде жукса, жашап өрчүп кете алат. Бул жакынкы кездерде гана аныкталган нерселердин бири.

Экинчиден, иттин тезеги ж. б. нерселери түгөлү менен адамдын ден соолугуна зыяндуу, шилекейи да ушундай. Алардан жуккан оорулар белгилүү баскычтардан өткөн соң, айыктыруу кыйынга турат. Ошондуктан, ит денесинен жуугучу оору микробдорун жоготуп, дезинфекциялоо өтө зарыл.

Үчүнчүдөн, жогоркудай тазалоо ыкмасынын маанилүү жагы, эң башында топурактын стерилдөө аргасы катары колдонулганы жана анын артынан окшобогон риваяттар боюнча алты же жети жолу суу менен жууш керектиги буйрулган. Бул хадис тууралуу Германия жана Англияда чыккан кээ бир журналдарда макалалар басылып, Пайгамбарыбыздын керемет баяны көрсөткөн чындык алар тарабынан да тастыкталган.

Пайгамбарыбыз иттер тууралуу ушунчалык кылдат мамиле кылгандыктан, бир жолкусунда өз ижтихады менен аларды өлтүрүүгө да буйрук берген болчу.²⁵⁰ Бирок кийинчерээк бул буйругун күчүнөн калтырган жана мындай деген: *«Эгерде иттер өз алдынча бир түрдү эл саналбаганда, аларды кырып салууга буйрук бермекмин».*²⁵¹

249. Муслим, тахарат 89-93; Тирмизий, тахарат 68.

250. Бухарий, бадул-халк 17; Муслим, тахарат 93.

251. Тирмизий, сайд 16; Абу Дауд, адаахий 21; тахарат 37.

Мунун мааниси, эгерде иттер түрдүү топтор ичинде адамдар, айбандар, өсүмдүктөр жана жансыз нерселер сыяктуу эле экологиялык системанын тең салмактуулугуна салымын кошкон өз алдынча түрлөрдүн бири болбогондо жана жаралмыштын талабы боюнча жашоого акылуу болбогондо, аларды кырып жок кылууга буйрук берер элем. Анткени иттер оорулардын микробдорунун очогундай бир жандык...

Бул жагынан алып айтканда да, Пайгамбарыбыздын айтмакчы болгону кереметтүү көрүнүш. Анткени, азыркы учурда жаңыдан гана тааныла баштаган жаратылыш мыйзамдары же болбосо экологиялык тең салмактуулук маселеси ошол күндөрдө эле иттерди туш келди кырбастык принциби аркылуу эскертилип, мыйзамдаштырылган. Биз ошондон 1400 жыл өткөндөн соң гана, узун тумшуктуу илек-илектер, киттер, пилдер жана носорог (керик) сыяктуу жаныбарлардын тукуму үзүлүп, тукум курут болбоосу үчүн аракет жасаш керектигин, ошондо гана жаратылыштагы тең салмактуулук бузулбай сакталарын үйрөнө баштадык. Ал эми Алла Элчиси ушунча жылдар мурда эле: *«Эгерде иттер өз алдынча бир түрдү эл саналбаганда...»* деп, тээ башынан эле өтө маанилүү бир маселени эскерткен. *«...Ал таразасын орнотуп койгон. Силер бул өлчөөнү бузбооңор керек»*²⁵² деген маанидеги аят ушул жалпы жаратылыш мыйзамын нускап турат.

Ооба, Алла Элчиси ар бир нерседе тең салмактуулукту сактай билген «тең салмактуулуктун өкүлү» болчу. Ошол себептен табияттагы тең салмактуулукту да сактап, жогорудагы сөздөрүндө билдиргендей иттерди кырдырмак эмес. Анын ушул кыска бирооз сөзүндө да биз тактай алган бир топ кереметтүү нерселер айтылган. Ким билет, балким келечекте Анын ушул эле сөзү дагы канчалаган акыйкаттарга илхам бере турган булак болушу мүмкүн. Ушул сөздөр айтылган доордун шарттарын эсепке алганда, бирөө өмүр бою ойлонуп отуруп, акырында ушул бир гана сүйлөмдү айткан болсо, аны генийлердин бирөө деп эсептесек туура болор эле. Алла Эл-

252. Рахман сүрөсү, 55/7, 8.

чиси болсо, ушуга окшогон миңдеген акыйкаттарды айтып отурат. Ушундан улам, генийлер Анын босогосуна да даай албас тилемчилердей эле болуп калат.

Корутундулап айтсак, бардык окуя-кубулуштар өздөрүнө гана таандык тилдери аркылуу ар дайым Алла Элчисинин акыйкаттыгын тастыктап: «Сен Алланын Элчисисиң, айткандарың акыйкат» деп жаткандыгы талашсыз. Илимге болгон так жана анык түшүнүк тереңдеген сайын, күндөрдүн биринде бардык адамдардын Ага баш ийүүсү шексиз. Күнүбүздө илим түрлөрү жаратылыштын ичи-койнуна сүңгүп кирип, Пайгамбарыбыздын айткан сөздөрүн жана Курани Каримдин акыйкаттарын изилдөөгө өттү. Мунун натыйжасында акыйкатка көзүн жумбаган чынчыл адамдар күн өткөн сайын Алла Элчисинин айткандарынын тууралыгын тереңдей түшүнүүдө жана Аны бүт ааламга угузууга аракет жасоодо.

4. Кол тазалыгы

Тирмизий менен Абу Дауд риваят кылган бир хадисте, Алла Элчиси мындай деген:

*«Тамактын берекеси – тамактан мурун жана кийин кол жууш».*²⁵³

Тамактын, дасторкондун берекесин, тазалыгын, адалдыгын сактоону кааласаңыз, азык-түлүктүн берекелүү болуусун үмүт кылсаңыз, тамак жээрден мурда жана тамактан кийин даарат алгандай колуңарды жуугула делген.

Алла Элчиси тазалыктын эрежесин сунуштаган. Муну акылыбыз аркылуу биле алмак эмеспиз. Асыресе, ошол замандагы адамдар бир эле тырмактын арасында миллиондогон микробдор бар экендигин такыр билчү эмес. Ал заман тургай, азыркы кездерде да мунун илимий жагын канча адам билет?

Ошондой эле, уйкудан турар замат колду бир идишке тыга салбоо керектигин, оболу колду жакшылап жууш зарыл экенин, анткени уйкудагы адам өз колдорунун кайда

253. Абу Дауд, атъима 11; Тирмизий, атъима 39.

болгонун биле албасын баяндап,²⁵⁴ Алла Элчиси айрыкча кол тазалыгына өтө маани берүү керектигин кайра-кайра баса белгилеген.

Медицина илиминин адистерин муну азыркы доордо гана түшүнүп, жалпыга эскертүүдө. Адам уктаган кезинде колу дененин ар жерине тийип, микроб жуктурганын эч биле албайт. Анан колун жуубай туруп оозуна салса, эмнелерди жутарын айтуунун кереги барбы?

Алла Элчиси колго жуккан микробдорду билип, бул маселени үммөтүнө айтып катуу эскерткен замандарда, микроскоп, рентгендик шоолалар аппараты же лабораториялык аппараттар бар беле? Жок. Булардын эч бирөөсү болгон эмес. Бирок баарынан мурда бир акыйкат бар болчу: Ага түрдүү аян жолдору менен бул нерселерди үйрөтүп билдирген Улуу Жараткан. Ал Улуу Мугалимден алган сабагына жараша ар дайым өз үммөтүнө жеткизген. Ошондуктан, Анын айткандарынан кыпындай да жалган табылуусу мүмкүн эмес.

5. Ооз жана тиш тазалыгы (Мисвак)

Атактуу алты хадис жыйнагынын бардыгында бирдей риваят кылынган жана кыркка жакын сахабанын колу коюлган Мутаватир хадисте Алла Элчиси мындай дейт:

*«Эгерде үммөтүмө оорчулук келтирүүдөн тартынбаганымда, аларга ар бир намаздын алдында мисвак колдонууну буюрмакмын».*²⁵⁵

Өз үммөтүн оорчулукка салбайын деп, жогорудагыдай буйрук берүүдөн тартынбаганда, мисвак кылуу кудум даарат алган сыяктуу намаздын парздарынын бири болуп калмак. Албетте, бул ислам динибиздин жеңилдик рухуна төп келмек эмес. Анткени ар бир адам каалаган убакта мисвак таба албай калышы мүмкүн эле.

Мисвак колдонуу парз болбогону менен, маанилүү, зарыл сүннөт. Мурункулар бул маселе тууралуу том-том китептер-

254. Бухарий, вудуу 26; Муслим, тахарат 87-88.

255. Бухарий, жума 8; Муслим, тахарат 42; Абу Дауд, тахарат 25; Тирмизий, тахарат 18; Насай, тахарат 7; Ибн Мааж, тахарат 7; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад 1/80.

ди жазган. Азыркы учурдагы изилдөөчүлөрүбүз да мисвак тууралуу ар тараптан илимий изилдөөлөрдү алып барышып, пайдалуу жактары аябай көп экендигин баса белгилөөдө.

«Мисвак» деген сөздүн этиш формасы болгон «са-ва-ка» сөзү – тишти тазалоо деген мааниде. Ошондуктан, бул мисвак өсүмдүгү менен гана чектелбейт. Кол манжалары, туз, тиш пастасы же башка нерселер менен да тиштерди жууп тазалоо мүмкүн. Ар ким өзүнө ыңгайлуу ыкма менен тишин тазалай алат. Бирок мисвактын өзүнө таандык артыкчылыктары бар экенин унутпаган оң.

исламды бизге жеткизүүчү (Куруучу эмес, анткени диндин куруучусу жалгыз Алла Тааланын Өзү. Пайгамбарыбыз болгону Анын динин бизге жеткизген.) улуу Пайгамбар күнүгө беш-он жолу мисвак колдонууну сүннөт катары буйруп, күнүбүздөгү тиш тазалыгы, тиш гигиенасы түшүнүктөрүнөн алда канча алдыда турган. Карапайым калкты мындай койгондо, тиш доктурларынын да күнүгө беш-он жолудан тиштерин тазалашы күмөн. Пайгамбарыбыз күндөлүк тиш тазалыгы эң аз дегенде ушул санакка жетер эле. Түндөсү бир нече ирет ордуна туруп намаз окуп, ар бир окуган намазынан мурда сөзсүз мисвак колдонуп тиштерин тазалачу.²⁵⁶ Таң намазында, ишрак (күн чыгыш) жана шашке намаздарында, бешим, асыр, шам жана куптан намаздарында, намазга туруунун алдында жана ар бир даарат алган кезинде мисвак колдонуп, анан бир нерсе ичкен жана жегенден соң да тиштерин тазалачу. Мунун баарын санай турган болсок, Алла Элчисинин жогоруда айтылгандан алда канча көп ирет мисвак колдонуп, тиштерин тазалагандыгына күбө болобуз.

6. Тамактануу өлчөмү

Оорулардын алдын алып, ден соолукту коргоо маселесине байланыштуу Алла Элчиси дагы мындай дейт:

*«Тамактанган кезде, ашказандын үчтөн бирин тамакка, үчтөн бирин суусунга, калган үчтөн бирин абага калтыргыла. Алланын эң жаман көргөн идиши – жык тотурулган ашказан».*²⁵⁷

256. Бухарий, вудуу 73; Муслим, тахарат 42-48.

257. Тирмизий, зухд 47; Ибн Мааж, атьима 50; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/132.

Ушул мазмунда айтылган башка хадистер да бар. Ошолордун биринде Алла Элчиси мындай деген: *«Үммөтүм тууралуу эң эле корккон нерселерим: чоң курсактык, көп уктоо, жалкоолук жана «якыйн» алсыздыгы»*.²⁵⁸

Хадисте айтылган нерселер акыркы эсепте бир эле натыйжага биригет. Өз өмүрүн башаламан, эсеп-кысапсыз, капилетте кайдигер өткөрүп, өмүрүнүн акырына дейре беймарал уйкуга берилип өткөн адамдын курсагына казы байлап семирүүсү, чампайып курсак салуусу талашсыз. Адам толгон сайын көп жейт. Көп жеген сайын ыйман күчү алсырайт. Башкача айтканда, көп жеген адам албетте, көп уктайт. Көп уктаган адамдын ыйман кубаты алсыз тартып, «якыйн» болбойт.²⁵⁹

Кайсы тарабынан алып караганда да, булардын бардыгы Алла Элчисин өз үммөтү тууралуу кабатырга салган нерселер. Сөздү медицина илиминин окумуштууларына калтырып, алардын илимий корутундуларынан пайдаланыңыздар демекчимин. Окуп чыккан болсоңузда, Алла Элчисинин кылымдар мурда эле айтып кеткен сөздөрүнүн нукура акыйкат экендигине, кынтыксыз чындыкты айткандыгына көзүңүз жетет.

7. Сүрмө

Дагы бир хадисти айта кетпесек болбос. Алла Элчиси мындай дейт:

«Көзүңөрдү сүрмө менен эмдегиле. Анткени ал көзүңөрдү ачып, кирпичиңерди багат».²⁶⁰

Жүрөктөрү нурданган дарыгерлерибиз айтышат: көз жана кирпичтердин күтүмүндө эң пайдалуу дары – Алла Элчиси айткан сүрмө. Биз айтар элек, келечекте косметика жаатында сүрмө доору келиши мүмкүн. Терини коргоо өзгөчөлүгү жогору, антибиотик таасири жакшы дагы бир каражатты да Пайгамбарыбыз сүрмө сыяктуу сунуштаган болчу. Ал баа-

258. Суютий, ал-Жаамис-сагийр, 1/24.

259. Якыйн – шек-күмөнгө жол бербес даражадагы терең, күчтүү ыйман.

260. Тирмизий, либаас 23; Ибн Мааж, тыбб 25.

луу зат – кына болуп саналат.²⁶¹ Кынанын стерилизациялык кубаттуулугу учурда колдонулуп жүргөн иод тунмасы менен мерфсилон сыяктуу заттардан бир топ жогору турары илимий жактан аныкталган.

Сыядан (сейдана)

Бухарийде, Абу Хурайрадан риваят кылынган бир хадисте мындай делген:

«Мына бул сыядан – өлүмдөн башка бардык ооруга шыпаа»²⁶²

«Бардык оору» деген сөз арабчада көптүктү билдирүү маанисинде айтылган. Ошону менен бирге эле, сыядан өсүмдүгү жакшылап изилденсе жана анын дарылык касиети илимий жактан анализделсе, канчалаган ооруларга шыпаа болмок. Жогорудагы хадисте айрыкча эки маселе тууралуу баса белгиленген:

Биринчиси: сыядандын шыпаалуулугу.

Экинчиси: анын баары бир өлүмгө дабаа эместиги. Биз маселени илимий жактан толук чечмелөөнү ушул тармактын окумуштууларына калтырып, бир-эки нерсе тууралуу гана айткыбыз келет:

Оорулуу адамдарга, айрыкча айыгып келаткан учурларында мол протеин алуусу өтө зарыл. Муну менен бирге жогору калория, мол витаминдер жана оңой сиңүүчү азыктарды колдонуу да өтө зарыл. Ар бир дарыгер оорулуу адамдарга ушуларды сунуштаса керек. Себеби, жогорудагыдай талап ишке ашкан кезде, бир тараптан оорулуу адам күчүнө кирсе, дагы бир жагынан сиңирүүгө ашыкча күч жумшабайт.

Илимий изилдөөлөр билдиргендей, ушул өзгөчөлүктөрдүн бардыгы сыяданда табылат. Алла Элчиси өз оюнан чыгарып эле айта бербейт. Анын айткандары Алла Таала Ага билдирген айныгыс чындык.

261. Тирмизий, либаас 20; тыбб 13; Абу Дауд, таражжул 18.

262. Бухарий, тыбб7; Муслим, салам 88-89.

9. Ичкилик дары болбойт

Таарык бин Сувайд баяндайт:

«Бир кеселим бар эле. Ичкиликке тыюу салына элек кезде оорумду арак колдонуп дарылачумун. Арак арам кылынгандан кийин, Алла Элчисине барып абалымды айтып, ичкилик ичүүгө уруксат сураганымда, Ал мындай деди: *«Жок, ичкиликтин өзү оору. Ал эч качан дары болбойт»*.²⁶³

Дүйнөнүн бардык жерлеринде ичкилик симпозиумдары өтүүдө. Илимпоздордун бардыгы ичкиликтин бир эле тамчысынын да адамды физиологиялык жана руханий жактан деформацияга дуушар кыларын бир ооздон тастыктап жатышат. Алла Элчиси болсо, бул маселени кылымдар мурда эле таасын белгилеп, ичкиликтин өзү тикелей оору экендигин айткан.

10. Сүннөт

Алла Элчиси он нерсени адамдык касиет деп санаган. Ошонун бири – сүннөт кылдыруу.²⁶⁴

Учурдагы илимпоздор да бул тууралуу окшош пикирде. Алардын айтуусу боюнча, сүннөт териси кесип салынбаганда кирлерди, микробдорду астына жыйнап, сезгенүүгө жана рак оорусунун пайда болуусуна жол ачышы мүмкүн. Сүннөт кылдыргандар мындай коркунучтан алыс болушат.

Бул маселеде да батыштыктар биздин кээ бир маңкурттардан көп алдыда баратат. Учурда Америка жана Англияда сүннөт кылдыргандардын саны миллиондоп саналат.

Ушул жерге дейре, Алла Элчисинин жана башка пайгамбарлардын тууралыгы, чындыгы жөнүндө сөз кылдык. Пайгамбарлардын ар бири тууралыктын, акыйкаттын туу чокусунда турушкан. Алар өмүрүндө кенедей да жалган сөз айтпаган. Албетте, алардын сөздөрүнө кыпынчалык туура эмес нерсе аралашып калганда, алар эч кимди туура жолго баштай алмак эмес. Алар болсо адамзатты ак жолго салуу жана бе-

263. Муслим, ашриба 12; Тирмизий, тыбб 8; Тахавий, Шарху мабаанил-асар, 1/108.

264. Бухарий, либаас 63; истиъзаан 51; Муслим, тахарат 49.

йишке алып барган туура жолду көрсөтүү үчүн келген. Ооба, тууралык, акыйкат маанилери денеге айланар болсо, андан жаркыраган пайгамбарлык касиеттери чыга келмек...

Пайгамбарыбыздын чынчылдыгы сансыз айкын далилдер менен тастыкталып отурат. Мында биз Алла Элчисинин чынчылдыгын үч бөлүмгө ажыратып баяндаганга аракет жасадык. Албетте, айтар оюбузду ушундайча жыйынтыктап көпчүлүктүн назарына сунуу бизге тиешелүү чала-чарпы иш болду. Анткени Анын акыйкаттыгын жүз миңдеген далилдер менен, сан түркүн сырларын том-том китеп кылып баяндаган туура болмок. Негизинен, бул темага тиешелүү бардык нерсени эч ким айтып бүтүрө алышы мүмкүн эмес. Кыяматка чейин Анын айткандары ар дайым туура чыгып, ар бир доордун адамдары Анын акыйкатынын улам бир тереңдикте ачылганына күбө болушат.

Акырет ааламында болсо, Алла Элчисинин акыйкаты бардык адамга айкын болот. Анын Жаратканга тиешелүү сыпаттар жана ысымдар жөнүндө айткандарын ар бир адам рух күзгүсүнүн айкындык деңгээлине жараша көрүп, Анын сөздөрүнүн чындыгын толук түшүнө алат. Бейиш, тозок, үрлөр, бейиш жаштары... бардыгы Алла Элчисинин бизге айтып бергениндей алдыбызга чыгып, түбөлүктүүлүктүн тили менен «чын айткансың» дешет...

ИШЕНИМДҮҮЛҮК

Пайгамбарларга таандык экинчи өзгөчөлүк – бул ишенимдүүлүк сыпаты. Ишенимдүүлүк арабчада «аманат» деп айтылып, «ыйман» деген сөз менен тамыры бир. «Ыймандуу» деген маанидеги «момун» да ишенүүчү, ишенимдүү инсан дегенди билдирет. Пайгамбарлар болсо ыймандуулуктун туу чокусунда туруп, ишенимдүүлүктө да ааламга өрнөк болгон инсандар.

Курани Карим пайгамбарлардын ушул сыпатына көптөгөн аяттарында токтолуп өткөн. Ошол аяттардан бир нечесин мисал келтирели: «*Нухтун эли пайгамбарларды жалганга*

чыгарышты. Ошондо алардын тууганы Нух: «(Аллага каршы болуудан) коркпойсуңарбы? Мен силерге жөнөтүлгөн ишенимдүү элчимин. Алладан айбыгып, мага баш ийгиле» деген эле».²⁶⁵

Нух пайгамбар өз калкына мындай демекчи болгон: Дагы эле айбыгып жамандыктан сактангыңар келбейби? Мен ишенимдүү, аманатка бекем, кыянаттыктан алыс элчимин. Демек, жогорудагы аятта пайгамбардын оозу аркылуу пайгамбарлыктын аманат (ишенимдүүлүк) сыпаты көрсөтүлгөн.

Ошол сыяктуу: «Аад калкы да пайгамбарларды жалганга чыгарды. Ошондо тууганы Худ аларга: «(Аллага каршы болуудан) коркпойсуңарбы? Мен силерге жөнөтүлгөн ишенимдүү элчимин» деген эле».²⁶⁶

Жана: «Самуд калкы да пайгамбарларды жалганга чыгарды. Ошондо тууганы Салих аларга: «(Аллага каршы болуудан) коркпойсуңарбы? Мен силерге жөнөтүлгөн ишенимдүү элчимин» деген эле».²⁶⁷ Ошондой эле: «Луттун эли да пайгамбарларды жалганга чыгарды. Ошондо тууганы Лут аларга: «(Аллага каршы болуудан) коркпойсуңарбы? Мен силерге жөнөтүлгөн ишенимдүү элчимин» деген эле».²⁶⁸

Куранда ушуга окшогон ишенимдүүлүк, аманат тууралуу айтылган аяттар арбын болсо да, өрнөк катары жогорудагыларды келтирүү менен чектелебиз.

«Муумин» – Жараткан Алланын ыйык ысымдарынын бири. Ошону менен катар, Ага ишенгендердин да өзгөчө маанилүү ысымы болуп саналат. Эмне үчүн Алла Таала «Муумин» деп аталат? Себеби, Ал – ишенимдин башаты. Бизге ыйман-ишенимди Ал Өзү берген. Андан бизге ар дайым ишеним тамчылары жаайт же күргүштөгөн ишеним дайрасы агат. Пайгамбарларга ишенимдүүлүк сыпатын тартуулаган да Ал Өзү. Демек, ишенимдүүлүк, ыйман, аманат деген нерсе бизди пайгамбарларга, пайгамбарларды Алла

265. Шуара сүрөсү, 26/105-108.

266. Шуара сүрөсү, 26/123-125.

267. Шуара сүрөсү, 26/141-143.

268. Шуара сүрөсү, 26/160-162.

Таалага байланыштырып турат. Натыйжада мындай байланыш бизди Жаратуучу менен макулдуктардын тыгыз алакасына жеткирет. Бул маанилердин бардыгы «аманат» (ишенимдүүлүк) деген сөзгө барып такалат жана жогорудагыдай байланышты түшүнө билүүнүн мааниси зор.

Бардык пайгамбарлардын жана сүйүктүү Пайгамбарыбыздын эң башкы сыпаты аманат болгондой эле, Жебреил периштенин да маанилүү сыпаты болуп саналат. Курани Карим Ал тууралуу: *«Ал периштелер баш ийген, ишеничтүү элчи»*²⁶⁹ дейт.

Ооба, Жебреил периште Жараткандын жарлыгын кылт эттирбей аткарган, өз милдетин эң ишеничтүү аткарган элчи. Курани Карим бизге ушундай ишеничтүү башаттар менен келген. Алла Тааланын сыпаты – Муумин, Анын айткандары ишенимдүүлүктүн кайнар булагы. Курани Карим Жараткандын *«ишенимдүү»* деп аталган периштеси аркылуу бизге келген. Ошондой эле, Курани Карим ишенимдүү Пайгамбар Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) жана Анын ишенимдүүлүккө толгон үмөтүнө түшкөн.

Курани Каримден ар ким өзүнүн руханий, илимий даражасына жараша пайдаланган. Жебреил периште да ошол пайдага ээ болгондордун бири.

Бир күнү Ал Пайгамбарыбызга келип мындай деген: *«Алла Куранында мени «ишенимдүү» деп атаганга чейин, кийинким кандай болор деп сарсанаада жүргөмүн. Ушул сөздөн кийин тулку боюм ишенимдүүлүккө толуп-ташты»*²⁷⁰...

ИШЕНИМ ПАЙГАМБАРЫ

Пайгамбарыбыз, эң эле башында, Алладан алган аяндарын адамдарга жеткизүүдө ишенимдүү. Тагыраак айтканда, Анын аманатка кылчалык кыянат жасашы мүмкүн эмес. Андан кийин, бүткүл жаратылыш-макулдуктарга карата ишенимдүү. Ал ишенимдүүлүктүн кайталангыс өрнөгү экендигин өз жашоосунда таасын көрсөтө алган. Анан Ал ишенимдүүлүк-

269. Таквир сүрөсү, 81/21.

270. Кади Ияз, аш-Шифаа, 1/17.

түн кандай зарыл экендигин түшүндүрүп, биздин ыйманыбызды туура багытка жетелеген. Эми Анын ушундай өзгөчөлүктөрү тууралуу сөз кылалы.

а. Пайгамбарлык милдетиндеги тактыгы

Алла Таала Өз Элчисин аманатка бекем, ишине так ишеничтүү инсан катары тандаган. Пайгамбарыбыз да өмүр бою ушундай ишенимдүүлүктү баш оту менен бериле аркалап, ар дайым мунун толкуну менен жашаган. Кала берсе, вахий келген кезде бир сөздү болсо да түшүрүп албайын деп катуу толкунданып, Жебреил алып келген вахийни окуп бүтө электе эле аларды жаттап калуу үчүн кайра-кайра кайталаганга ашыкчу. Буга өтө эле жан далбас ургандыгынан улам, Курани Карим акыры Ага мындай деген:

*«(Элчим!) Куран тңшкөндө ага шашылып тилиңди кыбыратпа. Аны (жүрөгүңө) уютуп топтоо жана окутуу Бизден. Ошондуктан, аны Биз окуган кезде, окулушун ээрчи. Сөзсүз, кийин аны тңшкөндүрүң да Бизден».*²⁷¹ Курани Карим Ага аманат катары тапшырылган. Бул касиеттүү аманатка бекем боло албоодон кабатырланып, жүрөгү түшө коркор эле. Ошондуктан, Алла Таала Ага дем берип, Элчисинин аманатка тактыгын, ишенимдүүлүгүн баса белгилеген.

Алла Элчиси бүт өмүрүн аманатка бекем жана так болууга арнап, буга чоң кайрат-күчүн сарптаган жана өзүнө берилген бул аманаттын оор салмагын терең сезген.

Ошондуктан, «коштошуу ажылыгында» Күн көк жээктен батып бараткан кезде, Ал өзү да куттуу өмүрүнүн акырына чыгып баратканын сезип, жан жолдошторуна ошол чоң жоопкерчилигин дагы бир жолу кайталап эскертип: «Жакында мени силерден сурайт, (обогу мен сурайын): вазыйпамды толук жеткирдимби?» деп кайра-кайра сурады. Сахабалардын баары жер менен көктү жаңырта бир ооздон: «Ооба, сен вазыйпанды толук жеткирдиң! Кемчиликсиз аткардың!» деп жооп беришти. Ошондо эки ааламдын Көсөмү колдорун көтөрүп: «Алла, күбө бол!» деген эле.²⁷²

271. Кыямат сүрөсү, 75/16-19.

272. Бухарий, хаж 132; Муслим, хаж 147; Абу Дауд, манасик 57.

Ооба, аманатка тактык тикелей Жараткандын Өзүнөн башталып, Жебреилге, андан кийин Алла Элчисине барып жеткен. Андан ары үмөтүнө которулган. «Коштошуу ажылыгында» үмөтүнүн күбөлүгүнө кайра-кайра сунулуп, Жаратканга дагы бир ирет байланыштырылган.

Эң ишеничтүү хадис китептеринде баяндалгандай, Алла Элчисинин аманатка тактыгына байланыштуу Айша энебиз (радиаллаху анха) мындай деген: «Эгерде Алла Элчиси өзүнө түшкөн аяттардын бирөөсүн жашырган болсо, сөзсүз мына бул маанидеги аятты жашырмак²⁷³: *«(Мухаммед!) Ошондо Алла да жакшылык кылган, сен да жакшылык кылган адамга (Зайдга): «Жубайың менен ажыраша, Алладан айбык!» деп, Алланын жарыялай турган буйругун ичинде жашырып жаттың. Адамдардан чочугансың, негизи Алладан гана коркуу эң туура»*.²⁷⁴

Бул аят мындай себептен улам түшкөн эле: Алла Өз Элчиси жанында өстүргөн, азаттыкка чыгарган кулу Зайд бин Харисаны энелеш тууганынын кызы Зейнеп бинт Жахш менен үйлөнтүп койгон болчу. Бирок алар эптүү жашап кете алышкан жок. Зейнеп энебиз (радиаллаху анха) Алла Элчисинин буйругуна баш ийгени үчүн гана Зайд менен үйлөнүүгө макул болгон. Башынан эле каалоосуз, ыргылжың абалда болгондуктан, күйөөсүнө карата ылайыктуу сый-урмат менен жылуу мамиле көрсөтө албай кыйналды. Ал эми Алла Таала анын Зайддан ажырашып, Пайгамбар жубайларынын катарына кошулуусун эчактан эле буйруган болчу. Бирок ошол кезге чейин арабдардын арасындагы каада-салт боюнча, бир адамдын «балам» деп атаганы анын өз баласы сыяктуу кабыл алынчу. Мындан улам анын аялы да өз келини болуп саналчу. Зейнеп мурун энеси аркылуу Алла Элчисине сунуш этилген эле. Бирок Алла Элчиси бул сунушту кабыл кылган эмес. Эми келип, бул никелешүүнү тикелей Алла Тааланын Өзү буйруганда, Зейнеп менен үйлөнүү Алла Элчисине өтө оор туюлду. Арга канча, буйрук жогорудан келген.

273. Бухарий, таухид 22; Муслим, ийман 288.

274. Ахзаб сүрөсү, 33/37.

Айша энебиз (радиаллаху анха) ушул маселеге карата: *«Эгерде Алла Элчиси өзүнө келген аяндардын ичинен кандайдыр бир аятты жашырган болсо, ушул нике тууралуу айтылган аятты жашырмак»* деген. Демек, Ал өзүнө келген аяндарга карата айрыкча ишенимдүүлүк менен, тактык менен мамиле кылган. Ал эң кичинекей бир маселени да көпчүлүктөн жашырып жапмак эмес.

б. Бүткүл ааламга ишенимдүү инсан

Алла Элчиси пайгамбарлык милдетинде Жараткандан келген аяндарга карата кандай ишенимдүү жана так болсо, Анын жан дүйнөсүндө терең тамыр тарткан бул ишенимдүүлүк бүткүл жаратылыш жана ааламды камтып турган.

Күндөрдүн биринде Ал этикафта ²⁷⁵ турганында, Сафиййа энебиз (радиаллаху анха) Пайгамбарыбызга келип, жанында бир аз отурган соң, үйгө кайтууга уруксат сурады. Алла Элчиси жубайын чыгарып коюу үчүн сыртка чыгып бир нече кадам баса элегинде, сахабалардан бир-экөөсү алардын жанынан токтоосуз өтүп баратышкан болчу.

Эки ааламдын Көсөмү аларды дароо токтотту да, Сафиййа энебиздин жүзүн ачып: «Карагыла, бул менин жубайым Сафиййа» деди.

Сахабалар төбөдөн чагылган соккондой апкаарый түшүп: «Алла сактасын, Пайгамбарым! Сиз тууралуу жаман ойломок белек?» дешти.

Бирок Алла Элчиси ар бир сөз-аракетинде өрнөк болчу асыл адаты менен бул жолу да сабак бергиси келген эле. Ошондуктан, ал: *«Шайтан ар дайым адамдын кан тамырында айланып жүрөт»* - деди.²⁷⁶

Демек, шайтан адамга ушунчалык жакын жүргөндүктөн, адамдын башына не деген жаман ойлорду салбайт. Ушул тапта

275. Бир нече күн мечиттен чыкпастан ибадат кылуу этикаф деп аталат. Айрыкча, Рамазандын акыркы он күнүндө мечитте ибадат, илим үйрөнүү менен алектенүү зарыл сүннөттөрдөн болуп саналат (котор.).

276. Бухарий, итикаф 8; бадул-халк 11; Муслим, салам 24-25; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 24/72.

минден бир, ал тургай миллиондон бир мүмкүндүк менен болсо да, адамдын оюн тескери буруп: «Алла Элчисинин жанындагы аял ким болду экен?» деген күмөнгө түртсө, Алла сактасын, ал адамдын түбөлүктүү жашоосун кыйратып, ыйман нурун биротоло өчүрүп таштамак. Ошондуктан, мээримдүүлүккө толгон улуу Пайгамбар дароо мындайдын алдын алып, ары өзүнүн тактыгын көрсөтүп, ары жамаатынын ыйманын коргоп жатты.

Ушул мисалдагыдай, Ал ар бир иште тактыкка, ишенимдүүлүккө ушунчалык чоң маани берчү. Ансыз да, пайгамбар боло элек кезиндеги лакап аты «Амиин» (ишенимдүү инсан) болгон эмес беле?²⁷⁷

Жада калса, кийинчерээк Анын айыгышкан жоосуна айланып кеткендер да Аны ушундай ишеничтүү инсан катары таанышчу эмес беле? Ал ушунчалык ишенимдүү болгондуктан, Абу Жахилге бирөө келип, ар-намысын, бардык кымбаттуу нерселерин кимге аманат катары калтыра аларын сураган болсо, эч ойлонбостон: «ал-Амиинге» деп жооп бермек. Ооба, анын оюна алгачкы болуп Мухаммед Амиин (саллаллаху алейхи васаллам) келери бышык. Алла Элчиси бүт өмүрүн ушундай мыкты ишенимдүүлүк менен өткөрө алган.

Анын тактыгына, ишенимдүүлүгүнө караңыз, бир аял өзүнүн баласын чакырып: *«Кел, кел, сага бир нерсе беремин»* деген кезде, дароо ага: *«Балаңа эмне бересиң?»* деп кайрылган. Аял: *«Бир нече даана курма беремин, Пайгамбарым»* дегенде, *«Эгер ага эч нерсе бербесең, жалганчы болмоксуң»* ²⁷⁸ деген.

Анткени Алла Элчиси калп айтууну мунафыктын белгиси катарында санап, андан таптакыр алыс болгон. Калп айтуу – мунафыктын үч белгисинин бири болчу. Калган эки белги: сөзүндө турбастык жана аманатка кыянат кылуу болуп саналат.²⁷⁹ Мунафыктык Алла Элчисинен канчалык алыс болсо, аманатка кыянатчылык да ошончолук алыс эле.

277. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/425; Хаким, ал-Мустадрок, 1/628; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/323; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/121.

278. Абу Дауд, адаб, 80; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/447.

279. Бухарий, ийман 24; Муслим, ийман 107.

Алла Элчисинин аманатка бекемдиги, тактыгы жан ишенимдүү мамилеси адамдарга гана каратылып калбастан, бардык жаратылышты камтып турат.

Бир жолу, сахабалардан бирөө колунда жеми бардай кыймыл көрсөтүп, минер атын алдап чакырганын көрүп, Пайгамбарыбыз мындан абдан нааразы болду жана ал сахабаны чакырып, катуу эскертип, жаныбарларга карата болсо да чынчыл, ишенимдүү болуш керектигин айткан.

Дагы бир жолу согуштан кайтып келе жатышканда, сахабалардан бир-экөөсү канаттуунун балапандарын уясынан алып, кызыга карап жаткан. Ошол замат эне куш келип калат жана балапандарын уясынан таппай чырылдап айлана баштады. Чебелектенип уясына тийип-учуп, тим эле чыр айланып безеленет. Алла Элчиси муну көрө калып, *«Балапандарын дароо уясына койгула, энесин беймаза кылбагыла»* деп буйрук берди. Ал мындай кылыктын жер жүзүнүн ишенимдүү инсандарынын өкүлдөрүнө жарашпай тургандыгын айтмакчы болгон эле.²⁸⁰

Албетте, Анын нур-шооласынан наар алган куттуу сахабалары да Аны өрнөк тутуп жашашкан.

Ошол сахабалардын бири, үммөтүнүн эң ишенимдүүсү – Абу Убайда бин Жаррах. Ал азирети Умардын доорунда Шамда аким болуп турганында, Рим императору Гераклий кошууну менен келип, Шамды кайра алууга аракет жасайт. Ошондо Абу Убайданын жанында аз гана адам бар болчу. Ошондуктан, шаарды коргоп калууга мүмкүнчүлүктөрү аз болуп, Шамдын калкын бир жерге жыйнап: «Силерден жизя (салык) топтогон элек. Бул жизя үчүн силерди коргоо милдетибиз бар. Бирок азыр ага ал-күчүбүз жетпей, силерди коргой албай турабыз. Ошондуктан, алган жизянын баарын кайра өзүңөргө кайтарамын. Муну жаныбызда сактаганыбыз туура болбойт» дейт.

Ушундан соң, чогултулган жизялар кайра өз ээлерине таратылып берилет. Бул кызыктуу көрүнүшкө таң калган ке-

280. Абу Дауд, жихад 112; адаб 164; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/404.

чилдер жана поптор чиркөөлөргө жыйналып, «*Мусулмандарды бизден айра көрбө!*» деп Жаратканга жалбарышат. Мусулмандарды узатып жаткандарында да: «*Кудай буюрса кайра келип, бизди Гераклийдин зулумунан куткараарсыңар!*» дешет.²⁸¹

Абу Убайда аманатка бекемдигин, ишенимдүүлүгүн иш жүзүндө көрсөткөндүктөн, христиандардын да көңүлүнөн түнөк таба билген улуу такыба инсан болгон. Бүгүнкү күнү Батыш бизди укпаса жана Европага жөнөткөн адамдардын да сөздөрүн уккусу келбей жаткан болсо, мунун толук түрдө өз кемчилигибизден келип чыккандыгын билгенибиз жөн. Бизде кем болуп турган эң негизги нерсе – башта айтып өткөн тактык жана ишенимдүүлүк экендиги талашсыз. Ушул касиетке кайрадан ээ болгон кезибизде, бардык адамзат ишеним арта алгыдай элди таба алат. Бул ааламдык масштабда кайрадан ордубузду тапкандыгыбыздын зор кадамы болуп калат.

Мусулмандар бийлик жүргүзгөн жерлерде мындай ишенимдүүлүк маанайы кадыресе көрүнүш болгон. Жада калса жортуулга аттанып бараткан жолунда мусулман кошуундары аралап өткөн бактардан мөмө-жемиш жесе, анын акчасын мөмөнү үзгөн дарактын бутактарына илип коюп кетишкен. Ошондуктан, ишенимдүүлүктүн өрнөктөрү болгон мусулман кошуундары кайсы бир аймакты алаарда эң оболу кылыч менен эмес, ишенимдүүлүк жана тактык менен ал жердегилердин жан дүйнөсүн эркисиз багынта билишкен.

в. Үммөтүн тактыкка үндөгөн

Пайгамбарлар Султаны (саллаллаху алейхи васаллам) Жараткандан келген буйруктарды өзгөчө тактык жана ишенимдүүлүк менен өз калыбында сактап, ишенимдүүлүк ааламын бүт жаратылыш сыярлык даражада кеңири кармаган. Үммөтүн да ушул мүнөзгө тарбиялап, адамзат ичинде ишенимдүү эл катары өмүр сүрүүгө чакырган. Анын жанында кылчалык кыянаттыкка жол берилген эмес. Бир дагы мусулмандын артынан сүйлөө, ушактоо деген болбогон.

281. Балаазурий, Футухул-булдаан, 1/143.

Ушак-айыңдын жыты чыгар замат Ал дароо эскертүү берип, жаркын жан дүйнөсүнө ушактын чаңы конуусуна эч качан жол бербеген.

«Баланча деген аялдын мойну кандай узун» деген Айша энебизге (радиаллаху анха): «Аны ушактап, этин тиштедиң» дегени,²⁸² кылмышынан улам жазаланган Маиздин артынан сүйлөгөн бир сахабага да дал ушундай эскертүү бериши²⁸³ Анын ар дайым сөз-аракетинде так жана ишенимдүүлүгүн көрсөтүп, мындай куттуу чөйрөдөгүлөрдүн кандай бейпилдикте өмүр сүрөрүн аныктайт.

Пайгамбарыбыз ар дайым мына бул дубаны окуп, үммөтүнө да үйрөткөн:

*«Аллам, ачкачылыктан сактай көр, ал кандай жаман шерик. Кыянатчылыктан сактай көр, ал кандай жаман сырдаш».*²⁸⁴

Аманатка бекем болуу кандай зарыл болсо, кыянатчылыктан алыс болуу да ошончолук зарыл, ошондой эле, бул экөө дайыма эриш-аркак жүрөт.

Убадасында тура албастан, кыянаттыкка жол берген адамдар тууралуу Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп айткан: *«Алла Кыямат күнү оболку-акыркы бүт адамзатты бир арага жыйнаганда, ар бир кыянатчы үчүн туу кадалып, «Мына, баланчанын уулу түкүчүнөнүн кыянаты ушул» деп айтылат».*²⁸⁵

Алла Элчисинин руханияты бардык жамандыктарга карата мөөрлөнгөн эшиктей биротоло жабык болчу. Жакшылыктардын эң майда-баратына чейин, жада калса жылт эткен учкунуна дейре кучагын кеңири ачып, ар дайым жакшылыкка умтулган аруу сезими менен жашачу. Ал бүт өмүрүн ишенимдүүлүк менен өткөргөндүктөн, адамзат да Ага ошончолук күчтүү ишеним артты, кынтыксыз ишенди. Ага терс карагандар болсо, алданып ара жолдо каңгып калышты. Ал гана кор-

282. Абу Дауд, адаб 35; Тирмизий, кыяма 51; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 6/189.

283. Абу Дауд, худуд 23.

284. Абу Дауд, витр 32; Насайи, истибаза 19, 20.

285. Бухарий, адаб 99; Муслим, жихад 9-16.

гоочу периште сымал ар дайым өз үмөтүн мээрим канаты менен калкалады. Ким, качан жана кандай абалда болсун, Анын ишеним эшигин каккылаар замат кабыл алынды...

Ал өзүнүн тактыгын жана ишенимдүүлүгүн Жараткандан алып, өзүн Ага тапшырган. Негизи, ар бир пайгамбар Алла Таалага бекем таянып, ишенимин Андан алышат. Жаратканга таянуу алардын ажырагыс касиети жана улуу сыпаты болуп эсептелет. Куран бизге анык көрсөтүп мындай дейт:

*«Аларга Нухтун кабарын окуп бергин. Бир заманда Ал элине мындай деген эле: Оо, эл-журтум! Менин араңарда турганым жана Алланын аяттарын үгүттөгөнүм силерге оор келсе, мен жалгыз Аллага таянып, ишенемин. Силер шериктериңер менен чогулуп, эмне кыларыңар тууралуу бир чечимге келгиле, кийин ичиңерде дарт калбасын. Анан мага кезек бербестен, колуңардан келгенин жасагыла».*²⁸⁶

Азирети Нух Жаратканга бекем ишенип, Ага таянган жана каршы чыккан каапырлар тобуна: «Эгер араңарда болушум, турган турпатым, алган ордум менен пайгамбарлык милдетимди аткарганым силерге оор келип, буга чыдай албасаңар анда каалаганыңарды жасагыла. Мен турган турпатым менен Алла Таалага ишенип, Ага таянамын. Мына силер менен менин айырмам: силер көп, мен жалгызмын. Бирок Алла Таала мени силердин алдыңарда кор кылбай тургандыгын билгиле. Эми силер башыңарды бириктирип, мага каршы каалаган планыңарды түзө бергиле. Керек болсо бардык шериктериңерди жана силерге көмөк көрсөтөт деп ойлогондоруңарды бир жерге чогулткула, кийин ичиңерде бугуңар калбагыдай болсун. «Аттиң ай! Минткен болсок болбойбу» деп өкүнбөгүдөй болгула. Колуңардан келгенин жасагыла, ойлогонуңардын баарын ишке ашыргыла. Азыр мен силерден келчү бардык нерсеге даярмын».

Азирети Нух буларды айтып жатканында, Алла Таалага эбегейсиз терең ишенимде айткан. Ал өзүн Алла Тааланын сөзсүз коргой тургандыгын, сактай тургандыгын билген. Биз

286. Юнус сүрөсү, 10/71.

Анын кемесине канча адам мингенин биле албайбыз. Бирок, азирети Ибрахим баш болгон канчалаган пайгамбарлар Анын тукумунан чыкканын билебиз.

Анткени Курани Карим азирети Ибрахимди Анын улутунан санайт: «Чынында, Ибрахим да Нухтун улутунан болчу».²⁸⁷ Азирети Худ да дал ушул азирети Нух сыяктуу эле:

«Мен Алланы гана күбө кыламын. Мен силердин Аллага башка шериктерди кошконуңардан оолак болгондугума да күбө болгула. Баарыңар мага болгон айла-амалдарыңарды жасай бергиле. Анан мага кезек бербей (каалаганыңарды кылгыла). Мен Жаратканыма жана силердин Жаратканыңарга – Аллага таяндым. Анткени, кандай гана жан болбосун, Алла анын көкүлүнөн кармап (каалагандай башкарып турат). Раббим туура жолдо».²⁸⁸ Азирети Ибрахимдин (алей-хиссалам) Алла Таалага кандай улуу берилгендик менен баш ийип, өзүн Ага арнагандыгы Куранда мындайча баяндалган:

«Ибрахим да, аны менен бирге болгондор да силер үчүн чынында эбегейсиз көркөм өрнөк. Алар калкына мындай деген болчу: «Силерден да, Алладан башка сыйынган нерсеңерден да оолактыз. Силерди танабыз, бир Аллага ыйман келтиргениңерге дейре, арабызда ар дайым душмандык жана өчүгүшү сакталат». Бир гана Ибрахим атасына: «Мен сен үчүн Алладан кечирим тилеймин, бирок Алладан сага келчү эч нерсеге күчүм жетпейт» дегени бар. Жараткан Эгемиз! Сага гана таяндык, Сени көздөдүк, Сага гана кайтып барабыз, дешти».²⁸⁹ Ооба, Ибрахим жана Анын жан жолдоштору каапырлыкка каршы туруп, аларды «эрөөлгө» чакырып: «Биз силердин Алладан башка сыйынган бардык нерсеңерден чексиз алыспыз, силерди жана силер жүз бурган бардык нерсеңерди туура дебейбиз. Арабыздагы душмандык келишкис абалга жетти»...

Негизи, бул душмандык Адам атадан бери карай уланып келе жатат. Ыйман жана ыймансыздык – нур менен караңгы-

287. Сафпат сүрөсү, 37/83.

288. Худ сүрөсү, 11/54-56.

289. Мумтахина сүрөсү, 60/4.

лыктай болуп, алгачкы күндөн бери эле бирине-бири душман. Булар бир эле жерден чогуу орун алышы мүмкүн эмес. Ошондуктан, ыймансыздык ар дайым ыйманга тузак куруп, аны көтөрө чапканга умтулат, ыймандан иренжип беймаза боло берет. «Жарганат жарыкты сүйбөйт» дегендей, көздөрү жарыкка көнбөгөндүктөн, ыймансыздар кудум жарганат сыяктуу ыйман жана пайгамбарлык нурунан абдан катуу качышат.

Каапырлыктын ичине карөзгөйлүк жана керкайыштык катылган болот. Бардык нерсеге душмандык көз караш менен карашат. Мусулмандын рухунда болсо, адамгерчилик менен кең пейилдик бар. Ал бүт жаратылышка жан тартып, жакындык жана туугандык мамиледе болот. Ар ким менен биригүү чыйрын, байланыш куруу жолдорун табууга аракеттенет. Ал эми каапыр болсо, көрүнгөн менен керишип, өчүгүшүүдөн ырахат алат. Жалпы ыйманга келип, Алла Таалага чын жүрөктөн ишенген кезде гана, толук бейпилдик, тынчтык орнойт. Чыныгы бейпилдикке жетүүнү каапырдан күтүү – өгүздөн сүт күткөндөй эле иш. Анткени каапырлык ар тайпа элдерди, улуттарды бири-бири менен аягы жок талашка салуудан башка адамзатка алгылыктуу пайда алып келбейт.

Ошон үчүн каапыр менен мусулмандын ортосунда чыныгы маанидеги түшүнүшүү болбойт. Курани Карим дал ушул себептен улам азирети Ибрахимдин атасына айткандарын баса белгилеп баяндап отурат. Азирети Ибрахим болсо, ашкан боорукердиги жана мээримдүүлүгүнөн улам жакшы тилек катары ал сөздөрүн айткан. Бирок Ал Жараткандын алдында атасына карата колунан эч нерсе келбестигин да ачык айткан. Акырында азирети Ибрахим: *«Сага гана таяндык, Сени көздөдүк»* - деп, Алла Таалага болгон ишенимин, таянуу тобокелчилигин баян эткен. Негизи, бардык пайгамбарлардын өмүр жолун изилдеп, байкап көргөнүбүздө, аларда Алла Таалага ишенүү, Ага таянуунун өтө бекем орун ээлегендигин билебиз. Алар демейки адамдардай тобокелчилик кылбайт. Айрыкча пайгамбарлар Султанынын тобокелчилиги өзгөчө. Анын тобокелчилиги, ишеними бардык пайгамбарларга салыштырмалуу өтө терең жана бийик.

Алла Таала Ага бир жолу: «*Хасбий Алла*» (Алла жетиштүү) дегенди үйрөткөн.²⁹⁰ Алла Элчиси бүт өмүрүн Ага таянып, ишеним жана коопсуздук маанайында өткөздү. Азирети Али (радиаллаху анху) сыяктуу арстандай тайманбас баатыр адам дагы: «*Биз согуш майданында үрөйүбүз учуп, жүрөгүбүз дүкүлдөгөн кездерде Алла Элчисинин аркасына корголоп, өзүбүздү коопсуз сезер элек*»²⁹¹ деп айткандыгы абдан маанилүү.

г. Хижраттагы ишенимдүүлүк

Хижрат кылар кезинде, Пайгамбарыбызды өлтүрүүгө далбасташкан душмандар үйүнүн төрт тарабын курчап алган. Ошондо Ал: «*Биз алардын алдына да, артына да тоскоол койдук*»²⁹² деген аятты окуп, жүздөрүнө бир ууч топуракты чачып жиберип, эч кабатыр болбостон алардын алдынан беймарал өтүп кете берген болчу.²⁹³ Демек, ушунчалык кооптуу учурда да өтө жайбаракат жана ишенимдүү болчу. Анан Савр үңкүрүнө жол тартат. Бул үңкүр жаш жигиттер да кыйынчылык менен чыга турган бийик аскалуу тоодо болсо да, элүү үч жашындагы Пайгамбар ага чыгыш барган. Негизи, Анын бүткүл өмүрү оор кыйынчылык шарттарда өткөн эле. Бул жолкусу да ошолордун акыркыларынан бири эле. Эми Ал ушул бактылуу үңкүрдүн өз тилиндеги чакыруусуна макул болуп, бир нече күн конок болуп, бул үңкүрдү ченемсиз сыймыкка бөлөдү...

Мекке мушриктери үңкүрдүн оозунда айлананы аңтара карап турушкан. Ортодо бир эле метрлик аралык барбы-жокпу, алар ушунчалык жакын жерде болчу. Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) Алла Элчиси ушул тапта өзүнө аманат деп ойлогондуктан, санаасы санга бөлүнүп: «Эгер бул аманатты барар жерине жеткизе албай Ага бир нерсе болсо кантем...» деп катуу кабатырланып жатты. Коркконунан өң-алеттен кетип, жүзү купкуу. Ал эми Алла Элчиси болсо, мурункудай эле жылмайган жүзүнөн эч бир өзгөрүү байкалбайт. Ишенимдүүлүктүн, бейпилдиктин инсаны өзүнүн досу азирети Абу Бакирди

290. Тауба сүрөсү, 9/129.

291. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/156; Абу Яъла, Муснад, 1/258.

292. Ясин сүрөсү, 36/9.

293. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/8-9; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/567.

жубатып: «Коркпо! Алла биз менен бирге!»²⁹⁴ деди. Анан дагы: Ал (саллаллаху алейхи васаллам): «Үчүнчүсү Алла болгон эки адам тууралуу эмне деп кайгы тартасың» деди.²⁹⁵

д. Майдандагы ишенимдүүлүк

Хунайн таймашынын башында ислам кошууну ыдырай түшүп, бардык сахабалар туш келди чачырап кеткендиктен, ар бири жеңилүү ызасына туш келиптирбиз деген тыянакка келип калышкан болчу. Ошол учурда күтпөгөн жерден Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) азирети Аббастын чакчырылып токтобой жаткан куттуу улоосуна минип, душман аскерлерине карай октой сызат. Бир жактан уккулуктуу коңур добушу менен кыйкырып баратат: «Мен Алланын Элчисимин, Мында жалган жок! Мен Абдулмутталибдин урпагымын, мында жалган жок!»

Анын бул кайраттуу аракетинен кийин, аз убакытта ислам кошууну кайра өзүнө келип, жыйналып тартипке түшөт. Жеңилиш жеңишке айланат.²⁹⁶

е. Жаратканга өзүн тапшыруу

Дарактын астында эс алып жаткан болчу. Так ошол учурда Гаврас аттуу каапыр келип, эки аалам Көсөмүнүн уктап жаткан кезинен пайдаланып, дарактын бутагында илинүү турган кылычын ала коюп кекээрлеп демитет: «Эми сени менин колумдан ким куткарат?» дейт ал. Бул кокус аракетке Пайгамбарыбыздын кылы кыйшайып да койгон жок. Ал Жаратканга болгон бекем ишеними менен эч тайсалдабастан: «Алла!» деп жооп берет. Анын сабырдуу жана салмак менен айткан бул сөзүнөн каапырдын өтү жарылып кете жаздап катуу коркконунан улам, колундагы кылычы жерге түшүп кетип, турган жеринде казыктай катып калды. Эми кылычты Алла Элчиси колуна алып: «Кана, эми сени менден ким куткарат?» деп сурайт. Алиги адам коркконунан калчылдап титирей баштайт. Ошол учурда Алла Элчисинин үнүн уккан

294. Тауба сүрөсү, 9/40.

295. Бухарий, тафсир (9) 9; Муслим, фадааилус-сахаба 1.

296. Бухарий, жихад 52; Муслим, жихад 76-80.

сахабалар да ал жерге жыйналып келишип, көргөндөрүнө таң калышат. Анан алар болгон абалды уккан соң, Алла Таалага ишенимдери ого бетер арта түшөт. Гаврас болсо, ишеним Пайгамбары «ал-Амиинге» ишеним сөз берип кетет.²⁹⁷

Батыштын атактуу ойчулу Бернард Шоу мындай дейт:

«Мухаммед ар тараптан адамды таң калтырган өзгөчөлүктөргө эгедер инсан. Бул керемет сырдуу адамды толугу менен терең түшүнүү мүмкүн эмес. Айрыкча Анын биз түшүнө албаган бир өзгөчөлүгү – Алла Таалага болгон бекем ишеними жана Ага таянуусу». Бернард Шоу чынында туура айткан.

Анын Алла Таалага болгон ишеними, өзүн Ага тапшыруусу өтө бийик деңгээлде болгондуктан, өзүбүзгө белгилүү болгон өлчөөлөр аркылуу өлчөп, баа бере алышыбыз мүмкүн эмес. Жараткандын алдындагы орду жана кадыр-баркы да ошончолук бийик болгон. Кези келген учурларда Анын бир эле дуба-тилеги менен кара түндөр күндүзгө, караңгылыктар нурга айланып, таш алтынга өзгөргөн жана кайырчыларга султандык тактысы ыйгарылган. Буга байланыштуу Хасан Басри баяндаган бир окуяны айта кетмекчибиз. Пайгамбарыбызга байланыштуу түрдө айтылгандан улам, менимче, өтө маанилүү окуя. Хадис риваяттарынын өлчөөлөрүнө толук төп келбеши мүмкүн болсо да, буга окшогон окуялар жашоодо көп кездешкендиктен баяндап өтүүгө арзыйт.

Окуя мындай болгон:

Басралык жаш жигиттердин бири картайган атасы менен ажыга барууга ниеттенет. Меккеге бараткан жолунда атасы кайтыш болот. Кайтыш болгондон кийин, өлүгү коркунучтуу кебетеге келип, жийиркеничтүү макулукка окшоп калат. Бул абалдан байкуш жигит алдастап, эмне кыларын билбей деңдароо боло түшөт. Эми кимди жардамга чакырып, бул жазаны көрсөтүп жардам сурайт? Аргасыз башы катып турганында, бир заматта анын бүткөн бою оорлошуп, үргүлөй

297. Бухарий, жихад 84; магаази 31; жихад 84; Муслим, фадааил 13; Хаким, ал-Мустадрак, 3/29.

түшөт. Уйку-соонун арасында турганында, чатырдын эшиги ачылып, жүзү күндөй нур чалган бирөөнүн кирип келгенин көрөт. Бул нур жүздүү адам анын атасынын жаназасынын башында туруп, колу менен анын бүт денесин сылайт. Алаканы тийген жерлери заматта мурунку калыбына келип, атасынын жаназасы нурдуу инсан кейпине келет. Жаш жигит абдан айран-таң калып, эси ооп калат. Анан келген адам чатырдан чыгып бара жатканда, ордуна тура калып сурайт: «Кудай акы, ким экениңизди айтсаңызчы?»

Алиги адам жооп берет: «Сен мени тааныган жоксуңбу? Мен Мухаммедмин».

Бул сөздү уккан жигит кубанычынан төбөсү көккө жетип: «Оо, Алланын Элчиси! Булар неге мындай болду? Атамдын кейпи эмнеге өзгөрүп калды?» деп сурайт. Алла Элчиси: «Ал дайым арак ичип жүргөн, түрү суук айбанга өзгөргөн себеби ошол» деп жооп берет. Жигит: «Сиз неге келе калдыңыз?» деп сураганда: «Анткени сенин атаң качан менин атым аталган учурда дароо салават айтар эле» деп жооп берет.

Мынакей, бул адамдын Пайгамбарга ушунчалык болсо да сүйүүсү сакталгандыктан, Алла Элчиси ал эң муктаж учурда ага шапаатчы болот. Өлүп жаман абалда калганында Анын руху Алла Тааланын уруксаты менен ал жерде пайда болот...

Алла Элчиси адамдар арасында эң ишеничтүү жана жанага жакын инсан болгондуктан, Анын үммөтү да дал ошондой ишенимге эгедер болууга тийиш. Ошондуктан, бир аятта мындайча айтылган:

*«Албетте, Алла силерди аманаттарды өз ээлериңе тапшырууңарды, адамдардын арасында өкүм чыгарсаңар калыстык менен өкүм чыгарууңарды буйруйт. Алла силерге кандай жакшы насаат айткан! Алла сөзсүз бардыгын угуучу жана көрүчү».*²⁹⁸ Бул аят мындай себеп менен түшкөндүгүн азирети Али баяндаган:

Мекке алынган соң, Алла Элчиси Каабанын ачкычтарын ошол кезде али мусулман боло элек Усман бин Талха-

298. Ниса сүрөсү, 4/58.

дан алып, Каабаны өзү ачты. Дал ошол кезде азирети Аббас келип ачкычтарды өзүнө берүүнү суранды. Балким, келечектеги улуу мусулман ошол аманатка эң ылайыктуу болгондур. Анын үстүнө, ачкычтарды ага берүү аркылуу анын жан дүйнөсү да ачылмак. Дал ошондой болду. Жогорудагы аят түшкөн соң, Каабанын ачкычтары кайрадан Усман бин Талхага тапшырып берилди. Бир аздан соң бул улуу инсан дагы мусулман болду.²⁹⁹ Бирок аяттын өкүмү жалпы мусулмандар үчүн бирдей. Анткени Алла Элчиси аманатка бекем болуу ахлагынын жоголуусун кыяматтын белгиси катарында санап, мындай деген: *«Аманатта бекемдик жоголгондо, кыяматты күтсөңөр болот»*. Сахабалар: «Оо, Алланын Элчиси! Аманатка бекемдик кантип жоголот?»деп сураганда. Ал: *«Иш татыктуу эмес адамга берилген кезде»* деп жооп берген.³⁰⁰

Ооба, аманатка бекемдик өтө маанилүү. Ишти татыктуу адамга гана берүү – аманатты аткаруу болуп саналат. Жер жүзүндөгү тең салмактуулукту, тартипти сактап туруучу себептердин бири ушул. Аманатка бекемдик жоголгон жерде жалпы тең салмактуулук жана тартип бузулат. Мындай дүйнөнүн бар болуусу менен жок болуусунун айырмасы калбайт.

Дагы бир буга байланыштуу хадисинде Алла Элчиси мындай деген: *«Ар бирөөңөр койчуман сыяктуу, кол астыңардагылардан жоопкерсиңер. Эл башы карамагындагылардан жооптуу. Эркек өз үй-бүлөсүндөгүлөрдөн жооптуу. Аял да күйөөсүнүн үйүнө жооптуу. Кызматкер өз кожоюнунун мал-мүлкүнөн жооптуу. Ар бириңер койчуман сыяктуу, кол астындагылардан жоопкерсиңер!»*.³⁰¹

Демек, ушундай кеңири алкактагы жоопкерчилик милдетинин мааниси – бардык адамдар бири-бирине аманат болгондугунда. Бүт аалам жалгыз Алла Таалага аманат. Курани Карим эң оболу Жебреил периштеге, анан Мухаммедге (сал-

299. Ибн Касийр, Тафсирул-Куранул-азийм, 1/516-517.

300. Бухарий, илим 2; Ахмад бин Ханбал, ал- Муснад, 2/361.

301. Бухарий, жума; васая 9; Муслим, имара 20.

лаллаху алейхи васаллам) аманат. Куран акыйкаттары жана Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлык окуусу Анын үмөтүнө аманат. Акырында бардык үмөт – Жаратканга аманат.

Жашоонун бардык талаптары жана коомдук турмуштун негиздери бири-бирине тыгыз уланган алкактар сыяктуу болгондуктан, булардын бирде бирөөнүн анча-мынча бузулушу менен калган алкактар да катарынан бузула баштайт. Буга бирөөнүн кенедей да күмөнү жок болсо керек. Жеке адамда кандайдыр бир терс көрүнүш пайда болсо жана бул жаман адат өз маалында түзөтүлбөсө, кыска убакыттын ичинде айыккыс дартка айланары шексиз. Ошондуктан, ар бир алкак өзүнө тиешелүү аманатка так жана бекем болуу аркылуу чоң кыйроолордун келип чыгуусуна жол бербешти зарыл.

Демек, жогорудагы хадисте жашоонун ушундай алака катмарлары бир бүтүн көрсөтүп өтүлгөн. Башкача айтканда, өтүкчүдөн өлкө башчысына чейин болгон улуттун бардык өкүлдөрү, ар бир адам өз жоопкерчилигин жакшы таанып, аманатка бекем болгонунда, адамзат утопиялык ой-жоромолдордон издегенин аманатка бекем мусулман коомунан таба алат.

Аманатка бекемдик ушунчалык зор мааниге ээ болгондуктан, Алла Элчиси: «Аманатка жок адамдын ыйманы да жок» деген.³⁰² Демек, колундагы аманатка бекем болбогон, аманаттын акысын толук бербеген адамдын ыйманы да толук эмес.

Башкача айтканда, ыйман менен аманатка бекемдик белгилүү өңүттөн алганда бири-бирине тутумдаш, себеп-натыйжалык байланышта. Аманатка бекем болбогон адам толук мусулман боло албайт. Ошондой эле, ыйманы толук мусулмандардан башка бирөөлөрдөн да аманатка бекемдикти күтүп болбойт. Чыныгы мусулман адам аманатка бекем болот. Мындай эмес болсо, анын ыйманында маселе бар деген сөз.

302. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/135; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 8/195; Байхакий, ас-Сунаул-кубра, 4/97.

Алла Элчиси өзүнүн дагы бир хадисинде мусулмандын аныктамасын берип жатып мындай дейт: *«Чыныгы мусулман – башкалардын мал-мүлкүнө жана жандарына карата ишенимдүү боло алган адам»*.³⁰³

Пайгамбарыбыздын чынчылдыгы, тактыгы тууралуу далил келтирилген хадисти бул жерде кайталап өтүүнү туура көрдүк. Алла Элчисинин ал сөзүндө мындай маани камтылган: *«Силер мага алты маселеде сөз бергиле, мен силерге бейишке кепилдик берем:»*³⁰⁴

1. *«Сүйлөсөңөр чындыкты айткыла!»*. Демек, сөз-аракеттериңер туура болсун. Бул жагынан октой түз болгула.

2. *«Берген убадаңарды аткаргыла!»*. Деги эле, убадада турбастык мунафыктын белгиси.

3. *«Аманатка бекем болгула!»*. Башкалар силерге ишенип аманатын калтырса, алардын ишенимин актагыла. Ал тургай алардын жакшы ойлору акыретте да туура чыккыдай болсун.

4. *«Ар-намыстуу болгула!»*. Абийриңерди аярлап сактагыла. Башкалардын ар-намысын да өзүңөрдүкү сыяктуу коргогула!. (Бул тууралуу алдыдагы баптарда ар-намыс темасында кеңири токтолобуз).

5. *«Көзүңөрдү арампдан сактагыла!»*. Силерге тиешеси жок нерселерге, тыюу салынган нерселерге көз салып карабагыла.

Арамга, тыюу салынган нерсеге кароо – жан дүйнөнү кирдетип, ыйманга доо кетирет. Бир кудсий хадисте Жараткан мындай деген: «Арамга кароо – шайтандын уулуу окторунун бири. (Силердин эрктүүлүк жааңардан чыгып, жүрөгүңөргө барып кадалат. Же болбосо, шайтанга таандык бул жаа силердин эрк колуңарда). Кимде-ким Менин урматымда арамга көз салып карабаса, ага терең ыйман тартуулаймын, бул ыймандын лаззатын бүткүл жүрөгү менен сезет».³⁰⁵

303. Тирмизий, ийман 12; Насайй, ийман 8.

304. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/323; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр 8/262; ал-Муъжамул-авсат, 3/77; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 6/288.

305. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 10/173.

6. «Колуңардан башкаларга зыян тийбесин!». Эч кимге, эч нерсеге жамандык кылбагыла!.

Демек, жогорудагылар ишенимдүү адам болуунун шарттары сыяктуу. Буларды так аткарган адам башкалардын ишенимине арзыйт, акыретти да кепилдикке ээ болот. Алла Элчиси булар тууралуу сөз бергенге бейишке кепилдик берерин айткан.

Бүткүл жер жүзүнүн ишенимдүүлүккө, бейпилдикке толуусу – ыймандуу ишеним адамдарынын бийликке келүүсүнө байланыштуу. Эгер жалпы ислам дүйнөсү өзүнө тапшырылган аманатты бекем кармаса, жер жүзүндө ишенимдүүлүктүн жана тактыктын өкүлдөрү катары кайрадан таанылса, дүйнө жүзүндө да кайрадан тең салмактуулук орноп, бейпилдикке толот. Ал эми азыркы учурда болсо, бүт дүйнөнүн абалы жүрөк сыздатар абалда. Бул абалды акын Акиф мына бул ыр саптары менен эң сонун сүрөттөгөн эле:

*Ар-намыс жерде тепселип,
Абийирсиз жандар жайнаган.
Арсаят айбан кептенип,
Айрылган назик пардадан.
Аманат өлдү. Адам жок,
Айтылган сөздү кармаган.
Кыянат өсүп, чын өчүп,
Казаны калптын кайнаган.
Алаамат аңтар-теңтерден,
Айбыгып коркчу барбы адам!?
Дүйнөң бүт ойрон болду го,
Дин түгөп, ыйман калбаган...*

Жердин астындагылар да, үстүндөгүлөр да күтүп жатышкан улуу кайра жаралуу доору келе жатат. Кудай буюрса, караңгылыктын баары сүрүлүп, дин акыйкаттары ааламга жайылган жаркын күндөр көп өтпөстөн жетип келип, ишеним инсандарынын артынан адамзат ээрчиген кез келет. Ишенимдүү болуу ийгиликке жетүүнүн эң зарыл шарты экендигин унутпоо керек.

ТАБЛИГ

Пайгамбарлардын үчүнчү өзгөчөлүгү болуп саналган Таблиг – ислам акыйкаттарын түшүндүрүү, аларды элге толук жеткирүү деген сөз. Муну биз «жакшылыкка чакырып, жамандыктан тыюу» деп атасак да болот.

Таблиг – ар бир пайгамбардын жөнөтүлүүсүндөгү башкы максат болуп эсептелет. Таблиг максаты болбосо, пайгамбарлардын жөнөтүлүүсү да маанисиз, курулай нерсе болмок. Алла Таала адамдарга болгон боорукердиги менен мээримин пайгамбарлар аркылуу жандандырып, алардын жашоосу аркылуу Өзүнүн боорукердигин, мээримдүүлүгүн көрсөткөн. Башка адамдарга да ушул боорукердиктин майнабы тийиш үчүн сөзсүз таблиг керек.

Алла Таала күн сайын көктөн күлмүндөп нур чачыраткан Күндү бизге чырак кылып, Өзүнүн мээрим шооласын көрсөтүп турат. Күн ааламдагы жылынар коломто сыяктуу, ары мөмөдандар бышар очок сыяктуу, анан дагы жер жүзүндөгү асем көркөмдүүлүктөрдүн ажарын ачкан тазарткыч сыяктуу кызмат өтөйт. Улуу пайгамбарлар да дал ушул күндөй болуп, Жараткан Алланын мээрим боорукердигин таанытат. Айрыкча *«Сени ааламга мээримдүүлүк таратуучу катары жөнөттүң»*³⁰⁶ деп айтылган Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) бүткүл адамзат үчүн Алла Тааланын мээримдүүлүгүнүн өкүлү. Башкача айтканда, Ал келип, мурунку пайгамбарлардын чакырыгын жаңылабаган болсо, биздин Алла Тааланын мээримине ээ болушубуз мүмкүн эмес болчу. Анда биз караңгылыктын, каапырлыктын жана адашуунун карайлаган чөлдөрүндө багытсыз, максатсыз темселеп жүрмөкпүз.

Адамзат жапайылыктын чеңгелинде жан талашып жаткан кезде, Пайгамбарыбыздын куттуу демин сизди. Бактылуу жашоого багыттаган ошол демдин ичинде башка пайгамбарлардын да деми бар болчу. Мунун аркасында айланасы бейиш гүлзарларындай кулпуруп, кыйратып жок кылар жапайылыктан кутулуп, адамзат бакыттын жолуна түштү.

306. Анбия сүрөсү, 27/107.

Биз кимбиз? Кайдан келдик? Кайда барабыз? Ушул чоң суроолор ар дайым мээбизди бургудай көзөп, айлабызды кетирчү. Канчалык кыйналсак да буга жооп таба албай, өмүр бою азап тарканыбыз тарткан болчу. Көрдөгү куураган куу сөөктөр көз алдыбызга элестеле турган болсо, жүрөгүбүз оозубузга кептелип, жан дүйнөбүз түпсүз караңгыда калгандай коркунучка баткан. Мындан да жаманы – жоктук, биротоло жок болом деген ой, ар мүнөт сайын жоктукка улам жакындап баратабыз деген сезим бүт өмүрүбүздү кыйноого, ууга айландырат.

Ал эми пайгамбарлар келип, бизге жашоонун маани-маңызын, сыр-максатын жана өлүм акыйкатын айкын түшүндүрдү. Ошондо биз бул дүйнөгө жаратылгандыгыбыздын максатын билип, утурумдук өмүрдөн ажыроонун сырын түшүндүк. Көрсө, өлүм деген биротоло жок болуп, туңгуюкка сиңип кетүү эмес тура. Өлүм болгону бир түрдүү орун которуу, берилген милдетти жыйынтыктоо. Кабыр болсо, акырет ааламынын эшиги, же убактылуу күтүү залы. Биз булардын баарын пайгамбарлардан угуп билген соң, коркунучтан арылып, көңүлүбүз жай алды. Жүрөктү өйүтүп, мээге чай кайнаткан кабатыр ойлор менен коркунучтардын ордун жакшы санаа менен кубаныч басты.

Демек, пайгамбарлар гана бизди ушундай туура маалыматтар менен камсыз кылышкан. Бул алардын жөнөтүлүү максаты. Ал эми биз, таблиг милдетин пайгамбарлардын жолу катары чыныгы жоопкерчилик катары аткарабыз. Пайгамбарлар болсо, аны жашоодогу башкы максаты, барлыктарынын сыры катары аткарышып, мындай дешет: *«Биздин жашоодо мындан бөлөк максатыбыз жок. Адамзаттын оң-солун, алды-аркасын жана асты-үстүн караңгылыктан арылтып нурга бөлөп, жарык жолдо адашпай жүрүшсүн деп, алардын рухуна шайтан жол таап кире албас болсун, адамдар ушул узак жолдо туюкка кептелбесин деп, Жараткан Алла бизди аларга жөнөткөн...»*.

Демек, кайталап айтсак, таблиг – бизге милдет, пайгамбарлар үчүн жашоонун башкы максаты болгон улуу нерсе.

А. ТАБЛИГДЕГИ ҮЧ НЕГИЗ

Пайгамбарлардын кабар алып келүүсү, апкелген кабарларды башкаларга жеткирүүсү албетте, демейки адамдардыкына такыр окшобойт. Демейки бирөөнүн кабар жеткирүүсү пайгамбарлардыкына окшоп калуусу да мүмкүн эместиги айкын. Пайгамбарлар таблиг ишин аткаруу менен катар, таблигдин эмне экендигин жана кандайча ишке ашырыларын да бизге үйрөткөн. Бул алардын таблигдеги дагы бир көрөгөчтүгү. Биз буларды үч негизге жыйынтыктап баяндайбыз:

1. Толуктук: Пайгамбарлар Жараткандан алып келген кабарларды жана элчилик милдетине байланыштуу маселелерди адамдарга жеткизген кезде, жол-жоболорун, ыкмаларын жакшы тандап, ошол иштин жетик адистери катары аракет кылышат. Пайгамбарлар адамды бардык тарабы менен колго алып, жеткирүүчү кабарларды да ушундай бир бүтүндүк ичинде жеткирет. Ошондуктан, пайгамбардын таблиг милдетинде акыл, логика, жан дүйнө, аң-сезим сыяктуу адамдык ички касиеттердин эч бирөөсү эч качан көз жаздымда калып, аяндын нурдуу шооласынан куру жалак калбайт. Албетте, ар бир пайгамбар аяндын алдында кудум устанын колундагы ысык темирдей болгондуктан, аян аларды каалаганындай калчап, алардын багытын тууралап турат. Ошондуктан, алар эң майда, кичине көрүнгөн маселелерде да Жараткандын каалоосу кандай болсо ошого жараша аракет жасашат. Деги эле, мындай кылуу алардын баш тарткыс милдети. Пайгамбарлар бул маселеде өтө сак жана сергек болот.

Ушул өңүттөн алып караганда, пайгамбарлардын таблиг эрежелерине толук шайкеш келбеген ыкмада таблиг кылам дегендер жол баштай албайт, ары ийгиликке жете албайт. Мисалы, акыл-ой жагына кайдигер караганда таблиг өз максатына жете албайт. Аң-сезимди ойготууга көңүл бурулбаган абалда да, бирдей эле терс натыйжа келип чыгат. Ал эми, аяндын алкагынын сыртында аракет кылгандар эч качан көздөгөн максатына жете албайт. Аяндын алкагынын сыртынан жол издеген ар түрдүү системалардын кандай абалга барып

кептелгени баарыбызга белгилүү. Алар алдоо жана алдануунун ачуу азабын тартышты жана тартып келишет.

Пайгамбардын таблигинде акыл-эс, логика жана аң-сезимдер эриш-аркак шайкештикти түзөт. Ал коомчулуктун эмоциясынан пайдаланып элди дүрбөтүп эрөөлгө чыгарууну көздөбөйт. Ошондой эле, курулай окууларга эле маталып, калкты жандуулуктан жана аракетчилдиктен тыйып, кайдыгер жарандар абалына келтирбейт.

Пайгамбарлар элдин сокур сезиминен пайдаланып, аларды караңгы жана кара мүртөз абалга жетелебейт. Чуулгандуу башаламандыкка да баштабайт. Пайгамбар Алла Тааладан келген аяндарды гана туу тутуп, адамдардын жүрөгүн нурдантат. Аракетчилдикке, кайраттуулакка тарбиялайт. Инсандыктын бийик асманына карай көкөлөтүп, периштелер менен теңештирет. Курани Карим ушул тууралуу сөз кылганда, Алла Элчисине мындайча буйрук кылган:

*«Айткын: Бул менин жолум. Мен жана мага ээрчигендер адамдарды көрөгөчтүк менен Аллага чакырабыз».*³⁰⁷

Бул айтылып жаткан жол – пайгамбарлык жолу. Акыл менен логикалуулуктун, терең изилдөөнүн, аң-сезим, жан дүйнө жана ар-намыстын баары өз ордун тапкан, эч бирөө көз жаздымда калтырылбаган Туура жол. Пайгамбарлар жана пайгамбарларды ээрчигендер өздөрүнүн артынан ээрчигендерди ушул анык жана көрөгөчтүк жолу менен акыйкатка чакырат.

2. *Пайда күтпөө*: Пайгамбар таблиг үчүн эч кимден эч бир пайда же кайрым күтпөйт. Ал таблигди тек гана бир ыйык милдет катары аткарат. Бардык пайгамбарлар: *«Менин акым Аллага гана тиешелүү»* дегенде дал ушул акыйкатты айтмакчы болушкан.³⁰⁸

3. *Натыйжаны Аллага тапшыруу*: Пайгамбар таблигдин натыйжасын жана кабыл болуусун жалгыз Жаратканга тапшырып, эч качан анын натыйжасы тууралуу баш катыр-

307. Юсуф сүрөсү, 12/108.

308. Худ сүрөсү, 11/29; Шуара сүрөсү, 26/109, 127, 145, 164, 180; Саба сүрөсү, 34/47.

байт. Анткени ал өз милдетинин тек гана таблиг экенин, натыйжасы кандай болору Жараткандын гана колунда экендигин жакшы билет.

Жогорудагы үч негизден кийин, таблиг пайгамбарлардын кандай касиети экендигин жана ар кайсы доорлордо бул милдетти аткарган адамдардын кандай ыкмада таблиг кылгандыгын, деги эле кандай кылуу керектигин баяндамакчыбыз. Бардык тилегибиз ушул: Жаратканыбыз бизге да таблиг милдетин Өзү ыраазы болгудай орундатса экен! Ичибизге таблиг арзуусун салган да, акырында ийгиликке жеткирчү да жалгыз Алла. Ага ишенип, Андан жардам сурайбыз...

Б. ТАБЛИГ ЭРЕЖЕСИ

Пайгамбар өзүнө тапшырылган милдетин гана ойлойт дедик. Бардык пайгамбарлар таблиг милдеттерин аткарып бул дүйнөдөн өтүп кетишти. Алардын арасында кээ бирөөсү өмүр бою күрөшүп, болгон аракетин менен таблиг кылса да, артынан ишенип ээрчиген бир да адам болбогон.³⁰⁹ Бирок алар ошондо да ишеним менен жашап, эч качан кайраттарынан тайбаган. Анткени, өз милдеттерин толук аткарышкан. Алар өмүрүндө: «Неге кызмат өтөй албадым? Неге мага ишенгендер жок? Неге бул иш ийгиликсиз аяктады? Терс көрүнүштөр неге токтободу?» деген сыяктуу нааразычылык жыйтанган сөздөрдү айтышкан эмес.

Ар бир пайгамбар өз милдетин кантип толук аткарууну гана ойлойт жана бардык жагдайларды терең көзөмөлдөп, милдеттерин ошого жараша көрөгөчтүк менен аткарышат. Ал эми акыйкатты кабыл алдыруу алардын милдетине жатпайт. Буга Жараткандын каалоосу гана өкүм бере алат.

Бир аятта Алла Элчисине карата мындай деген: *«Сен каалаганыңды Туура жолго сала албайсың. Бирок Алла каалаганын Туура жолго баштайт»*.³¹⁰ Демек, пайгамбардын чакырыгын эгерде эч бир адам кабыл албаса да, барктап-баалабаса да, ал эч качан тажабастан, эки анжы болуп кайраты-

309. Бухарий, рикак 50; Муслим, ийман 374-375.

310. Касас сүрөсү, 28/56.

нан тайбастан, башкаларга доомат артып кыжырданбастан өз милдетин аткарууну уланта берет. Ошондуктан, бардык пайгамбарлар ар түрдүү кордуктарга кабылса да, зордук-зомбулукка учурашса да өз милдеттерин тажабай аткара беришкен. Демек, ушул эреже менен таблиг кылуу пайгамбарларга гана таандык касиет. Таблигдин ушул ыкмасын пайгамбарлардан башкалардан толугу менен көрүү кыйын. Башкалар мындай кыйын абалдарда көбүнесе көңүлү иренжип, кейишке батат. Канчалык даражада жетилген жана кайраттуу адам болгон күндө да, баары бир алар жасаган ишинин натыйжасын көрүүгө умтулушкандыктан улам, ийгиликке жете албаган кезинде катуу кейип, алган багытынан жалтая башташат. Тек гана пайгамбарлар кейигенди, жалтайлаганды билишпейт. Бул алардын өзгөчөлүгү.

Ухуд салгылашуусун айталы, ошол салгылашууда башына келген ошончолук оор абалдар Алла Элчисин кейиткен эмес. Анын тиши сынып, туулгасынын чынжырлары бетине батып, ал тургай Абу Убайда аны Алла Элчисинин жүзүнөн тиштеп сууруп алат.³¹¹

Ошондо да эки ааламдын Көсөмү бети башы кан жалап турганына карабастан: *«Оо, Жараткан! Элимди Туура жолго сала көр. Анткени булар билишпейт!»*³¹² деген эле. (Алар билишпейт, пайгамбарлыгымды билген болсо мындай кылбас эле, деген мааниде).

Айткандай эле, кийин Аны билип тааныган соң, алар да Алла Элчиси үчүн өз жандарын аябаган. Бул сыяктуу көптөгөн окуялар бизге Алла Элчисинин кең пейилдигин, ченемсиз жоомарттыгын көрсөтүп берет. Пайгамбарыбыз жана Анын сахабалары «урганга кол кайрыбаган, сөккөнгө сөз кайтарбаган» кең пейил жандар. Башы айрылып, тиши сынса да, көңүлү иренжип «уф» дебестен сабыр кылышат.

*Түндүк бою от жаксам,
Түтөтпөстөн өчүрөм.*

311. Таялисий, Муснад, 3-бет; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/29.

312. Кади Ияз, аш-Шифаа, 1/105; Бухарий, анбия 54; Муслим, жихад 105.

Оттон-суудан аман кыл,

Оо, Жараткан, өтцнөм! – дешет.

Ошолордун бири – азирети Нух Курани Каримдин баяндоосу боюнча өз элине мындай деген: *«Оо, калкым! Менде эч бир адашуу жок. Мен болгону ааламдардын Эгеси жөнөткөн пайгамбармын»*.³¹³ Азирети Нухка калкы тарабынан азыткы деген айып тагылганда ушундай дегенге мажбур болгон. Калкы ал улуу пайгамбарды кордоп: *«Биз сени анык адашкан бирөө деп карайбыз»*³¹⁴ дешкен.

Бул күндө да ошондон эч нерсе өзгөргөн жок. Ошол эле маанидеги жалган жалааларды жаап келишет. Сен аздыргычсың, сен динчилсиң, сен замандан артта калган адамсың ж. б. кыскасы айтпагандары жок!

Аяттын уландысында азирети Нух өз элине мындай деген: *«Силерге Жараткан Эгем аян кылган акыйкаттарды жеткирип, силерге насаат айтамын. Жана мен силер билбеген нерселерди Алладан келген аян аркылуу билемин»*³¹⁵. Арадан канча кылымдар өтсө да, каапырлардын карөзгөйлүгү өзгөрбөгөн. Эми азирети Худ пайгамбар динсиз калкына мындай дейт: *«Оо, калкым! Мен акылсыз эмесмин. Мен болгону ааламдардын Эгеси жөнөткөн пайгамбармын. Силерге Жаратканымдын аян кылган акыйкаттарын жеткиремин жана мен силер үчүн ишенимдүү насаатчымын»*.³¹⁶ Эч нерсе өзгөрбөйт. Пайгамбарлар жана калктары, калк тарабынан аларга жабылган курулай жалаалар жана алардын берген жооптору... кээ бир сөздөрдө гана өзгөрүү бар дебесең, баарысы бирдей маанидеги сөздөрдү айтышкан.

Жалпы пайгамбарлар тууралуу айтып өттүк. Ал эми пайгамбарлар Султанына келсек, Алла Таала Ага мындайча буйрат: *«Оо, кийимине ччмкөнүп алуучу! Тур да, адамдарга эскерт! Жараткан Эгеңди даңкта!»*³¹⁷

313. Аъраф сүрөсү, 7/61.

314. Аъраф сүрөсү, 7/60.

315. Аъраф сүрөсү, 7/62.

316. Аъраф сүрөсү, 7/67-68.

317. Муддассир сүрөсү, 74/1-3.

«Оо, кийимине оронуп алуучу! Түндүн бардыгында эмес, жарымында же андан азыраак, же болбосо көбүрөөк бөлүгүндө уктабай ибадат кыл. Жана Куранды даана-даана кылып оку!»³¹⁸

Тактап айтканда, азыр оронуп жатуунун заманы эмес, ордундан тур! Караңгылыкта калгандарды куткарууга аттан! Мына бул карайлап адашкан адамдарга кыңыр жолдун түпсүз орго алпарып тыгаарын эскерт. Жер менен көктү жаңырта улуу Жаратканыңдын улуулугун болгон күчүң менен жар салып ааламга жарыяла! Жер менен көк сенин доошундан зилзалага келсин! Жин менен инсандар сенин бийик доошундан Жараткандын улуулугун кайрадан туяр болсун!

Оо, түндөсү жамынчысын оронгон Сүйүктүүм! Пайгамбарлык деген оор милдет сени күтүүдө, тур да, ибадат кыл. Анткени сен Алла Таала тарабынан дем-кубатка ээ болууң керек. Эң улуу иштерди аткарганы турасың. Сага билдирилген бардык нерселерди адамдарга жеткирүүң зарыл. Мындай оор милдетти Жаратканыңдан кубат албай туруп аткара албайсың. Мунун жолу тек гана ибадат жана кулчулук!...

Ооба, Пайгамбарыбыз сыяктуу эле, ар бир пайгамбар табиги үчүн келгенин коомчулукка жарыялап, эч бир кайрымын күтпөстөн, башка нерселерге көңүл бурбастан, көздөрү жат нерсеге алаксыбастан жана алган багытынан кылт этпестен адамзатка ыйык кабарларды так жеткирип турушкан. Алардын нурдуу кабарлары болбосо, бүткүл адамзат караңгылыкта калып, айбандардан айырмасыз өмүр сүрмөк.

Адамзаттын тагдыры менен пайгамбарлардын жөнөтүлүүсү өтө тыгыз байланышкан. Кайсы бир жерге пайгамбар жөнөтүлбөгөн болсо, ал жердеги адамдар кээ бир иштеринен улам жоопкерчиликке тартылбашы мүмкүн. Бирок пайгамбар жөнөтүлүп, анын сөзүн уккусу келбегендер сөзсүз эсепке тартылат. Жараткандын улуу буйругу бул: *«Биз пайгамбар жөнөтмөйүнчө эч кимди жазалабайбыз»*.³¹⁹

318. Муззаммил сүрөсү, 73/1-4.

319. Ибра сүрөсү, 17/15.

Дагы бир аятта мындай делген:

*«Жаратканың калааларга Биздин аяттарыбызды окуп бере турган элчини эл ортосуна жөнөтпөй туруп, ал жердегилерди талкалап жок кылбаган. Биз калкы залым калааларды гана талкалайбыз».*³²⁰ Демек, Алла Таала оболу пайгамбар жиберет. Пайгамбар өз милдетин аткарып, калкына акыйкатты түшүндүргөнүнө карабастан, алар тескери жолго түшсө Алла Таала ошондо гана аларды жазалайт. Ар бир доордо ушундайча болуп келген. Эгерде Алла Таала ушул күндө кээ бир адамдарды жазаласа, бул мусулмандардын өз мойнундагы таблиг милдетин толук аткарбай жаткандыгынан гана болгон деш керек. Таблиг кылынган болсо да, моюн толгоп тескери кете бергендер жазасын тартууга акылуу болуп калышат.

Ошондуктан, ар бир пайгамбар тажабастан, талыкпастан, кайратынан тайбастан, таблигдин бардык туура ыкмаларын көрөгөчтүк менен колдонуп, Туура жолго чакырган. Азирети Нух Курандын тили менен сүйлөп, мындай деген:

*«Оо, Жаратканым! Мен калкымды күн-түндөп ыйманга чакырдым. Бирок менин чакыруум аларды ого бетер качырды. Алардын күнөөлөрүн кечирчүң үчүн, мен ыйманга чакырган кездерде, алар манжаларын кулактарына тыгып, кийимдерин чүмкөнүп алышып, көгөрүп, ого бетер текеберленишти. Анан мен аларды жарыялап чакырдым, андан кийин ачык да, жашыруун да айта бердим. «Жаратканыңардан кечирим тилегиле, ал ашкан кечиримдүң» дедим».*³²¹

ба. Тубаса касиет

Таблиг – эки ааламдын Көсөмүндөгү тубаса касиет жана зарыл ички талап болчу. Ал биздин демейки азыкка, сууга муктаж болгон кезибизде ачка калып кыйналганыбыз сыяктуу, аба жетишпегенде демигип кысылганыбыз өңдүү, таза жүрөк адамдарды таап таблиг кыла албаса дал ошондой кый-

320. Касас сүрөсү, 28/59.

321. Нух сүрөсү, 71/5-10.

налчу. Азык-түлүккө, жеп-ичкенге карата анчейин кызыкдар эмес болчу. Кээде бир нече күндөр бою ооз ачпастан орозо кармачу.³²² Кээде тирүүлүгүн уланткыдай гана тамак жээр эле. Кудум таблиг толгоосу Анын башка нерселерге болгон табитин калтырбагандай. Периштелер зикир-тасбих менен өмүр сүргөндөй, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) таблиг аркылуу тирүү жашаган. Аян-кабарларын көкүрөк көзү ойгоо бирөөлөргө түшүндүрө алган күндөрүндө ал тирүү жашадым дечү. Курани Карим Анын ушул абалын мындайча баяндаган:

*«Элчим! Алар ыйман келтирбеди деп, өзүңдү-өзүң жеп жибере жаздайсың».*³²³ Дагы бир аятта мындай деген:

*«Бул Куранга ишенбей жатышат деп, арттарынан өзүңдү жок кыла жаздайсың».*³²⁴ Ооба, Ал кай жерде башы саждага тийбеген ыйманга жат кебетелерди көрсө, ичинен өксүп, жанына катуу батар эле. Көзүнө илинген ар бир ыймансыз адам Анын жан дүйнөсүн кыйнап, кайгы-муңдун кара бороонуна кабылчу. Бул Анын руху менен кошо тубаса жаралган, анын үстүнө пайгамбарлык аркылуу ого бетер өрчүп, бийик чекке жеткен касиет болчу.

Анын шакирттеринин бирин мисал катары алсак, кылым көйгөйлөрү үчүн баш оорутуп, исламдагы бардык буйруктарды чала калтырбастан аткаrsa да өмүр бою үйлөнбөгөндүгүнүн себебин сурагандарга: *«Мусулмандардын ушундай зор кайгы-дартын ойлоп жүрүп, турмуш курууну ойлогонго убактым болгон жок!»* - деп жооп берген.

Демек, пайгамбар жана пайгамбардын мураскерлери, из басарлары ушундай болушкан! Бүгүнкү аалам да дал ушундай үммөт үчүн күйгөндөрдү күтүүдө. Болуп өткөн бир мисалды айта кетейин. Германияда бир үйдө үйдүн кожоюну менен чогуу туруп калган мусулман боордошторубуздун бири өзүнүн чыныгы мусулмандык адеп-ахлагы аркылуу үй ээлерине таасир этип, Алла Таала аларды бул себеп менен ыйман нуруна бөлөйт. Башында үй кожоюну, анан анын аялы, удаалаш эле

322. Бухарий, саум 20; Муслим, сыям 55-61.

323. Шуара сүрөсү, 26/3.

324. Кахф сүрөсү, 18/6.

балдары да мусулман болуп, Мухаммед рухунун орток абасынан наар ала башташканда, үй бейиш сарайларынын бири сыяктуу абалга келет. Бир күнү үй ээси алиги боордошубуз менен сүйлөшүп отуруп, жан дүйнөсүнө уялаган ыймандын жаңы сезимдери менен жашап жаткан бул адам мындай дейт: *«Тууган, сени жакшы көрөм. Керек болсо жүрөгүмдү жарып, сени ошол жерге койгум келет. Анткени сен менин ыйманга жетүүмө себепкер болдуң. Мага жана менин үй-бүлөмө тибөлүктүң өмүрдүң бактысына жол ачтың. Бирок ошол эле учурда сага аябай ачуум да келет. Ал тургай азыр сени кокодон алып, сабап салгым келет. «Неге? Күнөөм кайсы?» деп сураарсың. Айтайын: сен келерден аз убакыт мурда, менин атам кайтыш болду эле. Ал бизге караганда мусулман болууга алда канча ылайыктуу болчу. Себеби, жан дүйнөсү таза, адилет жашаган адам эле. Эгер сен бул жерге атам өлөрдөн мурда келгениңде, анын да ыйманга келүүсүнө себепкер болмоксуң. Мына азыр, сенин кеч келгениң үчүн сага катуу ачуум келет».*

Ошол адамдын жүйөөлүү дооматы мага бүткүл Европанын, ал тургай бүт дүйнөнүн кайгысы сыяктуу сезилет. Мен улуу махшар күнү бул үчүн өз алдымча жакамдан кармалып, эсепке тартылаарымдан катуу коркомун. Анткени, аларга жеткиликтүү деңгээлде ислам динин түшүндүрүп таблиг кыла албадым...

Таблигге берилүү

Алла Элчиси таблиг милдетине өтө берилген. Ал бул дүйнөдө ислам акыйкаттары жеткирилбеген бир дагы адамдын калып калышын каалачу эмес. Ошондуктан, токтоосуз далбастап, бар болгон күчү менен аракеттенип, алдына келген ар бир адамга мыкты, ары ылайыктуу ыкмалар менен таблиг кылар эле. Аталаш агасынын көз жумар алдындагы абалын мисал катары айтып өтөлүк.

Абу Талибди ыйманга чакыруу

Абу Талиб кырк жылдан ашыгыраак убакыт ичинде Алла Элчисин болгон күчү менен коргогон адам. Эки аалам Сарда-

ры пайгамбарлыгын жарыялаган кезде, бүткүл Мекке бутпарастары эң биринчи болуп ашып өткүс темир коргон сыяктуу Абу Талиб менен бет маңдай келишти. Аны талкалабай туруп, Алла Элчисине кандайдыр бир зыян жеткире алышмак эмес.

Алла Элчиси үчүн ар кандай оорчулук жана кысымдарга туруштук берген, жокчулук менен карылыктын ортосунда эзилүү менен катар, үч жылдык бойкоттун адам чыдагыс оорчулуктарын баштан өткөргөн Абу Талиб, эми өлүм төшөгүнө жатып, өмүрүнүн акыркы демдерин жашап жатты. Алла Элчиси оңтою боло калса эле анын жанына келип, болбосо болбой: «Лаа илаха иллалла» - деп ыйман айтып коюусун суранып: *«Айтып эле койсоңуз, акыретте шапаатчы болор элем»* - дейт. Тилекке каршы, ал кездерде Абу Талибдин айланасын курчаган караңгы рухтуу бутпарастар анын ыйман айтуусуна кедергилик кылышкан. Ал жаны үзүлүп баратканда: «Абдулмутталибдин дининдемин» деп, бактысыз акыбетти тандаган. (Туурасын Алла Таала гана билет). Ошондо Алла Элчиси көз жашын тыя албай, боздоп ыйлап жиберет жана: *«Тыюу салынбаса эле, сага кечирим тилеймин»* деген.

Бирок кийинчерээк түшкөн бир аят Анын жанына баткан бул эңсөөсүнө тыюу салган.³²⁵ Ал мындан ары Абу Талиб үчүн Жараткандан кечирим тилей албайт. Себеби аяттан белгилүү: *«Тозоктук экендиги анык белгилүү болгон соң, өз туугандары болсо да, мушириктөр үчүн кечирим тилөө Пайгамбарга да, Ага ээрчиген ыймандууларга да жарашпайт»*.³²⁶ Ал Абу Талибдин ыйманга келишин ушунчалык катуу эңсээр эле. Пайгамбардын бул абалын досу Абу Бакир абдан жакшы билчү. Ал Мекке алынган учурда, Пайгамбардын алдында ыйман келтиргенин жарыялап, ары Анын куттуу колунан кармап көрүшүп калсын деген ой менен картайган атасы Абу Кухафаны эки аалам Мырзасынын алдына алып келет. Көзү көрбөй калган бул карыя адам ыйман келтиргенин жарыялап жаткан кезде, Абу Бакир тигиндейрээк барып, боздоп ыйлап жиберет. Алла Элчиси андан неге ыйлаганын сураганда, бая-

325. Бухарий, жанааиз 81; Муслим, ийман 39-40.

326. Тауба сүрөсү, 9/113.

гыда үңкүрдө бирге болгон досу Ага мындайча жооп берет: *«Оо, Алланын Элчиси! Атамдын ыйман айтышын өтө каалачумун. Мына эми, Алла аны туура жолго салды. Бирок мен Абу Талибдин ыйман айтуусун өз атамдан да артык каалар элем. Анткени муну Сен да өтө каалаганың. Тилекке каршы, ага ыйман насип болбоду. Мен ошону эстеп, ушул үчүн ыйладым»*.³²⁷

Алла Элчиси абасы Абу Талибдин ыйманга келүүсүн канчалык эңсеп, ушуга кандай катуу умтулган болсо, дагы бир абасы – Алланын арстаны Хамзаны шейит кылган Вахшийдин ыйманга келүүсүн да ошончолук каалаган. Төмөндө тарых китептеринде баяндалган чыныгы окуяны көрөлү.

Вахшийди ыйманга чакыруу

Алла Элчиси өзүнүн жакын абасы Хамзаны өлтүргөн Вахшийге бирөөлөр аркылуу кат жөнөтүп, ыйман айтып мусулман болуусун суранып жанына чакырат. Бирок Вахший кат алып келген адамга жооп катары кат жазып берүү менен чектелет. Анын катында бул аят жазылган эле:

*«Алар Алла менен бирге башка теңирге сыйынбагандар, Алла тыюу салган жанды орунсуз өлтүрбөгөндөр жана зина кылбагандар. Ким буларды кылса, жазасын тартат»...*³²⁸

Вахший бул аяттын астына мындай деп кошумчалап жазган экен: *«Сиз мени мусулман болууга чакырыпсыз. Бирок мен ушул аятта айтылган бардык күнөөлөрдү жасаган адаммын. Каапырлыкта өмүрүм өттү, зина кылдым, анан Сиздин көрөр көз агаңызды өлтүрдүм. Мен мусулман болгудай, кантип мен сыяктуу пенденин күнөөсү кечирилсин?»*.

Алла Элчиси Вахшийге дагы бир кат жөнөтөт. Катында мына бул аятты жазат: *«Алла Өзүнө шерик кошконду кечирбейт. Мындан башканы каалаган адам үчүн кечирет. Ким Аллага шерик кошсо, жалаакордук менен чоң күнөө жасаган болот»*.³²⁹

327. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 9/40; Ибн Хажар, ал-Исааба, 7/237-240.

328. Фуркан сүрөсү, 25/68-69.

329. Ниса сүрөсү, 4/48.

Вахший бул жолкусунда да жогорудагы аятта кескин кечирим тууралуу эмес, Алланын каалоосуна байланыштуу айтылганын Алла Элчисине жолдойт. Ошондо мээрим Пайгамбары ага үчүнчү жолу кат жазат. Катта бул аят бар эле:

*«Айткын: Оо, өздөрүн ашыкча залалга туш кылган кулдарым! Алланын мээриминен ымыт ызбөгүлө. Алла бардык күнөөңөрдү кечирет. Анткени Ал өтө кечиримдүү, боорукер».*³³⁰ Вахший ушул үчүнчү каттан кийин гана келип, Алла Элчисине ишеним билдирет. Ал мындан ары сахабалардан бири катары атынын артына «радиаллаху анху» кошулбастан аты айтылбас болот. Бирок ал азирети Хамзаны өлтүргөн адам болчу. Өзү да, башкалар да муну эч качан унута алмак эмес. Вахший акыретте бул күнөөсүнөн улам жоопко тартылбастыгы мүмкүн. Анткени ал кылмыш кылган күндөрү мусулман эмес болчу. Ары исламга кирген соң, мурунку бардык күнөөлөрү кечирилген эле.³³¹ Бул жагынан алганда, анын бактысы чоң экен. Бирок кандай болгон күндө да, ал азирети Хамзаны өлтүргөн эле!...

Хамза болсо, чөлдөгү арстандардын айбатын майтарган, эл арасында баатырдыгы менен атагы таш жарган кездеринде, бир күнү Алла Элчисинин алдына келип, тизе бүгүп мусулман болгон адам. Ал тургай Алла Элчиси менен эмчектеш болгондуктан, Анын бир тууганындай жакындыгы менен да сыйга татыктуу эле.³³²

Хамза мусулман боло элек кезде, мусулмандар коркунучта жашаса, анын мусулман болуусу менен алардын дүбүртү араб жарым аралын зилзалага келтирген болчу. Ал эми жапайылык арааны жүрүп турган кезинде, Вахший дал ушул Хамзанын канын төккөн. Ухудда колундагы кырсыктуу найзасын аңдып туруп азирети Хамзанын бооруна матырган. Өмүр бою Алладан башка бардык нерсеге «жок!» деген өжөр Хамза өзүнө ыргытылган найзадан чөгөлөй түшүп баратканда да

330. Зумар сүрөсү, 39/53.

331. «ислам өзүнөн мурунку күнөөлөрдү толук жоюп жиберет». (Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/199).

332. Бухарий, шахадат 7; Муслим, радаа 11-14; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/45.

«жок!» деп, «Ла» га окшоп кулады.³³³ Бир аздан соң Алла Элчиси анын дене мүчөлөрүнүн тамтыгы чыгарылганын көрүп, башында отуруп, баладай боздоп ыйлайт. Шейиттер жуулбайт, бирок Алла Элчиси Хамзанын денесин жууп, суу ордуна Каусар булактан да баалуу көз жаштарын колдонгонсуду...³³⁴ Ооба, Алла Элчиси анын башында ушунчалык боздоп, көз жаштарын селдетип ыйлаган эле.

Эми минтип ошол Хамзаны өлтүргөн Вахши Алла Элчисине кандуу колун сунуп, ишеним билдирип турду. Алла Элчиси таблиг максаты үчүн баарын арнагандыктан, бул колду кысып кармап туруп, Вахшийди мусулман болушу менен куттуктады. Ансыз деле Вахшийди өзү кайра-кайра исламга чакырбады беле...

Вахший ыйман келмесин айткан соң, Алла Элчиси анын кулагына ийилип шыбырады: *«Мүмкүн болсо, мага көп көрүнбөгөнгө аракет кыл. Анткени сени көргөн сайын, Хамза эсиме түшүп, сага жылуу жсз менен карай албастырмын. Антсем сен бактысыздай болуп, мен да милдетимди толук аткарбаган болуп калам».*³³⁵

Вахший сахабалык парасаты менен Алла Элчисинин бул өтүнүчүн, буйругун кыйшаюусуз аткарып, ошондон кийин ар дайым Андан алыс туруп, көрүнбөөгө аракет жасады.³³⁶ Бирок дайыма Алла Элчисинен экинчи бир сунуш келерин күтүп жашады. Ал бир түркүктүн артында туруп, жашыруун Алла Элчисине телмире карап, мага жылмая карап коёр бекен деп, өз-өзүнө: «Күндөрдүн биринде мага: эми тартынбай көрүнө берсең болот, дээр бекен?» деп үмөттөнөр эле.

Вахший ошол кубанычтуу күндүн келишин күтүп жүргөндө, бир күнү ага өтө кайгылуу кабар келди. Алла Элчиси көз жумуп, арабыздан айрылган эле. Муну уккан Вахший төбөсүнөн чагылган соккондой эсеңгиреп калды. Эми аны кайра чакыарга мүмкүнчүлүк калбаган эле....

333. «Жок» маанисин билдирген арабчадагы «Ла» деген сөздүн шекили кулап бараткан адамга окшойт.

334. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/142; Хаким, ал-Мустадрок, 2/130, 3/218-219.

335. Табараний, ал-Муъжамул-авсат, 2/222; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/20; Ибн Абдилбарр, ал-Истияаб, 4/1565.

336. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/76-77; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 7/370.

Вахшийдин мындан кийинки күндөрү күнөөсүнөн арылуу жолдорун издөө менен өттү. Акыры Ямама дүрбөлөнү чыккан кезде, ал дароо Халид бин Валиддин кошуунуна кирип, Ямамага аттанды. Бул анын кайталанбас мүмкүнчүлүгү болчу. Анткени ал исламдын эң улуу каарманын өлтүрүп, чоң күнөөгө баткан эле. Бул күнөөсү толук кечирилген күндө да, Вахшийдин жан дүйнөсү кызылдай кыйналып, көкүрөгүнөн тозоктун көк түтүнү буркулдай берчү. Мына эми анын алдында бир мүмкүнчүлүк турат. Исламдын эң чоң душманы Мусайламаны тындым кылуу.

Вахший тээ илгери Хамзанын бооруна матырган, ошондон бери сакталуу турган, дат баскан эски найзасын эми колуна кармап, Ямама согушуна аттанды. Согуш бир нече күнгө созулду. Мусайлама жана анын аскерлери болгон күчтөрү менен жанталашып таймашты. Бир күнү чептен чыгып качып кетүүгө аракет жасаган Мусайламаны кароолдогу сахабалардын бири көрүп калды. Ал дароо Вахшийге карап: «Тигине, Алланын душманы качып баратат» дейт. Муну уккан Вахший дароо дат баскан найзасын алып, мындан бир топ жыл мурун азирети Хамзанын бооруна кадагандай Мусайламанын дал бооруна кадады.³³⁷ Анын аттан жерге кулап түшкөнүн көрүп, өзү да саждага жыгылды. Көздөрү жашка толуп, өксүгөнүн баса албастан Алла Элчисинин рухуна: «Мындан ары көрүнсөм болобу, оо, Алланын Элчиси?» деп айтып тургансыды. Биз Алла Элчисинин ага эмне деп жооп бергенин билбейбиз. Бирок, балким Алла Элчисинин руху да Ямамада болуп, Вахшийдин ушунчалык муңга толгон жалбаруулары Анын да көңүлүн бошотуп, анын үстүнө Вахшийдин баатырдыгын, жасаган эрдигин куттуктап аны кучактап туруп: *«Эми көрцнө берсең болот»* - деген чыгар. Бул жагы бизге беймаалым. Бул олуяларга гана белгилүү болчу сырдуу иш. Биздин бул окуяны баяндашыбыздагы негизги максат – Алла Элчисинин таблиги тууралуу ой козгой кетүү.

Байкалып тургандай, Алла Элчиси бир тууганындай жакын көрүп, атасындай урматтап сүйгөн азирети Хамзаны өл-

337. Ибн Абдилбарр, ал-Истиааб, 4/1563-1564; Захабий, Сийару ааламин-нубала, 1/178; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 6/268,325.

түргөн адам үчүн да боорукер. Вахшийнин мусулман болушу үчүн балким элүү ирет жол издеп, Вахшийдей адамды да сахаба кылып жетилдирген. Эгерде таблиг сезими Анда тубаса жаралбаган болсо, Алла Элчиси Вахший сыяктуу адамды кайракайра исламга чакырышы мүмкүн беле? Жок. Анын ушундай баш-оту менен бериле чакыруусунда таблигдин пайгамбарга гана таандык болгон сыпат экендиги акыйкаттыгын байкатат. Ошондуктан, Ал мындан башкача жасай алмак эмес.

Икриманы ыйманга чакыруу

Икрима болсо, Вахшийден да өткөн душмандык маанайында эле. Анткени ал исламдын тикелей душманы болчу. Башкача айтканда, ал максаттуу түрдө душмандык кылчу. Икрима төрөлүп өскөн үйдүн дээрлик бардык мүчөлөрүндө исламга каршы өчүгүү баштатан бар болчу. Үйдүн башчысы Абу Жахилдин руханиятындагы караңгылык үй ичине терең таасирин тийгизген, ошондуктан, Абу Жахилдин үйү ушундай каапырлыктын кара туманына батып, тозоктун отундай болуп калган. Бул үйдөн исламга кирген бирөө болуп калса, эң оор жазаларга дуушар болуп, көрбөгөн кордугу калбас эле.

Икрима исламга карандай өчүгүүдө атасынан ашып түшпөсө да кем калчу эмес.³³⁸ Атасы катышкан ар бир карөзгөй аракеттерге ал да катышар эле. Анын көзүн каапырлык тумандатып, карама сокур кылган болчу. Мекке алынгандан кийин да, ал көгөрүп, өчөшкөн бойдон кала берди. Канчалаган адамдар Меккенин алынуусу менен бирге дароо мусулман болуп, нурдуу топко кошулган болсо да, Икрима ого бетер кекенип, Мекке алынган учурларда да мусулмандарга каршы кылычын кынынан сууруп, акыры айласыз Йеменге качкан...³³⁹

Уммул Хакам – Икриманын жубайы эле, аталаш агасынын кызы катары тууганы да болуп саналчу. Бул каарман аял нике жана туугандык шартына бекемдигинен улам Йеменге чейин барып, күйөөсүн көндүрүп кайра алып келди. Бирок Икрима Алла Элчисинин алдына кайсы жүзү менен чыга

338. Ибн Абдилбарр, ал-Истиааб, 3/1082; Ибн Хажар, ал-Исааба, 4/538.

339. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/159-160.

алат? Ага не деген гана душмандык жасабаган! Кыскасы, мурда колунан келген бардык жамандыкты, акааратты жасаган болчу. Анын баскан жолдоруна тикен чачарда биринчи болуп жүтүрүп, башкаларды тукуруп, өзү алдыда Анын башына топурак чачар эле. Бирок Алла Элчиси болгон аракети менен Икриманын да ыйманга келүүсүнө жан үрөп, Вахшийге көрсөткөн камкордугун андан да аябады.

Икрима алгач Алла Элчисинин алдына келгенде, Ал салабаттуу мамиле менен Икримага карап: *«Оо, хижрат мейманы, куш келипсиң!»* - деди Ислам талап кылган маанидеги хижрат аяктаган болчу. Бирок Алла Элчиси анын алыс жолдон сапар тартып келгендигинен улам ушундай деген. Бул сөз Икриманын жүрөгүндөгү музду эриткенге жетиштүү болду. Алла Элчисинин колун кармап, Андан бата сурады: *«Оо, Алланын Элчиси, дуба кылыңыз! Жасаган бардык душмандыктарым үчүн мага Алладан кечирим тилеңиз»* - деди. Эки ааламдын Көсөмү колдорун жайып бата кылды. Икриманын жүрөгү жумшарып, катуу толкундады. Анткени ал эч качан мындай жакшы мамилеге ээ болом деп ойлобогон эле. Себеби, ал ошол кезге дейре Алла Элчисин башка адамдар сыяктуу көрүп, демейки бирөөлөр эмне кылса мага ошону кылат деп ойлочу. Анын сыйлоо менен тосуп алганына жетине албай, туура эмес ойлоп жүргөндүгүн моюндап: *«Оо, Алланын Элчиси! Мындан мурда сизге жана исламга өчүгүч жолунда канчалык мал-мүлк короткон болсом, исламдын ак жолунда мунун эки эсесин сарптоого сөз берем»* - деп жиберди. Ал айткан сөзүндө туруп, Ярмук согушунда колунда барын аяган жок. Бирок бергендеринин арасында өз жаны да бар эле...³⁴⁰

Икрима Ярмук согушуна жубайы жана балдары менен чогуу катышат. Ошол согушта жарадар болуп, чатырга алып келинет. Жубайы башында ыйлап турганда, Икрима: *«Ыйлаба, мен жеңишти көрбөй өлбөймүн»* - дейт. Бул анын олуялык керемети эле. Бир аздан кийин чатырга аталаш туугандарынан агасы Хишам кирип келип: *«Сүйүңчү, Алла Бизге жеңиш берди!»* дегенде, Икрима: *«Мени тургузгула, Алла Элчиси*

340. Хаким, ал-Мустадрак, 3/269-272.

кирип келатат» - деп, Алла Элчисинин рухуна карап: «Оо, Алланын Элчиси! Сизге берген убадамда турдумбу? Айтканымды аткардымбы?» - дейт да, акыркы деми менен: «Жаратканым! Менин жанымды мусулман абалымда ала көр, мени жакшылардын жанына жеткире көр»³⁴¹ деген маанидеги аятты окуп, жанын Аллага тапшырат.

Адамдардын Туура жолго келүүсү үчүн Алла Элчиси болгон күчүн арнаган. Ал таблигде кол жеткис бийиктикке өкүлдүк кылган инсан. Жүз миңдеген адамдарга кол учун сунуп, аларды нурдуу ааламга карай тартып жатса да, каниет кылып токтоп калуу дегенди ойлобогон. Анткени ченемсиз мээримдүүлүгүнөн бардыгы үлүшкө жетүүсүн каалачу. Ооба, Ал өзүнө азуу кайраган душмандарына мээрим колун сунуп, пайгамбарлардагы таблиг касиетинин эбегейсиз бийиктигин көрсөткөн.

бв. Таблиг үчүн жанын үрөгөн

Бүткүл ааламдын кайгысы менен сыздаган Алла Элчиси өмүр бою уйкусу канып уктаган эмес. Ооба, «*өмүрүңдө ыракаттанып уктаган жок*» деген сөз эки ааламдын Көсөмүнө карата айтылса нагыз ордун тапкан болот. Анткени Ал бүт өмүрүн таблиг менен өткөргөн.

Мекке доорунун алгачкы жылдарында базар-жармаңкелерди, көчөлөрдү кыдырып, кай жерде базар курулса ошол жерге сөзсүз барып элди исламга чакырган. Ушул жолдо далай кордуктарга учурап, кутгуу башына таш-топурактар ыргытылган. Бирок Ал булардын бардыгына кайыл болуп, кайратынан жазбай өз ишин уланта берген. Периштелер жүзүнө кароого даай албаган жерде, Мекке бутпарастары ошол нурдуу жүзгө түкүрүшкөн... Күн ысыгы Анын денеси беймазаланбасын деп, кээде булуттардан бетине парда тартып ыйбаа кылган жерде, улуулугун аңдабагандар тарабынан ага адам чыдагыс акараттар жасалды...

«*Жакын туугандарыңды эскерт*»³⁴² деген маанидеги аят түшкөн кезде, Ал дароо өзүнүн жакын туугандарынын баа-

341. Юсуф сүрөсү, 12/101.

342. Шуара сүрөсү, 26/214.

рын чогултуп, аларга кайрылуу жасайт: «Алла жакын туугандарыма эскертүү жасоомду мага буюрду. Силер менин жакын туугандарымсыңар. Силер «Лаа илааха иллалла» деп ыйман айтмайынча, Алла алдында силерге жардам бере албайм. Ушул сөздү айтканыңарда гана, мен акыретте силерге күбөчү боломун».

Анын бул чакырыгына карата туугандары тиш жарып бир ооз сөз айтышпады. Бир гана аталаш агаларынан Абу Лахаб: «Куруп калгыр! Бизди ушул үчүн чакырдың беле?» деп кыйкырды. Мунун артынан ал жерге чогулгандардын баары тарап кетишти.³⁴³

Азирети Хадичанын бардык мал-мүлкү Меккенин чоңдоруна үзгүлтүксүз сый тамак берүүгө сарпталган болчу. Алла Элчиси аларды чакырып, тамак-аш менен сыйлачу. Максаты бир гана: «Бир нече ооз жакшы сөз айтып угуза алармынбы?» дегенде жаны жай таппайт. Бирок негедир мындан майнап чыкпайт.

Ошондой чогулуштардын бири тууралуу азирети Али (радиаллаху анху) бизге буларды баяндаган: «Алла Элчиси дагы бир жолу Меккенин чоңдорун үйүнө чакырды. Тамактан кийин Алла Элчиси сөз баштады. Өзүңүн чыныгы пайгамбар экендигин жана эң жакындары катары алардын жардам берүүчүлөрү керектигин түшүндүрдү. Сөзүңүн акырында: «Ушул иште араңарда мага жардам берүүчүлөр барбы?» деди. Мен ошондо жети жаштагы ак куба жүздү, арык бала элем. Ал күнү колума кумура алып, келгендерге суу куюп жүргөмүн. Алла Элчисинин сөздөрүнө эч ким жооп бербегендиктен, чыдамым кетти. Кумураны коё салып: «Мен бармын, Алланын Элчиси!» дедим. Алла Элчиси жогорку сөзүң үч жолу кайталады. Ар жолкусунда менден башка эч ким жооп бербей койду».³⁴⁴

Алла Элчиси мына ушундайча жылдар бою чарчап-чаалыкпастан таблигин улантты. Туугандары болсо кулак салып

343. Бухарий, тафсир (111) 1; Муслим, ийман 348-356; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/74.

344. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/159.

уккусу келбейт. Ал мындан кийин алыстагылардан өзүн уккан адамдарды издей баштады. Бирок алардан да көңүл көзү ойгоо адамдарды табуу оңойго турбады. Таифте ташбараңга алынып, мазактоого учурады.³⁴⁵ Жармаңкелерде ак динге чакырып кирген чатырлардын көбүнөн кууп чыгарылды.³⁴⁶ Ал кандай күнгө калса да, баары бир чын ыкластан тайбастан, кудум күтүүсүз ийгиликтер бут алдынан өзү чыга келчүдөй аракеттен токтободу. Иш жүзүндө да ошондой болду. Тагдыр акыры Аны Акабага жеткирип, бир бөлүк таза ниеттүү адамдарга жолуктурду. Алгачкы Акаба келишиминде алты адам менен таанышты. Кийинки жылы алар Акабага жетимиш адам болуп келишти. Алла Элчиси аларга кээ бир маселелерди таблиг кылды. Алар ыйман келтирсе, ушул шарттар негизинен аракет кылуусу керек болчу. Алар Алла Элчисинин бардык сунуштарын толук кабыл алышты. Ошондо азирети Аббас аларга оболу жакшылап ойлонуп, анан бир чечимге келүүлөрүн эскертип айтты. Айрыкча мындай сунушту кабыл алуунун бүт ааламды өздөрүнө каршы коюу болуп саналарын да түшүндүрүп өттү. Ошондо да алардан бирөө дагы баш тарткан жок. Эң оор жагдайга дуушар болуп калган күндө да, Алла Элчисин өздөрүнөн артык көрөрүнө бекем убада беришти. Эки ааламдын Көсөмү аларга Мусаб бин Умайрды дин илимдерин үйрөтүүгө жөнөттү.³⁴⁷

бг. Сахабалардын таблиг ынтаасы

Мусаб бин Умайр Меккедеги эң бай үй-бүлөнүн жалгыз баласы болчу. Исламга кирген кезинде он жети жашта эле. Ал көчөдөн өтүп баратканда бойго жеткен кыздар терезелеринен үңүлө карап, кол жоолуктарын булгалап, бир карап койсо деп зар болушчу. Анткени ал бой-келбети келишкен, жүрүштурушу салабаттуу жигит эле. Бирок ал мусулман болгондон кийин өз үйүндө жектөөгө учурады. Мадинага барганда болсо, үстүндө кийген бир көйнөгүнөн башка колунда эч нерсени жок эле. Ошондон кийин да өмүрү бүткөнчө ушундайча

345. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/211-212; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/266-267.

346. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/270.

347. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/276-292.

жупуну жашады. Ал тургай Ухудда шейит болуп, тулку боюн Жаратканга тапшырды. Ооба, ал ошол күнү тууралган эттей кескиленип шейит кылынды. Анан үстүн жапканга бир ором кепиндик да табылбаган эле...³⁴⁸

Алла Элчисинин сыймыктуу шакирти болгон бул атактуу сахаба Мадинага барары менен дароо исламга үндөп таблиг кылууну баштады. Мадинада дээрлик ар бир эшикти кагыш чыкты. Ал өтө ыкластуулукка, терең ыйманга жана жалындаган кайратка эгедер болгондуктан, анын сөзүнө кулак салгандар эң кыска убакыттын ичинде каапырлыктан арылып, исламдын нурдуу ааламына кирер эле. Ал Мадинага келгенде, Мадина шаңга бөлөнүп, эл ичи толкуду. Ал караңгы жүрөктөргө шам чырак жаккандай нур шооласын чачыраткан жан болду. Асад бин Зурара (радиаллаху анху) аны сыйлуу коногу катары өз үйүнө жайгаштырган болчу. Асад бин Зурара ошол кезде жума намазы али парз боло элек жана Алла Элчиси Мадинага келе элек болсо да, адамдарды бир жерге жыйнап, жума намазын окуткан болчу.³⁴⁹

Мадинада эл көзүнө урунган ким бар болсо, бардыгы анын үйүнө келип, Мусаб бин Умайрдын сөзүн угушту. Келгендерден кээ бирөөлөр тишин кайрап өчүтүү менен кирип, кайра чыгарда таптакыр өзгөрүп, жаны жадырап кайтышчу. Саад бин Муаз да ошондойлордун бири болчу. Ал да бир күнү катуу жинденип, Мадинада эч кимдин бүлгүн салышына жол бербестигин жарыялады. Анткени Мусабдын келүүсүн ага бүлгүнчүлүк катары айтышкандар болгон.

Ал ушул жаңы бүлгүнчүлүк аракетти биротоло жок кылуу максатында, Асаддын үйүнө кирип келет. Мусаб болсо жанында отурган адамдарга сыдырым желдей жагымдуу үнү менен бир нерселерди түшүндүрүп жаткан экен. Саад үйгө кирип келери менен эле ороңдоп катуу тийди. Мусаб болсо ага олуттуу сүйлөп: *«Алды менен, отуруп сөзүмдү угуп көрүңүз. Айткандарым сизге жакпаса, токтоосуз тигил колуңуздагы кылычыңыз менен мойнумду чаап салыңыз. Кудай*

348. Бухарий, жанаиз 28; Муслим, жанаиз 44.

349. Абу Дауд, салаат 209; Ибн Маажжа, икаматус-салаат 78.

акы, сизге каршылык кылбаймын» - дейт. Бул сөздөрдөн кийин Саад бин Муаз жибий түштү. Бир аздан соң ал Мусабдын сөздөрүн ынтаа коюп угуп, анан чын ыкласы менен ыйман келмесин айтып, Мусабдын алдында тизелеп отуруп мусулман болду.³⁵⁰

Ал ошол кездеги Мадинада азирети Умардын Меккеде мусулман болуусу сыяктуу чоң толкундоолорго себеп болду. Саад бин Муаздын мусулман болуусу кыска убакыттын ичинде айлана-чөйрөдөгү урууларга да таасир эткен зор окуя болуп калды.

Алла Элчиси эч токтоосуз, үзгүлтүксүз акыйкатты таратуу менен алек болгондой, Анын ыкластуу шакирттери да кудум өчпөс шам чырактай болуп төгөрөктүн төрт бурчуна тарап кетишип, акыйкатты жаюу милдетин жогорку деңгээлде аткарууга белсенишкен. Бүт аалам ушул шам чырактардын жарыгы менен нурга бөлөнгөн. Мусабдын Мадинага, Талханын Дууматул-Жандалга, кийинки жылдарда Бараа менен Халиддин Йеменге кетүүсүнө түрткү болгон дал ушул таблиг максаты эмеспи?

Кээ бир сахабалар жиберилген жеринде ийгиликтүү кызмат кыла албаса, Алла Элчиси анын ордун алмаштырар эле жана бул алмашуудан сөзсүз жакшы натыйжалар жаралчу. Мисал үчүн, Халид бин Валидди таблиг үчүн Йеменге жибергенде, ал жерде ийгиликтүү боло албаган соң, Алла Элчиси кийин ал жакка азирети Алини жиберген. Халидди болсо, Нажрандагы христиандар жашаган аймакка которгон.

Бараа бин Азиб (радиаллаху анху) бул окуяны мындайча баяндайт:

«Халид менен бирге Йеменде көпкө турдук. Али келгенге чейин эч ким бизге ишенип, катарыбызга кошулган жок. Азирети Али келген соң гана, бардыгы өзгөрүп, адамдар топтобу менен исламга кирип мусулман боло баштады».³⁵¹

Азирети Алинин Йемендеги иштери ийгиликтүү болду. Анткени ал Алла Элчиси менен узак жылдар бою бирге жа-

350. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/285.

351. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/197; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 2/369.

шаган. Айрыкча ал азирети Хасан менен Хусейнден таралчу алтын урпактын жана кыяматка дейре келчү бардык кутуптар, мукаррабиндер жана олуялардын бабасы саналган инсан. Бүгүн да акыйкат алардын камкор канаттары астында өз ордун таап келет. Мына ушул азирети Али жүрөктөргө даба сөздөрү аркылуу бүт Йеменди багындырып, кийин Мекке алынган мезгил жетип келгенде булардын баары келип исламга кошулушкан.³⁵²

В. АЖОЛОРГО КАТ ЖАЗУУ

Алла Элчиси бир жагынан шакирттерин айланадагы элдерге жиберип, аларды исламга чакырса, дагы бир тараптан ажолор менен падышаларга кат жөнөтүп, аларды акыйкат динге чакырды. Бул дагы таблиг жолдорунун бири болчу.

ва. Нажаши

Нажаши – Хабаш өкүмдары болчу. Алла Элчиси менен тикелей көрүшпөгөнү үчүн ал сахабалардан болуп эсептелбейт. Бирок өтө улуу инсандардын бири. Алла Элчиси ага Амр бин Умаййаны жиберген. Нажашиге жазылган катта эки ааламдын Көсөмү мынтип жазган:

*«Бисмиллахир-Рахманир-Рахим. Алланын Элчиси Мухаммедден Хабаш нажашиси (өкүмдары) Асхамга: Салам сага! Мен сага кат жазуу менен Малик, Куддус, Салаам, Муумин, Мухаймин³⁵³ болгон Аллага мактоолор айтамын. Мен Исаны Рухулла жана Алланын ар-намыстуу, таптаза кыз Марямга салган сөзү экендигине кѳбөлүк беремин... Сени шериги жок жалгыз Аллага ишенѳцгѳ чакырамын».*³⁵⁴

Эки ааламдын Көсөмү оболу Нажашиге карата тикелей «Салам сага» деп, андан жакшы жышаан байкаганын билдирген. Алла Элчиси анын ак жолго келерин алдын ала көргөнсүп, ушундайча кайрылган. Экинчиден, сөз колдонуу ыкмасы

352. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 5/120.

353. Алла Тааланын улуу сыпаттары. Малик – ааламдын падышасы; Куддус – эң ыйык; Салаам – бейпилдик арноочу; Муумин – ыйма тартуулоочу; Мухаймин – баарын тескеп турган.

354. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/131-132; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/83.

да өзгөчө болгон. Алла Элчиси аны ыйманга чакырганда, ага эң баалуу жана урматтуу болуп эсептелген азирети Марям жөнүндө сөз козгойт. Деги эле биз мусулмандар үчүн да азирети Марям өтө кадырлуу. Ал улуу пайгамбар Исаны бул дүйнөгө алып келген таза аялзат жана Алла илхам салган улуу инсан.

Көңүл бурууга тийиштүү бир нерсе бул: Нажаши христиан болсо да, Алла Элчиси ага жазган катында Курани Каримдин тиешелүү аяттарын колдонгон. Бул Нажашинин көңүлүн табуудагы таасирдүү ыкма болгон. Нажаши катты кабыл алуу үчүн тагынан түшүп келип, катты өөп, маңдайына баскан. Кат окулуп бүтөрү менен дароо чакырууга жооп кылып, мусулман болгондугун жарыялаган жана көп создуктурбастан катчыларына буйруп, мындайча жооп кат жаздырган:³⁵⁵

*«Алланын Элчиси Мухаммедге Хабаши өкүмдары Нажашиден: Мен сенин Алла Элчиси экендигиңе күбөлүк берем... Эгер буйрук кылсаң, дароо ошол жерге барайын. Бирок мен өзүмө гана ээмин, ушул тапта кол астымдагыларга ээлик кыла албайм. Сенин айткандарыңдын баары чын экендигине күбөлүк айтамын».*³⁵⁶

Нажаши ыймандын эмне экенин жакшы билген адам. Бир күнү жанындагыларга мындай дейт: *«Аттиң! Ушул падышалыктын ордуна, Мухаммеддин кызматкери болсомчу».*³⁵⁷

Арадан көп жылдар өттү...

Бир күнү Алла Элчиси мечитке келип, ал жердегилерге: *«Ордуңардан тургула! Боордошубуз Нажашинин жаназа намазын окуйлу»* - дейт.³⁵⁸

Аалымдардын арасында, өлгөн бирөөгө көзү жок жерде алыстан жаназа намаз окуса болобу же болбойбу деген маселеде көз караш бирдей эмес. Ханафийлерден башка мазхаб имамдары мындай жаназа намаз окулса болот дешкен.³⁵⁹ Алар жогоруда баяндалган мужизалуу окуяны далил катары

355. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/258-259; Халабий, Инсанул-уюн, 3/293.

356. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/132; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/84.

357. Абу Дауд, жанаиз 56; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/461.

358. Бухарий, жанаиз 4, 65; Муслим, жанаиз 62-67.

359. Ибн Кудаама, ал-Мугний, 2/195; Жазирий, ал-Мазаахибул-арбаа, 1/522.

көрсөтүшүп, Нажашинин табыты Алла Элчисинин алдына апкелинип, жаназа намазы окулган дешет.³⁶⁰ Бул ислам фыкхий илимине тиешелүү маселе болгондуктан, бул жерде толук чечмелеп отурууну туура көрбөдүк.

вб. Гераклий

Алла Элчиси экинчи катты Дихятул-Калбий (радиаллаху анху) аркылуу Рим императору Гераклийге жиберген. Ал кат мындайча жазылган эле:

«Бисмиллахир-Рахманир-Рахийм.

Алланын Элчиси Мухаммедден Рим өкүмдары Гераклийге! Туура жолго баш ийгендерге салам болсун! Мен сени исламга чакырамын. Мусулман бол, саламатта болосуң. Мусулман бол, Алла Таала сенин сообуңду эки эсе арттырсын. Эгер бул чакырыгымды кабыл албасаң, карамагыңдагы бардык дыйкандардын, кедей-кембагалдардын жана сага баш ийген бардык кишилердин күнөөсүн алган болосуң. «Оо, Китеп берилгендер (жөөт жана христиандар)! Бизге да, силерге да теңдеш болгон бир сөзгө келгиле – Жалгыз Алла Таалага гана кулчулук кылалы, Ага эч нерсени (шерик) тең кылбайлы жана Алла Тааланы коюп бири-бирибизди теңир кылып албайлы. Эгерде Китеп ээлери бул сөздөн баш тартышса, аларга айткыла: Күбө болгула! Мына биз чыныгы мусулмандарбыз! - дегиле»».³⁶¹

Каттагы бул сөздөр Гераклийге таасир көрсөткөн. Ошол кездерде Абу Суфьян да анын элинде жүргөн. Абу Суфьян менен өкүмдардын ортосунда мындай сүйлөшүүлөр болуп өтөт:

– Бул адамдын урук-тукуму кандай?

– Тектү, ак сөөк тукумдан.

– Бабаларынын арасында өкүмдар болгону барбы?

– Жок.

– Пайгамбарлыктан мурун анын жалган сүйлөгөнүн көрдүңөр беле?

360. Сарахсий, Мабсут, 2/67; Куртубий, ал-Жаами ли ахкаамил-Куран, 2/82; Ибн Ху-мам, Фатхул-Кадир, 2/117-118.

361. Аалу Имран сүрөсү 3/64.

- Жок.
- Ага кимдер баш ийүүдө? Байларбы, же кедейлерби?
- Көбүнчө кедей-кембагалдар.
- Ага баш ийгендер көбөйүүдөбү, же азаюудабы?
- Азаймак турсун кайра көбөйүүдө.
- Алардан анын динине киргенден кийин жактырбай чыгып кеткендер болдубу?
- Жок, болгон жок.
- Өзү бир жолу болсо дагы сөзүнө турбай, же келишимди бузганына күбө болдуңарбы?
- Жок, көргөн жокпуз. Азыркыга чейин андай болгон жок. Бирок мындан кийинкисин билалбайм.

Абу Суфян ошол кезде мусулмандыкты кабыл кыла элек болчу, ары Пайгамбарыбыздын элдешкис душманы эле. Бирок ал ошол күнкү айткан сөздөрүнүн ичинде акыркы сөзүндө гана арсар жооп бере алган.

Гераклий болсо анын берген жоопторун кайталап отуруп, булардын баары Алла Элчисинин акыйкат пайгамбарлыгынын далилдери экендигин айткан. Артынан епискобун чакырып алып, андан да бул абал тууралуу сурайт. Анын пикири да Гераклий менен бирдей чыккан.

Айтууларга караганда, Гераклий ыйман келтирип мындай деген:

«Узакка барбастан, мен азыр басып турган ушул жерлер Анын колуна өтөт». Айткандай эле, анын сөздөрү төп чыккан.³⁶²

Бирок поптордун жапайы эшектердей аңыраңдаганынан улам, Гераклий сөзүн өзгөртүп: «Силерди сынап көрдүм. Диниңерге канчалык бекем турарыңарды билгим келди...» дейт. Алиги епископ болсо, ыйман келтирип, Алла Элчисине алыстан ант берип ээрчиген.³⁶³

362. Бухарий, бадул-вахй, 6.

363. Бухарий, бадул-вахй, 6.

вв. Башка каттар

Пайгамбарыбыз дагы башка бир топ өлкөлөргө жана адамдарга кат жиберип, аларды ыйманга чакырган. Алардын кээ бири чакырууга жооп берип, мусулман болушкан. Кээ бирлери ыйман айтуудан баш тартса да, Алла Элчисине карата сый-урмат менен мамиле кылышкан. Мисалы, Мукавкыс Египеттеги копттордун (Египеттин жергиликтүү калкы) өкүмдары болчу. Алла Элчиси ага Хатиб бин Абу Балтаа аркылуу кат жиберген. Мукавкыс ыйман келтирип мусулман болгон эмес. Бирок Хатибди урматсый менен күтүп алып, Алла Элчисине баалуу белектерди жөнөткөн. Мария энебиз да ошол белектердин катарында болчу. Алла Элчиси ага үйлөнүп, андан Ибрахим аттуу уулдуу болгон.³⁶⁴ Дагы сыйлыктардын арасында «дулдул» аттуу ак боз качыр да бар эле. Бул арабдар көргөн алгачкы качыр болгон.³⁶⁵

Перс шахы болсо, Алла Элчисинен келген катты жыртып жерге ыргыткан. Бул анын мамлекетинин ойрону чыгып жок болуусунун жышааны сыяктуу болуп калган. Көп өтпөстөн Персия таш-талканы чыгып ыдыраган.³⁶⁶

Алла Элчиси ажалорго, өкүмдарларга жана түрдүү уруулардын башчыларына кат жиберип, төгөрөктүн төрт бурчуна сес көрсөтүү манисине келген кеңири алкакта таблиг алып барган. Ал ушундайча күн өткөн сайын алга кадам таштап, адамдардын жүрөктөрүнүн төрүнөн орун таба берген. Анда касиеттүү, керемет тартуу күчү бар сыяктуу, сыйкырдуу жиптер менен байлап алгансып башкаларды өзүнө ээрчигенге аргасыз кылган. Анын тартуу күчүнө тап болгон ар бир адам, ар бир эл нурдуу ааламга карай бет алып, ичине сиңип баратышты. Ал адамдардын жан дүйнөсүн ээлеп алгандыктан, ага каршы туруу, ага каршы күрөшүү көктөгү Күндү баткак менен шыбап жаап салам деген менен барабар иш болчу. Кыскасы бул мүмкүн эмес эле...

364. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/260; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/128.

365. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/134,260,491; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/128.

366. Бухарий, илим 7; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 13/242; Набавий, Шархи Муслим, 18/42.

Көп өтпөстөн, ага бар күчтөрү менен каршы тургандардын баары курулай эле убара болуп жаткандарын билип, нугун тапкан суулардай Анын нурдуу дайрасына кошулуп жатышты...

Г. ХУДАЙБИЯДАГЫ ТАБЛИГ СЫРЫ

Худайбия окуясы – таблигдин өзгөчө мүмкүнчүлүгүн айгинелеп берет. Алла Элчиси бутпарастар койгон оор шарттарды кабыл алып, келишимге кол койгон соң, азирети Умар сыяктуу Алла Элчисинин жакын жолдоштору да башта ал келишимге нааразылык маанайын билдирип, ошол учурларда ойдо жок жерден жаза тайып кете жаздашкан³⁶⁷...

Бирок кийинки жылы мусулмандар ээн-эркин Меккеге киришти. Алардын бул иши тууралуу Меккеде бир жыл бою уу-дуу сөз болду. Муну менен башкалар исламга акырындап жакындай баштаган. Кала берсе Меккенин эң атактуу адамдарынан болгон Халид бин Валид, Амр бин Аас сыяктуулар ушул кездерде өз ыктыярлары менен мусулман болушкан.³⁶⁸ Алардын ар-намыстарына доо кетпестен исламга киргендери келечекте аткарчу улуу кызматтарына зарыл шарт түзгөн эле.

Келишим учурунда сахабалардын Алла Элчисине карата ишенимдеринин аябай бекемдигин көргөн меккеликтер акырындап исламга баш ийе баштагандыгын да белгилей кетүү керек.³⁶⁹

Д. ЖЕКЕ ИНСАНДАРГА ТАБЛИГ

Алла Элчиси чоң ийгиликтерге жетип, жеңиштин туу чокусунда турган кездеринде да жеке адамдар менен болгон карым-каттоолорго айрыкча көңүл бурган. Бир-эки жылдын ичинде бүт меккеликтер өзүн ээрчий тургандыгын билсе да, Халид бин Валид менен Амр бин Аас келгенде аларга өзгөчө жылуу мамиле жасап, кастарлап тосуп алат. Жада калса бул эки кеменгерди күтүп алууга жанындагы сахабаларды алардын алдынан жөнөткөн болчу. Халид мусулман болуу маана-

367. Бухарий, шуруут 15; Муслим, жихад 94.

368. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набаваия, 4/238-240.

369. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/329-330.

йында колун созгондо, Алла Элчиси ага мындай деген: *«Мен Халид сыяктуу акыл-эстүү адам кандайча каапыр бойдон жүрөт деп, таң калчумун. Бир күн келип, сенин мусулман болоруңа толук ишенчүмүн»*.³⁷⁰

Алла Элчисинин ушул сөздөрү Халидге аябагандай чоң таасир көрсөтөт. Өзүнө көрсөтүлгөн ушундай сый мамиледен Халиддин канчалык толкунданганын, калган өмүрүндө жасачу улуу кызматтары үчүн мунун кандай таасир бергенин элестетип көрүнүз!

Ошол кезде Амр бин Аас да Алла Элчисинин колунан кармап, кайра коё бергиси келбей турду. Бир сөзүн кайталап тынбайт: *«Оо, Алланын Элчиси! Жасаган күнөөлөрүм үчүн айыптуумун, Алладан кечирим сурап дуба кыла көр»*... Эки ааламдын Көсөмү ага да жакшы мамиле жасап, мындай дейт: *«ислам мурунку күнөөлөрдүн баарын өчүрүп жок кыларын билбейсиңби? Адам исламга кириши менен энесинен жаңы төрөлгөн наристедей таптаза абалга келет»*.³⁷¹

Алла Элчиси адамдардын көңүл төрүнөн орун алып, бийик мартабасы менен өзүнө көрсөтүлүп жаткан сый-урматты ислам таблиги үчүн колдончу. Адамдар топ-тобу менен ага карай умтулуп, динине кирип жатышты. Ал тургай ошондогу толкундоолор ушул күндөргө чейин жетти десек болот. Пайгамбарыбыздын бул касиеттүү жолу мындан кийин да, кыяматка чейин өзүнө таандык салтанат-шаңы менен улана берет деп бекем ишенебиз.

Басылмаларда жарыяланып жаткандарына эле карап көрсөк, бүгүнкү Европада миллиондогон адамдар мусулман болууда. Тагыраак айтканда, дүйнө жүзүндөгүлөр мусулмандыкка карай агылууда. Ооба, исламга кош бойлуу Европа жакынкы замандарда бул куттуу баланы сөзсүз төрөгөнү турат. *Ал эми ислам дүйнөсүндө болсо, мындай төрөт бүтөйүн деп калды. Эки жүздүзүк идеясы башкарып келген мына бул чыгыш элдерине карагылачы! Жарым кылымдан ашуун мез-*

370. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 4/252.

371. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/205.

гилдер ичинде нелерди гана көрбөдү. Көп узакка барбастан эң алыскы жерлерде да азан үңү жаңырып, ал жерлердеги калк да топ-тобу менен исламга киришет. Алла Элчисинин таблигине чыныгы мааниде өкүлдүк кылгандар дүйнөнүн алыскы булуң-бурчтарына да бул таблигди толук жеткирип, мунун баарын чыныгы ыкластуулук жана боорукердик үчүн өздөрүн арнап коюу менен аткарышат...

Е. ЖАРАТКАНДЫН СЫЙЛАРЫ

Алла Таала Пайгамбарына карата бир аятта мындай деген:

«Оо, Пайгамбар! Жаратканыңдан сага тңшкөндөрдү таблиг кыл. Эгер муну жасабасаң, анда жүктөлгөн Элчилик милдетти аткарбаган болосуң. Алла сени адамдардан сактайт. Чындыгында, Алла каапыр калкты Туура жолго салбайт».³⁷²

Алла Таала башка эч бир пайгамбарга ушундайча кайрылбаган. Тагыраак айтканда, башка пайгамбарларга ысымдарын атоо менен сөз кылса, Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) кайрылуусунда сыйлуу наамын тилге алат.

«Оо, Пайгамбар» деген сөз – Жараткандан кабар алып келген, жакшы нерселерди жеткирген улуу ортомчуну билдирет. Анын мындай мартабалуу наамын атоо менен Алла Таала сый көрсөтүп, бизге ошол Пайгамбардын кадыр-баркы кандай зор экендигин билдирүүдө. Муну «кадыр-баркын даңазалоо» деп түшүнсөк да болот. Пайгамбар ушундай бийик мартабасы менен бизге Жараткандын Амирлерин жеткирген. Башкача айтканда, Пайгамбарды сыйлагандыктан Алла Таала «Оо, Ахмад», «Оо, Мухаммед», же «Оо, Мустафа», «Оо, Махмуд» деп атынан атабастан, «Оо, улуу Пайгамбар!» деп кайрылган. Мунун мааниси, аң-сезимдерди ойготуп, жүрөктөргө тирүүлүк салган, кабарлары менен адамзатты куткарган улуу, сыйлуу Пайгамбарым деген сөз. Алла Таала Аны нурдуу тепкичтердин туу чокусуна чыгарып, пайгамбарлыктын бийик даражасын арнаган жана тикелей баарлашуу мартабасына жеткирген. Ооба, Алла Таала Аны менен тикелей

372. Маанида сүрөсү, 5/67.

сүйлөшкөндүгү жогорудагыдай түрдүү баяндардан белгилүү болот. Терең изилдеген кээ бир ислам аалымдары Пайгамбарыбыздын Миражда Алла менен чынында эле тикелей сүйлөшкөндүгүн баса белгилешет. Башка убакыттарда аяндарды кээде пардалардын артынан болсо да, тикелей Жараткандын Өзүнөн кабыл алган болсо, Миражда эч тоскоолсуз, бет маңдай сүйлөшкөн.³⁷³

Мухаммед Мустафа мына ушундай улуу инсан, улуу Пайгамбар. Алла Таала Аны башка эч ким жетпеген бийик даражага чыгарып, Ага мындай деген: *«Сага жцктөлгөн ыйык милдетти адамзатка токтоосуз жеткирццгө тийишсиң. Бул иште сага эч нерсе тоскоол боло албайт. Сен эч нерсеге такалып токтоп калбашың керек... коркуу да, чоочулоо да, тоскоолдуктар да, өзөрцп ачка-суусуз калуу да, дцйнөнцн атак-мансаптары да... булардын эч бири сени таблигден алагды кылбоого тийиш».*

Чынында Алла Элчиси эч кандай тоскоолдуктарга такалбастан, кичине да токтоп калбастан өз милдетин мыкты аткара билген. Ал өзүнө карай ачылган пайгамбарлыктын касиеттүү эшигинин босогосунан аттаган соң, ааламда жок рекорддорду жараткандай эбегейсиз бийиктиктерге чейин жетип бара алган. «Нажм» сүрөсүнүн 9-аятындагы «Жаанын эки учундай же андан да жакыныраак» чекке дейре жеткендигинин бир мааниси ушул болсо керек. Кыскасы Ага гана тиешелүү бийиктиктин чеги тагдырына жазылган. Ал болсо, ушул чектен да өтө чыккан. Анткени Анын жеткен бийиктигине азирети Жебреил да бара албай мындай деген: *«Оо, Мухаммед, ары карай жцрө бер! Мындан аркысы сенин жолуң. Мен бир эли алдыга жылсам эле Жаратканымдын улуулук нуру мени өрттөп кцлгө айлантат».*³⁷⁴

Бул мүмкүндүк ааламынын чегинен ашып өтүү деген сөз.

Бул сөздөр ар дайым мага Огюст Контту эстетет. Франциялык философ Огюст Конт (1798-1857) позитивизмди ку-

373. Кади Ияз, аш-Шифаа, 1/202.

374. Алиюлкаари, Шархуш-Шифа, 1/431; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 6/278; Исфаханий, ал-Азамат, 2/677; Абу Нуайм, Хилятул-аулия, 5/55; Дайлабий, Муснад, 2/312.

руучулардын бири. Ал өмүр бою динге душмандык мамиле жасаган. Анткени анын түшүнүгү боюнча, билимдин тажрыйба салаасына кирбеген бардык нерсе курулай сандырак. Бирок «Тарихий-Мурад» деген китепте ага байланыштуу мындай окуя баяндалат:

Бир кездерде Конт Андалусияга барып, ал жердеги ислам дооруна тиешелүү архитектуралык көркөм курулуштарды көрүп таң калат. Ошондон улам ислам тууралуу маалыматтарга жетүү максатында кээ бир кишилерге суроолорду берет... Алган жоопторго, айрыкча Пайгамбарыбыздын сабатсыз болгондугуна катуу таң калат. Буларга ишене албай Римге барып, 9-Папа менен көрүшүп, андан да тактап сурайт. Ал да уккандарынын туура экендигин билдирген соң, философ аргасыз мындай деген: *«Мухаммед Кудай эмес, бирок жөнөкөй адам да эмес...»*

Ансыз деле, биздин Бусайрий тээ илгери айтпады беле:

«Ал – адам, бүт макулуктан улуу бирок,

Илимдин жеткен чеги ушул гана».

Башкача айтканда, Анын атасы Абдулла, энеси Амина. Абдулмутталибдин небереси. Демек, Ал кадимкидей эле ата-энеден төрөлгөн, жашап өткөн адам. Бирок Аны бул дүйнөнүн өлчөөлөрү менен түшүнүү мүмкүн эмес. Ал пайгамбарлык асманьда сызып учкан Зымырык куш. Ал эми биздин ал тууралуу айткан сөздөрүбүз Ал жарып чыккан жумуртканын гана айланасында жүрөт. Ал миражда жеткен бийиктиктин чексиздигинен улам, биз Анын буттарын каерге койгонун да биле албайбыз. Анткени бул адам акыл-оюнан ашып түшкөн нерсе.

Таблигдин өзгөчө зарылчылыгынан улам, Жараткан Өзүнө ушунчалык жакын сүйүктүү кулун ушул милдетке койгон да, эгерде таблиг милдетин толук аткара албаса, анда пайгамбарлык милдетин текке кетирерин ага тикелей эскерткен.

Демек, Анын үмөтү болуп саналгандыгыбыз үчүн биздин да эң маанилүү милдетибиз ошол таблиг. Биз бүткүл адамзатты жашоонун бардык тармактарында кайрадан тирилтүүдө

Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) жандуу илеби-не жана Анын жолун жолдогондордун куттуу демине муктаж экендигибизди унутпашыбыз керек.

Ё. ТАБЛИГДИН ЗАРЫЛ ТҮЙҮНДӨРҮ

Таблигдеги кээ бир зарыл нерселерди жогоруда баяндап өткөн элек. Аларды кыскача жыйынтыктоо менен бирге, калган зарыл түйүндөрдү корутундулап темабыздын аягына чыгалы.

Биринчиси: Таблигдин «Фатанат» (кыраакылык, көрөгөчтүк) жагы бар. Муну биз «пайгамбар түшүнүгү» деп айтсак да болот.

Экинчиси: Таблиг милдетин аткарган адам таблиг кылган нерсесин оболу өзү эң сонун аткара билүүгө тийиш. Тагыраак айтканда, жеткирген нерселерин өзү иш жүзүндө толук кармануусу зарыл. Ооба, ал башкалардын аткаруусу керек болгон нерселерди коюп, өзү тикелей жашоосунда так аткарган нерселерин түшүндүрүүсү, чакырган адамдарды да ушундай жашоого чакыруусу керек.

Үчүнчүсү: Таблигдеги көздөлгөн натыйжа бир гана Алла Тааланын ыраазычылыгы болууга тийиш. Керек болсо бейиш дагы таблигдин максаты боло албайт. Бул, албетте, материалдык жана руханий жыргалчылыктардын баарынан баш тартуу деген сөз.

Жогоркулардын биринчиси: Ички фатанат (терең кыраакылык). Алла Элчисинин таблигинде терең фатанат камтылган. Биз айтып жаткан бул фатанат курулай акылкөйлүк эмес. Ал – сырткы ааламдан жан дүйнөгө, дүйнөдөн акыретке дейре туташкан төрт тарабы төп келишкен эреже. Адамда акыл жана аң-сезим деген эки тарабын бирдей эске албастан, тек гана акыл-оюн канааттандырууга аракет кылгандар анын аң-сезим жагына кайдигер карагандыктан максатка жете албайт. Ал эми адамдын бир гана аң-сезимине ойногондор болсо, акыл-эстин алдында жеңилишке дуушар болот. Мухаммед алейхиссалам логика менен ички аң-сезимге бирдей маани берүү менен таблиг кылган. Башкача айтканда, көз алдыдагы нерселерге адамдардын назарын буруп, булардан жандуу ми-

салдарды көрсөтөт жана ошол эле убакта мындан рухка жол ачат. Акылдын жүйөөлүү жолдорун толук ишке салып, ой-талкууга маани берет. Ошол эле убакытта, жан дүйнөгө, ички сезимдерге кайрылып, Анын доошун жан дүйнөсү менен уккусу келген ар бир адам заматта акыйкатка жетет. Болжолдук же акылкөйлүк жолу менен (Intuition) жолу аркылуу Кудайды табууга аракет жасаган Паскаль жан Бергсон сыяктуулар Мухаммед алейхиссаламдын тарбиясында жетилген мусулмандардан алда кайда артта калат. Деги эле, нукура тазалык жана адептүүлүктө алар эң жөнөкөй делген мусулмандардын бирине жете алышы мүмкүн эмес.

ёа. Адам мүнөзүн кайра таануу

Ар кандай жактан Мухаммед алейхиссаламга жетүү мүмкүн болбогону сыяктуу, көрөгөчтүк жагынан алып караганда да Ага тең келер жан жок. Ал оболу өз каршылаштарын тикелей багыт көрсөтүү жолу менен чөгөлөткөн. Башкача айтканда, сөөмөй кезеп буттарды көрсөтүп: «Мобул таш-топурактан, жыгачтан эмнени күтөсүңөр?» деп аларга ой салган да, артынан өзгөчө кыраакылыгы менен же болбосо кереметтери менен адамдарды өзүнө тартып, жан дүйнөлөрүн багындырган. Акырында, жолдоштук шарапаты менен аларды бийиктиктерге жетелеп, терең руханиятка эгедер кылып жетилдире билген.

Мисалы: Азирети Умардын жетилүү жолун карай турган болсок, Пайгамбарыбыз ага: *«Сендей акылдуу адам кандайча башка жерде жүрөт? Сен сыяктуу адамдар таш-топурактан, жыгачтан жасалган нерселерге сыйынганы чынында акылыма сыйбайт»* - деген. Оболу, бул сөздөрү аркылуу Умарды башкалардан жогору коёрун билдирип, жүйөөлүү ой таштаган. Алла Элчиси мунусу менен азирети Умарды жүйөөлүү түрдө өзүнө тартып, анан мурунтан бери аттын кашкасындай таанымал ишенимдүүлүгү аркылуу Умардын жүрөгүнө кире алган. Акырында болсо, терең кулчулук касиети аркылуу аны абдан жетилдиргендиктен, төөнү жыга муштаган Умар Алла Элчисинин алдында адептүү баладай тизе бүгүп, урмат менен башын ийип турар абалга келген.

Бул тууралуу анык мисал бере кетели: Алла Элчисинин алдына бир жаш жигит келет. Сахабалар бул жигиттин атын атап баяндашкан эмес. Бирок кээ бир риваяттарды иреттеп жыйынтык чыгарганыбызда, бул жигиттин аты Жулайбиб (радиаллаху анху) экендиги билинүүдө. Бул жигит келип: *«Пайгамбарым! Мага зынаа кылууга уруксат бериңиз, ансыз чыдамым жетпейт»* - дейт.

Ал жерде отургандар ар кандай каршылык билдирип, кээ бирөөлөрү ал жигиттин оозун баса коюп: *«Алла Элчисине мындай адепсиз сөз айтпа!»* дегиси келет. Кээ бири анын этегинен кармап артка тартса, дагы бири жаактан ары берип кала жаздайт. Бирок бардык терс аракеттерге каршы бир гана Алла Элчиси сабырдуулук менен үнсүз күтүп отуруп, сөздөрүн толук уккандан соң жигитти жанына чакырып, жакын отургузат. Ансыз да көрсөткөн жылуу мамилесинен улам көңүлү жибиген жигиттен мындай деп сурайт:

– *Мындай нерсе энеңе карата жасалганын каалар белең?*

– *Ата-энем сизге садага болсун, Алла Элчиси! Андайды каалабас элем.*

– *Ооба, эч бир инсан энесине мындай нерсени каалабайт. Сенин кызың бар болсо, ага мындай нерсени каалар белең?*

– *Жаным сизге садага болсун, Пайгамбарым! Аны каалабас элем.*

– *Эч бир адам андайды өз кызына каалабайт. Эже-туугандарыңа мындай нерсе жасалышын каалайсыңбы?*

– *Жок. Алла Элчиси! Каалабаймын.*

– *Бирөөлөрдүн карындашың менен зина кылышын каалар белең?*

– *Жок, жок, каалабаймын!*

– *Демек, эч бир адам эже-туугандарына да, карындаштарына да зина жасалышын каалабайт.*

Пайгамбарыбыз ушул маеги аркылуу жанагы жигитти жүйөөгө жыгып, кыйшык жерин тезге салгандай түзөп, биротоло баш ийдирген. Эми тарбиянын акыркы чекитин гана коюу ке-

рек болчу. Алла Элчиси жаш жигиттин көкүрөгүнө колун коюп туруп, мындай дуба кылат: *«Аллам, мунун күнөөлөрүн кечире көр. Жүрөгүн тазартып, ар-намысын сактай көр!»*³⁷⁵

Бул дубадан кийин Жулайбиб ар-намыстуулуктун өрнөгүнө айланган. Ошондой болсо да, мурунку жүргөн-турганын билген эл ага кыз бербей коюшкан. Алла Элчиси арага түшүп, акыры аны үйлөнтүп койгон.³⁷⁶ Жулайбиб үйлөнүп көп өтпөстөн согушта шейит болот. Согуштан кийин Алла Элчиси сахабаларынан: *«Араңарда жогуңар барбы?»* - деп сурайт. *«Жок, Алла Элчиси, баарыбыз толуктуз»* - деп жооп беришет алар. Бирок Алла Элчиси: *«Менин бир жоготконум бар»* - дейт. Анан Жулайбибдин башына келет. Ал жети душманды өлтүргөн соң, анан шейит кеткен экен...

Алла Элчиси анын башын тизесине коюп туруп: *«Бул Жулайбиб менден, мен да анданмын»* - дейт. Жулайбиб ушундай улуу сыйга татыктуу болуп аркы дүйнөгө узайт.³⁷⁷

Ооба, Алла Элчисинин теңдешсиз көрөгөчтүгү зинага берилген бир жигитти заматтын ичинде акыл жеткис бийик даражаларга жеткирген.

Азыркы учурдагы эң мыкты деген тарбиячылар менен педагогдор биригип араб жарым аралына барышса, Алла Элчиси өтө кыска убакыттын ичинде ишке ашырган тарбиялуулукту, кемтиксиз адеп-ахлакты мындай коёлу, буга тиешелүү бир-эки эрежени турмушка ашыра алышабы?

Көз алдыбыздагы акыйкат буга «ооба» деген оң жооп чыкпастыгын анык көрсөтүп турат.

Ал бүткүл адепсиздиктин, жапайылыктын арааны кенен жүрүп турган доордо жашаган. Бирок, Алла Элчиси алардан мындай жаман адаттарды тазалап гана тим болбостон, аларды мыкты адеп-ахлакка Оо, идеал инсан кылып тарбиялай алган. Адамзат тарыхында алардан мурда болсун, кийин болсун, мындай адеп-ахлактуу адамдар өткөн эмес. Буга ислам тары-

375. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/256-257.

376. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/422.

377. Муслим, фадааилус-сахаба 131; Ахмад бин Ханбал 4/422.

хы миндеген чыныгы мисалдары менен күбөлүк кыла алат. Ошондой эле, адамдардагы кээ бир жаман адат жана терс көрүнүштөрдү жоюу үчүн учурда канчалык далбастаган менен оң натыйжа чыкпай жаткандыгы жогоркуга айкын салыштырма десек болот. Бир эле мисал: олчойгон мамлекет бардык күчүн тамекиге каршы турууга жумшап, министрликтер жапа тырмак аракет жасашат, жүздөгөн илимпоздор бардык аргаларды колдонуп, бул маселеге байланыштуу жыйындарды өткөрүп, лекцияларды айтат, миндеген китептерди жазышып, далай жалындуу ураандардын астында тамеки чегүүнү таштоого чакырык жасашат... Акырында чыккан натыйжа – нөл жана нөл.

Ал эми Алла Элчиси тарбиялаган куттуу жамаатка көз салып көрүңүз, Анын айткан ар бир сөзүн айланасындагылар дароо иш жүзүндө аткарышкан. Бир эле мисал, азирети Анас мындай дейт:

*«Мен Абу Талханын үйүндө араак ичип отургандардын кеселерин улам толтуруп, кызмат кылып жаткан элем. Ошол учурда сырттан үн угулду: «Көңүл бургула! Араак ичүүгө тыюу салынды» деп бирөө кыйкырган кезде, кеселери толтура болгондор дароо төгүп салды. Ууртап аткандар оозундагыны түктүрүп салды. Анан ар бирөөсү чоң карапаларында канчалык араак бар болсо, баарын көчөлөргө төгүп жатты. Ошондо Мадинанын көчөлөрүндө күндөр бою ичимдик акты».*³⁷⁸

Пайгамбарыбыздын айткандары ушундайча дароо иш жүзүнө ашчу. Буга кайыл эместерге араб жарым аралын көрсөтүп: *«Кана эмесе, Анын жасагандарынын миллиондон бирин жасап көргүлөчү»* - дейбиз. Эч качан колдорунан келбесин да билебиз.

ёб. Айткандарына алгач өзү өрнөк болуу

Экинчиси: Мухаммед алейхиссаламдын таблигдеги дагы бир динамикасы – жашоодогу ар бир иши айткан сөзү менен толук төп келгендиги. Ал оозунан чыккан сөздөрдү кыпындай да чала калтырбастан турмушунда өзү өрнөк болуп жаша-

378. Бухарий, мазаалим 21; тафсир (5)10; Муслим, ашриба 3-9.

гандыктан, аны көргөн адамдар башка эч бир далилге муктаж болбостон Жараткандын барлыгына каниет кылчу. Ал тургай бир нече жолу Аны көрүү аркылуу эле кээ бирөөлөр Анын пайгамбарлыгына толук ишенген.

Абдуллах бин Раваха эң сонун айткан:

«Болбосо да далилдиң кереметтер,

*Ишенмексиң Ага, бир көрсөң эгер».*³⁷⁹

Ага чыныгы ыкласы менен ишенип, жан дүйнөсү менен берилгендер, Ага «Оо, Алланын Элчиси!» деп кайрылгандар Анын изин басып, бүт дүйнөнүн эки тизгин-бир чылбырын колуна алган адамдар эле. Башкача айтканда, Ага ээрчигендер беш-он гана такыба адамдардан турган эмес. Ал тарбиялап жетилдирген адамдардын арасында бүт ааламды башкарууга татыктуу улуу инсандар – азирети Абу Бакир, Умар, Усман жана Алилер (Алла алардан ыраазы болсун) бар болчу. Булардын ар бири алдынан чыкканга багынбас арстан сыпаттуу кишилер болгон. Эгерде Алланын Элчисинен башка бирөө болгондо, булардын эч бирөө баш ийип бермек эмес.

Ошондой эле азирети Али сыяктуу көкүрөк көзү ойгоо, *«Эгерде Кайып пардасы ачылса, ыйманым мындан көбөймөк эмес»*³⁸⁰ деп, эң бийик ыйманга эгедер болгон адам, Пайгамбарыбызга чындап баш ийгендигинин өзү эле болоттой бекем далил.

Анын ар бир сөз-аракети Жаратканды жана акырет күнүн эскертип тургандай абалда болгондуктан Абдуллах бин Салам (радиаллаху анху) сыяктуу еврей аалымы Аны бир гана жолу көрүп: *«Мунун жшзшндө калп жок, Алланын Элчисиде гана ушундай жшз болот»* деп, Ага ыйман келтирген.³⁸¹

Демек, Аны көрүүнүн өзү эле Ага ишенүүгө жетишерлик шарт болчу. Өмүрүн башкаларга бир нерселерди түшүндүрүү менен өткөргөн адамдар ушундай кабыл алуунун кандай гана кыйын иш экендигин жакшы билишет. Анткени, мын-

379. Кади Ияз, аш-Шифаа, 1/249.

380. Алиюлкари, ал-Масну, 149-бет

381. Тирмизий, сифатул-кыямат 42.; Ибн Мааж, икаматус-салаат 174.

дайлардын көпчүлүгү өмүр бою далбас урганы менен, беш-он кишиге да ой-максатын кабыл алдыра алышпайт же болбосо өздөрүнө ишендирүүгө арга таба алышпайт. Ал эми Алла Элчисин карай турган болсок, азыркы учурда бир миллиарддын тегерегиндеги адамдардын жүрөгүнүн төрүнөн орун алган Андан башка бирөөнү көрсөтүп берүү мүмкүнбү? Күнүгө беш жолу, бүт ааламды жаңырта ысымы мунаралардан айтылып турган башка ким бар? Бүткүл адамзат жакшы көрүп, күндө кайра-кайра Ага болгон бекем ишенимин ааламга жар салат. Чындыгында, Ага каршы жасалган бардык тоскоолдуктар жана системаларга карбастан, Мухаммед алейхиссалам дагы эле адамдардын жүрөгүнүн толтосунда. Анткени, Ал башкаларга айткандарын эң оболу өзү так аткарган, айткандарына жандуу өрнөк болуп жашаган.

Ошондуктан, Анын ар бир сөзү дүйнө калктарына таасир эткен, айткандары иш жүзүнө ашкан жана эң баалуу нерсе катары эл ишенимине арзыган.

Ал адамдарды Жаратканга кулчулук кылууга чакырып жатып, ар дайым эң бийик жана эң сонун кулчулук кылууда өзү өрнөк болгон.

Азирети Айша энебиз мындайча баяндайт:

«Алла Элчиси бир күнү келип мага: *«Айша, уруксат бересиңби? Бул түңү Жараткан Эгем менен бирге болоюн»* - деди. Анан намазга турду.

Ошол түнү таң атканга чейин окуган намазында *«Ас-мандар менен жердин жаратылышында, күн-түндүн алмашуусунда акылдуулар үчүн айкын далилдер бар»*³⁸² деген маанидеги аятты окуду. Көп ыйлады. Ушунчалык ыйлагандыктан, эгерде жайнамазы сыгылса, көз жаштары тамчылаар эле».³⁸³

Ал түнү бою тикесинен тик туруп намазды көп окугандыктан, буттары шишип кеткен эле...

382. Аалу Имран сүрөсү, 3/190

383. Ибн Хиббаан, Сахих, 2/386; Ибн Касийр, Тафсирул-Куранил-азим, 1/441-442.; Куртубий, ал-Жаами ли ахкаамил-Куран, 4/310.

Бир күнү Ага өткөн-кеткен бардык күнөөлөрүнүн кечирилгенин эске салып: *«Өзүңүздү неге мынчалык кыйноого салдыңыз?»* - деп суроо коюшканда, *«Жаратканымга ишгүрчүлүк кылган кул болбоймбу?»* - деп жооп берген.³⁸⁴ Ага шүгүрчүлүктүн эшиги кенен ачылгандыктан, болгон кайратын толук жумшаган...

Айша энебиз мына бул окуяны да баяндаган:

*«Түң бир оокумда ойгонсом, Алла Элчиси жанымда жок экен. Кызгана тңштүм. Ордумдан туруп баратып, Анын бутуна колум тийди. Байкап карасам, Ал саждада экен, айтып жаткандарына кулак салдым. Ал мындай деп дуба кылып жатыптыр: «Оо, Аллам! Сен бардык кемчиликтен алыссың, сага мактоолор болсун, Сенден башка Кудай жок»».*³⁸⁵

Эгер ал каалаган болсо, хан-бектердей жеп-ичип, жыргалдуу өмүр сүрмөк. Деги эле Ага ушундайча жашоо мурда Меккедеги кезинде (чакырыгынан баш тартуу шарты менен) сунуш кылынган болчу.³⁸⁶ Бирок Ал чакырыгынын жолунда кыйын жашоону жыргал жашоодон артык көргөн.

Ал бир күнү ачка калып Жаратканга жалбарган, бир күнү ток болуп шүгүр кылган,³⁸⁷ кул пайгамбарлыкты хан пайгамбарлыктан жогору көргөн ак жүрөк даанышман.³⁸⁸ Ушундай жөнөкөйлүгүнөн улам Аны миллиондогон элдер ээрчиген.

Азирети Умар да негизинен өтө карапайым өмүр сүргөн. Бирок, Алла Элчисинин жашоосу анын көздөрүн жашка толтурган.

Бир күнү Пайгамбарыбыздын: *«Умар, неге ыйладың?»* деген суроосуна ал мындайча жооп берген: *«Пайгамбарым, ушул кезде хан-бектер мамык төшөктөрдө жыржап жатканда, Сиз чий шалчада жатып, денеңизге батып, так калтырыптыр. Ал эми Сиз Алланын Элчисисиз. Жакишы жашоого баарынан да ылайыктуусуз».*

384. Бухарий, тахажжуд 6; Муслим, сифатул-мунафикин 79-81.

385. Муслим, салаат 222; Тирмизий, даават 75; Абу Дауд, салаат 147.

386. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/62-63.

387. Тирмизий, зухд 35; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/254.

388. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/231; Абу Яъла, Муснад, 10/491.

Ошондо Алла Элчиси азирети Умарга мындай дейт:

«Умар, дүйнө алардыкы, акырет биздики болушуна ыраазы эмессинби?»³⁸⁹

Ооба, Бул дүйнөнүн тизгини мусулмандардын колунда болууга тийиш. Муну Алла Элчиси баарынан да көп каалаган. Бирок Ал өзүнүн жеке жашоосунда өтө карапайым өмүр сүргөн. Тактап айтканда, Ал өзү эмес, башкалардын бактылуу жашоосуна кам көргөн. Деги эле Анын ааламдын сыймыгы катары эл тарабынан жакшы көрүлүүсү да ушундай өрнөктүү өмүр сүргөндүгүнө байланыштуу.

Таблиг милдетин өз мойнуна алгандар үчүн Алла Элчисинин кулк-мүнөзү, сөз-аракеттери чоң үлгү. Ооба, башкаларга таасир кылып, көңүлдөрүн ээлөөнүн жападан жалгыз шарты – Алла Элчиси сыяктуу эң оболу айтылган ар бир сөздү айткан адам өзү толук аткарып жашашы керек.

Бирөөгө Алладан коркуп көз жаш төгүп ыйлоо керектигин түшүндүрмөкчү болсоң, оболу өзүң түн ичинде туруп жайнамазың көз жаштарыңа малынганга чейин ыйлаганың абзел. Анан ошол түнү таң аткандан кийин, күндүз айткан сөздөрүң керек болсо өзүңдү да таң калтырарлык даражада таасирлүү чыгат. Болбосо, *«Жасабаган нерсеңерди неге айтасыңар?»³⁹⁰* деген аяттын таягын жеп, эч качан жүрөктөргө жол таба албайсың...

ёв. Кайрымын күтпөө

Үчүнчүсү: Алла Элчиси аткарган милдетинин кайрымын бул дүйнөлүк же акыреттик жактан болсун, эч качан күткөн эмес. Бул Анын пайгамбарлыгынын дагы бир далили. Анткени ушундай жашоо пайгамбарлык адеби болуп эсептелет. Пайгамбарыбыздан кийин да ушул ахлак менен жашаган адамдар гана чыныгы таблиг алып бара алат. Курани Карим эч кимден иш акы талап кылбаган, кайрым күтпөгөн ушундай адамдарды ээрчигиле деп буйрат: *«...Силерден акы талап кылбаган адамдарга ээрчигиле, алар Туура жолдогулар»³⁹¹*

389. Бухарий, тафсир (66) 2; Муслим, талак 31.

390. Саф сүрөсү, 61/2.

391. Ясин сүрөсү, 36/21.

Азирети Хадича энчисиндеги болгон байлыгын акыйкат-ты жайылтуу жолуна арнап, ислам үчүн сарпталып түгөнгөн, кандай күнгө кабылса да, Пайгамбарыбыз өзү үчүн эч кимден бир нерсе талап кылбаган.

Анын эң жакын досу азирети Абу Бакир хижратта да Анын сапарлашы болгон. Дал ушул Абу Бакирдин Алла Элчиси үчүн атайылап камдаган улоосун ушундай кысталаң учурда да, Ал акысын төлөп берүү шарты менен кабыл кыларын айткан.³⁹²

Бул Анын канчалык ыкластуулук менен аракет жасагандыгынын далили эмеспи?

Ушундай кыйын абал астында турса да, ар бир иштин майда-чүйдөсүнө чейин талдап, жан-дили менен ыклас кылган адам демейде баарын өз ордуна коёрунда шек жок. Таблиг кылуучуларга ушул бир гана сабак жетиштүү болот деп ойлойм.

Абу Хурайра (радиаллаху анху) баяндайт: *«Бир күнү Алла Элчисин намазын отуруп алып окуп жатканын көрдүм. «Пайгамбарым, сыркоолоп калдыңызбы?» – деп сурадым. «Жок, Абу Хурайра, ачкамын... тик туруп окуганга дарманым жетпеди»* деп жооп берди Ал. Мен ыйлай баштадым. Алла Элчиси мени жубатты: *«Ыйлабагын, ачка болгондорго Махшарда эсептин кыйынчылыгы тийбейт»*.³⁹³

Деги эле, ачкалык Анын ар дайымкы жолдошу сыяктуу эле...

Дагы бир күнү Ал азирети Абу Бакир жана Умар менен түн бир оокумда Мадинанын бир жеринен ойлобогон жерден кездешип калды. *«Түн жарымында сыртка неге чыктыңар?»* деп, бири-биринен сураша кетишти. Үчөөнүн да жообу бирдей чыкты: *Ачкалыктын айынан...*

Ооба, үчөө тең Алла жолунда колунда барын берип, эми өзөк жалгаар бир сындырым нан таппай, уйкусу качып аяла-сыз сыртка чыгышкан болчу...³⁹⁴

Ал кездерде оор таблиг милдетин дал ушул эр азаматтар өз мойнуна алган болчу. Бүгүн да ошол жүктү чындап

392. Бухарий, манакибул-ансар 45; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 6/198.

393. Абу Нуайм, Хиятул-аулия, 7/109.

394. Муслим, ашриба 140; Муватта, сифатун-Наби 10.

көтөрөбүз дегендер, кантсе да ошондой күчкө ээ болушу зарыл. Алла Элчиси өз кызы Фатима тууралуу: *«Фатима – менин денемдин бир бөлүгү. Аны кубанткан мени кубантат, аны капаланткан мени капалантат»*³⁹⁵ деген болчу. Дал ушул Фатиманын үйүндө үй иштерине каралашар бирөө жок болуп, өзү тыным таппай суу ташып келип, жаргылчак тартканга чейин баарын жасагандыктан колдоору жооруп, ийиндери кабарган эле. Азирети Али мындан кападар болгону менен башка айласын таппай жүрдү. Бул абал узакка чейин созулду.

Деги эле, Фатиманын мүнөз-адеби атасынын адеп-мүнөзүнүн өзү эле. Өз жумушун өзү жасаганы да атасынан жуккан касиет болчу. Ооба, анын ар бир жүрүм-туруму атасыныкы менен бирдей болчу.³⁹⁶

Бир согушта колго түшкөн туткундар менен олжолор Мадинага келгенде, ар ким Пайгамбарыбызга муктаждыгын айтып, абалдарына жараша үлүштөрүнө ээ болуп жатышкан. Азирети Алинин уруксаты менен Фатима Энебиз да барса, атасы үйдө жок экен. Неге келгени тууралуу Алла Элчисинин жубайларынын бирине айтып, анан үйүнө кайтат.

Пайгамбарыбыз андан кабардар болушу менен дароо кызынын үйүнө барды. Азирети Фатима ал учурда жатып калган болчу. Алла Элчиси үйгө кирген соң, ал ордунан турайын деди эле, бирок атасы аны тургузбай дароо төшөктүн бир четине отурду. Тизесинин муздагын Фатима Энебиз да сезип турду. Анан Ал мындай деди: *«Кызым, Суффадагы сахабалардын бардык муктаждыктарын камсыз кылардан мурда, сага бир нерсе бере албаймын. Бирок мындан да жакшысын сага үйрөтөйүн: жатаардан мурда 33 жолу Субханалла, 33 жолу Алхамду лиллах, 33 жолу Аллаху акбар дегин. Бул сенин сурагандарыңдан акыретинң чечин көп жакшы»*.³⁹⁷

395. Бухарий, фадааилул-асхаб 12; Муслим, фадааилул-сахаба 93-94; Хаким, ал-Мустадрак 3/172.

396. Тирмизий, манаакиб 60; Абу Дауд, адаб 143.

397. Бухарий, фарзул-хумус 6; даават 11; Муслим, зикр 80; Тирмизий, даават 24; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/106/107.

Дагы бир күнү Алла Элчиси азирети Фатиманын колунан билерик көрүп, *«Кызым, адамдар Пайгамбардын кызы билегинде тозоктон тогоо салып жүрөт деп айтуусун каалайсыңбы? Аны чыгарып ташта»* - деген.

Азирети Фатима ал билерикке бир кул сатып алып, аны Алла ыраазычылыгы жолунда азат кылды. Кийин мунусун атасына айтканда, Алла Элчиси аябагандай кубанган.³⁹⁸

Ушул үчүнчү бөлүмдүн дагы бир жагын айтсак, Алла Элчиси адамдардан эч кандай кайрым талап кылбоо менен бирге, алардан көргөн кордук жана зомбулуктарга да чыдаган. Эчен жолу үстү-башына топурак чачышканда, кыздары Зайнаб менен Фатимадан башка жардам берер киши чыкпаган.³⁹⁹ Жүргөн жолуна далай ирет тикенектер ташталып, куттуу кадамдары канга боёлгон... бир күнү Каабада намаз окуп жатканда, мушриктер үйүлүп келип, жулкулдата башташты. Ошол учурда ал жерде турган азирети Абу Бакир дароо арага түшүп: *«Раббим Алла» дегени үчүн эле бирөөнү өлтүрүп койсуңарбы?»* - деп, Алла Элчисин коргоп жатты.⁴⁰⁰ Мындай окуялар ар дайым болуп турар эле. Бирок канчалык кыйын күнгө калса да, ал өзүнүн алган багытынан кылчалык тайган жок. Ал бир жолу кызына: *«Ыйлаба кызым, Алла сенин атаңды мерт кылбайт»* - деген болчу.⁴⁰¹ Чынында эле Алла Таала Аны ар балээден сактаган жана Ага миллиондогон адамдардын жүрөгүнүн төрүнөн түбөлүккө орун берген.

Пайгамбарлардын жаратылуу максаты тууралуу сөзүбүздү корутундулап айтсак, алар бир гана таблиг үчүн жаратылган. Биз бул милдетти өз жоопкерчилигибиз катары аткарсак, пайгамбарлар аны жаратылуу максаты катары аткарышат.

Биз бул тема жөнүндө колдон келишинче талкуу жүргүзүп, Пайгамбарыбыздын кабарларынын жаркын кебетесинде

398. Насайи, зийнат 39; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/278-279.

399. Бухарий, салаат 109; Муслим, жихад 107; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/268; Ибн Абдилбарр, ал-Истяб, 3/1381; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/264; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/554.

400. Бухарий, фадааилул-асхаб 5; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/204, 218.

401. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/268; Ибн Абдилбарр, ал-Истяб, 3/1381; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/264; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/554.

«Мухаммед – Алланын Элчиси» деп даана көрүнүп турарын айткыбыз келди. Ошол эле учурда, Анын таблигде колдонгон ыкмалары да Ал Алланын Элчиси экендигин далилдеп турарын, Анын кыяматка чейинки бардык ишин улантуучуларына жаңылтпас, адаштырбас айкын багыт берип турганын айткыбыз келди. Биз Алла Элчисинин таблиг усулдарын, ыкмаларын колдонбой туруп, үзгүлтүксүз ийгиликке жетүүбүз эч мүмкүн эмес. Бул мүмкүнсүздүк иш жүзүндө болуп өткөн миндеген тажрыйбалар менен аныкталган. Ошондуктан, жол көрсөтүүчү жана көсөм болгусу келгендер же болбосо, ушундай орундагылар ушул жолдун түбөлүктүү Көсөмү Мухаммед Мустафаны өрнөк тутуусу керек. Ал чыныгы Көсөм баштаган жол гана эч адаштырбас акыйкат жол болуп саналат. Себеби Ал өз оюнан чыгарып сөз айтпаган, Анын айткандары Жараткандан келген аяндар болгон.⁴⁰²

ФАТАНАТ

Фатанат – кыраакылык, көрөгөчтүк менен акылдан ашып өтүү. Аны «Пайгамбар түшүнүгү» деп айтсак да болорун жогоруда баяндап өткөнбүз. Бул түшүнүк – рух, аң-сезим, акыл-эс жана жан дүйнөдөгү бардык өзгөчөлүктөрдү толук ишке салып, кемтиксиз ойлой билүү деген сөз.

Фатанат караманча акылдуулук же ойчулдук эмес Ислам динин акыл-эс менен көрөгөчтүккө такап, «ислам – акыл-эстин дини», «ислам – көрөгөчтүктүн дини» деген сыяктуу сөздөр исламды түшүнө билбөө менен катар, чоң каталыкка алып барат. Ооба, ислам акыл-эстүүлүктүн да, көрөгөчтүктүн да дини эмес, ал Жараткандан келген тикелей аян дини.

Ал эми, исламдагы ар кандай маселелердин акыл-эске жана логикага эң эле төп келишеринин себеби, бир жагынан алып айтканда *«ислам – баарын камтыган чексиз илимден келип, анын ар бир маселесин акыл-эс тикелей кабыл алса, дагы бир тараптан, маселелерди Жараткандын багытына шайкеш чечмелеген кемчиликсиз «пайгамбарлык тңиш»*

402. Нажм сүрөсү, 53/3-4.

нүцү» бар. Башкача айтканда, пайгамбарга берилген аян менен терең түшүнүк гана баарын өз нугуна салган. Пайгамбар түшүнүгү болсо, аянга ачык жаратылган. Ошондой эле, аң-сезимге, ой жүгүртүүгө, руханий туюмдарга жана даанышмандык маанисиндеги философияга да ачык жаратылган. Ал биз билген акылмандыктан, ой-түшүнүктөн көп жогору турган түшүнүк. Бир сөз менен айтканда «Улуу Фатанат».

Жараткандан келген ар бир аян оболу ушул түшүнүктөн орун алышы зарыл. Бирок, бул адамдарга карата гана зарылдык болуп эсептелет. Анткени аяндар эң башында ушул түшүнүккө келип, андан адамдар түшүнө алгыдай деңгээлге келбесе, кудум трансформатордон өтпөй тикелей берилген он миң вольттук токту күчүндөй улуулук даргөйүнөн агып келген аяндар адамдарды өрттөп заматта күлгө айлантмак. Эгерде Жараткан Өз жамалынын пардаларын ача турган болсо, бүткүл аалам күйүп күлгө айланары жогорудагы сөзүбүзгө далил.⁴⁰³

Ооба, аяндын алеки заматта өрттөп таштоочу метеориттерине карата атмосфера болуп берген нерсе – пайгамбарлардын фатанаты. Дин дегенибиз да ушул – Жараткандын аяндары адамзат кабыл алар деңгээлге түшүрүлгөн. Муну пайгамбарларга тиешелүү түшүнүк, же фатанат жүзөгө ашырат. Ошондуктан, ар бир пайгамбарда сөзсүз фатанат болот. Пайгамбарларда гана болгон бул касиетти «кеменгерлик, генийлик» дегендей сөздөр менен атоо туура эмес. Пайгамбарлардын түшүнүгү бардыгынан жогору турган бийик фатанат болуп саналат.

Эгер пайгамбарларда фатанат болбогондо, алар душмандардын каршылыктарына жана достордун суроолоруна толук жооп берип, баарын толук чечип коюулары мүмкүн эмес болчу. Муну аткара албоо – адамдардын динди түшүнбөөсүнө себеп болмок. Анда эле дин буйруктары өз маанисин жоготмок

403. «Анын пардасы нурдан. Эгерде аны ача турган болсо, улуулук жамалы бүт ааламды күйдүрүп күлгө айлантмак». (Муслим, ийман 293-294; Ибн Маажжа, мукаддима 13; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/401.

жана бул буйруктарсыз адамдын жаратылуусу маанисиз болмок. Демек, жогоруда айтылган терс натыйжалардын эч бирөөсүнүн болбогондугу пайгамбарлардын өзгөчө түшүнүккө эгедер кылынгандыгына байланыштуу. Ооба, пайгамбарлар бардык маселелерди жепжеңил чече алгыдай фатанат менен жөнөтүлгөн.

А. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ФАТАНАТЫ

Пайгамбарыбыз жашап өткөн доорго назар салсак, бир жагынан сахабалар чече албаган маселелерди Алла Элчисине апкелип туура жообун тапса, дагы бир тараптан исламга кирүүнү каалаган кээ бир адамдардын оюндагы шек-күмөн жана эки анжы ойлор да жооп күтөт. Алла Элчисине ич тардык кылып, кара санаган Китептүүлөр (жөөттөр, христиандар) атайылап жапкан жалаалар менен таркаткан күмөндөр да көп болгон. Булардын бардыгына туруштук берип, жоопторун катыра берүүнүн өзү тек гана пайгамбардык түшүнүк – фатанат аркылуу мүмкүн болгон.

Пайгамбарыбыздын буйруктарын жана көрсөтүп бергендерин аткарган адамдардын деңгээли да ар түрдүү. Булардын бир бөлүгү – дин адамдары. Руханияты тереңдеген бул адамдар чиркөө жана монастырларда жок эле дегенде белгилүү бир илим салаасында адистешип, өз салаасын терең билген. Дагы бир бөлүгү толук бойдон философияга берилген, терең ой жүгүртө билген адамдар болчу. Ошондой эле, булардын арасында соода жана экономика тармактарын терең билгендер, согуш майдандарында жетилген күчтүү колбашчылар, саясий көсөмдөр... ал тургай караңгы, билимден алыс, маданиятсыз бедуиндер да бар эле. Булардын баарынын өздөрүнө жараша собол-талаптары бар болчу. Алла Элчиси бедуиндерден баштап, эң билимдүү жана даражалуу адамдарга дейре ар бирине өз деңгээлинде жооп бериши керек. Анын айткандарынан ар кимдин талабы өз деңгээлинде канааттанып, ааламдык улуу диндин өзгөчөлүгү катары кыяматка дейре ушундайча улансын...

Адам баласы – сүйлөй алган, ой жүгүртө алган жандуу. Ушул жагынан алганда, Жаратканга таандык бир сыпатка өкүл-

дүк кылган. Ой-түшүнүктөр сүйлөө менен, сүйлөө болсо жазуу менен эриш аркак жүрүп жашоосун улайт. Тагыраак айтканда, айтылбаган, жазып калтырылбаган ой-түшүнүктөр өмүр сүрбөйт. Алар өз ээси менен бирге топуракка көмүлүп жоголот.

Ой жүгүртүү өзгөчөлүгү – Алла Тааланын адамдарга берген чоң керемети, ошондой эле, ойлогонду тил аркылуу баяндай билүү да ошончолук улуу сый. Ошон үчүн Курани Карим улуу Жараткандын мээримдүүлүгүн баяндаган кезде, адамдын жаратылуусун айтып эле анын артынан ага «баянды (сөз өнөрүн)» үйрөткөндүгүн айтат: *«Алла адамга сөз өнөрүн үйрөттү»*.⁴⁰⁴

Азирети Адамдан (алеяхиссалам) бери карай адамдар ой жүгүртүп, оюн айтып сүйлөп келишүүдө. Кыяматка дейре алар ойлонуу жана сүйлөө өзгөчөлүгүн уланта беришет. Бирок, ойлоо менен сүйлөө акырындап, түгөнүп калбайт. Бул да Жараткандын чексиз жакшылыгынын жышааны. Ал эми Алла Тааланын жакшылыктарына, мээримдүүлүгүнө кеңири ээ болгондор – пайгамбарлар болуп саналат. Алардын да арасында эң улуу даражадагысы – Мухаммед алейхиссалам. Жалпы эле пайгамбарлар жана Мухаммеддин мындай өзгөчө сыйга бөлөнгөндүгү алардагы фатанат аркылуу гана белгилүү болот. Фатанатсыз аларды элестетүү мүмкүн эмес. Ошондуктан, фатанат – пайгамбарлардын бараандуу белгиси.

Ар бир пайгамбар бийик акылмандыкка жана аны баяндап бере ала турган чеберчиликке ээ. Алар эң эле татаал жана кыйын маселелерди дагы чай ичип отургандай беймарал чечип коё алышат. Бир нерсени түшүндүргөн кезде да таамай жана жеңил жол менен айтып коёт. Алардын айткан бардык сөздөрү «жеңилдин кыйыны».

Башкача айтканда, алардын сөздөрүн уккандарга андай сөздөрдү айтуу жеңилдей туюлганы менен, айта келгенде алардын колунан келиши мүмкүн эмес. Анткени эң эле кыйын нерселерди түшүндүрө билүүнү Алла Таала аларга жеңил кылып койгон. Ооба, пайгамбарлардын оозунан төгүлгөн асыл сөздүн көркөм гүлзары башкалардын оозунан эч качан өнүп-өспөйт.

404. Рахман сүрөсү, 55/4.

Пайгамбардын алдына келген ар бир маселе сөзсүз чечилет. Кандай гана жаңы жана татаал маселе болсо да, пайгамбар ал маселеде кырк жылдык тажрыйбасы бардай таамай сөз айтат. Ошондуктан, Бернард Шоу Алла Элчиси тууралуу: *«Чилешкен көйгөйлөр аябай көбөйүп кеткен ушул доорубузда, бардык көйгөйлөрдү кофе ичип отургандай жеңил гана чечип койгон Мухаммедге баарынан да муктажбыз...»* дегенге аргасыз болгон.

Ооба, доорубузда экономикалык, коомдук жана саясий көйгөйлөр аябагандай көбөйүп, көбү так чечилбей келет. Ошондой эле, Алла Элчисинин мүрөк суудай таза баяндарына кайрылбастан, андай көйгөйлөрдү чечүү мүмкүн эместиги учурда дос-душман дебестен баарына белгилүү болуп калды.

Анын фатанаты тууралуу көп нерселер айтылган. Алар бир жерге топтолсо, калдайган китеп болот. Биз алардан бир-эки мисал келтирип, ушул кеңири теманы жыйынтыктамакчыбыз.

Ислам үмөтүнүн эң билимдүү аалымы деген наамга татыктуу болгон Абдулла бин Аббас мындай деген: *«Адамдардын эң улугу жана эң акылманы – силердин пайгамбарыңар Мухаммед алейхиссалам»*.⁴⁰⁵

Тоорат менен Инжилди терең билген, табийин аалымдарынан болгон Вахб бин Мунаббих да Алла Элчисинин фатанатын мына бул сөзү менен баяндаган: *«Бардык адамзаттын эс-акылы Алла Элчисинин эс-акылына жана фатанатына салыштырылса, чексиз сахаранын кумдары менен бир кум бцртүгүндөй»*.⁴⁰⁶

Б. АЙРЫМ МИСАЛДАР

Каабанын оңдолушу

1. Жахилия доорундагылар бүлгүнчүлүккө үйүүр эле. Алардын кылаар иши, жашоо максаты бүлгүнчүлүк чыгаруу сыяктанып, эки-үчөөнүн башы бириккен жерден сөзсүз ба-

405. Ибн Хажар, ал-Маталибул-Аалуя, 3/214.

406. Кади Ияз, аш-Шифаа, 1/67.

шаламандыктын өртү чыгар эле. Ушундай адамдардын башын чогултуп, алардан бардык маданияттарга устаз болчу адамдарды жетилдирүү тек гана Алла Элчисинин керемети. Ушунун баарын Ал Жараткан тартуулаган фатанаты аркылуу ишке ашырган.

Каабаны кайра оңдоо пайгамбарыбыз пайгамбар боло элек кезинде, мурунку жылдардын биринде болгон.

Кааба кайрадан оңдолуп, Хажарул-Асвадды (кара таш) өз ордуна коюуда уруулар арасында талаш туулат. Ар кимиси бул сыймыктуу ишке жеке өзү ээ болгусу келет. Ошол кезде Алла Элчисине али пайгамбарлык милдети жүктөлө элек болчу. Бул улуу милдет бышкан мөмөгө айлана элек болсо да, Анын рухунда уругу сакталуу болчу. Бул урук бүрдөп, гүлүн ачканга жазгы көктөмдү күтүп жаткан.

Ошол кезде кылычтар кынынан суурулуп, жебенин октору жаага керилип даяр болгон, чоң жаңжал башталганы калган. Эгерде муну токтотор чара табылбаса, дагы канча жылдар бою токтобой уланып, кандар суудай агып, баштар топтой үзүлчү согуш алааматы башталмак.

Ошондо тилекке жараша алардын арасынан бирөө айтып калат: *«Каабанын мына бул эшигинен биринчи болуп кирип келген адамды калыс кылып, ал эмне десе ошого көнөлү»*.

Бул сунушка баары кошулуп макул болду. Бардыгы ким биринчи кирип келер экен деп күтүп жатканда, алгач көрүнгөн адам Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) болду. Тургандар жабыла: *«Ал-Амиин келе жатат!»* - деп жиберишти.

Анан болгон абалды Ага айтып беришти. Алла Элчиси эч ойлонбостон, дароо эле: *«Чоңураак бир кездеме алып келгиле»* - деди. Алып келинген кездеменин үстүнө Хажарул-Асвадды коюп, ар бир уруунун башчылары кездеменин ар тарабынан тегеректей кармап, таш коюлчу жерге алып барылды. Алла Элчиси өз колу менен ташты ордуна койдү.⁴⁰⁷ Ушундайча, чоң ички согуштун алды алынды.

407. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/18-19; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/526.

Татаалдашкан маселени камырдан кыл сууругандай чечип коюуга пайгамбар түшүнүгүнөн башкасы аргасыз болчу. Аян алганбы дегидей, ал кезде пайгамбар боло элек болчу. Тек гана пайгамбарлык фатанаты аркылуу мындай маселени заматта чечип койгон. Демек, Анда эң бийик эс-акыл, эң бийик кыраакылык, эң бийик даанышмандык бар болчу. Түпкүлүгүндө, Курани Каримге жооптуу болчу адам да булар болууга тийиш эле.

Маектешин жакшы тааный билүү

2. Хусайн аттуу адам Алла Элчисине келет. Ниети Ага акыл айтып, исламга чакыруу жолунан баш тартууга көндүрүү эле. Эки ааламдын Көсөмү сүйлөшүп жаткан адамын жакшы билип, деңгээлин таамай тааный алган керемет өзгөчөлүккө эгедер. Ал ойлобогон жерден алдындагы адамдын мүнөзүнө төп келген сөздөрдү таамай тийгизе айткандыктан, анын айткан сөздөрүнүн кээ-бирөөсүнүн ордун алмаштырсаңыз же башка адамга дал ошол сөздөрдү айтсаңыз көздөгөн максатка жете алмак эмессиз. Кыскасы сөздөрдү төп келтире тандап айтып, алдында турган адамдын кулк-мүнөзүн анык билүүдө Алла Элчиси алдына ат салдыргыс эле. Бул жагынан да Ага окшогон башка бирөө жок. Ким менен кайда, кантип сүйлөшүүнү заматта баамдап койгондуктан, ар бир сөзү бутага барып кадалчу. Ар бир сөзү ашык-кеми жок өз ордун таап, таамай айтылгандыктан, сөздөрүн бирден талдап изилдеп көрсөңүз да артык баш сөз таба албайсыз. Бул фатанат эмей анан эмне?

Хусайн айтарын айтып бүткөн соң, Алла Элчиси демейкидей адептүүлүгүн жана сылыктыгын сактап, олуттуулук менен мындай дейт:

– *Хусайн, сен канча Кудайга сыйынасың?*,

– *Жетөө жерде, бирөө көктө, сегиз Кудайга сыйынамын.*

Көктө дегени – жүрөктөрүнөн өчүрө албаган Алла Таала. Алла Таалага болгон ишеним адам пенденин жан дүйнөсүнүн терең жеринде орногондуктан, узакка созулган караңгылык – жахилия дагы Аны өчүрө албаган. Таза ар-намыс калп айт-

пайт. Болгону – тил ар-намыстын добушуна толук жана туура котормочу болсун. Алла Элчисинин суроолору, Хусайндын берген жооптору менен сөз уланат:

- *Башыңа кыйынчылык келсе кимге жалбарасың?*
- *Көктөгүгө.*
- *Мал-жаның кырсыкка учураса кимге жалбарасың?*
- *Көктөгүгө.*

Алла Элчиси катарынан берген суроолоруна жооптор бирдей чыгат. Эмне тууралуу сураса да, Хусайн көктөгүгө барып такайт. Хусайн булардын соңунда келчү сөздөн кабарсыз турганда, Алла Элчиси акырында мындай дейт:

– *Ал сенин тилектериңди Өзү жалгыз кабыл алат. Сен болсоң Ага жок жерден шерик кошуп жатасың. Мен эмнени айтып жатыпмын? исламга кир, кутуласың!*⁴⁰⁸

Негизи, жогорудагы сөздөр карапайым көрүнгөнү менен, алдыдагы адамдын абалы жана ой деңгээлине жараша таамай айтылган. Ошондуктан, Хусайн бул сөздөрдү уккан соң башка эч нерсе айталбастан, Пайгамбардын алдында баш ийип «Лаа илааха иллалла, Мухаммадун расулуллах» деп ыйман келтиргенге аргасыз болду. Кыскасы, Пайгамбардын угуучусу же бул сөздү айтуу аркылуу түбөлүктүү кутулууга жетишет, же болбосо андан ары кер кайыштанып, ооз ачып сөз айталбастан кайтып кетет. Башка бир жол табуусу мүмкүн эмес.

Адамга жараша сүйлөө

3. Бедуиндер – чөлдө жашаган адамдар дегенди билдирет. Төөсүн далай жолу жоготуп алып жок издеп, буюм-тайымдарын бир жерде унутуп таштап кетип, же кум сапырган кара бороонго кабылып, анан кокуй күнгө түшүп чөлдү башына көтөрө улуп-уңшуган адамдарды элестете бериңиз. Мындай кишилердин ички дүйнөсү кандай болору тууралуу ойлоп көрүңүз, башына күн түшкөндө эмне дешет?

408. Ибн Хажар, ал-Исааба, 2/87.

Балким, азирети Хамзанын бир күнү Пайгамбарыбызга келип айтканынан башка бир нерсе дей албаса керек... Азирети Хамза ыйман келмесин айтуу алдында мындай деген эле: *«Мухаммед! Чөлдө караңгы түндө калган кезимде, Алланын төрт дубал арасына сыйбагыдай улуу экендигин түшүндүм»*.

Ооба, арабдар сыйынган Лат, Узза, Хубал сыяктуу буттардын түккө турбаган жарамсыз нерселер экендигин түшүнгөн ар бир адам ушул сөздү айтары бышык. Анткени алардын жан дүйнөсү бул акыйкатты жар салып, эч качан калп айтууга жол бербейт. Алла Элчисинин алдына жан дүйнөсү жабыркаган ушундай канчалаган адамдар келип, койгон суроолоруна өз абалдарына жараша таамай жоопко ээ болгондуктан ыйман келтиришип, ар бирөө бирден чолпон жылдыздарга айланышкан.

Ахмад бин Ханбал Абу Тамимадан (радиаллаху анху) риваят кылат: «Пайгамбарыбыздын алдында отурган элек. Бир бедуйн кирип келип, Алла Элчисине түз эле барып: «Сен Мухаммедсиңби?» деп сурады. Алла Элчиси өтө сылыктык менен: *«Ооба, Мен Мухаммедмин»* деди.

– *Кандай нерсеге чакырасың?*

– *Чексиз улуу Жаратканга чакырамын. Жалгыз Аллага гана. Башка нерселерди Ага шерик кошпостон Анын Өзүнө чакырамын. Ал – Алла, сенин башыңа бир мүшкүл түшсө Ага жалбарасың. Сени кыйынчылыктан Ал куткарат. Жут түшүп, балээ-кырсык келген кезде бир гана Ага дуба кыласың. Жамгырды Ал жаадырып, жерден чөптөрдү Ал өстүрөт. Сен кыйырсыз чөлдө бир нерсеңди жоготуп алсаң, Ага кол жайып жалбарасың. Жоготкон нерсеңе сени Ал жеткирет.*

Бедуинге айтылган бул сөздөр кандай керемет! Бардык сөздөр анын жашоо шарттарына жакындан байланыштуу болчу. Жутка кабылуу, балээ-кырсыктар жана чөл шартындагы оор турмуш деген эмне? Буларды керт башынан көп өткөргөн бедуйнге мындай кыйын абалдарда сыйынар жалгыз тиреги, таянар бирден-бир жөлөгү ким экендиги тууралуу такып айтылган. Негизи, анын жан дүйнөсүндө дал ушундай

жаңырык угулары бышык. Бирок бедуйн ал кезге чейин бул добуштун маанисин толук биле албаган. Пайгамбар жогорудагы сөздөрү аркылуу бедуйндин жүрөгүндөгү ыйман учугун тартып козгогондо, ал мындан аябай таасирленип, дароо эле:

– *Оо, Алланын Элчиси! Келе колуңду бер, сага баш ийейин*, деп жибергенге аргасыз болду. Айтарга башка сөзү калбагандыктан, ошол жерден ант берип, сыймыктуу сахабалардын бирине айланат.⁴⁰⁹ Айтылган сөздөр көркөм тил ыкмасына салынбаган, карапайым болгону менен, ошол жердеги абалга карата аябай төп келиштире айтылгандыктан бедуйнди заматта баш ийдиргени анык.

Деги эле, караңгы, таш жүрөк адамдардан периштелердей асыл калкты тарбиялап чыгаруу жер жүзүндө Мухаммед алейхиссаламдан башка кимге насип болгон? Ал Жараткан берген мүмкүнчүлүктөрдүн бардыгын өзгөчө чеберчилик менен ишке салгандыктан, Ал жасаган зор төңкөрүш ушул күнгө чейин тарыхчылар менен социологдор анык түшүнө албай жүргөн табышмак. Алла Элчиси коомдук жашоонун дайрасына ыргыткан асыл таштардан пайда болгон толкундар ушул жыйырманчы кылымдын жээктерине чейин жетип, биздин заманыбызга да зор таасирин тийгизүүдө... бул иштин кыяматка дейре улана берерине эч күмөн жок. Бүгүнкү күндөрдө төгөрөктүн төрт бурчунда исламга агылып кирип жаткандар бар. Мухаммед алейхис-саламдан башка кимдин мындай улуу тартылуу күчүнүн таасири кылымдар бою жалгашкан? Андан башка экинчи бирөөнүн мындай тартуу күчү болгон эмес. Болуусу да мүмкүн эмес. Кыскасы, Ал чыныгы Пайгамбар – аалам менен замандын кайталангыс улуу феномени.

Хунайнда мухажирлер менен ансарларга айткандары

Пайгамбарлар Султаны адамдын колунан келгис көрүнгөн оор жана кыйын маселелерди заматта чечип, канчалык татаал болсо да ар бир иштин көзүн таба билчү. Канчалаган акыл-эстүү саналган адамдар айла таппай, эмне кыларын

409. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/65.

билбей калган, күтпөгөн жерден чыга келген оор жагдайлар алдында да демейки токтоолугу менен олуттуулугун сактап, билгичтик менен баарын оңтойлуу нукка бура салар эле. Анын ар бир аракети, ар бир кадамы, сүйлөгөн ар бир сөзү таамай өлчөм негизинен, алдын ала пландалгандай ар бир секундуна дейре өз маалында, кылдаттык менен ортого чыгары жакшылап изилдеп көргөн адамга даана байкалып турат. Анын ар бир сөз-аракети демейкисинен бир эле секунд кечиксе же болбосо айткандарынан бир эле сөз кем айтылган болсо, мынчалык жакшы натыйжалар болмок эмес. Бирок Алла Элчиси аракеттерин андай алдын ала пландап алчу эмес, баш катырып ойлонуп алууга да убакыты жетиштүү эмес болчу. Демек, ар бир сөз-аракети Анын улуу фатанаттын ээси экендигин далилдеп турат.

Ооба, Ал бир улуу Пайгамбар болгондуктан, ой-түшүнүгү да пайгамбарлыгына жараша ченемсиз бийик болгон. Пайгамбар катары ой жүгүртүп, пайгамбар катары аракет жасачу. Ошол себептен Анын иш-аракетинде эч кандай олук-солкулук жок болчу. Ар дайым бийик натыйжаларга гана кол жеткизер эле. Башкалардын Ал жеткен бийиктикке жетүүсү мүмкүн эмес болчу. Буга миңдеген мисалдарды келтирүүгө болот. Алардан эң маанилүү деп эсептелген бирөөнү келтире кетели:

Хунайн согушунан кийин болуп өткөн бул окуяны тарыхчы Ибн Исхак баяндаган. Ошондой эле, Бухарийде да баяндалган.

Мекке алынган соң, Хунайн согушу болуп өтөт. Бул согушта колго түшкөн олжолорду Алла Элчиси кээ бир адамдардын жүрөгүн исламга карата жибитүү максатында таратып берет. Бул адамдардын көпчүлүгү өз калкы ичинде сөзү өтүмдүү, журт башы, мартабалуу саналган адамдар болчу. Мекке алынгандан кийин ушул адамдардын ыйманын бекемдеп, мусулманчылыкка ого бетер көңүл берүүлөрү зарыл болгон. Ошондо гана жаңы жеңиштерге пайдалуу кырдаал түзүлмөк. Анын үстүнө булардын бир тобу Мекке алынганда аргасыз эле мусулман болушкан эле. Акырындап алардын ичинде жаткан муздар эритилип жок кылынбаганда, кечээги

каапырлыктагы кездеринен да кооптуу болуулары мүмкүн эле. Алла Элчисинин фатанаты, көрөгөчтүгү ушул маселеде да анык билинет.

Ошол окуяда 6000 туткун колго түшкөн. Ошондой эле, олжого түшкөн төөлөр 24 миң, кой-эчкилер 40 миң болчу. Муну менен катар 4000 укыя салмагындагы (5 тонна айланасында) алтын-күмүш бар болчу.

Булар таратылып жатканда, Алла Элчиси меккеликтерге жакшыраак көңүл бургансып, олжолордун көп бөлүгүн аларга таратып бергенден сырткары, кээ бирөөлөрүнө кошумчалап ашыкча үлүш бөлдү. Башта айтып өткөнүбүздөй, булардын жүрөктөрүнүн исламга жибитилүүсү зарыл эле жана ошондо гана келечекке пайдалуу болмок. Мисалы, Абу Суфьян жана анын үй-бүлөсүнө деп 300 төө, 120 укыя күмүш; Хаким бин Хизамга 200 төө; Нусайр бин Харисага 100 төө; Кайс бин Адийге 100 төө; Сафван бин Умаййага 100 төө; Хувайтиб бин Абдулуззага 100 төө; Акра бин Хабиске 100 төө; Уйайна бин Хиснга 100 төө жана Малик бин Ауфка 100 төө берген эле. Булардан башка кээ бир улууларга абалдарына жараша элүүдөн, кырктан төө бөлүп берилген.⁴¹⁰

Жаңы мусулмандардын колуна төөлөрдү жана алтын-күмүштү аябастан берип жаткандагы максаты – бир гана динди коргоо жана адамдардын көңүлүн исламга карай ачуу болгон. Мекке кечээ гана алынып, кээ бир меккеликтердин маанайы пас, жеңилүү ызасын тартышкансып басынып турган чактары эле. Бул меккеликтер ар-намысын баарынан жогору көргөн калк болчу. Анан Алла Тааладан келген эң сонун мүмкүнчүлүктү Алла Элчиси мыкты пайдаланып, алардын көңүл жараларын айыктырууга жол ачкан.

Бирок, жаңы мусулмандарга үлүштүн көп бөлүгү тийгендиги айрыкча ансарлардын жаштарына бир аз оор тийди. Ал тургай алардын кээ бирөөлөрү: *«Кылычтарыбызда алардын кандары кургай элегинде, цлцштцн көбцн алар алышабы?»* дешти.

410. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/152-153.

Бул жаңы бүлгүндүн жышааны болчу. Мындай сөздү айткандар өтө эле аз болгону менен, эгерде бул күбүр-шыбыр дароо токтотулбаса, чоң коогалаңга себепкер болору бышык эле. Деги эле, Алла Элчисине карата кымындай болсо да каршылык билдирүү – адамды динден, ыймандан чыгарып, түбөлүктүү бушайманга калтырмак. Бул болсо, баштагы бүлгүнгө салыштырганда өтө чоң жоготуу.

Саад бин Убаада болгон абалды дароо Алла Элчисине жеткирди. Айтылгандай эле, бул маселенин четин чыгаргандар бир нече жаштар эле. Мындай нерсе улуулардын оюна да келмек эмес. Бирок, бүлгүндүн алды алынбаса, чоң балээ башталмак.

Алла Элчиси дароо ансарларды бир жерге чогулууга буйруп, алардан башкалардын келбешин талап кылды. Ансарлар чогулуп келгенде, Алла Элчиси аларга карап:

– Оо, ансарлар! Укканыма караганда, көңүлүңөрдө мага карата таарыныч пайда болуптур... – деп сөзүн баштады.

Мындай башталган сөз – массалык психологияга чукул таасир бермек. Күтпөгөн жерден, көпчүлүгү эмнеге чогулгандыктарын биле албай турган элге адегенде эле ушундай сөздөр менен кайрылуу шибеге менен безге сайгандай баарын селт эткизип, кулак түрө күтүп калышты.

Ансыз деле, сахабалар Алла Элчисине каршылык билдирчү эмес. Болду дегенде, көңүлдөрүндө кичине түкшүмөл пайда боло калса, Алла Элчиси аны пайгамбарлык кыраакылыгы менен байкап дароо жоюп салчу. Ошол сыңары, Ал сөзүн баштаары менен эле маселенин чечилиши белгилүү болуп калган. Баары селт эте көңүл буруп, көздөрүн албай күтүп калышты. Мындан аркы айтылар сөз өтө маанилүү экендиги белгилүү. Ошондуктан, баары эми эмне айтылар экен деп бериле карап турушту. Алла Элчисинин алгачкы сөзү маарага төп тийгени менен, эми артынан дагы бир нече жолу таамай тийгизүүсү зарыл эле. Эгерде кийинкилери таамай тийбесе, иш жаман жагына өөрчүп кетиши да мүмкүн эле. Өлчөөлөрдүн таамай болуусу өтө зарыл.

Алла Элчисинин таамай тийген сөздөрү мындай чыкты:

«Мен келгенде, силер адашып жүргөн эл эмес белеңер? Алла мен аркылуу силерди Ак жолго салбадыбы?». «Мен келгенде, силер жокчулуктун зардабын тартып жүрбөдүңөр беле? Алла мен аркылуу силерди бардарчылыкка жеткирбедиби?»

«Мен келгенде, силер бири-бириңерге душман эмес белеңер? Алла мен аркылуу силердин жүрөктөрүңөрдү бириктирбедиби?».

Пайгамбарыбыз ар сөзүн суроо коюп бүтүрөөрү менен, ансарлардан да бир ооздон жабыла бул сөз жаңырып жатты: «Ооба, ооба! Аллага жана анын Элчисине алкыш!».

Пайгамбарыбыз таамай убактында жана ордунда сөз нугун бурду. Сезимдер толкуп ташкан чакта жалпы ансарлардын атынан сөз баштап, эң эле жаман абалда алардын оозунан чыгышы мүмкүн болгон, мусулмандын оозунан чыкса тикелей тозокко түрткөн сөздөрдү да ортого салып, мындай улады сөзүнүн артын:

«Оо, ансар калкы! Кааласаңар, мага башкача да жооп бере алмаксыңар. Мисалы мындай да дей алар элеңер: Меккеден сүрүлүп бизге келдиң, биз сени ээрчип, сага ишеним билдирдик. Башпаанексиз келген элең, биз сени коргоп асырадык. Журтуңдан куулуп келдиң эле, биз сага төрүбүздөн орун бердик. Муктаж болуп келдиң эле, биз сени алаканга салып алпейтедик! Мага ушундай жооп кайтарганыңарда да туура айткан болоор элеңер. Силерди эч ким калп айтат дей албас эле. Оо, ансарлар! Мусулман болсун деп кээ бир адамдарга ашыкчараак дүңдүө бергеним силерге оор тийген болсо, баары үйүнө төөлөр менен, койлор менен кайтып баратканда, силер үйүңөргө Алла Элчиси менен кайтууну каалабайсыңарбы? Жаным алаканында турган Аллага ант кылайын, адамдардын бардыгы бир өрөөнгө кетип, ансарлар башка бир өрөөнгө кетсе, мен эч бир ойлонбостон ансарлар кеткен жакка кетмекмин. Эгер хижрат маселеси болбогондо, мен ансарлардын бири болууну каалайт элем. Оо, Аллам, ансарларды, алардын балдарын жана урпактарын коргой көр!».

Бул сөздөр айтылганда ыйлабаган жан калбады. Баары боздоп ыйлап: *«Бизге Алла менен Анын Элчиси жетет, башканын бизге кереги жок!»*⁴¹¹ деп жатышты.

Алла Элчисинин кыска жана нуска сөзү тутанып кетиши мүмкүн болгон бүлгүндүү өрттү жалп эткизе өчүрдү. Уккандары аларды ого бетер жибитип, өзүнө жакындатты. Бул бир керемет окуя эле. Муну «фатанат» өңүтүнөн алып караганда гана түшүнө алабыз.

Сүйлөмдөрдү бирден байкап көрүңүз... Убакыттын колдонулушун да эсепке алыңыз... Алгачкы сүйлөм менен бешон сап кийинки акыркы сүйлөмдүн ортосундагы сахабалардын руханиятына сиңген тереңдикти өлчөп көрүңүз. Андан соң, бул сөздөрдүн күтпөгөн жерден, алдын ала баш катырып ойлонулбастан ошол учурдун өзүндө тикелей айтылгандыгын да буга кошуңуз. Анан колуңузду жүрөгүңүзгө коюп, ушундай Сөз Султаны ким боло алаарын өзүңүздөн сурап көрүңүз. Алган жообуңуз «Мухаммадун Расуулуллах» болоору бышык.

Адамдык касиети бузулбаган ар бир адам сөзсүз ушул жоопту өз жүрөгүнөн уга алат. Текеберсинбей, акыл-оюна «шири» каптабай, окуяларга накта баа бере алса гана болгону...

Эми биз, Пайгамбарыбыздын жогорудагы кыска сөзүнүн маанисин учкай гана талдап көрөлү. Бардык жактан толук изилдеп, маселенин маанисин ого бетер терең ачып берүүнү келечектеги психологдор менен социологдорго калтырабыз. Алар Пайгамбарыбыздын улуу фатанатынын терең сырларын адамзатка түрдүү өңүттөрдөн кеңири баяндашаар...

Биринчиден, жогорудагы сөз ансарларга карата айтылган. Анткени меккеликтер менен мухажирлерден мындай сөздөргө себеп болоор сөз-аракет чыкпаган. Угуучулардын арасында алардан бирөө болгондо, балким ансарлардын берилип угуусуна терс таасирин тийгизмек.

411. Бухарий, манакибул-ансар, 1-2; магаази 56; Муслим, закят 132-140; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/76-77; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/169-177; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/355-360.

Экинчиден, ансарлардын гана бир жерге чогулуусу аларга дем берген. Башкача айтканда, Пайгамбарыбыз менен бирге болгондуктары, бул жыйналышка өздөрүнөн башка эч кимдин катышпагандыгы аларга психологиялык жактан оң маанай тартуулаган.

Үчүнчүдөн, айтылган маселелердин арасында меккеликтер менен мухажирлердин көңүлүнө тийчү сөздөр да болушу мүмкүн эле. Мисалы, *«Баары үйүнө төөлөр менен, койлор менен кайтып баратканда...»* деген сыяктуу.

Төртүнчүдөн, сөз аягында ансарлар мактоого алынып, аларга бата берилген. Эл-жерин таштап, хижрат кылып келген мухажирлер үчүн мындай артыкчылык оор тийиши мүмкүн эле.

Бешинчиден, бул сөздөрдүн арабчасы куюлушкан көркөм сөздүн үлгүсү болуп саналат.

Алтынчыдан, сөз башында угуучулардын көңүлүн дүрбөтүп, анан барып артынан жубатуусу, алардын атынан сүйлөө аркылуу да аларды тек гана угуучунун ордунда калтыруусу керемет жорук.

Жетинчиден, курулай сөз ойнотпостон, бардык сөздөрүн ысык ыкласы менен чын жүрөктөн сүйлөөсү – угуучулардын оозун жап кылгандыктан, ойдогудай натыйжа келип чыккан.

Сегизинчиден, айтылган сөздөрдүн алдын ала даярдыгы жок эле, күтпөгөн жерден тикелей ортого салынышы да сөздүн таасирдүүлүгүн күчөткөн. Булар жана ойго келчү дагы бир топ өзгөчөлүктөрү Алла Элчисинин өздүгүнөн эмес, Жараткан тарабынан берилген фатанатынын аян жана чабытка толгон маанилери менен сөздөрүн айтаарын, маселелерди чечээрин көрсөтүп берет.

В. ПАЙГАМБАРЫБЫЗ ЖАНА СӨЗ

Алла Элчисинин *«Жавамиул-калим»* деп аталган учкул, канаттуу сөздөргө жөндөмдүүлүгү – Анын фатанатынын дагы бир өңүтү болуп саналат.

Ооба, Ал сөздүн Султаны болгон. Жараткандын Аны Өз Сөзүнүн түшүндүрүүчүсү катары жөнөткөндүгү бекеринен эмес.

Ушул кезге чейин сөзгө чечен далай адамдар өтүп, ар кимиси өзүнө жараша көркөм сөздөрдү калтырып кеткен болсо да, сөз Султаны Пайгамбарыбыздын сөздөрүндөгү керемет тереңдикке, жагымдуулукка, маанилүүлүккө эч ким ээ боло албаган.

Анын айткандары баарынан таттуу, уккулуктуу жана таасирдүү. Ал сүйлөгөн кезде, уккандардын көңүлү эргип, ой-санаалары өсүп, акылдары айран болоор эле. Ошондуктан, баары Ага суктана баштарын ийип, адамдык касиеттери кайрадан тазарып, аруу сезимдер канат байлап асманга көкөлөп учкандай абалга келишчү. Алла Таала Анын тилине ажайып керемет күч тартуулагандыктан, Анын таңдайынан бал тамган асыл сөздөрүн угуу бактысына ээ болгондор куюлуштура таамай айтылган акыл-насааттарына мас болуп, Анын алдында тилдери кысылып, сыйкырлангансып, улуу сөз Султанынын алдында деңдароо болуп калышчу. Анын асыл тилинен даанышман сөз берметтери төгүлө баштаган кезде, ак таңдай, кайкы тил чечендер сөз таппай калышчу... Ал асыл сөздүн каймагын калпып, акыйкаттын жүзүн ачып, таңдайынан бал тама сүйлөгөн кезде, айткандары уккандардын жан дүйнөсүнө биротоло орноп калаар эле. Ал жалындуу сөздөрү менен жамандыктарга сокку урган кезде, каапырдыкка катышы бар нерселер менен ар түрдүү жамандыктарды өз уясында тумчуктуруп таштаар эле. Ал эми, исламга чакыруу максатында айкын далилдерди, жаркын жол-жоболорду жаңырта жарыялаган кезде, бүткүл карөзгөйлөр менен жаман ниеттүүлөр тилдерин жутуп алгансып тизелеп, караңгылыктын быт-чыты чыгаар эле...

Ал ушундай бийик өзгөчөлүктөрдүн өзүнө эмне үчүн берилгенин, маанисин жакшы түшүнгөндүктөн, Жараткандын жакшылыгын жарыя айтуу жана шүгүрчүлүк кылуу максатында аларды үмөтүнө айтуу айып эмес деп билген: «Мен уммий пайгамбар болгон Мухаммедмин. Менден кийин пайгамбар келбейт! Мен Сөздүн башы жана соңуна, «Жавамиул-Калимге» ээ кылындым».⁴¹² Ал ушул сөздөрү менен

412. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/172,212.

Жараткандын сыйларын айткысы келген. «Оо, адамдар! Мен «Жавамиул-Калимге», баарын таамай айткан сыймыктуу чечендикке ээ болдум»⁴¹³ деген нурдуу баяндары аркылуу да өткөн менен келечектин кайталангыс улуу сөз чебери экендигин айткан.

Ал чындыгында эле даанышман жол башчы, өлгөндү тирилтчүдөй куттуу деми менен акыйкат бакчасынын байчечекей гүлдөрүнө ыйык обон жазган булбул тилге, мукам үнгө эгедер адам. Ал сайраган кезде, жан дүйнөсүн ыргакка салып күүлөп, рухунун тереңинен сыйкырдуу кайрыктарды жаратчу. Анын жаздагы гүлбакчадай укмуш таза жүрөгүнөн бүрдөп чыккан асыл сөздөрү башкалардын көктөмүндө ачылган бүчүрлөргө, башкалардын таңындагы күнгө күлө караган байчечекейлерине таптакыр окшобогон кереметтерге ээ болчу. Анын сөз дасторконундагы ар бир нерсе шүүдүрүмдөй мөлтүр, жаңы бышкан мөмөдөй таза жана таттуу болчу... Ал эми, бул асыл жемиштердин чыныгы даамын татып, кадыр-баркын терең тааный билүү жана алардан наар алып, лаззатын сезүү ошол шеринеге катышкан алгачкы бактылуу сахабаларга гана буюрган.

Ал Сөз Султаны асыл сөз берметинен укмуштуудай кылыч жасаган дейсиң, ал кылычы менен кара түндү как жарып, чагылгандай жарк эткен кезде, бардык калп жана бурмалаган сөздөр жан талашып, жарганаттардын түнөгүнө жапырт кире качкандай жоголушту. Акыйкатка каршы жомоктор жоюлуп, жер түбүнө житип кеткендей болушту. Анын куттуу баяндары Каусар булак болуп агып, караңгылыкка баткан сахара чөлдөр алеки саатта бейиш бакчасына айланды. Анын сөз дайрасынын шаркыратмалары менен ыйманга суусаган жүрөктөр түбөлүктүүлүктүн океандарына барып кошулушту...

Анын сөздөрү аяндардын кайнарынан алынган. Эгерде аяндын биликтери менен жанып турган сөздөрү болбогондо, бүт аалам баш аламандыкта, караңгылыкта кала бермек. Ал сөздөрү аркылуу табияттын бетин чүмкөп турган парданы то-

413. Хайсамий, Мажмауз-заваид, 1/173, 182.

лук ачып, шарият китебин да көркөм сөз берметтери менен кооздогон. Сөз – Анын атынын канжыгасына байланган сарамжалы, саадагындагы алтын канат жебеси болчу. Ал жүргөн жерде сөз маанисин түшүнө билгендердин коюн-кончу сөз берметтерине толчу. Ал жаасын кере тартып, тулпарын туйлатып караңгылыкка сокку урган. Алла Таала сөздөр менен акыркы жолу жер жүзүндө дагы бир улуу өлкөнү курууну каалаганда, Сөз Султанын бул өлкөнүн көсөмү катары белгилеп, сөз казынасынын ачкычын Анын колуна карматкан.

Бул ааламга жаралып келип-кеткен, Жараткандын жолуна баштаган бардык сөз чеберлери Улуу Жаратуучуну даңазалаган оркестрдин мүчөлөрү саналса, Ал – ушул топ булбулдун кайрыктарын башкарган дирижёр эле... Пайгамбарлар жана олуялардын баары биригип куттуу зикир алкагын түзгөн болсо, Ал – ушул касиеттүү алкактын зикир-тасбих башчысы болуп келген. Келээри менен асман-жерди жаңырта, ааламга асем доошун угузду. Анын сөз берметтерине толтуруп, адамзатка сунган даркан дасторконундагы ар бир мөмө, дос багынын эч кимге буюра элек эң таза жерлеринен үзүп алынган, бирде бирөөгө ачылбастан таптаза бойдон Ага гана берилген ыйык белектер болчу. Андан мурда ал мөмөлөрдү кулак угуп, көз көрбөгөн, аларга эч кимдин колу тийбеген...

Кыскасы, ааламдын укмуштуудай кооз жана жашыруун бакчасынын эң таза гүлдөрүнүн арасында эң жагымдуу кайрыктар менен обон салган ушул Булбул үндүү Пайгамбардын чабыт куштары канат каккан кезде, тилдүүнүн баары дудук болуп, жаактуунун баары жап болуп, жан дүйнөнүн кулактары тикчие түшөт. Адам пенденин руху Анын айбаттуу баяндарынын астында акыл-эстен танат...

Ооба, Анын деңиз сымал толкуган сөздөрү ой ааламынын жээктерине асыл берметтерди чачкан кезде, көңүлдөрдү күршар толкутуп, бийиктерден шоокумун серпе күргүштөп түшүп жаткан шаркыратмалардай, жер түбүнөн атырыла оргуп чыккан айбаттуу фонтандардай болчу. Ал эми, ошол улуу деңиздайралардын тереңине сүңгүп, аларды сыпаттоого, же береги бийиктерден атырылып агып түшкөн шаркыратмалардын

шоокумун баяндоого, же болбосо жанагы улуу фонтандардын туу чокусуна жетип, алардын абалын толук сүрөттөөгө эч бир тирүү жандын чамасы жетпес!

Азыркыга дейре далай изилдөөчүлөр менен адабиятчылар Анын сөз берметтерине баштары маң болуп, акылдары айран-таң калып келет. Миңдеген ойчул-акылмандар Анын мүрөк суудай таза сөз булагынан пайдаланып, канчалаган кеменгерлер Анын сөз тереңдигин түшүнүү жолунда өмүрлөрүн түтөттү. Бирок Ал дале болсо кол жеткис бийиктерде. Акындарыбыздын бири Ал тууралуу жазган ырында айтканы бар:

*«Бул ааламда далай сырлар ачылса да ыдырап,
Чети оюлбай жатат дале пайгамбардын сөздөрү».*

Ооба, суу тамчысы дайраларды өзүнө сыйдыра албаганындай, же болбосо майда кыпындар Күндүн өзгөчөлүгүн чагылдырып бере албаганындай, Мухаммед акыйкатынын майда бүртүктөрү болуп эсептелген аалымдар, олуялар, асфиялар да демейки адамдарга салыштырмалуу руханияты жетик инсандар болуп саналганы менен, баары бир Пайгамбарыбызды толук чагылдырып бере алышпайт, тагыраак айтканда, Ал кандай болсо дал өзүндөй кылып толук баяндап бере алышпайт.

Алла Элчиси биз түшүнгөн мектеп, медреселердин эч бирөөсүн көрбөгөн жетик устаз жана кемтиксиз жолбашчы. Ал заттык жана руханий жактардан төрт тарабы төп келишкен, жан дүйнөсү акактай таза, акылы деңиздей терең жана аң-сезими ааламдарга ачык болгондуктан, Жараткандын кабарларын ашык-кеми жок даана кабылдап, адамзатка да таптаза бойдон толук жеткире алган. Жаралышынан бул татыктуу мүнөз Ага буюрган болчу. Анын Өзү да, руханиятынын акактай тунуктугу да коргоого алынган, ошондуктан, демейки адамдарга тиешелүү окуу-тарбиянын, окуу жана тарбиядагы адамдар колдонуп келишкен ар кандай системалардын таасирине таптакыр учурабаган. Кийин Ага аяндар берилип, адамзатка пайгамбар катары жөнөтүлгөн. Ал эч кандай мектеп-медресе көрбөгөн эң жетик устаз жана жол башчы дегенибиздин мааниси ушул.

Анын кулк-мүнөзү, ички-сырткы сезим-туюмдары жана акыл-эси пайгамбарлык милдети менен ушунчалык тыгыз жуурулушкан дейсиз, Жараткан тарабынан келген ар бир кабар, ар бир аян кылчалык өзгөрүшкө учурабастан, кылт этип кыйшайбастан Анын кристаллдай таза руханиятына барып куюлуп, андан кийин адамзатка түшүнүктүү деңгээлде өз маарасына жеткизилген.

Бул эң таза кайнардан чыгып, мөлтүр булактай оргуп агып келип, кристаллдай тунук жүрөккө куюлган ыйык кабарлар буулукпаган керемет үн менен, булбулдай жагымдуу жана чечен тил менен адамдар түшүнгүдөй абалда жеткирилгендиги эле, Анын пайгамбарлыгынын айкын далили жана Жараткандын Элчиси экендигинин жаркын белгиси эле. Ошондой эле, Ал басып өткөн жашоонун кыйма-чийме жолдорунда дем берген кубаты, жол чырагы жана кастык кылгандарга каршы болоттой курч далили болгон. Ал адамдарга Жараткандын ыйык кабарларын жеткизген кезде, өзүнүн пайгамбарлыгын да ааламды дүңгүрөтө далилдеп, Элчилигин жарыялаган. Ошондой эле, Ал замандаштарынын ар түрдүү көйгөйлөрүн чечип, муктаж болгон нерселерин камсыз кылып берерде да ыйык кабарлардын керемет сырдуу казыналарын колдонгон жана Ага каршы чыккандарды толук жүйөө менен багындырып, жаактарын жап кылуу үчүн да ошол эле алмаз кылычты колдонгон.

Куран – Пайгамбарыбыз үчүн кымбаттардын кымбаты, асылдардын асылы болчу. Дем алган абасы, өмүр жалгаган ичер суусу жана баа жеткис куралы, урабас коргону, айчыктуу асаба-туусу ушул Куран...

Анын ар бир көз ирмеминде Куран деми жашап, Куран менен булуттардай калкып учкан. Куран менен кайра жерге жамгырдай төгүлүп, жандууларга боорукерлигин жаадырчу... Куранды курал кылып караңгылыктарга чабуул жасап, аны менен жамандыктардан жана кастыктардан кутулчу. Куран менен кубанычка батып, ал аркылуу ааламга жарык чачкан...

Бирок даанышмандыктын чечен тилине ээ болгон Сөз Султаны түпсүз океандай чалкыган чексиз илим казынасы

Курандын жанында өзүнө башкалар тарабынан коюлган көптөгөн суроолорго да жооп берип, миңдеген көйгөйлөрдү чечүүсү керек эле. Ошону менен катар, өз үммөтүнө байланыштуу диний, социалдык, экономикалык жана саясий маселелер толтура болгондуктан, аларды Жараткандын чексиз илиминин тунук күзгүсү, ыйык кабарлардын топтолор казынасы жана гүлбакчасы болгон Пайгамбардын таза жүрөгү, аруу тили менен бир-бирден толук чечип, кыйынчылыктарга, ар түрдүү көйгөйлөргө жана жооп күткөн маселерге калтырбай жол таап, жооп бериши керек эле. Анан дагы, Куран аяттарында жалпы жонунан айтылган маселелерге так аныктамаларды берип, шарттуу баяндардын жалпылама маанилерин ачып, тар маанидеги өкүмдөрдү кеңитүү жана кең маанидегисин тарытуу сыяктуу зарыл милдеттердин баарын аткаруу менен Куран акыйкаттарынын алдында өзүнүн аларга түшүндүрмө берип баяндоо вазыйпасы өтө керектигин көрсөткөн. Деги эле, бүт ааламга пайгамбар катары жөнөтүлгөндүктөн, Ал адамзаттын баарына өз чакырыгын жеткизүү үчүн күрөшкөн улуу жолбашчы, реформатор жана жаңылоочу катары андан башкача иш кылуусу да мүмкүн эмес болчу.

Пайгамбарыбыз пайгамбарлык милдетин алган кездерде, замандаштарынын арасында эң эле өрчүгөн «соода» – сөз өнөрү, кара жаак, жез таңдай чечендик усулдары болгон болсо, андан кийинки убакыттарда да сөзгө чеберлиги жана көркөм сөз өнөрү менен өзгөчөлөнүп, жер жүзүн солкулдатып, далай элдерди бийлеп башкарган бул акылман калк, Жараткандан келген кабарлардын улуу жана касиеттүү өкүлү болгон Пайгамбарга берилген ыйык китеп – Курандын алдында да, Пайгамбар айткан учкул сөздөр, хутбалар жана жол-жоболор алдында да алардын чеберчилигине жана баа жеткис бийиктигине тан берип, тилдери дудук болуп маашыркап келишкен. Пайгамбардын оозунан чыккан сөздөргө бардык учурда баш ийишип, толук кабыл алгандыктан, Пайгамбарга карата эч качан сын пикир айтылып көрбөгөн. Эгерде Анын айткан сөздөрүнө, айкын ойлоруна карата тырмактай эле сын пикир туулуп, болор-болбос каршылык пайда болгонун-

да, азыркыга чейин келе жаткан Анын душмандары мындай жылт эткен нерсени илип алып, жерге-көккө батпай чуулган салышып, көбүртүп-жабыртып баарына жайып, төгөрөктүн төрт бурчуна дейре жар сала таратканга аракет кылышмак. Себеби, мындай нерсе Пайгамбарга ар балээни жабыштырып, кадыр-баркын төмөндөткүсү келгендер үчүн, абийирсиз жалааларды жана куру дооматтарды Ага ыраа көрүп келишкендер үчүн издеп табылгыс мүмкүнчүлүк бермек. А бирок, Пайгамбардын айткандары жана сөздөрү тууралуу, сөз күчү тууралуу кадимки Фараондун азирети Муса жөнүндө айткандарынчалык нерселер да айтылбаган, айтылуусу да мүмкүн эмес болчу...

Пайгамбарыбыз «Жаратканым Өзү мени тарбиялап, эң сонун адептүүлүк ыйгарган»⁴¹⁴ деп айткан адеп-ахлак бийиктигинде туруп, ааламды жаңырта жарыялаган айбаттуу добушуна досу да, касы да тегиз башын ийип, айран-таң калып, Анын адам акылы жеткис сөз кудуретине таазим кылышкан.

Сахабалардын арасында азирети Лабид, Ханса, Кааб, Хасан жана Ибн Раваха сыяктуу ондогон сөз чеберлери, азирети Абу Бакир, Умар, Али, Муавия, Амр бин Аас жана Ибн Аббас өңдүү жүздөгөн акылман, кемеңгерлер, жүздөгөн кара жаак, жез таңдай чечендер, тилинен бал тамган даанышмандар да ар бир маселеде Пайгамбарды өздөрүнүн устаты жана көсөмү катары кабыл алышкан. Андан кийинки кылымдарда жашаган, жүз миңдеген хадистерди суудай жатка билген жана чечмелеген залкар илимпоздор, илимде алдына ат салдырбаган кемеңгер тафсирчилер, ислам укук илимдеринин, шарият илимдеринин теңдешсиз улуу устаттары болгон мужтахиддер... кылымдардын кыйрынан аша билген дин мужаддиддери, руханият ааламынын туу чокусуна жеткен миңдеген олуялар, асфиялар, абраар жана мукаррабиндер, келам илиминин, философия, логика жана табигый-коомдук илимдердин улуу өкүлдөрү, жүздөгөн ар түрдүү илим тармактарынын миңдеген жетик устаттарынын бардыгы Пайгамбарыбыздын дайралардай шар аккан сөз берметтерин ар дайым түгөнгүс

414. Ибнүс-Самани, Адабул-имла уал-истимла, 1/88.

кенч, берекелүү, тунук акыйкат булагынын көзү катары кабыл алып, андан кеңири пайдаланып келишкен. Пайдаланып эле калбастан, андан баарын таап, ошол ыйык жана даркан дасторкондон наар алып, көңүлдөрү тоюнуپ, акылдары толук каниет таап келишкен...

Ооба, Пайгамбардын сүннөтү кечээгиден бүгүнкүгө дейре мужтахиддердин эң ишенимдүү, эң туура булагы катары кызмат кылып, акыйкат асманында учкусу келгендердин талыбас алтын канаты, илимпоздордун мүрөк суусу, олуя-асфиялардын нур чачкан илхам кайнары болуп келген. Шарияттын түрдүү илим тармактары, тасаввуфтун ар башка жолдору, аалам жана адамга байланыштуу бардык илимдердин түпкү башаты Анын жаркын сөз берметтеринен оргуп чыккан.

Ал жаратылыш-ааламдын адеп башталышынан соңуна дейре, адам баласынын жаратылуусунан акыры бейиш жетозокко жеткенине чейин, адам абийринин Жаратканды таанууга көз жарган кезинен аркы дүйнөдө Жараткандын жамагына күбө болушуна дейре, ыйман жана ишенимден ибадаттардын эң майда талаптарына дейре сан-санаксыз маселерди чечмелеп түшүндүргөн дейсиң, ар бир маселени ага төп келген ылайыктуу тил жана кемтиксиз сөз чеберчилиги менен айткандыктан, Куран Каримдин сыртында, Анын тил чеберчилигине тең келер башка эч бир сөз болушу мүмкүн эмес.

Алла Тааланы Өздүгү, сыпаттары жана ысымдары менен бирге, керектүү, ылайыктуу кылдаттыкта, чебер жана өзгөчө тактык менен баяндоосу, кыяматты, кайра тирилип эсеп берүү жыйналышын, суракка тартылууну жана бейиш менен тозокту, үмүткө толо жүрөктөрдү солкулдата титиретип, жыргал сезим коштогон катуу коркунуч ичинде таамай сүрөттөөсү; периштелерди, рухту, жин-шайтандарды көмүскө-кайып ааламдын сырдуулугуна жуурулуштура, жарым тунук кристалдын артындагыдай көз алдыга тартып сүрөттөөсү; ыйманды, амалды, амалдагы ыкласты үрөндүн ички күчү, топурактын өстүрүүчү кубаты, жамгырдын жашоого дем берүүсү жана жаздын көз жоосун алган көркөм түстөрүнө байлап кереметтүү тил менен сүрөттөп берүүсү... булардын баары ушунчалык

чеберчилик менен таамай сүрөттөп көз алдыбызга тарткан дейсиң, аларды көргөн адам, таза жүрөктөрдүн ыйман менен кандай гана жанданып, исламга ширелишип кетерин, ыклас менен кандайча бейиш багына айланаарын өз көзү менен даана көргөндөй абалга келет.

Анын баяндап айтканы боюнча, *намаз* – адам менен бирге жүрүп, бирге турган жакын жан шерик, жалгыздыктан куткарган сырдаш, жарыгы менен жүрөр жолуна нур чачкан шам чырак; *даарат* – адамдын кан тамырында жүрүп турган кан жана жан сыяктуу, үй жанында агып турган мөлтүр кашка суу сыяктуу, акыр-чикир булганычтын баарын тазалап жок кылат; *азан жана каамат* – жашыл карагайдай көккө карай суналган, ай-ааламды жаңыртып, шайтандардын жүрөгүнүн үшүн алган, намазга жөнөгөндөрдүн жан дүйнөсүн эргитип, кубанычка бөлөгөн керемет; *зекет менен садака* – арасына чок түшкөндөй эки араан болуп бөлүнгөн топтордун арасындагы алтын көпүрө, бөлүнүп-жарылгандарды бириктирген данакер; *орозо* – ээсин коргогон калкан, анын бейишке кирүүсүнө жардам берген, бейиш коргондорунун сырдуу дарбазасы, ага мүрөк суусун сунуп турган алтын чөйчөктүү кесеси; *ажылык* – жыргылганды жамаган уста тикмечи, кир-кокту калтырбай тазалаган тазарткыч, сансыз адамдарды бир жерге айырмасыз топтогон кеңеш жыйыны; *жихад* – тозокко алып барчу жолдорду көкүрөк кере тоскон чын күйөрман, бейиштин жолдорун ачып, «Кош келиңиздер! Кана, кириңиздер!» деп жол баштаган, тайышып терс жолго түшкөндү боорукер ата сыяктуу чынжырларга матап, бейишке карай сүйрөгөн каарман; *зикир жана дуба* – зымсыз телефон сыяктуу Жараткан менен Анын макулуктарын бири-бирине байланыштырган, маектештирген ортомчу; жакшылыкка үндөп, жамандыктан тыюу жоопкерчилиги – жол сакчысындай, эшик агасындай жол тоомдору менен өтмөк-дарбазаларды кайтарып, каякка жол тартып, каяктан кирип-чыгууну жакшы башкарган нускоочу; *тууганчылыкта ысык мамилелер* – мээримдүү эне болуп кучак жайган, адамдардан акысын талап кылып соттошкон, алар менен ымала түзүп, жаркын келечекке баштаган, бузулуп кетүүдөн

сактап такай эскертүү берген, жакадан алып эсине келтире билген жана жазага тарткан сот сыяктуу... Жогоркулардын ар бири өзүнчө тирүү, жандуу нерселердей, уккандардын көз алдында тартылгыдай сыйкырдуу тил менен сүрөттөлгөн.

Ооба, жогоркулардын бардыгы Пайгамбардын тили менен чебер сүрөтчүнүн өнөрүндөй керемет сүрөттөлгөндүктөн, сүрөттөөнүн сөз жана мазмун каражаттары, баяндоонун жандуулугу, шилтеме, сүрөт жана ыргактуу обон күчү, адабий каражаттардын бардыгын көркөм жана ырааттуу колдоно билүүсү сыяктуулардын ар бири өз алдынча том-том китептерде баяндала турган темалар болуп саналат.

Биз Анын сан түркүн темалар астында изилдөөнү талап кылган миңдеген сөздөрүн жана баяндарын келечектин жигердүү окумуштууларына тапшырып, бул жерде Анын көпчүлүк утуп-билип жүргөн бир нече куттуу баяндарына гана токтолобуз жана алардагы мазмун тереңдигин, баян күчүн, кемчиликсиз сөз чеберчилигин кыскача айтып өтөбүз.

ХАДИСТЕРДЕН ГҮЛДЕСТЕ

Пайгамбарыбыздын бардык сөздөрүндөгү эң негизги, бадырайып көрүнгөн өзгөчөлүк – эмне тууралуу айтса да, көзгө сайып көрсөткөндөй жалпылап, сөздүн ток этерин жыйынтыктап чыга алуусу. Бул айтканыбызга миңдеген мисалдарды келтире алабыз. Бирок алардын арасынан баарына белгилүү болуп келген, илгертеден бери «Жавамиул-калим» (жыйынтыктуу учкул сөздөр) деп аталып келе жаткандардан айрымдарын бул жерде келтиребиз. Чындыгында Пайгамбарыбыздын бардык сөздөрүнүн ушундай өзгөчөлүккө эгедер экендигин дагы бир жолу баса белгилегим келет.

1. Таухидге байланыштуу керемет сөздөр

Тирмизий Ибн Аббастан риваят кылган хадис:

«Оо, жаш жигит! Сага бир нече сөз үйрөтөйүн: Алланын акысын корго, Алла сени коргойт. Аллага карата сөзүңдө бекем тур, Аны маңдайыңдан табасың. Бир нерсе

сурасаң Алладан сура, жардам сурагың келсе да Алладан сура. Эсиңде бекем тут: үммөттүң баары жыйналып, сага бир пайда келтирмекчи болсо, Алланын сага тагдыр кылып жазганын гана жеткире алат. Бардык адамдар топтолуп сага зыянкечтик кылууга умтулса да, Алланын тагдырда сага жазганынан башка зыян жеткире алышпайт. Калемдер токтотулуп, жазуулар кургап бүткөн».⁴¹⁵

Бул кыска ары нуска сүйлөмдөрдүн ичине тагдыр жана Жаратканга таянуу жөнүндөгү эң татаал, кыйын маселелер сыйдырылып, жөнөкөй тил менен терең мазмундар даана ачып берилген. Анан дагы, аракетчилдик, алга умтулуу тууралуу, ибадат маанисин да камтыган далай мазмундар ушул бир нече сүйлөмдүн ичинде жыйынтыкталып айтылган.

2. Адам – бул дүйнөдө жолоочу

Тирмизий Ибн Умардан риваят кылган хадис:

*«Дүйнөдө жат журттун адамындай жашап өт же жолоочудай бол. (Тирүңдө) өзүңдү кабырдагылардын катарындамын деп эсепте».*⁴¹⁶

Бар болгону үч сүйлөм. Бирок такыбалык жана дүйнө менен акыреттин тең салмактуулугун сактоо тууралуу айтылган сөздөрдүн эң таамайы, эң маанилүүсү ушул сүйлөмдөр болуп саналат. Эгерде бул мааниде мындан да таамай айтылган сөз бар болгон күндө да, Пайгамбарыбыздын гана оозунан чыкмак. Мындан кылчалык күмөнүңүз болбосун!

Адам баласы чынында эле бул дүйнөгө жат макулук. Мавлана Жалалиддин Руминин сөзү менен айтканда, «адам – камыштардан жулуп алынган сыбызгы сыяктуу». Чыныгы Эгесинен алыстагандыктан дүйнөдөн өткөнгө чейин өмүр бою зарлап-какшап өтөт.

Адам бул дүйнөдө жолоочу. Ал рухтар ааламынан башталган сапарын улап, эненин курсагына, бул дүйнөгө, балалык чагына, жаштык курагына, карылык мезгилине, андан

415. Тирмизий, кыяма 59.

416. Тирмизий, зухд 25.

ары кабырга, анан бейиш же тозокко чейин токтоосуз жүрө берет. Бирок адам баласы бул жолоочулугунун, токтоосуз сапарынын жүрүшүн канчалык байкай алды экен? Эгерде ал өзүнүн тынымсыз сапар үстүндө кетип баратканын билсе, жүрүшүн аксаткан, алгылыктуу эч нерсеге жарабаган бул дүйнөнүн алаксытуучу кооздуктарына алагдыланып бөгөлбөстөн, багытынан тайбастан туура кете берет.

Адам өзүн кабырдагылардын катарындамын деп билбегенде, башкача айтсак, эскилердин «Өлүмдөн мурда өлгүлө»⁴¹⁷ деген сөз менен айтмакчы болгонун жашоонун чындыгы катары жүзөгө ашыра албаса, анда шайтандын ар кандай айлакерликтеринен жана алдоолорунан толук сактануусу, андан кутулушу мүмкүн эмес. Ооба, адамдын абийири жана руханияты тирүү, жандуу калышы үчүн, напси менен денесинин азоолонгон каалоолору толук өлүш керек. Денесинин гана ырахатын көздөп, бардык нерсени ушуга байланыштырып карагандар напсисине кул болуп, өздөрүн тозокко түрткөн байкуштар эмеспи?

3. Чын менен калптын акыбети

Бухарий, Муслим жана Абу Дауддар Абдуллах бин Масуддан мындайча риваят кылышат:

«Силерге чынчылдык жарашат. Чынчылдык адамды жакшылыкка, жакшылык болсо бейишке алып барат. Адам өзүн чынчылдыкка арнап, аны гана көздөсө, ар дайым чын сүйлөп, чындыкты карманат. Ошону менен ал адам Алланын алдында «чынчыл» болуп катталат. Калптан сактангыла, калпычылык адамды жамандыкка байлайт, жамандык тозокко алып барат. Бир адам өзүн калпычылыктын баткагына түйшүрсө, ар дайым калп айтууга адаттанат. Акырында, Алланын алдында калпычы болуп катталат»⁴¹⁸

Чынчылдык – пайгамбарлардын белгиси. Калпычылык болсо, каапыр жана эки жүздүү мунафыктардын сыпаты. Чынчылдык – бүтүн менен келечектин бекем пайдубалы.

417. Ажлуний, Кашфул-хафаа, 2/384.

418. Бухарий, адаб 69; Муслим, бирр 103-105; Абу Дауд, адаб 80.

Калпычылык болсо, замандын жүзүнө жуккан кара так. Калпычылыкка көнүп алгандардын эч бири бейпил өмүр сүргөн эмес, ошондой эле түбөлүктүү бактылуулуктун жолун тапкан да эмес. Чынчылдыктын нурдуу жолу түбөлүктүү бакыттын башаты болгондуктан, бул жолдо жүргөн эч бир адам дүйнө-акыретте бактысыз болбойт.

Жалганчылык – каапырлыктын башаты, эки жүздүүлүктүн айкын белгиси, Алла Таалага каршы пикирде болгусу келгендикке жатат. Айрыкча, учурубусда жалганчылык аркылуу адеп-ахлак биротоло кыйроого туш болду. Дүйнө жүзүн калпычылыктын кырманына айлантып коюшкандыктан, баары бул коркунучтуу коомдук дартка чалдыккансыды. Жашоодо бул дартка кеңири жол ачып, үйдө-сыртта, көчөдө-базарда, айылда-парламентте, кыскасы бардык жерде аны «эркин жойлотуп» койгон эч бир калк оңгон эмес жана эч качан оңбойт.

Ал эми исламдагы эң негизги нерселердин башында турган чынчылдык болсо, ыймандын эң башкы шарты, Мухаммедий ахлактын пайдубалы, пайгамбарлар менен олуялардын башкы касиети, дүйнөлүк жана руханий жактан өнүгүп-өсүүнүн күрөө тамыры болуп саналат.

Бирөө – периштелердин, дагы бирөө – шайтандардын; бирөө – Жараткандын сыйлуу кулдарынын, беркиси – жан дүйнөсү караңгылардын; бирөө – адамзаттын сыймыгы болгон улуу Пайгамбардын, беркиси – Дажжалдардын сыпаты.

Хадисте салыштырма кылынып берилген сөздөрдөн «бирр» (жакшылык) деген сөз – кезегинде бардык жакшылыктарды өз маанисинде камтыган, туура иш-аракеттердин баарын туюнткан сөз болгондуктан, туура түшүнүк, туура сөз, туура ниет, туура кылык-жорук жана туура өмүр сүрүү дегендей көптөгөн мазмундарга барып такалат. Ал эми «фужур» (жамандык) маанисиндеги экинчи сөзгө келсек, биринчи сөздүн тескерисинче, жамандык аттуунун бардык түрлөрүн туюнтат. Тагыраак айтканда, жакшылыкка каршы ар түрдүү кыңыр ой-түшүнүк, кыйшык сөз жана бузук иш-аракеттерге каратылган, тозоктун үрөнүндөй сөз.

Хадисте «чынчыл» менен «жалганчы» арасында да саялыштырмалуу көрсөтмөлөр айтылган. Биринчисин биз чынчылдыкка, тууралыкка бекем турган, муну өз мүнөзүнө айланткан алган баарына ишеничтүү адам деп которсок, экинчисин, калпычылыкка биротоло көнүп, үйүр алып бүткөн, жалганчылыктын кесибин өздөштүргөн адам деп карасак болот деп ойлойм. Хадисте (арабчасында) ар эки сөздүн күчөтмө формасы колдонулган. Демек, чындык үчүн жанын да аябаган, туура ойлоп, туура сүйлөгөн жана туура жашаган адам болгондуктан, ар бир аракетинде чындык жаткан адам бүтүн болбосо эртең сөзсүз жер-асманда чындыктын өкүлү катары таанылып, Жаратканга жакын болору айтылган. Дагы бири, калпычылыкка үйүр алып бүткөн, жалганчылыкты гана ойлоп, калп айтууга маш болгон, калпычылыкты мыкты өздөштүргөн адам эртеби-кечпи, баары бир калпычылыктын символуна айланары көрсөтүлгөн.

Бул эки жолдун барып жетер акыркы аялдамасы – бейиш менен тозок. Жолдордун бири жакшылыктын булагы болгондуктан, ишенимдүү, коопсуз жана жарык. Жол бою түрдүү сыйлыктар, алга жетелеген жагымдуу нерселер бар. Ошондуктан, бейишке түз жетелейт. Дагы бири азгырма тумандуу жол болгондуктан, коркунучтуу жана жол бою ар түрдүү жамандыктарды жыйнап олтуруп, акыры барып түбөлүктүү зынданга түшүрүп, тозокко түртөт.

Биз бул хадисти Пайгамбарыбыздын чынчылдык сыпаты тууралуу сөз болгон жерде да келтирип өткөнбүз. Бул жерде баса белгилегибиз келген нерсе, чынчылдыктын дүйнө-акыреттеги акыбетин, жалгандын жеке инсанга жана коомго жеткирер зыяндарын кыска-нуска сөздөр менен даана айтып койгон Пайгамбарыбыздын сөз кудурети. Ушул хадисти гана талдап изилдеп көргөн адам, ушунча чоң мазмунду бир нече сөзгө сыйдырып айтып коюу Пайгамбарыбызга таандык өзгөчөлүк экендигин даана байкайт. Башка бирөөнүн бул маселелерди мындай ыкма менен кемелине жеткире жыйынтыктап айтуусу мүмкүн эмес.

4.Адам жакшы көргөнү менен бирге болот

Бухарий менен Муслимде Абдуллах бин Масуд риваят кылган хадис: *«Адам жакшы көргөнү менен бирге болот»*.⁴¹⁹

Эгерде ушул хадисти гана кеңири чечмелөөгө туура келсе, кеминде бир томдук китеп жаралат. Бул хадис, жашоодон аксап, жарым жолдо калган, пир туткан жолбашчысын толук ээрчий албай, үмүтү бөгөлгөн, канча умтулса да, жасар ишин жарытып бүтүрө албай бушайман болгон жүрөгү дарттуу, айласы куруган армандуу адамдардын үмүтүн улаган бир кесе мүрөк суусу сымал, жакшы иштерде да, жаман иштерде да адамдын өз сүйгөнү менен ар дайым бирге боло тургандыгын көрсөтөт. Адам баласы бул дүйнөдө да, акыретте да сүйгөндөрү менен бирге болот. Ошондуктан, пайгамбарлар менен, чынчыл бактылуулар менен, шейиттер менен бирге болууну каалаган адам, эң оболу аларды жакшы көрүү шарты менен гана, кыямат күнү алар менен бирге болот. Башкача айтканда, акыретте пайгамбарлар менен, чынчыл бактылуулар менен, шейиттер менен бирге боло тургандар бул дүйнөдөгү тирүү кезинде эле аларды жакшы көрүп колдогон инсандар деп айта алабыз. Жамандыктын, бузуку жолдун таламдаштарына да ушул эле хадистин өкүмү, мааниси төп келип турат. Ушундай бир сүйлөмдүү кыска хадисттин ичинде эле миңдеген көйгөйлүү темалардын камтылып турушу, мындай сөз аяндын булагынан чабыт алган даанышман пайгамбардын гана оозунан чыгарын билдирет.

Нуайман кээде арак ичип алгандыктан, Алла Элчиси ал үчүн шарияттагы жазасын аткарган. Анын кылганы күнөө иш болуп эсептелгендиктен, сахабалардын бирөөсү ага карата оор сөз айткан кезде, Алла Элчиси дароо кабагын чытып: *«Боордошуңарга каршы шайтанга жардамчы болбогула. Кудай акы, бул адам Алланы жана Анын Элчисин сүйөт»*⁴²⁰ – деп эскерткен.

Алланы жана Анын Элчисин сүйүү – алар менен бирге болуу деген сөз. Ошондуктан, тигиге окшогон кишинин күнөөсү

419. Бухарий, адаб 96; Муслим, бирр 165.

420. Бухарий, худуд 4-5.

канчалык оор болсо да, башкалардан жаман сөз, оор жемелөө укканы туура эмес. Анткени ал Алла Тааланы жана Пайгамбарын жакшы көрөт... бул сүйүү аркылуу өз мойнундагы парз ибадаттарды аткарып, чоң күнөөлөрдөн сактанган адам Пайгамбар менен бирге болуу даражасын табат. Анткени адам – сүйгөнү менен бирге болот.

5.Такыбалык

Ахмад бин Ханбал, Муаз бин Жабалдан риваят кылган хадис: *«Кайда жүрсөң да, Алладан айбыгып такыба бол! Күнөөңүн артынан дароо аны жууп салчу жакшы иш жаса. Адамдар менен карым-катышта жакшы мүнөздө бол»*.⁴²¹

Адамдын жакшы мүнөзүндөй анын даражасын бийиктеткен эч нерсе жок. Жакшы мүнөз – түпкүлүгүндө Алла Тааланын мүнөзү. Адам жакшы мүнөздүү болгондо, Алла Таалага адеби окшогон болот.

Бир нече том китептин мазмунун өз ичине сыйдырып турган бул хадис такыбалык жана такыбалыкты ар дайым бекем сактоонун башкы эрежелерин айтып турат. Бул жерде мисал үчүн гана келтиргендигибизден улам, тереңдетип кеңири баяндап олтурбадык.

6.Кандай болсоңор ошого жараша башкарыласыңар

Дагы бир хадисинде Пайгамбарыбыз мындай дейт:

«Кандай болсоңор, ошондой башкарыласыңар».⁴²²

Абалыңар кандай болсо, башыңарда тургандардын абалы да ошого жараша болот. Бул сөздүн мааниси өтө терең. Башкаруу, бийлик жүргүзүү тууралуу ондогон томдорду камтып тургандай сөз. Кыскача токтолуп өтөлү, *«Ар бириң койчуман сыяктуу кол астыңардагылардан жоопкерсиңер»*⁴²³ деп айтылган хадистегидей, ар бир адамдын өзүнө тиешелүү жоопкерчилиги бар. Бул жоопкерчилик карапайым адамдардан

421. Тирмизий, бирр 55; Ахмад бин Ханбал, ал- Муснад 5/153.

422. Ибн Жами, Мужамуш-шуйух 149-б.; Дайламий, Муснад, 3/305.

423. Бухарий, жума 11; Муслим, имаара 20.

тарта, эл башы, бийлөөчүлөргө чейин ар биринин ээлеген ордуна жараша болот. Эл башы өз элинин, өлкөсүнүн астында чоң жоопкерчиликти аркалайт. Ал эми, «*Кандай болсоңор, ошондой башкарыласыңар*» деген сөз, жогоруда айтылган жоопкерчилик милдетине коомдук-укуктук өңүттөн өтө терең маанилерди жүктөгөн.

Оболу, бул хадисте элдин орду өтө маанилүү экендиги билдирилген. Анткени, башкаруучулар кандай жол менен бийликке келсе да, элдин талдоосунан өтүүгө мажбур. Башкача айтканда, башкаруучулардын кандай адамдар болушу кол алдындагыларына байланыштуу болот.

Кадыресе физиканын, химиянын, астрономиянын өзүнө таандык өзгөрбөс мыйзамдары (булар жаратылыш мыйзамдары деп аталат) болгонундай, коомдун да туруктуу өздүк мыйзам ченемдери бар. Бул эрежелер кыяматка чейин өзгөрүүсүз кала берет. Ошондуктан, адамдар жамандыкка, ыпыластыкка жол берип, жашоосунда буга кайдигер караса, андай адамдарды кара ниеттүү, эл камын жебеген карөзгөй адамдар башкарат. Бул – улуу Жараткандын өзгөрбөс мыйзамы.

Ооба, өзүмчүлдүк, кара ниеттик сыяктуу жамандыктар адам боюнда коолап-чайлап өссө, адамдардын жан дүйнөсүн ташбоорлук каптап алса, анда Алла Таала алардын башына да ылай-камыры алар менен кошо жуурулгандай карөзгөй адамдарды апкелип, тизгиндерин булардын колуна карматат.

Экинчиси, бул хадисте мындай делген:

Мыйзамдар тек гана кагазга жазылган нерселер. Булардын акыйкат күчү, таасирдүүлүгү анчейин эле жок. Адамдар топтолуп баш катырып, эң сонун жана баарына жаккан мыйзамдарды жазып, кабыл алып жолго коюшса да, иш жүзүндө ал мыйзамдарда айтылган нерселердин аткарылыш негизги маселе. Ошондуктан, башкарылып жаткан адамдардын ыймандык, адеп-ахлактык абалдары чечүүчү орунда турат. Эгерде алар ыймандуу, адеп-ахлактуу, өз укук-милдеттерин таамай аткарган адамдар болсо, аларга башчы болуп келчү адамдар да эч качан жаман чыкпайт.

Сөз кезеги келип тургандыктан, болгон бир ишти айта кетейин:

Түркия Республикасынын алгачкы парламент өкүлдөрүнөн Тахир мырза аттуу бирөө дин илимдеринде мыкты аалым жана адеп-ахлагы жагынан да элге кадырлуу, таанымал адам болчу. Башка эл өкүлдөрү майдандарга чыгып, эл алдында көбүртүп-жабыртып сөз сүйлөп жүргөн кезде, Тахир мырза бир четте үнсүз турууну жактырчу. Бирок анын жактоочулары кайра-кайра талап кылып, акыры аны да бир жолку митинг майданында эл алдына алып чыгышат. Тахир мырза аз жана саз сүйлөгөн адам болгондуктан, аларга ошол учуруна жараша, болгону ушуну гана айтат:

«Кадырман калк! Муну жакшы билгиле: Силер «Мунтахибсиңер», Мен болсом «Мунтахабмын». Барар жерибиз болсо «Мунтахабун илайх». Силердин кылар ишиңер «Интихаб» болуп эсептелет. Интихаб «Нухбадан» келип чыккан. Нухба – каймак деген сөз. Ушуну эстен чыгарбагыла: ар бир нерсенин каймагы өзүнөн гана болот. Сүттүн үстүндө сүт каймагы, сасыган суунун үстүнө сасык балыр чыгат»... Мындагы арабча сөздөрдү түшүндүрсөк, «Мунтахиб» тандоочу (шайлоочу), «Мунтахаб» талапкер, «Мунтахабун илайх» өзү үчүн тандалган жер (мында акыреттеги орун айтылып жатат). Ал эми «Интихаб» шайлоо, тандоо деген сөз. Бул каймак маанисин билдирген «Нухбадан» келип чыккан сөз.

Айтып жаткандарыбызды ого бетер айгинелеп берүүчү дагы бир окуяны айта кетейин:

Хажжаждын алдында азирети Умардын адилеттүүлүгү тууралуу сөз козгогон бир адамга Хажжаж мындайча жооп кайтарган: «Силер Умардын заманында жашаган адамдар сыяктуу болсоңор, анда мен да сөзсүз Умар болмокмун»...

Үчүнчүсү, ар бир адам айып-кемчиликти өзүнөн издөөгө тийиш. Адамдар өзүн-өзү актап, өз кемчиликтерине адвокат катары болсо, айыпты башкалардан гана издесе, оң

маанайда алга баса албайт. Адамдар жан дүйнөсүн, өздүгүн өзгөртмөйүнчө, Алла Таала аларды эч өзгөртпөйт.⁴²⁴

Эгерде ички дүйнө бузула баштаса, мунун таасири күч алып олтуруп бүт айланага жайылат. Адамдардын жан дүйнөсү да ушундай. Ошондуктан, башкарылгандардын абалы башкаруучуларга сөзсүз чоң таасирин тийгизет.

Бул хадисте мындан башка дагы биз түшүнүп жете элек кандай сырлар жаткандыгын ким билет?

Ооба, коомдук планда эң жакшы абал түзүүнү мынчалык кыска жана таамай сөз менен айтып берген, ошол эле учурда эң жакшы түзүлүшкө жол көрсөткөн мындан башка сөздү таба албайсың. Улуу фатанаттын ээси болгон Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) ар бир сөзү баяндоо ааламында калкып учкан алтын канат көгүчкөн сыяктуу.

Ал бардык адамзаттын ичинде сөз чеберчилигинде теңдешсиз орунда турат. Эч бир адабиятчынын, сөз чеберинин Ага жетиши мүмкүн эмес. Анын сөздөрү Куран эмес, бирок бардыгы Жараткандын илхамы. Ошондуктан, сөзүбүздүн башында айтып өткөнүбүздөй, бардык сөз чеберлери жана адабият устаттары сөз өнөрүндө Анын карапайым кызматкери гана боло алат.

Хассан бин Сабит улуу акын эле. Ал Алла Элчисинин батасын алган, жеке сыйларына арзыган жана Жебреилдин да шыктандыруусуна ээ болгон. Ошондой болсо да акын Ханса анын төрт сап ырынын сегиз жеринен каталык тапкан. Акындыгы коо бузган күлүктөй албууттанган, ырчылыктын көч башында турган бул аял акын Алла Элчисинин сөздөрүн уккандан соң мусулман болгон. Ошол күндөн тарта ал Сөз Султанын угуу менен өмүрүн өткөргөн. Анын сөздөрүнө ушунчалык арбалып, тан берип башын ийгендиктен, исламдан мурунку жахилия (караңгылык) доорунда бир тууган боордошунун өлүмүнө карата жазган көптөгөн ырлары менен кара жерди солкулдатып, калктын баарын ыйлаткан бул аял, Кадисия кагылышуусунда кара чечекей төрт уулу катарынан

424. Раад сүрөсү, 13/11.

шейит кеткенде да, бир ооз кейигенин билдирген сөз айтпас-
тан, мындай деген: *«Төрт уулу шейит кеткен кандай бак-
тылуу эне болдум! Сага шүгүрлөр болсун Аллам!»*.⁴²⁵

Ханса – Жараткандын илхамына арзыган аял. Уулдары-
нын ар бири жан бергенде, өзүнүн жүрөгүнө ок келип кадал-
гансып боору толгонгон болсо да, анын Пайгамбарыбызга
болгон берилгендиги ченемсиз бекемдигинен улам, оозунан
бир да кейиген сөз чыкпаган.

7. Аракет ниетке жараша болот

Бухарий, Муслим жана Абу Дауд, азирети Умардан ри-
ваят кылган хадис:

*«Иштер бир гана ниетке байланыштуу. Ар ким ниети-
не жараша натыйжа көрөт. Кимдин хижраты Алла жана
Элчисинин (ыраазычылыгы) үчүн болсо, анын хижраты
Алла жана Элчисине багышталат. Ким мал-дүйнөгө же-
тиң үчүн же аял алуу үчүн хижрат кылса, анын хижраты
максат кылганына жараша болот»*.⁴²⁶

Алла Элчисинин бул сөздөрдү айтуусуна хижрат себеп
болгондугу үчүн, мындагы өзөктүү маселе – хижрат. Эки
ааламдын Көсөмү бул сөздөрүн мындай абалга карата айт-
кандыгы белгилүү:

Меккеден Мадинага ар бир мусулман Алла ыраазычылы-
гы үчүн хижрат кылып, көчүп жатышкан. Ошолордун ара-
сынан биз атын биле албаган бир сахаба өзү жакшы көрүп
калган Умму Кайс аттуу аял үчүн хижрат кылган.⁴²⁷ Ал саха-
ба ыйманга бекем мусулман экендиги шексиз, бирок ниети
жана ой-санаасы иш-аракетине жол көрсөтө алган жок...

Ал мухажирлердин (хижрат кылгандардын) бирөөсү эле,
бирок ал Умму Кайстын мухажири болчу. Башкалар Алла
үчүн гана адам башына келген оор сыноодон өтүп жатыш-
канда, ал ушул аял үчүн бул сыноодон өтмөкчү болгон. Алла
Элчисинин куттуу сөзү бул окуядан улам айтылган болсо да,

425. Ибн Хажар, ал-Исааба, 7/615-616.

426. Бухарий, бадул-вахй 1; айман 23; Муслим, имара 155; Абу Дауд, талак 10.

427. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 9/103; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 1/10.

окуядагы адамдын аты аталган эмес. Жеке себептерден улам айтылган өкүм жалпыга тиешелүү боло алат. Ошондуктан, бул хадисте айтылган эреже баарына тиешелүү, бардык нерсеге жана бардык адамдарга карата жалпылык мүнөзгө ээ.

Ниет

Ооба, хижраттагыдай эле, бардык иштер ниетке жараша болот. Хижрат кылган адамдын ниетине түйгөнү бир гана Алла жана Анын Элчиси болгон болсо, акыбетинде Алла жана Анын элчиси аны күтүп алат. Бул эреже намазда да, орозодо да, зекетте да бирдей. Жогоруда баяндалган бир хадисте айтылгандай, Алланын акысына бекем турган адам – Жаратканын маңдайынан табат. Тагыраак айтканда, Жараткандын мээримине, жакшылыгына жана ыраазычылыгына жетет. Адам буларга эле жеткен болсо, жан дүйнөсү жадырап, башын саждадан айырбайт. Жаратканга ого бетер жакындоонун жолдоруна түшөт. Ошентип, Жаратканга жакындаган сайын бардык иштеринен ырахат алат. Бул жолдо бараткандагы ар бир өзгөрүүдө, башка ааламга которулууда, тагыраак айтканда, кабырда, барзахта, акыреттеги эсеп берүү майданында, сырат көпүрөсүндө да ар дайым Жаратканын маңдайынан табат. Бул жолдо кылган иштери аны акыреттеги акыркы бийик маарага жеткире алса эле, ал жерден эки ааламдын Көсөмү алдынан чыгып тосуп алат жана оюна да кирип чыкпаган улуу даражаларга жетишет.

Ал эми ниетинде Алла болбогон адам канчалык далбастаганы менен, сыноолордон өтүүгө аракет кылганы менен бир аял үчүн хижрат кылган болсо, тарткан кыйынчылыктары тек гана дүйнөлүк утурумдук нерсени самоодон улам башына келген болуп эсептелип, жан алекетке түшүп далбастап кыйынчылыктарга чыдаганы менен, эч бир соопко жетпей, баары текке кетет.

Өз денесинин гана камын көргөн, напсисинин каалоолорун гана ойлогон жана эч качан абийиринин, жан дүйнөсүнүн үнүн угуп көргүсү келбеген адамдар жөн эле жашап, маанисиз өмүр өткөрөт. Булар Жараткандын ыраазычылыгына

жараша жашоолорун пландаган адамдар сыяктуу жакшы натыйжага жете алышы эч мүмкүн эмес. Дагы бир хадисинде Пайгамбарыбыз: *«Мусулмандын ниети – жасаган ишинен кайырдуу»*⁴²⁸ деп айтып жатпайбы? Адам баласы канчалык көп нерселерди жасаса да, өз ниетиндеги амалга тете эч нерсеге жете албайт. Жараткан Алла жасалган иштерге караганда ичтеги ниеттерге жараша мамиле кылууда. Бул албетте, Алла Тааланын чексиз мээриминен. Демек, адамдын ниетинен тапкандары жасап тапкандарынан алда канча көп болот. Ушул өңүттөн караганыбызда, мусулмандын ниети жасаган ишинен кайырдуу.

Айтылып жаткан мазмунга байланыштуу дагы бир хадиске көңүл буралы:

Пайгамбарыбыз мындай дейт: *«Байкагыла! Адам денесинде бир кесим эт бар, ошол эт жакшы болсо, бүт дене жакшырат. Эгерде ал эт бузулса, бүт дене бузулат. Байкагыла, ал – адамдын жирөгү!»*.⁴²⁹

Чын ыклас менен, ордун таап чачкан үрөндүн баары өнүп өсөт. Башында жаңы гана өсүп чыкканда алсыз, майда көрүнгөнү менен, убакыт өткөн соң байтеректей коолап-чайлап асманга бой созот. Акыретте алардын көлөкөсүндө уругун алгач чачкандар куунап көлөкөлөшөт. Ооба, алар силердин ниетиңерге жараша себилип, көкөлөп өсөт, анан бейиштин мөмөлөрү болуп алдыңарга төгүлөт.

Ниетине жараша адамдын турмуштагы демейки иш-аракеттери да ибадатка айланат. Жатаарында түнү ойгонуп намаз окуйм деп ниет кылган адамдын уйкусу да зикирге айланат. Мындай болбосо, ушунчалык кыска өмүрдөгү аз гана ибадат-амалдар менен бейишке кирүү мүмкүн беле?... Мусулмандын ниетинде Аллага түбөлүктүү кулчулук ниети бар болгондуктан гана, ага түбөлүктүү бейиште жашоо белеги тартууланат. Каапыр үчүн да ушуну айта алабыз. Башкача айтканда, ал дагы ниетине жараша түбөлүктүү тозокто жазаланат.

428. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 6/185.

429. Бухарий, ийман 39; Муслим, мусакат 107.

Ооба, биздин Алла Таалага түбөлүк кулчулук кылуу ниети-биз болгондугунан гана бейишке кирүүбүзгө жол ачылганындай, каапыр да ниетиндеги түбөлүктүү ыймансыздыгы менен тозокко кетет. Иш-аракеттердин эң кичинесинен эң чоңуна дейре бардыгынын баасын бычып, наркын белгилеп, аларга жан киргизгидей кудуретке эгедер нерсе – бир гана ниет.

Жада калса, жакшылыктардын наркын эселеп көбөйткөн да ниет. Мисалы бир адам кандайдыр бир жакшы ишти жасайм деп ниеттенип, бирок аны кыла албай калса да бир соопко ээ болот. Эгерде аны иш жүзүндө жасай алган болсо, абалына жараша кээде он эсе, кээде жүз эсе, кээде андан да көп эселеп соопко жетет. Ал эми, жамандыктар ниеттеги бойдон калса күнөө жок. Жасалган абалда бирге бир күнөө жазылат.⁴³⁰ Албетте, ар бир жаман иштин күнөөсү анын дал өзүндөй жазаны талап кылат.

Хижрат

Жогорудагы хадисте хижрат маселесине өзгөчө маани берилгендигин да баса белгилешибиз керек. Негизи, хижрат кылуу – жеке маанисинде өз кезинде эле аяктаган. Анткени Алла Элчиси: *«Мекке алынгандан кийин хижрат кылуу жок»* деп айткан.⁴³¹

Бирок жалпы мааниде хижрат кыяматка дейре улана берет. Анткени хижрат менен жихад эгиз бир туугандардай, алар бирге туулган жана кыяматка дейре бирге жашайт. Пайгамбарыбыз жихаддын кыяматка дейре калабере тургандыгын айтып, мындай деген: *«Жихад – кыяматка чейин уланат»*.⁴³²

Ата-энесинен, сүйгөн жарынан, дос-жарынан айрылып, ыйманга суусаган жүрөктөргө акыйкаттын суусун сунууга, Алланы таанытууга умтулуп, эл-жерин таштап алыска аттанышкан ар бир акыйкат каарманы, ар бир ыймандуу адам мурунтан уланып келген үзүлбөс хижрат жолунда жүрүшөт. Албетте, бул иштин сообун да сөзсүз алышат.

430. Бухарий, рикак 31; Муслим, ийман 203-208.

431. Бухарий, жихад 1; Муслим, имара 83-86.

432. Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 5/96; Бухарий, жихад 44; Абу Дауд, жихад 4.

Дагы бир тараптан, Алла жана Элчиси үчүн хижрат кылгандар үчүн белгилүү сооптор бар экендиги хадистен билинет. Балким бул түрдөгү амалдардын сооптору акыретте эч кимдин оюна да кирип-чыкпаган өзгөчө тартуулар болуп алдынан чыга келиши мүмкүн. Периштелер бул ишти төкпөй-чачпай каттоого алып койсо, Жаратканыбыз анын сообун тикелей өзү берет.

Хадистин арабча текстинин башындагы «Иннамаа» деген сөз «бир гана» деген мааниде. Тагыраак айтканда, бардык иштер бир гана ниетке байланыштуу экендиги кескин түрдө баса белгиленгендигине көңүл буруңуз. Демек, ниетсиз эч бир ибадат кабыл болбойт. Бирөө ниетсиз миң ирекет намаз окуса да, жылдар бою ачка калса да, мал-мүлкүнүн баарын сарптаса да, ажылыкка тиешелүү парз, важиптерди ажылыкка ниет кылбастан калтырбай аткарса да, бул адам намаз окуган, орозо кармаган, зекет берген же ажылыкты аткарган болуп эсептелбейт. Демек, бардык иш-аракеттерди ибадат абалына келтирген нерсе – бир гана ниет болуп саналат.

Жаман иштерден качуу

Хижрат жөнүндөгү хадиске дагы бир жолу үңүлсөк, Алланын Элчиси оболу ниет туурасындагы кең мазмунду үч гана сөзгө сыйдырып айтып, артынан эле мааниси өтө терең хижрат маселеси тууралуу эки-үч сүйлөмдө токтолуп өткөн. Хижраттын жаман иштерден качуу маанисинен баштап, акыйкат жолунда кыяматка дейре уланчу бардык хижраттарды, жер которуу-көчүүлөрдү башка эч кимдин колунан келбес таамай баяндоо ыкмасы менен бир-эки сүйлөмгө сыйдырып койгон. Бул тек гана Алла Элчисине таандык касиет. Муну да айта кетүүбүз керек, мухажирлердин (жер которуучулардын) эң улуусу – күнөөгө батырчу жаман иштерден качкан жана Алланын сүйүүсүнөн башка бардык арзыбас сүйүүлөрдөн жүрөгүн тазалай алган адам болуп саналат.⁴³³

Бир күнү Ибрахим бин Адхам Жаратканга жалбарып, мындайча дуба кылат:

433. Бухарий, ийман 4; Ибн Мааж, фитан 2.

«Оо, Жараткан Эгем! Сенин сүйүцүңө байландым. Сенден башка баарын таштап, даргөйцүңө келдим. Сени көргөн соң, көздөрүмө башка нерсе көрүңбөс болду»...

Ал так ушул дубалары менен жан дүйнөсү толкуп, дубанын руханий атмосферасында эрип турган чакта, Каабанын бир четинде жүргөн уулун көрөт. Уулу да ошол учурда аны көрөт. Көп жылдык айрылуунун сагынычы менен экөө бири-бирине карай жүгүрүшөт. Эми гана кучакташып көрүшөөр кезде, кулагына добуш угулат: «Ибрахим, бир жүрөктө эки сүйүү жашабайт!».

Ошондо Ибрахим кайра жалбарат: *«Сүйүцүңө тоскоол болгонду ал, Аллам!»*. Ошол замат уулу анын бут алдына кулап түшүп, жан берет...⁴³⁴

Касиеттүү көч

Күнөө иштерден качып, Жараткандын даргөйүнө корголоо, Андан кечирим буйругу келгенге дейре кайра артына кайрылбоо да өзүнчө хижрат. Мына бул жалбаруу дубасы муну кандай гана жакшы билдирген:

«Күнөөкөр кулуң келди, Сага Аллам,

Жалбарам, айыбым көп, тана албасмын.

Кечирсең – улуулугуң; эгер куусаң –

Боорукер таппайм башка, ал анда чын...»

Мурунку күнөө иштерин таштаган соң, кайрадан ошол ишке кадам коюуну тозокко түшкөндөн да жаман деп эсептей алган адам – ар дайым чыныгы маанидеги хижрат жолунда жүрө алат.

Адалдыктын, ыймандуулуктун чек арасынын сыртындагы нерселерди мина көмүлгөн талаадай көрүп, андай жакка баспаган, кол-бутуна, көз-кулагына, ооз-мурдуна сак болуп, аларды арамдан сактаган адам өмүр бою хижрат сапарын улантып жүргөн болуп эсептелет. Мындай адам башкалар менен аралашып жашаса да, элден алыс жерге барып, жалгыз жашап өтсө да, касиеттүү көч анын жүрөгүнүн түбүнөн

434. Фаридуддин Аттаар, Тазкиратул-Авлия, И. Адхамдын өмүр баяны бөлүмү.

орун алып, ар дайым айрылгыс жан жолдошу болуп жүрөт. Ошентсе да, жалгыз жашаган жерде хижраттын тереңдиги ого бетер арта түшөт. Андай жерде адамдын руханияты эбегейсиз бийиктеп өсүп, Жараткандын өзгөчө тартууларына кол жеткизе алат.

Жогорудагы хадисте, айтылгандарга кошумча дагы мындай бир топ түйүндөргө ишарат берилген:

а. Ниет – амалдын жаны. Ниетсиз иш-аракеттер өлүк болуп саналат.

б. Ниет – жакшылыкты жамандыкка, жамандыкты жакшылыкка айландырып койгон сырдуу керемет.

в. Амалдын дурустугу ниетке байланыштуу. Туура ниетсиз хижрат – туристтик сапар, туура ниетсиз жихад – чабуулчулук, туура ниетсиз ажылык – алдамчы саякат; туура ниетсиз намаз – гимнастика; туура ниетсиз орозо – диета деген сөз. Бул ибадаттар туура ниет менен кылынганда гана, адамды бейишке учурган алтын канаттарга айлана алат.

г. Түбөлүккө бейиште калуу – түбөлүккө кулчулук кылуу ниетинен; түбөлүккө тозокто калуу да, түбөлүккө ыймансыз жана каапыр бойдон жүрө берүү максатынан келип чыккан.

д. Адам туура ниетинен улам, кичине гана аракетин менен, аз гана чыгаша менен өтө чоң жана өтө көп пайдага жете алат.

е. Ниет көзүрүн жакшы колдоно билгендер, аны менен ааламча ийгиликтерге жетише алат.

ж. Дүнүйө-мүлк жана адал жубайлар бир өңүттөн караганда Жараткандын сыйы катары жаратылганы менен, бул сыйларды туура эмес максатта пайдалануунун же болбосо аларды шариятка тескери жолдордо пайдалануунун натыйжасында бул сыйлар Алла жана Анын Элчисинин ыраазычылыгынан адамды куру калтырышы мүмкүн. Мындан улам, адамды ийгиликке жетер жеринде бардык нерседен ажыратып, жакшылыктан куру калтырышы мүмкүн...

Хадисте толтура нерселер катылып жатат. Ар биринин өз алдынча том-том китеп болоор салмагы бар. Күндү кыпын-

дан да чагылдырып берген, дайраны тамчы сууга сыйдырып айта алган Сөз Султаны опол тоодой маселелерди бир нече ооз сөз менен корутундулап койгон.

8. Кол менен тилдин кордугу

Ошол эле «Жавамиул-Калимден» дагы бир хадис-ти алсак, Бухарийде Пайгамбарыбыздын мындай дегени баяндалат:

*«Чыныгы мусулман – башка мусулмандар колунан, тилинен жамандык көрбөй, амандык көргөн адам. Чыныгы мухажир – Алланын тыюу салган нерселеринен алыс болуп, аларды таштаган адам».*⁴³⁵

Атына заты төп келген мусулман

Жогорудагы хадиске кыскача түшүндүрмө берели:

«Муслим» же болбосо мусулман деген сөз, хадистин текстинде белгилүү аныктама менен берилгендей эле, «мусулмандар» деген сөздүн да так аныктамасы бар. Ал тууралуу сөз козгосок, чыныгы мусулман – тынчтык, бейпилдик жана ишенимдүүлүктүн нукура өрнөгүнө айланган, ошону менен катар, өзү сыяктуу башка өрнөк мусулмандарга колу менен да, тили менен да эч кандай жамандык тийгизбеген адам. Сырткы көрүнүшү мусулман болуп көрүнгөн, оозунда жакшы мусулман экендигин саймедиреген же атуулдук күбөлүктөрүнө мусулманмын деп жаздырып алган адамдар эмес, ички-сырткы жактардан төрт тарабы төп келишкен, адегенде эле акыл-ойго элеси мөөрдөй даана басылган мусулман тууралуу бул жерде сөз болуп жатат.

Хадисте жаткан сөздүн мындай тереңин демейде адамдар байкабай калышы толук мүмкүн. Анткени бул жагын тек гана медреседен жакшы билим алган адамдар же болбосо бир устаттын алдында жылдап илим алган, грамматикадан, тил илимдеринен толук кабардар адамдар гана биле алат. Алла Элчиси болсо, эч качан андай медресе же окуу дегенди көргөн эмес. Демек, Анын айткандары өз оюнан эле чыгарылган

435. Бухарий, ийман 4; Абу Дауд, жихад 2.

эмес. Ал баарын толук билчү Улуу Алланын үйрөткөндөрүн гана сүйлөгөн. Ошондуктан, Алла Элчисинин сөздөрүндө тил илимине байланыштуу бардык асыл каражаттар жакшы колдонулуу менен бирге, тил эрежесине жат бир дагы кемчилик табылбайт.

Жогорудагы хадиске кайрадан токтололу:

Чыныгы мусулман – бардык адамдарга ишенимдүүлүгүн көрсөтүп, тактыгы менен өрнөк болуп өмүр сүрөт. Ага башка бардык мусулмандар кыпындай да күмөнсүнбөстөн, дал өзүнө ишенгендей ишенип, жанында бейпилдикке, коопсуздукка ээ болот. Анткени андан бирөөгө кылдай жамандык келбей тургандыгын билишет. Бир жакка кетерде өз жарын бирөөгө аманат калтырууга туура келсе, эч ойлонбостон ага тапшырып кете алат. Анткени анын колуна да, тилинен да бирөөгө зыян жетпейт, кыянаттыктан сөз кылууга эч мүмкүн эмес. Бир жерде чогуу олтуруп калган болсо, ал жерден коштошуп чыккан адам бекем ишеним менен кайтат. Анткени анын артынан сөз кылбай тургандыгын, сөз кылгандар болгон күндө да, эч ким андайга кулак салбай, дароо ушакчынын жаагын жап кылаарына толук ишенет. Ал өз абийирине, ар-намысына кылчалык шек келтирилбешин каалагандай эле, башкалардын да абийирине, ар-намысына ошончолук сезимтал мамиле кылат. Мындай идеал мусулман өзү жеп-ичпестен жедирип-ичирет, жашабастан жашатат. Башкача айтканда, өзүмчүлдүктөн арылып башкаларды ойлойт. Жеке кара башынын камын гана ойлобостон, башкалардын бактысы үчүн күрөшөт. Керек болсо руханий жетишкендиктерин да башкалар менен тең бөлүшкүсү келет...

Мусулман – саламдан келип чыккан

Бул сөздөрдүн тамыры бир: «Мусулман» (Муслим) сөзү менен «саламаттык, тынчтык» маанисиндеги «салима» этишинин экөө тең «силм» деген сөз уңгусуна барып такалат. Кээ бир тамгалары окшош болгондуктан эки сөз уйкаш. Бирок бул эки сөздүн морфологиялык формаларынын категориялары башка башка. Мындай окшоштук жана айырмачылыктан

мындай маани келип чыгууда: Мусулман – ар бир иш-аракетинде *саламаттык, тынчтык*, жана *мусулмандык* нутунан чыкпастан туура жашаган адам. Мындай адам ар дайым ыйык күчтүн айланасында жашагандыктан, бардык иш-аракеттери ушул борбордук тартылуу күчүнүн айланасында аткарылат. Ал тааныса да тааныбаса да алдынан чыккан бардык адамдарга салам берип, тынчтык, амандык тилейт. Ошондуктан, адамдардын жүрөгүндө ага карата жакындык сезими орнойт.

Намазын да салам менен бүтүрөт. Адам жана жиндер, периштелер, бардык макулуктар анын саламын алик алат. Ал тикелей көрбөгөн макулуктар менен да ушундайча саламдашат. Мусулмандан башка саламдашууну азыркыга чейин эч ким мынчалык кеңири колдонгон да, саламдашууга чоң маани берген да эмес.

Адам намаз, орозо, зекет, ажылык жана шахадат келмеси сыяктуу негиздерди аткаруу аркылуу мусулман боло алат.

Бул да улуу Жараткандын: *«исламга (тынчтыкка) толук киргиле!»*⁴³⁶ деген буйругуна баш ийип, тынчтык жана бейпилдик деңизинде сапарга чыгуу деген сөз.

Бул деңизде сапарын улаган адам ар дайым коопсуз сүзүп, ар бир аракетинен тынчтык жана ислам байкалып турат. Мындай адамдан эч ким жамандык көрбөйт.

Кол менен тилдин сырлары

Пайгамбарыбыздын ар бир сөзү максаттуу жана төп чыгаары белгилүү. Жогорудагы хадисте да ар бир сөз максаттуу түрдө тыкан тандалып айтылгандыгы билинип турат. Бул жерде кол жана тил тууралуу сөз болуп жатат. Башка мүчөлөр эмес, ушул эки гана мүчө тууралуу айтылып жаткандыгы эле бир топ сырларды камтыгандыгынан кабар берет.

Адам баласы башкаларга эки түрдүү жол менен зыян берет. Бул бирөөгө бетме-бет же көзү жок жерде, артынан зыян бериши мүмкүн. Түз зыянга учуроого адамдын колу себеп болсо, артынан зыян тартууга тили себепкер болот. Тагыраак айтканда, бирөөгө тик кол салып, анын укугунун тебелениши

436. Бакара сүрөсү, 2/208.

кол аркылуу жасалса, көзү жок жерде ушактап, абийирине доо кетирген сөздөрдү жаюу аркылуу тил аркылуу башкалардын укугун тепсейт. Жамандыктын бул эки түрү эч качан чыныгы мусулманда көрүлбөйт. Анткени ал адамдардын көз алдында да, артынан да сый мамиле кылып, башкалардын ар-намысына эч качан шек келтирбейт.

Айрыкча Пайгамбарыбыз оболу тилди, анан колду айтып жаткандыгынын мааниси да ушунда. Анткени, бирөөнүн колунан зыян көргөн адам жөн турбастан дароо каршы жооп берүү мүмкүнчүлүгүнө ээ. Ал эми арттан ушак айтылса, же жалаа жабылса, көпчүлүк учурда сөз тийген адам кабарсыз калгандыктан каршылык билдире албайт жана иштин катуу ырбашынан адамдар өз ара өчөшүп, коомдо ич ара ыдыроо пайда болот. Ал тургай элдердин ортосу ирип, чоң бүлгүндөргө жол ачылышы мүмкүн. Тилден келген зыяндарга каршы туруу тикеден-тике кол салууга караганда бир топ коркунучтуу. Мына ошондуктан, Пайгамбарыбыз колдон мурда тилдин кесепеттерин айтмакчы болгон. Дагы бир жагынан алганда, хадисте мусулмандардын Алла алдындагы кадыр-баркы, өзгөчө орду ишаратталган. Мусулман болуу – Алла алдында ушунчалык улуу иш болуп саналгандыктан, мусулманга мусулмандын колу же тили тийбес-тен ар дайым көзөмөл алдында жүрүшү зарыл.

Ааламдык тынчтык жана бейпилдикти орнотуу жолдорун үйрөткөн исламдын адеп-ахлагындагы негизги маанилүү нерселердин бири – мусулман адам физикалык жана руханий жактан өзүнө залал келтирүүчү ар кандай нерседен алыс болууга тийиш. Дагы бир маанилүү жана терең ахлактык чек – бул башкаларга кыпындай да зыян тийгизбөө болуп саналат. Зыян тийгизүү мындай турсун, мусулмандын коомдук бардык катмарда бейпилдикке жана тынчтыкка өкүлчүлүк кылуусу талап кылынган. Мусулмандын канчалык даражада мусулман экендиги өзүнүн ишенимдүүлүгү, башкаларга бейпилдик арноосу аркылуу өлчөнөт. Чыныгы мусулман – баскан-турган жеринде ар дайым «салам, бейпилдик» маанайын тартуулап, мусулмандарга кезиккенде салам берет, ишеним тартуулайт. Алар менен коштошууда да тынчтык-амандык ти-

лейт. Бүт өмүрүн ушундайча саламдын, бейпилдиктин жана ишенимдүүлүктүн алкагында өткөргөн адамдын өз мүнөзүнө каршы тескери иш-аракет кылышы мүмкүн эмес. Ал эч качан бейпилдикке, ишенимге, амандыкка жана заттык-руханий тараптардан, бул дүйнө жана акыретке байланыштуу эч бир нерседе тынчтыкты, бейпилдикти бузчу нерселерге барбайт, башкаларга зыян тийгизбейт.

Хадис тууралуу ушундайча чакан гана талдоолорубузду баяндаган соң, анын мындай сырдуу катмарларына да көз чаптыра кетмекчибиз:

а. Чыныгы мусулман – жер жүзүндөгү улуу бейпилчиликтин нукура өкүлү.

б. Мусулман өзүнүн жан дүйнөсүндө бекем орноткон бейпилдик маанайын бардык жерде сактай билет.

в. Ал башкаларга жамандык кылып, зыянга учуратууну мындай кой, ар дайым ишенимдин жана бейпилдиктин символу болуп жашайт.

г. Бирөөгө кол менен түздөн-түз жамандык кылуу да, сөз кылып, жалаа жаап, абийирине шек келтирип калп айтуу да анын түшүнүгүндө эң эле жаман жорук. Ал тургай кээ бир жагдайларда биринчисине караганда экинчиси ого бетер зыяндуу.

д. Мусулман адам бул күнөөлөрдүн айрымдарын кылган абалда дагы динден чыкпастан, мусулман бойдон калат. Тагыраак айтканда, биздин ишенимбиз боюнча, каапырлык менен ыймандын ортосундагы үчүнчү бир абал болушу мүмкүн эмес.

е. Негизи бардык нерседе мусулман колдон келишинче жогорку деңгээлге умтулуп, ыйман жана ислам маселесинде да колдон келишинче бийик чекке жетүүнү көздөйт. Башкача айтканда, катардагы эле мусулман деген ат менен кала берүүнү эмес, төрт тарабы төп келишкен мусулман болууга аракет кылуу зарыл. Булардын баары жогоруда сөз болгон кыска-нуска хадистин мазмунуна сыйдырылгандыгы Пайгамбарыбыздын кереметтүү тил чеберчилигин айгинелеп берет.

9. Маанисиз нерселерден алыс болуу – ислам көркүнөн

Жогорудагы хадистин мухажирге байланыштуу бөлүгүн ошол жерде кыскача баяндап кеткендигибиз үчүн, сөзүбүздүн нугун бул жерден башка бир хадиске бурабыз. Эки ааламдын Көсөмү мындай деген:

*«Маанисиз нерселерден алыс болуу – мусулмандын исламдык көркүнөн...».*⁴³⁷

Ушундайча эптемей которуу менен эле, кыска, нуска хадистин мазмунун Пайгамбарыбыздын ченемсиз сөз чеберчилигине ылайыктуу кылып ачып берүү өтө кыйын иш...

Бул хадисте мусулмандын ыйманда жогору чекке жетип, ихсан такыбалыгына ээ болушунун сыры жөнүндө сөз болуп жатат. Башкача айтканда, сырткы көрүнүшү жана ибадаттарында ойдогудай, талап кылынгандай кемчиликсиз бийик деңгээлге жеткен, руханиятында да талаптагыдай ихсан деңгээлине жеткен мусулман, маанисиз, пайдасыз нерселерден сөзсүз түрдө толук алыс болууга тийиш... Албетте, алыс болот.

Жүрөктүн тазалыгы жүрүм-турумдан билинет

Жоопкерчиликсиз, кайдигер адамдардын ибадаттары да олку-солку болот. Мындай адамдар намаз окуп жаткан кезинде, балким сырттан караган адамга аябай берилип окуп жаткандай көрүнүшү мүмкүн. Бирок, ички дүйнөсүндө, жүрөгүндө олуттуулук, ыкластуулук кем болсо, анда ал адам чолпон жылдыз болуп көрүнгүсү келген жылдыз курттун так өзү. Ошондуктан, узакка чейин мындай жасалмалыгын сактап кала албайт. Себеби, ичтеги алалык баары бир билинет. Ар бир адамдын мүнөзүнүн кандай экендиги эртеби, кечпи ортого чыгат. Ооруну жашырсаң, өлүм ашкерелейт дегендей, адамдын жан дүйнөсүн анын иш-аракетинин натыйжасы көрсөтүп коёт. Мындан качып кутулуу мүмкүн эмес. Качан гана олуттуулук, толук жоопкерчиликтүүлүк мүнөзү адамдын жан дүйнөсүндө туруктуу орногондо, адамдын ар бир иш-аракети

437. Тирмизий, зухд 11; Ибн Мааж, фитан 12.

олуттуулукка ээ боло алат. Мындай деңгээлдеги мүнөзгө жетем деген адам өзүн тарбиялоосу, өзүнө катаал талап коюшу керек. Эгерде ар бир адам өзүнө ушундай катаал талап коюп, мүнөзүн катуу тарбиялап жетилдирсе, жанагындай жасалмалыкты толук жоё алат.

Демек, иш-аракеттин мыктылыгын жан дүйнөнүн тереңдиги белгилейт. Ошондуктан, сырткы кылык-жоруктарга ички такыбалык жардам бериши өтө маанилүү. Адамдын жан дүйнөсү таза, ниети туура болгондо гана, анын иш-аракети байсалдуу болот.

Азирети Умар халифалыкка сунушталган улуу бир сахаба тууралуу мындай деген: *«Аталган адам бардык жагынан халифалыкка жарайт. Бир гана жери, тамашакөй мүнөзү бар. Халифалык милдет болсо, олуттуулукту катуу талап кылат»*.⁴³⁸

Адамдарды башкарууда халифалык милдет олуттуулукту талап кылган жерде, жер жүзүндө улуу Жаратканга өкүлчүлүк кылууга тете болгон чыныгы мусулмандык менен тең халифалык милдет үчүн олуттуулук кантип зарыл болбосун?!

Алла Тааланын арзыган кулу болуш үчүн жеткиликтүү олуттуулук касиети кем адамдар жашоодогу башка иштерде да кантип олуттуулук мүнөзүн сактай алсын?!

Ихсан сезими жана олуттуулук

Хадистин арабча текстинин башындагы «мин» деген сөз жекече катыш маанисин билдирет. Демек, бул жерде мусулмандын ихсан даражасындагы бийик аң-сезимге жетүүсү үчүн зарыл болгон жол тууралуу айтылган. Бул – кайдигерликтен, жеңил-желпиликтен качуу жолу. Олуттуу мүнөзгө ээ болуп, жеңил ойлуулуктан алыс болмоюнча, эч бир адам ихсан сезимине жете албайт.

«Жебирейил хадиси» деген ат менен жалпыга белгилүү болгон хадисте, ихсан даражасы ыймандын туу чокусу катары баяндалган. Алла Элчисине келген Жебирейил периште

438. Табарий, Тарихул-умум уал-мулук, 2/581; Ибн Асаакир, Тарихи Димашк, 44/438, 45/453; Ибнүл-Асир, ан-Нихая фи гарийбил-хадис, 2/118.

оболу ыйман тууралуу, артынан ислам тууралуу суроо койгон жана Алла Элчисинин берген жоопторун тастыктаган соң, «Ихсан деген эмне?» деп сураган. Пайгамбарыбыз ага мындайча жооп берген: *«Ихсан – Алланы көрүп турганыңдай Ага кулчулук кылууң. Сен Аны көрбөгөнүң менен, Ал сени көрүп турат»*.⁴³⁹

Бул даражага бийик такыбалык, чын ыклас жана олуялык менен гана жетүү мүмкүн. Адам баласы оболу ошол даражага жетүүнү көздөп, акыркы максат кылып белгилеп алган соң, артынан ага жеткирүүчү жолдордун бардыгын басып өтүүгө чоң кайрат көрсөтүүгө тийиш.

Алла Таала адамга анын күрөө тамырынан да жакын.⁴⁴⁰ Акындардын бири айткандай, адам баласы Жаратканды сырттан издеп жүргөнү менен, Ал жанынын ичиндеги жан сыяктуу:

*«Издепмин алыс жактардан,
Ал тура жаным каткан жан».*

Дагы бир акыныбыз мындай деген:

*«Кабар күтүп жүрүптүрмүн капкайдан,
Көрдүм мени, Ал пардасын ачканда».*

Ооба, адам баласы анын кудурет колунда түгөлдөй башкарылып, Анын каалаганындай нукка түшөт. Бардык нерсе Анын сыпаттарын чагылдырып турат. Ошондуктан, Аны алыстан издөө куру убарачылык. Ал – адамга өзүнөн да жакын. Бул сыр ихсан сезими менен ачылат.

Бардык иште мыкты болуу керек

Адамдын абийринде ихсан сезими толук орногон кезде, анын бардык иш-аракети кемтиксиз, мыкты болуп чыга келет. Алла Таала жасалган иштерде мыкты болууну талап кылат жана кемтиксиз, мыкты жасалган иштерди жакшы көрөт. Ал Куранда мындай дейт:

«Айткын: Жасай турганыңарды жасагыла! Ишиңерди Алла да, Пайгамбары да, ыймандуулар да көрөт. Анан кө-

439. Бухарий, ийман 37; Муслим, ийман 1-7.

440. Каф сүрөсү 50/16.

*мүскөнү жана көрүнгөндү толук билүүчү Аллага кайтасыңар. Ошондо силердин кылганыңарды айтып берет».*⁴⁴¹

Демек, жасалган бардык иштер Алланын, Элчисинин жана абийири таза мусулмандардын байкоосунда. Ошондуктан, ар бир жасалган иш уятка калтырбаш үчүн толук жана мыкты жасалууга тийиш. Мындай кынтыксыз ишти кылуу үчүн жан дүйнөнүн сөзсүз «ихсан» даражасына ээ болушу талап кылынат. Адамдын руханияты бул жагынан канчалык терең болсо, иш-аракеттери да ошого жараша мыкты болот. Ихсан сезими бар адам эч качан ишине көңүл кош мамиле жасабайт. Ушундайча исламдын асыл баалуулуктарын толук колго алат. Башкача айтканда, нукура жакшылык болгон исламдын талаптарын толук жүзөгө ашырып, исламдагы көркөмдүккө төп келген бийиктикке жете алат.

Хадисте айтылган «маанисиз нерселер» – адамга эч кандай пайдасы жок, керексиз, азыркыга да, келечекке да пайдасыз, адамды курулай алаксыткан нерселерди билдирет. Мындай нерселер менен алектенүүнүн жеке адамга да, үй-бүлөсүнө да, эл-жерине да эч бир пайдасы тийбейт. Демек, исламдагы көркөмдүктөргө ээ адам эч нерсеге кайдигер карабайт. Ошондуктан, бул хадис адамдын туура иш-аракетине багыт берет. Адам ар дайым улуу максаттар менен жашап, маанилүү, пайдалуу иштер менен алектенүүгө тийиш. Кылган ар бир иши тике же кыйыр түрдө өзүнө, үй-бүлөсүнө, коомго пайдалуу болушу керек. Жалпы өңүттөн алып караганда төгөрөгү төп келишкен адам болуу деген ушул... Эми бул жерден, хадисте байкалган маанилүү бир маселени айта кетейин.

Пайдасыз нерселер кандай болот?

Пайдасыз нерселер менен алектенген адам өзүнө пайдалуу нерселерди кылууга чамасы жетпейт. Ар дайым өзүнө тиешеси жок, курулай нерселер менен гана алпурушкан адам албетте, өзүнө тиешелүү, аябай пайдалуу нерселер менен алпурушууга кайдан убакыт тапсын?

441. Тауба сүрөсү, 9/105.

Өз жолун туура таап басканды билбеген, жашоодо «тор-мозу» токтобогон адамдар пайдалуу иштер менен алпурушушу мүмкүн эмес. Маанисиз нерселерге байланып калган адамдын маанилүү ишке кадам коюшу кыйын. Жүрөгү, мээси бузук нерселер менен толуп турган адам кантип улуу иштерге көңүлүн бурмак эле?

Алла Элчиси ушундай чоң маселени үч-төрт сөздүн ичине сыйдырып айткан. Биз бул сөздөргө канчалык түшүндүрмө бергенге далалат жасаганыбыз менен, анда катылып жаткан терең маанилерди толук бойдон ачып берүүгө дарманыбыз жетпейт. Болгону Анын кынтыксыз граниттей сөздөрүнө бир нече түшүндүрмө бере кетүүнү каалайбыз. Силерге жеткени да андан чачыраган бир нече учкуну. Аларды да абийириңерге бекем орногудай кылып таамай айта албагандырбыз... Бирок мен сыяктуу алсыз пенделердин бул аргасыздыгы Алла Элчисинин баяндарындагы күч-кубаттын кандай гана зор экенин далилдеп берет. Анткени биз Пайгамбарыбыз айтып кеткен бир сөздү толук түшүнө албай башыбыз катууда. Ал өзү бул сөздөрдү ойлонуп да олтурбастан түз эле айтчу. Биздин ой-түшүнүгүбүздөн алда канча ашып түшкөн ушул терең маанилүү сөздөрдү ал жөп-жөнөкөй айтып койчу. Бул жөндөмдү фатанаттан башка эмне менен түшүндүрүү мүмкүн? Гений деген сөз мындай улуу касиеттин алдында кыпынга арзыбаган нерсе болуп калат.

10. Сабырдуулук

Бухарий менен Муслимде тең бирдей ушул хадис баяндалат: *«Чыныгы сабырдуулук – алгач соккуга жолукканда болот»*.⁴⁴²

Кабыр зыяраты

Пайгамбарыбыз кабырлардын жанында мурунку караңгылык дооруна тиешелүү кээ бир туура эмес жоруктардын жасалганын көрүп, оболу мусулмандардын мүрзөлөрдү зыярат кылуусун тыйган болчу. Кийинчерээк буга уруксат берип:

442. Бухарий, жанаиз 32; Муслим, жанаиз 14,15.

«Мен силерди мүрзөлөргө зыяратка баруудан тоскомун. Мындан кийин зыярат кыла бергиле» деп, кабырларга зыяратка барууга үндөгөн.⁴⁴³

Буга үндөгөнүнүн себеби, адам баласы мүрзөлөрдү көрүү аркылуу бул өмүрдүн кыскалыгын эске алып, куру кыялдардан кутулат. Кабырлардын тилсиз айтып турган насааты абдан эле таасирдүү.

Пайгамбарыбыз да кабырларга ар дайым зыяратка барып турчу. Жума сайын кеминде бир жолу Ухуд шейиттигине барган. Ошондой кабыр зыяраттарынын биринде бир аялдын каза болгон баласынын мүрзөсүнүн жанында зарлап-какшап ыйлап жатканын көрөт. Аял өз кийимин тыгып, туура эмес сөздөрдү айтып өкүрүп-бакырып ыйлап жаткан экен. Пайгамбарыбыз аялдын жанына барып, ага насаат айтмак болгондо, ал Пайгамбарыбызды тааныбастан: «Турчу ары, сен менин башыма келген кайгыны билмек белең!» - дейт. Пайгамбарыбыз аялга башка эч нерсе дебестен кетип калат. Ал жерде тургандар аялга, эми эле сен катуу сөз айткан адам Пайгамбар болчу дешкенде, аял ого бетер оор кайгы-капага кабылат. Анткени Алла Элчисине адепсиз мамиле жасагандыгын кеч билген болчу. Аял дароо Пайгамбарыбыздын үйүнө келет. Эшикти какпастан түз эле кирип барып, Пайгамбарыбыздан кечирим сурады. Алла Элчиси аялга кыска-нуска бир ооз гана сөз айтат: «Чыныгы сабырдуулук – алгач соккуга жолукканда болот».⁴⁴⁴ Алла Элчиси эки ооз гана сөз менен, бир нече томдук китепте айтылчу маселени кереметтүү кылып айтып койгон.

Сабырдуулуктун түрлөрү

Оор кайгы-капага сабыр кылуу, күнөөлөрдү жасабоого сабырдуулук жана жакшылык, ибадаттарды үзбөй улантууга сабырдуулук...

Күн сайын беш убак намаз, ар жылы кеминде бир ай орозо кармоо, белгилүү өлчөмдө зекет берүү жана кулчулукка бай-

443. Муслим, жанаиз 106; Тирмизий, жанаиз 60.

444. Бухарий, жанаиз 32; Муслим, жанаиз 15.

ланыштуу бардык буйруктарды аткарууда сабырдуулук абдан керек нерсе. Булар адамдын өмүрүн тартипке салып, акыреттеги бактылуу жашоосуна карай жол ачат. Мындай өмүр толук бойдон маанилүү өтүп, жаркын жолго түшөт. Өмүр береке менен коштолуп, жол акыры бейишке алып барат. Ошондуктан, адам сабырдуулук менен ибадаттарын үзбөй аткарат жана жашоосун нурга бөлөйт.

Даамы уудай ачуу «сабир чөп» деген дары чөп бар. Сабырдуулук менен сабир чөптүн түпкү мааниси бир. Демек, сабырдуулук башталгычында дал ушул сабир чөптү жуткандай ачуу туюлса да, аягы ар дайым таттууга алып барат.

Абалды өзгөртүү

Сабырдуулук, чыдамкайлык, туруктуулук, бекемдик, кайраттуулук, эрктүүлүктү жоготпой, кайраттан тайбай, биринин артынан бири келген оор кыйынчылыктарга чайпалбастан алга басуу... Албетте булар оңой иш эмес. Бирок, булардын баары алгачкы сокку учурунда абдан керек. Кыйынчылыкка жолукканда, оор соккуга кабыла түшкөндө сабырдуулук менен орун которуп, абалды өзгөртө салуу психологиялык жактан адамдын жан дүйнөсүнө таасир этип, кыйналууну унуттурат.

Мисал үчүн, башыбызга аябай оор иш түшкөндө, алгач ага чыдаш мүмкүн эместей көрүнөт. Бирок, кыйынчылыкты жеңе билүүнүн аргасын табуу зарыл. Бул үчүн дал ошол учурдагы абалыбызды өзгөртө салган жакшы. Тагыраак айтканда, тик турган болсок олтура калуу, олтурган болсок жата калуу же ары басып кетүү керек. Же болбосо, башка бир иш менен алек болуу да пайдалуу. Мисалы, даарат алуу, намаз окуу, эч болбосо айтылган маселеден башкасына сөздү буруу, же турган жерден кетип, орун которуу аркылуу сабырдуулукту кармана билген оң. Кээде арга болсо кичине кынтайып, куш уйку менен уктап алуу оор кыйынчылыкты унуттурат. Кандай болсо да, кыйынчылыкка алгач кабылган учурда абалды же орунду которо салуу адамды дароо эсине келтирип, адам көтөргүстөй көрүнгөн кайгы-капаны жеңилдетет.

Ибадаттарды үзбөй улантууда да сабырдуулук абдан зарыл. Биринчи жолу намаз үйрөнүп окуй баштаган адам үчүн бул ибадат бир топ эле оордой сезилиши мүмкүн. Бирок, кичине сабырдуулук көрсөтүп, намаз анын рухуна сиңген кезде бир маал намазды окубай калуу ал адам үчүн эң жаман нерсе болуп сезилет. Орозо, зекет, ажылык сыяктуу башка ибадаттарда да абал ушундай.

Мисалы, ажылык ибадаты өтө эле кыйынчылык менен аткарылса да, бир жолу ажылыкка баргандар кийинки жылдары да кайра барсам экен деп самай берет. Кээде аларга коюлган чектемеге нааразы болуп, кантсем кайра бара алам деп дагы деле умтулат. Ибадатка мындай берилгендик кыйынчылыкка чыдап, ибадатка умтула берүүнүн себептеринен бирөө катары, алгачкы оорчулукка сабыр кылуудан келген кубаныч сезимди айта алабыз. Бардык ибадаттар үчүн ушундай дешке болот.

Адам арам нерсеге, туура эмес иштерге да сабырдуулук көрсөтүшү зарыл. Күнөө иштерге алгач кезиккен учурда каршы тура алган адам алардан келүүчү ар кандай запкыдан кутулуп, арамдын уулуу окторунан аман калат.

Ошондуктан, Пайгамбарыбыз азирети Алиге: *«Биринчи караганың жөндүң, калганы күнөөлүң»* деген.⁴⁴⁵

Адамдын көзү күнөө нерсеге карап коюшу мүмкүн. Ошол замат дароо көзүн ала качып, башка жакка караган болсо, анда күнөө болбойт. Бул учурда, тескерисинче, арамга карабагандыгы үчүн соопко ээ болушу ыктымал. Бирок кийинки жолу кайра-кайра тиктей берүү адамдын жүрөгүнө, рухуна ууга малынган октой кадалып, жан дүйнөсүн уулантат. Ички ыйман тазалыгын кирдетип, руханий эрки бошойт. Арамга тиктештин ар бир жолкусу башка арамдарга жол ачат, күнөөгө чакырып ага жетелейт десек болот. Ошондуктан, адамдын көзү бир караган нерсесине кайра тиктей берүүнү самайт, кийинкилерине тиктебей коюуга сабырсыздык кылгандыктан улам, арамдын тузагына моюндан илингенин туйбай калат, артка кайткыс кооптуу жолго биротоло түшүп кетет. Абалды

445. Тирмизий, адаб 28; Абу Дауд, никах 42.

буга жеткирбей, арамга карап койгон биринчи саамда ага сабырдуулук көрсөтүп, арамдан жүзүн бура салуу, көзгө ээ болуу – Алла Элчисинин бизге үйрөткөн асыл насааты.

Епикурдун айткан сөзү бар:

«Жаман ойлор аң-сезимиңди ээлеп алса, эң башта андан кутулууга аракет жаса. Болбосо, башыңа салган анын балээсинен кийин кутула албайсың». Жараткандын берген интуициясынан, анын бул сөзү туура айтылган, Эгерде ал пайгамбарыбыздан кийин жашаган болсо, сөзсүз Алла Элчисинен шыктанаарын айта алмакпыз.

Адам арамга ар дайым каршы туруу менен өзүн тарбиялап, арамсыз туура жашоо мүнөзүн жетилдире алат. Анткени арамга каршы турууга машыгуудан анын жүрөгүндө ыйман нуру толук жаркырап, тозоктун учкуну болгон күнөөлөрдү эч жолотпос калкандай абалга келет. Айтор, арамга назар салбоо анын табигый жүрүм-турумунда демейки эрежелердин бири болуп калат. Кокус туура эмес нерсе оюна келе калса, жүрөгүндөгү ыйман нуру аны дароо байкап, кара так түшүрбөстөн көз ирмемде өчүрүп салат. Мындай жаңылыштыкка жол бербеген ойдун тазалыгы аны руханий лаззаттан алыстатчу күнөөлөрдөн ар дайым алыс тутат. Мындай адам өз эрки менен күнөөгө батууга эч качан даабайт.

Ар бир жамандыктын, кайгы-капанын өзүнө жараша соккусу болот. Мындай соккуга моюн бербеген адамдын кайгысы кубанычка айланып, жан азабы жыргалга өзгөрүп, кырсыктардын артынан Жараткандын жакшылыктары жаайт. Мындай сабыр көрсөткөн адам курулай кейиш тартпайт, кейиштин ордун түгөнбөс шаттыкка алмаштыра алат. Мунун баары алгачкы соккуга моюн бербей, сабырдуулукту сактай билүүгө байланыштуу. Ушунча көп жана терең мазмунду Алла Элчиси эки ооз сөз менен гана таамай айтып койгон: *«Чыныгы сабырдуулук – алгач соккуга жолукканда болот».*

11. Үстүңкү (берүүчү) кол болуу

Бухарий, Муслим жана Ахмад бин Ханбалдын айтымы боюнча бир хадисте Алла Элчиси мындай деген:

*«Үстүңкү кол – астыңкы колдон жакшы».*⁴⁴⁶

Мындай айтылган «үстүңкү кол» берүүчү, «астыңкы кол» болсо алуучу экендигин башка хадистеринде Пайгамбарыбыз өзү түшүндүрүп кеткен.⁴⁴⁷

Иш жүзүндө берешен кол жогоруда, алган кол төмөндө тураары анык, ошону менен бирге, бул хадисте берешен адам көптөгөн соопко ээ болоору, алган адамдан жогору тураары белгиленген. Адамдык абийир, ар-намыстуулук жагынан да булардын бири «жогорураак» турса, дагы бири «төмөнүрөөк» турат десек, ыйманы таза адамдарды берешендикке үндөп, жалаң алганга гана көнбөөгө чакырган бул хадистин сөз чеберчилиги өтө жогору жана мындай чеберчиликтин негизин түзүп турган сөз каражаттары да башкага алмашкыс таамай колдонулган.

Ошондой эле, күйүмдүү адамдардын берешендиги текке кетпеси үчүн, кандай болгон күндө да бергенди алчулар бар болушу керектигин да белгилеп, тек гана берүүчү колду мактап, «алуучу кол жаман» деген пикир эмес. Тескерисинче, алуучу колдо да жакшылык бар экендиги ишаратталып, кээ бир шарттарда алууга жол бар экендиги көмүскө эскертилген.

Ушул айтылган бардык нерселерди эске алуу менен хадисти «берген кол алган колдон жакшы» деп которо салуу чалалык болот. Анткени хадисте колдонулган сөздөрдүн маанисин биздин котормобуз толук түшүндүрүп ачып бере албайт. Пайгамбарыбыздын бул сөздөрү кыйыр мааниде айтылган. Ошондуктан, тек гана «берүүчү кол», «алуучу кол» деп которуу жетишсиз деп билип, хадистин маанилеринин бир тарабын гана билдире алат. Бардык маанисин толук ачып бере албайт.

Оболу, хадисте бөлчөктүк каражат аркылуу бир туташтык максат кылынган. Башкача айтканда, кол дегенден максат – адамдын так өзү. Ушул өңүттөн алганда, «берешен адам алармандан жакшы» деген мааниде айтылган.

446. Бухарий, закат 18; Муслим, закат 94-97; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/4.

447. Бухарий, закат 18; Муслим, закат 94.

Кээде алган да жакшы

Экинчиси, арабчада «берүүчү» жана «алуучу» деген маанидеги сөздөр такыр башка. Эгерде Алла Элчиси түз маанидеги «берүүчү» менен «алуучу» сөздөрүн колдонгон болсо, анда биз «берген кол алган колдон жакшы» десек болмок. Бул жерде Алла Элчиси «берүүчү» менен «алуучу» кол тууралуу эмес, «үстүңкү» менен «астыңкы» колдор тууралуу сөз кылган. Мындан төмөнкүдөй маани чыгат: берген кол алган колдон бардык учурларда жакшы боло бербейт. Кээ бир учурда алган кол эң жакшы болбосо да, аргасыздыктан улам алса, же болбосо берүүчүгө сооп болсун деген ниет менен алып, ордун таап жакшылыкка сарптаса, же болбосо берген адам көкөлөнө мактанса, анда алган кол берген колдон жакшы. Берүүчү кол көрүнүштө үстүңкү болуп турганы менен, чындыкка келгенде ал кандайдыр бир деңгээлде төмөндө турат.

Ар-намысы бийик далай сабырдуу кедей-жакырлар бар. Кейпинен кедейлиги билинип, үстү-башы иретсиз, көзгө комсоо көрүнгөндүктөн, топко кошула алышпай, көпчүлүктөн ар дайым четте калышат. Эч ким аларга эшигин ачып, кел деп сыйлап тосушпайт. Алла Элчиси айткандай, алардын бири Алланын аты менен бир нерсе тууралуу ант ичип, мындай болот деп айтса Алла анын антын сөзсүз жүзөгө ашырат. Бараа бин Малик ошолордун бири болчу.⁴⁴⁸ Мусулмандар согуш учурунда кыйын абалда калышса, Бараа бин Маликтен суранып, жеңишке жетебиз дегизип ант кылдырышчу. Ал ант кылса сөзсүз жеңишке жетишкен.⁴⁴⁹ Айтайын дегенибиз, алган колдун ээси кээде дал ошондой адам болушу мүмкүн...

Сахабалардын бири Саубан өтө кедей эле. Ошондой болсо да Алла Элчиси ага эч кимден эч нерсе сурабастыкты тапшырган. Ошол күндөн тарта ал бирөөнөн сокур тыйын да сураган эмес. Ал тургай төөсүнө минип баратканда камчысы жерге түшүп кетсе да, башка бирөөдөн алып бер деп суранбастан, өзү төөдөн түшүп камчысын алган соң кайра минчү.⁴⁵⁰ Кээ-

448. Тирмизий, манакыб 54; Байхакий, Шуабул-ийман, 7/331.

449. Ибн Хажар, ал-Исаабал/281.

450. Абу Дауд, закат 27; Ибн Мааж, закат 25.

де дал ошондой адамга да бир нерсе берилиши мүмкүн. Бул чындыгында адам келбетиндеги Жебреилге бир нерсе бергендей өтө маанилүү иш. Аларман абалында болгону менен, жогорудагыдай адамдар эч качан берүүчү колдун ээсинен төмөн болуусу мүмкүн эмес. Азирети Айша энебизден риваят кылынган бир хадиске караганда, жогорудагыдай адамдарга берилген нерсе биз үчүн беймаалым абалда, Жараткан Алланын колуна берилген болот. Анан ал нерсе, берилген адамга тикелей Алла Таала тарабынан берилет.⁴⁵¹

Бизге айтылган насааттар

Алла Элчисинин сөзүнөн бизге карата мындай насааттарды айтып тургандыгы билинет:

«Ар-намысыңарды ар дайым бийик туткула. Суранып-тиленчү менен өзүңөрдү, абийириңерди тепсенди кылбагыла. Жеке жашооңордо да, мамлекет алдында да эч качан аларман кол абалына түшүп албагыла. Ар дайым берешен кол болуу касиетин сактаганга аракет кылгыла. Ошондо гана ар дайым ордуңар жогору болуп, абийириңер таза сакталат. Бийик турган адам ар дайым бейпилдикте, амандыкта башкаларга кам көрөрүн, төмөн адам жанталашып жыйнап, калтырап жашаарын эч качан унутпагыла. Силер соргоктонгон байкуш кол болбостон, башкаруучу берешен кол болгула. Үстүңкү кол болсоңор, башкаруучу кол болгонуңар ошол».

Эл аралык деңгээлде

Бул хадис эл аралык деңгээлдеги байланыштарда да, жаңылдырбас таамай өлчөмдөрдүн бири. Эгерде биз үстүңкү кол боло алсак эле, эл аралык деңгээлде оозго аларлык орунга ээ боло алабыз. Анда омууроолоп чоңсунган өлкөлөрдүн кол астында эзилген элибиз кайрадан бутка туруп, оозу кыйшык өлкөлөргө карап олтурбастан, алар менен тең ата сүйлөшүүгө кудурети жетет. Болбосо ар дайым башкалардын алаканында оюнчук катары колдонулган байкуш эл болуп кала беребиз. Айткандарыбыздын баарын азыркы жашоо абалыбыз

451. Бухарий, закят 8; Муслим, закят 63-64; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 3/279.

далилдеп турат... Чоң муштум өлкөлөр көргөзмө катары ооз көптүрмө гумжардамдарын бергенсигени менен, аны алган элдердин кактабай канын ичип, чучутун сүлүктөй соруп, тыйын-тышырына дейре жүз эселеп кайтарып алуунун не бир айла-амалдарын билишет. Ошондуктан, биз «алуучу кол» болуунун кордугу жаныбызга шибегедей батканына ыраазы болгонсуп, айлаласыздан андайлардын кара баткагына сорулган кербезибиз. Мындан кутулуунун жолу ар бирибиз жеке планда да, жалпы элдик деңгээлде да бирдей жоопкерчилигибизди аркалап, баарыбыз баш отубуз менен тер төгүшүбүз керек Ислам ааламынын, дегеле бүткүл адамзаттын бизден күткөндөрүн ишке ашырып, үзүрлүү натыйжаларды ортого чыгаруубуз зарыл.

Алла Элчисинин кыска-нуска айта салчу сөз чеберчилигин билдирген бул хадисинде, биздин айткандарыбыздан башка дагы далай нерселерге ишарат кылган эмес деп ким айта алат?

12. Жакшылык көрбөс үч түрдүү адам

Имам Муслимде риваят кылынган бир хадисте мындай делген:

*«Үч түрдүч адамдар бар, Алла кыямат күнү аларга сүйлөбөйт, аларды карабайт жана күнөөлөрүнөн тазартпайт. Аларга аёосуз азап бар. Алар: кийиминин этектерин сүйрөп жүргөн, жасаган жакшылыгы үчүн милдет кылган жана жалган касам ичип, соодасын жүргүзгөн адамдар».*⁴⁵²

Маани дүрбүсүндө

Жогорудагы сөздөр хадистин которулган бир түрдүү мааниси гана боло алат. Мындай маанилер алыска көз чаптырган дүрбүгө окшойт. Аны менен акыйкатты издесең да, ал акыйкаттын дал өзү боло албайт. Ошондуктан, колдон келишинче маанилери гана берилген Курандын котормолорунан Кудайдын сөзүн даана түшүнгүсү келгендер чоң жаңылышат. Алар туура эмес жолдо каталыкка батышат. Анткени Курандын

452. Муслим, ийман 171-174; Тирмизий, буюу 5; Абу Дауд, либаас 25.

Алла тарабынан түшүрүлгөн абалында өзгөчө керемет бар. Анын маанилерин башка тилге которгондо буталган дарактай солдоюп калат. Демек, Куранды жана хадистерди түпкү тексттеринин негизинен гана түшүнүү абзел.

Биз жогорудагы хадистин сөздөрүнө дал ушул өңүттөн талдоо жасап, айтылган маселелерди тереңдеп түшүнүүгө аракет кылабыз. Деги эле, жасаган ар бир ишибиз Алла Элчисине таандык нурдуу башаттын айланасынан алыс кетпейт. Төмөнкүлөр акыл-ой жана аң-сезим менен Жаратканга жакындогоо жасалган далалаттар. Алла Таала биздин руханий сапарыбызды байсалдуу кыла көрсүн деп тилейбиз.

«Үч» деген сөз хадисте жалпылама түрүндө айтылган. Ошондуктан, муну сиз эркек же аял, бир топ адам же чоң жамаат деп айта аласыз. Же болбосо бул үч түрдүү адамдын, же топтун илимдүүлөр экендигин да, илимсиз карапайым адамдар экендигин да элестете бериңиз. Бул жерде алардын кимдер экендигине караганда, кандай сыпаттагы адамдар экендигин билүү негизги маселе болгондугунан улам, хадисте алардын кимдиги айтылбай, жалпылама түрүндө айтылган.

Анын үстүнө, «үч» дегенди билдирген (арабча) «саласатун» деген сөз беймаалымдыкты туюндуруучу танвин менен аякталган. Демек, булар көпчүлүккө беймаалым адамдар. Анткени алардын ким экендигин аныктаган белгилери жок. Алар айыптаалууга тийиштүү начар адамдар болгондугунан улам, кимдер экендигин белгилеп олтуруунун зарылчылыгы жок. Жараткан Алла аларга кайрылып карап, сүйлөбөгөнү сыяктуу, силер да алар тууралуу сөз козгоп, ким экендигин билүүгө кызыкпайсыңар. Алар түпкүлүгүндө сыртынан эмес, ичинен куурап, жан дүйнөлөрүн соолутушкандар. Ыймандарынан, абийирлеринен ажырап, напсиге кул болуп бүтүшкөндөр. Улуулукка, жакшылыкка умтулган сезим алардын жүрөгүнөн биротоло өчкөн. Ошондуктан, алар абийирсиздиктин баткагында оонап жата бергенди каалашат...

«Үч» деген сөздүн артынан эле, учур чак менен келер чакты билдирген үч этиш келтирилген. Ал үч этиш береги үч түрдүү адамдын туңгуюк караңгылыктын түбүндө калгандыгын

баяндаган. Үч деген жерден эле адамдар бул «үчтүн» үстүнө минип учкан бойдон үч түрдүү адамдардын жаман абалдарын үстүртөн даана көрүп тургандай болот.

Үч жоготуу:

Сүйлөшүүдөн куру калуу

Биринчи этиш сөз – «Алла аларга сүйлөбөйт» деген сүйлөмдүн башындагы учур чакка да, келер чакка да бирдей жүргөн «фиил мударий» этиши. Жараткандан ыйык китеп жөнөтүлүп, Аны менен сүйлөшүүгө руханияты ачык жаратылган бул пенде менен Алла сүйлөшпөйт. Эң чоң кордук ушул сүйлөм менен башталган. «Рахмаан» сүрөөсүндө, Алла адам баласына сүйлөө жөндөмүн бергендигин өзгөчө сый катары белгилеп айтып жатса да, эми минтип ал пендеси менен Алла сүйлөшпөйт. Адамдын сүйлөө жөндөмү Алланын «Мутакаллим» сыпатынын бир түрдүү далили эмес беле! Алланын сүйлөөсүнө далил болгон жана сүйлөй алган адам ушунчалык төмөн абалга түшкөн дейсиң, Алла аны менен пендеси катары сүйлөшүүдөн баш тарткан...

Адамдын башына мүшкүл иш түшкөн күндө, арызын айтаарга эң муктаж болуп турган кезинде сөзүн эч ким укпаса, мындан өткөн кордук, мындан да катуу азап болобу? Кыяматтын кыйын учурунда жардам сурап жан талашып жатса да, ага эч ким жардам колун созбойт. Жардам берүүчү улуу Жараткан да анын сөзүн уккусу келбейт. Куран Каримде бул көрүнүш: «*Оозуңарды жапкыла, мага эч нерсе сүйлөбөгүлө!*»⁴⁵³ деген мааниде айтылган. Анткени алардын сүйлөй турган жери бул дүйнөдө калган. Ошол кездерде айтууга тийиштүүсүн айтып, Алла Таала менен тыгыз байланыш түзүшпөгөн. Жаратканга жакындоону каалашкан эмес. Кыяматта да Алла Таала аларга жакындык көрсөтпөйт.

Алланын назарынан калуу

Экинчи көрүнүш боюнча: «Алла аларды карабайт». Алла Тааланын мээримдүүлүк назарына эң эле муктаж болуп

453. Муминуун сүрөсү, 23/108

турган күндөрүндө, Жараткан аларга эч качан мээрим назарын салып карабайт. Кээ бир жүздөрдө кубанычтын нуру жапып, албырган шоола чачкан кезде, кээ бир жүздөр жер карап түнөрүп, өң-алеттен кетет.⁴⁵⁴ Алла Таала мээриминен менен назар салып карабагандар дал ушул экинчи түрдөгү адамдар.

Ар бир адам өз аты-жөнү менен чакырылып жаткан учурда, ар бири эптеп бир арга менен тозок жазасынан кутулуп жатканда, эч ким карагысы келбеген алиги адамдардын абалы кандай гана өкүнүчтүү, кандай жаман!

Кааб бин Маликтин өткөргөн каталыгы үчүн кыска гана убакытка дейре жазага тартылып, Алла Элчисинен дал ушундай карабай коюу мамилесин көргөн кезинде кандай гана кыйналгандыгы анын өзүнө адам чыдагыстай оор туюлганындай эле, уккандарга да ошончолук оор сезилет.⁴⁵⁵ Ал эми биз сөз кылып жаткандар түбөлүктүү бул жазага тартылышкан. Мындай азаптан Жараткан Алла Өзү сактасын! Тозок да мынчалык коркунучтуу эмес.

Чексиз мээримдүү Жараткандын бир да жолу карап койбогону не деген зор азап, не деген кокунучтуу жаза!

Эмне дей алмакпыз? Ар бир адам жасагандарынын жазасын алышат. Жакшылык жакшы натыйжа менен, жамандык да жаман натыйжа менен бүтөт.

Тазаруудан куру калуу

Үчүнчү абалы: *«Алла аларды күнөөдөн тазартпайт»*. Адамдар бул дүйнөдөн тазарып, аркы дүйнөгө таптаза барууга тийиш. Тазалануу деген бул дүйнөдө болот. Акыретте адамды тозок гана тазартат. Ошондуктан, Жараткан Алла аларды тазартпайт.

Адамдар бул дүйнөдө сыноо көпүрөсүнөн бир жолу гана өтөт. Ошондуктан, маарага таамай тийгизүү мүмкүнчүлүгү бир гана жолу берилген. Бул мүмкүнчүлүктү жакшы кармаган адамдар максатына жетет. Кайдигер карагандар колдон чыгарып коюшат. Мындан башка жол жок.

454. Аалу Имраан сүрөсү, 3/106-107; Кыямат сүрөсү, 75/22-25; Абаса сүрөсү 80/38-41

455. Бухарий, магаази 79; Муслим, тауба 53-55.

Азирети Аюб пайгамбардын денесин жара басып катуу сыркоологону сыяктуу эле, рухун, жан дүйнөсүн, ички руханий жөндөмдөрүнүн бардыгын бүт бойдон дарт каптап, катуу жабыркаган болсо да, ошол кезде ал байкуш пайгамбар өзүнүн аргасыз абалына карап, *«руханиятым тазарса экен»* деген үмүттө гана жашайт... Ал эми жанагы үч түрдүү адамдарды Алла Таала эч качан тазартпайт.

Акыбеттери – аёосуз азап

Акыркы натыйжалары: *«Аларга аёосуз азап бар»*. Демек, алар алдыга карай аттаса эле, бир гана нерсе – аёосуз, коркунучтуу, жан чыдагыс, чучукка чейин жеткен катуу азап аларды тосуп алат. Алар өздөрүн ушундай азаптын түпсүз теңинде көрүшөт...

Мындай күнгө калышкан үч түрдүү адам деги кимдер? Алла Таала алар менен сүйлөшпөгөн, жүздөрүнө мээрим төгө карабаган, эч качан тазартпаган деги кимдер? Жан чыдагыс азапка калчу ошолор кимдер?

Хадистин буга чейинки бөлүгүн окуган адам муну билүүгө өтө кызыкдар болуп, бардык зээни менен алардын ким экендигин утууга даяр болот.

Алла Элчиси сөзүн улап: *«Кийиминин этектерин сүйрөп жырған адам»* дейт. Бул сөз кыйыр мааниде текебер, бой көтөргөн адамга карата айтылат.

Рим жана Греция тарыхында кийиминин этектерин чубалжытып сүйрөй баскан адамдардын сүрөттөрү бар. Аларга байланыштуу фильмдерде бул көрүнүштөр көзгө ого бетер даана тартылат. Бирок, маселенин негизи кийимдин этегин жерге сүйрөй басууда эле эмес, бул көрүнүштүн анык текеберчилик алааматы же бой көтөрүүчүлүктүн белгиси абалына келтирилишинде жатат. Хадистин айтмакчы болгону да ушул.

Текеберчилик жана чоңсунуу

Текеберчиликтин, чоңсунуунун кандай жаман илдет экендиги жана алардын акыбети кандай оор жазаларга дуушар кылары бир топ аят-хадистерде кеңири баяндалган. Мисалы,

Пайгамбарыбыз өзүнүн бир хадисинде: *«Жүрөгүңдө кыпындай эле текеберчилиги бар адам бейишке кирбейт»* деген.⁴⁵⁶

Себеби, жүрөгүңдө кыпындай болсо да текеберчилиги бар адамга Алла Таала Туура жолдорун жаап салат. Алла Таала Куранда мындай дейт:

*«Жер жүзүңдө орунсуз текеберлик кылгандарды аяттарымыдан алыстатамын (аларды түшүнө алышпайт). Алар бардык мужизаларды көрсө да, баары бир ишенбейт. Туура жолду көрсө да, ага түшпөйт. Ал эми, кыйшык жол көрсө, ошого түшүп алышат. Бул – алардын аяттарыбызды жалган деп, ага кайдигер карагандыгынан болгон».*⁴⁵⁷

Текеберчилик – көөдөндү сокур кылып тосуп алган парда. Текеберчиликке толгон пенденин абийрине коюлган аалам китебиндеги сансыз мужизалардын бири да ага көрүнбөйт. Ошондуктан, аларды түшүнгүсү келбейт. Анткени көөдөн сокур болсо көз эчтекеге жарабай калат.

Улуулук тек гана Алла Таалага тиешелүү. Күндө беш жолу мунаралардан ааламга жарыяланып турган бул акыйкатты башка бирөө өзүнө жанаштыргысы келсе, кантип ага жарашсын?

Бир кудсий хадисте Алла Таала мындай деген: *«Зоболосу бийиктик – Менин ридам (чапаным), Улуулук – Менин изарым (шымым). Ким Менден аларды талашкысы келсе, аны тозокко ыргытамын».*⁴⁵⁸

Зоболуулук, мартабалуулук (Кибрия) Алла Тааланын сыпаттарынын бири. Адам баласы үчүн ички жана сырткы кийимдер кандай маанилүү болсо, Алла Тааланын да зоболосу бийиктиги, улуулугу бизге беймаалым абалда дал ошондой мааниге ээ. Алла Тааланын бул эки сыпатынан талашкысы келген адамдардын жазасын Жараткан оор берип, тозокко таштайт.

Текеберчилик бар жүрөккө ыйман толук орнобойт. Башкача кылып айтсак, Алла Тааладан башкасы орношуп алган жүрөккө ыйман келип орной албайт. Иш-аракеттеринде те-

456. Муслим, ийман 147-149; Тирмизий, бирр 61; Абу Дауд, либаас 26.

457. Аъраф сүрөсү, 7/146

458. Муслим, бирр 136; Абу Дауд, либаас 26.

кеберчилик, менменсингендик болгон адамдын абалы да ушундай. Хадисте мындай адам «кийиминин этектерин сүйрөп жүргөн адам» деп сүрөттөлгөн.

Милдет кылуу

Экинчи түрдөгү адам болсо, «маннаан» (милдеткер). Алла Таала ага мал-мүлк берип, өзү пайдалангандай эле башкаларга да жардам колун узатсын, ошондо анын кайрымдуулуктарын бирге миң кылып кайтарып беремин деп убада кылса, бул адам эч качан андай боло албаган. Башкаларга мал-мүлкүнөн беришмек тургай, кээде анча-мынча кайрымдуулук көрсөткөн адамына милдет кылып, сага мындай жардам берип жатам деп шагын сындырат да, кылган жакшылыгын текке кетирет. Түпкүлүгүндө ал өзү да, анын мал-мүлкү да Алла Таалага таандык. Анын жоопкерчилиги Жараткандын мал-мүлкүн өз ордуна туура пайдаланып, башкаларга жардам берүү болсо да, кудум байлыктын өз ээсиндей башкаларга жардам берсе милдет кылып, өзүн жогору көрүү дартын жуктуруп алган. Бул кандай гана акмактык, эсин жоготкондук! Не деген оор бактысыздык!

Алла Таала ага байлык берген. Албетте, бул байлыкта башкалардын да акысы бар. Бул адам болсо, сараңдык кылып, колунан бир нерсе чыгаргысы келбейт. Чыгарса да артынан милдет кылып, мен мындай жардам берип жатам деп мактанат. Берген соң артынан милдет кылып текке кеткен садакадан, бербесе да жылуу сөз айткан дагы жакшыраак экендиги Куранда айтылган:

*«Жылуу сөз жана кечиримдүүлүк, артынан иренжитүү ээрчип келген садакадан жакшы».*⁴⁵⁹

Хадистеги «маннаан» деген сөз – зыкым, сараң адамдарды да билдирет. Сараңдык – Алладан, бейиштен жана башка адамдардан алыстатып, тозокко жакындатат. Пайгамбарыбыз бир хадисинде сараң адам тууралуу мындай деген: *«Сараң адам – Алладан алыс, бейиштен алыс, адамдардан алыс. Тозокко жакын».*⁴⁶⁰

459. Бакара сүрөсү, 2/263.

460. Тирмизий, бирр 40; Табараний, ал-Муъжамул-аусат 3/27.

Кылыгына жазасы төп келген

Хадисте сөз өнөрүнүн эрежелериндеги «*Лаффу нашири мураттаб*» (жыйнак сөздү тизмектеп баяндоо) ыкмасы колдонулган. Ошондуктан, «*Алла аларга карабайт*» деген сүйлөм менен «*маннаан*» деген сөз айкалышкан. Анткени алар экөө тең ортоңку катарда. Биринчи жана акыркы сүйлөмдөр да өз ара бири-бири менен айкалышып келген. Демек, бул хадистен мындайча маани келип чыгышы да мүмкүн: милдеткор, сараң адамдар бул дүйнөдө башкаларга мээрим назарын салып карабай, башкалардын кыйынчылыгы менен иши болбой, кээде анча-мынча берген садакаларына милдет кылып сообун текке кетиргени сыяктуу, акыретте да дал ошол кылыктарына төп келген жазага дуушар болушат, Жараткандан өздөрү башкаларга жасаган мамилени көрүшөт.

Чоңсунуп, текеберчилик менен бой көтөрө баскан, этектерин сүйрөгөн, башкаларды өзүнөн төмөн көрүп, алар менен жылуу маанайда сүйлөшүүнү каалабаган адамдар да, акыретте Алла Тааланын алар менен сүйлөшпөй тургандыгын жакшы билиши керек жана мындай оор жазага жетелеген жолдон алыстоолору керек.

Демейки ар кандай убакыттарда деле анткорлук кылуу туура эместигине карабай, жалганчылык менен, бул дүйнөлүк майда-барат пайданы гана көздөп касам ичип, соодасын жүргүзгүсү келген адамдарга да Жараткандын туңгуюк караңгылыкка батырган оор жазасы даяр: «*аларды тазартпайт*».

Үчүнчү топтогулар болсо «*жалган касам ичип, соодасын жүргүзгөн адамдар*». Эми эле айтып өткөнүбүздөй, булар соода-сатыкта пайда көрүүнү көздөп, жалганчылык кылышат. Жалган касам менен элди алдап пайда табабыз деп ойлошот. Оор жазага дуушар боло тургандардын үчүнчү тобу дал ушулар.

Алла Элчисинин «Жавамиул-калим» (учкул, таамай сөздөрүнө) карасаңыздар, «Алла Элчиси эң туура айтат!» дегенге аргасыз болосуздар. Ар бир хадистин артынан ушундай деп айтууга милдеттүүбүз. Анын ар бир сөзү бизге «Мухаммадун расуулуллах» дегизет.

13. Тил балээси жана абийирдүүлүк

Имам Бухарийдин «Сахих» жыйнагында риваят кылынган бир хадисте Пайгамбарыбыз мындай дейт:

*«Кимде-ким мага эки жаагынын ортосундагы жана эки бутунун ортосундагы нерсеге кепилдик берсе, мен ага бейиш үчүн кепилдик берем».*⁴⁶¹

Бул Алла Элчисинин сөзү. Ал эмнеге кепилдик берүүнү, эмнеге бербөөнү эң жакшы билет. Демек, Ал бейишке кепилдик берип жатса, сөзсүз кепил болот. Ал бир тууганым деп бооруна кыскан сахаба Усман бин Мазун тууралуу жубайларынын бири: «Бейиш кушу болуп учуп кеттиң» деген кезде, «Мен Алланын Элчиси болсом да, аны билбейм, сен кайдан анын бейишке кеткенин билмек элең?» деген болчу.⁴⁶²

Демек, оозуна жана уят жерине ээ боло алам деп сөз берген жана берген убадасында бекем тура алган адамга Алла Элчиси бейишти убада берген учурунда, эч качан өз оюнан чыгарып эле айта салбаган. Сөзсүз түрдө бул тууралуу Жараткандын билдиргенине таянып ушундайча убада кылгандыгы анык.

Деги эле, Ал Жараткандын алдында өз оюна келгендин баарын эч качан айта бербейт. Мындай кылышы да мүмкүн эмес. Ал мындай кемчиликке жол бербеген улуу Пайгамбар. Ошондуктан, Анын айткан ар бир сөзү акыйкат, чындык. Убадалары да кези келгенде толук жүзөгө ашат.

Эгерде сен эки жаагыңдын ортосундагы тилиңди башкара билсең жана эки саныңдын ортосун абийирдүү сактап, адал жашай билсең, анда мен толук ишеним менен муну айта алам: акыретте тозок кызматкерлери болгон Забаний периштелер сени тозокко карай сүйрөп жөнөсө да, үнүңдүн барынча кыйкырып, «Пайгамбарым мага кепилдик берген!» деп айта аласың. Сенин үнүң чыгаары менен Мухаммед Мустафанын шапааты жана кепилдиги сени дароо куткарып калат.

461. Бухарий, рикак 23.

462. Бухарий, жанаиз 3; Ахмад бин Ханбал, ал- Муснад 1/237, 6/436; Табараний , ал-Муъжамул-кабийр, 5/139;9/37.

Сүйлөө да Алланын сыйы

Тегинде, адамдын оозу сүйлөө жөндөмү тартууланган, ченемсиз сыйлуу, өтө кымбаттуу мүчө. Бирок мындай кымбат мүчөнү жаман нерселерге колдонгон адамга ал чоң балээ-кырсыктарды алып келген, адамды кыйраткан зыяндуу нерсеге айланат.

Бул ооз менен адам баласы Алла Тааланы мактап – даңазалайт. Бул ооз менен жакшылыкка буйруп, жамандыктан тыят. Адам оозу менен аалам китебин жана анын котормосу болуп саналган Куран Каримди окуйт. Алланын аяттарын ушул оозу менен көркөм окуп, башкаларга да жеткизет. Кээде ыймансыз адамды да ушул оозу менен сүйлөп, ыйманга келтирет жана мунусу менен үстүндө Күн чыгып-баткан бардык нерседен да жакшы иш кылган болуп саналат. Дагы айтсак, адам баласы ушул оозу менен эң бийик даражаларга чыгып, Аллага жакын чынчылдардын катарынан орун алат.

Бирок ушул эле ооз адамдын башына балээлерди да алып келиши мүмкүн. Каапырлык жана каапырлыкка тиешелүү бардык жаман сөздөргө ооз колдонулат. Аллага жана Анын улуу Пайгамбарына тил тийгизип сөккөндөр бул жийиркеничтүү күнөөнү оозу аркылуу жасашат. Калпычылык, ушакчылык, жалаакорлук дал ушул ооз менен жасалат. Адам оозу аркылуу Мусайламанын жалганчылык оруна тыгылат...

Алла Элчиси бир ооз сөзү менен дал ушул ооз маселесине көңүл бурдурган... мында дагы айтыла элек жүздөгөн сырлар, акыйкаттар жатат. *«Оозду туура нерселерге колдонсоңор эле, бейишке кирчңөргө убада берем»* дейт Алла Элчиси. Бул *«Жаагыңарды бекем жаап, бир четте олтура бергиле»* дегенди билдирбейт. Тескерисинче, оозго келгенди айта бербей, орду менен туура сөздөргө гана колдонуу керек деген сөз.

Сөз адаби

Алла Элчиси уяттуу жердин атын атабастан, анын ордуна «эки сандын арасы» деген сөздү колдонгон. Бул Анын эбегейсиз улуу адеп-ахлагынын белгиси. Ал керек болсо, биз үчүн демейки жөп жөнөкөй туюлган нерселер тууралуу сөз кылган

кездеринде да, өзүнө гана таандык бийик адептүүлүгүн көрсөтө билгендиктен, кээ бирөөбүзгө орой билинген нерселер дагы сүйкүмдүү болуп чыга келет. Ал – адеп-ахлагы, кулк-мүнөзү жана жүрүм-туруму жагынан бүтүндөй көркөмдүккө бөлөнүп жаратылган улуу инсан.

Мына караңыз, адамдар бар жерде тикелей атын атоо уят болуп саналган мүчөнү айтууга туура келгенде да, Алла Элчиси өзүнө таандык көркөм адеби менен ал мүчөнү «эки сандын арасы» деп баяндаган.

Эки сан арасы

Эки сандын арасы өтө маанилүү. Азирети Адамдын бейиштен чыгарылуусуна себеп болгон тыюу салынган жемиш да буга байланыштуу түрдө анын алдына чыккан. Бул жерде ал туурасындагы аяттарды кеңири баяндап, түшүндүрүү иши башка тема болгондуктан, ал жөнүндө токтолбойбуз. Бирок эки сандын арасы тууралуу маселенин маанилүүлүгүн белгилеп, ушунчасын гана айта кетебиз.

Урпактар ушул жол менен улангандай эле, зина, уятсыз жоруктар, урпактардын бузулушу да дал ушул жолго байланыштуу. Анткени ал жол жаманга колдонулган себеп менен ата-тек билинбей бири-бирине аралашып, мыйзам системалары аркылуу корголууга тийиштүү эң зарыл маселелер ойрон болот.

Ким кимдин атасы? Ким кимге мурасын калтырат? Ким кимден акысын талап кылат? Үй-бүлө кандайча сакталып, улут кантип улут болуп тура алат? Бул жана башка көптөгөн суроолор тек гана эки сандын арасынын абийирдүүлүгүнө байланыштуу. Биймандуу, абийирдүү адамдар жана ушул адамдардан куралган коом жана өлкөлөр өздүк касиеттерин сыймыктуулук менен кыяматка дейре коргой алат. Ал эми зина жана уятсыздыктын кара баткагына сорулган адамдар жана улуттардын куйругун кум басып, бүтүндөй урпактарынын келечегин жоготушат.

Бардык нерселерде болгонундай эле, бул маселеде да адалдык чөйрөсү кенен жана адамдын жыргалчылыгына жетип ашат. Бул жактан арамга кадам шилтөөнүн эч бир зарылчылыгы жок.

Адамдын жыныстык талабы ак никелүү жубай болуп жашоо жолу менен толук канааттанат. Бул жагынан арам жолго түшүүнүн зарылчылыгы жок. Ошон үчүн Алла Элчиси: *«Үйлөнгүлө, урпагыңар көбөйсүн. Мен силердин көптүгүңөр менен башка элдер алдында сыймыктанам»* деген.⁴⁶³

Алла Элчиси башка элдердин алдында өз үммөтүнүн көптүгү менен сыймыктанарын айтууда. Анын үммөтү ушунчалык көп болот дейсиз, башкалары алардын алдында бир ууч эле болуп калат. Үммөттүн ушунчалык көбөйүүсү да эки сандын арасына байланыштуу. Башкача айтканда, ушул жол менен гана урпактар көбөйөт. Ата-теги бузулгандар да, тектүү таза адамдар да түгөлдөй ушул жол менен жарык дүйнөгө келет. Демек, ал жер карама-каршы эки нерсеге ачык эгин талаасы сыяктуу...

Адамдын ушул маселеде адал жол менен гана жүрүүсү аны сөзсүз чоң соопторго ээ кылат. Алла Элчиси сахабаларына ушундай мааниде сөз кылган кезде, сахабалардын кантип мындай болот деп таң кала берген суроолоруна Алла Элчиси жылмая карап мындайча жооп берген: *«Эгерде арам жол менен кчнөө ишке барган болсо, кчнөө жазылбасы? Дал ошол сыяктуу, адал ишке да сооп жазылат»*.⁴⁶⁴

Арамдан алыс болуу – важиб. Ал эми адал жол менен жубайлык мамиледе болуу да дал ошол важибтин сообуна ээ кылат.

Сырттан караганда, адамдарга уяттуу болуп сезилген бул маселе, Пайгамбарлардын да башынан өткөн иш экендигин унутпайлы. Эгерде азирети Адамга бул адамдык талап берилбеген болсо, ааламдын асыл Сыймыгы болгон Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) кантип бул дүйнөгө келмек? Демек, бейиштеги тыюу салынган жемиштен келип чыккан бардык нерселердин акыркы максаты, түпкү себеби – Пайгамбарыбыздын дүйнөгө келүүсү болуп саналат...

463. Абдурраззак, ал-Мусаннаф, 6/173.

464. Муслим, закят53; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/167-168.

«Эгерде азирети Адам ошол тыюу салынган жемишке колун узаткандыгы менен Мухаммед алейхиссаламдын бул дүйнөгө келчүсүнүн бири-бирине байланыштуу экендигин билген болсо, жемиш тургай ошол даракты түбү менен кошо омкоруп жеп алмак» деген сөздү атактуу бир аалымы-быздан уккан элем...

Олуялык даражасына тикелей көтөрүлүчү

Бул жерден өзгөчө бир маселеге назарыңыздарды бургум келет. Алла Элчиси эки жаактын жана эки сандын арасына кепилдик берген адамга бейишти убада кылган. Бейиш менен көзү тирүүсүндө сүйүнчүлөнгөн улуу сахабалар бизге белгилүү. Демек, алардан башка дагы кээ бир адамдар кол жеткизген бийик даражалары жана Алла Таалага жакындыктары аркылуу бейишке кепилдик ала алышат. Бул эң оболу, оозго жана эки сан арасына толук ээ болуунун өтө кыйындыгына байланыштуу. Бирок бул такыр эле колдон келбес иш да эмес. Анткени адам боюн дене кумары дүрбөлөңгө салып, ээ-жаа бербей күчөп турган кезде, ал тургай адамдын эрки термелип, эң жаман күнөөлөргө жол ачык болуп турган учурда, Жараткандын урматы үчүн Андан айбыгып өзүн тизгиндей билүү ушунчалык маанилүү болгондуктан, муну менен адам тикелей олуялык бийиктикке көтөрүлүшү мүмкүн. Мындай ишке кол жеткизе алган адам албетте, Алла Элчисинин кепилдигине ээ болуп, бейишке карай көкөлөй алат.

Ооба, муну дагы баса белгилеп айтар элем: азоолонгон напсисин жүгөндөй алган, ар түрдүү күнөөлөргө жол ачык турган кезде напсисин башкара билип, күнөөлөргө кадам шилтебеген, сабырдуулук менен өзүн таза сактай билген адам – башкалардын жылдар бою башын саждадан көтөрбөй ибадат кылуу аркылуу жеткен руханий бийиктигине бир заматтын ичинде жетип коюшу мүмкүн. Дагы бирөөлөрдүн ар түнү таң атканча уктабастан окуган миң ирекет намазынан тапкан сооп жана даражаны андай адам көз ирмемде таба алышы мүмкүн. Бул абалда, олуялыктын туу чокусун тикелей көтөрүлө алат. Бул айтылгандарды, нафил намаз жана нафил орозолорго өтө көңүл бурбаса деле болот деп түшүнбөш керек.

Булар Алла Таалага жакындаткан өтө зарыл ибадаттар жана ар дайым керектүү. Биз болгону адамды адамдык бийиктикке көтөрүүчү маанилүү аргалардын бири тууралуу эскертүүнү көздөдүк.

Жараткандан тилегенибиз: бизге адамдык өңүттөн бешон кишинин руханий күч-кубатын берсин жана адамды адамдык бийиктиктин туу чокуларына көтөрүүчү маанилүү нерселерине эгедер кылсын! Бирок андай өзгөчөлүктү ар түрдүү туура эмес иштерге колдонуудан да сактасын...

Адамдын күнөөлөргө умтулган напсиси менен, күнөөлөргө кеңири шарт түзүп берилген жерлерде өзүн тизгиндеп ар дайым тазалыгын сактоосу өтө зарыл. Ооба, «кыйынчылык тартпай, жыргал жок» деген эрежеге ылайык, адам сабырдуулук аркылуу кыйынчылыкты канчалык жеңе алса, ошого жараша жакшылык көрүп, кооптуу абалга канчалык каршы тура алса, даражасы ошончолук бийик көтөрүлөт. Коркунучтуу күнөөлөр бар жерде канчалык жакшы боло алсаңыз, түпсүз аңгектин кырында канчалык өзүңүздү кармай билсеңиз, ийгиликтериңиз үчүн да ошончолук сыйлыкка ээ боло аласыз.

Дагы бир аз ачыктай түшөлү:

Алла Таала сиздин жаралышыңыз менен бирге эле, жинденүү, кек, өчүгүү, кумар сыяктуу кээ бир зыяндуу нерселерди кошо жараткан. Бирок булардын эч бирөөсү эч качан сизге бийлик кыла албайт. Сиз аларды ар дайым бекем эркиңиз менен башкара аласыз. Аларды ушундайча башкарып, тизгиндей билүү аркылуу сиз эрктүү жана руханияты соо адам болуп жашайсыз. Парз жана сүннөттөрдү толук аткарып, жүрөк менен рухтун жашоо даражалары менен улам жогору карай бийиктеп, тозокко алып баруучу жолдордун суктандыраар сулуулуктарына бөгөлүп калбастан, бейиш жолунун кыйынчылыктарына чыдап, Жараткандын жарамдуу кулу болууга аракет жасагансыз... Күндөрдүн биринде карасаңыз эле, пайгамбарлар, чынчылдар, шейиттер менен бирге, ошолордун даражасында жүрүп калгансыз.

Менимче, акыр заманда, азыркы миндеген азгырыктардын ичинде акыйкат динибизди коргоого аттанышкан бул экинчи тирилиштин куттуу жамаатына Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) толук ыраазычылыгы менен назар салып жаткандыгынын сыры да дал ушунда... Жашоонун кара куюну адамдарды күнүмдүк ар кандай нерселерге карай оп тартып турган учурда, ыймандуулугун бекем сактап, ислам жолунда сабырдуулук менен кызмат кылышкан адамдар чындыгында сахабалар менен бирдей даражада десек жаңылбайбыз. Сахабалар – Алла Элчисинин жолдоштору болсо, булар ошол сахабалардын боордоштору. Анткени Пайгамбарыбыз кылымдар өткөн соң келе турган ушул адамдарга өзү жашап турган доордо эле сагынычын билдирип: *«Боордошторума салам!»*⁴⁶⁵ деген болчу.

Ооба, Алла Элчиси бардык кылымдагылар менен бирге, өзгөчө ушул кылымдагы адамдарга: *«Ким оозун жана эки сан арасын жакшы сактоого убада берсе, анын бейишке кирүүсүнө мен кепилмин»* деп тургансыйт. Бул сөз бейишке айрыкча умтулуп, жан-дили менен талпынып жаткан Алла жана Анын Элчисине жолугууга ашык болгон адамдарга карата айтылган. Алар да Алла Элчисинин ушул куш кабарына жараша аракет кылып, Алла кааласа акыркы ийгиликке жетebиз деп катуу кайратка келишкен...

Мынакей, Алла Элчиси ушунчалык кыска сөз менен бейишке алып баруучу жолду даана баяндап, эки ооз гана сөзү менен үлгүлүү адам жана үлгүлүү коомдун портретин тартып койгон. Ушунчалык көп нерсенин баарын кыска гана сүйлөмгө сыйдыра билүү пайгамбарлык кыраакылыгы эмей эмне? Ооба, Ал – теңдешсиз Сөз Султаны, ошондуктан, Анын сөздөрү «жавамиул-калим» деп аталат.

14. Каталыктарды жууп, даражаларды көтөргөн амалдар

Муслимдин баяндоосундагы дагы бир хадисте Алла Элчиси мындай дейт: *«Алла каталыктарыңарды өчүрүп, силер-*

465. Муслим, тахрат 39; Насай, тахрат 110; Ибн Мааж, зухд 36.

ди бийик даражаларга көтөрүлсүнө себеп болчу маанилүү нерсени айтайынбы? Сахабалар: «Ооба, айтыңыз, Алланын Элчиси!» дешти. Ал мындай деди: кыйынчылыктарга карабастан, кемчиликсиз даарат алуу; мечиттерге көп барып-келүү; намаздан соң кийинки намазды кытүү. (Чек арада кызматта тургандай) Жараткан менен тыгыз байланыш куруу деген ушул». ⁴⁶⁶

Эми биз колубуздан келишинче бул каухар сөздөрдү чечмелеп көрөлү:

Оболу, Алла Элчиси сөзүнүн башында эле угуучуларынын көңүлүн аларга суроо коюу аркылуу маанилүү нерсеге бурган. Анткени ал нерселерди ыкластуулук менен көңүл көө аткарууга туура келет. Кээ бир иштерди адам уктап же үргүлөп турган абалында да кыла бериши мүмкүн. Мисалы, үргүлөп туруп ушак сөз айтса, балким максатсыз оозунан чыккан сөздөрү үчүн жоопко тартылбастыр. Ал эми хадисте айтылган иштерди аткаруу үчүн толук ойгоо болуу шарт. Ошондуктан, алардын өтө маанилүүлүгү эскертилген.

Хадистеги «каталыктар» деген сөзгө да басым жасалышы керек. Ар бир адам каталык өткөрөт. Ал тургай, каталыгым жок деген адам эң чоң каталык өткөргөн болуп саналат. Такыр каталык өткөрбөстүк – пайгамбарларга гана таандык өзгөчөлүк. *«Ар бир адам каталык өткөрөт, каталык өткөргөндөрдүн эң жакшысы – тообо кылуучулар».* ⁴⁶⁷

Алла Элчиси өз сөзүндө адамды тозокко карай түрткөн каталыктардан кантип арылуунун аргасын айтып берген.

Каталыктардан арылуу гана жетиштүү эмес, адамдын улам барган сайын даражалардан даражаларга көтөрүлүп, бейишке карай жакындап баруусу өтө маанилүү. Тегинде, каталыктын өчүрүлүшү да анын даражасынын бир тепкич жогору көтөрүлгөнү деген сөз. Башка жакшы амалдарды аткаруу менен да ар тараптан жетиле берет. Ушундайча, адам өзүнүн оң жана терс иш-аракеттери аркылуу нурдуу тепкичтердин үс-

466. Муслим, тахарат 41; Тирмизий, тахарат 39.

467. Тирмизий, кыяма 49; Ибн Маажжа, зухд 30.

түндө ар дайым чексиздикке карай сызылып кете берет. Менимче, Жаратканды таанып-билүүнүн чексиз деңизине карай кайык сүрүү деген ушул болсо керек...

Бул амалдардын биринчиси – эң кыйын шарттарда даарат алуу. Ушундай кезде да даарат толук, кемчиликсиз болууга тийиш. Чыкыроон сууктарда, карлуу-жамгырлуу күн жана түндөрдө, кээде суу даарат алгыс абалга келген учурларда демейкидей толук даарат алуу деген сөз...

Экинчиси, мечиттерге ар дайым каттоо менен өмүрдү өткөрүү. Мындай өткөрүлгөн өмүр бир күнү чирип топуракка көмүлсө да акыретте кайрадан көктөп чыгып, бейиш мөмөсүн берген куттуу дарактай. Алыс болсо да мечиттерге тынбай каттоо жана буттарды мечиттен алыстатпоо – маанилүү иштердин экинчиси.

Намаз – негизги максат

Үчүнчүсү, бир намазды окуп бүткөн соң, андан кийинки намазды сагына күтүү. Бул дагы бир хадисте айтылгандай⁴⁶⁸, жүрөктүн мечиттерге байлануусу деген сөз.

Намаз – жан жыргалы, рухтун саякаты. Ар бир адамдын кандайдыр бир нерсеге карата ашыкча кызыгуусу, кумары жана сүйүүсү болот. Алла Элчиси болсо, намазга карата ушунчалык кумарлуу, сүйүүсү күчтүү эле.⁴⁶⁹

Ошондуктан, Пайгамбарыбыз ар намаз убакты келери менен азанчы Билалга: «*Билал, бизди ырахатка бөлө*» - дээр эле.⁴⁷⁰ Ошондой эле: «*Намаз – көз карегимдей (эң кубанычтуу нерсем) кылынды*» - деген.⁴⁷¹

Менимче, биз бейишке кирээр кезибизде кандай кубансак, Пайгамбарыбыз ар бир намазга тураарда дал ошондой кубанган. Ошондуктан, бир намазды окуп бүткөн соң, кийинки намазды өзгөчө сагыныч жана кубаныч сезими менен күткөн.

468. Бухарий, азан 36; Муслим, закят 91.

469. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр 12/84; Дайламий, Муснад, 1/172.

470. Абу Дауд, адаб 78; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/364, 371.

471. Насайи, ишратун-ниса 1; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/199.

Хадисте үч түрдүү нерсе айтылган болсо да, жакшылап карасак, бул үч нерсенин бир гана намазга байланыштуу экендиги дароо билинет.

Намаз – адамдын жашоосунда аркы учу миражга туташкан, ошондой эле, адамды жашоо акыйкаттарын карай жетелеп, эң сонун эскертүү берип турган маанилүү ибадат. Ошондуктан, намаз мусулмандын миражы болуп саналат.

Намаз – диндин тиреги.⁴⁷² Дин кемесин намаз токтоосуз жүргүзүп турат. Эгерде намаз болбосо, дин көпкө турбас эле. Намаз тикелей эскертүүчү болгон сыяктуу эле, намазды окуганда да өтө көңүл коюп окуу керек. Башкача айтканда, намаз окуган адам жүрөгүнө жана аң-сезимине башка бардык алагды кылган нерселерди жолотпостон окуусу зарыл. Ошондуктан, даараты кыстап турган абалда намазга туруу туура эмес.⁴⁷³ Ооба, адамдын ой-кыялы башка нерселер менен алагды болуп турганда намазды баштабаган оң. Анткени, мындай абалда адамдын ой-кыялы экиге бөлүнүп, намаздагы эң маанилүү нерселер жүзөгө ашпай, чала калат. Айрыкча, намазды мындай алабармандатып окуу – намазга акаарат келтирүү менен барабар. Анткени, намазды эптеп эле окуй сала тургандай ал демейки жөнөкөй нерселерден эмес. Ал – дароо кутулалы деп эмес, бизге ар дайым шооласын чачсын деген ыкластуулук негизинен бар болуп турат.

Намазга даярдык

Дагы бир тараптан, намаз окуу үчүн ыкластуулук менен жасалган намаздын алдындагы бардык даярдык иштери адамды намаз окуп жаткандагыдай эле соопко ээ кылат. Ошол себептен оболу арылууга тийиш болгон нерселерден толук арылып, анан бир гана ибадат үчүн даяр болгон абалда, намаздын ичинде көңүл алаксытсаар бардык таасирлерден тазаланып, намазды баштайт. Ошондо гана намазга чейинки бардык аракет да намаз окуган адамды соопко ээ кылат. Анткени, ал берилүү менен, ыкластуулук менен намаз окуунуну

472. Байхакий, Шуабул-ийман, 3/39.

473. Тирмизий, тахарат 108; Ибн Мааж, тахарат 114.

ниет кылган. Мусулмандын ниети – амалынан жакшы.⁴⁷⁴ Бул жерде маанилүү бир нерсе бар: башкалар зарыл ишин ошол ишти бүтүрүү үчүн гана жасайт. Ал эми мусулман адам болсо, даарат жайга барганы үчүн да сооп табат. Ооба, мусулман адам истинжа жана истибраларында дагы соопко ээ болот.

Тегинде, даарат ушатуу жана даарат алуу адамдын руханий жактан намазга даяр болуусу үчүн өтө маанилүү. Даарат алган учурда айрым дене мүчөлөрү жуулушу менен денедегі энергиялык агымдардын жандуу алмашуусунан тартып, илимпоздордун ар кандай түшүндүрүүлөрүнө дейре далай сырлар дааратта катылып жатат. Түпкүлүгүндө мусулман адам даарат алган кезинде ушул сыяктуу сырларды оюна келтирип да койбойт. Ал дааратты эмне максатта алса, ошону гана ойлойт. Анын эң башкысы – намаз окуу.

Даарат алууга даярдануу – намазга көңүл бурууга биринчи эскерткич болсо, даарат алуу экинчи эскерткич. Анан азан айтылат, бул үчүнчүсү. Даарат алып жатканда, даарат алып бүткөндө сүннөт катары ашкан суудан татыган учурда жана дубаларды окуу сыяктуу сүннөттөрдү аткарганда, ушулардын бардыгы менен мусулман адам руханий жактан чыңалууга ээ болот. Артынан эле сүннөт намаздарды окууну буга кошкондо, адам парз намазды окууга толук даяр абалга келет.

Намаз учурунда ойдо намаз гана болот. Тээ башында эле мунаралардан жаңырган кереметтүү азан үнү руханий чыңалуубузду күчүнө киргизип, Алла Тааланын улуулугун жандилибиздин тереңинде сезе баштайбыз. Намаз окуу үчүн мечитти көздөй баратканда кадамдарыбыз олуттуу болгону менен, демейкиге караганда зыпылдап калат... ушундайча аркы ааламдан келген чакырууга ээрчип бараткансып, азан менен бирге термелген ритмибиз тездеп барат. Азандын кереметтүү жаңырыгы абага сиңип эрип баратканда, биздин да жан дүйнөбүз, рухубуз аны менен кошо эрип бараткандай болот. Анан мечитке кирип нафил намазга турабыз. Бул да бир өңүттөн караганда, парз намазга толук даяр болууга

474. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 6/185.

шарт түзүп, биз Жаратканыбызга нафил намазыбыз аркылуу мындай деп тургансыйбыз: Аллам, ар дайым Өзүңө гана жүзүмдү буруп, издегенимди Өзүңдөн тапсам экен... Сени көрүп, Сени угайын... Жүрөгүм Өзүң үчүн гана согуп турсун... Анткени Өзүңдөн башкага жүздөнүү, Өзүңдөн башкага кароо, башка нерселер менен алектенүү дегендин баары артыкбаш, бош нерселер. Менин андай артык баш, куру нерселер менен ишим жок, азыр эң маанилүү нерсеге киришип жатамын...

Нафил намазда ушундайча руханий чыңалууга жетип, парз намазды берилүү менен окуй баштоого тырышуу, аң-сезимди парз намаз үчүн гана бир багытка топтоо өтө зарыл.

Даарат алуу өзүнүн таасирин көрсөттү. Азан да таасирин көрсөттү... Эми нафил намаз менен үчүнчү кадамды да бастык... Мына ушул кезде толук ыклас менен Алла Тааланы улуктаган муаззин (азанчы) ордуна туруп, уккулуктуу үнү менен обонун келтире каамат айтканда, бул биздин толкундоолорубузду, руханий чыңалуубузду туу чокуга жеткирген эң акыркы бир тамчы таасир болуп калат...

Ушул жерге келген кезде да жан дүйнөдө толкундануу көрүлбөсө, Алла Таалага толук берилүү сезилбесе, анда адам сөзсүз кандайдыр бир кемчилик кеткендиги анык.

Муаззиндин каамат айтуусу – Алладан башка адамды алагды кылган бардык нерсени акыркы жолу токмок менен тарс эттире жалпайта чапканга барабар. Муну менен мусулман адам бардык артык баш ой-кыялдан арылып, «Аллаху акбар!» деп намазга турат. Анан рукууларында жана саждаларында да бул сөздү кайталайт. Ушундайча намаздагы ар бир кыймыл-аракети менен Жараткандын улуулугун жана өзүнүн муктаждыгын жарыялап: *«Оо, Жараткан Эгем, Сен гана улуусуң, мен алсызмын»* дегенде, улуулук өз маанисин таап, алсыз пенде Анын алдында толук кулчулугун сезип турат. Намазды намаздай окуу деген ушул.

Адам намазы аркылуу Алла Таалага жетет... Жеткенде да кандай, Мухаммед Мустафанын миражда Алла Тааланын

алдында туруп берген саламын «Аттахиyyатта» тикелей Жараткандын Өзүнө жолдоп, ошол саламды кайталап айтат.

Каталыктардан арылуу

Хадисте адамдын кетирген каталыктарынын өчүрүлүүсү тууралуу сөз бар. Арабча тексттеги «йамху» деген сөз, жазылган нерсенин өчүрүлүшүн билдирет. Демек, каталык өткөрүү – адамдын жаратылышында үрөн сыяктуу бар нерсе. Адам бул каталык өткөрүү үрөнүн же бүрдөтүп өстүрөт, же болбосо өсүп-өнүүсүнө жол бербейт. Алла Элчиси айткан нерселер аткарылса, Алла Таала баш көтөргөн каталыктарды өчүрүп жок кылып, жамандыкка жардам берген жөндөмдү жакшылык жөндөмүнө айлантат.

Алла Тааланын Курандагы бул сөзүндө да дал ошол акыйкат билдирилген: *«Алла Өзү каалаганын өчүрүп жок кылат, (каалаганын) орнотуп бекемдейт. Бардык китептердин башаты анын даргөйчүндө»*.⁴⁷⁵

Каталык кетирүү адам табияты менен кошо жаратылган жана ар бир адам үчүн өзүнчө маанилүү нерсе болгондуктан, каталыктардын тазалануусу жана өчүрүлүп туруусу ар бир адамга тиешеси бар иш.

Ар бир адам каталык кетирет. Ал тургай кээ бирөөлөр өмүр бою каталыктардан арыла албай, адашып жашашы да мүмкүн. Бирок каталыктар өчүрүлүп жок кылынып, алардын ордуна эң жакшы нерселер жазылышынын ар дайым, ар бир адам үчүн мүмкүндүгү бар. Дал ушундай ийгиликке жетүүнүн жолдорунун бири – эң кыйын учурларда да сабырдуулук менен толук даарат алуу. Экинчиси – ар дайым жүрөктүн мечиттерге талшынуусу жана мечиттерге көп каттап туруу, жашоодогу бардык иштерим жакшылыкка айлансын деген ниетте, мечиттен чыкканда да кайра келүүнү максат кылуу. Үчүнчүсү болсо – намаз окуп бүткөн соң, кийинки намаз убакты келсе экен деп күтүү. Мына ушулар каталыктарды да өчүрүп жок кылат, Алланын алдындагы адамдын даражаларын барган сайын жогору көтөрө берет.

475. Раад сүрөсү, 13/39.

Рыбат (Алла менен тыгыз байланышта болуу)

Алла Элчиси жогоруда баяндалган иштердин нагыз «Рыбат» экендигин үч жолу кайталап айткан.

«Рыбат» деген сөз, түпкүлүгүндө материалдык жана руханий жактардан мол берекелерге жетүүнү билдиргендей эле, түрдүү жамандыктар келүүсү мүмкүн болгон нерселерге карата ар дайым кыраакы болуу жана даяр туруу деген мааниде. Ошондой эле, бир нерсе менен тыгыз байланышта болуу – бир нерсеге өзүн арноо деген мааниси да бар. Кооптуу абалдын алдын алуу үчүн күзөттө туруп, өз милдетине берилген аскерди да «Мурабыт» (Рыбат каарманы) деп атап келишкен. «Мурабыттын» көптүк түрү «Мурабытуун» болуп айтылат. Илгери бир замандарда ушундай аталыштагы өлкө да курулгандыгы тарыхтан белгилүү.

Куран Карим мына бул аятында бизге Рабытада болууну буюрган: «Оо, ыймандуулар! Сабырдуу болгула, бекем тургула, кыраакы жана даяр тургула! Алладан айбыккыла, ошондо ийгиликке жетесиңер».⁴⁷⁶ Дагы бир аятта, башка бир өңүттөн Рыбатка байланыштуу мындайча буйрулган: «Аларга (душмандарга) каршы колуңардан келишинче күч-кубат жана атчандарды даяр кармагыла».⁴⁷⁷ «Рыбаттын» бир нерсеге өзүн арноо, толук берилүү деген маанисине ылайык, дааратты толук алып, мечиттерге ат тезегин кургатпай каттап турган жана ар дайым жүрөгү мечит деп согуп, мечитке байланган абалда башка жумуштарын жасаган адам – өзүн Алла Тааланын жолуна арнаган болуп саналат.

Дагы бир тараптан, Пайгамбарыбыз бул сөздөрүндө сөз өнөрүндөгү «Жинас» (көп маанилүү сөздөн пайдалануу) ыкмасын колдонуу менен мындай демекчи болгон: Рыбат – түпкүлүгүндө аскерлердин душманга каршы өз өлкөсүнүн чектерин коргоого өзүн арнагандыгы. Сырткы душмандарга каршы мыкты даярдыкта туруу жана алардан коркунуч келиши мүмкүн болгон жерлерди жакшылап көзөмөлдөөнүн

476. Аалу Имран сүрөсү, 3/200.

477. Анфал сүрөсү, 8/60.

өзү Рыбат болуп эсептелгендей эле, адамдын шайтан жана напси деп аталган душмандарга каршы күрөшүүсү да өтө маанилүү. Белгилүү жактардан, бул күрөш берки жихаддан да улуу. Адам баласы бул эки түрдүү жихадды бирдей аткарууга милдеттүү. Бирөө кичине жихад болсо, дагы бирөө чоң жихад. Көз алдыдагы душман менен бетме-бет келген адам напсисинин алдамчы азгырыктары менен алек болгонго көпчүлүк убакта үлгүрбөй калышы мүмкүн. Тагыраак айтканда, мындай абалдагы адамдын напсисине алдануу мүмкүнчүлүгү азыраак болот. Себеби, анын тулку боюн жихад деген бир гана нерсе ээлеп турган болот. Ал эми, адам демейки абалда жылуу-жумшак ырахаттуулукка көнө түшсө, анын жан дүйнөсүн жаман нерселердин толук ээлеп алуу мүмкүнчүлүгү жогору болот. Ошондуктан, андай жаман нерселерге рухун тапшырбай, аларга каршы күрөшүүсү, алардан коргонуусу, ар дайым сергек болуусу зарыл. Бул да болсо жихад. Бул жихаддын эң күчтүү куралы – намаз. Жихад өз ордуна жараша кээде парз айн, кээде парз кифая болуп саналат. Сырткы жихад менен руханий жихаддын парздык тарабынан да окшоштугу бар. Ошондуктан, Алла Элчиси бир согуштан кайтып келатып: *«Биз кичине жихаддан чоң жихадга кайтып жатабыз»* деген.⁴⁷⁸

Адамдын жүрөгүнүн мечитке байлануусу, башкача айтканда, намазды биринчи орунга коюп жашоосу жана Пайгамбарыбыз билдиргендей намаздан ырахат алуусу, намазга сүйүүсүн арноосу, намазды көз карегиндей жакшы көрүүсү – майданда кыраакылык менен күзөттө турган адамдын ишине тең экендиги билдирилген.

Корутундулап айтсак, хадисте, экөөнүн жүрүм-турум тарабы, бирөөнүн ниет тарабы басымдуураак болгон үч нерсе айтылган. Бул үчөө биригип, адамдын аң-сезимин жана руханиятын таптаза сактайт. *«Жакшылыктар жамандыктарды өчүрүп жок кылат»*,⁴⁷⁹ деген ыйык эрежеге ылайык, булар адамды мурдагы күнөөлөрүнөн арылтып тазартат. Ошондой

478. Байхакий, аз-Зухдул-кабийр, 2/165; Багдадий, Тарихи Багдат, 13/523.

479. Худ сүрөсү, 11/114.

эле, келечекте көрүлүшү мүмкүн болгон каталыктарга каршы ченемсиз руханий күч-кубат менен күрөшүүгө даяр кылат...

Ушул жерден сөз нугун дагы бир куттуу баянга буралы. Эмкиси бир кудсий хадис. (Мааниси Алладан, сөз түзүлүшү Пайгамбарыбыздан болгон хадистердин кудсий хадис деп аталаары баарыбызга белгилүү).

15. Айтып бүткүс сыйлар

Бухарий баяндаган бул хадисте Алла Таала мындай деген: *«Мен жакшы пенделерим үчүн акыретте көз көрүп, кулак укпаган, эч бирөөнүн ой-кыялына да келбеген сонун нерселерди даярдап койдум»*.⁴⁸⁰

Хадисте күтүлбөгөн сонун сыйлыктар тууралуу сөз болууда. Адам аркы дүйнөдө күтпөгөн жерден эч качан күтпөгөн нерселерди көрөт. Куранда бейишке тиешелүү кээ бир сыйлар айтылып өткөн болсо да, алар тек гана бейиштеги адам акылына келбеген кереметтердин белгиси катары, бизге түшүнүктүү тил менен аталышы болуп саналат. Албетте, бул дүйнөдө алардын акыйкат жүзүн түшүнүү мүмкүн эмес.

Ибн Аббас (радиаллаху анху) *«Аларга окшош нерселер берилди»*⁴⁸¹ деген маанидеги аятты тафсир кылып: «Бейиште силер билген нерселердин аты гана бар» деген.⁴⁸² Мисалы, бейиштеги мөмөлөрдү татыганда, даамынан улам *«бул тигиге окшошуп кетет экен»* деп айта алсаңыз да, бирок эч качан сиз айткан нерсенин өзү эмес. Анткени бейиштеги сыйлар да дал бейиштин өзүндөй түбөлүктүүлүккө жаратылгандыктан, бул дүйнөдөгү коон-дарбыздардай жер-жемиштердин дал өзү тиякта бар деп ойлоо маңыроолук...

Бейиш – ойго келбеген сонундардын мекени. Ал жердеги нерселер адамдын оозун ачыра айран-таң калтырган, адамды эстен тандыргыдай абалда эмне кылаарды билбей тандай кактырган сыйларга, керемет-кызыктарга толтура. Айрыкча, бейиште миңдеген жылдар бою сайран куруудан да алда кан-

480. Бухарий, таухид 35; Муслим, жаннат 2-5.

481. Бакара сүрөсү, 2/25.

482. Табарий, Жаамигул-баян, 1/174.

ча артык турган нерсе – көз ирмемге болсо да жолутушуп, Жараткандын жамалына күбө болуу бактысынан өткөн керемет жок. Тагыраак айтканда, мусулмандар бейишке киргенден кийин Жаратканынын жамалына күбө боло алышат. Албетте, Алла Таала үчүн убакыт жана орун деген нерселер жок, Ал мезгил менен мейкиндиктин чектеринен нукура таза, чексиз бийик. Ал тургай орун – бейиш, убакыт – бейишке таандык убакыт болгон абалда да ошондой. Ооба, жакшы пенделерине Жараткан Өз жамалын көрсөтүү бактысын өзгөчө күтүлбөгөн белек катары тартуулайт.

Хадисте келген жакшы пенделердин сыпаты болгон «салих» деген сөз – ишин айып-кемчиликсиз жасаган дегенди билдирет. «Салихаат» болсо, айып-кемчиликсиз аткарылган иштерге карата айтылат. Жасалган иштердин салихааттын катарына кириши же кирбеши Алла койгон өлчөмдөр менен гана билинет. Башкача айтканда, Алла Таала белгилеген чектердин негизинен намаз кандай окулат, орозо кандай кармалат, зекет кантип берилет, жихад кантип кылынат, руханий дүйнө кандайча башкарылат, абийир деген кандай болот, руханият кантип өсөт, кайрат-эрк кантип курчутулат, аң-сезимдер канткенде өнүгүп-өсөт?... Бул «кандайлардын» баары Алланын өлчөөсү кандай болсо, ошого ылайык бааланат жана чечмеленет. Ушул өңүттөн караганда, адамдын өзүн Алла Таала көрсөткөн нукка салып, ошол боюнча аракеттениши, ар бир иш-аракетин Жараткан жактыргандай аткара билүүгө маани бериши – «Салихаатка» карай ташталган алгачкы кадам болуп эсептелет.

Ооба, кудум бир музыканттын музыкалык аспапты чалаардан мурда жакшылап күүгө келтирип алганындай, сиз дагы Жараткандын алдында жагымдуу чыгып, хорго төп келгидей үн чыгармакчы болсоңуз, анда сөзсүз түрдө өзүңүздү оболу Куранга ылайык келтирип күүлөп алышыңыз керек. Ошондо гана сиздин добушуңузду Жараткан кабыл кылат. Болбосо жүзүңүзгө карап да койбойт! Жараткан Алланын Самий, Басиир (Угуучу, Көрүүчү) деген сыпаттары бар. Ал баарын угуп, баарын көрүп турат. Эгерде үнүңүз Анын талабына төп келбесе, сизге эч качан кулак салбайт да, үнүңүздү угуза албайсыз.

«Салихааттын» дагы бир мааниси – жасалган ар бир ишти Жараткан Өзү көрүп турат дегенди эстен чыгарбастан ыклас менен мыкты бүтүрүү. Ошондуктан, адам колунан келген бардык жакшы иштерди көңүл коюп жасашы зарыл. Анткени жасалган иштердин кайсынысы адамдын тозоктон кутулуусуна себеп болору күн мурунтан белгилүү эмес. Дал ошондуктан, Алла Элчиси мындай деген: «Алладан корк, эч бир жакшы ишти кичине көрбө».⁴⁸³

Айрыкча, сөз болуп жаткан хадисте: «Менин жакшы пенделерим үчүн», деп айтылып жаткандыгы эле, «Салихааттар» пендени Аллага жакындатып, Алланын сүйүктүүсүнө айлантаарын билдирет. Дагы бир кудсий хадисте Алланын сүйүктүү пенделеринин абалы мындайча айтылган: «Пендемди жакшы көрсөм эле, анын угаар кулагы, көрөөр көзү, кармаар колу жана жүрөөр буту боломун!»⁴⁸⁴

Мунун мааниси, пенде «Салихаат» аркылуу Алла Таалага ушунчалык жакын абалга келгендиктен, түгөлдөй Анын сыпаттарынын боёгуна боёлот. Ошондо ал кудум өлүк жуучунун колундагы өлүк дене сыяктуу, ар бир иши Жараткандын тикелей көзөмөлү менен кете берет. Жараткан аны ар дайым акыйкат нугунда гана кармагандыктан, мындан өткөн бактылуулук болбойт. Мындай адамдын акыйкаттан кичине да тескери бурулуп кетүүсү мүмкүн эмес. Анткени ал «менин жакшы пенделерим» деген сыймыктуу даражага кол жеткизген жана мукаррабиндердин катарынан орун алган. Ансыз деле мындай адамдар ар бир тынуусунда: «Аллам, Өзүң колдо! Мен Сенсиз эмне кылам!» - деп жалбарат.

Ал чамасынын жетишинче жакшы иштердин баарын жасайт жана ар бир ишинде бейишке жол издейт. Анткени ал кайсы ишинин куткараарын билбегендиктен, кездешкен бардык жакшы иштерди жасап калат. Жасаган иштеринин баары акыреттеги күтүлбөгөн сый казынасына жөнөп турат жана ал бейишке кирген кезинде ал казынадан көзү көрүп, кулагы укпаган керемет сыйлар болуп алдына чыга келет.

483. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/63; Насайй, ас-Сунанул-кубра, 5/486; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 7/63.

484. Бухарий, рикак 38.

Кээде суусаган итке суу берип, сугарып коюунун да адамдын бейишке кирүүсүнө себепкер боло тургандыгы, кээде болсо бир мышыкты суусуз, ачка коюу тозокко кирүүгө себеп болоору⁴⁸⁵ чындык. Ушул өңүттөн караганыбызда, бейиш жана бейиштеги бардык сыйлар адам күтпөгөн жерден бериле тургандыгын биле алабыз.

Ошондой эле, демейде адамдар көзү көргөн, кулагы уккан жана ой-кыялына элестете алган нерселерди гана биле алат. Ал эми адамдын кудурети чектелүү болгондуктан, адамдын сезүү органдары да белгилүү чектин ичинде иштейт. Мына ошондуктан, бул мүчөлөр менен чектүү нерселерди гана билүүгө болот. Чексиз ааламдагы бейиштин чексиз сый-кереметтерин ушул мүчөлөрүбүз аркылуу билүүгө кудуретибиз жетпейт.

«Акылың кайдан билсин аркы жагын,

Аскар тоо таразага тартылабы!?»...

Андан башка дагы мындай жоромол жасашыбыз мүмкүн: Алла Таала жасалган жакшылыктарга кээде он эсе, кээде жүз эсе, кээде болсо жети жүз, он миң, жүз миң эселеп, ал тургай бир Өзү гана так эсебин билген чексиз соопторду берет. Эч бир пенде өзүнө канчалык сооп жазылганын биле албайт. Акыретте болсо, амалдарынын сооптору сыйлыкка айланып, ой-кыялдарга сыйгыс керемет нерселер болуп алдынан тосуп алганда оозу ачыла таң калат. Ушундайча, үч уктаса түшкө киргис, адам пенденин акылына кирип-чыкпаган сонун нерселерге ээ болот.

Демек, ушунчалык терең акыйкаттарды бир нече сөз менен гана айтып койгон Алла Элчиси, биздин акыл күчүбүздөн ашып түшкөн ушул сөздөрүн алдын ала ойлонуп олтурбастан дароо айта салгандыгы эле, Анын канчалык бийик фатанатка эгедер экендигин далилдеп турат.

16. Бейиш жана тозоктун айланасында

Бухарий менен Муслим риваят кылган бир хадисинде Пайгамбарыбыз мындай деген:

485. Бухарий, мусакат 9; Муслим, салам 151-155.

«Бейиш – напси жактырбаган нерселер менен, тозок – кумарланткан нерселер менен оролгон».⁴⁸⁶

Тозок адамды кумарланткан нерселер менен жабылган, кумарланткан нерселердин түйүнчөгүнө түйүлгөнсүп, ушуларга кызыккандарды өзүнө оп тартып кетет. Ал эми бейиш болсо, сырттан караганда адамга ыңгайсыздай билинген нерселерге, кыйынчылыктарга оролуу. Бардык нерсени материалдык жактан гана баалагандардын көзүнө бейиштин жолдорундагы нерселер эч качан жакшы көрүнбөйт, жакпайт.

Негизинен, бейиш да, тозок да биз үчүн жакшылык. Анкени Туура багыттан адашпай жүрүүдө бирөө алга умтултса, дагы бирөө адаша көрбө деп эскертип турат. Адам бейишке кызыгып, ал жерге кирүү үчүн ар дайым туура нукта аракеттенет. Тозоктун коркунучтуу кабагын көрүп, ага түшүп кетпөөгө аракет жасап, бейишке карай илгерилейт. Ушундайча, ар экөөсү тең биз үчүн жакшылык алып келет.

Бирок улуу Жараткан бейишти да, тозокту да өзүнчө орогучка ороп, анан аларды адамдардын амал базарына сунган. Адам өзүнө берилген каалоо-эрки менен бул экөөнүн бирин тандоосу керек. Каалоосуна жараша, бирөөлөр бактысын таап бейишти сураса, дагы бирөөлөр бетпак болуп тозоктун жолуна түшөт.

Ооба, тозоктун айланасында адамды кумарланткан нерселердин аймагы жатат. Тозок ушулар менен оролгон. Бул алкак сырттан караганда адамды өзүнө магниттей тартып турат. Жеп-ичүү, оонап жата берүү, напсиге майдай жаккан ар нерсеге кол жеткизүү жана дененин ар кыл талаптарын кандыруу сыяктуу адамды өзүнө тарткан бардык нерселер тозокту ороп турган жибек килемдей кулпунтуп, адамдын көз жоосун алып кызыктырып турат. Кыскасы, тозоктун жолу – адамдын дене кумарларын кытыгылаган кумарлардын мозаикасы.

Ал эми бейиштин айланасы болсо, адамга оор келген нерселер менен оролгон. Мисалы: даарат алуу, намаз окуу, ажылык кылуу, зекет берүү, жихад кылуу, Алла жолунда кыйын-

486. Бухарий, рикак 28; Муслим, жаннат1.

чылыктарды көтөрүү, кээде коом ичинде топтой тебилүү, ар түрдүү адамдык укуктардан чектелүү, куугунтук жеп, камактарга камалуу; «Жараткан Алла Таалага ишенемин» дегени үчүн гана уруп-сабалып, сүргүнгө айдалуу жана өлүм жазасына тартылууга чейин барган, сыртынан караганда жаман билинген көптөгөн нерселер...

Ооба, бейишти ушундай нерселер ороп турат. Бейиштин айласында дал ушундай бир алкак жайгашкан. Алыстан сыртынан карагандар бул нерселерге жологусу келбей качышат. Анткени, сырткы пардаларын гана эсепке алганда, тозок адамды аябай кызыктырган, бейиш адамды коркуткан нерсе болуп көрүнөт. Адамдардын көбү сырткы пардаларын гана көрүп алданышкандыктан, тозокко умтулгандар көп, бейишке умтулгандар аз.

Адамдардын көпчүлүгү майда-барат нерселер менен гана эсептешкенге көнүп алышкан. Мисалы, «намаз окуган жакшы, бирок күндө беш маал окуганга чамам жетпейт» деген адам, намаздагы кичинекей оорчулукту көтөрө албай чоң нерседен куру калышат. Кышкы суукта даарат алган оор келип, кээ бирөөлөр өз бактынан жол жарымында кол үзгөн. Ал эми жогорудагы хадистен көрүп турганыбыздай, ошол эле даараттын кичине кыйынчылыгына чыдаган адамдар бейишке улам бир аздан жакындап барышат. Орозодо, зекетте, ажылыкта, жихадда ж. б. да ушул эле нерсени айтууга болот.

Кээ бирөөлөр акылдуусунганы менен, акыл-эстери жакшы ишке тоскоол болгон канчалаган адамдар ушундай майда-барат кыйынчылыктарга чыдабагандыктан зарыл кадамдарды баса алышпайт. Аларды бейиштин айланасында көрүнгөн кыйынчылыктар бейишке кирүүдөн куру калтырышы мүмкүн.

Тозок болсо, демейки көңүл каалаган нерселерди тузак катары колдонгон айлакер сыяктуу. Көптөгөн адамдар бир аздан кийин эле жардан алыс кулап түшөөрүнөн кабарсыз, балга үйүлгөн чымындардай болуп ууну көздөй умтулушат. Ооба, адамды кумарланткан нерселер уу кошулган бал сыяктуу. Буга үйүлгөн адамдарды оттун айланасында чимирилип

учуп барып, күйүп күлгө айланаарын билбей ошол отко өзүн урган жетим көпөлөктөргө окшотсок да болот. Мындай адамдар тозокту ороп турган кумарлуу нерселерге карай ойлоп да койбостон кете берип, акырында өздөрүн тозоктон көрөт. Көргөн парданын ар жагында эмнелер жаткандыгын анык билишпегендиктен, тозокту калкалап турган нерселер алардын дене талаптарын ойготуп, аларды өзүнө карай тарта берет.⁴⁸⁷

Жашоо жолунда, жолдор кесилишкен жердеги Жолбашчы (саллаллаху алейхи васаллам) менен таанышып, ал үйрөткөн багыт жана жол менен жүргөн жүрөгү акыйкаттарга ойгоо адамдар бейиш жолдорунун жээктериндеги кээ бир оорчулук келтирген нерселердин чындык тарабын түшүнгөндүктөн, алардын сырткы көрүнүшүнөн улам жарым жолдо токтоп калышпайт. Алардын рухунун тереңиндеги үрөн сыяктуу бейиш улам барган сайын бүрдөп ачылып, алардын руханиятын түгөлдөй өзүнө тартып алат. Башкалар бейишти сырттан, алыстан издеп жатышканда, булар бул дүйнөдө эле жан дүйнөсүнүн тереңинен тапкан бейиште сайран курганып жашашат. Ал эми бул дүйнөнүн гана жыргалчылыгын бейишке теңеп жашагандар, өмүр бою беркилердин руханиятында жашап жаткан бейиш жыргалынын бир мүнөтүнө да жете албай өтүп кетишет.

Ыйман – бейиштин үрөнү, каапырлык болсо тозоктун үрөнү. Булар аркы дүйнөдө өсүп жетилип, бутактары жайылып чоң даракка айланат да, чыныгы маанидеги бейиш менен тозокко айланат. Демек, ыймандуу адам бул дүйнөдө эле бейиш жашоосун жашаса да, жашоосундагы нерселер сырттан караганда жагымсыздай көрүнө берет.

Бейишке жетсек экен деп бүт дити менен аракет кылган пенделер ар бир белеси бактылуулукка толгон бул жолдо көбүнчө руханиятын кубанычка бөлөсө да, напсисине жага бербеген даарат, намаз, орозо сыяктуу денелик ибадаттардын

487. Бул маселени Пайгамбарыбыз мындайча салыштыруу менен түшүндүргөн: «Мен жана менин Үмөттүм кудум от жаккан адамдын абалына окшошот: жаныбарлар жана көпөлөктөр ал отко тишө баштайт. Мен силердин этегиңерден кармайм, а силер оттун ичине бой таштайсыңар». (Бухарий, рикак 26; Муслим, фадаил 17-19)

кыйынчылыктарына чыдап; зекет, садака жана башка салык сыяктанып кеткен, адамга оор туюлган жоопкерчиликтерди аткарып; ажылык жана жихад сыяктуу материалдык жана денелик милдеттердин оорчулугун түгөлдөй көтөрүп кете алса да, кээ бирөөлөргө бул жолдун белестери кудум адам ашып өткүс аскар тоолордой болуп көрүнүп туруп алат... Бул жолдо кээ бирөөлөр даарат жана намазга, кээ бирөөлөр ачкалык-суусуздукка, дагы бирөөлөр мал жана жанын айрыкча жакшы көрүүгө, ал эми дагы бирөөлөрү болсо булардын бир нечесине такалып өтө албай, аркан бою гана алыста аны кучак жайып тосуп турган түбөлүктүү бейишке жете албай кала берет.

Ооба, бейиш, биз эми эле айтып өткөнүбүздөй жүздөгөн жоопкерчилик жана милдеттердин аркы учунда турган, далай тоскоолдуктар менен курчалган, башка бардык бактылуулуктардан алда кайда бийик жана адам акылы ойлоп жете алгыс жыргалчылыктарга толгон керемет түштөргө окшогон бакыт мекени. Ал эми тозок болсо, напсини өзүнө карай жетелеп дүрбөткөн жана дене талаптарын толкуткан дүйнөлүк убактылуу жыргалчылыктар менен бейиш жолун бууган, дененин ар кандай каалоолорун жана кумарларын козгоп, руханияты алсыз пенделердин назарын ар дайым өзүнө карай бурган, кудум аалам мейкиндигиндеги кара тешиктердей жандап өткөндөрдү коркунучтуу «борборго карай тартуу күчү» менен соруп алып жок кылган түпсүз азап кудугу.

Тозоктун жылтыр-жултур пардасына, кооздуктарына алданып, өзүн ал кудукка таштаган жана бейиштин сырткы тоскоолдуктарын эле көрүп, ал түбөлүктүү кереметтер бакыт чырагынан качып алыстаган канчалаган бактысыз адамдар бар!

Ойлонуп караганыбызда, бейишти таанып билген адамдардын ага суктанып умтулбоосу жана тозокту билгендердин да аны көздөй кадам таштоосу, негизинен көрүлбөйт. Бирок адамдын жаратылуу сыры, кайыпка ыйман келтирүү жана бул дүйнөнүн сыноо талабы чындык болгондуктан, бейиш адам көңүлүнө оор келген нерселер менен, тозок да адамды кумарланткан нерселер менен оролуп, адамдарга ошол сырткы көрүнүшү менен көрүнөт.

Мынакей, Пайгамбардын сөз күчүнө, мазмун тереңдигине карасаңыз, адамды таң калтырган эки узак жолду бардык кубаныч-бакыттары жана бардык коркунучтары менен бирге, коркунучка алып барып кептеген же жыргалчылыкка баштаган анык эки натыйжасына жеткире тыкан, таамай сүрөттөгөн. Ошондой эле өзүнө таандык теңдешсиз баяндоо ыкмасына салып, бул эбегейсиз зор маселелерди үч-төрт ооз сөзгө сыйдырып айтып койгон.

Бул жерден сөз оролу келип турганда муну да айта кетишибиз керек: козгогон маселебиздин өңүтүнөн алып караганыбызда, Пайгамбарыбыздын бул куттуу сөз берметтеринин баа жеткис наркка эгедер экендигин айтып өтүү менен гана чектелебиз. Болбосо, ушул жана башка хадистердин сөз өнөрү, тил илимдери жагынан да бизге билдирип турган далай терең маанилери бар!... Эгерде ушул өңүттөн Алла Элчисинин куттуу сөздөрү изилдөөгө алынган болсо, дагы канчалаган терең маанилердин казынасы табылаары чын. Бирок бул жагы өз алдынча айрым тема болгондуктан, азырынча бул эшикти каккылабай туралы.

17. Алла Таала, мамлекет жана дин алдындагы үч милдет

Дагы бир хадисти Имам Тирмизий риваят кылат: *«Силерге Алладан айбыгууну жана башчыңар кара кул болсо да, сөзүн угуп баш ийүүңү тапшырамын. Араңардан өмирңөр жеткендер көптөгөн талаш-келишпестиктерди көрөт. Силер менин жолумду жана Туура жолдогу халифаларымдын жолун кармап, бул жолду азуу тиштер менен тиштегендей бекем туткула. Бидаттардан⁴⁸⁸ сактангыла, анткени ар бир бидат – адашуу»*.⁴⁸⁹

Алла Элчиси бул хадисинде үч түрдүү жоопкерчиликти айтып өткөн. Анын биринчиси – Алланын акысы болгон такыбалык. Экинчиси – мамлекет башкаруучуларынын акысы болгон угуу жана баш ийүү. Үчүнчүсү болсо, диндин акысы болгон сүннөттү бекем тутуу.

488. Динде орду жок, кийин пайда болгон иштер. (котор.)

489. Тирмизий, илим 16; Абу Дауд, суннат 5; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 10/114.

Алладан айбыгуу маанисиндеги «*Такваа*» деген сөз арабча «*викая*» деген сөз тамырынан чыккан. Бул, адамдын өздүк жаратылуу принциптерине жараша аракет кылып, Алланын камкордугуна кирүү аркылуу жаратылуу мыйзамдарынын жазасынан сактануусу дегенди билдирет.

Силерге башчы болуп шайланган адам, тагыраак айтканда, өзүңөр башчы катары шайлаган адам чачтары будурайган кара кул болсо да, аны угуп баш ийүүңөр керек. Бул демократиянын да үстүндөгү демократия. Адамдар азыркыга дейре кол жеткизе албаган, ушул бойдон кете берсе дагы далай убакыттарга чейин жете албай турган толук демократия дейсин, аны мындан он төрт кылым мурда Пайгамбарыбыз гана айтып кеткен. Бирок Пайгамбар тарабынан курулган системаны демократия деп атаган да туура эмес. Анткени, дүйнө жүзүндө эч бир демократия түшүнүгү азыркыга дейре бул деңгээлге жете албаган. Жогору деңгээлде өнүккөн делген өлкөлөрдө да, эң цивилизациялуу деп каралган мамлекеттерде да жогорудагыдай түшүнүккө толук орун берилбей келет. Ал тургай кээ бир өнүккөн өлкөлөрдө кара денелүүлөр экинчи даражадагы атуул катары каралып, кээ бирлеринде инди каралар адамбы же адам эмеспи деп талашып келатышат... Ал эми ислам динибизде, адамдар кара денелүү негр кулду болсо да шайлоо жолу менен башчылык орунга олтургузса, ага сөзсүз баш ийүү керектиги далай кылым мурда эле белгиленген. Айрыкча бул жерде, халифалыкка барган жолдун ар бир адам үчүн ачык экендиги да ишаратталган. Демек, эл өзү каалап тандаган эле болсо, инди кара бирөөнү да эң жогорку бийлик ордуна шайлай алат жана ким шайланган болсо ага бардык адам баш ийүүтө тийиш болот. Албетте, кимдин шайлангандыгы эмес, көпчүлүк калктын кимди тандап шайлоосу башкы маселе.

«Бүгүн силерге диниңерди толук кылдым»⁴⁹⁰ деген маанидеги аятта билдирилгендей, дин толук баралына жетип, кемчиликсиз бүткөн. Андан ары кошумчалап айтууга тийиштүү эч нерсе калбаган. Демек, диндин ичине жаңы бир нерсени ко-

490. Мааида сүрөсү, 5/3.

шуу мүмкүн эмес. Анткени динге кирген ар бир бидат – бир сүннөттү жоюу деген сөз. Ошондуктан, Алла Элчисинин жана Анын Туура жолдогу халифаларынын сүннөтүн бекем кармоо өтө зарыл. Кармаганда да, колдор менен эмес, азуу тиштер менен бекем тиштегендей коё бербеш керек. Пайгамбардын сүннөтү – бакыт кушундай, аны бир кармаган соң, кайра учуруп жибербестен колго бекем кармоо зарыл. Айрыкча, Алла Элчисинин сүннөтү башкаларга ооз аркылуу түшүндүрүлөт. Эгерде сүннөткө тил тийгизгендер чыкса, аларга тиш көрсөтүлүп, сүннөт тууралуу оозуна келгенди айта берүүсүнө жол берилбейт...

Чама-чаркыбыздын жетишинче айтууга тырышкан бул сөздөрүбүздү, эгерде Сөз Султанынын өз оозунан утуп түшүнүү мүмкүнчүлүгүбүз болгондо, балким ой өрүшүбүз абдан терең жана кеңири өңүттөргө канат сермей алаар эле... Анын сөз бакчасындагы ар бир жалбырак бизге эң укмуш маанилерди шыбырап айтып турмак анда... Биз ушул тапта анын сөздөрүн уккан соң: «*Алла Элчиси эң туура айтат!*» дегенге милдеттүүбүз.

Албетте, ушундай деш керек! Анткени Анын сөздөрү ушунчалык керемет дейсиң, эгерде бир эле кадам алдыга басса, Курандын мужизалык асманына көкөлөөр эле...

18. Бир тешиктен эки жолу чактырбоо

Бухарий менен Муслим экөө бирдей баяндаган хадисте, Пайгамбарыбыз мындай дейт: «*Чыныгы мусулман бир тешиктен эки жолу чактырбайт*». ⁴⁹¹

Башкача айтканда, мурда бир жыландын уясынан колун чактырып алган адам экинчи жолу кайра эле ошол тешикке колун салбаганы сыяктуу, мусулман адам бир кетирген каталыгын билип туруп кайталабайт же болбосо душманга эки жолу алданбайт.

Болочоктогу саясатчылар үчүн өтө зарыл болуп эсептелген бул хадис тууралуу кыска гана токтолуп, айрым түшүнүктөргө гана көңүлүңүздөрдү бурмакчыбыз.

491. Бухарий, адаб83; Муслим, зухд 63.

Келечек өздүк маданияттарын жана баалуулуктарын терең кадырлаган, өз ааламын өзгөлөрдөн эмес дал өзүнөн издеген руху жарык эл азаматтары бул хадиске өзгөчө көңүл буруп, кайра-кайра ой элегинен өткөрүүсү зарыл. Ошондой эле, ички жана сырткы саясаттардын бардыгы ушул хадистен алынган сабактарды негиз кылууга тийиш. Ошондо ийгиликке баштаган маанилүү жолду таба алышат. Антпегенде, саясий плат-формадагы айлакерликтерден жана тузак куруулардан кутула алышпайт да, мунун запкысын эл-журтубуз эле көрөт.

19. Адамдар кен байлыктарына окшойт

Болочок таалим-тарбия берүүчүлөр дагы, Бухарий менен Муслимдин баяндоосундагы мына бул хадистин мазмунун жакшылап изилдөөгө тийиш. Алла Элчиси мындай дейт:

*«Адамдар кудум алтын жана күмүш сыяктуу кен байлыктарга окшойт. Караңгы заманда жакшы болгондор, исламга кирип терең үйрөнгөндө да эң жакшы адамдар болушат».*⁴⁹²

Пайгамбарыбыз ушул сөздөрү аркылуу, бардык педагог жана психологдорду маңдайына тизип коюп, аларга мындайча сабак берип тургансыйт:

Адамдарды тарбиялоодо оболу алардын кулк-мүнөзүнүн аныкталышы өтө маанилүү. Адамдардын физиономиясы алардын ички дүйнөсүн аныктап бере алат. Ошондуктан, эң алгач ар бир адамдын ички дүйнөсүнүн кандайлыгын билүү кажет. Ушундан кийин гана ар бир адамды эритүү мүмкүн болот. Таалим-тарбия белгилүү жактан алып айтканда, адамга түр-түс берүү деген сөз. Бул адамдын кандайдыр бир өлчөмдө эритилүүсүнө көз каранды.

Таалим-тарбиянын мыкты жолун билбей туруп эле, ар ким бирөөлөрдү колунан келишинче туш келди тарбиялайм десе, мындан жарытылуу майнап чыкпайт. Ал тургай чоң кесепеттерге жол ачып коюшу мүмкүн. Мына ошондуктан, Алла Таала бул ишке көсөмдүк кылган Пайгамбарга мындайча буюрган:

492. Бухарий, манакыб1; Муслим, бирр160.

«Айткын: бул – менин жолум. Мен жана мага ээрчигендер адамдарды анык көрөгөчтүк менен Аллага чакырабыз».⁴⁹³ Ооба, чакырык – эң оболу анык көрөгөчтүк менен алынып барылышы зарыл. «Басират» (анык көрөгөчтүк) деген эмне? Ал – жасалчу ишти анык түшүнүп, кимге, эмнеге, канчалык жана кандай айтылаарын таамай аныктап, максатты анык белгилеп туруп анан иш жүзүнө ашыруу.

Демек, Алла Элчиси өз чакырыгын өтө анык көрөгөчтүк жолу менен алып барган, үмөтүнө да ушундай анык, максаттуу жолду тандоону үйрөткөн. Тегинде, буга тикелей буюрган да Алла Тааланын Өзү.

Ким канча градус энергия сарпталганда анан эрип, жүрөгү ачылып өздүгүн таба алат? Кимге кандай эритүү ыкмасы керек болот? Ким каерде дистилляторго ташталат? Кимге кандай мамиле жасаш керек? Булардын баары өзгөчө байкагычтыкты талап кылган маселелер.

Жахилия доорундагы адамдардын арасындагы ой-түшүнүгү кенен, көрөгөч, акыйкатчыл жана адилеттүү кишилердин көздөрү ислам акыйкатын көрүп жетип, ыйманга келген соң, ой-түшүнүктөрү мусулманчылыкка карата абдан тереңдеген соң алар ого бетер жакшы адамдардан болуп калышкан. Анткени, алтын жана күмүш эритилген соң да мурунку касиеттерин сактайт. Башкача айтканда, алтын алтын бойдон, күмүш күмүш бойдон, коло да коло бойдон кала берет жана булар эч качан башка металлга айланып калбайт. Караңгы кезинде да алтын сымал кишилер исламга кирген соң алтындай наркын сактайт. Бирок бир гана шарты бар: динди терең үйрөнгөндө гана ого бетер жакшы адамга айлана алат.

Алардын ушул деңгээлге жетиши үчүн, албетте, жакшы муталим, жакшы тарбиячы жана жетекчинин болушу зарыл. Жанагыдай элестүү кылып айтсак, аларды тигелге салып жакшы эрите билген химик уста керек. Ооба, алардын жан дүйнөсүнө исламды орнотууда бул зарыл иш. Алар да динди ушундай мыкты тарбия аркылуу гана терең биле алат.

493. Юсуф сүрөсү, 12/108.

20. Зулумдук жазасыз калбайт

Пайгамбарыбыз дагы бир хадисинде мындай деген:

«Алла, залымге убакыт берет. Аны кармаган кезинде эч куткарбайт».⁴⁹⁴ Андан соң, Алла Элчиси мына бул маанидеги аятты окуду: *«Жаратканың ушундай кокустан кармап, залымдер тобун жазалайт. Анын соккусу аёосуз катуу»*.⁴⁹⁵

Алла Таала зулумдук кылуучуга кеңири убакыт берип, залимди, Өзүнө каршы чыгып баш ийбеген адамдарды дароо жазалабастан, каалаганча тайрандатып коё берет. Бирок кокус бир эле кармадыбы болду, андан кийин кайра куткарбайт. Эмне үчүн? Анткени мындай адамдын кылган жаман иши чегине жетип, шиши толгон жана эң акыркы бир тамчы тамып, Жараткандын толуп турган сабырдуулук чынысын ташырган...

Алла Тааланын ааламда жүргүзүп турган мыйзам ченемдери бар. Булар эч качан өзгөрбөйт да жоголбойт. *«Аланын жараткандарында өзгөрүц болбойт»*⁴⁹⁶ деген маанидеги аят бизге ошону түшүндүргөн. Мына ошол мыйзамдардын бири болсо, залимдин Жараткандын кылычы катары колдонулушу. Пайгамбарыбыз бул тууралуу мындай дейт: *«Залим – Алланын адилеттиги. Алла ал аркылуу өчүн алат да, артынан залимден өч алат»*.⁴⁹⁷

Залим – Алланын кылычы. Чектен чыгып көөп кеткендерди Алла Таала кээде залимдин колу аркылуу жазалайт. Артынан эле залимды да өтө катуу жазага учуратат. Муну көргөндө Кудайдын керемет ишине таң калбай коюу мүмкүн эмес. Залимдер утурумдук гана чектен ашып, каалаганын жасай берчүдөй көөп кетишет. Бирок муну көрүп эч үмүтсүздүккө түшпөгүлө. Канчалаган *«дардаңбай»* залимдерге Алла Таала кезекти кеңири берип, *«каалаганыңарды кылып, жеп-ичип жашай бергиле!»* дегенсип жөн койгон болсо да, бир күнү карасаңыздар эле күтпөгөн жерден алардын сазайын берип, жер менен жексен кылганын көрөсүңөр.⁴⁹⁸

494. Бухарий, тафсир (11) 5; Муслим, бирр 61.

495. Худ сүрөсү, 11/102.

496. Рум сүрөсү, 30/30.

497. Ажлуний, Кашфул-хафа, 2/64-65.

498. Хаж сүрөсү 22/48.

Айланаңызга көз чаптырып карап көрсөңүз, айткандарыбыздын жандуу мисалдарын айкын байкаар элеңиз. Тарыхтагы Содом, Гоморра жана Помпей мунун үч мисалы гана боло алат... Биз атын билбеген, адамга сабак берүүчү канчалаган мисалдар, окуялар болуп эле келатат. Алардын баары Жараткандын мыйзамынын кандай гана күчтүү иштээрин далилдеп берет.

Алыска барбай эле, бизге тааныш окуялардан мисал келтирели. Бир замандарда азыр биз жашап турган жерлерде алып мамлекет бар болчу. Ал кулап жок болот деген нерсе ошол кездерде эч кимдин түшүнө да кирбеген иш эле. Бирөөнүн оюна кирип-чыкпаган иш болуп, ал улуу мамлекет кулап жоголду жана бул жүрөктөрдү сыздаткан окуя катары тарых барактарынан орун алды. Бүгүнкү күнү болсо, бир ууч гана адамдар «улуттук биримдик» деген ураандын астындагы чакан өлкөдө өз келечектери үчүн күрөшүүдө. Ал тургай, сырткы жана ички зөөкүр күчтөр ушунун өзүн да бул эл үчүн көп көрүүдө...

Кыскасы, Жараткандын өзгөрбөс мыйзамы ушундай: *«Жаратканың ушундайча кокустан кыйратат!»*. Нагыз тарыхчылар менен коом таануучулар, Жараткан Алланын бул өзгөрбөс мыйзамынан жана тарых көрүстөнүндөгү мисалдарынан терең сабак алып, жакшы пайдалана алышат. Балким даана пайдалана билсе, кылымдар бою эскиртпей элге азык кыла алышаар. Биз Пайгамбарыбыздын сөз берметтеринин дагы далай сырлары бар экендигин айтуу менен, бул хадистин дагы башка ачыла элек маанилерин кийинкиге калтырып, башка хадистерге назарыңыздарды бурмакчыбыз.

21. Арштын көлөкөсүндөгү жети түрдүү адамдар

Пайгамбарыбыз мындай деген:

«Алла Өз көлөкөсүнөн башка саябан жок (кыямат) күнү жети түрдүү адамды көлөкөсүндө сактайт. Алар:

- 1. Адилеттүү башчы.*
- 2. Өмүрүн ибадат менен өткөргөн жаш адам.*

3. Жүрөгү мечиттерге байланган адам.

4. Алланы сүйүп, Алла үчүн биригип, Алла үчүн айрылган эки адам.

5. Ээлеген орду жана сулуулугу менен азгырган аялдын торуна тийиштөн: «Мен Алладан коркомун» деген адам.

6. Сол жагындагыга берген нерселерин оң жагындагылар сезбеген даражада жашыруун садака берген адам.

7. Жалгыз калганда, Алланы эстеп көздөрү жашка толгон адам».⁴⁹⁹

Бул хадисте айтылган нерселердин ар бири адамдын эркин өз алдынча чындап сынаган иштер. Анткени, булардын кээ бирөөлөрүн аткаруу абдан кыйын болсо, кээ бирөөсү адамдын рухун катуу сынайт.

Адам бул сыноолордун кээ бирөөлөрүнөн өтө алса да, кээ бирөөлөрүнө кептелип өтө албай калышы мүмкүн. Бирок Алланын жардамы жана коргоосу менен бул сыноолордон өтүүгө болот. Адамдын эркин катуу сынаган, адамдын колунан келгис болуп көрүнгөн, аткаруу аябай эле кыйын болгон бул жоопкерчиликтерди ийгиликтүү түрдө иш жүзүнө ашыра билүү – дагы эле Алла Тааланын жардамына, коргосуна ээ болуунун эң чоң себепкери катары, бекем кайрат-эртүүлүктү жана Алла менен тыгыз байланышта болууну негиз кылат.

Демек, жогорудагы Пайгамбар баянында, ар дайым кайрат-эркин бекем сактаган жана Алла менен тыгыз байланышта болуудан да күч-кубат алган касиеттүү жамааттын портрети сызылган. Далай кылымдан бери утопиялардан изделсе да иш жүзүндө табылбаган нагыз абийирдүү коомдун өрнөгү сунулуп, бизди дал ошолордун өзү болууга умтултуп, алга сүрөгөн хадис...

Ооба, күн кудум булуттардай башка самсаалап түшүп, айлана кызыл өрт болуп сызгырып, мээлер башта боркулдап кайнап, жерге аккан терлер ташып кокого чейин жеткен жана органын баары түгөнүп, адамдардын жаны чыгаардай кый-

499. Бухарий, азан 36; Муслим, закят 91.

налып турган ошол кызыл кыямат күнү бир гана Жараткан Алланын жардамы менен камкордугунан башка алакандай да көлөкө калбайт. Алланын ал кездеги көлөкөсү арштын көлөкөсүбү же башкабы, бул маанилүү эмес. Эң негизги билүүгө тийиштүү нерсе, ал күнү бүт аалам системасы өзгөрүп кетет, азыр биз билген өлчөөлөр такыр жок болот. Жер-асман бизге белгисиз башка нерсеге айланып калат.

Бул өтө коркунучтуу күндө бирөө-бирөөгө эч кандай жардам бере албайт, кыйынчылыктан коргоп кала албайт. Сураныч-өтүнүч да ишке жарабайт. Корккондон үндөр буулуп, жан чыга жаздап кекиртекке кептелген, адамдын баары нес болуп аргасыз калган ошол кезде бирөөгө бирөө жардам бере алмак беле?...

Так ошол коркунучтуу күндө бир гана корголоор жер бар. Алланын камкордук көлөкөсү. Бул көлөкөнүн астына кирүүгө укуктуулар мына булар:

1. Бул дүйнөдөгү кезинде өз жоопкерчилигин толук аркалаган, мойнуна алган аманаттарга бекем туруп, акыйкаттыктан тайбаган, адилеттүүлүктүн үлгүсүнө айлана алган *лидер жана мамлекет башчысы*.

2. Азоо сезимдери баш бербей күчөп турган жаштык курагында, жаштык арзууларын тизгиндеп, Жаратканга кулчулук кылууга берилген *жаш адам*.

3. Жаратканга кулчулук кылуу сезимин башка дене талаптарынан да жогору коё алган, ар дайым жүрөгү мечит деп согуп, мечиттерде ибадат кылууга талпынган *ибадат каарманы*.

4. Бири-бирин Алла үчүн жакшы көргөн, бириксе Алла үчүн биригип, айрылса да Алла үчүн айрылган, Жараткандын сүйүүсүн, Жараткандын ыраазычылыгын гана башкы максат кылышкан нагыз *сүйүц өрнөктөрү*.

5. Өмүрүн ар дайым такыбалык менен, «Алладан айбыгуу» эрежеси менен өткөрө билген, абийирдүүлүгүн жана ар-намысын өзгөчө таза сактай алган, дене кумарларынын коогалаңдарын толук тизгиндеп, «Алладан коркомун» деп, напсинин азгырыктарына бой бербеген *эр жигит*.

6. Алла алдындагы жоопкерчилигине бекем туруунун белгиси катары, керек болсо өз напсисинен кечип башкаларга Алла ыраазычылыгы үчүн берген мал-мүлкүн Алладан башка бирөөнүн билишин каалабаган, ал тургай оң жагындагыга берген нерсени сол жагындагылардан жашырган ыклас-туулуктун, *жоомарттыктын каарманы*.

7. Жалгыз калган кездерин Алланын кереметтери тууралуу ой жүгүртүү менен өткөрүп, Аллага жаккан кул боло алдымбы экен деп өзүн-өзү суракка алып, өзүн руханий жактан тереңдетип тарбиялоого аракет жасаган, көңүлүнүн терең сезимдери көз жаштарына айланып агылган, ар дайым Алладан алган кайрат-күчү аркылуу күнөө жана жаман иштерге такыр жол бербеген сезимталдык жана *руханият каармандары...*

Ооба, башка хадистерде да айтылгандай, адилеттүүлүк менен бийлик жүргүзгөн адамдар акыретте нурдан жасалган такка олтургузулуп, Жараткандын ченемсиз сыйларына ээ болот.⁵⁰⁰ Жаштык курагында жаштыктын албууттугун жеңген такыба жаштар Улуу Жараткандын ыраазычылыгы менен сыйланат.⁵⁰¹ Мечит, үй жана жумуш ордунун арасын ар дайым тыгыз бириктире өмүр сүрө алган ибадат каармандары Жаратканга жакындыгына ээ болуп, коргоосуна алынат,⁵⁰² ааламды бир түрдүү «*боордоштуктун бешиги*» катары көрүп, өмүрлөрүн Алла үчүн жакшы көрүп жана жакшы көрүлүп өткөргөндөр кыяматтагы сурак майданында Жараткандын сүйүүсүнө ээ болушат.⁵⁰³ Бул дүйнөдө такыбалык менен жашап, иштеринде Алладан айбыгууга абдан көңүл бурган таза рухтуу адамдардын башына акыретте эч бир коркунуч келбейт;⁵⁰⁴ садакаларын ыкластуулуктун туу чокусунда туруп бере алган нагыз жоомарт адамдар Улуу Жараткандын ойго

500. Муслим, имара 18; Насайи, адабул-кудаат 1.

501. Абу Нуайм, Хияятул-аулия, 4/139; Дайлабий, Муснад, 4/112.

502. Бухарий, салаат 28; Муслим, масажид 261-262.

503. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/229, 233, 236, 239; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 20/80-81.

504. Ибн Мубаарак, аз-Зухд, 51-б; Табараний, Муснадуш-Шаамийин, 4/339; Хахим, Тирмизий, Навадирул-усул, 1/418.

келгис улуу сыйлыктарына ээ болот;⁵⁰⁵ эң акыркысын айтсак, сырттан караганда да өрнөктүү өмүр сүргөн, ички дүйнөсү да абдан терең, башкаларга белгилүү болгон жактары менен баарына өрнөк боло алган, Жараткандын жакын досу катары жалгыз калганда Ага ички сырын төгүп, көз жаштарын көлдөткөн нагыз руханият каарманы болсо, бардык белестерден жеп жеңил ашып өтүп арзууларына толук жетет...⁵⁰⁶ жогоруда катарынан санап өтүлгөндөй, акыретте ар бири ченемсиз сыйлыктарга ээ боло тургандыгы хадисте айтылып өткөн. Ошону менен бирге эле, хадисте эң мыкты коомчулуктун портрети көз алдыга тартылып, кемчиликсиз элдин кандай болушу керектиги даана билдирилген жана адамдарды ушундай сонун элге айлантуучу негиздер көрсөтүлүп берилген.

Том-том калың китептер аркылуу гана баяндоо мүмкүн болгон терең мазмундардын бир нече сап сөзгө сыйдырылышы, деңиздин тамчы суу аркылуу баяндап берилиши – Пайгамбарга гана таандык өзгөчөлүк экендигин бул жерде дагы кайталап олтуруунун кажети барбы?!...

22. Бул дүйнө бир саябан

Дагы бир хадисте Пайгамбарыбыз мындай деген:

*«Бул дүйнө менен менин кандай катышым бар. Мен бул дүйнөдө болгону бир дарактын түбүндө көлөкөлөп туруп, анан таштап кете берген жолоочу сыяктуумун».*⁵⁰⁷

Дүйнө деген эмне? Адам убактылуу жана утурумдук нерселерге карата кандай мамиледе болуш керек? Адам бул дүйнөгө неге келген жана кайда кетип баратат? Мына булар философиянын башкы маселелери болуп саналат. Булар тууралуу далай кылымдар бою ар кандай ой-пикирлер айтылып келет. Көрүп турганыбыздай, Алла Элчиси бул маселелерди эки ооз сөз менен айкын баяндап берген. Башкалар калың китептер аркылуу ачык-айкын бир нерсе айтып түшүндүрө албай келген ушул жана башка көптөгөн маселелер Алла Элчисинин

505. Бухарий, закат 8; Муслим, закат 63-64.

506. Тирмизий, фадааилул-жихад 8; Насай, жихад 8.

507. Тирмизий, зухд 44; Ибн Мааж, зухд 3.

теңдешсиз баяндары аркылуу таамай айтып түшүндүрүлгөн. Ооба, адамзат Анын мындай кыска сөздөр менен чоң маселелерди баяндоо жөндөмүнө таң калып келет.

23. Илгеркилерге берилбеген беш нерсе

Пайгамбарыбыз бир хадисинде мындай дейт:

*«Мага менден мурункуларга берилбеген беш касиет берилди: Бир айлык алыс жерден (жоо жырөгүнө) коркунуч салаар жардамга ээ болдум; бүткүл жер жүзү мага намаз жай жана тазалыкка өбөлгө кылынды. Ошондуктан, намаз убактысы келгенде үмөттөрдүн ар бир адам (каерде болсо да) намаз окусун!. Олжолор менден мурдагыларга адал кылынбаганы менен, мага адал кылып берилди. Анан дагы мага шапаат кылуу укугу берилди. Менден мурдагы ар бир пайгамбар өз калкына гана жөнөтүлчү, мен бардык адамзатка пайгамбар катары жөнөтүлдүм».*⁵⁰⁸

Алла Таала ар бир адамга ченемсиз касиеттерди бергени сыяктуу эле, ар бир үмөткө жана ар бир пайгамбарга өзүнчө жакшылыктарды, өзгөчөлүктөрдү тартуулаган. Мисал үчүн, азирети Адамга жана анын урпактарына өзгөчө сый-урмат жана бардык ысымдарды билүү касиетин берген. Азирети Нухка күрөшүү кайратын, чечкиндүүлүк, өжөрлүк касиетин, азирети Ибрахимге болсо көптөгөн пайгамбарлардын бабасы болуу сыйын, таухид сүйүүсүн жана достук касиетин; азирети Мусага таалим-тарбия жана коомду башкара билүү касиетин; азирети Исага адамдарга жумшак мамиле кылуу, сабыр, каниет, боорукердик жана кең пейилдик касиетин; ал эми мезгил жана мейкиндиктин чектеринен ашкан аалам Мырзасы Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) жана анын үмөтүнө болсо, мурунку бардык пайгамбарларга берилген касиеттердин бардыгы берилүү менен бирге, эрк-кайрат, илим, даанышмандык, тең салмактуулукту сактай билүү, куруу-түзөө сыяктуу бардык тараптардан толумдуулук, бүт ааламдык даражадагы өзгөчөлүктөр ыйгарылган. Мына ошондуктан, ислам дининин жоопкерчиликтири ого бетер чоң жана оор

508. Бухарий, таяммум 1; Муслим, масажид 3.

болсо да, мурункуларга салыштырмалуу ого бетер назик, ого бетер улуу, берекелүү жана адамдарга ого бетер жакын дин дегенге болот. Албетте, бул анын ааламдык өзгөчөлүктөрүнүн бири болуп саналат.

Жогоруда баяндалган хадисте, ислам пайгамбары жана Анын бүт ааламдык чакырыгы башкаларга салыштырмалуу ансайын даана, ансайын көрүнүктүү касиеттери аркылуу көз алдыбызга тартылган.

Бүткүл ааламдык динди жана ааламдык чакырыкты сыймыктуу түрдө алып келген улуу Пайгамбар менен бул диндин алгачкы нагыз өкүлдөрү болуп эсептелген сахабалар ушул улуу системаны чоң жоопкерчилик сезими менен, өтө анык максаттар менен төгөрөктүн төрт бурчуна таратышкан. Алар бүткүл жер жүзүнө ислам чакырыгын жеткирүү үчүн чар тарапка таралышып, Алла жолунда жихад кылышкан жана керек болсо жандарын да эч аябастан күрөшүп, бейишке кирүүгө, Алланын жамалын көрүүгө ылайыктуу адамдар экендиктерин иш жүзүндө далилдешкен... Алар бүт ааламга жаюуга аттанган улуу чакырык жолунда бул дүйнөнүн жашоосу түккө турбайт деп билишкендиктен, бул дүйнө үчүн гана жашаган адамдар тирүүлүктү кандай жакшы көрсө, алар да Алла Тааланын жолунда шейит болуп, Анын алдына тезирээк барсак экен дегенде көздөрү төрт болуп, жер жүзүндөгү орун басарлык милдетти толук аткарууга болгон күчтөрүн жумшаган. Албетте, өмүрүн аркы дүйнө менен тыгыз байланышта өткөргөн бул куттуу адамдарга согуштарда эч ким тең тайлаша албаган. Мындай экенин билбестен, жаңылыштык менен кооптуу жолго кадам коюшуп, аларга каршы чабуул коёбуз деген бейтаалайлар болсо, айчылык алыс аралыктан эле жүрөктөрү ооздоруна кептелип, корккондон калтырап-титиреп даай албай турушчу жана иш баштала элегинде эле кайраттарынан ажырап, шал болгон сымал жеңилүү ызасына кабылышчу. Асыресе, ыйман кошуунунун Аллага болгон ишеними өтө күчтүүлүгүнөн улам, мусулмандардын сүр-айбаты ого бетер арта түшкөн кездерде душмандардын жүрөктөрү коркуудан жарылаар эле... *«Бир айлык алыс жерден жоо*

жүрөгүңө коркунуч салаар жардамга ээ болдум» - деген куттуу баян чыныгы ыймандуулукка жеткендер үчүн не деген кереметтүү курал! Не деген бекем, урабас коргон!...

Жер жүзүнүн ушул диндеги бардык адамдарга мечит болгону, каалаган мусулмандын каалаган жеринде намазканага, атайын ибадат жайга муктаж болбостон ибадаттарын аткара билүүсү – ислам дининин ааламдык өзгөчөлүгүнүн белгиси. Кыяматка дейре жихад вазыйпасы эч токтоосуз улана берүүсү үчүн олжолордун мыйзамдаштырылганы да айрым бир өзгөчөлүк. Аркы дүйнөдө Пайгамбарыбыздын *«Улуу шапаатчылык»* делген бийик мартабасы аркылуу белгилүү өлчөөлөр ичинде адамдардын колунан жетелеп белгилүү жерге дейре аларды коопсуздукка ээ кылуусу да ааламдык диндин жана ааламдык Пайгамбардын бир өзгөчөлүгү. Ошондой эле, ар бир пайгамбар өз калкына гана жөнөтүлгөн болсо, Пайгамбарыбыздын бүткүл адамзатка жөнөтүлүшү да бул иштин эң чоң өзгөчөлүгү болуп эсептелет.

Айрыкча бул хадистин маансинде мына бул нерселер камтылып жаткандыгы даңдаана байкалат:

а. Пайгамбарлык жана ал аркылуу келген чакырык тек гана Жараткан тарабынан тартуу кылынып берилгендиктен, аларга адамдын каалоо аракетин менен ээ болуу мүмкүн эмес.

б. Айтылып өтүлгөн беш касиет түгөлдөй Мухаммед Мустафага (саллаллаху алейхи васаллам) арналгандыктан, башка эч бир пайгамбарга берилбеген.

в. Белгилүү алыстыктагы аралыктан душмандын жүрөгүнүн үшүн алып коркууга салуу – пайгамбарларга таандык абал болуу менен бирге, өз доорундагы мусулмандарга Алла тартуулаган ыйык белектердин бири.

г. Ибадаттардын ибадат жайларга жана дин адамдарына көз каранды болбоосу бул диндин ааламдык кеңдикке эге-дерлигин түшүндүрөт. Ошондой эле, ар кандай жерде жана ар кандай убакытта Жаратуучусу менен пенденин жеке байланыш куруусу, өз тилектерин Жаратканга билдирүүсү тоскоолсуз жана жеңил экендиги билдирилген. Хадисте дагы

ислам окуусу менен кошо келген өзгөчө бир нерсеге назарыбыз бурулат. Суу сыяктуу эле, топурактын да тазалоочулук касиети бар. Бул жерде жалпыга белгилүү болгон себептен, исламдагы жуунуп тазалануунун маанилүүлүгү, суу аркылуу тазалануу жана суунун жашоодогу зарылчылыгы, топурактын керексиз нерселерди чиритип тазартуу касиети тууралуу токтолуп олтуруунун кереги деле жок деп ойлойм.

д. Олжолордун тикелей арам эместиги, ага байланыштуу тыюулар тек гана мезгилине жараша сыноо экендиги билинет. Ошондуктан, Пайгамбарыбыздын доорунда олжолор жөнүндөгү тыюуга байланыштуу себептердин жоюлушу менен, олжолорго негиз болгон «жихад кыяматка дейре күчкө ээ»⁵⁰⁹ деген эреженин талабы боюнча, кыяматка дейре улана берүүчү маанилүү ишке өзүн арнагандарга карата важиб болбосо да, мубах кылынган. Ошол эле учурда, ал ислам чакырыгындагы башкы негиздердин бири болгон ыкластуулукка да тоскоолдук жаратпайт.

е. Кыяматтагы шапаат маселеси чындык. Алланын каалоо уруксаты менен ар кандай адам шапаат кыла алса да, эң толук жана жалпы болгон өзгөчө улуу шапаат укуту акыретте бир гана Пайгамбарыбызга ыйгарылган. Бул Пайгамбарыбыздын жеке касиеттеринин бири жана биз үчүн сыймыктуу да кубанычтуу да иш...

ж. Мурунку пайгамбарлар тар чөлкөмдөгү эл жана урууларга жөнөтүлгөн болсо, пайгамбарлар Султаны бүткүл адамзатка, ал тургай бүт ааламга элчи катары жөнөтүлгөн. Ошондуктан, мурунку ар кандай эл жана жерге жөнөтүлгөн пайгамбарлардын элчилик милдеттери алар жөнөтүлгөн элдердин жер жүзүндө сакталып туруусуна шартталган. Ал эми бүткүл ааламга тиешелүү улуу чакырыгыбыз болсо, кыяматка дейре сактала берээри хадисте ишараатталган.

Мына караңыз, ушунча кең мазмунду кыска сүйлөмдөр менен таамай жана толук баяндап берүүнүн өзү пайгамбарлык сөз кудурети эмей эмне?

509. Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 5/96; Бухарий, жихад 44; АбуДауд, жихад 4.

24. Мусулман – жоопкерчиликтүү инсан

«Ар бириңер кой кайтарган койчуман сыяктуусуңар жана ар бириңер карамагыңардагылардан жооптуусуңар. Эл башы кайтаруучу, ал карамагындагылардан жооптуу. Ар бир адам үй ичиндегилердин кайтаруучусу, ал да карамагындагылардан жооптуу. Аял күйөөсүнүн үйүнүн кайтаруучусу, карамагындагылардан жооптуу. Кызматкер кожоюнунун мал-мүлкүнүн кайтаруучусу жана карамагындагыдан жооптуу. Ар бириңер койчуман сыяктуу өз карамагыңардагылардан жооптуусуңар!»⁵¹⁰

Хадисте айтылган «Раъий» (кайтаруучу) кандайдыр бир нерсени карап-кайтарган, коргоп-сактаган жооптуу адам дегенди билдирет. Кой кайтарган койчумандын да «Раъий» деп аталуусунун себеби – ага тапшырылган малды коопсуз жана жакшы жайыттарда откозуп багып, ит-кушка жедирип жибербестен, ар кандай чыгашаларга дуушар кылбастан ыклас-туу мамиле менен кайтаруу деген мааниде айтылган. Муну менен бирге, бул касиеттүү милдетти ак жүрөктүүлүк менен аркалап, ар дайым жаман ойдон алыс болуу жана малына карата абдан күйүмдүүлүк менен, боорукердик менен карап, ысыгы менен күйүп, суугу менен тоңуу деген сөз.

Демек, белгилүү мааниде мамлекет башчысы менен калкынын ортосунда да дал ошондой байланыш бар экендиги айтылууда. Эл башы жана ар түрдүү катмарлардагы бийлик өкүлдөрү өз карамагындагыларга терең жоопкерчилик менен карап, алардын кайгы-кубанычын тең бөлүшүүгө тийиш жана элдин бактылуу келечегине кам көрүп, чын жүрөктөн элге кызмат кылууга, аларды кыйынчылыктардан сактоого жооптуу.

Үй башчысы менен үй ичиндеги бала-бакырасынын ортосунда да дал ошондой байланыш болуусу талап кылынган. Үй башчысы эң оболу, үйүндөгүлөрдү азык-түлүк менен камсыз кылып, ичиндирип-кийиндирүүгө жана ылайыктуу келген турак жай менен камсыз кылууга жооптуу. Ошону менен бир-

510. Бухарий, жума 11; Муслим, имара 20.

ге эле, үй ичиндегилерге өзү өрнөк болуп жакшы тарбия берип, окутуп илим-билимге ээ кылууга, алар менен ар дайым ысык мамиледе болууга жана алар үчүн дүйнө-акыреттин бактылуулугуна жол ачууга милдеттүү.

Аялдын күйөөсү менен болгон байланышында да ошол эле жооптуулук бар. Аялдын да үй ичиндеги иштерди жакшы жайгаштырууда, күйөөсүнүн мал-мүлкүн, ар-намысын коргоодо кудум койчуман сыяктуу жоопкерчилиги бар.

Кызматкер өз кожоюнунун мал-мүлкүн, баласы атасынын байлыгын жана кадыр-баркын коргоп, аларга жоопкерчилик менен кароого тийиш...

Кыскасы, динибиз боюнча «рабий» жана «марбий» (жооптуу же жооптуунун карамагындагы) болбогон эч бир адам жок десек болот. Бир жагынан караганда, ар бир адам койчуман сыяктуу болсо, дагы бир тараптан бирөөнүн карамагына алынган. Ал тургай бир жооптуу адамдын кол астында эч ким жок болгон абалда да, баары бир анын жооптуулугу сакталат. Анткени, ар бир адам жанын, акыл-эсин, денесиндеги ар бир мүчөсүн Жараткандын аманаты катары коргоп-сактоого милдеттүү.

Ислам биз билген бардык системалардын жана диндердин ичинде, демократия деген нерсе түшкө да кире элек бир кезде мамлекет башчысынан тартып үй кызматчыларынан бери ар бир адамдын жооптуулугун майда-чүйдө эрежелерине чейин толук белгилеп жарыя кылган жападан жалгыз дин жана жашоо мыйзамы. Бул жагынан ага теңтайлаша алган башка бир альтернативаны же системаны көрсөтүп берүү мүмкүн эмес.

ислам Пайгамбары «Эл башы жооптуу» деп, анын жоопкерчилигин, жоопкерчилик чектерин жана үстүнө көтөрчү вазыйпа-милдеттерин тизмелеп көрсөтүп берген. Эркек-аялдын жоопкерчиликтерин эскертип, түрдүү тармактарда экөөнө тең белгилүү милдеттерди жүктөгөн. Атанын балага болгон милдеттерин, баланын ата-энеге карата аткарчу милдеттерин анык түшүндүрүп, эки тараптын да бири-бирине ка-

рата бир топ милдеттери бар экендигин билдирген... Ал тургай, дүйнө жүзүндөгү кийинки убактарда жарыкка чыккан өнүгүүлөрдүн өңүтүнөн караганыбызда, андан көп кылым мурда, тээ башынан эле Пайгамбарыбыз жумушчу-кызматчылардын укуктары жана жоопкерчиликти тууралуу сөз кылып, адамзат тарыхындагы коомдук коогалаң, кризистердин көрүлүшүнөн мурда эле коомдук чоң көйгөйдү чечүүнүн жолдорун көрсөтүп берген. Жогоруда кыскача айтылгандарды кеңири чечмелөөгө азыркы темабыз тардык кылып турат.

Демек, хадисте мамлекет башчысы менен калктын бири-бирине болгон укук-милдеттеринен тартып (булардын көпчүлүгү ислам классикалык мыйзамдарында анык көрсөтүлгөн) бала-чака менен ата-эненин укук-милдеттерине, эрди-катындын жана жумушчу-башкаруучунун өз ара укук-милдеттерине дейре болгон, ислам укуктук илимдеринин жыйнактарында, адеп-ахлак жана таалим-тарбия китептеринде, коомдук илимдердин жана мыйзамдардын жыйнактарында кеңири орун ээлеген көп нерселер эки ооз сөз менен пайгамбарлык ыкмада айтылып коюлган...

25. Кээ бир арамдар менен макрухтар

*«Алла силерге энелерге баш ийбестикти, кыз балдарды тирчүлөй көмүңү, берчүгө тийиштүгүн бербөөңү жана акысы жок туруп алууну арам кылат. Курулай ушак-айыңды, ашыкча көп суроолорду, байлыкты орунсуз текке кетирчүңү жаман көрөт».*⁵¹¹

Энеге баш ийбөө

Энелерге каршы чыгып, алардын жөндүү талаптарын аткарбастык «укуукул-уммахаат» деп айтылган. Мунун мааниси, энесинин сөзүн укпаган, ага баш ийбеген балдар энелери менен өздөрүнүн ортосундагы бардык укук-милдеттик байланыштарын үзүп, энесин жалгыз таштап салганга тете күнөөкөр болот деген сөз. Атага баш ийбестик да дал ушундай арам болуп саналса да, хадисте эненин гана

511. Бухарий, истикраз19; адаб6; Муслим, акзия 12,14.

тилге алынышынын себеби, аялзаты коргоого, бапестөөгө муктаж жана кээ бир алсыздык жактары бар. Ошондой эле ал эркектерге салыштырмалуу боорукерлиги, мээримдүүлүгү артык болгондуктан жана жаратылышындагы назиктигинен улам, ага балдары тарабынан жасалган туура эмес мамиледен көңүлү оңой эле запкы чегиши мүмкүн. Дагы бул хадисте, эне-атанын акыларын аткаруу бирдей эле зарыл болгондуктан, атага баш ийбестик да оор күнөө болуп саналуу менен бирге, энеге баш ийбестик ого бетер жаман жорук экендиги эскертилген.

Кыз балдарды тирүцлөй көмүц

Жахилия доорунда кыздардын тирүүлөй көмүлүүсү белгилүү чөйрөдө салт катары калыптанган жана төрөлгөн кыздардын бир кыйласы ушул мыкаачылык адатка жараша топуракка тирүүлөй көмүлүп келген. Бул мыкаачылыктын келип чыгуу себеби болсо, кээ бирөөлөр караңгылык салты боюнча кыз балалуу болууну уят иш деп эсептесе, кээ бирөөлөр балдарды багып чоңойтууда кыйынчылык тарткандыктан, айрымдары болсо, жыйган байлыгынын кыздары аркылуу башкалардын колуна өтүүсүнөн коркуп, же уруучулдук кесепетинен улам бул кылмышка барышкан. Кандай себептер жана шылтоолор айтылбасын, бул ырайымсыз мыкаачылык салты катары сөзсүз жоюлууга тийиш болчу. Бул салтты жоюу тууралуу Куран жана сүннөттө бир топ буйруктар айтылган. Кыскасы, ислам алып келген бактылуулук мыйзамдары аркылуу бул жапайы салт толук жоюлган.

Аманатка кыянаттык кылуу

Хадисте дагы, бирөөнүн мойнундагы карыз же аманат сыяктуу башкалардын акысын бербей коюусу «манъан» деген жалгыз сөз менен, талап кылууга же алууга акысы жок нерселерди ар кандай жолдор менен ээлеп алууга аракет жасоо болсо «Хаат» деген бир гана сөз менен айтылган. Мунун экөө тең арам. Тагыраак айтканда, берүүгө тийиш болгон нерсени бербөөгө жана албаш керек болгон нерсени алууга исламда кескин түрдө тыюу салынып, арам кылынган. Ошону менен

катар, мунун арамдык даражасы ата-энеге баш ийбөө жана кыздарды тирүүлөй көмүп өлтүрүү менен бирдей. Ошондой эле, бербөө жана алуу деген бул эки сөздүн биринчиси, адамдын өз мойнундагы зекет, садака жана башка убада кылган жардамдар сыяктуу нерселерди, кедей-кембагалдардын акыларын аткарбагандык, экинчи сөз болсо, тилемчилик кылып, башкалардан бир нерсе сурай берүү маанисинде айтылган деп түшүнсөк да болот. Кадамыбызды мындан дагы бир аз алдыга карай шилтеп, биринчи сөздү тикелей өз үстүнө алган карыз жана береселеринен танып алуу, ар түрдүү көз боёмочулуктар жана мыйзамсыз аргалар менен башкаларды тузакка түшүрүп, мал-мүлкүнө ээ болуп алуу же банкротко учуратуу деп түшүнсөк, экинчисин: демейки тилемчиликтен тартып, элдин диний жана улуттук ишенимдеринен пайдаланып мал-мүлк топтоого чейин, кээ бир шылуундардын ачык же жашыруун жолдор менен элдин эсебинен жан багууга аракеттенүүсү жана ар түрдүү мафиялык уюмдардын түрдүү жолдор менен адамдардын акысын ажыдаардай соруп жегенине дейре, туура эмес жол менен түрдүүчө «ээлеп алуу» аракеттери деп түшүнсөк болот...

Бул кыска жана кең мазмунга эгедер хадисте, балдардын ата-энесине карата күйүмдүү жана жылуу мамиле жасабастан, аларга акаарат келтириши, ата-энелердин да жаратылыштагында бар болгон боорукердикти балдарына көрсөтпөстөн, ата-энелик мээримди унутуп балдарына зулумдук кылуусу, адамга таандык мамиледен куру жалак калтырышы; ошондой эле, чоң үй-бүлө болуп саналган коомдогу кээ бир өзүмчүл адамдардын керт башынын гана камын ойлоп коомдук бейпилдикке, адилеттүүлүккө жана коомдук тартипке залака келтирүүсү... ж. б. туура эмес иш-аракеттер бардыгына орток себептердин айынан арам экендиги билдирилген. Андан соң дал ушул даражадагы эң жаман иштерге кирбегени менен, өзүнчө зыяны чоң болгондуктан башка үч түрдүү нерсеге – *ушак-айыңга, артыкбаш суроолорго же тилемчиликти кесип кылууга жана байлыкты орунсуз текке кетирчүгө* тыюу салынгандыгы билдирилген.

Ушак-айың

Бул жерде айтылган ушак-айың – дүйнө жана акыретке тиешелүү эч кандай пайдасы жок, «ал антиптир, бул мин-типтир» деген сыяктуу убакыт короткон артыкбаш сөздөрдү айтууга каратылган. Мындай сөздөр мейли тилибиздеги «ооз көптүрмөлөргө» таандык болобу же бизге эч тиешеси жок артыкбаш сөздөр болобу, же болбосо ушак-айың сыяктуу кескин арам түркүмүнө катыштуу болобу, ушак-айың тараткандардын коомдогу ордуна жараша жана ушак-айыңдын жайылуу мейкиндигине жараша (мисалы: гезит-журнал, радио-теле сыяктуу массалык маалымат каражаттарында) зыянын тийгизип, адамдары бекерпоз, адеп деңгээли төмөн жерде коомдук дарт катары кеңири өөрчүйт Ислам дини эки жаактын ортосуна – тилге байланыштуу күнөө деп эсептеген канчалык булганыч нерселер бар болсо, алардын баары дал ушул ушак-айыңдын сасык сазынан көктөп өсөт.

Ошондуктан, Пайгамбарыбыз катарынан тизген үч нерсенин бири катары сүйлөө же сүйлөбөстүк маселесин көрсөтүп, өзүнүн бир сөзүндө мындай деген:

*«Аллага жана акырет күнүнө ыйман келтирген адам коңшусун ирээңжитпесин! Аллага жана акырет күнүнө ыйман келтирген ар бир адам меймандарын сыйласын! Аллага жана акырет күнүнө ишенген адам же жакшы сөздөрдү сүйлөсүн, же болбосо унчукпасын...!»*⁵¹²

Көп суроо

Бул – оюна келген маанисиз суроолорду сурай берүү же болбосо, муктаждыгы жок болсо да кайырчылык кылуу, андан да аша чаап, тилемчиликти адатка айландырып алуу деген мааниде жана экөө тең бирдей эле туура эмес, жаман иштер болуп саналат. Куран Карим жана хадистерде аргасыз калып, муктаж болбогон абалда кайыр сурап тилемчилик кылуу айыпталган жана оюна келген маанисиз суроолорду сурай берүү туура эместиги да айтылган. Ошону менен бирге эле, адамдар ар дайым пайдалуу нерселерди үйрөнүүсү зарыл экендиги көрсөтүлгөн.

512. Бухарий, адаб 31; Муслим, ийман 74-77.

Муну менен катар, Куран Каримде суроолор орундуу жана орунсуз болуп экиге бөлүнгөндүгүн көрө алабыз. Орундуу жана жакшы суроого мисал катары: «*Сахабалар сенден Алла жолунда эмне берүү керектигин сурашат*»⁵¹³ деген аятты; орунсуз жана маанисиз суроого болсо: «*Сенден рухтун маңызы тууралуу сурашат*»⁵¹⁴ деген аятты көрсөтө алабыз.

Суроо коюу же койбоо, кайырчылык кылуу же кылбоо, зарылчылыгынын болуп болбогондугуна же кандайдыр бир муктаждыкка таянган-таянбагандыгына жараша, шарыят жоопкерчиликтиринин арасында важиб, харам же мубах болушу мүмкүн. Ошондуктан, бул эки маселе өз алдынча айрым-айрым көрүнгөнү менен, орток жактарынын бирдей мааниге ээ болгондугу себептүү жогоруда айтылып өткөндөй экөөнү тең бирдей эске алуу менен түшүнгөн оң.

«*Байлыкты текке кетириңиз*» келсек, бул заттык жана руханий жактан болобу, дүйнө-акыреттик жактан болобу эч кандай пайдасы жок иштерге акча-байлыктардын сарпталышы, орунсуз коромжу кылынуусу деген сөз. Мындай кылуу жеке адам үчүн да, коом үчүн да зыяндуу илдет. Ооба, бирөөнүн өз мал-мүлкүн, байлыгын орунсуз коротуп пайдасыз жерге чачканы сырттан караганда ал адамдын жеке өзүнө гана зыяндуу болуп көрүнгөнү менен, анын мал-мүлкү жалпы улуттук байлыктын катарында болгондугу себептүү, калктын казынасын орунсуз текке кетирип, элдик мүлктү эңшерген болуп саналат. Ошондуктан, бул жалпы элге тиешеси бар маселе катары, коомго зыян келтирүү менен барабар.

Күнүбүздө мааниси бир топ эле жогору болуп турган жана келечекте да маанилүүлүгү ого бетер арта түшүүсү мүмкүн болгон хадистеги бул финансылык-экономикалык маселени кыскача жыйынтыктоо менен бирге, Сөз Султанынын таамай тандап, тыкан колдонгон сөз берметтеринин мазмун тереңдиги менен кеңдиги айтып бүткүс жогорулутун дагы бир жолу эскерте кетмекчибиз.

513. Бакара сүрөсү, 2/215.

514. Исра сүрөсү, 17/85.

26. Ихсан

*«Ихсан – кудум Алланы көрүп турганыңдай Ага кулчулук кылууң. Сен Аны көрбөгөнүң менен, Ал сени көрүп турат»...*⁵¹⁵

Ыйман менен исламдын биригүүсү, исламдын да ихсан даражасында өмүр сүрүүсү жетик мусулманда гана болот. Мусулман адам ыйман жана исламдын ичинде туруп, ыйман жана исламдын туу чокусуна жетүүсү жана бул акыркы бийиктиктин талабына жараша амал кылуусу ихсан болуп саналат. Жакшылыктан жакшылык туулат деген эрежеге ылайык, Жараткан Алланын бул чын ыкластан чыккан кулчулукка Өз улуулугуна жараша тартуулаган сыйлары болсо, «көз көрүп, кулак укпаган, адамдын оюна да келбеген»⁵¹⁶ сюрприздеринин катарындагы дагы бир ихсан. Ансыз деле, *«Ихсандын сыйлыгы ихсан гана болот»*.⁵¹⁷ Бирок кулдун ихсаны өз руханиятынын канчалык жетилгендигине жараша ыкластуулук, адептүүлүк, ыйбаа жана айбыгуу менен коштолсо, Алла Тааланын ихсаны Өзүнүн улуулугуна жана чексиздигине жараша түрдүү-түркүн, көптөгөн кереметтерин берип, кулунун көңүлүн ишенимге толтуруп илхамдарын жаадыруусу аркылуу; көзүн тоскон парданы ачып, бардык нерселердин чындыгын ага билдирүүсү аркылуу; оозун маанисиз куру сөздөрдөн сактап, даанышман тил менен сүйлөтүү аркылуу жана аң-сезимин толук ойготуп, аны аалам сырларынын арасында саякат кылдыруусу аркылуу болот...

Аалам сырларынын аркы бетин таамай көрө билүү мүмкүнчүлүгү бар бул бийиктикке жете алган мусулман, Аны «Орундан жана окшотуудан таза» абалда көргөндөй эле болот. Бирок Ал: *«Көздөр Аны көрүцгө алсыз»*⁵¹⁸ деген акыйкатын ээси болгондуктан, пенде өзүн Анын көрүп тургандыгына карата даана ишеними менен Аны көрүүнүн кубанычынан дагы, Ал тарабынан көрүлүп тургандыгынан улам, жан дүйнөсү зилзалага келип айбыгып эстен танат...

515. Бухарий, ийман 37; Муслим, ийман 1-7.

516. Бухарий, таухид 35; Муслим, жаннат 2-5.

517. Рахмаан сүрөсү, 55/60.

518. Анъам сүрөсү, 6/103.

Ибадат, ыклас, чексиз берилүү жана баш ийүүнүн түркүн-түстүү толкундары менен келечектеги (бейиштеги) кемчиликсиз көрүүдөн мурда, азыркы чала көрүүгө ушунчалык кубанат дейсиң, кудум орозо кармаган адамдын орозолуу маалында да ооз ачкан кездеги кубанычтуу сезимди жан дүйнөсүндө туюп тургандай, бул дүйнөдөгү «жолугушуу орозосунун саналуу күндөрүндө» да бейиште Жараткан менен көрүшүүнүн чексиз жыргалына батат жана бир күндүк өмүрдөн сан миң жылдык өмүрдүн үзүрүн көрөт.

Ооба, пенде Түбөлүктүү Жаратканды көрүүнүн кубанычлаззатына тете кубанычты Ал тарабынан көрүлүп-билинүүдөн да сезип, Эгесине кулчулук кылууда Анын карамагында жана күзөтүүсүндө тургандыгынан да ченемсиз жыргалга батат. Ошондуктан, Анын жолунда кылган кыпындай ишти да айтып бүткүс ибадат кубанычына чөмүлө жасайт.

Бул айткандарыбыз Пайгамбардын керемет сөз ааламынын бир чекесинен ийненин көзүндөй гана тешиктен шыкалоо. Сөз Султанынын алмаз-каухарлардай куттуу баяндарынан бир нечесин гана назарыңыздарга сунган болдук. Анын ушундай кыска гана сөздөрүнүн мазмуну том-том китептерге сыйбайм деп жар салып тургандай...

Булар деңизден алынган тамчы, Күндөн чачыраган бир нече учкун гана. Же болбосо кезип жүргөн сансыз жылдыздар ааламынан жарк эткен бир нече шоола гана десек болот... Пайгамбар акыйкатынын тунук күзгүсү болгон бул нурдуу баяндарга түшүндүрмө берип, алардын бийик кадыр-баркына жараша маани айтуу, кантсе да, сөз билбеген наадандардын иши эмес болуш керек. Чындыгында, биз дагы ушул тапта бизге бап келгенин билип туруп, сөз сыйлабастык кылганыбызды мойнубузга алабыз... Ар дайым Алланын алдында башыбызды ийип, Андан бул тайманбастыгыбыз үчүн кечирим тилейбиз.

Пайгамбардын куттуу сөздөрүн бардык тереңдиктери менен бирге чечмелеп түшүндүрүүгө чамабыз жетпей тургандыгын сөзүбүздүн башында эле айтып, бул иштин өз ээсинин келишине көзүбүз төрт экендигин баяндап өткөнбүз. Ошого

карабастан, бир аз тайманбастык кылып, кээ бир хадистердин айрым жактарын чечмелөөгө аракет жасаган болсок, айткандарыбыз ошол хадистин ченемсиз кең маанилеринен алынган бир нече гана нурдуу сөздөр катары, хадистердин терең мазмунуна, кемчиликсиз баяндоо ыкмасына жана сөз кудуретине таянуу менен карапайым тилде баяндалганы.

Алла Тааладан бизди кечирүүсүн тилейбиз жана улуу аалымдарыбыздын кемчиликтерибизге кең пейилдүүлүк менен мамиле кылышын сурайбыз.

ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ДУБА МЕЙКИНДИГИ

Мында Пайгамбарыбыздын дубаларынан бир нечесине назарыңыздарды бурууну туура көрдүк. Анын дубаларында колдонгон сөздөрү жана дубаларындагы тереңдик да өзгөчө болгондуктан, башка эч бирөө жете алгыс бийиктикке эгедер. Өзүнө камтып турган мазмун тереңдигинен караганыбызда, Пайгамбарыбыздын ар бир дубасы бир китепке тете экендигин айтууга акылуубуз. Деги эле анын ар кандай сөздөрү башка адамдардын сөздөрүнөн теңдешсиз бийиктиги менен айырмаланып тургандай эле, Ага тиешелүү дубалар да бүткүл адамдардын ар кандай дубаларына салыштырмалуу эбегейсиз терең жана теңдешсиз. Анткени, Алла Тааланы эң толук билген жана Андан эң катуу айбыккан адам – бул Алла Элчиси экендиги анык. Ушундан улам, мазмуну эбегейсиз терең жана деңгээли эң бийик дубаларды да Алла Элчиси кылган.

Анын дубалары өтө көркөм жана уккулуктуу. Пайгамбарыбыз бизге мындайча дуба кылууну үйрөткөн:

*«Жатаарыңарда намазга даарат алгандай даарат алып, анан мындай деп дуба кылгыла: «Аллам! Ырайымыңа умтулуп, азабыңдан коркуп өзүмдү Сага тапшырдым. Жүзүмдү Сага караттым. Ишимди Сага аманат кылдым. Аркамды Сага сүйөдүм. Сенден башка таянаарым, Сенден бөлөк корголоорум жок. Түшүргөн Китебиңе, жиберген пайгамбарыңа ыйман келтирдим».*⁵¹⁹

519. Бухарий, даават 6, 9; Муслим, зикр 56-58.

Бул дубада колдонулган сөздөр ушунчалык көркөм, укмуштай таң калаарлык дейсиң, алар тууралуу бир нерселерди айтуу артыкбаш болоор эле.

Мындан ары Пайгамбарыбыздын дубалары тууралуу кеңири сөз кылган кезибизде толугураак токтолоорбуз деп, бул жерде башкасын коюп, тек гана дубанын көлөмү өтө кыска болгону менен мазмунунун аябагандай тереңдигин эскерткибиз келет.

Дагы бир дубасы мындай:

*«Аллам! Мени менен кчнөөлөрүмдүн арасын кудум Чыгыш менен Батыштын арасын айырганыңдай алыс кыла көр. Аллаам, мени каталыктардан кудум ак кийимдин кирден тазаланганындай тазарта көр».*⁵²⁰

Бул дуба камтып турган кең мазмунду өз алдынча китептер менен түшүндүрүүгө туура келет. Мындан башка сөз таап айта албайм. Ооба, Ал – дубанын да Султаны. Анын дагы бир дубасы:

*«Аллам, Өзүңдөн мен билген-билбеген, азыр берген жана келечекте бере турган бардык жакшылыктарыңды сураймын. Аллаам, мен билген-билбеген, азыр мени тооруп турган жана келечекте башка келээр бардык жамандыктардан Өзүңө корголоймун».*⁵²¹

Пайгамбарыбыздын укмуштай дубалар берметинин дагы бир канчасын назарыңыздарга суналы:

*«Аллам! Сенин бергениңе тоскоолдук кылаар эч ким жок. Сенин тоскоолдук кылганыңды берчү да эч ким жок. Эч бир байлык ээси пайда жеткире албайт, бардык байлык Өзүңдөн».*⁵²²

«Аллам! Айткан сөзүм, берген анттым, кылган убадам, жасаган ишимдин ар биринен мурда Сенин каалооң бар. Сен каалаган нерсе болот, Сен каалабаган нерсе болбойт. Күч менен кубат Сенден гана. Сен чынында баарына куду-

520. Бухарий, азан 89; Муслим, масажид 147.

521. Ахмадб. Ханбал, ал-Муснад, 6/147.

522. Бухарий, азан 155; Муслим, салаат 205; Абу Дауд, салаат 139.

реттүңсүң. Аллам, кылган ар бир дубам Сен ырайым көрсөткөңгө, ар бир каргышым Сен каргыш кылган адамга тийсин. Сен дүйнө-акыретте менин Досум жана Эгемсиң. Мени мусулман абалымда өлтүрүп, жакшылардын катарына кошо көр!».⁵²³

«Аллам! Сенден, зыяндуу кесепетке жана аздыргыч балекетке жолукпастан, тагдырга ыраазы болуумду, өлгөн соң ырахаттуу жашоону, жамалыңа кароо лаззатын жана Өзүңө жолугуу сагынычын сураймын. Зулум кылуудан же зулумдук көрүңдөн, душмандык кылуудан же душмандыкка кабылуудан, каталык өткөрүңдөн же кечирилгис күнөөгө батуюудан Өзүң сактай көр».⁵²⁴

«Мени напсимдин эркине таштап койсоң, анда мени алыздыкка, муктаждыкка, күнөөгө жана каталыкка тирткөн болосуң. Мен Сенин мээримиңе гана ишенемин. Бардык күнөөлөрүңдү кечире көр, анткени күнөөлөрдү Сен гана кечиресиң. Тообомду кабыл кыла көр, анткени Сен тооболорду кабыл кылуучу жана өтө боорукерсиң».⁵²⁵

«Аллам! Сен макталууга эң акылуусуң, ибадатка эң татыктуусуң. Жардам сураганга эң чоң жардам берүүчү, кудурет-салтанат ээлеринин эң боорукери, сурап-тилегендерге карата эң жоомарт жана бергендердин эң кең пейили да Сенсиң. Сен баарынын Ээси жана өкүмдарысың, Сенин шеригиң жок. Тең тайлашаары жок жападан жалгыз Өзүңсүң. Сенден башка бардык нерсе жоюлуп кетет. Сага бир гана Өзүңдүн уруксатың менен баш ийилет жана Өзүңдүн билүүң менен гана бейбаштык кылынат. Сага моюн сунулганда, кайрымын бересиң; бейбаштык кылынганда, кечиресиң. Баарына эң жакын күбөчү жана эң жакын коргоочу да Сенсиң. Напсилердин (арзуулардын) алдында турасың, желкелерден бекем кармайсың. (Адамдардын) кылган-эт-

523. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/191; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/119, 157; Хаким, ал-Мустадрак, 1/697.

524. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/191; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/119, 157; Хаким, ал-Мустадрак, 1/697.

525. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/191; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/119, 157; Хаким, ал-Мустадрак, 1/697.

кендерин жаздың жана ажалдарын белгиледиң. Жүрөктөр Сага карай талпынат, сырлар Алдыңда ачылат. Адалды адал кылган, арамды арам кылган Сенсиң. Мыйзамдарың – дин, өкүмдөрүң – буйрук. Жаратылыш – Сенин жасаганың, пенде – Сенин кулуң. Сен өтө боорукер жана мээримдүү Алласың. Асмандар менен жерди нурданткан дидарыңдын Нурунун урматында, Сага таандык ар бир акыңдын урматында жана Сенден тиленген кулдарыңдын урматында, мени ушул аткан таң менен баткан кечте кечирүүңдү, кудуретиң менен тозоктон сактооңду тилеймин». ⁵²⁶

«Аллам! Пайгамбарың Мухаммед Сенден сураган ар бир жакшылыкты биз да сенден сурайбыз, пайгамбарың Мухаммед Сага коргологон ар бир нерседен биз да Сага корголойбуз». ⁵²⁷

«Аллам! Пайдасы тийбеген илимден, эрибеген жүрөктөн, тойбогон напсиден, кабыл кылынбаган дубадан сактай көр!». ⁵²⁸

«Аллам! Өзүңдөн иштеримде бекемдикти тилеймин. Туура жолдо чыдамдуулукту сураймын. Сенден жакшылыктарыңа ишүүр кыла билүүңү жана Өзүңө жакшылап ибадат кылууну тилеймин. Чынчыл, соо жүрөк тилеймин. Өзүң билген нерселердин жамандыгынан Өзүңө корголоймун. Өзүң билген нерселердин жакшыларын сураймын жана Өзүң билген нерселерден кечирим сураймын. Сен бизге белгисиз нерселердин баарын толук билүүңүсүң». ⁵²⁹

«Аллам! Өзүңдөн жакшы иштерди жасоомду, жамандыктардан алыс болуумду, жардыларды жакшы көрүүмдү, мени кечирүүңдү, мага ырайымдуу болууңду тилеймин. Адамдарды дүрбөлөңгө салганыңда, дүрбөлөңгө кабылтпастан менин жанымды алууңду тилеймин. Сенин сүйүүңдү, Сени сүйгөндөрдү сүйүүңү жана Сенин сүйүүңө мени жакындаштыраар иштерди сүйүүңү тилеймин». ⁵³⁰

526. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 8/264 .

527. Тирмизий, даават 88.

528. Муслим, зикр 73; Абу Дауд, витир 32; Тирмизий, даават68.

529. Тирмизий, даават 23; Насайй, сахв 61.

530. Тирмизий, тафсир (38) 2,4; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад,5/243.

«Аллам! Сенден жакшылыктын башы менен соңун, эң толук жана кенендерин, алгачкысын-акыркысын, ачыгында, купуясында жана бейиштеги эң бийик даражаларды тилеймин, амин!». ⁵³¹

«Аллам! Өзүңдү зикир кылууга, Өзүңө ишцир кылууга жана Өзүңө жакшы ибадат кылууга бизге жардам берекөр». ⁵³²

«Аллам! Сенден Туура жол, такыбалык, абийирдүүлүк жана (көңүл) байлыгын тилеймин». ⁵³³

«Аллам! Бардык иштерибизде жакшы натыйжа бере көр. Бул дүйнөдө шерменде болуудан жана акыреттин азабынан бизди сактай көр!». ⁵³⁴

Не деген гана дубалар! Пайгамбарыбыздын дубаларынын ичиндеги бир сөздү да алып таштоого мүмкүн эмес. Сөздөрдүн кыналышкан агымындагы шайкештикке таң каласың. Дубанын маанилеринин ички тереңдигин толук билип жетүү да адамдын колунан келбейт. Ооба, Алла Элчиси дубаларында да өзүнүн теңдешсиздигин далилдеп турат.

Бардык улуу олуялар кылган дубалары менен тилектеринде Алла Элчисинин дубаларынын көз уялткан көркөдүүлүгү менен дубаларына жандуулук жана түс берүүгө аракет жасашкан. Ошондой эле, Жараткандын эшигине Пайгамбар дубалары аркылуу кирүүгө аракет кылышкан. Пайгамбарыбыздын дубаларында теңдешсиз көркөм ыкма, көз уялткан сыйкырдуу шоола даана байкалып тургандыктан, башкалардын сөздөрүнүн арасынан дароо эле айырмалап байкап: «*Бул Мухаммед Мустафага таандык сөз*» дегенге туура келет.

Өз тажрыйбамдан айтсам, Хасан Шазели, Ахмад Бадавий, Ахмад Руфайй жана Шахи Гейланий сыяктуу улуулардын дубаларын окуганымда алардын укмуштай тереңдигине таң калып, катуу толкунданамын. Ал тургай кээ бир жерлерине келгенде чыдамым такыр калбай, өзүмдү жоготуп койгонсуйм. Алардын дубалары өтө укмуш! Бирок алардын бардыгы Пай-

531. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 23/316; Хаким, ал- Мустадрок, 1/701.

532. АбуДауд, витр 26; Насайй, сахв 60.

533. Муслим, зикр 72; Тирмизий, даават 72.

534. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/181; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 2/33.

гамбарыбыздын кээ бир дубаларынан пайдалана олтуруп, Анын дубаларын өздөрүнүкүнө сиңдирген соң, анан ошол бийиктикке жетишкен. Албетте, биз да ошол алптардын дубаларын өз дубаларыбызга арка тутуп, алардын дубалары сөзсүз кабыл болот деген үмүт менен Жараткандын мээримин тилеп жалбарабыз.

Эң акырында дагы такып айтаарыбыз ушул, Алла Элчисинин бардык сөздөрү Анын фатанатына далил болуп турат. «Жавамиул-калим» болгондугу үчүн, Анын кээ бир сөздөрү өтө терең маанилерге эгедер. Анын дубаларындагы теңдешсиз көркөм баяндоо ыкмасы да ушуга таандык. Демек, Анын сөздөрү да, дубалары да Анын пайгамбарлык сөз кудуретин, тагыраак айтканда, Жараткан тартуулаган акылмандык жана илхамга ээ экендигин далилдеп берет. Демек, Ал – шексиз улуу Пайгамбар, ошондой эле, пайгамбарлардын Султаны.

г. МЭЭРИМ ПАЙГАМБАРЫ

Алла Элчисинин боорукерлиги жана мээримдүүлүгү – Анын фатанатынын дагы бир өңүтүн түзүп турат. Ошону менен бирге, Анын мээримдүүлүгүндө терең акылмандыктын башаты камтылган. Ооба, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Жараткан Алланын жер жүзүндөгү улуу мээриминин жана боорукерлигинин өкүлү катары, ушул ыйык сыпаттардын таасирин өмүр булагындай колдонуп, бардык адамдардын жакшы көрүүсүнө ээ болгон. Деги эле, боорукердик, күйүмдүүлүк, мээримдүүлүк, алпейимдик жана чын жүрөктөн башкаларга ак ниет болуу – бул адамды сансыз элдин жактыруусуна жеткирүүчү өзгөчө касиет экендиги талашсыз. Демек, Алла Элчиси ар бир нерсеге карата кылдаттык менен карагандыгы, теңдешсиз жөндөмдүүлүгү жана улуу көрөгөчтүгү менен мээримдүүлүк-боорукердикти фатанатынын өзгөчө бир тарабы катары көрсөтө алгандыктан, бул Анын пайгамбарлык далилдеринин бири десек болот.

Алла Таала Аны бүткүл ааламга мээримдүүлүк Элчиси катары жөнөткөн. Ооба, Ал Жараткандын мээримин даа-

на чагылдырып бере алган. Ал – эрме чөлдүн ортосундагы соолубас булак, чалкыган Каусар көлү сыяктуу. Чаңкагандан идишин ала чуркап суу издеп келген ар бир адам ошол көлдүн кыргагына барып, идишин да толтурган, кангычакты ичип суусунун да кандырган. Демек, ал мээримдүүлүгү менен баарына жолу ачык Каусар көлү сыяктуу, каалаган адам андан пайдалана алат.

Ал өзүнүн укмуштуудай фатанаты аркылуу эбегейсиз улуу мээримдүүлүгүнө муктаж болгондорго карата бул мээримдүүлүктү бейишке жетелеген нурдуу чынжыр кылып таккан. Кимде-ким ошол чынжырдын сыйкырдуу жетегине жетеленсе, жакшылыктын туу чокусуна барып токтойт. Мээримдүүлүк дал мына ушундай, Алла Элчисинин колундагы сыйкырдуу ачкыч. Ал эскирип дат баскан эч ким ача албайт делген кулпуларды да ушул ачкычы менен ачып, ар бир жүрөккө бирден ыйман шамын жандырган. Ооба, бардык адамзаттын ичинен тандалып, бул алтын ачкыч руху алтындай, өзү да алтындан ардактуу болгон Мухаммед Мустафага (саллаллаху алейхи васаллам) тапшырылган. Анткени Ал адамзаттын арасынан бул алтын ачкычты алууга эң татыктуу инсан эле. Ооба, Алла сөзсүз аманатты өз ээсине бермек. Адамдарга аманат катары берген жүрөктөрдүн ачкычын да аны алып иштетүүгө эң ылайык болгондуктан эки ааламдын Көсөмүнө тапшырган.

Ооба, Алла Аны бүт ааламга мээрим пайгамбары катары жөнөткөн жана Пайгамбар бул мээримдүүлүктү эң кылдаттык менен өз ордуна таамай жумшай билген. Мээримдүүлүк да, таамай колдоно билүү да бирдей эле өтө маанилүү.

Боорукердикте аша чабуу жана чалалык

Бардык нерсенин ашыкчалыгы жана чалалыгы болгону сыяктуу эле, боорукердик көрсөтүүдө да ашыкчалык жана чалалык болот. Боорукердикти жаман жолго колдонуунун эң көрүнүктүү мисалын масондук топтордун иш-аракеттеринен байкоого болот. Алар бир тараптан жинди чалыш сүйүү жана гуманизм жөнүндө сөз кылып жатышса да, дагы бир тараптан алардын эч бирөөсү ыймандуу, диний ишеними бекем

адамдарга көз кырын салып карагысы да келбейт. Алар кол-доруна келсе мусулмандардын жана динге берилгендердин бирин да койбой кырып салгысы келишет. Алардын айтылуу сүйүүсү өздөрүнө жана алар сыяктуу ой жүгүрткөндөргө гана каратылган. Негизи эле, алар айтып жаткан сүйүү да биз түшүнгөндөй аруу, таза эмес, соодалашкансып, пайда-максаттардын үстүнө курулган.

Ал эми эки аалам Көсөмүнүн мээримдүүлүгү туура багыттан кичине да тайбастан, адамдар эле эмес, бүткүл ааламды кучактаган эбегейсиз улуу сүйүүгө негизделген.

Алла Элчиси өкүлдүк кылган мээримдүүлүктөн оболу ыйманы бекем мусулмандар пайда көрөт. Анткени Ал мусулмандарга карата *«Боорукер жана мээримдүү»*.⁵³⁵ Ал чындыгында ак ниеттүү, күйүмдүү жана ченемсиз мээримдүү болгон. Ал өкүлдүк кылган мээримдүүлүктөн мусулмандардан башка, каапырлар менен мунафыктар (эки жүздүүлөр) да пайда көрөт. Ал тургай бул улуу мээримдүүлүктөн Жебреил периште дагы өзүнө жараша пайдага ээ болгон.⁵³⁶ Анын мээримдүүлүгүнүн ченемсиз кенендигин мындан билиңиз, керек болсо шайтан да бул мээримдүүлүктөн улам үмүттөнө түшкөн кези болгон.⁵³⁷

Мээрим Пайгамбарынын боорукерлиги белгилүү адамдарга же белгилүү топторго гана чектелген эмес. Ал кээ бирөөлөр сыяктуу боорукердикти жеке пайда-максаттарга колдонбогон.

«Гуманизм» айлакерлиги

Бүгүнкү учурда болуп жаткан кээ бир иш-аракеттер адамдарды курулай алдоонун аргалары экендиги баарына белгилүү. Мындай айлакерликтер менен бирөөнүн койнуна чаксын деп уу жыланды сойлотуп жиберүүнүн айырмасы барбы? Алла Элчиси өкүлдүк кылган улуу мээрим жана сүйүүнү андай айлакер сүйүү түшүнүгү менен бир катарга коюу мүмкүн

535. Тауба сүрөсү, 9/128.

536. Кады Ияз, аш-Шифаа, 1/17.

537. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/168.

эмес. Бул экөөнүн айырмасын жакшы билүү зарыл. Ооба, исламдын сүйүү түшүнүгү андагы башка нерселердей эле, өзүнө таандык дүйнө-акыреттик бир туташ өлчөмү жана тең салмактуулук менен өзгөчөлөнөт.

Мухаммед алейхиссалам өзүнүн улуу чакырыгынын катарында бүткүл адамзатты жана бүткүл жаратылыш-ааламды камтыган улуу сүйүү менен адамдарга кучагын жайган. Бирок жогоруда да айтканыбыздай, Анын бул ченемсиз мээримдүүлүгү жана даркан боорукерлиги, мээримдүүлүк жана сүйүү деген ураанга жамынып башкаларды алдап келгендердин түшүнүгүндөгү куру идея же китептердеги жансыз нерселер эмес. Тескерисинче, Пайгамбарыбыздын мээрими жана сүйүүсү өтө кыска убакыттын ичинде адамдардын жүрөгүнөн терең орун алып, бардык жактардан толук турмушка ашырылган. Деги эле Пайгамбарыбыздын эч бир ой-пикири иш жүзүнө ашырылбастан кала бергени көрүнбөйт. Ал ар бир ой-пикирин толук ишке ашырган чыныгы аракетчил, ашкан күжүрмөн инсан.

Алла Элчиси ошол бүт ааламды камтыган улуу мээримдүүлүк түшүнүгүн жүрөгүнүн түпкүрүнөн чыккан эң маанилүү нерсе катары чын пейили менен ортого койгондуктан, айткан сөздөрү толук бойдон иш жүзүнө ашкан.

Мисалы, Ал жаныбарларга карата боорукердик менен мамиле жасоону мындайча өрнөктүү жана эстен чыккыс даана мисалдар аркылуу түшүндүргөн. *«Алла бир иттин себеби менен абийирсиз бир аялды кечирип, бейишине алды. Бир кудуктун башында, бир ит суусагандан аактап тили салаңдап турганда, ал жерден өтүп бараткан бир аял иттин кыйналган абалын көрүп чыдай албаган. Дароо белинен бел курун чечип кепичин аны менен байлап, кудуктан кепичи менен суу тартып чыгып итке ичирген. Муну менен ит өлүмдөн кутулган. Бул аялдын бир итке кылган жардамы анын кечирилчүсүнө себеп болуп, Алла аны бейишине алган».*⁵³⁸

538. Бухарий, анбия 54; Муслим, салам 153-155.

Мунун тескерисинче болгон дагы бир өрнөктүү мисалды Алла Элчиси мындайча айткан:

*«Бир аял бир мышыктын себеби менен тозокко түштү. Ал мышыкка тамак да, суу да бербей, же бош коё бербей камап коюп, мышык ачкалыктан өлгөн. Ал аял ушул себептүү тозокко түшкөн».*⁵³⁹

Алла Элчиси ушул ченемсиз терең мээримдүүлүк чакырыгын жеткизүү милдети менен жөнөтүлгөн. Ал – соолубас Каусардай ширин булак. Кимде-ким ал мүрөк булактан сузуп алса, мээримдүүлүккө жетет. Анын колунан мүрөк суу ичкен адам түбөлүктүү бактылуу өмүргө ээ болот.

Аттиң ай! Бул Каусардын башында тургандар анын кадырын билсе гана!

Айтып өткөндөрүбүз куру болбош үчүн, алдыңыздарга бир нече өрнөктүү мисалды сунгум келет. Бирок андан мурда мына бул маселени да айта кетейин.

Ал баарынын туу чокусунда

Адамдардын арасында кээ бирөөлөр айрым иштерде жөндөмү жогору болгону менен, башка нерселерде дал ошол деңгээлде жөндөмдүү боло алышпайт. Ал тургай көп артта болот.

Мисалы, таланттуу делген кол башчы же бир аскер согуш майданында канчалык жөндөмдүүлүгүн байката алса да, башка тармактарда, демейки турмуштагы иштерде кээде колунан эч нерсе келбеген жөндөмсүз адам катары көрүлүшү толук мүмкүн. Ал тургай мындай аскер адамдары кээде сезимсиз, мээримсиз мүнөзү менен мыкаачы канкорго айланып, адам өлтүргөндөн жарпы жазылган ташбоор болуп чыга келиши да мүмкүн. Анткени канчалык таланттуу атаман болсо да, адамдардын жан бергенин көп көрө берип сезимталдыгы жоголуп, башкаларга боорукердик кылуу дегенди такыр эле унутуп салышы мүмкүн.

Бир саясатчы саясий маселелердин алчы-таасын жеген көсөм болгон күндө да, ошол эле саясаттагы таланты акый-

539. Бухарий, мусакат 9; Муслим, салам 151-152.

каттыкка келгенде эч нерсеге жарабай, башкалардын укугу тепсенди болсо аны менен иши да болбой, көзүн жумуп коё бериши мүмкүн. Тагыраак айтканда, саясий аренада ийгиликке жеткендер адилеттүүлүктө, адамгерчиликте көп артта калып жүргөнү турмушта кеңири кездешет. Бул бир тармакта таланты менен таанылып башы көккө жетсе да, башка тармактарда жер менен жексен болуу деген сөз.

Ошондой эле, илим-техника баарын чечет деген сыңар көздүү агымдын селине кулап түшкөн, бардык нерсени «илимий тажрыйбага» байлап түшүндүрүүгө далбас урган адамдарды карасаңыз, наамдары канчалык ооз көптүрмө болгондугуна карбастан алардын руханияттары, жан дүйнө тереңдиги нөл бойдон калганын байкайсыз. Ал тургай алардын кээ бирөөсү акылдуулукта, таланттуулукта Эверест чокусунан ашкыдай бийик көрүнгөнү менен, руханий жашоосу, ички адамдык касиеттери Өлүк Деңиздин чуңкурундуй төмөн деңгээлде калган болот.

Бардык нерсени материя менен түшүндүрүүгө аракет жасаган, көзүнөн башкага ишенбеген көкүрөгү сокур адамдар да бар. Алар аяндын жүйөөсүн түшүнүү жагынан келесоонун так өзү болгондуктан, руханий ааламга тиешелүү эң маанилүү нерселерди да билишпейт.

Кыскартып айтсак, адамдардын кээ бирөөлөрү кээ бир жактан ийгиликке жеткен менен, жашоодогу андан башка эң маанилүү нерселерден куру калышат. Башкача айтканда, адамдардагы ар түрдүү жөндөмдөр бири-бирине каршы келгенсип, бирөө абдан өнүксө башкалары соолуганга бет алат. Ошондуктан, бардык багытта ийгиликке жеткен төрт тарабы төп келген адамдарды табуу кыйын.

Ал эми Пайгамбарыбыз болсо, таптакыр башкача инсан. Ал улуу аскерий стратег, ошону менен бирге эле ченемсиз боорукердикке эгедер. Ал бир саясий көсөм болуу менен бирге, адамгерчилиги, калыстыгы жагынан да алдына ат салдырбаган. Ал тикелей күзөтүүгө жана тажрыйбага аябай маани берүү менен бирге, руханий жашоосунда, ыйманий ааламында да ошончолук бийик туу чокуда.

Ухуд согушунан жандуу мисалдарды келтирсе болот. Ал жерде Алла Элчисинин жанындай жакшы көргөн абасы ары эмчектеш бир тууганы азирети Хамза шейит кылынган. Шейит кылынып эле тим болбостон, кекенген душмандары тарабынан анын денеси мыкаачылык менен бөлүк-бөлүк кескиленген.⁵⁴⁰ Ошондой эле ал жерде Пайгамбарыбыздын таажесинин уулу Абдулла бин Жахш касапчынын колунда тууралган эттей тууралып ташталган.⁵⁴¹ Ал тургай ошол күнү Пайгамбарыбыздын куттуу башы да жоо кылычынан жарылып, тиштери сынып, денеси канга боёлгон.⁵⁴² Душмандары уудай кайнаган ыза-кектери менен жапырылып келип, кандай болсо да Аны өлтүрөбүз деп катуу аракет жасашкан болсо да, ал Улуулардын Улуусунун каны жерге тамса Алла алардын баарын жер менен жексен кылат деп ойлоп жүрөгү титиреп, Аллага жалбарып мындай деген: *«Аллам! Элимди кечи-ре көр! Анткени булар билбей жасашты»...*⁵⁴³

Бул эмне деген улуу боорукердик! Аны өлтүрүүгө бардык күчү менен аракет кылгандар үчүн да кечирим тилеп дуба кылган. Каргыш айтып, тескери бата берүү дегенди ойлогон да эмес.

Мекке алынганга чейин душмандарынын Ага кылбаган эч бир жамандыгы калган эмес. Ойлоп көрүңүз, сизди бардык адамдык укуктарыңыздан чектеп, бойкот жарыялашса, жашаган үй-жайыңыздан кууп чыгып, чөлдүн ортосуна таштаган соң, төбөңүздөн баса көктөгөн оор келишимди Каабанын дубалына асып коюп: *«Куулган бул адамдар менен алыш-бериш кылууга, куда-сөөк туугандык байланышта болууга тыюу салынды»* - дешсе; ушундай оор шарттардын алдында үч жыл бою кыйноого алышып, дос-туугандарыңызга да жардам бердиртпей, ал жерде тирүү калуу үчүн дарактын кабыгын жана чөп-чарларды жеп жашадыңыз... Бала-бакыра, кары-картаңдар ачкалыктан кырылып өлүшүп, адамдык боо-

540. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия 4/44-45.

541. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия 4/47.

542. Бухарий, магаази 24; Муслим, жихад 101-104.

543. Бухарий, анбия 54; Муслим, жихад 104-104; Куртубий, ал-Жаами ли ахкаамил-Куран, 4/199-200.

рукердик дегендин анча-мынча жытын да көрбөдүңүз... Анан булар жетпегенсип, ата журтуңуздан кууп чыгышып, башка жактарга кетүүгө аргасыз болдуңуз... Ал тургай башка жерге барган соң да жөн койгулары келбей, түрдүү айлакерлик жана кастыктар менен ар дайым коркутуп-үркүтүүгө алып турушту... Ошондон соң Ухудда, Бадрда, Хандакта канчалаган жолу алар менен согушууга аргасыз болдуңуз жана ар дайым сизди алсыратууга аракет кылышты. Ал тургай Каабаны зыярат кылуу сыяктуу эң жөнөкөй укуктарыңыздан да чектелдиңиз. Анан дагы сырттан караганда сизди басмырлаган эң оор шарттарды кабыл кылып артка кайттыңыз. Ошондон кийин көп өтпөй, улуу Жараткандын жардамы менен зор кошуунду баштап Меккеге кирип, ал жерди толук колго алдыңыз... Ойлоп көрүңүз, мына ушундай иштерден кийин сиз аларга кандай мамиле жасаар элеңиз? *«Баргыла! Баарыңар эркин-сиңер. Бүгүн силерди айыптоо жок!»*⁵⁴⁴ деп айтаар белеңиз? Жеке мен өзүмдү айтсам, эгерде Андан бул сабакты албаган болсом, аларга эч качан мындай жумшак мамиле кылмак эмесмин. Менимче, баарыңар мен сыяктуу ойлосоңор керек.

Бирок Ал үстүндө соот кийимчен, туулгасы башында, кылычын колго кармап, асынган саадагында октору менен атын теминип Каабага жеңиш менен кирип келгенде да, баягы боорукерлигинен, мээримдүүлүгүнөн жазган жок. Кантээр экен-биз деп жүрөктөрү дүкүлдөп турган меккеликтерден сурады:

– *Менден кандай нерсе күтөсүңөр?*

Алар чулдашты:

– *Сен жакшынын урпагы жакшы адамсың!*

Сенден марттыкты гана күтөбүз.

Ошондо, Пайгамбарыбыз азирети Жусуптун бир туугандарына айткан сөздөрүн кайталады:⁵⁴⁵ *«Бүгүн силерди айыптоо жок. Алла силерди кечирсин, Ал мээримдүүлөрдүн мээримдүүсү»*.⁵⁴⁶

544. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия 5/74; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 9/118.

545. Юсуф сүрөсү, 12/92.

546. Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 9/118.

Ал бүт өмүрүндө эч качан плансыз туш келди иш кылган эмес. Ар бир ишти мыкты чаралар менен, этияттуулук менен жасаган. Чара менен тобокелчиликти ал сыяктуу тыгыз байланыштырып иш кылган экинчи инсан жок.

Бадрга баратып, сахабаларын сынап көргөн. Алардын ар бири атом бомбасындай ченемсиз ыйман күчүнө эгедер болчу. Ар бири өз алдынча бир кол аскерге татый тургандай абалда экендигин көрүп, абдан ыраазы болду. Сахабалардан Саад бин Муаз: *«Пайгамбарым! Сиз атыңызды Баркул-Гымадга дейре чаап, бизди баштап кете бериңиз. Бизден бирөөбүз да артта калбайбыз»* - деген сөзү аркылуу, алардын канчалык кайраттуулугун далилдемекчи болгон. Артынан эле дагы мындай деген: *«Пайгамбарым! Жаныбыз да, мал-мүлкүбүз да мына сиздин алдыңызда! Каалаганча алып, каалаганча бериңиз!»*.⁵⁴⁷

Кол куралып даяр эле. Сахабалардын ар бири кудум Саад бин Муаз сыяктуу эр жүрөк арстандар. Ошондой болсо да, Алла Элчиси мыкты чара көрүүгө кайдигер карабастан, согуш үчүн керектүү болгон бардык даярдыктар жана пландарды кемчиликсиз бүтүргөн. Ал ушундай «аракет дубасынан» кийин, колдоорун көккө жайып, жүрөгүнүн тереңинен чыккан ыкластуу жалбарууларын жаратканга сунуп дуба кыла баштаган. Ушунчалык бериле дуба кылып тургандыктан үстүндөгү жамынып турган чапаны жерге түшүп калганын да сезген эмес. Бул көрүнүшкө күбө болгон азирети Абу Бакир чыдай албай Анын жанына учуп жетип, чапанын кайра жаап койгон жана: *«Оо, Пайгамбарым! Токтоңуз эми. Алла сизди эч качан кападар кылбайт. Мынчалык жалбарганыңыз жетишет»* деп жиберет.⁵⁴⁸

Ооба, бир жагынан өтө мыкты даярдыктар жана аргаларды көрүү, дагы бир тараптан Аллага бекем таянуу, тобокел кылуу – бул теңдешсиз инсанга гана таандык өзгөчөлүк...

Ааламдык боорукердик

Сөзүбүздүн башында айтып өткөнүбүздөй, Алла Элчиси мусулман, каапыр же мунафык дебестен бардык адамдар

547. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/264.

548. Муслим, жихад58; Тирмизий, тафсир (8) 3.

Анын боорукердигинен үлүшүн алган, мээримдүүлүктүн символу боло алган улуу инсан. Мусулман Андан жакшылык табат. Себеби Ал: *«Мен мусулмандарга өздөрүнөн да жакынмын»* - деген.⁵⁴⁹ Чынында тафсир аалымдары *«Пайгамбар мусулмандарга өздөрүнөн да артык»*⁵⁵⁰ деген мазмундагы Куран аятынын негизинен: *«Алла Элчиси мусулмандар үчүн алардын өз жандарынан да кадырлуу»* деп түшүндүрмө берген. Негизи бул жердеги эки сөздүн маанилери бири-бирине жапжакын. Биз Пайгамбарыбызды өз жаныбыздан артык жакшы көрөбүз. Алла Элчиси да өзүн ушунчалык жакшы көргөндөрдү абдан сүйөт. Анткени ал жакшылыкка жакшылык кылуунун да өрнөгү.

Пайгамбарга болгон сүйүү – акыл-эске көбүрөөк таянат. Бул сүйүүнүн нукура сезимге таандык тарабы бар болсо да, анын таанып-билүү жана акыл-эс жүйөөлөрү аркылуу кабыл алуу тарабы басымдуулук кылат. Эгерде бул сүйүүгө жетүүгө жакшылап аракет кылынса, адамдын жүрөгүнөн ушунчалык терең орун алат дейсиң, Мажнундун Лейласын издегениндей баары жерден Алла Элчисин издөөгө аргасыз калат. Мындай сүйүүгө жете алган адам, Пайгамбарыбыздын аты аталган сайын токтоно албай көзүнө жаш кылгырып, терең сагыныч менен таноолору сыздайт... Ансыз өткөн өмүрүн чексиз жалгыздык санап, Аны менен көрүшсөм дегенде ички муң-арманы күчөп, сыбызгыдай зарлап жашайт.

Ооба, Алла Элчиси бизге өз жаныбыздан да жакын. Неге жакын болбосун!? Биз напсибизден көбүнчө жамандык гана көрөбүз. Ал эми, Пайгамбарыбыз бизге ар дайым жакшылык, боорукердик, жоомарттык жана мээрим төгөт. Ал Жараткандын мээримдүүлүгүнүн өкүлү. Ошондуктан, Ал бизге өз жаныбыздан да жакын. Ал: *«Мен мусулмандарга өздөрүнөн да жакынмын, кааласаңар мына бул аятты окуп көргүлө: «Пайгамбар мусулмандарга өздөрүнөн да артык»*⁵⁵¹ деген соң, сөзүн мындайча улайт: *«Кимде-ким артында мал-мүлк*

549. Бухарий, кафалат 5; истикраз 11; Муслим, жума 43; фараиз 14-16.

550. Ахзаб сүрөсү, 33/6.

551. Ахзаб сүрөсү, 33/6.

калтырса, ал туугандарыныкы. Бирок ким карызын төлөй албай бул дүйнөдөн өтсө, ал менин мойнумда».⁵⁵²

Бул хадистин айтылышында мындай нерсе себеп болгон:

Бир күнү жаназа намазын окуш үчүн бир өлүк алынып келинди. Алла Элчиси: «Мунун карызы барбы?» деп сураганда, сахабалар: «Ооба, Алла Элчиси, көп карыздары бар» - деп жооп беришти. Ошондо Алла Элчиси: «Силер бул тууганыңардын намазын окугула. Карыздуу адамдын намазын окубаймын» - деди. Мындай дегени менен, бул абал Ага да өтө оор туюлган болчу. Ошондон кийин жогорудагы аят түшүрүлдү. Кийинчерээк Алла Элчисинин материалдык жагдайы оңолгон кезде: «Анын жакыны менмин. Анда аласасы барлар мага келсин» деген.⁵⁵³

Алла Элчиси бул дүйнөдө жана акыретте мусулмандарга өздөрүнөн да жакын болуу касиети менен мээримдүүлүгүн айгинелейт. Анын бул мээримдүүлүк касиети түбөлүккө улана берет.

Ал мунафыктар үчүн да мээримдүүлүк булагы. Анын ушундай ченемсиз мээримдүүлүгү болгондуктан гана мунафыктар бул дүйнөдө Жараткандын жазасына кабылышпады. Мунафыктар мечиттерге барып, мусулмандар менен чогуу жүрүштү жана мусулмандар ээ болгон бардык укуктардан бирдей эле пайдаланышты. Алардын көпчүлүгүнүн ички дүйнөсүн анык билсе да, Алла Элчиси алардын бетин ачып шерменде кылган жок. Алардын кимдер экендигин Хузайфага (радиаллаху анху) жашыруун айтып берген болчу.⁵⁵⁴ Ошондуктан, азирети Умардын Хузайфага байкоо салып жүргөндүгү, Хузайфа катышпаган жаназа намазы эле болсо, өлгөн адамдын мунафыктыгын ошондон билип, азирети Умар да катышпай келгендиги риваят кылынган.⁵⁵⁵

Ислам алардын ким экендиктерин жалпыга жарыялаган жок. Алар мусулмандардын арасында камыр-жумур жаша-

552. Бухарий, истикраз 11; Муслим, фараиз 14-16.

553. Бухарий, кафалат 5; истикраз 11; Муслим, жума 43; фараиз 14-16.

554. Ибнул-Асир, Усдул-гааба, 1/468.

555. Ибнул-Асир, Усдул-гааба, 1/468.

гандыктан, нукура ыймансыздыктары эң жок дегенде эки анжы шектенүүлөргө алмашты. Мунун аркасында алардын жаны бүл дүйнөдө ырахат көрбөй катуу кыйналган жок. Себеби, өлгөн соң биротоло топуракка айланып жоголушуна ишенген адам бул дүйнөдөн ырахат алуусу да мүмкүн эмес. Бирок, *«аркы дүйнө бар болушу мүмкүн»* - дегенчелик болсо да, ыймансыздыгы күмөн ойго орун берген адам үчүн балким жашоо бүт бойдон ууга айланбастыгы мүмкүн. Мына ушул өңүттөн караганда да, Алла Элчиси мунафыктар үчүн белгилүү жактан мээримдүүлүк тартуулаган.

Каапыр да Алла Элчисинин мээримдүүлүгүнөн насибин алган. Алла Таала мурдагы коом жана элдерди каапыр болгондугу жана баш ийбегендиги себептүү жалпылай кыйроого учуратып жоготкон болсо да, Алла Элчиси пайгамбар болуп келгенден кийин андай элдерди жалпылай жок кылган эмес. Ошондуктан, адамдар мындай күтүүсүз оор жазалардан кутулушкан. Бул дагы каапырлар үчүн бул дүйнөдөгү мээримдүүлүк жышааны.

Бул тууралуу Алла Таала Өз пайгамбарына карата мындай деген: *«Сен алардын арасындагы кезиңде Алла аларды жазалабайт. Алар кечирим тилеп турган абалда да Алла аларды жазалабайт»*.⁵⁵⁶

Ооба, Пайгамбарыбыздын урматы үчүн Алла Таала калктарды түгөл жок кылууну токтоткон. Азирети Иса: *«Эгер жазаласаң, алар Сенин кулдарың»*⁵⁵⁷ – деп айткан болчу. Эми Пайгамбарыбыздын Алла алдындагы урмат-сыйын, кадыр-баркын ушундан билиңиз, Алла Таала Ага: *«Сен алардын арасындагы кезиңде Алла аларды жазалабайт»*- деп кайрылган.

Мунун мааниси, Сен алардын жүрөгүндө жашап турсаң эле, Алла аларды бул дүйнөдө жазалабайт. Сенин атың жер жүзүндө тилге алынып, мактоолор сага жаап турган абалда, тагыраак айтканда, адамдар сенин жолунду уланткан эле абалда, Алла аларды биротоло кыйратып жок кылбайт.

556. Анфал сүрөсү, 8/33.

557. Мааида сүрөсү, 5/118.

Каапырлардын да Алла Элчисинин мээримдүүлүгүнөн насипке ээ болгондугунун дагы бир белгиси – Алла Элчисинин: *«Мен каргыш талап кылуучу катары эмес, мээримдүүлүк үчүн жөнөтүлдүм»*⁵⁵⁸ деген сөзү. Пайгамбарыбыз бул сөзү аркылуу *«Мен бүткүл адамзатка мээримдүүлүк өкүлү катары келдим, адамдардын баштарына балээ-кырсык жаадырылсын деп каргыш бата берген инсан катары жөнөтүлгөн жокмун»* демекчи болгон. Ошондуктан, Алла Элчиси исламга өтө кекенүү менен душмандык кылгандардын да ыйманга келүүсүн, ак жолго түшүүсүн ушунчалык каалар эле жана бул үчүн колуна келген бардык нерсени жасаганга аракет кылаар эле.

Алла Элчиси алып келген нурдан Жебреил периште дагы насибин алган. Бир күнү Пайгамбарыбыз Жебреилден сурайт: *«Куран сен үчүн да мээримдүүлүк болдубу?»*. Жебреил мындайча жооп берген: *«Ооба, Алланын Элчиси! Анткени мен да акыбетимден кабатырланчумун. Качан гана «Асманда ага периштелер баш иет жана ишенимдүү»*⁵⁵⁹ деген аят түшкөндө, анан менин кабатырлануум жоголуп, жаным жай алды».⁵⁶⁰

Ошондой эле, Алла Элчиси дагы бир хадисинде мындай дейт:

«Мен Мухаммедмин, Мен Ахмадмын, Мен Мукаффимин (Акыркы пайгамбармын). Мен Хаширмин (Менден кийини кыяматтын согу башталат, башка пайгамбар келбейт). Мен тообо жана мээрим пайгамбарымын».⁵⁶¹

Тообо эшиги кыяматка дейре ачык.⁵⁶² Анткени, Алла Элчиси тообо пайгамбары жана Анын өкүмү кыяматка дейре күчкө ээ.

Ал кээде ыйлап турган баланы көрсө дароо анын жанына барып, аны менен бирге ыйлачу. Анткени Ал баласына боор

558. Муслим, бирр 87.

559. Таквир сүрөсү, 81/21.

560. Кады Ияз, аш-Шифаа, 1/17.

561. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/395; Муслим, фадааил 126.

562. Тирмизий, даават 98; АбуДауд, жихад 2.

оорутуп зарлаган эненин мээримин терең сезчү. Абу Хурайра (радиаллаху анху) риваят кылган бир хадисте Ал эбегейсиз боорукерлигин айгинелейт:

*«Мен намазга турганда, намазды узунураак окугум келет. Анан баланын ыйлаганы угулат. Энесинин ага кандай сыздаарын билгендигим үчүн, намазды тез окуп бүтүрөмүн».*⁵⁶³

Алла Элчиси намаздарын узун-узун окучу. Айрыкча нафил намаздарын сахабалардын чыдамын түгөтөөр даражада узун окучу.⁵⁶⁴

Ал мына ушундай узун окусам деген ниет менен намазга турат да, намаз окуп жаткан учурда баланын ыйлаган үнүн укса намазын тездетип бүтүрөт. Анткени, ал кездерде аялдар да Алла Элчисинин аркасында туруп намаз окуу үчүн мечиттеги жамаатка кошулчу. Пайгамбарыбыз ыйлап жаткан баланын энеси мечитте болушу мүмкүн деп ойлоп, намазын тезирээк окуп бүтүрүп, энелердин көңүлүн тынчытканга аракет кылат. Пайгамбарыбыз дээрлик бардык меселелерде дал ушундай боорукердиктин нукура өрнөгү болчу. Бир баланын ыйлаганы да Анын жүрөгүн сыздатып, көңүлүн бошотуп сыздатаар эле. Бирок, Ал ушундай теңдешсиз боорукерлигинде да тең салмактуулукту сактай билчү. Мисалы, Анын мындай айтып бүткүс улуу мээримдүүлүгү эч качан диндеги кылмыш жазаларын аткаруусуна тоскоолдук кылган эмес, берилчү жазанын түрү кандай болсо, аны сөзсүз аткарган.

Бани Мукарриден бир адам аял кызматкерин сабап койгон. Кызматкер аял Алла Элчисине ыйлап келип арызданат. Алла Элчиси бул кызматкердин ээсин чакырып келип: *«Муну эч жазыксыз урупсуң. Же аны азат кыл, же коё бер, кетсин»* дейт.⁵⁶⁵

Ооба, эгер бул жазыксыз адам уруунун жазасы акыретке кала турган болсо, ал жактын жазасы өтө катуу болмок. Ошондуктан, жазыксыз ургандын ордун толтуруу үчүн кызматкерин толук эркиндикке чыгарса, бул аны акыреттеги тозок азабынан куткармак.

563. Бухарий, азан 65; Муслим, салаат 192.

564. Бухарий, тахажжуд 9; Муслим, мусафирин 203-204.

565. Муслим, айман 31-33; Абу Дауд, адаб 123.

Балдарга мээрим төгүңү

Пайгамбарыбыздын өз балдарына карата мээримдүүлүгү айтып бүткүс башкача. Баласы Ибрахимдин сүт энесинин үйүнө убакыт тапса эле учкандай жетип барып, баласын бооруна басып көпкө жыттап, өбөөр эле.⁵⁶⁶

Акраа бин Хабис Алла Элчисинин азирети Хасан менен Хусейнди бооруна басып өпкөнүн көрүп: *«Менин он балам бар, эч бирөөңү өөп көрө элекмин»* - дегенде, Алла Элчиси мындай деген: *«Боорукерлик кылбаганга боорукердик кылынбайт»*.⁵⁶⁷

Дагы бир риваятта мындайча жооп бергендиги айтылган: *«Алла сенин дилиңден боорукердик сезимин алып койсо, мен сага эмне дейин?»*.⁵⁶⁸

Дагы бир хадисте: *«Жердегилерге мээримдүң болгула, Көктөгү силерге мээримдүңүлк кылат»*.⁵⁶⁹

Алла Элчиси туугандарына да, алыс-жакын досторуна да үйрүлүп түшүп, өтө жакындыгын көрсөтөөр эле.

Абдуллах бин Умар (радиаллаху анху) мындайча баяндаган:

Саад бин Убаада ооруп жатып калган болчу. Алла Элчиси бул жакын досун зыярат кылып келди. Жанында да кээ бир сахабалар бар болчу. Саад бин Убааданын жан кейиткен абалын көргөндө, бул Анын жанына катуу батып, чыдай албастан өксүп ыйлады. Анын ыйлаганын көрүп, жанындагылар да токтоно алышкан жок. Ыйлаганын башкалар туура эмес түшүнүп албасын деп, Пайгамбарыбыз *«Алла эч качан көз жаш төккөнгө, жүрөктүн кайгырганына карата азап кылбайт. Бирок мындан улам азап берет»*⁵⁷⁰ – деп тилин көрсөттү.

Ооба, Алла Таала адамды көз жаш төгүп ыйлаганы себептүү жазалабайт. Тескерисинче, кээ бир көз жаштардын себеби менен азаптан куткарат. Алла Элчиси өзүнүн бир хадисинде мындай деген:

566. Бухарий, адаб 18; Муслим, фадааил 62-63; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад

567. Бухарий, адаб 18; Муслим, фадааил 65.

568. Бухарий, адаб 18; Муслим, фадааил 64.

569. Тирмизий, бирр 16; Абу Дауд, адаб 58.

570. Бухарий, жанаиз 45; Муслим, жанаиз 12.

*«Эки көз бар, тозок оту аларга тийбейт: Алладан коркуп ыйлаган көз жана Алла жолунда тңң бою кззттө турган көз».*⁵⁷¹

Бул эки көздүн бирөө – такыба адамга, дагы бирөө – жоо-керге тиешелүү. Түнү бою уктабай өзүн ибадат кылууга арнап, көз жаш төккөн, күндүздөрү каапырлыкка арстандай каршы туруп, ыйман жолунда кызмат кылган адамдардын көздөрү – бул чыныгы ыйман жолундагы накта мусулмандын көздөрү... Деги эле, сахабалар дал ошондой адамдар болгондугу бизге белгилүү. Алар түндөрдү ар дайым ибадат менен өткөрсө, күндүздөрү ар бири арстандай айбаты менен жоонун жүрөктөрүн түшүргөн адамдар болчу.⁵⁷²

Усман бин Мазун бул дүйнөдөн өткөн кезде, Алла Элчиси угаары менен анын үйүнө чаап жетип барды. Алла Элчиси өзүнүн бир тууганы катары көргөн улуу сахаба болчу. Сөөктүн алдына ушунчалык токтоно албай катуу ыйлап, көз жаштарын көлдөтүп төккөндүктөн, анын денеси Алла Элчисинин көз жаштары менен жуулгандай эле болду.⁵⁷³ Дал ошол учурда Усман бин Мазундун аялдарынан бирөө ал тууралуу: *«Куш болуп, бейишке учуп кетти»* – дегенде, Алла Элчиси дароо кабагын чытып: *«Мен Алланын Элчиси болуп туруп билбеймин, сен анын бейишке кеткенин кайдан билесиң?»* – деди.⁵⁷⁴

Ооба, Ал ар бир иште тең салмактуу инсан болчу. Боорукерлигин көрсөткөндө да, жүрөктөн ыйлап жаш төккөн кезинде да кетип жаткан каталыкты калт кетирбестен дароо түзөтчү. Бир тууганым деп бооруна басып кучакташкан досу үчүн өксүп ыйлап, көз жаштары менен анын денесин жууп турган учурда да, апырта айтылган орунсуз сөздү угуп, айткан адамга дароо эскертүү берген. Демек, достукка бекемдик менен акыйкаттык деген эки нерсени айырмалай билүү керек.

571. Тирмизий, фадааилул-жихад 12.

572. Табарий, Жаамигул-баян, 15/26; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 10/89; Дайлабий, Муснад, 2/400.

573. Захабий, Сияру аъламин-нубала, 5/481.

574. Бухарий, жанаиз 3; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/237, 6/436; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/139; 9/37.

Пайгамбарыбыз Ухуд шейиттерин жума сайын зыярат кылып, көрүстөндөрүнө барчу. Бирок, *«Куш болуп, бейишке учуп кеттиңер»* - деп айтчу эмес. Биз: *«Алар кантип бейишке кетпесин?...»* - десек да, бул баары бир ошондой.

Жетимдерди коргоп, башын сылагандарга акыретте бериле турган сыйлыктан эле, Анын кандай улуу мээримдүүлүк каарманы экендигин билүүгө болот. Караңыз, Ал мындай дейт: *«Мен жана жетимге камкорлук кылган адам бейиште мындай жакынбыз»* - деп, манжаларын бекем бириктирип, жетимди баккан адамга кандай бийик мартаба бар экендигин ишарат кылган.⁵⁷⁵

Пайгамбарыбыз бул сөзү аркылуу, жетимди багып-коргогон адам менен менин ортомо башка бирөө кире албайт дегенсийт.

Жаныбарларга да боорукердик

Ал жан-жаныбарларга өтө боорукер болчу. Жогоруда, бир аялдын бир мышык себебинен кантип тозокко түшкөндүгүн, ошондой эле, абийирсиз бир аялдын итке боор ооруп суу бергени үчүн кантип бейишке киргенин айтып өткөнбүз. Дагы бир окуяны баяндап, бул маселени жыйынтыктайлы.

Бир жолу согуштан кайтып келе жатышкан. Жол үстүндөгү эс алуу учурунда, сахабалардын кээ бирлери бир канаттуунун уясын көрүшөт да, уядагы балапандарды алып, сарооз балапандарды жакшы көрүп аймалай башташат. Ошол учурда эне куш учуп келип, балапандарын алардын колдоруна көрүп, чыйпыйы чыгып, чарк айланып уча баштайт. Алла Элчиси бул абалды көргөн соң, өтө ачуусу келгенсиди жана балапандарды дароо уясына салууну катуу эскертти.⁵⁷⁶

Ооба, Анын мээримдүүлүгү жан-жаныбарларды да камтыган ченемсиз кенендикке ээ. Деги эле, Алла Таала мурунку өткөн пайгамбарлардын бирөөсүнө кумурскалардын уясы тууралуу эскертүү берип, айыптаган эмес беле?⁵⁷⁷ Ушул жана

575. Бухарий, талак 25; адаб 24; Муслим, зухд 42.

576. Абу Дауд, адаб 163; жихад 112; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/404.

577. Бухарий, жихад 153; Муслим, салам 148-150.

башка көптөгөн мисалдарды айтып, боорукердикке үндөгөн Пайгамбарыбыз айткандарынан башкача иш кылмак беле?

Кийинки убактарда Анын үмөтүнөн керек болсо «*кумурскага дагы зыян келтирбөөчү*» деп аталган боорукерлер чыкканы бекеринен эмес. Элибизде жол жүрөөрдө буттарына майда коңгуроо тагып алып анан жүргөн адамдар болгон. Максаттары бир гана, майда жаныбарлар коңгуроонун үнүнөн улам алыстап, буттарына тепселбесин дешкен... Оо, Жараткан Алла! Бул не деген улуу боорукердик! Не деген ченемсиз мээримдүүлүк өрнөгү!

Ооба, Пайгамбарыбыздын улуу мээримдүүлүк алкагынан кумурскалар да сыртта калбаган. Кумурсканы да тепсебеген бул адамдар башкаларына зулумдук кылабы? Жок, алар билип туруп, же максаттуу түрдө адамдарга зулум кылышы мүмкүн эмес!

Ибн Аббас мындай дейт: «Алла Элчиси менен чогуу бир жерге баратканбыз. Бир киши койду байлап коюп, койдун көз алдында аны мууздачу бычагын бүлөп курчутуп жаткан экен. Алла Элчиси ал адамга: *«Муну кайра-кайра өлтүрөйүн дейсиңби?»* - деди.⁵⁷⁸ Анын бул сөзү, койдун көз алдында бычак курчутуу боорукердикке туура келбеген иш экендигин тиги адамга эскертүү маанисинде айтылган.

Абдуллах бин Масуд жана Яъла бин Мурра (радиаллаху анху) баяндайт: *«Алла Элчиси бир нече сахабалары менен бирге бир бакчага кирди. Бакчанын бир бурчунда арыктап араң жан болуп калган төө турган эле. Ал төө Алла Элчисин көрөөрчү менен, көзүнөн мөлтүлдөгөн жаштары куюла баштады. Эки ааламдын Көсөмү ошол замат төөнүн жанына барып, бир саам турган соң төөнүн ээсин чакыртып келди жана ага төөсүн жакшы багуусу керектигин айтып, катуу эскертип айтты»*.⁵⁷⁹

Учурдагы гуманисттер ураандатып жатышкан мээримдүүлүк жана боорукердиктен алда кайда алга кеткен Алла Эл-

578. Абдурраззак, ал-Мусаннаф/4/493; Хаким, ал-Мустадрок, 4/257-260; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 9/280.

579. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/173; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 9/81.

чиси бул ааламдык мээримдүүлүгүн ар түрдүү аша чабуулардан жана чалалыктан абдан жакшы коргоп, ченемсиз көрөгөчтүгү аркылуу ар дайым тең салмактуулукту сактай билген.

Ооба, Ал эч качан боорукердик жана толеранттуулук деген ураандын астында жамандыкка жол ачкан эмес жана кылмыштуулукту коргогон эмес. Ал кылмышкерлерге жана ташбоор, ырайымсыз адамдарга боор оорутулуп кеңпейилдүүлүк менен мамиле кылына турган болсо, анда башка миңдеген бейкүнөө адамдардын укугун тебелегендик болот. Өкүнүчтүүсү, азыркы күндө мындай жол менен бейкүнөө адамдардын жапа чегиши ар кандай доорлордон да ашып түшөт. Коомдо башаламанчылык туудургандарга, ата-бабаларыбыздан калган баалуулуктарыбызга сокку ургандарга карата көрсөтүлгөн кең пейилдиктин себеби менен эл-жерибиз не деген күндөргө кабылган жок! Азыркы учурда да мындай кайдигерлик уланууда. Эгерде боорукердик, мээримдүүлүк тең салмактуулук менен колдонулбаса, жеке адамдарга да, коомго да ойго келбеген жаман нерселерди алып келээри бышык. Алла Элчисинин бүт өмүрүндө мындай кайдигерлик же андан келип чыккан бир да окуя көрүлбөгөндүгү керемет көрүнүш.

Ооба, Ал адамдарга өзүн да унутуп койгон даражада боорукер болчу. Башкаларды куткаруу үчүн жанын бергенге ар дайым даяр эле. Куран Каримдин кээде Ага эскертүү бергени да мунун айкын далили. Куран мындай дейт:

*«Алар Куранга ишенбей жатат деп кейип, өзүңдү жок кыла жаздайсың...».*⁵⁸⁰ Ансыз деле, пайгамбарлыктын жышааны билине баштаган кездерде Ал өзүн үңкүргө камап катуу толгонгон эмес беле? Алгач аян да Ага үңкүрдө келген. Ал адамдарды ушунчалык сүйгөндүктөн, аларды куткаруу жолуна өзүн толук арнаган болчу.

Негизи, Алла Элчисинин жихад түшүнүгү да Аны дал ушул боорукерлигине байланыштуу. Адамдар жихаддын себеби менен балким бул дүйнөдө кээ бир зыяндарга дуушар болоор. Бирок түбөлүктүү жашоолору үчүн алар ээ боло тур-

580. Кахф сүрөсү, 18/6.

ган нерселер өтө эле көп жана улуу. Бул зор ийгиликтин алдында утурумдук кээ бир зыяндар жокко тете болуп калат. Алла Элчиси кармаган кылычы менен бейишке кеткен жолду ачкан. Бул да болсо Анын ааламдарга мээримдүүлүк үчүн келгендигинин бир тарабын түзөт.

Сабырдуулук

Ал сабырдуулукту да өзүнө берилген керемет көрөгөчтүгү аркылуу таамай жана толук колдоно билген. Ошондуктан, канчалаган адам ашып өткүс бийиктиктер Анын таман астында калып, оор кыйынчылыктарды жеңе алды. Канчалаган муз тоо болуп тоңгон жүрөктөр, карт болуп каткан рухтар Ал сабырдуулуктун Күнүнүн жылуу табы менен эрип, Ак жолго түштү. Буга Абу Суфян, Икрима жана ошолор сыяктуу жүздөгөн адамдарды мисалга келтирүү мүмкүн... Эгерде Анын ушунчалык сабырдуулугу менен чыдамкайлыгы болбогондо, алардын исламга кирүүсү өтө кыйын иш эле!...Ооба, Ал ааламдардын мээримдүүлүк символу. Мээримдүүлүгүнүн таамайлыгы да Анын улуу көрөгөчтүгүнүн (фатанат) далили...

АЛПЕЙИМДИК

(Пайгамбарыбыздын мүнөзүнүн жумшактыгы)

Алдыңкы бөлүмдө Пайгамбарыбыз улуу Жараткандын мээримдүүлүгүн жана боорукерлигин чагылдырып берген эң тунук күзгү сыяктуу экендигин баяндаганга аракет жасадык. Пайгамбарыбыз мээримдүүлүк, боорукердикте да тең салмактуулук принцибин кандайча таамай кармай билгендигин, улуу көрөгөчтүгү аркылуу ар бир маселени туура чечкендигин Анын акыл жеткис бийиктигине жараша айта албаган болсок да, өзүбүзгө жараша кыскачараак баян кылып, азыркыга ой салып багыт бергенге аракет кылдык. Эми бул бөлүмдө болсо, Пайгамбарыбыздын ошол боорукердик жана мээримдүүлүк касиеттерине байланыштуу болгон, ал тургай белгилүү өңүттөн караганда алардын уландысы болуп эсептелген дагы бир касиет – Пайгамбарыбыздын алпейимдиги, жумшак мүнөздүүлүгү тууралуу сөз кылмакчыбыз.

Алпейимдик – Алла Элчисине берилген дагы бир алтын ачкыч. Ал ушул ачкыч аркылуу көптөгөн адамдардын жан дүйнөсүн ачып, ыйман нурун аларга орноткон. Эгерде Анын ушул алпейимдиги болбогондо, далай адамдар катуураак мамилеге учураганына чыдай албай тескери жолго түшмөк да, азыркынын тескерисинче, көп адамдар исламга караманча каршы туруп, далай адамдар ислам душманына айланып кетмек. Алла Элчисинин алпейимдиги болгондугунан улам, мындай тескери натыйжа келип чыккан эмес жана адамдар ислам динине селдей агылып кире баштаган.

Ооба, алпейимдик – улуу Жараткандын Өз Элчисине берген өзгөчө касиеттеринин бири. Бул мүнөз болушунча мээримдүүлүктү чагылдырып берет. Бул тууралуу Алла Таала Курандагы бир аятта мындай деген:

*«Ошондо, Алланын мээримдүүлүгү менен сен аларга жумшак мамиле кылдың. Эгерде сен орой жана катуу жүрөк болгонунда, алар сөзсүз айланандан чачылып таркалып кетишмек. Эми сен аларды кечир, кечирилүүсү үчүн дуба кыл. Иштерде (жалпыга тиешелүү) алар менен кеңеш. Чечим кабыл алган кезинде, Аллага таянып, Ага ишен! Анткени Алла Ага таянгандарды жакшы көрөт».*⁵⁸¹

Аяттын маанисинен билингендей, алпейимдик – мээримдүүлүктөн келип чыгат. Эгерде Алла Элчиси ушунчалык алпейим мүнөз болбостон, орой жана жүрөгү катуу болгонунда, айланасындагылардын баары андан безип, таркап кетишмек. Алла Таала Өзүнүн улуу мээримдүүлүгү аркылуу Аны жумшак мүнөзгө ээ кылган. Башкача айтканда, Аны тээ жаралышынан эле эбегейсиз боорукер жана жумшак мүнөздүү кылып жараткандыктан, Ага кол тийгизген адамдардын дагы көөнүн оорутпастан, жумшак мамиле кылды. Андан тикенек күткөн адамдар жоогазын гүлүн белекке алышты. Ал эми Пайгамбарга берилип, аны жакшы көргөн адамдардын көңүлүн иренжитүүсү эч качан мүмкүн эмес болчу...

581. Аалу Иман сүрөсү, 3/159.

Жогорудагы аят Ухуд согушуна байланыштуу түшүрүлгөн. Бул согуштун алдында Алла Элчиси сахабаларына согуш тактикаларын жана стратегиясын майда-чүйдөсүнө дейре чала калтырбай үйрөткөндүгүнө карабастан, кээ бирөөлөрү буйрукка моюн сунуунун терең маанисин толук түшүнө элек болгондугу себептүү буйрук келе электе өз ордуларын таштап кеткендиги мусулмандарды убактылуу жеңилишке учураткан. Балким акыркы натыйжадан алып айтканда, муну толук жеңилүүгө учурагандык деп айтуу туура эместир. Бирок ошондогусун толук жеңиш деп айтууга да мүмкүн эмес...

Ошол согушта Алла Элчиси өлтүрүлдү деген жалган кабардан улам мусулмандар заматта эмне кылаар айласын таппай калышты. Бирок дал ошол учурда Анас бин НаDIR сыяктуу чечкиндүү ойго келгендер да бир кыйла бар болчу. Алар: *«Алла Элчиси өлгөн болсо, анда бизге тирчү жашагандын эмне кереги бар?»* дешип,⁵⁸² арстандай сүр менен жоого чабуул коюшуп шейит кетишкен. Албетте, мындан башка жол жок болчу. Алла Элчиси жанын берген жолдо алар да жанын берүүгө тийиш эле.

Эгерде ошол күнү бардыгы Алла Элчисинин буйругун калпыстык кетирбестен толук аткарышканда, алдыда балким жеңиш жана ийгиликтер гана күтүп турмак. Буйрукка карата кичине эле кайдигерлик кылуунун себеби менен натыйжа тескерисине айланып, өтө чоң жоготуулар келип чыккан!

Ушул маселеге жакшылап ой жүгүртөлү. Эгерде бул жамааттын башында турган лидер Алла Элчиси эмес, башка бирөө болгонунда буйрукту толук аткарбаган же буйрукка каршы аракет жасаган адамдарга кандай мамиле кылышы мүмкүн эле? Аларга эч нерсе болбогонсуп, унчукпай тим болоор беле? Айрыкча аларды бардык тараптан жетектеген жападан жалгыз кол башчысы болуп эсептелген адам эмне кылаар эле?

Ооба, сахабалар туура иш кылуунун бардык жолдорун Андан үйрөнүшкөн болчу. Ал нукура туура кылаарын да билиш-

582. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/31-32.

чү. Анткени алар Аны менен аралашып жашаган өмүрүндө Анын туура иш кылып, туура чечим кабыл ала тургандыгына сансыз ирет күбө болушкан эле. Мына ушул даанышман инсан согуштан мурда аларга катуу эскертүү берип, ээлеген орундарын бекем сактоого буюрган болчу. Эми болсо, Анын сөзүнө кайдигер карагандыктын ачуу жазасын тартып, ызага буулутуп турушту. Ондогон улуу сахабалар шейит кетип эле тим болбостон, бул согуштан жарадар болбой чыккандар жокко эсе болчу... Алла Элчиси да башынан жарадар болуп, тиштери күбүлүп, куттуу денеси кан-жошо ичинде калган эле... Эгерде Алла Элчисинин ордунда башка бир лидер болгонунда, эң жок дегенде да ачуудан кабагы бүркөлүп, же жок эле дегенде: *«Мен силерге мындай деп буйрук кылбадым беле?»* - деген сыяктуу сөздөрдү айтып, кетирилген жаңылыштыктан улам аларга катуу тийбес беле? Мына ушул талуу жерде да Куран Карим Анын оюнан кылт этип өтүп калыш мүмкүн болгон ойлорго карата чоң сепил куруп, Ага жогорудагы аят түшүрүлгөн.

Ошол кездегидей кыйчалыш талуу учурда лидердин көрсөткөн эң кичине кийлигишүүсү же оң маанайдагы сөз-аракети ушундай чыңалып турган психологиялык атмосферада башка учурлардагыга салыштырмалуу өтө чоң таасир көрсөтөөрү анык. Алардын шагын сындыра турган, айыбын жүзүнө ура турган эң майда аракеттерден да этияттык менен сактаныш керек болгон кыйчалыш учурда, Куран Карим Алла Элчисине карата: *«Эгерде сен орой жана катуу жүрөк болгонунда, алар сөзсүз айланаңдан чачылып таркалып кетишимек»*⁵⁸³ - деп эскерткен. Сахабаларга келсек, алар мурункудай эле, Пайгамбар дегенде үйрүлүп түшүп, Анын айланасына биротоло байлангансып турушту.

Анын адеп-ахлагы Курандын өзү болчу.⁵⁸⁴ Түпкүлүгүндө, Куран бизге түшүндүргөн башкы нерсе да дал ушул улуу адеп-ахлак болуп саналат. Адамдар ар дайым Алла Таалага баш ийбей, тескери иш-аракеттер менен алек болгон абал ас-

583. Аалу Имран сүрөсү, 3/159.

584. Муслим, мусафирун 139; Абу Дауд, татавву 26.

тында да, Алла Таала аларга берип жаткан мол ырыскысын үзүп же токтотуп койбойт. Адамдардын айрымдары Жараткандын баласы бар деп, жубайы бар деп түрдүү жалган жалаа, куру дооматтарды жабыштырганга аракет жасашса да, Жараткан Алла мээримдүүлүк сыпаты менен аларга жакшылыктарын дагы эле аябайт. Күн ар дайым жарыгы жана ысыгы менен, булуттар көз жашындай жамгырлар менен адамдарга жардам берет. Кара жер ар дайым сан миңдеген өсүмдүктөрү, мөмө-жемиштери менен аларга кучагын жаят... Адамдар болсо ушундай сансыз сыйларга ээ болгондугуна карабастан Жаратканга кыянаттык кылып, жамандыктары менен жооп беришет...

Ооба, адамдар өздөрүнө берилген эсепсиз жакшылыктардын жана ырыскылардын миллиондон бирине да шүгүрчүлүк кылышпайт, жакшылыкка жакшы мамиле кылууну унутуп коюшат. Ошондо да, өтө боорукер жана жумшак мүнөздүү болгон Алла Таала аларды дароо жазалабайт, адамдар кылган каталыктардын айынан өзүнүн мыйзамдарын эч өзгөртпөстөн, эч токтоосуз, эч аябастан жоомарттык менен бере берет, бере берет...

Мухаммед алейхиссалам да улуу Жараткандын ушул ысымын алып жүрүп, ушундай улуу ахлак менен жашагандыктан, Жараткандын мүнөзүнө толук төп келген мүнөзгө эгедер. Деги эле Куранда Ал: *«Мусулмандарга өтө боорукер, мээримдүү»*⁵⁸⁵ деп сыпатталган эмес беле?

Ал гана эмес, бабасы Ибрахим тууралуу сөз болгондо да, анын алпейимдиги, жумшак мүнөздүүлүгү көрсөтүлгөн. Куранда Ибрахим тууралуу: *«Чындыгында, Ибрахим өтө жумшак мүнөздүү, өзүн Жаратканга арнаган адам болчу»*⁵⁸⁶ деп айтылган.

Ибрахим алейхиссалам өзгөчө жумшак мүнөздүү инсан болгон. Өзүн өрттөп өлтүрмөкчү болгондорго карата дагы боор ооруп, алардын башына эч бир балээ-кырсык келбе-

585. Тауба сүрөсү, 9/128.

586. Худ сүрөсү, 11/75.

се экен деп тиленип турчу. Ал түнү бою уктабай Жаратканга жалбарып ыйлаар эле... Ошондой эле анын «*Мунииб*» (Аллага толук жүздөнгөн адам) деген сыпаты бар эле. Ошондуктан, ар бир көз ирмемде мурункусуна окшобогон жапжаңы кулчулук сезими менен, жаңы дем менен Жаратканга жүздөнүп, таптаза жана толкуган жүрөгү менен Жараткандын алдында башын ийип, муң-зарын төкчү...

Алла Элчиси да өзүн Ибрахим пайгамбарга окшошмун деген.⁵⁸⁷ Ооба, Ал жумшак мүнөздүүлүгү жана ак пейилдүүлүгү жагынан дал бабасы Ибрахимдей жан эле...

Бардык олуя заттар үчүн да жумшак мүнөздүүлүк негизги орунда турган касиет. Деги эле адам баласы өзүнө ар дайым өчөшүп, кастык кылууга аракет жасаган адамдарга дагы өтө алпейимдик менен жакшы мамиле кылууга тийиш. Халлаж Мансур өзүнүн колдорун кыя чаап кесип таштагандарды да кечирдим деген. Кылымдын канга боёлгон кездеринде бейкүнөө болсо да кудум кылмышкер сыяктуу сүргүндөн-сүргүнгө айдалып, түрмөлөрдө кыйналып жүрүп далай оор азаптарды тартканга мажбур кылынган кылымыбыздын улуу ойчулу да өзүн мындай кыйноого алгандарга карата каргыш бата бербестен, кайра аларга ар дайым ыйман тилеп дуба кылган. Мунусу менен жумшак мүнөздүүлүктүн кандай гана улуу нерсе экендигин аларга көрсөткөн. Кийинки муундагы азаматтарыбыз да жумшак мүнөздүүлүктүн не деген сыйкырдуу күчкө эгедер экендигин билсе кандай жакшы болоор эле!

Азирети Ибрахим тууралуу сөзүбүздү улайлы. Душмандык кылгандар аны отко таштап өлтүрмөк болушкан. Бирок улуу Жараткан отко буйрук берип: «*Эй, от! Ибрахимге салкын жана саламат бол, (башкача айтканда, муздай суук да эмес, өрттөй ысык да эмес, серцпн бол)*»⁵⁸⁸ деп айткан. Анткени, Ибрахим башынан эле бүт ааламга ушундай мамиледе болуп, адамдарга муздак мамиле кылган эмес жана ачууга алдырып катуу сөз айткан да эмес. Ал толук мааниде «салам» (саламаттык, тынчтык) өкүлү болчу. Ошондуктан, улуу Жа-

587. Бухарий, анбия 24; Муслим, ийман 272.

588. Анбия сүрөсү, 21/69.

раткан ага дал ошондой мамиле жасаган. Ибрахим пайгамбар Жараткандын мүнөзү менен жашаган жерде, Жараткан ага кантип башкача мамиле кылмак эле? «Салам» Алла Тааланын ысымдарынан. Ошол себептүү от да Ибрахимге карата саламаттык болуп берип, «салам» сунган болчу.

Азирети Ибрахим көч башында турган бул алпейимдик мүнөздү Пайгамбарыбыз туу чокусуна чыгара жашады. Душмандарын толук жеңип, кандай кылгысы келсе ошондой кыла алчу мүмкүнчүлүгү турган жерде да Алла Элчиси адамгерчиликтен, алпейимдиктен кылчалык тайган жок. Эгерде Ал күнөөлүүлөрдү жазага тарткан болсо да эч ким каршы чыгып бир ооз сөз айта алмак эмес. Ал тургай азирети Умар сыяктуу жүздөгөн кайраттуу адамдар анын көзүнүн агы менен тең айланып турушкан. Аны кападар кылган кичинекей бир окуяны көрсө да арстандай айбат менен жоого атырылып, баштарын кыя чапканга уруксат сурап турушчу. Бирок Ал ар дайым сахабаларынын демин басып, алпейим жана жумшак болууга үндөп тураар эле.

Күндөрдүн биринде Анын ар-намыстуулугу менен таанылган таза жубайларынын бирөөнө көө жабыштыргысы келгендер чыккан эле. Ошондо кайсы мусулманга болсо да көзүн ирмеп эле койгонунда, далай мунафыктардын башы алынмак... Мусулмандардан кимиси болсо да муну жан-дили менен аткарууга даяр эле. Бирок Алла Элчиси тараган ушакка көзүн жумуп, тикенектерди жуткандай кыйналып далай күндү өткөргөн. Жүрөгү ушунчалык катуу сыздаса да, унчукпастан жүрө берди... Кыскасы Анын назик жан дүйнөсү адам чыдагыс оор кыйноонун сыноолоруна кабылган эле... Акыры урматтуулардын урматтуусу болгон чынчыл Айша энебиздин актыгын Куран аяттары да далилдегенден кийин бул окуя аяктады. Ушул жараянда бардык сахабалар Анын оозу кыбыр этсе эле, айтканын аткарууга даяр турушкан болчу.

Кээде Анын алдына барып одоно мамиле жасагандар жана акаарат сөз айтып катуу тийгендер да болгон. Ошондой учурларда Ал сөөмөйүнүн учун кыбыратып эле койсо, заматтын ичинде андай адамдын башына кеминде жүз кылыч катарынан урулмак...

Бирок Ал мындай одоно мамилелерге жолукканда дайыма өтө жумшак мамиле менен жооп берчү. Ал эч кимди коркунучка салбаш үчүн өтө этият мамиле кылаар эле. Бирөөгө кылыч же бычак сыяктуу нерселерди берген кезинде учу менен эмес, сап тарабы менен сунчу. Мындай адам бейкүнөө бирөөнүн канын кантип төкмөк эле?

Ал ар бир ишке өтө кылдаттык менен мамиле кылаар эле. Башкалардын одоно мамилелерин көрсө өтө беймаза болчу. Бирок мындай одоно мамилелерди өзүнүн алпейимдик деңизине чөгөрүп жок кылып, кандай болгон абалда да жумшак мамиле кылганды жактырчу. Анын аң-сезим ааламы ушунчалык кенен, сезимталдыгы айрыкча күчтүү болгондуктан, туура эмес иш-аракеттер жана мамилелер Анын көңүлүнө өтө катуу тиери бышык эле. Оору-сыркоого дуушар болуп калса, демейде биздин сезгенибизден алда канча артык кыйналчу. Бир күнү Ал ооруп калганда, Абдуллах бин Масуд аны көрүп: *«Пайгамбарым! Тандырдай ысыт-күйүп жатасыз»* - деген эле.⁵⁸⁹ Ооба, Алла Элчисинин нерв системасы айрыкча өнүккөндүктөн, өтө эле сезимтал болчу. Балким анын бармагына ийненин учу сайыла түшсө, башкалардын денесине сайылган найзанын ачуусунан он эсе артык сыздатаар эле... Мындай сезимталдык Ага балким улуу милдетин аткарууда аябай сезимтал болуусу керектигинен улам берилген чыгаар. Кандай болгон күндө да, ушунчалык сезимталдыгы күчтүү адамдын бирөөнөн одоно мамиле көрүүсү башкаларга караганда он эселеп оор туюлаары бышык. Эгерде ошол даражада сезимтал болуп жаралган башка адам бар болгон болсо, күнүгө айланасындагыларды антар-теңтер кылып, барган жерине чуу салып далай жаңжалга себеп болмок. Бирок Алла Элчиси эч качан мындай кылган эмес. Анткени Ал – өтө алпейим жана жумшак мүнөзгө эгедер болчу. Анын үстүнө ушул мүнөзүндө да кадимки тең салмактуулугун сактай билчү. Бир каапырдын ыймансыздыгы Ага өтө оор сезилип, жанын катуу кыйнап, Аны ыйга муунтаар эле. Ал бир адамдын болсо да ыйманга келүүсү үчүн колунан келген бардык ишти жасаар эле.

589. Бухарий, марда 3,13; Муслим, бирр 45.

Бирок белгилүү кылмышка карата Алла белгилеген жазаны бериш керек болгон жерде эч качан жумшактык кылбастан, ким болсо да тиешелүү жазага тартчу. Байкап көрсөңүз, Ал жазасын берген кылмыштардын эч бирөөсү жеке Ага карата жасалган кылмыш эмес болчу. Ал өзүнө карата жамандык кылгандарды же кылмышка баргандардын баарын кечиргендиги белгилүү.

Диний милдеттерди аткарууда да өзүнө жогору талап коёр эле. Өзү ар дайым эң оорун тандап, башкаларга жеңилин тапшырчу. Ал тургай үмөтүнө кыйынчылык туудурбаш үчүн жана парз сыяктуу кабыл алынуусуна жол бербеш үчүн сүннөт намаздарды ар дайым өз үйүнө кирип жалгыз окучу. Айрыкча, Ал нафил намаздарды өтө узун окугандыктан, артында тургандар кээде чыдамдык бере албай кыйналып калышы мүмкүн эле. Кээде Ал бир топ күндөргө чейин оозун ачпастан нафил орозо кармачу. Бул *савм-ул-висал* деп аталат.⁵⁹⁰ Ал бир гана өзү чыдаштык берип көтөрө ала турган ушундай иштер менен да баарынан алдыда жүрчү. Тегинде, улуу Жараткан Анын өткөн-кеткен бардык күнөөлөрүн кечирген.⁵⁹¹

Мунун мааниси: Алла Таала Аны күнөө кылуу мүмкүнчүлүгүн тээ баштан эле толук жоюп, таптаза жашаткан дегендикке жатса керек. Ансыз деле Ал өзү, миражга байланыштуу бир хадисинде руханий жактан тазартылгандыгын айткан. Ошол кезде периштелер Анын көкүрөгүн жарып, бир нерсени алып таштагандыгын баяндаган.⁵⁹² Балким бул адамдын напсисине тиешелүү, күнөөгө тарткан жаман нерсе болсо керек. Алла Элчисинен эч качан күнөө деп эсептелген бир да кемчилик кылган эмес. Буга карабастан Ал күнүгө жетимиштен көп жолу тообо кылып, Жараткандан кечирим тилечү.⁵⁹³ Мунун себеби, Ал баарынан мурда өзүн Жаратканга нукура

590. Бухарий, саум 20; Муслим, сыям 55-61.

591. Караңыз: Фатх сүрөсү, 48/2.

592. Бала чагында жүрөгүнүн тазалангандыгына байланыштуу окуя үчүн караңыз: Муслим, ийман, 261; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/149; Ибн Хиббан, Сахих, 14/242. Мираждан мурун жүрөгүнүн тазалангандыгына байланыштуу караңыз: Бухарий, таухид 37; Муслим, ийман 263.

593. Бухарий, даават 3; Муслим, зикр 41/42.

арнай алган, өзүн толук көзөмөлдөй билген жана өзүнөн эсеп ала билген инсан. Ал өзүнүн ар бир кадамында, мурунку кадамына салыштырмалуу Жараткан Аллага ого бетер жакындай алгандыктан, өзү жеткен жаңы деңгээлинен мурунку деңгээлине карап, аны кемчилик катары санап кечирим тилеген. Тагыраак айтканда, ар бир таңында мурунку күнүн кечирим тилөө аркылуу эскерген. Ушунчалык күнөөсүз таза инсандын күнөөкөр пенделердин арасында жүрүүгө сабырдуулук кылып чыдаганы дагы Анын алпейимдигине далил болууга жетип ашат дешке болот. Бул эле эмес, далай одоно мамилелерге, адепсиз жоруктарга учураса да чыдамкайлык кылып, бардыгына алпейимдик менен жооп берген.

Бухарий жана Муслим азирети Абу Саид ал-Худрийден риваят кылат:

Зул-Хувайсыра деген бирөө Алла Элчисине келди (Балким бул адам моңгол болушу мүмкүн. Анткени Пайгамбарыбыздын өмүр баянына байланыштуу китептерде бул адам: көздөрү чүнүрөйгөн, жаак сөөктөрү бир аз чыгыңкы, жүзү калкан сыяктуу тегерек келген адам, деп сүрөттөйт). Алла Элчиси ошол учурда мал-мүлктөрдү бөлүштүрүп жаткан болот. Алиги адам келип эле, Пайгамбарыбызга адепсиздик менен мындай деген: *«Эй, Мухаммед! Адилеттүң бол!»*. (Биздин ичибиздеги бейкүнөө бирөөнө эмес, чындап эле адилетсиздик кылган бирөөгө карата ушундай сөз айтылган болсо да, балким кармана албай жиндене түшүүсү мүмкүн. Бирок ошондо бул сөздү уккан адам – ааламга адилеттүүлүк орнотууга келген Пайгамбар болчу).

Ал учурда ошол жерде турган азирети Умар бул адамдын адепсиздигинен улам катуу ачуусу келип: *«Оо, Алланын Элчиси! Коё бериңизчи мени, мына бул мунафыктын башын ыргыта чабайын!»* - деп күркүрөйт.

Алла Элчиси болсо азирети Умарды жана ал сыяктуу кармана албай калгандарды тынчтандырган соң, алиги адамга карап мындай дейт: *«Койчу сени, мен адилеттүң болбосом, анда ким адилеттүң боло алат?»*.

Дагы бир риваят боюнча мындай деген: «Эгерде мен адилеттиң эмес болсом, анда сен курудуң да бүттүң».⁵⁹⁴

Башкача айтканда, мен Пайгамбармын, сен болсоң бардык ишинде мени угууга тийиштүүсүң. Эгерде мен туура иш кылбаган адам болсом, анда сенин бүткөнүң ошол. Анткени, сен эч качан Туура жол таба албайсың... деген сөз.

Алла Элчиси ар дайымкысындай эле алиги адамды өлтүрүүгө далалат жасагандарды тыйып, буга эч уруксат берген жок. Ал чындыгында ченемсиз алпейим, жумшак мүнөздүү киши эле...

Бирок, келечекте чоң бүлгүнчүлүккө жол ачар харижийлердин үлгүсүн ошол күнү Пайгамбарыбыз жанагы Зул-Хувайсыранын кебетеси менен көрсөтүп берүүнү да унуткан эмес. Ооба, Алла Элчиси бул топтун келечекте бүлгүнчүлүк чыгара тургандыгын, үмөтүнүн башына булардын далай балээлерди алып келе тургандыгын Жараткандын билдирүүсү аркылуу күн мурунтан билип эскерткен. Кийин азирети Алинин дооруна келгенде эле, Алла Элчисинин айткандары таамай орундалган. Нахриванда азирети Алиге каршы чыккан харижийлердин көпчүлүгү дал жанагыдай адамдардан болчу...⁵⁹⁵

Ооба, эки ааламдын Көсөмү ушул адамга да бир нерсе деген эмес. Эгерде Пайгамбарыбыз башын ийкеп эле койсо же азирети Умардын сөзүнө бир нече көз ирмем унчукпай эле турганда, алиги адамдын башы заматта денесинен ажырамак. Бирок Алла Элчиси Жараткан Алланын үйрөткөнү боюнча мамиле жасап, мындай наадандар менен айтышып олтурчу эмес.

Анткени Куран Ага: «*Сен наадандардан жшзңңдң буруп кет*»⁵⁹⁶ деген. Аларга такалып калба, башкача айтканда, алардын кылгандарына кейибе. Наадандын иши да наадандарча болот. Сен болсоң эч качан наадан эмессиң. Демек, алар сага кылганды сен аларга кылбашың керек. Сен алпейим, кечи-

594. Бухарий, манақыб 25, адаб 95; Муслим, закят 142-148.

595. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 7/290-297.

596. Аъраф сүрөсү, 7/199.

римдүү адамсың. Мүнөзүң жумшак. Ушул касиетиң аркылуу адамдардын көңүлүн толук түрдө өзүңө каратып ала аласың деген сөз...

Алла Элчиси чынында эле бардык адамдардын көңүлүнүн төрүнөн орун ээлеп, оңолушу мүмкүн эмес делген адамдар дагы Анын жумшак мүнөздүүлүгүнүн аркасында, Анын жолуна түшүп оңолгон мисалдар толтура.

Анас бин Малик баяндайт: Хайбар алынгандан кийин, бир аял бир койдун этин кактап бышырып, этке уу кошкон соң, Алла Элчисин мейманга чакырган. Дасторкондо олтургандардын арасынан Бишр деген сахаба эттен бир үзүм алып оозуна салаары менен жан берген. Демек, алиги аял өтө күчтүү уу кошулган этти жедирүү жолу менен Пайгамбарыбызды кастык менен өлтүрмөк болгон экен...

Бул маселеге азырынча кеңири токтолбойбуз. Дегинкиси, Алла Элчиси койдун этинен эми эле үзүп оозуна салаарда, койдун этине тил кирип, ууланган эт экендигин Пайгамбарыбызга сүйлөгөн жана Пайгамбарыбыз этти дасторкондон алдырып, аялды карматып алып келген. Аял кылмышын мойнуна алып, Алла Элчисин кастык менен өлтүрүү максаты менен ушундай ишке баргандыгын айтат. Эмне үчүн мындай кылгандыгын андан сураганда, анын мындай дегендиги да риваят кылынат: *«Эгерде сен чындап эле Алла жөнөткөн пайгамбар болсоң, уу сага таасир кыла албайт. Ал эми пайгамбар эмес болсоң, адамдарды сенден куткарайын дедим».*

Сахабалар аялдын дароо өлтүрүлүшү керектигин талап кылышат. Бирок Алла Элчиси аялды өз атынан кечирген да, ууланып өлгөн сахаба Бишр тууралуу эч нерсе айткан эмес.

Аял эмне болгону тууралуу эки түрдүү риваят бар. Биринчиси боюнча, Бишрдин мураскорлору өч алышып, аялды өлтүрүшкөн. Экинчи айтым боюнча, аял ыйман келтирип мусулман болгондугунан улам алар аялды кечиришкен жана мусулман болуу себеби менен аял өлүмдөн кутулган.⁵⁹⁷

597. Окуянын башка булактардагы башка риваяттары үчүн караңыз: Бухарий, хиба 28; Муслим, салам 45; Абу Дауд, дият 6; Маъмар б. Рашид, Жаами, 11/28-29; Байхакий, ас-Сунанул-кубра, 8/46-47; Кады Ияз, аш-Шифаа, 1/316-318; Хайсамий, Мажмауз-заваид, 8/46-47; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/208-212.

Бул жерде биздин айтмакчы болгонубуз, Алла Элчиси алпейимдиги аркылуу жеке өзүн кастык менен өлтүрүүгө аракет кылган жөөт аялды кечирген. Албетте, Ал жумшак мүнөздүүлүктө теңдешсиз болгондуктан ушундай өрнөктүү иш жасаган.

Абу Дауд жана Насайй Абу Хурайрадан риваят кылат: Алла Элчиси бир күнү мечитте сахабалары менен маек куруп олтурган соң, эми эле куттуу үйүнө карай баскан кезинде, чөлдөн келген бир араб Алла Элчисинин чапанынын аркасынан тартып калды: *«Эй, Мухаммед! Мага акымды бер. Мына бул эки төөмө каалаганымды жүктөп бер. Сен берсең өз мүлкүңдөн же атаңдын мүлкүнөн бербейсиң да»*.

Бул өтө эле аша чапкан адепсиздик, тарбиясыздык эле! Алла Элчисин тикелей атынан атап чакыруу менен баштаган барып турган адепсиздик менен эле токтоп калбастан, анын артындагы одоно сөздөрүн да айтып кирди. Ошондо сахабалар да кадимкидей ордуларынан атып турушту. Азирети Умар да кармана албай калган эле: *«Оо, Алланын Элчиси! Коё бериңиз мени, азыр мунун башын кыя чабайын!»* – деди. Бирок Алла Элчиси сахабаларына: *«Бул адамга каалаганын берип жолго салгыла»*⁵⁹⁸ – деп буюрду.

Ойлоп көрсөк, Алла Элчиси ошол адам да катышкан маегинде эми эле жүрөктөрдү элжиреткен асыл сөздөрүн айтып бүткөн соң, ага эч нерсе жукпагансып мындай одоно аракетке баргандыгы бул адамдын өтө ташбоор жана дили караңгы адам экендигин далилдеп койгон. Анткени Алла Элчисинин маегинде айткан сөздөрү эч бир олуянын же жол башчынын сөзүндөй эмес, айрыкча таасирдүү экендиги анык. Негизи, биз жамап-жаскап айтып жаткан ушул чала-була сөздөрүбүз аркылуу Пайгамбарыбыздын маегиндеги ааламча кеңдикти, магниттей тартуу күчүн түшүндүрө алышыбыз да мүмкүн эмес... Бирок ар бир адам түшүнө алгыдай бир чындык да ушул: Алла Элчиси маектеринде өздүк ааламынын төбөсүнөн бир түндүк ачып, Жараткандан келген илхамдарга күзгү кыл-

598. Абу Дауд, адаб 1; Насайй, касаама 23.

ган жаркын жан дүйнөсү жана жүрөгү аркылуу жанында угуп тургандарды заматтын ичинде укмуштуудай сөздөрү менен ыймандын туу чокусуна чыгарып салчу. Ооба, саамга болсо да Анын жанында сөзүнө кулак салып тургандар адам баласы жете алган эң укмуш көк жээктерге барып токтоор эле.

Анын жанында сөздөрүн угуп туруу – адам акылы жеткис ыйман бийиктигине жеткирчү. Анын алдында бир эле жолу кулак салып олтурган адам периштедей болуп өзгөрүп чыгаар эле жана анын жүрөгүндө жамандыктын жыты да калбай тазараар эле...

Эбегейсиз өзгөртүчү күчү

Олуялардын эч бирөөсүнүн сахабанын даражасына жете албастыгындагы сырлардын бири дал ушул пайгамбардын өзгөртүү күчү болуп саналат. Бул күч тууралуу кылымыбыздын улуу инсандарынын бири мындай дейт: *«Мен өзүмчө, Мухйиддин Ибн Арабий сыяктуу улуу инсандар неге сахабалардын даражасына чыга албаган деп ойлочумун. Бир күнү намаз окуп жатканымда, Жараткан Алла мага сахабалардыкындай бир «сажда» насип кылды. Сахабалардын даражасына чыгуу мүмкүн эместигин ошондон кийин билдим»*.⁵⁹⁹

Балким бул улуу инсанга Жараткан илим түндүгүн ачып, анын бул саждасынын сахабалардын саждасы болгондугун билдирген чыгаар. Не болсо да, бул жерде маселенин жыйынтыгы өтө маанилүү: бул улуу инсан ушундай окуган бир ирекет намазы үчүн бардык ибадаттарын берүүгө даяр экендигин айткан. Ошол инсандын шакирттеринен бирөөнүн устазыныкындай намаз окуп жатканын көргөн кезимде, өзүм окуган намаздарымдан уялып жер караган элем...

Демек, *сахабалар* – Пайгамбардын маегин угуп жетилген эбегейсиз бийиктиктин аталышы. Биздин бир ирекеттин да ошол даражада туруп окуубуз насип болбогон намазды алар ар дайым ошол туу чокуда туруп окуган. Анткени алар түздөн-түз Алла Элчисинен сабак алышкан. Анын үстүнө ошол заманда диндеги бардык маселелер чаң жуга элек жана тап-

599. Бадиуззаман, сөздөр, 27. Сөздүн заили.

таза болчу. Ошондуктан, алар бир күнүн жаңырган азан үнүн укса, ушул үн менен бир топ мезгилдерге чейин толкунданып, ички руханий заряддары толуп-ташып тураар эле. Дагы бир күнү алардын алдына коюлган нурдай таза дин дасторконундагы бир эле диний өкүмдүн жаңы бышкан мөлтүр мөмөсүнөн ооз тийишкенде, бул ыйык дасторкондун айланасындагыларга жапжаңы толкундоолорду, чыңалууларды тартуу кылып тураар эле...

Булардын баарына карабастан, ушундай кереметтүү шарт, жагдайлар астында жашап жаткандардын арасында да кээ бир эрибес таш жүрөктөр бар болчу. Мындай өзгөрбөс адамдар Алла Элчисине одоно, адепсиз мамиле кылган кездери болгон... Пайгамбарыбыздын көңүлү өтө назик болсо да, мындай одоно сөз-аракеттерге кең пейилдүүлүк менен карап, алпейимдигинин океандарына чөгөрүп жок кылбаган жамандык болбос эле.

Ооба, Ал азыркыны, эртеңкини жана келечекти терең ойлогондуктан кең пейилдик кылаар эле. Эгерде одоно сөз-аракеттерге карата катуу мамиле кылганда, Куранда айтылгандай,⁶⁰⁰ айланасындагылардын баары тарап кетишмек. Демек, алардын чачырап таркалып кетпөөсүнө белгилүү жактардан Пайгамбарыбыздын алпейимдиги себеп болгон. Ал адамдардын көңүлүн оорутуу үчүн, коомчулуктун биримдигин ыдыратуу үчүн эмес, бүткүл адамзатты дүйнө-акыреттин бактылуулугуна жеткирүү үчүн келген болчу. Адам канткенде адам боло тургандыгын, түбөлүктүү жашоонун жолун ал көрсөтүп берген. Демек, Анын перспективасында түбөлүктүүлүк өлчөмү бар. Ал өзүнүн бардык иш-аракеттерин ушундайча кылымдардан ашып өткөн өлчөм менен пландуу жасаган.

Азирети Халид Ухуд согушунда мусулмандарга оор зыян келтирген адам болчу. Ал эми, Алла Элчисинин алдына келип баш ийген кезинде өзгөчө ысык мамиле көрүп, эртеси эле ал өзүн Алла Элчисинин денесинин бир бөлүгүндөй көрүп калган. Ал тургай ал жаңы гана мусулман болгон ушул кезде

600. Аалу Имран сүрөсү, 3/159.

алгачкы согушка катыштырылбагандыгын көтөрө албай, бир түн таң атканга дейре өксүп ыйлап чыккан. Бул анын Алла Элчиси менен бир заматтын ичинде бүтүндөшө алгандыгынын белгиси катары өтө маанилүү көрүнүш.

Сахабалардан Амр бин Аас жана Икрима экөө мусулман болоордон мурда Пайгамбарыбызга жасабаган жамандыктары калбаган адамдар болсо да, Алла Элчисинин кең пейилдүүлүгү аларды да эбегейсиз даражада ийдире алган. Ошондуктан, алар кийинки учурларда каапырлыкка баш көтөртпөгөн исламдын кылычтарына айланышкан. Эгерде бул адамдардын кийинки кездерде жеткен бийик деңгээлдери менен исламдагы ийгиликтери болбогондо, бул адамдардын ысымы сахабалардын арасынан орун албай калышы да мүмкүн эле.

Ибн Хишамды баары билет. Абу Жахилдин бир тууганы, Икриманын кайнатасы болуп саналган бул сахаба Пайгамбарыбыз каза болоордун алдында гана мусулман болгон. Мусулман болгонго чейин каапырлыктын алдыңкы саптарындагы жетекчилеринин бири болуп келген Ибн Хишам, ыйман келтирип, мусулман болгондон кийин да ислам саптарынын эң алдыңкы саптарында кызмат кыла алган. Эң акырында ал Ярмук согушунда касапчынын колундагы эттей тууралып, шейит кылынып, Жараткандын алдына кеткен. Жан үзүлүп бараткан акыркы деминде Хузайфатул-Адавий ага суу ичирейин деп оозуна суу куюлган идишти эми эле тийгизгенде, тигиндейрээк жерден ыңыраган алсыз үн угулат. Ал үн дагы суу талап кылып жаткан үн болот. Ибн Хишам аны угуп, дароо идишти өз оозунан ары түртүп, тигил адамга суунун берилишин колу менен жаңсап айтат... Бул окуянын жүрүшү жалпыга белгилүү. Бул экинчи адам да эми эле сууну ичейин деп умтулган учурунда, «*суу, суу...*» - деп ыңгыранган дагы бир үндү угат. Анан экинчи адам суунун үчүнчү адамга берилүүсүн кол жаңсап айтат... Бирок ага суу жете электе жан үзүлүп, шейит кетет. Беркилерге кайра келип караса, үчөө тең бир жутум суу ичпестен аркы дүйнөгө эчак кеткен болот.⁶⁰¹

601. Ибнул-Асир, Усдул-Гааба, 1/421.

Башкаларга күйүү... Бул дагы Алла Элчисинин бир сыпаты. Сахабалар да Алла Элчисинин мүнөзүн өздөрүнө толук сиңиргендиктен, башкаларга күйүүдө да алдыларына ат салдырышпайт. Ооба, Пайгамбарыбыз башкаларды жашатуу үчүн жашаган. Ошондуктан, адам таң калаарлык даражада башкаларга баарын арнаган. Ал ошондой болгондугу үчүн, шакирттери болуп эсептелген сахабалар да дал ошондой мүнөзгө ээ. Жогоруда келтирилген мисал миңден бири гана...

Зайд бин Санаан баяндайт:

«Алла Элчиси менден карызга акча алган болчу. Ал кездерде мен али мусулман боло элек кезим. Мөөнөт бүтө элегинде эле келип, аласамды талап кылдым. Ал тургай Ага: *«Силер Абдулмутталибдин урпактары карызыңарды төлөгөнгө келгенде жалкоосуңар»* – дедим. Бул сөзүмдү уккан Умар күркүрөп: *«Эй, Алланын душманы! Эгер жөөттөр менен биздин ортобузда келишим болбогондо, азыр сенин башыңды учура чапмакмын. Алла Элчисине адептүң сүйлө!»* деди. Алла Элчиси болсо, мага күлүмсүрөй карады да, Умарга мындай деди: *«Умар, бул адамдын акысын бер. Анан дагы коркутуп-цркүткөн сөзүң үчүн цстүңө жыйырма саа⁶⁰² кошуп бер»*.⁶⁰³

Окуянын кийинки бөлүгүн азирети Умар мындайча баяндайт: Алла Элчисинин буйругу боюнча, мен Зайд бин Санаанга берилүүгө тийиш болгондорду берүү үчүн жолдо аны баштап бараттым эле, ал күтүүсүздөн мага мындай деп калды:

«Умар! Менин туура эмес сөздөрүмө ачууланганыңды билемин. Бирок мен Тооратта акыркы пайгамбар тууралуу айтылгандарды Андан таамай көргөмүн. Тоораттын бир эле аятында мындай дейт: «Анын кең пейилдиги билбестигинен көп алдыда турат. Наадандардын одонолугу Аны ого бетер алпейим кылат». Мен Анын кең пейилдиги Тооратта айтылгандай болду бекен, деп, муну билгим келген эле. Ошол себептен жанагындай сөздөрдү айткамын.

602. Саа - өлчөм бирдиги, 1,6 кг жакын.

603. Саа – дан азыктарынын өлчөмү. (1.6 кгдын тегерегинде)

*Эми мен Анын дал Тооратта келээри айтылган пайгамбардын өзү экендигине ишендим. Мына азыртан баштап Анын акыркы пайгамбар экендигине ыйман келтирип, күбөлүк айтамын».*⁶⁰⁴

Алла Элчиси жөөттөрдүн аалымы Зайд бин Санаандын жан дүйнөсүн да ошол эле алпейимдиги жана кең пейилдиги аркылуу жумшартып, анын исламга кирип, мусулман болуусуна себепкер болгон.

Ооба, Алла Элчиси башкаларда болбогон эбегейсиз кең пейилдүүлүккө, алпейим мүнөзгө эгедер болчу. Бирок Анын алпейимдиги да өтө тең салмактуу, төп колдонулган. Жеке өзүнө карата одоно, жаман мамиле кылгандарга кең пейилдүүлүк менен караган Алла Элчиси башка бейкүнөө бирөөгө андай одонолук кылынса айбаттуу арстандай абалга келип, чындык өз ордун тапканга дейре ачуусу басылчу эмес. Кимге карата жана ким тарабынан туура эмес иш-аракет жасалса да, эки ааламдын Көсөмү тынч карап турчу эмес. Эгерде диний буйруктарга кайдигерлик кылынган болсо, анда Алла Элчисинин бир ордунда туруп калышы мүмкүн эмес болчу. Бул Алла Элчисинин ар бир нерсени өтө таамай өлчөөлөр менен башкара билгендигинин айкын белгиси. Сырттан караганда бир-бирине карама-каршыдай көрүнгөн ушул мүнөзү да Анын Алла тартуулаган өзгөчө бийик касиеттеринин көрүнүштөрүнөн эле. Айткандарыбызга бир-эки мисал келтире кетүү менен багыт берип, ой таштагыбыз келет:

Бухарий жана Муслим, Абу Масуд ал-Бадрийден риваят кылганы боюнча, *«Бир күнү Алла Элчисинин алдына сахабалардын бирөөсү келет. Бул сахаба Алла Элчисине, мечиттерге келе албагандарга намаз окутуу үчүн Ал дайындап жөнөткөн адам тууралуу арызданып келген болчу. Анткени имам болгон ал киши таңкы намаздарды өтө эле узун окуйт экен. Сахаба Алла Элчисине ачык эле айтты: «Пайгамбарым, тиккүнчө адамдын айынан жамаат намаздарына бара албас болдум. Анткени ал намаздарды өтө эле узун окутат».*

604. Ибн Хиббаан, Сахих, 1/521-524; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 5/222-223; Хаким, ал-Мустадрок, 3/700; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/361.

Анын сөзүн уккан соң, Алла Элчиси кабагын чытып, ачууланганын билдирди жана минбарга чыгып, ал жердегилерге мындай деди: *«Оо, адамдар! Силер башкаларды тажатып-сыңар. Араңардан кимде-ким имам болуп намаз окутса, жеңил окутсун. Анткени араңарда оорулуулар, кары-картаңдар жана иши барлар да бар»...*⁶⁰⁵

Ансыз деле, Пайгамбарыбыздын өзү да бул маселеге абдан көңүл бураар эле. Ал кээде намазды узунураак окутса, кээде адамдардын абалына жараша тезирээк окуп бүтүрчү.

Алла Элчиси Муаз бин Жабалды өтө жакшы көрчү. Бирок анын куптан намаздарын өтө узун окуткандыгы Анын кулагына жеткенде да ачууланып, өзү өтө жакшы көргөн бул сахабага: *«Сен бцлгцнчцсцңбц, сен бцлгцнчцсцңбц, сен бцлгцнчцсцңбц?»* - деп үч кайталап айткан болчу.⁶⁰⁶

Усама бин Зайд кошуунга кол башчы болуп барган бир жолку чабышта, «мен өзгөрдүм» деген сөздү айтып, мусулман болгондугун билдиргиси келген бир адамды ал корккондон ушундай деп жатат деп ойлоп, өлтүрүп койгон. Башка бир риваят боюнча, ал киши ыйман келмесин да тили менен айткан экен. Эгерде ал адам биринчи сөздү гана айткан болсо, мусулман болбогондугу анык. Ыйман келмесин айтканы чын болсо, балким коркконунан айткандыр. Азирети Усама ушундай деп ойлогон. Кайтып келгенден соң бул окуя Алла Элчисине айтып берилгенде, эки ааламдын Көсөмү дароо Усаманы алдына чакыртып келет жана анын өз оозунан болгон ишти угат. Усама эч нерсени жашырбастан болгон нерсени айтып бүткөн соң, Алла Элчиси өтө ачууланды жана токтобостон: *«Анын жүрөгүн жарып карап көрдүң беле?»* - деп кайра-кайра кайталайт. Пайгамбарыбыз бул иштен өтө эле көңүлү ооруп кайгырган. Жанагы сөздү токтобостон кайталай бергендиктен, азирети Усаманын да айласы кетип, өзүн-өзү айыптап: *«Аттигиниң! Ушул күнгө дейре мусулман болбой калсамчы»* дегенге чейин барган...⁶⁰⁷ Усама болсо, бала кези-

605. Бухарий, илим 28;азан 61; Муслим, салаат 182.

606. Бухарий, азан 60, 63; Муслим, салаат 178-179.

607. Бухарий, магаази 45; Муслим, ийман 158-160; Ибн Абдилбарр, Истиаб, 3/1386.

нен Алла Элчисинин тарбиясы астында чоңоюп өскөн жана азирети Хасан менен Хусейн сыяктуу Алла Элчисинин сүймөнчүктөрүнүн бири болчу.

Бир күнү азирети Абу Зар азирети Билалга: «Эй, кара катындын баласы» - деген. Муну уккан Билал Пайгамбарыбызга ыйлап келип арызданганда, Алла Элчиси Абу Зарга аябай ачууланып: *«Сенде азыркыга дейре жахилиянын таасири бар»* - деп катуу жекирген.⁶⁰⁸

Азирети Абу Бакир менен азирети Умар экөө бир жолу кичине тартыша түшүп, азирети Абу Бакирди азирети Умар ирээнжитип койгондо, Алла Элчиси азирети Умарга катуу тийген жана Абу Бакирдин акысына көз жумган эмес.⁶⁰⁹ Чындыгында, эки ааламдын Көсөмү азирети Умарды өтө жакшы көрөөрү баарына белгилүү эмеспи.

Ушуга окшогон жүздөгөн мисалдардан билгенибиз, Алла Элчисинин алпейимдиги жана кең пейилдүүлүгү башка сыпаттарына окшош эле тең салмактуу болгон. Ооба, бардык маселелерде болгонундай эле, Ал өзүнүн жумшак мүнөздүүлүгүндө да таамай, түз жолдун өкүлү. Жеке өзүнө карата эң одоно, адепсиз мамилелерге учураганда өтө эле кең пейилдүүлүк менен кабыл алып, алпейимдик көрсөткөн Алла Элчиси, башка бирөөлөргө кичинекей эле жамандык кылынса, туура эмес кылган адамдын ким экендигине карабастан ага абалга жараша эскертүү берип, акыйкаттыкты толук сактаган.

ЖООМАРТТЫК ЖАНА КИЧИ ПЕЙИЛДИК

Темага киришүүдөн мурда, алды менен эсиңиздерге бир нерсени сала кетким келет: *«Алла Элчисинин теңдешсиз фатанаты»* жөнүндө сөз кылып жатканбыз. Ушул жерден дагы бир жолу кайталап өтөйүн: Фатанат – аянга таянган жана акылды тил-ооздон ажыраткыдай даражадагы теңдешсиз пайгамбарлык көрөгөчтүгү деген сөз.

608. Бухарий, ийман 22, адаб 44; Муслим, аймаан 38-39; Байхакий, Шуабул-ийман, 4/288; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 1/86.

609. Бухарий, тафсир (7) 3.

Акыл-эс жана ой-жоромолдордун баары кандайдыр бир жерге келгенде күчү жетпей айласыз калышы мүкүн. Ар түрдүү илимдер да бир чекке барганда ары өтө албай туруп калышы ыктымал... Бирок жогорудагы аныктама көрсөткөндөй, Пайгамбарыбыздын пайгамбарлык көрөгөчтүгү (фатанат) кудум сыйкыр канаттары бардай бардык тоскоолдуктардан ашып кете алат. Бул да Анын пайгамбарлыгына өз алдынча далил боло алат.

Деги эле биз баяндамакчы болгон бардык нерселер Анын пайгамбарлык касиеттерин түшүнүүгө карата жасалган аракеттер болуп эсептелет. Анын канчалык сабырдуулугун билген соң, Алланын чыныгы Элчиси экендигине ишенбей коюу мүмкүн эмес. Анткени Анын сабырдуулугу «Мухаммадун Расуулуллах» деген жазуу болуп чыга келет жана чындыктан тайбаган бардык адамдар бул жазууну даана окуй алат. Алла Элчиси гана ушунча опол тоодой оорчулукка чыдап, кыйынчылыктарга көкүрөк керип каршы тура алат.

Аны мээримдүүлүгү менен тааныган кезибизде да маңдайыбызга ошол эле акыйкаттын Күндөй жаркыган нурдуу кебетеси чыга келет. Алла Элчиси түбөлүктүү деп айтуу мүмкүн боло жаздаган улуу боорукердикке эгедер инсан. Жамгырларды ташыган булуттарга салыштырганда Анын жаадырган мээрими ого бетер көп десек болот. Кыскасы, Ал башка эмес, ааламдарга мээримдүүлүк алып келген инсан.

Анын мээримдүүлүгү адамдарга гана чектелбестен, бүткүл аалам Анын мээримдүүлүгүнөн өз насибин алышкан жана алышууда. Кыяматка дейре ушундай болот. Ооба, биз да кудум балапандарынан айрылган көгүчкөндөй жан дүйнөсү сыздаган ошол теңдешсиз мээримдүү инсанга кайра-кайра телмирип карадык жана Анын нурдуу келбетинде пайгамбарлыгы кандай шоолаланып тургандыгын көрүүгө, башкаларга көрсөтүүгө аракет жасадык.

Эң аягында Анын алпейим мүнөзүн жана кең пейилдүүлүгүн баяндаганга аракет жасап, бул жагынан да мээримдүүлүгү байкалып тураарын эскертип өткөнбүз. Бирок жогоруда

айтылгандардын баары Анын пайгамбарлык көрөгөчтүгүнүн (фатанат) далилдери эле. Кыскасы, фатанат дал ушундай түрдүү өңүттөрдөн каралганда гана түшүнүктүү болот.

Жоомарттык жолу

Алла Элчисинин жоомарттыгы – Анын мээримдүүлүгүнүн, ошону менен катар фатанатынын да бир өңүтү болуп саналат. Эми ушул тууралуу сөз кылабыз.

Жоомарттык – ар дайым башкаларга жакшылык кылууга умтулуу, меймандостук жана колдо барын аябастык деген сөз.

Арабдардын эски каада-салты боюнча да жоомарттык өтө жогору бааланган. Жахилия доорундагы ырларды териштирип көрсөк, ошол доордун арабдарынын мындайча салттары менен мактанып келгендигин көрө алабыз. Биз меймандарыбызга мынча кой, мынча уй жана мынча төө союп сыйлаганбыз... Ооба, үйгө келген мейманды сый менен тосуп алуу, меймандостук, жоомарттык кылуу алар үчүн мактанычка айланган нерсе болчу. Ал тургай уруу, жамааттар бул жагынан бир-бири менен жарышаар эле. Албетте, алар жасагандарынын баарын башкаларга бой көтөрүп, менменчилик кылуу максаты менен жасашчу. Жоомарттык жана меймандостук ушундай бааланган заманда алардын арасында эң эле жоомарт бир адам пайда болду. Анын жоомарттыгын көргөндөр таң калып дудук болду. Бул жоомарт инсан жасагандарынын баарын жалгыз Алла үчүн кылаар эле. Бирөөгө ааламдай жакшылык кылса да, кылган жакшылыгы тууралуу бир да сөз айтчу эмес. Ал тургай ырларын Анын жоомарттыгын мактаган акындардын сөздөрүн эч качан өзүнө кабыл албастан, бардык мактоо сөздөрдүн «Жоомарттардын жоомарты» болуп эсептелген бир Аллага гана таандык экендигин билдирчү.

Ал улуу Жараткандын «*Кариим*» (ченемсиз жоомарт) деген ысымын даана чагылдырып берген туптунук күзгүдөй инсан болчу. Ал бардык жакшы сыпаттарда болгонундай эле, бул сыпатта да Алла Тааланын эң бийик даражадагы орунбасары болчу... Кыскасы, жер жүзүндө андан өткөн жоомарт адамды табуу мүмкүн эмес.

Мухаммед алейхиссалам жоомарттыктын, жоомарттык болсо бейиштин жолу. Куран Каримде «шухх»⁶¹⁰ деп аталган сараңдык болсо адамды тозокко алып баруучу жол. Эки ааламдын Көсөмүн алыстан көргөндөр да пайгамбарлык белгилеринен даана тааный алаар эле.

Кылымыбыздын улуу ойчулу Пайгамбарыбызды «*Жараткандын эң жоомарт кызматкери*» - деп атаган эле. Ал адамзаттын жана бейиш жолунун жападан жалгыз жол башчысы. Ал баштабаган адам бейишке кире албайт. Ал жок жерде баары текке кетет. Мухаммед алейхиссалам адамзатка байланыштуу бардык маселелердин оң же терс чечилишине өз таасирин тийгизген инсан жана чиеленишкен маселелердин бардыгын чече алган куткаруучу. Биз Аны Жараткандын бир сыпаты менен атап, «*акрамул-акрамиин*» (жоомарттардын жоомарты) дейбиз. Анткени Ал жоомарттыгы менен адамдарга тиешелүү өлчөөлөрдөн ашып түшкөн инсан... Кыскасы, Ал жоомарттыкта улуу Жараткандын өчпөс чырагы.

Ал мурдараак айтылып өткөн улуу касиеттери аркылуу кире албаган жүрөктөргө дал ушул жоомарттыгы аркылуу кирген. Анын мээримдүүлүгү булут сымал бууланып, көкөлөп көтөрүлгөн жана шүүдүрүмдөй мөлтүр абалга кирген да, артынан жоомарттык болуп, ааламдын бетине жааган. Жаап эле тим болбостон, катуунун баарын жумшарткан, төгөрөктүн төрт бурчунда үрөндөрдү өстүрүп, бүчүрлөрдү бүрдөтүп жашыл бакчага айландырган. Башкача айтканда, кең пейилдиги аркылуу адамдардын жүрөгүн ээлеп, жоомарттыгы аркылуу адамзаттын сүймөнчүтүнө айланган. Бул экөөнү бирге карабасаңыз Анын маанилүү касиеттерин толук түшүнө албайсыз.

Ал каалаган эле болсо, дүйнөдөгү эң бай адамга айланмак. Ансыз деле пайгамбарлыгын жарыялаган алгачкы учурларда Курайш калкы Ал жасап жаткан аракетин токтотсо байлыкка карк кылабыз деп сунуш кылышпады беле?⁶¹¹ Кийинки мезгилдерде да, бардык мусулмандардын Алла жолунда берген эсепсиз мал-мүлктөрү Анын колунан өтчү. Падыша-өкүм-

610. Караңыз: Ниса сүрөсү, 4/128; Тагаабун сүрөсү, 59/9; Хашир сүрөсү, 64/16.

611. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/131, 133; Табарий, Жаамитъул-баян, 15/164.

дарлардан келген кымбат баалуу белек-бечкектер да санак жеткис көп болчу. Бирок Ал жеке өзү үчүн алардан сокур тыйынга ээ болууну ойлоп да койбогон. Мындай нерсе оюна да келбес эле.

Ал ар дайым өзүн бул дүйнөдөгү убактылуу жолоочумун деп эсептеген жана жакын арада аркы дүйнөгө кете берем деген ой менен жашаган. Анын ою боюнча, бул дүйнө узун сапарга аттанган адам саамга көлөкөсүндө эс алган дарак болчу...⁶¹²

Ошондуктан Ал, бул узун сапарда чындап маани берүүгө тийиштүү нерселер менен алек болгон. Анан дагы Ал адамзаттын Туура жолун аларга көрсөтүп берүүгө милдеттүү болгон. Бул дарактын түбүндө канчалык токтош керек болсо ошончолук токтогон соң, өзүнүн жолуна кете берген.

Көздөгөн максат өтө бийик эле. Аллага жетүү Анын эң жогорку максаты болчу. Анан дагы, адамдарды ошол максатка жетелөө милдети бар эле... Ал мына ушул максатты көздөп күйүп-жанган. Мына ушундай максаты бийик киши үчүн бул дүйнөнүн мал-мүлкүнүн кереги барбы? Албетте, такыр кереги жок. Эч кереги жок нерсеге көңүл буруунун да кереги жок болчу...

Ал жеке турмушунда кедей жашаганды тандап алган эле. Бул ар бир адам кедей жашашы керек деген сөз эмес эле. Бирок эч бир адам өз денесине гана байланып жашап, түбөлүктүү бакытын колдон чыгарып коюусун да каалачу эмес. Ансыз деле бул улуу инсандын жолун уланткан мусулмандар кыска гана мезгилде дүйнөдөгү эң бай калкка айланган болчу. Жадагалса алар өз ичинен зекет жана садагаларды кабыл кылчу адам таппай калган даражага жетишкен. Ооба, адам башына туура келген кирешенин таралуусу ушунчалык жогору болгон. Бирок алардын ичинде укмуштай такыба адамдар көп эле. Үйүндө бир күнгө жетээрлик тамагы эле болсо, башкалардан сокур тыйын да кабыл алчу эмес. Бул башкаларга күйүү, ашкан кайрымдуулук мүнөзү жана руханияттын жетишкендиги деген сөз. Башкаларды жашатууга өзүн арнап, жеке керт баш-

612. Бухарий, рикак 3; Тирмизий, зухд 44; Ибн Мааж, зухд 3.

тын жыргалчылыгын унутуу деген улуу ой-санаалуулук ушул. Дал ушул сезимдер менен жашап көрбөгөн адамдар буларды эч качан түшүнө албайт.

Бир жолу ифтарлык дасторконунда азирети Абу Бакирга бир кесе муздак суу сунулат. Ал кесенин кырын эми эле оозуна тийгизип жатып, ыйын баса албай боздоп ыйлап жиберет. Жанында тургандар эмне болгонун сураганда ал мындай дейт:

*Бир кңң Алла Элчиси Ага сунулган бир кесе муздак сууну ичкен соң, артынан ыйлап туруп: «Берилген жакшылыктардан ошол (кыямат) кңң сөзсүз сурак бересиңер» - деген маанидеги аятты окуп: мына ушул бир кесе суу чңң да эсеп беребиз! – деген эле. Ошону эстеп ыйлап жатамын...*⁶¹³

Ошол Абу Бакир да өтө жөнөкөй жана жакыр турмуш кечирген. Эсеп берээр болсо балким өтө эле жеңил бермек. Ал халифа болуп турган кезинде да башкалардын койлорун саап берип, үй-бүлөсүн ушул адал эмгегинен тапкан каражат менен багууга аракет кылган болчу... Бир топ мезгилдерден кийин гана ага айлык маяна белгиленген болсо да, алган айлыгын өтө ашыкча деп караган эле. Ал Мадинадагы эң кедей адамдардын турмуш деңгээлин өзүнө өлчөм кылган болчу. Ошондуктан, маянасынын өзү ашыкча деп эсептеген бөлүгүн бир кумурага салып жыйнаган. Эки жарым жылдык халифалык доорунда алган маянасын ушундайча чогулткан болчу. Бүл дүйнөдөн өтөөр алдында кумурадагы акчалардын баары өзүнөн кийин ким халифа болуп шайланса, ошого тапшырылышын осуят кылган. Анан азирети Умар халифалыкка шайланган соң, ал кумураны ачтырып караса, ичинен майда теңге акчалар менен бирге бир барак кат чыккан. Бул катта халифага карата мындай сөздөр жазылган эле: *«Бул акчалар мага берилген айлыктан ашкандары. Мен Мадинадагы эң кедей адамды өз турмушума чек кылып жашадым. Ашкан акчаларды бул кумурага топтодум. Ошондуктан, бул акчалар мамлекет казынасыныкы, казынага тапшырып берилсин».*

613. Хаким, ал- Мустадрак, 4/344; Байхакий, Шуабул-ийман, 7/365; Абу Нуайм, Хиятул-аулия, 1/30-31.

Азирети Умар катты окуп, катуу ыйлады жана: «Оо, Абу Бакир! Өзүңдөн кийинкилерге өтө оор жуктуу калтырып-тырсың» деди.

Азирети Абу Бакир ушундай такыба жашаганды Мухаммед алейхиссаламдан үйрөнгөн. Анткени Алла Элчиси ушундай жашоого мүмкүн боло тургандыгын ага жана бардык сахабаларына өз турмушу аркылуу далилдеп көрсөткөн жана таалим берген.

Ойлоп көрүңүз, Пайгамбарыбыз бардык олжолордун бештен бирин Жараткандын буйругу боюнча алууга укуктуу болчу.⁶¹⁴ Тагыраак айтканда, кандай олжо түшсө анын бештен бирин Алла Элчиси өзү каалаганына сарптаса болот деген сөз. Бул укук Ага тикелей улуу Жараткан тарабынан берилген эле. Бирок азирети Умар күндөрдүн биринде Анын куттуу үйүнө кирип барып, анан токтоно албай катуу ыйлаган болчу. Пайгамбарыбыз андан неге ыйлагандыгын сураганда, алп адам мындай деп жооп берген эле:

– Оо, Алланын Элчиси! Дүйнөдөгү хан-падышалар байлыкка кокосуна чейин батып жыргап жашап жатышат. Сиздин алдыңызга салаар төшөнчүңүздө жок. Чий камыштын үстүндө жатасыз... Денеңизде баткан камыштын издери турат. Аалам сиз үчүн жаратылбады беле...

Алла Элчиси ошондо мындай деп жооп берди: «Умар, дүйнө алардыкы, акырет биздики болушун каалабайсыңбы?»⁶¹⁵

Алла Элчиси буларды айткан кезде, турмушун оңоо колуна келбеген бир кедейдин же аргасыз адамдын сөздөрү сыяктуу айткан эместиги айдан ачык. Анткени биз жогоруда да баяндап өткөнүбүздөй, ал кааласа эле дүйнөдөгү эң бай адамдан да артык жашамак. Караңыз, салыштыруу максатында бир гана Хунайнда Анын менчигине өткөн нерселердин бештен бири канча тургандыгын айталы.

614. Анфал сүрөсү, 8/41; Табарий, Жаамиъул-баян, 9/175-176; Маргинааний, ал-Хидая, 2/148.

615. Бухарий, тафсир (66) 2; Муслим, талак 30-31.

40000 кой, 24000 төө, 6000 туткун, 4000 укыя күмүш (бир укыя – төрт килограммга тең)...⁶¹⁶

Башка согуштарда алынган олжолор, падышалардан келген баалуу белектер, ж. б. булардын баарын эсепке ала турган болсок, Пайгамбарыбыздын эң эле байгерчилик турмушта жашашына эч кандай тоскоолдук жок экендигин билебиз. Бирок Ал эң кедей адамдын деңгээлинде турмуш кечирген. Колуна тийгендин баарын калкка таратып берген. Анткени Ал Жараткандын улуу Жоомарттыгынын өкүлү болчу... ушунчалык теңдешсиз жоомарт инсан бир гана Алла Элчиси боло алат...

Алла Элчиси ички жана сырткы жактардан бардык нерседе тең салмактуулукту сактай билген асыл өрнөк инсан эле. Ал сырткы келбети менен кандай айбаттуу, көзгө сүйкүм жана жөнөкөй болсо, ички жан дүйнөсү да ошончолук сулуу болгондуктан, адамдарды сыйкырлап алгансып, өзүнө тартып тураар эле.

Азирети Анас: *«Алла Элчиси адамдардын эң сулуусу болчу»* деген.⁶¹⁷ Ооба, Анын иш-аракети да, келбети да баарынан көркөм, сулуу эле.

Азирети Жабир бин Самура буга байланыштуу көңүл ыргактарын мындайча баяндайт: *«Бир күнү мечитте олтурганбыз. Айдын он төртү болуп, ай толгон кез болчу. Көктө нурун чачкан айды көрүп турабыз. Ошол учурда Алла Элчиси мечитке кирип келди. Мен көктөгү айга бир карайм, Алла Элчисинин жүзүнө бир карайм... Ант кылып айтамын, Алла Элчисинин жүзү айдан да сулуу эле»*.⁶¹⁸

Азирети Айша энебиз да Ага байланыштуу жүрөк сезимдерин бир жолу мындай баяндаган: *«Мисирдин аялдары Жусупту көргөн кезде колдорун кескен. Эгерде алар менин Мырзамды көргөн болсо, колдорундагы бычактарын көкүрөктөрүнө матыраар эле»*.

616. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/152.

617. Бухарий, жихад 24; Муслим, фадааил 48.

618. Даримий, мукаддима 10; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 2/206; Хаким, ал-Мустадрак, 4/207.

Надим: «Стамбулдун бир тал ташына башка элдин бардык мүлкү курман» деген эле. Эгер ал Пайгамбарыбызды жетиштүү даражада тааныган болсо, анда мындай демек: «Алла Элчисинин бир тал чачына Бүткүл аалам курман болсун!»...

Ооба, Ал адамдардын эң сулуусу эле... Артынан сөзүн улап, Анас мындай деген: «Ал – адамдардын эң жоомарты болчу». *Келбет-сыны менен да адамзаттын сулуусу болгон Алла Элчиси, жүрөгү жана жан дүйнөсү менен адамдардын эң жоомарты болчу.*⁶¹⁹

Ибн Аббастын айтуусу боюнча, Ал айрыкча Рамазан айында алдына келген бардык нерсени учуруп алып жөнөгөн шамал сыяктуу ченемсиз жоомартташып кетээр эле.⁶²⁰ Башкача айтканда, колунда эмнеси бар болсо бирин да калтырбастан баарын элге таратып берчү. Бул ченемсиз улуу рух жана эбегейсиз эрктүүлүк.

Ал өзү үчүн жашабастан, башкалар үчүн гана жашачу. Ар дайым башкаларды гана ойлогондуктан, өмүрүндө өзүн ойлогонго убакыт тапкан эмес. Деги эле, адамдарды бактылуу кылганчалык Аны бактылуу кылган башка нерсе да жок болчу. Башкаларга жакшылык кылууда да, өз үйү жана өз туугандары эң акыркы катарда тураар эле. Башкача айтканда, өзүнө алыс болгондордон баштап жоомарттыгын төгүп, эң жакындары менен туугандарына акырында гана кезек келээр эле. Олжолор бөлүштүрүлүп калса, эң оболу Бадр жана Ухудда шейит кеткендердин үй-бүлөлөрүнө бөлчү. Өзүнүн үй-бүлөсүндөгүлөргө ар дайым: «*Мен аларга бере электе, силерге эч нерсе бербеймин*» - дээр эле.⁶²¹

Ал ошондой эле адамдардын эң баатыры, коркпос эр жүрөктүүсү болчу. Ооба, жоомарттыгы менен бирге эле, эң кайраттуу жана коркпос инсан эле. Өмүрүндө Алладан башка бирөөнөн коркуп жалтанганы көрүлгөн эмес. Тескерисинче, башкалар коркунучка түшүп жалтандаган учурларда Ал арстандай күркүрөп, эң каардуу душмандарга да жалтанбастан жалгыз чабуул койчу.

619. Бухарий, жихад 24; Муслим, фадааил 48.

620. Бухарий, саум 7; Муслим, фадааил 50.

621. Абу Дауд, хараж 19, адаб 99.

Ошондой эле, алпейим кең пейилдүүлүк ачкычтары менен ачылбаган канчалаган жабык жүрөктөр Анын жоомарттык ачкычы менен ачылган. Сафван бин Умаййа дал ошондойлордун бири эле.

Азирети Анас баяндайт: «Алла Элчиси Хунайнга аттанып жатып, Сафвандан карызга курал-жарак алган болчу. Хунайнда колго түшкөн олжолорго Сафвандын көзү кызарып, шилекейи куюла карап тургандыгын көргөн Алла Элчиси ага: «Сен жактырган тигил төөлөрдүн баары сеники болсун» деди. Артынан эле дагы башка бир топ нерселерди берди. Сафван мындай жоомарттыктын алдында оозу ачылып, көзү жалдырап туруп калган эле. Мурдатан Алла Элчисине карата жүрөгү кек жана өчүгүүгө толгон бул адам, заматта өзгөргөн эле. Ооба, Алла Элчисинин мындай жоомарттыгы аны ошол өчүгүүсүнөн ажыратып, Алла Элчиси ага баарынан сүйүктүү адамга айланган эле. Сафванды мусулмандардын сабына кошуу албетте, миндеген төөлөрдөн жана уйлардан да артык иш болчу. Алла Элчиси эң зарыл нерсени жасаган эле. Анткени Сафванга жасалган жоомарттык натыйжасыз калбады. Сафван дароо калкына жетип барып: «Оо, калкым! Баарыңар тезирээк мусулман болгула! Мухаммед бергенде да ушундай берет дейсиң, кедей болом деп коркпогон жанга Аллага толук таянган адам гана ошондой жоомарттык менен бере алат!».⁶²²

Ал өзүнөн бир нерсе сурагандарга бар эле болсо дароо берчү. Жок болсо сөзсүз берем деп убада берчү. Кээде үстүндө кийип турган бир кат кийимин дагы сурагандар болгон, аны сураар замат чечип берээр эле...

Чөлдүк бир араб келип, Андан бир нерсе сураганда, Алла Элчиси анын сураганын берген. Алиги адам дагы башка нерсе сураганда, Ал дагы берген. Үчүнчү жолу кайталап сураганда, берээрге эч нерсе жок болгондуктан, Алла Элчиси ага айтканыңды сөзсүз берем деп убада берген. Кийин колуна мал-мүлк тиери менен убада кылганын ага берген болчу. Муну көрүп азирети Умар аябай капаланган. Анткени алиги

622. Вакидий, магаази, 2/854-855; Ибн Асаакир, Тарихи Димашк, 24/114; Муслим, фаддаил 59, Тирмизий, закат 30.

адам Пайгамбарыбызды кайра-кайра кыйынчылыкка салган эле. Умар тизелеп олтуруп: *«Сураганын бердиңиз, кайра дагы сурады эле, дагы бердиңиз. Артынан дагы сураганда, аргасыз убада бердиңиз. Ушунча да беймаза кылышабы сизди булар!»* деп жиберген.

Бирок бул сөздөр Алла Элчисине анчейин жага бербеген. Анын кабагы кичине чытыла түшкөнүн байкаган азирети Абдуллах бин Хузафа ас-Сахмий ордунан тура калып: *«Бере бериңиз, Алланын Элчиси! Алла сизди жакырлантып, жакшылыктарын аяйт деп ойлобоңуз»* – деп, Анын көңүлүн жубаткан. Эки ааламдын Көсөмү бир аз унчукпай турган соң, артынан мындай деген: *«Мен да дал ушундай кылууга буйрулдум»*.⁶²³

Акын Фараздактын ырында өтө жакшы айтылган:

«Жок» дебестен «ооба» дечү ар дайым,

«Жокту» Ал айткан бир гана келмесинде»...

Ооба, *«Алладан башка Кудай жок»* деген күбөлүк келмесинен башка жерде Анын оозунан *«жок»* деген сөз чыкпай турганчалык даражада берешен болчу. Шарияттын өлчөөсүнүн ичинде башкалар Андан эмне талап кылса дароо макул деп, ким эмне сураса сураганын берчү.

Кыскасы, пайгамбарлар Султанынын жоомарттыкта да теңдеши жок эле. Ага окшогон башка бир жоомарт киши жок. Мындай теңдешсиз жоомарттык пайгамбарда гана болот.

Анын үстүнө жоомарттык Жаратканга жакындаштырган жакшы мүнөз болсо, Алла Элчиси неге жоомарт болбосун? Жаратканга жакындыгы боюнча Жебреил периште Андан артта калган...

Анан дагы Ал мындай деп айткан эле: *«Жоомарт адам Аллага жакын, бейишке жакын, адамдарга жакын, тозоктон алыс; Сараң адам болсо, Алладан алыс, бейиштен алыс, адамдардан алыс, тозокко жакын»*.⁶²⁴

623. Тирмизий, шамаил, 294-б.; Табарий, Тахзибул-асар, 1/54.

624. Тирмизий, бирр 40.

Бейиштеги Туба дарагы китептерде тамыры көккө, бутактары төмөн каратылып сызылган. Туба дарагы чын эле ошондойбу, аны билбейм. Бирок Алла Элчиси бейиштен биздин үстүбүзгө карай салаңдаган өтө берешен жоомарттык дарагына окшойт. Буга кыпындай да күмөнүбүз жок. Ал даракка коргологон, бутактарына асылган адам бейишти көздөй сызып учат.

Алла Элчиси дагы мындай деген: *«Оо, адамдар! Алла силерге ислам динин тандады. Ошондуктан, силер ислам менен болгон байланышыңарды жоомарттык жана жакшы мүнөз аркылуу бекемдегиле»*.⁶²⁵

Демек, ислам – жоомарттык жана жакшы мүнөз менен бир бүтүн байланышта. Аллага жакын жетик пенде болууга себепкер нерселерди толук кармана албасаңыз да, көркөм ахлакка эгедер болсоңуз бийиктерге чыга аласыз.

Жоомарттык – ошол көркөм ахлактын ажырагыс тартиптеринин бири. *«Көркөм ахлак жана жоомарттык аркылуу исламда бекем болгула! Жоомарттык дарак сыяктуу, тамыры бейиште болсо, бутактары дүйнөгө салаңдаган. Кимде-ким ал дарактын астында жашап жоомарттык кылса, эртеби-кечпи ал дарактын бир бутагына жармашып, анын тамыры бар бейишке чыгат»*.⁶²⁶

Сараңдык – тууралыктан адашуу, тең салмактуулукту жоготуу жана ашыкчалык болсо, орунсуз ысырапкерчилик дагы бир түрдүү адашуу жана чалалык. Экөө бирдей эле зыяндуу жорук. Пайгамбардын фатанаты жоомарттыкты ислам динин жогору көтөрүү үчүн жолго койгон. Пайгамбарыбыз мээримдүүлүк жана жумшак мүнөздүүлүк аркылуу адамдардын жүрөгүн ээлегендей эле, Алла Таала Ага арнаган нерселерди эч аябастан колдонуу аркылуу да жүрөктөрдү ачып, мусулман болушу мүмкүн эмес делген адамдарды мусулман кылган.

Азирети Хадича энебиз эң башта мусулман болуу сыймыгына жеткен аял. Деги эле *«Хадича»* деген сөз да *«мурда тө-*

625. Ибн Асаакир, Тарихи Димашк, 50/289.

626. Ибн Асаакир, Тарихи Димашк, 50/289.

рөлгөн» деген мааниде. Ал Пайгамбарыбыздан он беш жыл мурда төрөлгөн жана исламга да башкалардан мурда кирген. Анын ушундайча аты-затына төп келген жагы да бар. Меккеннин эң байларынын катарындагы бул аял болгон байлыгын Алла Элчисинин чакырыгы жолунда сарптап түтөткөн...

Бул сыймыктуу аял каза болгон учурда бир бөлүк кепиндик кездеме сатып алгыдай да акчасы калбаган болчу! Балким Алла Элчиси бул куттуу жубайы үчүн карыз акча алып кепиндигин сатып алгандыр. Менимче, мындай куттуу аял өлгөн кезинде да дал ушундай сыймыктуу өлүүгө тийиш эле... Ал эми, ал мусулман болуудан мурда ашып-ташкан байлыгы менен баарына белгилүү болчу. Анын ушунча көп байлыгынын баары исламды элге жеткирүү жолунда сокур тыйынына дейре сарпталган эле.

Бул дагы өзүнчө Туура жолдун өрнөгү болчу. Алла Элчиси өзүнүн жоомарттыгын ушунчалык теңдешсиз көрөгөчтүк (фатанат) менен колдоно билген дейсиз, Анын жоомарттыгынын кыпындай нерсеси да текке кеткен эмес. Бардыгы ислам күчү болуп ортого чыгып, орошон түшүм берген.

Кичи пейилдиги

Анын кичи пейилдиги менен карапайымдыгы да фатанатынын бир тарабын түзүп турган жаркын жылдыздай. Ал атак-даңкы ааламга жайылып, адамдын баары колдоп турган кезинде, кичи пейилдиги ого бетер тереңдеген. Кичи пейилдиги менен карапайымдыгы Аны менен кошо төрөлгөнсүп, өмүрүнүн акырына дейре ошончолук өнүгүп-өсүп олтурган. Ал: *«Кимде-ким кичи пейилдик кылса, Алла аны жогору көтөрөт»*⁶²⁷ – деп айткан жана бул сөзүн эң сонун иш жүзүнө ашырып, өз башы менен толук жашай алган инсан эле.

Ал качан болбосун өзүн жөнөкөй адамдардын катарындагы бирөөмүн деп эсептечү жана эч качан өзүн башкалардан жогору көрчү эмес. Азирети Алинин сөзү делген: «Эл ичинде көпчүлүктүн бирөөсү бол» - деген жакшы сөз бар.

627. Муслим, бирр 69; Тирмизий, бирр 82; Баззаар, ал-Муснад, 3/161; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 5/140. (ал-Муъжамул-аусаттан).

Пайгамбарыбыз өмүрүн дал ушул таризде өткөргөн эле. Ал адамдардын арасындагы жөнөкөй бирөө болуп жашаганга өтө маани берген.

Ооба, бул дүйнөнүн орун-мартабаларына манчыркап, бой көтөрүү жаман жорук. Адам байлык жана мансабына чиренип өзүнүн ким экендигин унутуп калбоого тийиш. Бирөө падыша же күзөтчү болсо да, экөөнүн аты бирдей эле адам. Демек, бирөө өз мойнуна алган жоопкерчилик аны башка бир макулукка айлантып койбойт. Ошондуктан, ар убак жана бардык жерде өзүн адамдардан бирөөмүн деп билиши керек.

Эгерде демократия деп аталган система кээ бирөөлөр түшүнгөндөй жер жүзүндөгү эң сонун система болсо, ислам бул системадан кылымдар мурда эле озуп кеткен жана андан алда канча жакшысын жолго койгон. Болгону биз исламдын демократиялык система деп аталышына каршыбыз.

Бул теңдешсиз системанын коомчулуктагы таасиринен айрым сонун көрүнүштөрдү көргүңүз келеби?

Азирети Али бир зиммий⁶²⁸ менен соттошкону сотко келгенде, казы Шурайх ага отур деп орун көрсөтөт. Азирети Али кабагын чытып, бул сунушка макул болбойт. Себеби, соттошуп келген берки адам отура электе анын отурганы туура болбос эле. Эми ойлоп көрүңүз, азирети Али ошол учурда улуу мамлекеттин башчысы болчу!⁶²⁹

Алла Элчиси жашоо-турмушка терең сиңген жөнөкөй инсан болгондуктан, Ал бар топко алгачкысында келген адам көпчүлүк учурларда Пайгамбардын ким экенин биле алышчу эмес. Акырында сахабалардын сый мамилесинен улам, же болбосо Ал сөз кыла баштаган кезде анан Алла Элчисин таанып билчү. Хижрат учурунда мадиналыктардын көпчүлүгү ошол кезге дейре Пайгамбарды көрө элек болгондуктан, Пайгамбар ушул болсо керек деп Абу Бакирдин колун өбө башташат. Ал колуна бир желпигич алып Пайгамбарыбызды серүүндөтүп желпий баштаганда гана, алар Пайгамбардын

628. Мусулман мамлекеттин мусулман эмес атуулу.

629. Ибн Асаакир, Тарихи Димашк, 23/23-24; 42/487.

ким экендигин билишкен.⁶³⁰ Так ушундай болгон! Анткени Алла Элчиси өзүн Абу Бакирден айырмалаган эч бир нерсеси жок болчу.

Меккени алып, шаарга кирип барган кезинде да, не деген кичи пейилдик көрсөткөндүгү баарына белгилүү. Ошондо минген унаасынын үстүндө башын ушунчалык төмөн ийип алгандыктан, башы унаасынын ээринин кашына тие жаздап баратты... Бул улуу Пайгамбар, улуу шаарга дал ушундай жөнөкөйлүк менен кирип барган.⁶³¹

Азирети Айша энебизден риваят кылынган бир хадис бизге буларды билдирет: *«Алла Элчиси үй ичинде жөнөкөй адамдардай эле жумуш кылчу. Өз кийимин өзү жамап, кепичтерин оңдочу жана жубайларынын жумуштарына жардам берээр эле»*.⁶³²

Ал бул иштерди атагы ааламды жарып, төгөрөктүн төрт бурчуна таанылып турган кездеринде жасаган болчу. Ал кездерде адамдын баары Ал алып келген дин жөнүндө сөз кылышчу.

Ал өзүнүн убактысын ушунчалык кылдаттык менен пландаштырып алчу дейсиң, көптөгөн чоң жоопкерчиликтерин так аткаруу менен бирге, жанагындай майда-барат жумуштарды кылганга да убакыт таба ала турган. Ал ар бир көркөм сыпаттын жана улуу иштердин туу чокусунда турууга ылайыктуу инсан болчу. Иш жүзүндө да ошондой болду...

Адамдардын арасында

Улуу инсандардын улуулугунун белгиси – кичи пейилдик жана карапайымдык. Текеберчилик болсо, адамдык касиеттен алыстыктын белгиси. Алла Элчиси адамдар арасындагы эң улуу инсан болгондуктан, өтө кичипейил эле.

Мечит куруп жаткан кезде, башкалар бирден кирпич көтөрүп ташыса, Пайгамбарыбыз экиден көтөрөр эле.⁶³³

630. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/20; Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 1/571.

631. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/63.

632. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 6/256; Кады Ияз, аш-Шифаа, 1/132.

633. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/381; Ибн Хишам, Ас-Сиратун-набавия, 2/141.

Хандак согушунун алдындагы аңгек казууда башкалар бирден таш байлап ташыган болсо, Ал экиден байлап алган эле.⁶³⁴ Алдына келгенде коркконунан безгекке кириптер болгонсуп калтырап-титиреген бир адамга: *«Тууганым, коркпо, мен дагы сен сыяктуу, энеси кургак нан жеген адаммын»* - деген эле.⁶³⁵ Демек, Алла Элчиси адамдардын эң кичи пейили болгондугу шексиз.

Көпчүлүктүн арасында олтурганда чоңсунуп, буттарын биринин үстүнө бирин коюп алмаштырып, кериле олтурган адамдар психологиялык оорулардын кайсынысына чалдыккан болуп чыгаарын билбейм. Бирок, алардын рухий тараптан анык кемпай адамдар экендигин кескин түрдө айта аламын. Алла Элчиси башкалардай жөнөкөй олтуруп, жөнөкөй жүрөөр эле. Ооба, Ал өзүнүн бардык жүрүм-турумун белгилүү адептүүлүк менен алып жүрөөр эле. Ал өзүнүн улуулугун дайыма маңдайын жерге тийгизип, жайнамазда сажда кылуу жолу менен көрсөткөн.

*«Кимде-ким кичи пейилдик кылса, Алла аны жогору көтөрөт. Кимде-ким текеберленсе, Алла аны жер менен жексен кылат».*⁶³⁶

Кичи пейилдик жана карапайымдык адамдын эки канаты сыяктуу аны бийиктиктерден бийиктиктерге алып чыгат. Алла Элчиси кичи пейилдиги аркылуу эч ким жете алгыс бийиктиктерге чыккан жана түбөлүккө адамзаттын жол башчысы болуу сыймыгын алган. Мезгил менен мейкиндиктин чектеринен ашып кете алган бул теңдешсиз жетекчинин алдында адамдар тартынбастан олтуруп, ойлогондорун эркин айта алышчу. Анткени Ал өзү да адамга жакын, жөнөкөй инсан болчу.

Бир күнү кем акыл бир аял келди. Алла Элчисин колунан кармап тартып, кел, менин ыйымдөгү мындай ишти бүтүрүп бер, - деди. Аял Алла Элчисинин колунан тартып, Ал болсо артынан ээрчип келе жатты. Сахабалар да кызыгып

634. Тирмизий, зухд 39.

635. Ибн Мааж, атъима 30.

636. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/76; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 5/140.

алардын артынан баратышты. Алла Элчиси тартынбас-
тан аялга баш ийип, аялдын жумушун жасап берген соң,
анан артка кайтты.⁶³⁷

Бул жумуш балким үй шыпыруу же жуулган кирлерди сы-
гып, жаюу болушу мүмкүн. Эмне жумуш болсо да, Алла Элчиси
жок дебей бул жумушту жасаган эле. Анткени Ал тубаса жөнө-
көй киши эле. Бул кылганы да эч качан кор болгондук эмес. Кор
болуу Анын түшүнө үч уктаса кирбеген нерсе. Ал каапырлыкка
жана керкайыш душмандарга арстандай күркүрөгөн айбаттуу
инсан катары, кор болуу деген анда жок нерсе эле. Анын эң эле
коркпос, эр жүрөк киши экендигин башта да баяндаган элек.
Азирети Али мындай дейт: *«Биз согуш майдандарында корк-
кон кезибизде Алла Элчисинин аркасына корголоочубуз»*.⁶³⁸

Ал бар жерде айланасындагы адамдар өздөрүн тынч
жана коопсуз сезишчү. Андай болсо, Анын бир кемпай аялга
баш ийип, жумушун жасап бергендиги Анын не деген кичи
пейил инсан экендигин гана далилдейт.

Табияты

Кичи пейилдик менен кор болуу башка - башка нерселер
болгондой эле, текеберчилик да олуттуулук болуп саналбайт.
Алла Элчисинин кичи пейилдиги да өлчөмдүү жана тең сал-
мактуу болчу. Ооба, Анын бул сыпаты да бизди *«Сен Алланын
Элчисисиң!»* дегенге аргасыз кылат.

Сот сот үйүндө олуттуулугун сактай билүүсү зарыл. Бул
токтоолук деп да аталат. Бирок өз үйүндө балдарына да ошон-
дой суук болсо, бул текеберчилик. Анткени адам өз үйүндө-
гүлөргө үй ичиндегилердин бири катары мамиле жасоосу
зарыл. Булар ар бири Куран ахлагы болуп эсептелет жана
буларды Алла Элчиси эң сонун таризде жүзөгө ашырган. Ки-
йинки мусулмандардыкы болсо, Анын көркөм адептүүлүгүн
өрнөк тутуу болуп эсептелет.

Бардык адам Аны улуулардын Улуусу дешет. Бирок Ал
мындай деген эле: *«Эч бир адам кылган амалы, жакшы иш-*

637. Бухарий, адаб 61; Ибн Мааж, зухд 16.

638. Ибн Саъд, Муснад, 372-б.; Абу Яъла, Муснад, 1/258; Хаким, ал- Мустадрок, 2/155

тери аркылуу бейишке кире албайт». «Сиз да ошондойсузбу?» деп сурагандарга Ал: «Ооба, мен да. Эгер Алла Өз мээримдүүлүгүнө бөлөбөсө...» деген.⁶³⁹

Ооба, Ал ушунчалык табигый жана жөнөкөй болгондуктан бул сөздөрдү айткан. Ал өзүн адамдардын арасындагы жөнөкөй бирөө катары көрө билген жана жүрүм-турумунда да ушул ою даана чагылып турган инсан эле.

Күндөрдүн биринде, азирети Умар келип Алла Элчисинен умрага баруу үчүн уруксат сурады. Умрага баруу үчүн да Андан уруксат алыш керек болчу. Анткени алар тартиби бекем адамдар эле. Кандай иш болсо, кандай кыйынчылыкка жолукса дароо Алла Элчисине барып, ишин жана көйгөйүн Ага айтчу. Үйүндө бойго жеткен, күйөөгө узатаар кызы бар адамдар Ага келип: «Пайгамбарым! Бойго жеткен кызым бар, цйлөндүргүңүз келген бирөө болсо буйруңуз» дээр эле...

Дагы бирөө бакчасын Алла жолуна арнагысы келсе, оболу келип абалды Анын назарына сунаар эле. Этикафка кирмекчи болгондор, сапарга чыкмакчы болгондор, айтор бардыгы Алла Элчисине келип, Андан уруксат сурачу.

Мына эми азирети Умар да келип Андан умрага барсам болобу деп уруксат сурады. Алла Элчиси анын бул талабына кошулуу менен бирге, азирети Умарды өмүрү өткөнгө чейин толкундатып көңүлүн кубанткан бир талабын да айтты: «Тууганым, биз үчүн да дуба кылып койсоң...».⁶⁴⁰ Азирети Умар бул тууралуу кийин мындай деген: «Ошол күнү бүт дүйнө меники болсо да, андай кубанбас элем»..⁶⁴¹

Кулчулук касиетинин тереңдиги

Анын ушунчалык кичи пейилдиги жана карапайымдыгы аны сүйгөн жүрөктөрдү ого бетер элжиреткен. Ал өзүн сүйгөн үммөтүнүн колунан жетелеп, нурдуу тепкичтер аркылуу бийиктердин бийиктерине карай алып чыккан. Азирети Умар биринчи кадамында эле акыркы туу чокуга дейре чыга

639. Бухарий, рикак 18; Муслим, сифатул-мунафикин 71/78.

640. Тирмизий, даават 109; Абу Дауд, витир 23.

641. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/29.

алган инсан. Бирок Алла Элчиси аларды жогорудан жогору бийиктерге жеткирүүнү максат кылчу жана иш жүзүндө да ошондой кылган. Жапайы элди адамзатка мугалим жана жолбашчы кылып тарбиялай алган болчу. Ал адамдарды бийиктерге карай баштап жаткан кезинде, өзү да түздөн-түз эң бийикке өрдөй берген. Ал болгону баскан жолу менен оң катышта кичи пейилдигин жана карапайымдыгын арттыра берген. Өз ичинде болсо, толук түрдө өзүн кулдардан бирөөсү катары көрчү.

Ахмад бин Ханбал Абу Хурайрадан риваят кылат:

«Алла Элчиси, Жебреил периште менен олтуруп маек курган эле. Бир топ күндөрдөн бери оозуна наар алып, тамактанган эмес болчу. Жебреил Анын эң жакын досу эле. Алсызыраак бир риваят боюнча, ал Алла Элчисине мындай деген: *«Мен, сен кеткен соң, жер жүзүнө бир нече жолу гана түшөмүн»*. Анткени Мухаммед алейхиссалам жок дүйнө Жебреил үчүн да кайгылуу касиреттүү эле. (Айткандай, жылдар бою бул дүйнө бизге кайгы-касиреттүү болгон эле). Ал Жебреилге абалын айтып: *«Канча күндөн бери өзөк жалгай элемин»* деди. Капыстан күн күркүрөгөндөй бир үн угулду. Бир периште түшкөн болчу. (Табараний анын Исрафил алейхиссалам экендигин айткан). Жебреил, Пайгамбарыбызга бул периштенин дүйнөгө алгачкы жолу түшүп жаткандыгын айтты. Периште Жараткандын саламын айтты... Алла Таала мындай деп сураган эле: *«Султан пайгамбар болгуң келеби, же кул пайгамбар болгуң келеби?»*. Алла Элчиси Жараткандан келген бул сунушка бир нерсе айтпастан, Жебреилге карады. (Ал белгилүү бир жерге чейин Жебреилден руханий сабак алчу. Ал тургай миражда Пайгамбарыбыз Жебреилдин Аллага карата жакындык даражасына таң калган эле.⁶⁴² Муну бир жолу кезеги келген учурда айткан эле. Ооба, Улуу Жаратканды Жебреил периштечелик билүү мүмкүн эмес болчу). Жебреил Алла Элчисине ишарат кылып, мындай дейт: *«Алланын Элчиси! Жаратканыңа карата кичи пейил бол!»*.

642. Ибн Аби Асим, ас-Сунна, 1/276; Хаким Тирмизий, Навадирул-усул, 2/127; Табараний, , ал-Муъжамул-аусат, 5/64.

Алла Таала Өзү да, Куран Каримдин тили аркылуу Элчисине тикелей мындай деп кичи пейилдикке буюрган болчу: *«Сени ээрчиген мусулмандарга кичи пейилдик канатыңды жайгын»*.⁶⁴³ Куранда ушул мааниде көп аяттар бар. Анан Алла Элчиси да ошол нерсени сурады. *«Кул пайгамбар болгум келет»*⁶⁴⁴ – деди Ал.

Ал кулчулукту тандаган соң, Алла Таала Анын кулчулугун Ага баалуу таажы кылып койду. Куран Карим Аны бир топ аяттарында кулчулук сыпаты менен тилге алган. Мусулмандарда күбөлүк келмесин айткан кездеринде Анын Алла Тааланын кулу жана элчиси экендигине күбөлүк айтышат. Ооба, Ал баарынан мурда Алланын кулу болуп, андан соң элчиси болгон. Анын кулчулугу – пайгамбарлыгынан алдыда турат.

Адамдар бирөөнүн кулу болуп калышы жана алар анын мойнуна таккан боону сүйрөп жүрүшү мүмкүн. Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) болсо, баштан-аяк Алланын гана кулу болгон. Ал өмүрүндө эч качан бирөөлөргө башын ийген да, кошомат кылган да эмес. Нагыз кулчулук – Анын ажырагыс сыпаттарынын бири.

Анын бул өзгөчөлүгү күндө беш жолу мунаралардан ааламга жаңырган азан үнү менен бирге жарыяланып турат. Пайгамбарлыгы менен бирге кулчулугу да кошулуп айтылып, бүткүл ааламга даңазаланат. Анткени жогоруда айтып өткөнүбүздөй, Анын кулчулугу пайгамбарлыгынан алдыда турат.

Ал бир улуу кул. Алла Таала Куран Каримде Анын кулдугун баса белгилеп: *«Алланын кулу (Элчиси) намаз окуу үчүн турган кезинде, жиндер Анын ибадатын көрүцгө үймөлөктөшүп курчап алышты»*⁶⁴⁵ дейт. Тафсирлерде айтылгандай, бул үймөлөктөшүү мейли жиндерге, мейли Мекке бутпарастарына каратылган болсун, биз үчүн маанилүү болгону – Анын Куранда «Алланын кулу» деген улуу наам менен тилге алынышы болуп саналат.

643. Шуара сүрөсү, 26/215.

644. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/231; Абдурраззак, ал-Мусаннаф 3/183-184; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 7/88; Байхакий, Шуабул-ийман, 1/177.

645. Жин сүрөсү, 72/19.

Куран Алланын гана Сөзү экендигин билдирген жана бул тууралуу күмөнү барларды майданга чакырган мына бул аятта да Ал кулчулук сыпаты менен аталган:

*«Кулубуз Мухаммедге Биз тңшүргөн Курандан шектенсеңер, анда силер ага окшогон бир сүрөө келтирип көргүлө. Эгер сөзүңөр чын болсо, Алладан башка ишенгениңерди да жардамга чакыргыла. Эгер муну жасай албасаңар – албетте, эч качан жасай албайсыңар; каапырлар үчүн даярдалган жана отуну адамдар менен таштар болгон тозоктон сактангыла».*⁶⁴⁶

Ошондой эле, Куран Карим Анын эң бийик даражага чыккан кезин баяндаган аятында да кулчулук касиетин тилге алган:

*«Кулу Мухаммедди бир тңндө Харам мечитинен Ага бир бөлүк аяттарыбызды көрсөтүңү үчүн, айланасы кут даарыган Аксаа мечитине алып барган Алла эң жогору. Ал чынында бардыгын угуучу, көрүңү».*⁶⁴⁷

Меккедеги мушриктердин бойкот жарыялашы окуясы жана андан кийин азирети Хадича менен Абу Талибдин каза болушу Пайгамбарыбызды адамдар арасында коргоосуз калгандай абалга келтирген. Коргоого себепкер болгондор жоголуп, Ага күчтүү жардам бергендер дүйнөдөн өтүп, таянаар бутагы калбаган кезде, бардык себептерди Башкаруучу Алла Таала Өз мээримдүүлүгү менен жеке колдоосуна алды. Кылымдын улуу ойчулунун баяндоосу боюнча, таухид нуру жалгыздык көгүнөн көрүндү...⁶⁴⁸ Ошону менен Алла Элчиси Жараткан Эгесинин, улуу Жаратуучусунун Жамалына тикелей күбө болууга асмандардын үстүнө чакырылды жана ал жакта эң сыйлуу мейман катары тосуп алынды.

Бул жердеги негизги максатыбыз мираж окуясын баян кылуу эмес болгондугунан улам, ал тууралуу кеңири токтолбойбуз. Бир гана нерсени назарыңыздарга сунуу үчүн ал окуяны

646. Бакара сүрөсү, 2/23-24.

647. Ибра сүрөсү, 17/1.

648. Бадиуззаман, Лемалар, 1-Лема.

кыйгап өтүүгө туура келип олтурат. Ал мына ушул: Алла Таала ошол чоң мужиза тууралуу айткан кезинде Пайгамбарыбызды Курандагы аты менен да, Инжилдеги аты менен да, Тоораттагы аты менен да атаган эмес. Тагыраак айтканда, Мухаммед же Ахмад деп атабастан, «Алланын кулу» деп атаган. Алла Таала мындай дегенсийт: *«Сен кул болгон экенсиң, мен да кулдугуңду эң бийик даража деп бааладым... Жана жер жүзүнөн да кулдукту кадыр-баркы эң жогору даража катары кабыл аламын. Ошондуктан, ар качан сенин бийик кадыр-барктуулугуң тууралуу сөз кылган кезимде сенин кулдугуңду сыйлоо менен тилге аламын. Мунун аркасында ар бир мусулман кчбөлүк бергенде сенин пайгамбарлыгыңдан мурда кулдугуңду тилге алышат жана бүт дүйнө алардын бул доошу менен жаңырып турат»...* Ооба, бүткүл аалам сенин кулчулугуңду таанып ашкере жарыялаган күндөр келет.

ИСМАТ

Исматтын мааниси

Пайгамбарлардын сыпаттарынын бири – алардын күнөөсүз болушу. Биз аны «исмат» деп атайбыз.

Исмат «тосуу же коргоого алуу, корголуу» деген маанилерди берет. Ислам терминологиясында болсо – пайгамбарлардын чоң-кичине бардык күнөөлөрдөн Алла Тааланын жардамы менен коргонушу. Б. а. Алла Таала, пайгамбар кылып жөнөтө турган пендесине эч качан күнөө иш жасоо мүмкүнчүлүгүн бербейт жана Ал, пайгамбарына күнөө кылдырбайт.

Бул сөз Курандын да бир топ жеринде кезигет, ага мисал:

Нух пайгамбар уулуна кайрылып:

يا بُنَيَّ ارْكَب مَّعَنَا «Кел уулум, сен да биз менен бирге кемеге түш!»- дегенде уулу: «سَاوِي إِلَى جَبَلٍ يَغْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ» «Мен бир тоонун башына чыгып кетемин. Ал мени суудан сактап калат» – деп жооп берди. Мына ушул аятта айтылган يَغْصِمُنِي «мени сактап калат» деген сөздүн этиши «ع ص م» (а-с-м) деген уңгудан

чыгат, бул – «исмат» менен бирдей мааниде. Анын мааниси – сактануу. Нух (aleyхиссалам) да уулуна ошол уңгудан чыккан бир сөз менен жооп берет: لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ «Бүгүн Алланын буйругунан куткарып калуучу жок!»⁶⁴⁹.

Зулайка Юсуфтун аруулугу жана күнөөсүздүгү тууралуу мындайча баяндайт: وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ «Мен аны азгырууга аракет кылдым эле, ал өзүн сактады».⁶⁵⁰

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا аятында⁶⁵¹ айтылган اِعْتَصِمَ – Алланын жибин (Куранды) бекем карманууга буйрук. Ал жипти бекем карманган адам адашпайт жана кулабайт.

وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ «Алла сени адамдардан (жамандыгынан) сактайт» деген аяттагы يَعْصِمُكَ «сени сактайт» деген этиш сөзү да ушундай мааниде.

Пайгамбарлардын баары тең күнөөсүз

Пайгамбарлардын (aleyхиссалам) баары тең күнөөсүз. Алардын өмүрүндө атайылап жолдон чыгуу болгон эмес. Алар өзгөчө жаратылган жана алар өмүр бою өзгөчөлүктөрүн жана ыйыктыгын сактап келишкен.

Пайгамбарлардын табияты таза, эрки бекем, жан дүйнөсүн аруулук бийлеп турат. Алар Алла Тааладан келген нурларды ошол бойдон чагылдырат. Алар күндүн нурун чагылткан күзгү сыяктуу.

Ырас, чындыгында алар ошондой. Себеби пайгамбарларга динди жеткирүү милдети жүктөлгөн. Алардын жаратылышынын жалгыз максаты – динди жеткирүү. Б. а. Алла Тааланын буйруктары оболу ошолорго келет. Алар ал буйруктарды адамдарга жеткирет. Эгерде пайгамбарлар мындай таза болушпаса Алла Тааладан келген кабарларды ошол бойдон жеткире алышмак эмес.

Пайгамбарлар – Алла Тааладан келген кабарларды бизге чагылдырып берген күзгү сыяктуу. Күзгү туура чагылдырышы үчүн тунук болушу шарт.

649. Худ сүрөсү, 11/42-43.

650. Юсуф сүрөсү, 12/32.

651. Аалу Имран сүрөсү, 4/103.

Адам баласы ыйман, ишеним жана адамдар менен мамилелешүү тууралуу бардык өкүмдөрдү пайгамбарлардын ортомчулугу менен үйрөнөт. Катардагы адамдар бул дүйнө, акырет бактылуулугуна жетүү үчүн пайгамбарлардан динди эң жакшы көрүнүштө көрүшү керек. Адамдарга үлгү жана имам болгон жол көрсөтүүчү көсөмдөр күнөө кылышса, аларды эрчүүгө кантип болсун? Аларды эрчүү – адамдын туура жолду издөө пикирине байланыштуу. Жолдон тайып кетчү адамдарды эрчүү адам баласынын мындай изденүү пикирине карама-каршы келет. Жок, эч бир пайгамбар күнөө иш жасаган эмес жана алардын баары эң сонун жашоо үлгүсүн көрсөтүшкөн. Өзү бейишке ылайыктуу болбогон бирөөнүн башкаларды бейишке кирүү даражасына чыгарышы мүмкүн эмес. Алла Таала бүтүндөй бардык пайгамбарларды адамдарды туура жолго башташы үчүн жиберген.

Пайгамбарлардын аруу тазалыгын карачы! Алла Таала тарабынан түшүрүлгөн вахийге негизделген дин менен адамдар тарабынан иштелип чыккан системалардын ортосунда салыштырууга болбой турган айырмачылыкты көрүүгө болот. Эгер андай болбосо, ийгиликтер болмок эмес.

Пайгамбарлардын пайгамбарлык келерден мурда да көздөгөн максаттары бар эле. Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлык келерден мурда анын Нур тоосундагы тогуз толгонуп, кыйналышы ушул максатка байланыштуу болчу. Ооба, анын максаты – адамдарды бул түркөйлүк жана зулумдук абалдан куткаруу эле. Адамзатты түркөйлүктүн караңгылыгынан куткаруу ою жеке анын өзүнө тиешелүү эмес эле. Ал нерсе түздөн түз Алла Таала тарабынан келмек.

Идеализм менен вахий мына ушундан айырмаланат. Алардын бири толугу менен адам баласына таандык болсо, экинчиси толугу менен Алла Таалага таандык нерсе. Демек ал ыйык системаны негиздөөчү пайгамбар да башка идеалисттерден толук өзгөчө руханиятка ээ болушу керек жана ошондой болгон.

Бул жерде дагы бир айта кетчү нерсе: пайгамбарлар идеалисттерден айырмаланып турат жана пайгамбарлар күнөө-

сүздүк сапатына ээ. Демек пайгамбарларды эрчиген үммөт да так ошондой бейкүнөө болушу керек. Менин оюмча, Пайгамбардын жамаатын башкалардан айырмалап турган өзгөчөлүк да ушул болсо керек!

Ар бир адамдын алдыга койгон максаты болушу зарыл. Максатсыз жашаган адамдардын багыты жок. Ошондуктан бир даанышман мындай деген экен: *«Көздөгөн максат болбосо же максат унутулса, өзүмчүлдүк жана менменсинүү пайда болот»*⁶⁵².

Пайгамбарлардын күнөөсүздүгү алардын сапатына айланган. Айдын жүзүндө, Күндүн бетинде анча-мынча кара тактар болушу мүмкүн, бирок пайгамбардын дилинде күнөөнүн көлөкөсү да байыр ала албайт.

Олуя адамдын оозунан кокустан чындыкка коошпогон бир сөз чыкса, ал олуя адам өмүр бою ошону эстеп, ичинен сыздайт. Мындай сөз пайгамбардын оозунан чыгышы мүмкүн эмес, эгер чыкса, ал акыретте да бул сөзү үчүн сыздамак. Ошондуктан Ибрахим (алейхиссалам) өмүрүндө үч нерсени кыйыр мааниде айткандыгы үчүн акыретте да жаны кыйналып, ага шапаат кылуусун сурап кайрылгандарды Мусага (алейхиссалам) жиберет.⁶⁵³

Ооба, бардык пайгамбарлардын дили күнөөгө ушундай каршы турат.

Биз бул тема тууралуу сөз козгоодо Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгү жөнүндө баяндоону максат кылган элек. Бирок бардык пайгамбарлар, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) айткандай, *«Бир атанын балдары сыяктуу»*⁶⁵⁴. Ооба алардын баары бир атанын тарбиясында өскөн балдар сыяктуу. Ошондуктан бүтүндөй пайгамбарлардын күнөөсүздүгүнө кыскача болсо да токтолуп кетким келет. Ал улуу инсандарды, айрыкча бурмаланган китептер аркылуу жалаа жабылган пайгамбарлар-

652. Бадиузаман, Сөздөр, Лемеат.

653. Бухари, тафсир (17) 5; Муслим, Ийман 326.

654. Бухари, Анбия 48, Муслим, Фадаил 144.

ды мисал келтирүү менен аларга жабылган жалаалардын жалгандыгын ашкерелөөгө аракет кылабыз. Бирок жогоруда айтып өткөнүбүздөй, биз негизинен Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жана анын күнөөсүздүгү тууралуу баяндамакчыбыз.

Ырас, пайгамбарлардын баары күнөөсүз. Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) болсо – күнөөсүздөрдүн күнөөсүзү. Себеби анын дили ар дайым Алла Тааланы чагылдырып турат. Мына ушундай табият жана дилдин ээси болгон улуу пайгамбар албетте, күнөөсүздөрдүн күнөөсүзү...

Алла Таала ыйык милдет үчүн өзгөчө адамдарды тандап алган. Мына ошол инсандар – пайгамбарлар. Алла Таала ал пайгамбарларды өзгөчө коргоого алган. Алла Тааланын коргоосу – аларды күнөөсүздүк сыпатына ээ кылуусу эле. Себеби алар адамдарга жол көрсөтүүчү жана имам болушу үчүн улуу сапаттарын сакташы керек. Алар адамзатты Алланын ыраазычылыгына ээ боло турган иштерге чакырат. Ал эми эч бир күнөө ишке, жадагалса, эң кичинесине да Алла ыраазы болбойт. Өзү Алланын ыраазычылыгын таба албаган адам кантип башкаларды Анын ыраазычылыгына жеткире алмак эле? Андай болушу мүмкүн эмес. Демек пайгамбарлардын күнөө кылышы да мүмкүн эмес.

Пайгамбарлар чоң-кичине күнөөлөрдөн таза

Көпчүлүк аалымдардын көз карашы боюнча пайгамбарлар чоң-кичине бардык күнөөлөрдөн корголгон. Алар кичинекей да күнөө кылган эмес. Кээ бир пайгамбарларга ыйгарылган катачылыктар биринчиден күнөө иштер эмес, экинчиден аларга пайгамбарлык келерден мурда болгон.

Бул эки абалда тең пайгамбар – пайгамбар катары күнөөсүз. Жаңылуулары да алардын даражаларына жараша жаңылуу болуп саналат. Б. а. бул жаңылуулар катардагы адамдар үчүн жаңылыштык болуп саналбайт. Бул жаңылуулар, Алла Таалага башка адамдарга караганда жакын болгон инсандар үчүн мүнөздүү жаңылыштык болуп эсептелген.

Ошондуктан алардын даража-орундарына байланыштуу бул жаңылуу деген сөздү катардагы бир маселе катары баалоонун туура эмес экендигине ишенем.

Алар кантип күнөөсүз болушпасын, жадагалса биз дагы жөнөкөй бир кызмат үчүн дайындай турган кызматкердин коопсуздугун текшеребиз. Ал эми өтө маанилүү милдет болгон пайгамбарлык милдети бериле турган адамдын жети ата-сына чейин тазалыгы каралышы керек болот!

Ушундай жөнөкөй жана бул дүйнөгө байланыштуу кызматтарга адам тандоодо да ушунчалык олуттуу, бул дүйнө жана акыретке тиешелүү маселеде ошол иштин маанилүүлүгүнө жараша кылдат жасалбайбы? Жана ошондой милдет жүктөлгөн адамдын ошол кызматка ылайыктуулугу каралбайбы?

Ойлоп көргүлөчү, пайгамбарларга вахий алып келе турган периште да периштелердин арасында өзгөчөлүккө ээ эле жана бул милдет анын ушул сыпатына карата берилген болчу. Куран Каримде Жебирейил (алеихиссалам) тууралуу *مُطَاعَئِمٌ* «Ал жерде ага баш ийилет, ал ишенимдүү»⁶⁵⁵ деп айтылган. Ал Алла Таалага баш ийет жана вахий жеткирүүгө да ишенимдүү. Вахий жеткирген периштелерде бул сыпаттар талап кылынып, ал эми вахийди жашап көрсөтүүчү пайгамбарларда ошол сыпаттар талап кылынбайбы?

Ооба, Алла Таала мындай ыйык милдетти алдамчы, ууру, ар-намысы жок адамдарга тапшырбайт. Андай жаман сапаттар катардагы адамдарда эле болуп, жаман кабыл алынып жатса, кантип бул сыпаттар бир пайгамбарда болсун? Ошондой кемчиликтерди пайгамбарларга ыйгарып аша чапкан адамдарды кантип акыл-эстүү деп айтууга болот. Ооба, балит адам тазалыкты көрсөтө албайт жана андай адамдарды пайгамбар деп атоого болбойт. Албетте пайгамбарларга ушундай ыпыластыкты ыйгаргандар адам деп саналбайт..!

Ооба, пайгамбарлардын күнөөсүз болушу акылга сыят. Ошондой эле акыл пайгамбарлардын жолун жолдоочулар-

655. Таквийр сүрөсү, 81/21.

дын да күнөөдөн алыс болушун талап кылат. Акылга салган адам, пайгамбардын жолундагы адамдар күнөөгө батууну тозокко кирүүдөн да жаман кабыл алышы керек деп билет!..

Күнөөсүздүк – өтө маанилүү. Пайгамбарлар күнөөсүз жашашкан. Бурмаланган китептердеги негизсиз, курубекер айтылган сөздөрдөн башка пайгамбарларга күнөө ыйгаруу болгон эмес. Курани Карим аларды ошол улуу даражаларына жараша таанытып, ар дайым тазалыгын жана аруулугун даңазалаган.

Көктө Жебирейил, Азирейил, Микайил жана Исрафийл кандай болсо жерде пайгамбарлар да ошондой ыйык. Бирок биз бул улуу инсандардан Куран бизге билдиргендерин гана билебиз. Ибрахим Хаккы алар тууралуу ыр түрүндө мындай дейт:

Пайгамбарлар ысымын билүчү милдет деп айтылат:

Жыйырма сегизин билдирди Куранда Алла,

Бири Адам, бири Идрис, Нух, Худ, Салих,

Ибрахим, Исхак жана Исмаил Забийхуллах,

Якуб, Юсуф, Лут, Яхья, Закария,

Харун жана агасы Муса Калимуллах,

Дауд, Сулайман, Ильяс жана Аййуб.

Дагы бири Алясаъ, Иса Рухуллах,

Бири Зулкифл, бири Юнус пайгамбар.

Акыркысы Мухаммед Мустафа Расулуллах,

Узайр, Лукман, Зулкарнайнда талаш бар

Кээ бирлер айтат: «валийуллах»

Кээ бирлер айтат: «пайгамбар».

Бул пайгамбарлардын дээрлик баары – ак барак сыяктуу таптаза. Алла Таала алар тууралуу жазылгандардын баарын өз кудурети менен адамдарга жол көрсөткүч кылып жазган.

Жогоруда айтылгандай кээ бир аалымдар алардын пайгамбарлыктан мурда кандайдыр бир катачылыктарды кетирген деген ойдо болсо да, мусулман аалымдарынын көпчүлүгү

пайгамбарлардын бала кезден эле күнөөлөрдөн корголгон деген көз карашты карманышат. Бул көз карашты тастыктаган бир топ далилдер бар.

Пайгамбарлардын күнөөсүздүгү тууралуу далилдер

Алла Таала берген жакшылыктарын баса белгилей, Мусага (aleyхиссалам) мындай дейт:

*«Оо, Муса! Көз алдымда өссүн деп, сени сүймөнчүк кылдым».*⁶⁵⁶

Алла Таала Мусаны (aleyхиссалам) Фираундун сарайына жайгаштырганы менен аны Фираунга жана Мусанын (aleyхиссалам) энесине таштап койбостон өзү тарбиялаган. Мындай көзөмөлдө тарбияланган пайгамбар күнөөсүз болбой башка эмне болмок эле? Ал бала кезинен баштап Алла Тааланын көзөмөлүндө болгон жана жакшы тарбия көргөн.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) бир хадисинде мындай дейт: *«Төрөлгөн балдардын баарына шайтан кол салат. Бирок Иса (aleyхиссалам) менен анын энесине тийген эмес».*⁶⁵⁷

Тактап айтканда төрөлүп жаткан учурда ага шайтан тие алган эмес. Иса (aleyхиссалам) жаңыдан төрөлүп жатканда эле Алла Тааланын коргоосуна алынган пайгамбар болчу. Демек, ошондой пайгамбарды күнөө кылат деп ким айта алат?

Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) өмүрүндө эки жолу тойго жөнөп, экөөндө тең уйку басып, жолдо уктап калган.⁶⁵⁸

Тойго барса көзүнө арам нерсе чалдыгышы ыктымал эле. Демек Алла Таала аны күнөөдөн сактап, оолак туткан. Ал учурда Пайгамбарыбызга (саллаллаху aлейхи васаллам) али пайгамбарлык келе элек болчу.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху aлейхи васаллам) бала кези. Каабанын курулуш иштерине жардам берип, таш-ке-

656. Тааха сүрөсү, 20/39.

657. Бухари, Анбия 44; Муслим, Фадаил, 146-147.

658. Ибн Хиббан, Сахийх, 14/169-170; Байхаки, Далаилун нубувва, 2/33-34.

сек ташып жатты. Белине көтөргөн таш-жыгачтар жылаңач денесин оорутту. Азирети Аббас (радиаллаху анху) ага этегин кайрып ийнин жаап көтөрүүнү сунуштады. Ал учурда бул кадимкидей нерсе болчу. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да ошондой кылды, тизесинен бир аз жогору ачылды. Бир кадам аттабай жатып, чалкасынан жыгылып, бир чекитти тиктеп калды. Жебирейил периште ага бул кылганынын туура эмес экендигин билдирип, «Мындай кылганың сага жарашпайт» деди.⁶⁵⁹

Себеби ал учуру келгенде абийирлерди жабуу тапшырмасы менен милдеттендирилмек. Адамзат андан уят жана адеп сабагын алмак. Жаш бала болсо да Алла Тааланын өзгөчө тарбиясында өсүп жатты. Ооба, Алла Таала Сүйүктүү Пайгамбарын бала кезинен эле күнөөдөн, күнөөнүн эң кичинекейинен да сактаган...

Келечектин мекен сакчылары аскердик окуу жайда окуп жатканда эле катуу көзөмөлгө алынат. Мына ошол сыяктуу Алла Таала да адамзатты туура жолго баштоочу адамдарды бала кезинен көзөмөлгө алып, алардын күнөө иш жасашына жол бербейт. Көпчүлүк аалымдар мына ушундай көз карашта.

Пайгамбарлар адамзаттын асылдары, адамдык улуулуктардын ээси, адамзаттын каймагы болуп саналат. Куран Каримде الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ деген сөз⁶⁶⁰ менен ушуну баяндайт. Бул сөз: «Жакшылардын арасынан тандалган» деген мааниде. Б. а. пайгамбарлар адамдардын эң жакшылары. Бирок жакшылардын баары эле пайгамбар эмес. Пайгамбарлар ошолордун эң жакшыларынын арасынан тандалып алынат.

Пайгамбар эмес пенделердин күнөөсүздүгү

Пайгамбарлардан башка адамдарда дагы «исмат» сыпаты болушу мүмкүнбү? Аалымдардын көпчүлүгүнүн көз карашы боюнча «Пайгамбарлардан башка эч ким күнөөсүз болбойт». Адамдардын баары чоң же кичине күнөө кылышы мүмкүн. Бейкүнөөлүк – пайгамбарларга гана тиешелүү сапат.

659. Бухари, Хаж 42; Муслим, Хайд 240; Байхаки, Далаилун нубувва, 2/32-33.

660. Саад сүрөсү, 38/47.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бир хади-си дагы бул көз карашты тастыктап турат:

*«Бардык адам баласы ката кетирет (күнөө кылат). Ката кетиргендердин эң жакшысы – тообо кылгандар».*⁶⁶¹

Бирок бул жерде бир нерсеге көңүл буруу керек. Бир адам тууралуу жаңылыштык кетириши жана күнөө кылышы мүмкүн деп айтуу аны күнөө иш жасагандыгын айтуу болуп эсептелбейт. Ошондуктан пайгамбарлардан (aleyхиссалам) сырткары үлгү жана имам боло турган диний жол башчы жана улуу адамдардын Алла Таала тарабынан коргоого алынгандыгын айта алабыз. Бул сөздүн шиалардын «Имам күнөөсүз» деген көз карашы менен эч кандай байланышы жок. Мисалы, «Имам Раббани күнөө иш жасашы мүмкүнбү?», деген суроого баарыбыз, «Ооба, жасашы мүмкүн» – деп жооп бере алабыз. Себеби Имам Раббани пайгамбар эмес жана күнөө иш жасашы мүмкүн. Бирок «Имам Раббани өмүрүндө күнөө иш кылганбы?» деген суроого «ооба» деп жооп берүү кыйын. Себеби эч ким Имам Раббанинин кичинекей бир күнөө иш жасагандыгын далилдеп бере албайт. Демек, негизи күнөө жасашынын мүмкүн болушу, анын күнөө иш кылгандыгын билдирбейт. Алла Таала ушундай мааниде олуяларды, асфияларды жана өзүнө жакын адамдарды күнөө иштен сактап, алардын күнөө кылышына жол бербешти мүмкүн.

Абдулкадир Гайлани – олуялардын жана бардык улуу адамдардын анабашы. Алла Таала бул улуу ислам жол башчысын дагы күнөөлөрдөн сактаган. Ал жөнүндө айтылган баяндарда мындайча бир сөз бар:

Орозо айынын бүтүшүндө ай көрүнбөй күмөн болуп калганда адамдар келип бир олуядан эртең орозо кармалабы же кармалбайбы деп сурашат. Ал адамдарга кайрылып: «Ушул түнү Гайланда бир бала төрөлдү. Анын энесинен сурагыла, эгерде ал бала ооз бекиткенден кийин эмген болсо айтты майрамдагыла, эмбесе орозоңорду уланткыла» – деген. Алар баланын апасынан сураганы барыпса ал «Бул бала эмнеге бүгүн эмчек эмбей жа-

661. Тирмизи, Кыяма 49; Ибн Мааж, Зухд 30.

тат?» – деп кыжаалаттанып отурган экен. Баргандар: «Коркпо энеке, бул бала ооруп жаткан жок, сен ааламга жол көрсөтүүчү бала төрөдүң» – дешип, орозолорун улантышат.⁶⁶²

Бул икая шариятка далил болуу жагынан талкуу, сынга алынышы мүмкүн. Мына ошол эле адам кийин бир сапарда жол тосуп аны тоногон каракчыга жалган айтпаш үчүн акчасы кайда катылгандыгын айтып берет. Алла өз жолундагыларды сактайт, аларды күнөөгө батуудан тосот. Бир аятта мындай деп айтылат:

«Оо, ыймандуулар! Алладан корксоңор, Ал силерге жакшы-жаманды ажыратып биле турган тңишңк берет, күнөөлөрңөрдү жаап, силерди кечирет. Алла – берешендик ээси». Аяттын маанисинен ачык-айкын көрүнүп тургандай, такыба адамдарды Алла Таала өзүнүн коргоосуна алат. Ал такыба адамдарга жакшы-жаманды айырмалай ала турган жөндөм бергендиктен, жакшы-жаманды дароо ажыратып, күнөөгө батуудан алыс болушат.

Дагы башка бир аятта мындай деп айтылат:

*«Жаны жок кезде Биз ага жан берип, адамдар арасында аны менен (жолун жарытып) жүрө турган нурду колуна карматып койгон адам, караңгылыктардан чыкпай жүргөн адамга окшомок беле. Ушул сыяктуу, кааптырларга жасап жатканыштери(шайтандар тарабынан) кооз көргөзүлөт».*⁶⁶³

Алла Тааланын динине кызмат кылган жана аны жаюуну өзүнүн негизги максаты деп кабыл алган адамдар, ушул убадасында бекем турушса: *«Силер мага берген убадаңарда турсаңар Мен да убадамды аткарам»*⁶⁶⁴ деген Алла Тааланын убадасы боюнча Алла Таала тарабынан коргоого алынат. Себеби Алла Таала башка бир аятта:

*«Силер Алланын динине жардам кылсаңар, Алла да силерге жардам кылат жана буттарыңарды бекем кылып, силерди жаза тайдырбайт»*⁶⁶⁵ деп айткан.

662. Набхани, Жамиу караматул аулия, 2/203.

663. Анъам сүрөсү, 6/122.

664. Бакара сүрөсү, 2/40.

665. Мухаммед сүрөсү, 47/7.

Мына ушундай кепилдик менен, Кудай буйруса, Куран жана ыйманга ыкыластуу кызмат кылгандар чоң күнөөгө кириптер болушпайт, жадагалса кичине күнөөлөрдөн да сактанышат. Бирок аларга берилген кепилдик шарттуу кепилдик болуп саналат. (Пайгамбарлардан башка) эч ким анык кепилдикке алынган деп айтууга болбойт. Эгер жашоодо Алла Таала бирөөнү күнөөгө батуудан сактап калганына күбө болсок, ошондо гана «Алла Таала баланчаны күнөөдөн сактады» дейбиз. Ырас, пайгамбарлардан башка адамдар үчүн келечекке тиешелүү кепилдик жок. Пайгамбарлар гана өмүр бою коргоого алынган.

Ошондой эле жашоодо кээ бир адамдар Алла Таала тарабынан коргоого алынгандыгын көрүүгө жана сезүүгө болот.

Улуу адамдар гана эмес, биз баарыбыз эле өз жашообузга көңүл буруп карай турган болсок, канчалаган күнөөлөрдөн сакталып калгандыгыбызга күбө болуп, таң калабыз.

Ошондой эле сахабалар жана сахабанын жолундагы улуу адамдардын өткөндө кылган жакшы иштери келечек үчүн күнөөлөрдөн тоскон тосмо сыяктуу, келечек муундарды күнөөдөн сактайт жана сактанууларына себеп болуп, алар да

لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

аятында⁶⁶⁶ айтылгандардын катарына кошулат. Бир жагынан алганда мурда кылган жакшы иштеринин урматына аларды Алла Тааланын сактоосу болуп саналат. Мисалы күнөө иш жасоо үчүн бир жакка бара жатканда Алла Таала анын бутун сындырып, аны күнөө жасалчу жайга жибербейт. Көзү менен күнөө кыла турган болсо көзү көрбөй, колу менен күнөө кыла турган болсо колу кармабай калат. Мына ушул окуялар жана тоскоолдор менен Алла Тааланын өз сүйгөн пендесин коргоого алгандыгы түшүнүктүү болот. Бул дүйнөдөгү ал кырсыктар акырет жазасынан куткаргандыктан өтө жеңил болуп калат.

Бир кудсий хадисте темабызга байланыштуу мындай деп айтылат:

666. Фатх сүрөсү, 2.

*«Пендем, Мага сыйктың болгон парз ибадаттарды аткаруу менен Мага жакындайт жана нафил (кошумча) ибадаттар менен Мага дагы жакындай берет. Аягында Мен аны сыйөм. Мен пендеми сыйгөндөн кийин анын уккан кулагы, көргөн көзү, кармаган колу, баскан буту болом».*⁶⁶⁷

Мунун дагы бир мааниси мындай: Мен ага жакшыны көрсөтүп, жаман нерселерден сактайм. Мен анын көзү болом, ал жакшы нерселерди гана көрөт. Ал мени чын дили менен таанып, руханий сезимдери ар дайым ойгоо болот. Ал ар дайым Алланы гана ойлойт. Ал ар дайым жакшыны гана угуп, ошол тарапка ыктайт. Анын алдында жакшылыкка тоскоол бар болсо, аны ашып өтүүнү жеңилдетип коём. Ал мага жакын. Мен анын жан дүйнөсү күнөөлөр менен бүлгүнгө учурашын каалабайм.

Бул кудсий хадис төмөнкүчө аяктайт: *«Эгер ал менден бир нерсе сураса дароо берем. Эгер бир нерсенин жамандыгынан мага корголосо, мен аны коргоого алам».*

Демек, Алла Таала пайгамбарлардын баарын, туура жолдогу такыба пенделерин Өзү каалаганын күнөө иштерден сактайт.

Азирети Умардын (радиаллаху анху) учурунда бир жаш жигит бар эле. Ал жигит мечиттен чыкчу эмес. Анын көп ибадат кылып, Алла Таалага жакын болгондугу байкалып турчу. Азирети Умар (радиаллаху анху) аны бир канча убакыт мечиттен жолуктура албай калды.

Негизи жамаат менен намаз окуунун кээ бир мазхабдарда парз, кээ бирлеринде шарт же күчтүү сүннөт болушунун жана имамдын артында туруп намаз окуунун сырларынын бири ушул эмеспи? Имам артына бурулуп, жамаатын жоктоп, келбей калган адам болсо анын кайда экендигин, көйгөйү барбы, жокпу сурап билет. Айрыкча ал имам Азирети Умар (радиаллаху анху) ал эми жамааты сахабалар болсо, жамаат канчалык чоң болсо да Умар (радиаллаху анху) баарын таанычу жана ар күнү аларды көзөмөлгө алчу.

667. Бухари, Рикак 38; Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 6/256.

Азирети Умар (радиаллаху анху) ошол жаш жигитти мечиттен көрбөй калып, жамааттан: «Баланча жигитке эмне болду. Бир-эки күндөн бери мечитте көрүнбөй калды». Жамаат оболу жооп бергилери келбей жер тиктешти. Азирети Умар (радиаллаху анху) жамааттын бул таңкалычтуу абалын көрүп, суроосун кайталаганда жамааттын арасынан бир адам: «Оо, момундардын жолбашчысы! Аны ылайыксыз жерге бара жаткан жолдо өлүп жаткан жеринен таптык. Сени кайгыртпаш үчүн дароо жаназасын окуп көөмп койдук» – деп жооп берди.

Азирети Умар абалды дароо түшүнөт. Анын көз алдында руханий парда ачылып, жаш жигиттин башынан өткөндөрдү так ошондой көргөндөй болот. Окуя мындай болгон эле:

Бул жаш жигит мечитке барып-келген жол боюндагы бир үйдөгү аял ага илээше баштайт. Жигит бойдок болгондуктан аны азгыруу үчүн аял шайтандын бардык айла-амалын колдонот. Бирок ар жолкусунда жаш жигит анын сунуштарын четке кагып, күнөөгө батуудан кутулуп келет.

Бирок адам баласынын алсыз учуру болот эмеспи. Жигиттин алсыз учурунан пайдаланган аял аны болгон кылыктуу кыймыл-аракеттери менен өзүнө чакырганда жаш жигит туруштук бере албай анын үйүн көздөй бир-эки кадам таштайт. Так мына ошол учурда оозуна бир аят келе калат. Оболу байкоостон эле оозуна келе калган: *«Чынында, такыба адамдарды шайтан азгырса дароо Алланын эстешип, көздөрүн акыйкатка ачышат»*⁶⁶⁸ деген аяттын маани-маңызына бир аз көңүл бура калган жигит ал аят өзүнө жаңыдан түшүп жаткандай сезимге кабылат. Ниет кылган иши үчүн Жараткан Эгесинен катуу уялат. Жараткан Эгесинин сансыз жакшылыктарын унутуп, бир көз ирмемге болсо да күнөөгө ыктай түшкөндүгү үчүн катуу коркот. Айрыкча ушундай жаза тая турган болуп калган учурунда да Жараткан Эгеси аны напси-нин торуна салып койбостон оозуна аят сала бергендиги үчүн катуу корккондуктан жүрөгү жарылып, Алланы зикир кылуу менен акыретке жүрүп кетет.

668. Аараф сүрөсү, 7/201.

Азирети Умар (радиаллаху анху) жаш жигиттин башынан өткөндөрдү угаары менен дароо анын мүрзөсүн көздөй чуркайт. Ал мүрзөгө эңкейип туруп, үнүнүн болушунча:

«Эй, жигит! (Жараткан Эгесинен корккондор үчүн эки бейиш бар)» – деп айтат. Так мына ушул учурда Умардын (радиаллаху анху) үнүнө тең келе тургандай үн угулуп, мүрзө силкингендей болот. Бул үн жигиттин үнү эле, ал мындай деп жатты: «Оо, момундардын жолбашчысы! Алла сен айткандын эки эсесин мага берди»⁶⁶⁹. Бул үн балким ошол жигиттики же анын ордуна сүйлөгөн бир периштенин үнү, же көк асман силкинип, бул сөздү айтты. Жаш жигит Алладан корккондугунун сообунун эки эсесине ээ болгон.

Бул окуянын биздин темабызга байланыштуу жагы мындай: Эгерде бул жигит күнөө иш жасап койгондо анын күнөөсү өзү менен гана чектелип калмак. Себеби анын жолбашчылык жоопкерчилиги жок эле. Ал эми бир пайгамбар күнөө кылса, күнөө иш жасаса дүйнө кыйрайт. Себеби алар дүйнө жүзүнө үлгү болушат. Бир жигитти күнөө иштен сактаган Алла Таала пайгамбарын сактабайбы?

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир хадисинде ыймандын даамын таткан адам тууралуу баяндап жатып *«Каапырдыкка тѳшѳѳнѳ тѳзѳккѳ тѳшѳѳдѳн да жаман кабыл алган адам ыймандын даамын таткан болуп саналат»*.⁶⁷⁰ Катардагы эле бир адам, аны Алла Таала каапырлыктан куткаргандан кийин ага кайра кайтууну тозокко түшүүдөн да жаман кабыл алууда. Аны ушундай деңгээлге чыгарган нерсе анын ыймандан ыракат алышы болуп саналат. Ал эми пайгамбарды күнөө кылат деп айткан бактысыздар пайгамбардын ыйманын катардагы ушул адамдын ыйманынчалык да баалашпайбы? Жок, жүз миң жолу жок деп айтабыз, кантип эле пайгамбарлардын ыйманы күнөө иштерге ушунчалык деңгээлде тоскоол болбосун!.

Алар «Нафахаатул унс» же Шаранинин «Табакат» китебине көз чаптырышса пайгамбарлардын эле эмес, канчала-

669. Ибн Касир, Тафсирул Куранул азийм, 2,280.

670. Бухари, Ийман 9; Адаб 42; Муслим, Ийман 67.

ган олуялардын да Алла Таала тарабынан ушундай коргоого алынгандыгына күбө болушат. Мисалы, бир олуянын алдына тамак коюлат. Бирок тамакка арам аралашкан. Ал олуя адам бир тиштем тамакты оозуна салып бир топко чейин чайнаганы менен жута албайт. Ал тамакка арам аралашкандыгын билет. Мына ушундайча Алла Таала бир олуя пендесин бир тиштемдик арамдан сактап жаткан болсо, Анын Өз пайгамбарын сактабай тургандыгын ойлоо кандай гана акылсыздык болорун өзүңөр карап көргүлө!

Ооба, «күнөөсүздүк» пайгамбарлардын ажырагыс сыпаты. Пайгамбарлардын баары ушул сыпатка ээ болгон абалда дүйнөгө келет. Б. а. мындай сыпатка ээ болбогон адам пайгамбар болушу мүмкүн эмес.

Мурда түшүрүлгөн китептерде жана Куран Каримде исмат тууралуу эмне айтылат?

Тоорат, Инжил жана Забур сыяктуу Алла Таала тарабынан түшүрүлгөн, бирок кийинчерээк бурмаланып, ичине адамдын сөзү аралашкан китептердин ортомчулугу менен акыйкатка жетүү жана туура пикирге ээ болуу мүмкүн эмес. Мына ошондуктан, бул китептерде пайгамбарлар тууралуу айтылган, жадагалса катардагы адамга дагы жарашпаган сыпаттар толугу менен бул китептердин бурмалангандыгынан келип чыгууда. Тактап айтканда бул китептердин бурмалангандыгы тууралуу эч кандай далил жок болсо да, бул жалаа сөздөр алардын бурмалангандыгына далил катары жетиштүү болмок.

Алла Таала бул китептерди бурмалоодон сактай тургандыгы тууралуу кепилдик берген эмес. Ал эми Куран Карим тууралуу:

*«Куранды Биз тѳшүрдүк жана аны сөзсүз Биз сактайбыз»*⁶⁷¹ деген кепилдиги бар. Мына ошондуктан Курандын өкүмдөрү кыяматка чейин бузулбай тургандыгын жалпы аалымдар бир ооздон айтышкан. Себеби анын кепилдиги бар. Демек, пайгамбарлар тууралуу так маалымат алына тур-

671. Хижр сүрөсү, 15/9.

ган китеп – Куран Карим. Андан башка китептер бурмалангандыктан, Куранда жазылган маалыматтарга дал келбеген сөздөрдүн баары негизсиз. Себеби ал китептерге пенденин ой-пикир, көз караштары аралашкан. Пайгамбарларлык жана исмат (күнөөсүздүк) тууралуу эч бир пенденин сөз айтууга акысы жок. Пайгамбарлар гана өтмүшкө таандык ушул сыяктуу кайыпка тиешелүү маселелер тууралуу вахийге таянуу менен айта алышат. Пайгамбарыбыздан кийин сөз айта турган башка пайгамбар жок. Себеби пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) айтыла турган сөздөрдүн баарын айтып кеткен. Иса (aleyхиссалам) да сөздү Ага тапшырып: «Мен кетип баратам, Ааламдардын Мырзасы келсин» – деген.

Түпкүлүгү жок, негизсиз, жаман нерселерди сүрөттөөнү такыр каалабайм. Бирок бурмаланган бул китептерден бир канча жалаа жабуу мисалын келтирип, андан кийин темага байланыштуу Курандын өкүмдөрүн сунууга аракет кылабыз. Эркисизден айта кетүүгө мажбур болуп калган бул мисалдар себептүү аруу, таза пайгамбарлардан кечирим сурайм. Алардын күнөөсүздүгүн тастыктоо үчүн кээ бир негизсиз нерселерди айта кетүүгө мажбур болдум.

(Бурмаланган) мурдагы китептерде пайгамбарларга жабылган жалаалар

«Жаратылыш» бөлүмүнүн 228-бетинде Лут (aleyхиссалам) өз кыздары менен жыныстык катнашта болуп, ичкилик ичип, зына кылып, тукуму кыздары аркылуу улангандыгын айткан жалаалар жазылган.⁶⁷²

Ойлоп көргүлөчү, бул пайгамбардын сөзүнө кулак салбаган Содом жана Гоморду жер жуткан. Алла Таала, аруу табиятка ээ Лутту (aleyхиссалам) аларга пайгамбар кылып жиберсе алар анын аруулугун шылдыңга алышкан. Мына ушул себептен бул коом толугу менен жазаланган. Луттун аруулугуна башка эч бир далил табылбаса да жер жуткан шаарлардын урандылары далил катары жетиштүү эмеспи? Ичине ушун-

672. Бйык китеп (түркчө котормосу), Эски осуят, Жаратылыш, 38-бөлүм, 31-38-аяттар

дай негизсиз жалгандар толгон китепти Алладан түшүрүлгөн китептин бурмаланбаган нускасы деп айтууга болобу?

Жана дагы «Жаратылыш» бөлүмүнүн 38-бабынын 228-бетинде пайгамбар болушу да мүмкүн деп эсептелген Исхак пайгамбардын (алейхиссалам) уулу Жахава тууралуу айтылган. Анда айтылгандарга караганда Жахава өзүнүн уулунун жубайы менен «ойноштук кылып» койгон. Анан да кызыгы Азирети Давуд (алейхиссалам), Азирети Сулайман (алейхиссалам) жана Исраил урпагынан чыккан башка пайгамбарлардын баары мына ошол «ойноштуктан» таралган.⁶⁷³

Пайгамбарларга (алейхиссалам) жабылган бул жийиркеничтүү жалаалар, албетте, негизсиз жалган жана ойдон чыгарылган сөздөр болуп саналат. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн теги Адамдан (алейхиссалам) баштап, нике менен келгендигин айткан.⁶⁷⁴ Дагы башка бир хадисте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Пайгамбарлардын баары бир атанын балдары»⁶⁷⁵ – деп айткан. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) алтын теги зынага аралашпаган болсо бул өкүм бүтүндөй пайгамбарларга да тиешелүү. Негизи Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да Ибрахимдин (алейхиссалам) урпактарынан эмеспи? Жогоруда аты аталган Жахава да Ибрахимдин (алейхиссалам) уругунан. Пайгамбарлардын үйүндө зынаа болбойт. Башка адам бар учурда зынадан төрөлгөн адамдын намазда имам болушу макрух деп өкүм кылынган.⁶⁷⁶ Ал кантип эми бүтүндөй адамзаттын имамы, тактап айтканда пайгамбары болсун?

Ошондой эле «Падышалар» бөлүмүнүн 11-бабында Сулайман (алейхиссалам) өмүрүнүн аягында динден кайтып, буттарга сыйынып кеткен деп айтылат.⁶⁷⁷ Ал, ага Алла Таала тарабынан бул дүйнө жана акырет байлыгы берилген пай-

673. Ыйык китеп (түркчө котормосу), Эски осуят, Жаратылыш, 38-бөлүм, 12-30-аяттар.

674. Ибн Аби Шайба, Мусаннаф, 6/303; Табарани, Алмуъжамул аусат, 5/80.

675. Бухари, Анбия 48; Муслим, Фадаил 144.

676. Маргинани, Ал-хидая, 1/56.

677. Ыйык китеп (түркчө котормосу), Эски осуят, Падышалар, 11-бөлүм, 32-аяттар.

гамбар эле. Ал берилген жакшылыктар үчүн Алла Таалага күн-түн шүгүрчүлүк кылган. Курани Каримде Иса пайгамбар (aleyхиссалам) «Ыйык Рух» аркылуу⁶⁷⁸ Кудайдын деми менен жарык дүйнөгө келгендиги баяндалган⁶⁷⁹. Ибрахим пайгамбар (aleyхиссалам) «Алланын досу»⁶⁸⁰, Муса пайгамбар (aleyхиссалам) «Калимуллах» же «Алла менен сүйлөшкөн адам»⁶⁸¹, ал эми Давуд пайгамбар (aleyхиссалам) менен анын үй-бүлөсү «Оо, Давуддун үй-бүлөсү! Өзүңөргө жарашкан, ылайык келген таризде Аллага шүгүр келтиргиле!»⁶⁸² – деп, ушундай жакшы сыпаттар менен айтылган.

Эски Осуятта Давуд пайгамбар (aleyхиссалам) өзүнүн лашкер башчыларынан Уряны күм-жам кылдыртып, анын жесирин аял кылып алгандыгы айтылган.⁶⁸³ Өтө жөнөкөй адамдар деле түшүндө көрүп калса, дароо тообо келтирип, оолак болууга аракеттенген ушундай ыпылас жорук, Курани Каримде «يَعْمُ الْعَيْدُ» «Кандай гана мыкты пенде!»⁶⁸⁴ деп айтылган пендеге жалаа катары жабылууда. Эми ушундай куру жалаа жазылган китеп кантип «Ыйык Китеп» болсун?! Андай нерсеге кичинекей эле жол ачуу – бул пайгамбарды да, пайгамбарлыкты да билбегендик, маңызын аңдай албагандык эмей эмне?!

Ошол Давуд пайгамбар (aleyхиссалам) жүзүндө көз жаштардын изи калган улук адам болчу. Ар күнү анын жыйналышында (баянында) көптөгөн адамдардын жүрөктөрү Аллага болгон сүйүүдөн жарылып өлгөн. Ал ар дайым өзү да ыйлап, башкаларды жашытып турчу. Ал – Аввах болчу. Дайыма көзү жашка, жүрөгү муңга толуп турчу. Ал – Муниб болчу. Жүзүн Жараткан Алладан эч бурган да, үйрүгөн да эмес. Үзгүлтүксүз ибадат кылуу анын башкы принциби болгон. Ал кармаган ороzonу Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам)

678. Бакара сүрөсү 2/87, 253; Маида сүрөсү 5/110.

679. Ниса сүрөсү 4/171; Анбия сүрөсү 21/91; Тахрийм сүрөсү 66/12.

680. Ниса сүрөсү 4/125.

681. Ниса сүрөсү 4/164; Аъраф, 7/143.

682. Сабаъ сүрөсү 34/13.

683. Ыйык китеп (түркчө котормосу), Эски осуят, Самуел, 11-бөлүм, 2-26-аяттар.

684. Саад сүрөсү 38/30.

эң сооптуу жана кадыры жогору турган орозо деп сыпаттаган. Өтө сооптуу орозо кайсыл деп көшөкөрлөнүп сураган кутман сахабага Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Давуд пайгамбардын (aleyхиссалам) орозосун кармоону сунуштаган. Давуд пайгамбар (aleyхиссалам) дайыма бир күн орозо кармап, бир күн кармачу эмес.⁶⁸⁵

Ал бир падыша эле. Мамлекеттин казынасы ар дайым анын колунда боло турган. Бирок ал мамлекеттин казынасынан бир тиштем нерсе да алууну ойлогон эмес. Ал өз эмгеги менен жанын багып, үй-бүлөсүнүн муктаждыктарын да өз кол эмгеги менен камсыздачу.⁶⁸⁶ Оозуна салган бир тиштем тамакка да ушунчалык этият болгон пайгамбарга бурмаланган китептер өтө жийиркеничтүү жалаа жаап жатканын карабайсыңарбы! Давуд пайгамбар (aleyхиссалам) өз ой-кыялында мындай жорукка жол берген да, андай нерсе жөнүндө кымындай ойлогон да, кыялданган да эмес. Ал андай нерселерден аруу, таза, улуу болгон. Оюнда да, кыялында да андай нерсеге жол бербеген адамдын андай ыпыластыкка баруусу таптакыр мүмкүн эмес.

Анан да Эски Осуятта акылга сыйгыс, логикага туура келбеген, ашкере абсурдуктун дагы бирөөсү мына бул: «Исраил (пайгамбар) Кудай менен күрөшүп, Аны жеңди»⁶⁸⁷. Алар Исраил деп атап жаткан пайгамбар – Якуб (aleyхиссалам). Батыштын чектен ашкан материалисттик философиясы бул китептерге да өзүнүн терс таасирин тийгизип, Кудайды кудум биз сыяктуу бир адам катары кабылдап, ошентип ойлоп, өздөрүнүн пайгамбары менен күрөшкө салып олтурат.

Хамза (радиаллаху анху) мусулман боло электе Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) келип айткан бир сөзү менен буларга жооп берип жаткандай. Ал мындай дейт: «Оо, бир тууганымдын уулу! Мен чөлдүн ортосунда жалгыз калган кезде Алла Тааланын төрт дубалдын ортосуна сыйбастыгын турганчалык чоң экендигин түшүндүм».

685. Бухари, Тахажжуд 7; Саум 59; Муслим, Сиям 182.

686. Бухари, Буюу, 15; Табарани, Алмуъжамул кабийр, 20/267.

687. Ыйык китеп (түркчө котормосу), Эски осуят, Жаратылыш, 32-бөлүм, 24-30-аяттар

Алла Таала тарабынан түшүрүлдү деген бул китеп ислам динине кире элек кезинде Алла Элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) келип, Алла Таала жөнүндө сураган Азирети Хамзанын (радиаллаху анху) да деңгээлине жетпейт. Алла Таала жөнүндө ушунчалык тар маалыматка ээ болгон китепти кантип Алла Таала тарабынан түшүрүлгөн китеп деп айтууга болот. Эми силер ушул китептердин пайгамбарлар тууралуу айткандарына кантип ишене аласыңар? Тоорат да, Инжил да Алла Таала жана пайгамбарлар тууралуу жалган, жалааларга толгон. Бул китептер бурмаланган жана негизсиз маалыматтар жыйнагы.

Куран Карим пайгамбарларга жабылган жалаалардын баарын четке кагат. Себеби Куран жалпысынан пайгамбарларга ишенүүгө чакырат. Алар ээрчүүгө ылайыктуу жолбашчылар. Пайгамбарлардын баары Алла Таала ыраазы боло турган нерселерди бизге чагылдырып берген күзгү болуп эсептелет. Пайгамбарлар аруу, таза инсандар болгон. Мына ошондуктан Куран Карим бизге алардын улуу сапаттарын баяндап берет жана Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) да ал тууралуу баяндоону буюрат.

Куран Каримде кээ бир пайгамбарлар тууралуу айтылгандар туура эмес түшүнүлгөн. Адамдар ой-пикирлеринин тардыгынан ушундай жаңылыштыкка түшүшөт. Алар кылдатыраак жана истраилияттарга карата даяр болушса, улуу аалымдар сыяктуу ойлонуп, пайгамбарларды сыйлай алышмак.

Күнөөсүздүк жана башка пайгамбарлар

Негизги темага тиешелүү аяттарга өтүүдөн мурда кээ бир нерселерге көңүлүнөрдү бургум келет:

Жаңылыш тандоо

Биринчиси: Пайгамбарлар эки нерсенин бирин тандоо керек болуп калганда эң жакшысын эмес, дурусун тандап алышса бул алар үчүн кемчилик катары кабыл алынышы мүмкүн. Бирок бул биз ойлогондой жаза таюу же жаңылыштык эмес. Себеби анын тандаганы «жакшы». Бирок, бир пай-

гамбарга жарашканы «эң жакшысы» деп айтууга болот – албетте биз андай деп айта албайбыз, эч ким мындай тандоону күнөө деп айта албайт.

Эми бир мисал берүү менен муну түшүндүрүүгө аракет кылалы: мисалы, бир адам Куран Каримди толук окуп чыгууну максат кылат. Бирок Куранды канча күндүн ичинде толук окуп чыгуу керек? Мына ушул маселеде эки нерсенин бирин тандап алышы керек болот: Биринчиси, Куран аяттарынын маанилери не терең ой жүгүртүп окушум дагы жакшыраак деген ой, мына ошондо гана Куран аяттарынын маани-маңызын түшүнүүгө болот. Экинчиси, Куранды жети күндүн ичинде толук окуп чыгуу ылайыктуу деген ой, себеби андай кылуу Улуу Жаратуучунун сөзүн окууга карата катуу ынтызарлыкты билдирет. Акыры аягында ал адам Куранды он күндө окуп чыгууну чечет...

Мисалы, Алла Тааланын ыраазычылыгына толук төп келүү үчүн Куранды жети күндө аягына чейин окуп чыгуу болсо, ал адам өз оюнча туура көрүп, он күндүн ичинде окуп чыгууну чечти. Алла Тааланын ыраазычылыгы «эң жакшы». Бирок бул адамдын кылган иши жок эле дегенде «жакшы» болуп саналат. Бул жерде эч кандай күнөө иш жасалбагандыктан, ал адамды «жаңылыш иш жасадың, күнөөгө баттың» деп айтууга болбойт эмеспи. Балким, ал адамга «эң жакшысы» турса «жакшы» менен алек болгондугун айта алабыз. Бирок аны күнөөлөө туура эмес.

Пайгамбарлар өз ой-пикирлеринин негизинен тандап алган иштери мына ушундай. Демек, алардын бул кылганда-рын күнөө кылды деп айтуу кантип болсун? Кийинчерээк бул маселеге кайрадан токтолобуз.

Экинчиден: Пайгамбарлар (алейхиссалам) бир маселе тууралуу Алла Тааладан кабар алышпаган диний өкүмдөргө, жеке же коомдук жашоолоруна тиешелүү маселелер тууралуу өз көз караштарын айтышат. Алардын изденүү менен чыгарган бүтүмү Алла Тааланын каалоосуна толук төп келиши же төп келбеши мүмкүн. Бирок алардын чыгарган бүтүмдөрү Алла Тааланын эркинде жана каалоосунда. Алардын изденүү менен чыгарган бүтүмдөрү Алла Тааланын каалоосуна

толук төп келбеши алардын хан сарайындагы сүймөнчүктүү адамдардан болуп, көкүрөктөрү сокур эмес болгондугу жана руханий ааламды да көрө алгандыгы себептүү өздөрүнүн деңгээлдерине жараша бир жаңылыштык кетирген болушат. Себеби, алар Алланын каалоосуна толугу менен төп келе турган бүтүм-тыянактарды чыгаруусу керек. Бирок, чыгарган бүтүм-тыянактарында кандайдыр бир жаңылыштыкка, катага жол берилиши эч кандай күнөө эмес жана алардын «исмат» («күнөөсүз») деген сыпатына да эч кандай кедергисин тийгизбейт. Ошол себептен андай нерселерден сынга алынбайт. Албетте, андай нерсе болушу мүмкүн эмес, болсо да аларды сынга алуу катардагы пенделердин иши эмес.

Үчүнчүсү: Бул сыяктуу жаңылыш тандоолор аларга пайгамбарлык келе электе болгон. Ошентсе да сөзгө жакшылап назар сала турган болсок, андай нерсе биздин тилде «жаңылуу», «адашып айтып алуу», «мүдүрүлүү» деп айтылат. Маселен, «мүдүрүлүү» менен «жыгылып же кулап түшүүнүн» айырмасы асман менен жердей. Маңдайы дайыма саждада болгон адамдар эч качан «жыгылып же кулап түшпөйт». «Мүдүрүлгөндө» адам кичине теңселе түшкөнү менен жерге «кулап калбайт». Ошондуктан мындай нерсе күнөө болуп саналбайт.

Эми жогоруда айтылгандарды тиешелүү мисалдар менен түшүнүүгө аракет кылалы. Оболу Азирети Адамды мисал кылгым келет:

А. Адам (алейхиссалам)

Курани Каримде Азирети Адам (алейхиссалам) тууралуу мындай дейт:

*«Анан, экөө (Адам ата менен Обо эне жегенге тыюу салынган) ал дарактан жеп, уяттуу жерлери ачылып калды эле, дароо бейиш жалбырактары менен өздөрүнүн (абийирлерин) жашыра башташты. Ошентип, Адам Жараткан Эгесине күнөөкөр болуп, азгырылып туура жолдон тайды. Кийин Жараткан Эгеси аны тандап, тообосын кабыл кылып, Туура Жолго салды».*⁶⁸⁸

688. Таахаа сүрөсү, 20/121-122.

Бул аятта «ижтибаа» («... суммажтабааху...») деген сөз колдонулган. «Ижтибаа» деген сөз өзү лексикалык жактан «кандайдыр бир нерсенин түбүнө чөгүп кетүүдөн же аккан суунун үстүндөгү көбүктөр сыяктуу ары-бери урунуудан сактанууга аракет кылуу» деген маанини туюнтат. Жогорудагы аятта Алла Таала Адам атаны (алейхиссалам) ошондой абалга дуушар болуудан сактап калгандыгы тууралуу айтылып жатат. Ал эми аятта айтылган «күнөөкөр болду» деген жагдайга кийинчерээк кеңири токтолуп, ал тууралуу кенен-кесири сөз кылабыз. Эми назарыбызды кайра эле Адам атанын (алейхиссалам өмүр жашоосуна буралы.

Алла Таалага баш ийүү кандай болоорун Адамдан (алейхиссалам) үйрөнүү керек. Анткени ал кандайдыр бир жаңылыштык кетирип-кетирбей туруп, дароо Жалгыз Жаратканга кайрылып минтип дуба кылган:

«Экөө (Адам ата менен Обо эне бушайман болушуп): «Оо, Жараткан Эгебиз! Биз өзүбүзгө-өзүбүз зулум кылып алдык! Эми, Сен бизди кечирбесең жана ырайым кылбасаң биз зыянга учуроочулардан болуп калабыз!»⁶⁸⁹ – дешти».

Бул кичи жаңылыштык болуп эсептелет. Бирок, Алла Таала Адам атаны (алейхиссалам мына ошондой кичинекей жаңылыштыктан кийин дароо Туура Жолго салган. Бул жерде Азирети Адам атанын (алейхиссалам кичинекей жаңылыштыгы «ижтибаадан» («күнөө баткагына чөгүп кетүүдөн») мурун болгондугу таасын байкалып турат. Эгерде салыштырып айта турган болсок, ал учурда Адам атага (алейхиссалам «күздүн бир аз илеби жеткендиктен жалбырактары саргая түшкөн. Бирок, жалбырактары төгүлгөн эмес». Башкача айтканда, ал катуу шамалдан улам жатып калган эгин сымал шамалдан соң кайра калыбына келип, бой кере тикесинен туруп, өзүнүн мурункудай руханий абалына кайткан. Ансыз да Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) момун мусулмандарды эгинге окшото турган. Пайгамбарбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) айтуусу боюнча, каапырлар бой керген чынар

689. Аараф сүрөсү, 7/23.

сыяктуу болушат. Оболу аябай чоң көрүнөт. Бирок, бир кулагандан кийин кайра мурдагысындай болуп тикесинен тик тура албайт.⁶⁹⁰ Мына ушул үчүнчү вариант туура боло турган болсо, анда Азирети Адам атанын (алейхиссалам бул кичинекей жаңылыштыгы анын пайгамбар болгонго чейинки убакытта болуп өткөн. Башкаларын да ушуга окшоштурсак болот.

Анын үстүнө Адам атанын (алейхиссалам жаңылыштыгы унутуп, эстен чыгарып коюунун айынан болгон. Алла Таала кайра бышыктаган абалда Адам атанын (алейхиссалам) ал акыбалы тууралуу бизге минтип кабар берет:

«Биз Адамга (бейиштеги бир даракка жакын жолобоосу тууралуу аны менен убадалашып, ага) айткан элек. Бирок, ал аны унутуп койду. Биз анын (жасап койгон жаңылыштыгында) ниети бекем экендигин көрө алган жокпуз».⁶⁹¹

Курандын башка бир аятында Алла Таала: *«Биз Адам менен убадалашкан болчубуз. Мен ага: «Баарынан каалаганыңча жеп-ичкиниң, бирок мына бул даракка жолобогун. Эгер жолой турган болсоң, залымдерден, чектен чыккандардан жана ниматтардан (жакшылыктардан) куру жалак калгандардан болосуң», – деп айткан болчумун»*⁶⁹² Бирок ал муну унутту. Негизи унутуу – пенденин сыпаты. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул тууралуу: «Адам (алейхиссалам) унутту, урпактары да унутту» деп айткан. Адам баласынын табиятын эң жакшы түшүнгөн Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ушундайча сонун баяндаган. Инсан унутат. Адам (алейхиссалам) да бир инсан болчу, демек ал да унутат жана унутту. Ошондой эле Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жогорку сөзүндө адам баласынын табиятына гендин да таасири бар экендиги айтылган. Бул тармактагы адистер үчүн бул да бир маалымат болуп саналат. Демек унутуу бизге Адам атадан өтүп келген. Алла Таала Адамдын (алейхиссалам) табиятына муну жайгаштырып койгон, биз аны табиятыбыздан алып сала албайбыз. Алла

690. Бухари, Мардаа 1; Таухийд 31; Муслим, Мунафикуун 58-60.

691. Таахаа сүрөсү, 20/115.

692. Бакара сүрөсү, 2/35; Аараф сүрөсү, 7/19.

Таала «унутту» деп айтуу менен Адам (aleyхиссалам) тууралуу жаман ойдон тосот жана анын артынан:

«Биз анын (жасап койгон жаңылыштыгында) ниети бекем экендигин көрө алган жокпуз»⁶⁹³ деп айтылат. Эмне болгон учурда да Адам ата (aleyхиссалам) ал жакка барып калып, тыюу салынгандыгын таптакыр унутуп коюп, ал мөмөдөн жеп алды. Бирок, Адам ата (aleyхиссалам) ал күнөөнү чындап кылган эместир, б. а., план-мерчемдерин түзүп анан жеп алган жери жок. Тагыраак айтканда, куштарлануу жана кумарлануу менен жеген эмес.

Кайсы мөмөгө тыюу салынган эле? Тыюу салынган мөмө тууралуу өтө көп көз караш болгондуктан алардын баарын айтпайбыз. Арпа, буудай, күрүч, курма, жүзүм ж. б. Алардын кайсынысы болбосун баары бир. Негизгиси – ошол тыюу салынган мөмө кайсыл мөмө болсо да натыйжасы бирдей. Негизгиси – ошол тыюу салынган мөмөдөн кийинки абал. Ошентсе да биздин ишенимибиз, ушул күнгө чейин айтылып келгендерден бир аз башкача.

Тыюу салынган мөмө – Адамдын (aleyхиссалам) инсандык сезимдери. Мына ушул сезимдер аркылуу адамзат көбөйөт жана тукум улайт. Мына ошол эле сезим Обо энеге да тиешелүү. «Тыюу салынган мөмөнү жеш» тукум улоого себеп болгон мамиледе болгондур, Кудай билет.

Муну менен «эң туура көз караш ушул» деп айтпайбыз. Бирок ушул убакка чейин айтылып келген көз караштардын арасына муну да кошуу пайдалуу болот деген ойдобуз. Туура болуп калса, анда бул Алланын буйруган насиби, эгер жаңылыш болсо, Алланын ырайымын тилейбиз.

Унутуу жана жаңылыштык кетирүүнүн диний өкүмү тууралуу баяндоодон мурда, бул жерде бир нерсени эскерте кетмекчимин. Куран Каримде окуялардын кээ бир жерлери терилип баяндалат. Бул жерде да ошондой. Бир учурда Адам (aleyхиссалам) жана Обо энеге бир мөмөнү пайдаланууга тыюу салынган. Бирок аларга бул буйрук берилгенден кийин

693. Тааха сүрөсү, 20/11.

канча убакыт өткөндүгү белгисиз. Арадан Адам (aleyхиссалам) бул буйрукту унута турганчалык узак убакыт өткөн. Тыюу салынган мөмөгө кол узатуу ошондон кийин болгон.

Адам баласы бир нерсени унуткандыгы үчүн күнөөкөр болбойт. Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) бул тууралуу мындай дейт:

«Менин цммөтцм чч нерсе цчцн күнөөкөр болбойт: унутуу, жаңылыштык жана мажбурлануу».

Куран Каримде да мындай деп айтылат:

«Оо, Жараткан Эгемиз, бизди унутуп жана жаңылып жасагандарыбыз ччцн күнөөлөй көрбө!». Адам (aleyхиссалам) тыюу салынган мөмөнү унутуп, ага жаңылыштыктан кол узаткан. Аялдын түрткүсү да буга кошумча болгон. Жогорудагы хадисте айтылгандай бул нерсе күнөө жазылбай турган унутуу абалында болгондуктан, Адамды (aleyхиссалам) күнөөгө батты деп айтууга болбойт.

Катардагы эле адамдар да, Алла Таала күнөө деп билдирген нерселерден оолак болуп жатса, Алла Өзү пайгамбар кылып тандап алган адамдардын күнөөдөн алыс болбошу мүмкүн эмес. Мунун тескерисинче өкүм берүү чоң жаңылыштык. Жадагалса улуу адамдар жогорудагы аятты ушундай ой менен окууну туура көрүшкөн эмес. Бир момун-мусулман тафсир иретинде وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى деген аятты окуп, маанисин айтса болот. Бирок көркөмдөш үчүн эле жаман ойлорго себеп боло тургандай кайталап окуудан сактаныш керек. Себеби Адам (aleyхиссалам) – бир пайгамбар. Бир пайгамбар тууралуу катардагы бир адам сыяктуу баяндоо дурус эмес.

Ошондой эле Курандын алар тууралуу айтуу ыкмасы алардын өздүк жүрүм-турумдары өңүтүнөн эмес, Алла Таала менен болгон байланыштары жана Аллага болгон жакындыктары же даражаларынын улук экендиги үчүн айтылган. Башкача айтканда, Курандын алар тууралуу баяндоо ыкмасы ата-бабаларыбыз айткандай: «Такыбалар үчүн жакшы иш болуп саналган нерселер олуялар үчүн жамандык, кемчилик болуп эсептелет» деген таризде болуп жатат.

Ооба, адамзат кабыл алган укуктук мыйзамдарда мамлекеттик кызматкер кылмыш кылса жазасы катуураак болот. Кылмыш кылган адам тергөөчү же адвокат сыяктуу укукту билген адам болсо, анын жазасы эселениши мүмкүн.

Пайгамбарлар да Алла Тааланын кызматкерлери жана кылынган күнөөнүн акыбетин жана жазасын башкалардан жакшы билишет. Албетте андай даражадагы адамдар күнөө кылса жазасы дагы катуу болот.

Каабада кылынган күнөө да башка жайларда кылынган күнөөдөн дагы оорураак болуп саналбайбы?⁶⁹⁴ Куран Каримде эгер пайгамбардын аялдары күнөө кылса жазалары эки эсе боло тургандыгы айтылып жатпайбы? Себеби Кааба Алла Таалага коңшу болуунун символу. Ал жайдагы адам Алла Тааланын коногу болуп эсептелет. Пайгамбарга жар болуу да Алла Таалага жакын болуу деген мааниге келет. Себеби пайгамбардын үйү – Жебирейил (алейхиссалам) ар дайым Алла Тааладан ыйык кабарларды алып келип турган үй. Мына ушундай жайда, ушундай үйдө кылынган күнөөлөрдүн жазасы да албетте ошончолук катуу болот.

يَحْسِبُ الْمَغْتَمُ «Пайдага жараша кыйынчылык болот» деген эреже да ⁶⁹⁵ ошону талап кылат. Албетте берилген ырыскы, насипке жараша кыйынчылыктар көбөйөт.

Пайгамбарлардын абалы да ушундай. Алар бакытка жана жакшылыкка бөлөнгөн өзгөчө адамдар. Вахий алып келген периштелер ар дайым алар менен жолугат жана алардын жүрөгү ар дайым вахий кабыл алууга даяр турат. Демек, алар ошондой улук даражадагы адамдар болгондуктан, албетте алар кетирген кичинекей жаңылыштыктар да алар үчүн күнөө болуп эсептелет. Себеби, алардын даражасына жараша ошондой болот. Бирок, дагы бир жолу кайталап айткым келип жаткан нерсе: алар үчүн күнөө жана жаза болуп эсептелген жагдайлар биз жана олуя заттар үчүн күнөө болуп саналбайт. Ал толугу менен пайгамбарлардын өзгөчө абалдарына

694. Ахзаб сүрөсү, 33/30.

695. Сарахси, Мабсут, 22/67.

жараша күнөө болуп эсептелген кичинекей жаңылыштык. Андай болсо, аны күнөө деп айтуунун өзү туура эмес.

Ушуну да баса белгилей кетүү керек: Алла Таала Адам атага (aleyхиссалам) аялына жакындабоосун буйрук кылган... Адам атага (aleyхиссалам) бардык нерсенин ысымдары үйрөтүлгөндүктөн, кандайдыр бир абалда андай нерсеге кириптер боло тургандыгын жакшы билчү.

Ооба, ал баш койгон иш аны айландырып, табигый жүрүштүн жыйынтыгында мелженген чекитке алып келээрин да билчү. Адам баласынын эрки жана Алла Тааланын каалоосу тогошуп, анын натыйжасындагы, Куранда унутуу деп айтылган нерсеге моюн сунуу менен кабыл алды жана жаа-мыга белгилүү жаңылыштык болду, муну «күнөө» деп атоого болобу? Бул жерде Бухари жана Тирмизи риваят кылган төмөнкү окуяны айта кетүүнү туура көрдүм: Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп баяндайт:

Көктө Адам (aleyхиссалам) менен Муса (aleyхиссалам) жолугушат. Муса (aleyхиссалам): «Сен бизди бейиштен жерге түшүргөн адамзаттын атасысың» дегенде Адам (aleyхиссалам) ага: «Сен Алла Таала менен түздөн-түз сүйлөшкөн «Маектешисиң». Тоораттан Адам ал мөмөнү жештен кырк жыл мурун тагдырында ушул жазылуу экендигин окубадыңбы» деп жооп берет. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) руханий ааламдагы бул жолугушуу тууралуу баяндагандан кийин үч жолу: «Адам (aleyхиссалам) Мусаны сөз менен жеңди» – деп айтты.⁶⁹⁶ Бул бир жагынан алганда Адамдын (aleyхиссалам) айтканы дагы жөндүүрөөк экендигин билдирет. Демек, Адам (aleyхиссалам) тыюу салынган мөмөнү унутуп, жаңылыштыктан жеш менен күнөөгө баткан жок.

Бүгүндөй бардык нерсенин аттары Адамга (aleyхиссалам) үйрөтүлгөн эле. Ал Алла Тааланын сырдуу жана керемет жашоосунда таптакыр башкача, б. а., жомоктогудай жашачу... Эми ошондой адамдын атайылап өз эрки менен күнөө ишке барышы мүмкүн деп ойлоо өзү таптакыр туура эмес. Анан

696. Бухари, Кадар 11; Муслим, Кадар 13.

дагы бир ыктымал боюнча, ошол мөмө убактылуу гана тыюу салынган болуп, Адам ата (aleyхиссалам) да аны ошондой деп кабылдаган болушу мүмкүн. Бирок өз оюнда туура көрүп, мөмөгө убакты-сааты бышып жетиле электе кол узатты. Ооба, бүгүн шариятка ылайык шарттардын негизи жасалса сооптуу иш болуп саналган бул мамиле, ошол учурда Адамга (aleyхиссалам) убактылуу тыюу салынган эле.

Же болбосо ал тыюу салуу Адамдын (aleyхиссалам) Алла Таалага жакын, даражасы улук болгондугу үчүн болгон. Мына ошол себептен да анын жасаганы жаңылыштык катары каралган.

Азирети Адам (aleyхиссалам) тууралуу айткан сөздөрүбүз башка пайгамбарларга да тиешелүү. Ооба, чындыгында пайгамбарлар «исмат» («күнөөсүз») сыпатына ээ. Ошондуктан алар жасаган жаңылыштык менен каталар биздин түшүнүгүбүздөгүдөй ката жана күнөөлөр эмес экендиги анык. Азыркы тил менен айтканда, алар үчүн күнөө болуп эсептелген жагдайлар менен биз үчүн күнөө болуп эсептелген же биз күнөө катары кабылдаган нерселердин форматтары таптакыр башкача. Бул аналогдук система менен санариптик системаны же литр менен килограммды салыштыргандай эле нерсе.

Б. Нух (aleyхиссалам)

Нух пайгамбар уулунун чөкпөй тирүү калышы үчүн Жараткан Эгесине жалбарат, бирок эскертүү алат. Бир караганда бул да бир пайгамбар үчүн жаңылыштык сыяктуу. Эми адамзаттын экинчи атасы болгон Нух (aleyхиссалам) пайгамбардын абалына көңүлүбүздү буруп, Курандын жарыгында бул улуу инсан тууралуу ушул окуянын айланасында жакындан таанууга аракет кылат:

Куран Каримде Нухтун (aleyхиссалам) дубасы жана Алла Тааланын ага берген жообу жана эскертүүсү тууралуу төмөндөгүчө баяндалат:

*«Анан Нух Жаратуучу Эгесине жалбарды: «Оо, Жаратуучу Эгем! Уулум менин бөлөм эмеспи. Сенин убадаң акыйкат го. Сен өкүм чыгаруучулардын эң калысысың – деди».*⁶⁹⁷

697. Худ сүрөсү, 11/45.

Нух (aleyхиссалам) үммөтүнүн башына мурдатан эле эскертилген кырсык келгенде кыжаалаттанып турду. Айрыкча уулунун акыбетинен коркту. Ал уулунун сууга чөгүшүнөн корктубу же анын каапыр бойдон өлүп кетишинен корктубу? Акыретти, түбөлүк жыргалды, түбөлүк кууралды көргөн жана Алла Тааланын каарына жана ырайымына күбө болгон Нух пайгамбардын корккону уулунун сууга чөгүп өлүшүнөн эмес эле. Ушундай коркунучтуу акыбетке туш болгон уулу үчүн кайсыл ата кайгырбасын? «Оо, Жараткан Эгем, менин үй-бүлөмдү бүлгүнгө учуратпай тургандыгың тууралуу убада бергенсиң. Ал эми кемеге түшпөй калуу – жоготууга учуроо жана уулум дагы алар менен бирге». Нух пайгамбар мына ушинтип айткан.

Ал ушинтип жалбарганда Алла Таала бул жердеги акыйкатты билдирип, пайгамбарынын көңүлүн тынчтандырат:

*(Алла) айтты: «Оо, Нух! Ал сенин бүлөңдөн эмес! Чынында, бул (сенин каапырга жан тартышың) жакшы иш эмес! Өзүң (акыбетин) билбеген нерселерди менден тилебе! Мен сага наадандардан болбошуңду насаат кыламын».*⁶⁹⁸

Ал сенин бүлөң эмес. Ал сенин каныңан жаралып, сенин аялың төрөп, силердин кучагыңарда чоңойду. Бирок, сенин жолуңда болсо сенин бүлөң болот. Ал болсо жаман иш жасап, бузуку чөйрөгө аралашты. Сага каршы чыгып, каапырларга кошулду. Алар аны сууга чөгүүгө, андан түбөлүктүү чөгүүгө тартышты. Өтө жакшы билбеген нерсең тууралуу менден суранба. Түркөйлөрдөн болуп калбашың үчүн сага насаат айтам. Сен билги, даанышман адамсың. Сен Алла Тааланы таанып-билесиң. Сендей Мага жакын пайгамбарга бул сураныч жана тилек жарашпайт.

950 жылдык өмүрүндө Нух пайгамбарга ыйгарылган жаңылыштыктар ушулар гана. Уулу сууга чөгүп баратканда Алла Тааладан аны куткарышын суранган. Нух (aleyхиссалам) эмнеге ал үчүн дуба кылып, жалбарды экен?

698. Худ сүрөсү, 11/46.

Биринчиси: Аятта баяндалгандай, Алла Таала Нух пайгамбарга үй-бүлөсүн, ыйман келтиргендерди кемеге түшүрөөрүн айткандыгы аятта төмөнкүчө баяндалат:

*«Тээ Биздин буйругубуз келип, тандырдан (жалын ордуна) суу атылган чакта (Нухка) мындай дедик: «Ал кемеге ар (бир жаныбардан бир жуптан жана үй-бүлөңдү чыгаргын. Бирок кайсы адамдар жөнүндө Биздин сөзүбүз (башкача айтканда чөгүч жөнүндөгү өкүмүбүз) өткөн болсо (аларды таштагын. Булар бардык каапырлар жана Нух пайгамбардын аялы Ваила менен уулу Каньян эле). Дагы ыйман келтирген адамдардын бардыгын (кемеге чыгаргын)»». Ага ыйман келтирген адамдар болсо абдан аз эле».*⁶⁹⁹

Бул, Нухтун (алейхиссалам) Алла Тааладан алган убадасы эле. Ал мына ушул убаданын негизи Алла Тааладан суранган. Ал ошол учурга чейин уулу тууралуу чыгарылган өкүмдү билген эмес. Ошондуктан Нухтун (алейхиссалам) суранган нерсеси да Алла Таала убада кылгандын дал өзү болчу.

Нух пайгамбар ал кемени Алланын буйругу жана билдирүүсү менен жасаган жана адамдарды да ал жерге Алланын буйругу менен чакырган. Чакырылган адамдардын арасында, албетте, үй-бүлө мүчөлөрү да бар эле. Себеби Алла Таала ага үй-бүлө мүчөлөрүн, Б. а. бала-чакасын да кемеге түшүрүшүн буйруган. Бирок уулу толкундардын ортосунда чабалактап жатты. Бүтүндөй кутулуу жолдору жабылып турган ошол кыйын учурда Нух пайгамбар бардык көйгөйлөрдү чечүүчү Улуу Жаратуучуга жалбарып, уулунун куткарылышы үчүн дуба кылды. Анын дубадан башка чарасы түтөнгөн эле.

Уулунун өз бүлөсү эмес экендигин укканда дендароо боло түштү. Себеби аны уулум деп, өз бүлөсүнүн катарына кошчу. Чындыгында, ал анын бүлөсү болбой калган. Нух пайгамбар эскертүүнү угаары менен дароо тообо кылып, Жараткан Эгесине мындай деп жалбарды:

Айтты: «Оо, Раббим! Мен өзүм билбеген нерсени Сенден сураганымдын жамандыгынан Өзүңдөн коргоо тилеймин.

699. Худ сүрөсү, 11/40.

Эгер Сен мени кечирип, ырайым кылбасаң, зыян тартуучулардан болуп каламын!». ⁷⁰⁰

Демек, Нух пайгамбар уулунун куткарылышын Алладан суранып жатканда, ал тууралуу өкүмдү билген эмес. Билери менен дароо суранычынан баш тартып, тообо кылды. Мына ушул нерсени жаңылыштык деп айтууга болобу?

Экинчиден: Нух Пайгамбар (алейхиссалам) эмне каалады? Эгерде ал Алладан уулун туура жолго салууну суранса, бул эң туура нерсе эмеспи? Айрыкча ал пайгамбар жана бардык адамдарды туура жолго чакыруу үчүн жан үрөгөн. Ушунчалык мээримдүү адамдын өз баласы үчүн дуба кылышы жана анын түбөлүктүү бактылуулугун суранышы жакшы нерсе эмеспи?

Ооба, бул жерде бир пайгамбардын мээримдүүлүгүнө күбө болуп отурабыз. Пайгамбарлардын мээримдүүлүгү биздин акылыбызга сыйбай турганчалык терең болбогондо алардын пайгамбарлык милдетин аркалашы мүмкүн эмес эле. Мисалы, эне баласынын бардык муктаждыктарын камсыздоо максатында жанын үрөп чуркашы үчүн ага өтө күчтүү мээримдүүлүк сезими берилген. Ал эми бүтүндөй адамзатка кучагын жайган жана алардын бул дүйнө-акыреттик шариятка ылайыктуу каалоолорун орундатуу үчүн күн-түн дебей чуркаган бир пайгамбарды, болгондо да пайгамбарлардын улууларынан болгон бир пайгамбарды ойлоп көргүлөчү!...

Куран Каримде Пайгамбарыбыз Мухаммедин (саллаллаху алейхи васаллам) ыймансыздардын алдындагы аракети тууралуу төмөндөгүчө баяндайт:

«(О, Мухаммед!) Эгер бул (ыйык) Сөзгө ыйман келтиришпесе, алардын артынан бушайман болуп өзүңдү өлтүрүп да алаарсың?!». ⁷⁰¹

Ошондой эле Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзү тууралуу мындай дейт:

«Мен жана цммөтцмдцн абалы от жагып отурган адамдын жана (отту көрцп) анын жанына чогулган курт-

700. Худ сүрөсү, 11/47.

701. Кахф сүрөсү, 18/6.

*кумурска жана көпөлөктөргө окшойт. Ооба, мен силердин этегиңерден кармап артка тартам, силер болсо отту карай умтуласыңар».*⁷⁰²

Пайгамбардын мээrimi ушундай болсо, Нух (aleyхиссалам) да бир пайгамбар жана ал дагы ошондой мээримдүү болчу.

Бирок эскертүүнү угаары менен дароо Аллага тообо кылды жана жогоруда баяндалган суранычын токтотуп, Жараткан Эгесинен кечирим тиледи.

Эми Нух пайгамбар менен Адамдын (aleyхиссалам) кылган дубаларынын ортосундагы окшоштукту карап көрөлү: Алардын экөө тең жаңылыштык кетиргендигин түшүнгөндө, Жараткан Эгесине жүздөнүп, бирдей абалда дуба кылышкан. Себеби алар бирдей сыпатка ээ адамдар эле. Алар бир башаттан суу ичип, бир Мугалимден сабак алышкан. Ошондуктан тообо кылуу тариздери да бири-бириникине окшош. Куранда бул эки пайгамбардын Жаратканга берилип тообо кылышы ар башка сөз менен айтылса да бирдей таризде экендиги баяндалат.

Үчүнчүдөн: динде бир принцип бар, «Биз сыртынан өкүм беребиз» деген.⁷⁰³ Мына ушул принциптин негизи Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам), Абдуллах бин Убай бин Салулдун жана башка мунафыктарды көмүүгө катышып, алардын эки жүздүүлүгүн жашырган.⁷⁰⁴ Себеби алар сыртынан караганда намаз окушуп, орозо кармашып, диний милдеттерди аткарышчу.

Нух пайгамбардын уулунун абалы да ушундай болушу ыктымал. Балким ал момун сыяктуу көрүнүп жүргөндүр, бирок чындыгында мунафык болчу. Анын эки жүздүүлүгү ошол сыноодо гана ачыкка чыкты. Нух пайгамбар анын сыртына карап, өз бүлөсү деп кабыл алчу. Сыртына жараша өкүм берүү күнөө эмес. Демек Нух пайгамбар эч күнөө иш кылган эмес, болгону мойнундагы милдетин аткарды. Ойлоп көргүлөчү, ал

702. Бухари, Анбия 40; Муслим, Фадаил 17.

703. Раази, Махсул 5/538; Аамидий, Ихкам, 1/343; Ибн Касир, Тухфатут - талиб 1/174; Ибн Хажар, Талхисул хабир, 4/192.

704. Бухари, Тафсир (9) 12, 13.

улуу пайгамбар 950 жыл жан үрөп, акыйкатты жаюу үчүн аракет кылган. Бул жолдо шылдыңга кабылган, аны акылынан адашкан деп айтышкан, бирок ал беттегенинен кайткан эмес. Ага ыйман келтирген адамдардын канчалык аз болгондугу тууралуу Куран Каримде:

«Аны менен бирге өтө аз гана адам ыйман келтирген» деп айтылат.

Нух пайгамбарды тааныгысы келгендер Нух сүрөсүн окуса, ал улуу пайгамбардын күнөөдөн таза экендигин түшүнөт. Алла Таала бизди Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жана Нух пайгамбардын шапаатына жеткирсин. (Аамийн).

В. Ибрахим (алейхиссалам)

Пайгамбарлардын атасы болгон Ибрахим пайгамбар коркуу дегенди билбеген, эч нерседен жалтанбаган инсан эле. Ал отко ыргытылганда ага Кудайдын амири менен от да зыян бере албаган. Көкүрөгүндө бейишти ала жүргөн жана барган жери тозок болсо да ал жерди бейишке айланткан өзгөчө пенде болчу. Адамдардын баары Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) үммөтү болгондугуна сыймыктанат. Ал эми Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) болсо Ибрахимге (алейхиссалам) окшошкондугуна сыймыктанып: «Мен атам Ибрахимге окшошмун»⁷⁰⁵ деп айткан. Биз эми ошол улуу пайгамбардын исматы (күнөөсүздүгү) тууралуу баяндоого өтөлү.

Жылдыздар, Ай жана Күн

Ибрахим (алейхиссалам) өмүрүндө бир да жолу жылдыздарга сыйынган эмес. Анын жылдызга, Айга жана Күнгө карап, аларды رَبِّي деп айтышынын ширк же аларга табынуу менен эч кандай байланышы жок. Бул тууралуу Куран аяттарына карап көрөлү:

«Аны тңн (караңгылыгы) ороп алганда (чыпрактай кңйгөн) жылдызды көрңп: «Бул менин Раббим» – деди. Ал эми

705. Бухари, Тафсир (21) 8; Муслим, Ийман, 270-272.

жылдыз батып кеткенде «Мен батып кеткендерди сый-бөйм» деди. Анан (жаркырап) чыгып келген Айды көрө калып: «Мына, менин Раббим!» – деди. Кийин, Ай дагы жоголуп кеткенде «Эгер Раббим мени Туура Жолго баштабаса, адашуучулардан болуп каламын» – деди. Андан соң (нур чачып) чыккан Күндү көрүп, «Раббим – ушул! Ушул эң чоңу!» – деди. Анан Күн дагы батып кеткенде: «Оо, элим! Мен силер (Аллага) шерик кылып жаткан бардык нерселерден алысмын» – деди»⁷⁰⁶.

Ибрахим (алейхиссалам) момун болуп төрөлгөн. Аятта айтылган жылдыз, Ай жана Күнгө чын дилинен «Жаратуучу Эгем» деп айтышы мүмкүн эмес. Андай деп айтуу үчүн бул аяттардан мурда келген төмөнкү аятты жок деп саноо керек болот. Аятта мындай деп айтылат:

*«Эстегин:Ибрахим атасы Аазарга: «(Ушул пайда же зыян бере албаган) тааштарды сыйынууга татыктуу кудайлар деп билесиңби? Мен сени жана калкыңды анык адашууда деп ойлоймун» – деди»*⁷⁰⁷. Андан кийинки аятта мындай деп айтылат:

*«Ошентип, Биз Ибрахимге анык ишенчүчүлөрдөн болушу үчүн асмандардагы жана жердеги мүлктөрдү көргөздүк».*⁷⁰⁸

Руханий дүйнөсү ушундай пайгамбардын убактылуу болсо да жылдыздарга «Раббим» деп айтышы мүмкүн эмес. Биз ушуга ишенебиз. Ибрахим пайгамбарга материалдык эле эмес руханий аалам дагы анык көрсөтүлгөн эле. Мына ошондуктан жогорудагы алгачкы эки аят Ибрахимдин (алейхиссалам) Аллага канчалык жакын болгондугу жана ага нерселердин жана окуялардын сырлары анык билдирилгендиги тууралуу баяндаган. Бул аяттарда баяндалган окуяда ал өз элине бир нерселерди айткысы келгендиги билинип турат. Демек окуяны мына ошол өңүттөн карап талдашыбыз керек.

Ибрахимдин коому жылдыздарга сыйынчу. Жахилият доорунда да кээ бир адамдар «Сириус» жылдызына табы-

706. Анъам сүрөсү, 6/76-78.

707. Анъам сүрөсү, 6/74.

708. Анъам сүрөсү, 6/75.

нып келишкен. Байыркы вавилондуктарда дагы жылдызга сыйынуу адаты бар эле. Ибрахим (алейхиссалам) да оболу алыстан кичинекей болуп көрүнгөн ошол жылдызга карады. Адамдардын көңүлүн ал жылдызга буруп туруп, аларды бир аз эскертти. Анын айткан сөздөрү чындык болчу жана эч кандай жалган сөз сүйлөгөн жок. Ал сөзүнө далил келтирген сыйын көктөгү жана жердеги сыйынылган нерселерди талкалап жатты. Ибрахим пайгамбар адамдардын аң сезимин ээлеп алган бут жана башка сыйынган нерселерин кулатты. Негизи ал ошондой буттарды, адамдар сыйынган айкелдерди кыйратуу үчүн жиберилген эле.

Кээ бир тафсирчилер *رَبِّي هَذَا* «бул менин кудайым» деген сөздүн башына суроолуу маанини билдирген купуя *ا* (алиф) тамгасы бар деп кабыл алышат. Анда жогорудагы сөз «Менин Жаратуучу Эгем ушулбу?!» деген маанини берет. Анын мааниси «Жок, андай эмес» дегендик. Бирок биздин жоромолубуз төмөнкүчө:

Ибрахим пайгамбар айткан сөзү менен алар кудай деп сыйынган нерселерди баалаган сыяктуу көрүнүп, аларды талаштартышка тарткан. Башка жол менен аларды тартуу мүмкүн эмес эле. Алар «Биздин кудайларыбыз тууралуу айтып жатат» деп кулак түрүштү жана капыстан башталган бул талаш Ибрахимдин (алейхиссалам) акыркы айткандары менен аяктап, ыйман каапырлыкка үстөмдүк кылып, жеңишке жетти.

Ибрахим пайгамбар оболу элинин көңүлүн жылдыз, ай, күнгө бурду жана алар акыры аягында өчүп кете тургандыгын эскертти. Б. а. алардын баары чыкты, көтөрүлдү, аягында батып кетишти. Мына ошондуктан белгилүү бир мыйзамдын негизи чыгып, батып, бар болуп, андан кийин жок болгон нерселер ааламга өкүм жүргүзө албайт.

Биринчи сүйлөмдө батып кеткен жылдызга карата «Батып кеткендерди жакшы көрбөйм» деп айтышы алгачкы эскертүү эле. Убактылуу нерселер жүрөктүн төрүн ээлебеши керек. Мага түбөлүктүү нерсе керек. Мага менин өзүмөн дагы жакын болгон, көкүрөгүмдөгү арзууларымды билген, ал арзууларымды орундата алган бирөө керек.

Ибрахим (aleyхиссалам) кийинки этапта адамдардын көңүлүн айга бурат. Ай дагы бир аздан кийин батып кетет. Сөздүн ушул жерине келгенде көпчүлүккө кайрылбастан алардын залимдигин, сокурлугуна дагы бир жолу тийгизип «Эгер Жараткан Эгем мени туура жолго баштабаса, мен да залимдерден болмокмун» дейт.

Андан кийин күнгө карайт. Негизи ал доордогу адамдар Күндү эң чоң кудай катары кабыл алышчу. Ибрахим (aleyхиссалам) өз доорундагы адамдардын ишенген эки кудайын эң кичинесинен баштап кулатты. Эми кезек эң чоң кудайларына келди. Ал дагы батып кеткенде, жанындагыларга кайрылып «Мен силердин ширк кылган нерселериңерден алысмын» деп айтат. Ооба, акыркы айтыла турган сөздүн учуру келгенде Ибрахим (aleyхиссалам) чын дилинен мындай деди:

«Мен адашуучулуктан акыйкатка көчкөн абалда жүзүмдү асмандар жана жерди жараткан чыныгы Кудайга (Алага) бурдум. Жана мен (эч качан) мушриктерден болбоймун» – деди»⁷⁰⁹.

Бул акыркы сөздү мурдараак айтканда Ибрахимге (aleyхиссалам) эч ким кулак салмак эмес. Оболу адамдардын деңгээлине жана түшүнүгүнө жараша сүйлөдү. Алар Ибрахимдин сөздөрүнө көңүл бурушту. Эгерде ал сөздөрүн ырааты менен айтпаганда мынчалык таасирдүү болмок эмес.

Ибрахим (aleyхиссалам) Жаратуучунун жалгыз экендигин адамдардын көңүлүнүн чордонуна жайгаштыруу үчүн пайгамбарлык даанышмандыгы менен ушундай жол тандап алды. Ибрахим пайгамбардын бул усулу негизинен Курандын усулу менен шайкеш келип турат. Себеби ал дагы Куран агылып келген башаттан пайдаланып, аны адамдардын түшүнүгүнө ылайыктуу кылып баяндап келген.

Өлгөндөрдү тирилтүү

Ибрахим (aleyхиссалам) үчүн кичинекей бир жаңылыштык катары көрсөтүлгөн экинчи жагдай бул анын Алладан

⁷⁰⁹. Анъам сүрөсү, 6/79

(өлгөн жандыктарды кайрадан) тирилтүүсүнө өз көзү менен күбө болуусун сурануусу. Ал жагдай Курани Каримде минтип айтылган:

«Өз кезинде Ибрахим: «Оо, Жараткан Эгем, өлүктөрдү кантип тирилтериңди мага бир көрсөтчү?», – дегенде, Алла: «Сен эмне ишенбей турасыңбы?», – деди. Ибрахим: «Жок, ишенемин го, бирок көңүлүм тынчышы үчүн гана сурадым», – деди»⁷¹⁰.

Ибрахим (алейхиссалам) Улуу Жаратуучуну таануу багытында тереңдегенден тереңдеп отурчу. Ал, Алла Тааланын өлүктөрдү кандай тирилткендигине күбө болуу менен Алла Тааланын кудуретин таанып билүүдө дагы жогорку баскычтарга көтөрүлүүнү каалаган.

Ибрахим пайгамбардын Алланын өлүктөрдү тирилтишине күмөнү бар беле? Жок, эч качан! Негизи ал Алла Тааладан өлүктөрдү кантип тирилтээрин көрсөтүүнү суранган. Ал, «Сен өлүктөрдү тирилте аласыңбы?» деген сыяктуу күмөндүү суроого жооп издеген эмес.

Алла Таала анын бул суранычын орундатып, аятта баяндалгандай, төрт канаттууну алып, аларды өзүнө үйүр алдыргандан кийин алардын баарын союп, ар бир бөлүгүн ар кайсыл тоонун баштарына коюуну буйруган. Андан кийин аларды өзүнө чакырса заматта жетип келээрин билдирген.

Бул жерде Алла Таала, ар бир жазда боло турган миңдеген тирилтүү мужизасынын бирөөнү гана көрсөткөн. Бирок бир улуу пайгамбарынын көңүлүн канааттандыруу үчүн ушуну насип кылган. Ошентип Алла Таала ага көңүлүн тойгузуп, дилин канааттандырган илахий «чөйчөктү» тартуулаган. Ансыз деле Ибрахим пайгамбардын (алейхиссалам) көксөөсү да ал «чөйчөктөн» тоё-тоё марифат (жогорку руханий абал) шербетин ичүү болчу. «Аябай чаңкап баратам, мага суу бере көргүн» деген Азирети Ибрахим (алейхиссалам) ага сунулган «чөйчөктөн» канчалык ичсе да, ага кана турган түрү жок. Мына ошентип шек-күмөндөн, арсар ойлордон оолак

710. Бакара сүрөсү, 2/260.

болуунун символу болгон Азирети Ибрахим (алейхиссалам) өлүк жандыктарды тирилтүүнүн кандай болорун сураган. Болбосо анын суроосу *هَلْ تَقْدِرُ أَنْ تُحْيِيَ الْمَوْتَى أَمْ لَمْ تَقْدِرْ* «тирилте аласыңбы же жокпу» деген мааниде эмес болчу. Башкача айтканда, «Кана мага Өз кудуретинди көрсөтчү, Сен өлгөндөрдү тирилткенге кудуретиң жетеби?» деген сыяктуу күдүктөнүү түрүнөн эмес болчу. Бул кудум бир инсандын аябай жактырган сүрөтчүсүнө барып: «Менин көз алдымда бир сүрөт тарт. А мен сенин кандай сүрөт тартканыңа күбө болоюн» же болбосо бир каллиографка барып: «Менин алдымда бир жазчы, мен сенин жазганыңды бир көрөйүн» дегени сыяктуу эле. Бул суроолордун эч биринде аркы тараптын алсыз экендигин айгинелей турган жосун да, сөз да жок. Кайра тескерисинче ал өнөрпоздун мыкты экендигин моюнга алуу, ага суктануу бар. Анткени мында анын чыгармасын же эмгегин ар бир кыймылында тандануу жана суктануу менен көрүү көксөөсү жана ага ышкыбоздук бар. Ооба, мындай суроо ошол өлүк жандыктарды тирилте алабы жокпу деген нерсе эмес, аларга жан берүү жараянынын кантип боло тургандыгы тууралуу болуп жатат.

Экинчиси: Алла Таала Өзү Халим (мүнөзү жумшак), Салим (өзү да, иши да, ниети да таза), Аввах, Халил (дос) деген сыпаттар менен баяндаган Азирети Ибрахим (алейхиссалам) (маркум Саййид Кутубдун айтканы сыңары:) ал Улуу Жаратуучунун жасаган ишине өз көзү менен күбө болуп, ушунчалык эргүүгө толуп, ыйлагысы келген.⁷¹¹ Бул кудум мына буга окшош: «Оо, Аллам! Көктөмдө жашартканың сыяктуу менин көзүмдүн алдында өлүктөрдү тирилтчи. Мен да сенин кудуретиңе өз көзүм менен күбө болуп, сага болгон кусалыгымды басаңдатып, эргүүгө батайын».

Ошондой эле Ибрахим (алейхиссалам) көңүлүн өз деңгээлине жараша тойгузууну каалаган. Катардагы карапайым адам өзүнө жараша руханиятынын шыбына төбөсү тийгенде жетүүгө боло турган руханий бийиктиктин туу чокусуна жеттим, мындан ары жол жок деп ойлошу мүмкүн.

711. Саййид Кутуб, Фии зилалил Куран, 1/301-302.

Мухйиддин ибн Араби өзүнүн шатахаттарынын⁷¹² арасында пайгамбарлардын акыркысына олуя заттардын эң акыркысынан сабак алдыртат. Эмне үчүн? Анткени ал «өз ааламында асманга башы жетип», андан ары кире турган эшиктен батпай, күчкө салып кирип баргандыктан эшикти омкоруп бузуп салган... салыштырып айтканда, бул эшик ал турган чоң сарайга салыштырмалуу өтө чакан бир бөлмөнүкү болчу.

Ал эми Ибрахим (алейхиссалам) кирген эшик зор чептин же бир шаардын дарбазасы болуп саналат. Анын шыбы – асман, ал андагы Айга, Күнгө жана жылдыздарга көз чаптырат. Алла Таала анын төбөсүнө өтө бийик «руханий таалим-тарбия (иршад) асмаанын» коюп койгон. Канчалаган улуу олуя заттардын «руханий көрөңгөлөрү» анын алдында шоона эшпейт. Башкача айтканда, биз бир чака сууга тойсок, Ал чалкыган деңиздерди жутса да тойгонду билбеген өзүнчө бир чоң мухиттей кенен болгон... Ооба, чынында эле маарифат мейкиндиги аябай кенен. Ошондуктан, улуу Кудайдын (Алланын) кудуретине өз көзү менен күбө болуп, өзүн жоготуп, жаш бала сымал өңгүрөп-өңгүрөп ыйлаган.

Мухйиддин ибн Араби Азирети Мевланадан минтип сураптыр: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ «Сени толук, жетик аңдап биле албадык, оо, Мааруф!» – деп айткан Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) улуубу же: سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَأْنِي «Мен өзүмдү аруу деп билем, мен кандай жогору даражадамын!» – деген Баязид Бистами жогору турабы?

Мевлана ага аябай сонун, ары ибараттуу жооп берген: «Азыр айтылган эки сөз тең Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Баязидден канчалык улуу экендигин айгинелеп турат. Алланын Элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) жан дүйнөсү менен илими учу-кыйырсыз мухиттер (океандар) сымал болгон. Себеби, мухиттер толуу менен тоюу эмне экендигин билишпейт. Анын (саллаллаху алейхи ва-

712. Шатахат – бул иштин экзотерикалык (батыний) тарабы тарикатка төп келгени менен экзотерикалык (захирий) тарабы шариятка төп келбегендей көрүнгөн маселелер. Ошондуктан Халлаж Мансур сыяктуу улуу суфилер өздөрүнүн шатахаттарынын айынан шарият тарабынан айыптуу катары каралып, жазага тартылышкан.

саллам) ички дүйнөсү да ошондой болгон. Ал эми Баязиддин ички дүйнөсүнүн кеңдиги кумган сыяктуу эле. Ал дароо эле толуп, ашып түштү». Бул жоопту айткан Мевлана ошол кезде көчөдө ойноп жүргөн жаш бала болчу. Ибн Арабий анын улуулугун ошондо билген.

Ибрахим (aleyхиссалам) да руханий азыкка тойчу эмес. Мына ошондуктан анын суроо-талабы күмөнсүнүүнү, шектенүүнү билдирбейт. Ал: «Оо, Жараткан Алла, Сени тааныта турган белгилердин баарын көрсөтчү» деген. Ошондуктан, Бухари жана Муслимде риваят кылынган бир хадисте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай дейт: *نَحْنُ بَلَدٌ بَالِغٌ مِنَ الْإِسْلَامِ* «Эгер Азирети Ибрахимдин талабы шектенүчү болуп саналса, ал шектенүчү ага караганда бизге ылайыктуураак»⁷¹³. Б. а. эгер өлүктөрдүн кайрадан тирилтилишине күмөнүбүз жок болсо, албетте жок, анда Ибрахимде (aleyхиссалам) такыр жок.

Ибрахимдин (aleyхиссалам) кыйыр маанидеги үч жообу

Ибрахимдин (aleyхиссалам) күнөөсүздүгү тууралуу сөз козгогондо ага ыйгарылган үч жалган, тактап айтканда кыйыр маанидеги үч жооп тууралуу баяндап өткөн ылайыктуу. Себеби темабыз пайгамбарлардын бейкүнөөлүгү жөнүндө болуп жатат. Ал эми жалган, күнөө болуп эсептелет. Ошондуктан пайгамбардын жалган айтышы анын бейкүнөөлүгүнө туура келбейт. Ырас, «Жалган – каапырдын сөзү» жана ал ыймандуу адамдын дилинде болушу мүмкүн эмес.

Бир хадисте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Ибрахим өмүрүндө үч жолу кыйыр мааниде жооп берди» деп айткан.⁷¹⁴

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тамашалашкан. Бирок жалган сөз айтчу эмес. Мисалы, Азирети

713. Бухари, Анбия 11; Муслим, Ийман, 238.

714. Бухари, Анбия 8; Муслим, Фадаил 154.

Анасты «Эй, эки кулактуу!»⁷¹⁵ – деп айткан. Албетте Анастын (радиаллаху анху) эки кулагы бар. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир аялга: «Оо, күйөөсүнүн көзүндө агы бар!» – деп кайрылат. Ал аял: «Оо, Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам), менин күйөөмдүн көзүндө агы жок» – деп жооп бергенде, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Бардык адамдын көзүндө агы болот да» – деп айткан тамашасынын туура экендигин билдирет. Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) бир картаң кемпир келип: «Оо, Алланын элчиси! Дуба кылып койчу, мен бейишке кирейин» дегенде, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тамашалап: «Карыгандар бейишке кире албайт» – дейт. Ал кемпир Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) тамашасынын маанисин түшүнө албай кайгырган абалда ал жерден кетейин дегенде Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) айткан сөзүнүн маанисин: *«Карылар бейишке кары бойдон кирбестен жаш болуп киришет»* деп чечмелеп берди. Мына ошондо кемпир кайрадан кубанычка бөлөндү.⁷¹⁶

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тамашалаганда да жалган сөздү аралаштырчу эмес. Ооба, бул нерсе аларга ылайык эмес эле. Алар адамдарга жол башчы жана бардык кыймыл-аракеттери менен өрнөк болуу деңгээлинде болчу. Алар тамашалашканда жалган сөздөрдү колдоно турган болсо, башка адамдар тамашадан сырткаркы сөздөрүнө да жалганды аралаштырмак.

Ибрахим (алейхиссалам) айкел душманы эле. Ага пайгамбарлык милдет жүктөлө электе да буттар жана бутка сыйынуучулук менен күрөшүп келген. Жадагалса бир күнү бүтүндөй бардык буттарды кыйратып, талкалап салган.

Ал учурдагы ишеним боюнча жылдызга карашып, ошого жараша иш-аракет жасашчу. Себеби ошол учурдагы ишеним боюнча кудайлар асмандагы жылдыздардын арасында эле. Алардын ишениминде, адамдарга өкүмдарлык жүргүзгөндөр

715. Тирмизи, Манакиб, 45; Абу Дауд, Адаб, 92.

716. Тирмизи, Шамаил, 199-бет; Табарани, Алмуъжамул аусат, 5/357.

да жылдыздар болуп саналчу. Ибрахим (aleyхиссалам) да жылдыздарга карачу, бирок ал ошол жердегилерди көндүрүү жана негизги оюн жүзөгө ашыруу үчүн карачу. Азирети Ибрахим (aleyхиссалам) эч убакта өз коому жана уруусу тууралуу ойлонгон эмес.

Жылдыздарга карагандан кийин «Мен оорулуумун» деген мааниде *إني سقيم* деп айткан.⁷¹⁷ Бул анын биринчи айткан кыйыр маанидеги сөзү эле. Аны эмнеге айткандыгын, Кудай буйруса кийинчерээк баяндайбыз. Экинчи кыйыр сөзүн мындай учурда айткан: Ибрахим (aleyхиссалам) буттарды талкалагандан кийин балтаны алардын эң чоңунун мойнуна илип коёт. Андан «Биздин кудайларыбызды ким мындай кылды?» – деп сурашканда ал чоң путту көрсөтүп, «Балким бул кылгандыр! Алардын чоңу ошол, ошондон сурагыла!»⁷¹⁸ – дейт. Үчүнчүсү болсо Куранда айтылбайт. Ал аялына: «Сенден ким экендигиң тууралуу сураса, менин карындашым экендигиңди айткын!»⁷¹⁹ – дейт. Ибрахим (aleyхиссалам) айткан кыйыр маанидеги үч сөз мына ушулар эле. Эми бул окуяларды кененирээк баяндоо менен анын күнөөсүздүгүн ушул окуялардын негизи карап көрөлү.

1. «Мен ооруп турам!»

Куран Каримде биринчи окуя төмөнкүчө баяндалат:

*«Ибрахим дагы анын (Нухтун) жамаатынан (момун пенделерден) эле. Бир кезде ал Раббисине жүрөгү (ширктен) таза абалда келди. (Жана) бир кезде атасына жана коомуна: «Эмнелерге эле сыйынып жатасыңар?! Алладан башка өзүңөр ойлоп тапкан (жасалма) кудайды тандайсыңарбы?! Ааламдардын Раббиси (Алла) жөнүндө кандай ойлойсуңар? (Күндөрдүн биринде чоң элдик майрам болуп, бардыгы майрам талаасына кетип жатышты. Ибрахимди да «жүр» дешкенде ал: Жылдыздарга бир карап алып: «Мен ооруп турам» – деди. Бардыгы андан бурулуп (талаага) кетишти».*⁷²⁰

717. Саафат сүрөсү, 37/89.

718. Анбия сүрөсү, 21/63.

719. Бухари, Анбия 8; Муслим, Фадаил 154.

720. Саафат сүрөсү, 37/83-90.

Ибрахим (aleyхиссалам) «Мен ооруп турам» деген сөзү менен кыжаалаттыгын билдирип жатат. Ал төрөлгөндөн бери буттардан кыжаалат болуп келген. Аларды кыйратып, жок кылмайынча аны кыжаалаттыгы тарай турган эмес эле. Ал: «Мен ооруп турам» – дегенде жанындагылар аны калтырып кетишти. Болбосо аны да диний салтанат-маарекелерине алып барышмак. Алар кетээри менен Ибрахим (aleyхиссалам) чыныгы оорусу же кыжаалатчылыгы эмне экендигин көрсөткөн. Бирок ал өз абалын кыйыр мааниде билдирди. Анын айткандары чын болчу. Ибрахимдин (aleyхиссалам) негизги максатын түшүнбөгөндөр аны туура эмес түшүнүшкөн. Негизи алардын түшүнүгү кенен болгондо акыйкатка кулак салып, аны түшүнүшмөк. Ооба, алар кежирлик кылышып, бир күн болсо да акыйкатка кулак салгылары келген жок. Алардын негизги жаңылыштыгы да ушул болчу.

Ибрахимдин (aleyхиссалам) айткандары кыйыр мааниде айтылган чындык болчу. Бирок бул кыйыр мааниде айтылган сөз аны махшар майданында да көңүлүн тынчылдай, ага шапаат тилеп кайрылгандарга «Мен өмүрүмдө үч жолу жалган айттым. Ошондуктан шапаат кыла албайм»⁷²¹ – дейт.

Ибрахим (aleyхиссалам) «Мен ооруп жатам» деген сыяктуу өмүрүндө бир жолу айткан кыйыр маанидеги сөздү бүгүнкү күнү ыйманга, Куранга кызмат кылып жүргөн адамдар мажбур болушуп, же мажбур болушпай эле күнүнө бир канча жолу айтып жатышканын эске ала турган болсок, Ибрахимдин (aleyхиссалам) күнөөсүз экендиги түшүнүктүү болот. Ал эми бүгүнкү күнү жалган менен чын аралаша баштаганда (жалганга эмес) кыйыр сөзгө дагы уруксат берип жатканда жакшылап ойлонуу керек. Себеби чын менен жалган бир эле дүкөндө сатылган буюмдай аралашып турат.

Бул жерде айта кетчү нерсе, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жалганга уруксат берген үч учур⁷²² туурасында да өтө этият болушубуз керек. Себеби «Алтын доордо» чын менен жалгандын ортосунда чоң ажырым бар эле. Сахабалар

721. Бухари, Анбия 9; Муслим, Ийман, 327-328.

722. Муслим, Бирр, 101; Тирмизи, Бирр, 26.

чындыкты, Мусайлама жана анын адамдары жалганды көрсөтүп турушкан. Чын менен жалгандын ортосундагы аралык ушунчалык алыс эле. Азыр болсо абал таптакыр башкача.

Ооба, акыйкат жолундагы адамдар коомдук жашоолорунда да, жеке жашоолорунда да эч качан жалганга жол бербеш керек. Бул – чынчылдыктын алгачкы шарты. Жалган бизден, биз жалгандан алыс болууга тийишпиз. Биз бул маселеге ушундай кылдат карасак, чынчылдыкты бизге үйрөткөн пайгамбарлар бул маселеге канчалык кылдат карай тургандыгын ойлоп көрүлө. Айрыкча ал пайгамбар Мухаммед (aleyхиссалам) болсо...

2. «Балким ал жасады»

Экинчиси: Бул окуя Куранда төмөндөгүчө баяндалат:

«Биз буга чейин Ибрахимге Туура Жол бергенбиз. Жана аны(н абалын) Билүүчү болдук. Бир кезде ал атасына жана коомуна: «Силер табынып жаткан бул айкелдер(ден пайда) не?!» – деди. Алар: «Ата-бабаларыбызды ошолорго сыйынганын көргөнбүз» дешти.(Ибрахим) айтты: «Силер да, ата-балаңар да анык адашууда болгонсуңар!». (Мушириктөр) айтышты: «Сен чын айтып жатасыңбы же ойноп (тамаша) сүйлөп жатасыңбы?». Айтты: «Чын айтам; силердин Раббиңер асмандардын жана жердин Раббиси. Ал аларды жараткан. Буга мен өзүм күбөлүк берем. Жана Аллага ант ичип айтамын: «Мен силер (шаардан) кеткенде айкел-кудайыңардын амалын таап коёмун!». Анан алардын эң чоңунан башка баарын талкалап чыкты, ошого кайтышсын деп. (Шаар эли майрамдан кайтып, ибадатканага киришип:) «Биздин кудайларыбызды ким мындай кылды?! Ал чыныгы залымдардан экен!» – дешти. (Кээ бирөөлөрү) айтышты: «Ибрахим деген жаш жигит кудайларыбыз тууралуу жаман айтып жүргөн». (Чоңдору) айтты: «Аны адамдардын алдына алып келгиле, (анын сазайын бергенибизди) көрүп алышсын!». «Оо, Ибрахим! Биздин кудайларыбызды сен ушундай кылдыңбы?» – дешти. «Жок – деди Ибрахим – мына бул (балта кармап турган) чоңу жасады. Эгер сүйлөчү болсо сурап алгыла».⁷²³

723. Анбия сүрөсү, 21/51-63.

Ибрахим пайгамбардан коомундагы адамдар: «Оо, Ибрахим! Биздин кудайларыбызды сен ушундай кылдыңбы?» – деп сурашканда Ибрахим (aleyхиссалам): «Балким ал кылгандыр» – деп жооп берип, сөзүнүн ушул жеринде токтой калат. Куран Каримде да ﴿يٰۤاِبْرٰهٖمُ﴾ деген сөздөн кийин токтоочу белги бар. Сөз ушул жерге келгенде токтоо керек.

Ибрахим (aleyхиссалам), «اٰ» (ал) деген сөз менен алардын «Ибрахим» деп атаган адамына, Б. а. өзү тууралуу айтып жатат. Бирок сөз сүйлөө чеберчилигин колдонуу менен алардын көңүлүн буттардын чоңуна бурат. Негизи бул жерде өз алдынча эки сүйлөм айтылган. Бирок жалгыз бул эки сүйлөм бир сүйлөм сыяктуу айтылгандыктан, аны угуп тургандар сөздүн маңызын түшүнө алышкан эмес. Биринчи сүйлөмдө «Балким ал кылды!», экинчи сүйлөмдө - «Мына чоңу». Ушул эки сүйлөм бириккенде: «Мына чоңу, ошол кылды» деп түшүнүлөт жана бул кыйыр маанидеги сөз болуп саналат. Ошондой эле бул жерде каапырдыкты шылдыңдоо бар. «Чоңу ушул» деп айтуу менен Ибрахим (aleyхиссалам) алардын күлкүнүчтүү түшүнүктөрүн шылдыңга алууда. Бирок, алар буттарга ушунчалык берилип алышкандыктан бул сөздү түшүнө алгыдай эмес эле. Ибрахим (aleyхиссалам) алардын буттарын «Чоң» деп айтпадыбы, бул сөз менен эмнени айтып жаткандыгына да маани беришкен жок...

Бутпарастык курсун! Бутпарастардын маң болгон баштары жана Алланын акыйкатын сезе албаган сокур көкүрөктөрү курсун!

3. «Бир тууганым»

Үчүнчү окуяда болсо кымындай да жалган жок. Жадагалса муну кыйыр маанидеги сөз деп да айтууга болбойт. Бул сөз толугу менен чындык... Эгер Намрут жана анын адамдары Сара энебизден Ибрахимдин (aleyхиссалам) кимиси экендигин сурашса: «Мен анын бир тууганымын» – дейт. Же Ибрахимден (aleyхиссалам) сурашса, ал да Сара энебизди «Бир тууганым» – деп айтат. Себеби, Ибрахим (aleyхиссалам) анын аялы экендигин айтса, Сара энебизге жамандык кылып

коюшаары мүмкүн эле. Балким, Ибрахим (алеихиссалам) менен Сара энебизди кыйын абалга салып, аларды ал жерден көчүп кетүүгө мажбур кылмак. Бирок Ибрахимдин (алеихиссалам) бул тууралуу айтканы да чындыкка жатат. Себеби Алла Таала бардык момундарды бир-бирине бир тууган деп билдирет. Момундарды бириктирип турган биринчи байланыш – ыйман. Муну менен байланышпаган адамдар бир ата-энеден төрөлсө да бир тууган болуп саналбайт. Дүйнөнүн ар кайсы жеринде, ар кайсыл доордо жашоо да бул байланышты тоспойт. Момундардын баары бир тууган жана бул маселеде аял-эркек ажыратылбайт. Башка байланыштар ушул бир туугандыктан кийин турат. Бирөө аялы менен ажырашса жубайлыгы жана жакындыгы жоюлат. Бирок ыйман бир туугандыгы улана берет.

Ибрахим (алеихиссалам) ушул жакындыкка көңүл бурдуруп, Сара энебизди «бир тууганым» деп айткан. Бул сөз чындыктын дал өзү. Бул сөз кыйыр маанидеги сөз эмес. Бирок, акыйкаттан алыс, сезимдери сокур адамдар муну эч качан түшүнө алышпайт.

Бул маселе бизге төмөнкүдөй маанини сунат: 1) Ибрахим (алеихиссалам) эч жалган айткан эмес. 2) Пайгамбарлардын жолундагылар да жалгандан алыс болушу керек. Негизи чындыгы момун-мусулман көзүнө илешкен арам, тилинде айтылган жалган үчүн өмүр бою өзүнөн-өзү кыйналып, ыйлайт. Адамдарга жол көрсөтүп жүргөн адамдар периштелер сыяктуу таза жашоого тийиш.

Атасына дуба бериши

Эми Ибрахимдин (алеихиссалам) атасына кылган дубасына көз чаптыралы:

Ибрахим (алеихиссалам) эмне үчүн Алла Тааладан адашкан жолдогу атасын кечиришин суранды? Ошондой улуу пайгамбар, аны ээрчигендер менен жетинсе болбойт беле? Эмне үчүн ыйман келтирбеген атасынын артынан түшүп, анын кечирилиши үчүн Алла Таалага ушунчалык көп дуба кылды? Бул бир жаңылыштыкпы? Бул жаңылыштык болсо, катачы-

лыктарга корголгон пайгамбарга бул кантип туура келет эле? Андай болсо алардын башка маселелерде да катачылык кетирип-кетирбегендигин кайдан билебиз?. Муну билип туруп, кантип аларды эрчийбиз?

Кечээ күнкү атеисттердин, бүгүнкү каапырлардын сууроолору ушундай.

Ибрахим (aleyхиссалам) мындай деп дуба кылган: *وَاعْفُرْ لِأَيِّهِ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ* «Атамы да кечир. Албетте ал адашкандардан»⁷²⁴. Ибрахимди (aleyхиссалам) мындай дуба кылууга түрткөн нерсе тууралуу Куран Каримде мындайча баяндалат:

«Ибрахим атасынын күнөөсүн сураган болсо, ага берген убадасы бар эле. Качан гана атасы Алланын душманы экендигин билгенде, андан кол үздү. Чынында Ибрахим көңүлчөөк, жумшак күнөздүчү эле».⁷²⁵

Куранда Ибрахимдин (aleyхиссалам) атасына сөз бергендиги мындайча айтылат:

«Силер үчүн Ибрахимде жана аны менен бирге болгон (ыймандуу) адамдард(ын жашоосунд)а үлгү-сабак бар. Бир кезде алар (каапыр) коомго «Биздин силерге жана Алладан башка силер сыйынган кудайларга тиешелери жок. Биз силерге ишенбейбиз. Эми, биз менен силердин ортоңордо жалгыз Аллага ыйман келтиргениңерге чейин түгөнгүс душманчылык жана жек көрүчү пайда болду!» деп айтышкан. Бирок, Ибрахим атасына карата: «Мен (Алладан) сиздин кечирилишиңизди сураймын. Сизге Алла тарабынан (келе турган азаптан) эч нерсени кайтарууга кудуретим жетпейт» – деген сөзүн (үлгү кылбагыла)».⁷²⁶

Бул аятта ыйман менен каапырлыктын ортосундагы душмандыктын түбөлүк улана бериши баяндалат. Каапырдыктын маңызында ыйманды жек көрүү бар экендигине ишарат кылат. Мына ушул себептен каапырлар мусулмандарды жакшы көрбөйт.

724. Шуара сүрөсү, 26/86.

725. Тообо сүрөсү, 9/114

726. Мумтахина сүрөсү, 60/4.

Куран Каримде Ибрахимдин (aleyхиссалам) атасы адашуу жолунда экендигин билдирилет. Атасынын андай болушу Ибрахим (aleyхиссалам) үчүн кемчилик эмес. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху aлейхи васаллам) чоң аталарынын арасында да Алланын бирдигине толук ишенбегендер бар экендигин айтууга болот. Абдулмутталип, Хашим жана Луайдын эмнеге ишенгендигин айта албайм, бирок алар фатрат доорунда жашап өткөндүктөн, ага ошого жараша мамиле жасала тургандыгын айтууга болот. Ошону менен бирге болушу мүмкүн болгон кемчиликтер Пайгамбарыбыздын (саллаллаху aлейхи васаллам) пайгамбарлыгына тоскоолдук эмес.

Ибрахимдин (aleyхиссалам) атасы Азердин адашуусу Ибрахимдин (aleyхиссалам) пайгамбарлыгына эч кандай зыяны тийбейт. Алла Таала кээде Азерлерден Ибрахимди (aleyхиссалам), кээде Нух пайгамбар сыяктуу таза адамдардан Канандарды жаратат. Кээде шайтан сыяктуу адамдардан периштедей перзент төрөлсө, кээде периштедей адамдын шайтандай перзенти болот.

Алла Таала өлүктөн тирүүнү, тирүүдөн өлүктү чыгарат. Анын кудурети бардык нерсеге жетет жана Аны эч ким суракка тарта албайт. Ооба, Азер сыяктуу өлүктөн, Ибрахим (aleyхиссалам) сыяктуу адамдарга тирүүлүк тартуулаган адамды чыгарышы мүмкүн. Ибрахимдин (aleyхиссалам) эки уулу тең пайгамбар болгон. Исхактын (aleyхиссалам) тукуму Исага (aleyхиссалам) келип такалса, Исмаилдин (aleyхиссалам) уругунан ааламдын жаратылышына себеп болгон Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (aleyхиссалам) чыккан.

Экинчиден: Ибрахимдин (aleyхиссалам) өз атасы үчүн дуба кылышы инсандык табигый нерсе. Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) да атасынын бир тууганы Абу Талибди жан-алы калбай Аллага ыйман келтирүүгө чакырышы, анын артынан: «Эгер мага тыюу салынбаса сенин кечирилишиң үчүн дуба кылып, суранам»⁷²⁷ – деген эле. Абу Талиб Пайгамбарыбызга (саллаллаху aлейхи васаллам) толук кырк

727. Бухари, Жанаиз, 81; Манакибул ансар 40; Муслим, Ийман, 39-40.

жыл камкордук кылып, ар дайым анын жанында болгон. Ал ар дайым Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) менен бирге болуп, жадагалса Курайш мушриктери мусулмандарга бойкот жарыялаганда да Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) жалгыз калтырган эмес. Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) өмүр бою ушундай кызмат кылган жана Аны ар дайым коргоого алууга аракет кылган тууганына динди таанытып, анын мусулман болушун каалашы канчалык табигый болсо, Ибрахимдин (алейхиссалам) атасы үчүн дуба кылуусу да ошондой табигый нерсе. Себеби атасы анын бул дүйнөгө келишине себепчи болгон. Белгилүү бир жашка чейин аны чоңойтуп өстүргөн. Ошондуктан дин аларга (ата-энеге) «уф» деп дагы айтпоого чакырат.⁷²⁸

Үчүнчүсү: Динди жеткирүү – пайгамбарлардын жашоосунун негизги максаты. Адамдарды туура жолго салуу алардын колундагы иш эмес. Алардын милдети – дин жана ыйман акыйкатын адамдарга түшүндүрүү максатында бардык туура жолду колдонуу. Ибрахим (алейхиссалам) дагы ушул максатта атасынын көңүлүн жумшартуу жана аны туура жолго түшүүгө даярдоого аракет кылган. Ибрахимдин (алейхиссалам) атасына дуба кылуу убадасы да ушул максатта болсо керек. Себеби дуба кылуу да пенденин туура жолго түшүшүнө себеп болот жана эч кимдин туура жолго түшүшүнөн үмүт үзбөө керек. Ооба, үмүт үзбөө керек себеби:

«Каапыр болгондорду эскертсең да, эскертпесең да ыйман келтиришпейт» деген аят⁷²⁹ кээ бир каапырлардын туура жолго түшпөшү тууралуу ачык-айкын билдиргенине карабастан, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Абу Жахл, Абу Лахаб, Ибн Аби Муайт сыяктуу каапырлардын жанына тез-тез барып, аларды туура жолго чакырган. Туура жолго салуу – Алла Тааланын колунда. Ибрахим (алейхиссалам) буга анык ишенгендиктен, атасынын туура жолго түшүүсү үчүн ага дуба кылуу сыяктуу бардык жолдорду колдонгон. Мына ошол себептен атасынын туура жолду табышы

728. Исраа сүрөсү, 17/23.

729. Бакара сүрөсү, 2/6.

үчүн Алла Таалага дуба кылып жалбарган. Мында да Алла Таалага ыйман жана ишенимдин белгиси бар. Бирок ал Алла Тааланын каалоосун билгенден кийин дароо дуба кылууну токтотуп, «Айкын далилдер Алланын Өзүндө»⁷³⁰ – деген.

Ибрахим (алейхиссалам), Пайгамбарыбыз Мухаммедке (саллаллаху алейхи васаллам) карай созулган, жалпы адамзатка кайрылган чакырык менен келген эле. Анын милдети бардык адамдарга динди жеткирүү болчу жана бул чакырык анын атасына да тиешелүү эле. Буга туугандык жакындык кошулганда бир уул жана бир пайгамбар катары атасынын туура жолго түшүшү үчүн жан-алакетке түшчү. Куран Каримде Ибрахим пайгамбар атасы үчүн кандай күйүп-жангандыгын, анын орой жоопторуна алдырбастан «Атаке, атаке!» деп, аны акыйкат жолго чакыргандыгын төмөнкү аяттар сонун баяндайт:

*«Китепте Ибрахим тууралуу баяндагандарыбызды эстегин. Ал чынчыл пайгамбар эле. Бир кезде ал атасына: «Оо, атаке, эмне үчүн укпаган, көрбөгөн жана сизге эч пайдасы тийбеген нерселерге сыйынасыз. Оо, атаке! Сизге келбеген илим мага берилди. Мени ээрчисеңиз сизди Туура Жолго баштаймын. Оо, атаке! Шайтанга сыйынба! Чындыгында шайтан Ырайымдуу (Алла Таалага) каршы! Атаке! Чынында мен сизге Алланын азабы келет деп корком. Анда сиз шайтандын досу болуп каласыз»».*⁷³¹

Ооба, Ибрахим (алейхиссалам) башкаларга сунуштаган акыйкатты атасына да сунуштап жатты. Кандай бала атасынын туура жолго түшүшү үчүн чын дилден аракет кылбайт? Айрыкча ал Ибрахим (алейхиссалам) сыяктуу улуу пайгамбар болсо...

Төртүнчүсү: Кээ бир тафсирчилер أَب деген сөздүн «чоң ата же баба» деген мааниге келээрин жана Ибрахим (алейхиссалам) يَا أَبَ деп кайрылган адам анын өз атасы эмес, чоң атасы, атасынын бир тууганы же башка бир жакыны болушу

730. Анһам сүрөсү, 6/149.

731. Мариям сүрөсү, 19/41-45.

да ыктымал экендигин айтышат.⁷³² أَب деген сөздүн көпчүлүк түрдөгү формасы آباء Куран Каримде да айтылат жана анын Курандагы мааниси - «Бабалар».

Мисалы Юсуф (алейхиссалам): «Бабаларым Ибрахим, Исхак жана Якубду ээрчидим»⁷³³ деп айтат. Бул аятта آبائي деген сөз «бабаларым» деген мааниде колдонулган. Айрыкча الْأَوْلَاد деген сөз Куранда өтө көп айтылат. Анын мааниси: «Абалкы бабаларыбыз». Демек, Ибрахим (алейхиссалам) Азердин уулу эмес, небереси же бир тууганынын баласы болушу ыктымал. Бир риваят боюнча анын атасынын аты Таарах деп айтылат.⁷³⁴ Балким андан башканын уулу да болушу мүмкүн. Демек Ибрахим (алейхиссалам) атасына моюн сунуп, анын адашууда экендигин билгенден кийин ал үчүн кечирим сурап дуба кыла турган адам эмес эле. Куран Карим анын дубасын бизге төмөндөгүчө билдирет: «Оо, Жаратуучу Эгебиз! Эсеп кңң келгенде менин, ата-энемдин жана (жаамы) ыймандуу адамдардын кңнөөсүн кечир».⁷³⁵

Маселени жогоруда баяндалгандай жагынан алып карай турган болсок, Ибрахим (алейхиссалам) таза, аруу, күнөөсүз улуу пайгамбар эле. Ал ар дайым акыйкатты сүйлөчү.

Ибрахим (алейхиссалам) Алла Таалага толук моюн сунган адам эле. Ошондуктан «Алла Таала Ибрахимди дос туткан»⁷³⁶ деген аят ушул достук тууралуу баяндаган. Ал, Алла Тааланын буйруктарын эч токтоосуз аткарган. Жадагалса ага «Балаңды сой!» деп айтылганда да, бул буйрукка токтоосуз моюн сунган.⁷³⁷ «Аялыңды жана балаңды эрме чөлгө ташта!» – деген буйрук келгенде, аны дароо аткарган. Андан кийин артына кылчайбастан кете берген. Башка бир жолу өмүрүнө коркунуч туудурган сыноого кабылган. Ал тозок отундай жалбырттаган отко ыргытылганы менен кымындай да корккон эмес. Жадагалса ага бир периште келип, жардам берүүнү сунуштаганда анын

732. Раази, Мафатихул гайб, 13/38-40.

733. Юсуф сүрөсү, 12/38.

734. Раази, Мафатихул гайб, 13, 37-40.

735. Ибрахийм сүрөсү, 14/41.

736. Ниса сүрөсү, 4/125.

737. Сааффат сүрөсү, 37/102-103.

сунушун кабыл албастан «Ал (Алла Таала) билет эмеспи!» деген. Анын Алла Таалага мынчалык берилгендиги жана моюн сунуусу жалындаган отту да зыянсыз абалга келтирген.

Ибрахим (алейхиссалам) мына ушундай пайгамбар эле жана анын Алла Таала менен байланышы ушундай күчтүү болчу. Мына ушуга карабастан аны күнөө кылат деп ойлоо, аны тааный албагандыкты жана түркөйлүктү билдирип турат...

Ырас ал мээримдүү пайгамбар эле. Ал ошол мээримдүүлүгү менен атасынын туура жолго түшүүсүн сурап дуба кылган. Бирок анын чыныгы маңызын билгенде дароо дуба кылуудан баш тарткан. Бир риваят боюнча, акыретте Алла Таала ага атасын бир келемиш кейпинде көрсөтөт жана ал буга күбө болгондо табигый байланышынан баш тартат.⁷³⁸

Бардык нерсенин эң жакшысын Алла билет.

Г. Аруулуктун каарманы Юсуф (алейхиссалам)

Тооратта Юсуфка (алейхиссалам) жабылган жалаалар толтура. Ойго келбеген жалаалар менен Юсуф (алейхиссалам) күнөөкөр пенде катары караланган. Чындыгында ал, жүрүм-турум, туруш-турпаты менен өтө аруу жана таза пайгамбар болгон. Башка пайгамбарлар сыяктуу эле ал да күнөөсүздүк сыпатына ээ болчу.

Бирок өкүнүчтүүсү биздин тафсирчилерибиздин кээ бирлери да этиятсыздыктан Тооратка же дагы кененирээк мааниде исраилияттан келген маалыматтарга таянуу менен ал улуу пайгамбарга ылайык келбеген жана анын бейкүнөө табиятына так түшүрө турган баяндоолорду беришкен. Биз мисал келтирип өткөн башка пайгамбарларда болгондой эле, Юсуф (алейхиссалам) тууралуу окуяларды да Куранга карап, Юсуфтун (алейхиссалам) аруулугун жана бейкүнөөлүгүн Курандан табууга аракет кылалы. Албетте бул изденүүбүз бар нерсени гана жалпыга сунуу болуп саналат. Куранда бул маселе ачык-айкын баяндалган. Ким болбосун Юсуф сүрөсүн бир жолу маани-маңызына үңүлө окуса, биз баяндап жаткан

738. Бухари, Анбия 8; Хаким, Алмустадрак 2/260.

нерселерди оңой эле таап алмакчы. Эң негизгиси анын дилинде туура эмес маалыматтар болбошу шарт.

Юсуф (aleyхиссалам) бала кезинде аны бир туугандары кудукка таштап жиберипкен жана андан кийин ал жерден чыгарылып, кул сыяктуу сатылган эле. Аны Мисирлик бир вазир сатып алып, өз баласындай бооруна кыскан. Бирок Юсуф баралына толуп, жигит болгон кезде вазирдин аялында Юсуфка карата башкача сезимдер пайда болду. Ошентип, Куранда баяндалгандай, бир күнү эшиктерди бек кулпулап, аны өзүнө чакырды. Бирок бул сунушка денеси жыйрылып, ошол күнгө чейин кыялына келбеген нерсеге кабылган Юсуф (aleyхиссалам), дароо ал жерден оолактап качууну көздөгөн. Бирок артынан жетип келген аял анын көйнөгүнөн кармап тартканда, Юсуфтун (aleyхиссалам) көйнөгү жыртылды. Дал ошол учурда эшик ачылып, вазир менен бетме-бет келишти. Юсуфту дагы бир сыноо тооруду; күйөөсүн көрө калган аял дароо Юсуфка жалаа жаап, «Аялыңа жамандык кылгысы келген адамдын жазасы кандай болот? Абакка салуу же кыйноо эмеспи?»⁷³⁹ – деди. Бул жалаа болчу жана анын жалаа экендиги ачык-айкын көрүнүп турду.

Эми жогорудагы окуяны жана аяттарды талдоо менен Юсуфтун (aleyхиссалам) бейкүнөөлүгүн көрсөткөн далилдерди табууга аракет кылабыз:

*«Ал үйүндө жашаган аял (вазирдин аялы) аны «жолдон азгырууну» каалап, эшиктерди (ичинен) кулпулап, «келчи мага» деди. (Анда Юсуф) айтты: «Алла сактасын! Акыры, ал (сенин эриң) мага орун-жай берип (көп) жакшылык кылган кожоюнуң го! (Мен кыянаттык кылбаймын!) Албетте ал (Алла) залымдерди (тозоктон) кутултпайт»».*⁷⁴⁰

Куранда ушак-айың жок. Аялдын аты аталбады, ал туура луу болгону «үй кожейкеси» деп айтылды.

Бардык эшиктерди жаап алып кылыктанган аялдын сунушуна жооп катары «Алладан корком!» деп айткан сөзү менен Юсуф (aleyхиссалам) кыяматка чейин келе турган жаштарга зор үлгү болот.

739. Юсуф сүрөсү, 12/15-25.

740. Юсуф сүрөсү, 12/23.

Жогорудагы сунушка Юсуфтун (aleyхиссалам) кескин түрдөгү жообу ачык-айкын баяндалган. Юсуф (aleyхиссалам) «Эгем!» деп кимди айтып жатат? Мындай чоң күнөө кылуу менен Жараткан берген жакшылыктардын кадырына жетпегендик, аларды баалабагандык боло тургандыктан, ал бул сөзү менен Алла Тааланы айтып жатат. Ал эми Жараткандын жакшылыктарынын кадырына жетпей, шүгүрсүздүк кылгандар эч качан ийгиликке жете алышпайт. Же болбосо ал «Эгем» деп ошол аялдын күйөөсүн айтып жаткандыр. Анткени ал өткөндө «أَكْرَمِي مُنُونِي» Аны жакшылап карагын», – деп айткан болчу. Чынында эле ал аялдын күйөөсү Юсуфка (aleyхиссалам) аябай көп жакшылык жасаган. Ал ошончо жакшылык кылып жатса, анан Юсуф (aleyхиссалам) ага кантип жамандык кылмак эле.

Бул жерде белгилей кетчү дагы бир нерсе, Юсуфтун (aleyхиссалам) күнөө ишке барбашы, кожоюнун же Алла Тааланын берген жакшылыктары себептүү эмес эле. Бул болгону маселенин башкы негиздеринин бирөөсү жана бул ал аялдын түшүнүгү боюнча «кичи пейилдүүлүк» жана «жупу-нулук» болчу. Ал эми чындыгында Юсуфтун (aleyхиссалам) андай күнөө иштен качуусунун башкы себеби, анын дароо эле айткан сөзүндө катылуу. Ал: «Маазалла! – Аллам сактай көргүн!» – деп айтпады беле. Демек, анын ал күнөөдөн качуу түздөн-түз Алладан корккондугу жана Алланы өтө катуу сүйгөндүгүнөн улам болуп жатат. Алланын даргөйүндө кабыл боло турган чыныгы такыбалык да мына ушул.

Күнөөнүн кесепети кандай боло тургандыгын Юсуф (aleyхиссалам) жакшы билет. Күнөө кылуу чектен ашкандык жана бузуку жолго түшүү болуп саналат. Анын акыбети – бул дүйнөдө жана акыретте жоготууга учуроо.

Юсуф (aleyхиссалам) туура эмес түшүнүктөрдүн чыгышы *«Аял ага умтулду. Эгер (Юсуф) Раббисинин далилдерин (ыйман жана илимди) билбесе, ал да умтулмак»* деген аятка байланыштуу.⁷⁴¹

741. Юсуф сүрөсү, 12/24.

Аяттын маанисине көңүл бурардан мурун андагы кээ бир сөздөргө жакшылап сереп салып көрөлү. Бул аятты туура түшүнүү үчүн оболу бул аяттын ачкыч сөзү болгон **هَمَّ** деген сөздүн маанисин жакшылап аныктап, тактап алуу зарыл.

هَمَّ бул өткөн чактагы этиш сөз. Бул сөз колдонуу ыңгайына жараша бир топ маанилерди туюнтат жана сүйлөмдүн ээси менен окуянын маани-маңызына ылайык ошол маанилердин бирөөсүн тандап алуубуз керек. Тил илиминде мындай деген эреже бар: Эгерде абалды өзгөртө турган жана сүйлөмдөгү окуянын чегинен таптакыр эле чыгып кетпесе, анда ал сөздүн эң алгачкы, баш жагында турган мааниси колдонулат. Аймактык өзгөчөлүктөрдү эске албаганда бул маселеде тилчилердин мүнөздөмөлөрү менен сунуштары аябай маанилүү **هَمَّ** – деген сөздүн лексикалык жактан адепки мааниси **أَفْلَقَ** менен **حَزَنَ** деген маанилер **أَفْلَقَ** Көңүлү ооруу, жүрөгү ооруу, сагынып куса болуу, бирөө үчүн күйүп жануу, кайгыруу, муңаюу», ал эми **حَزَنَ** капалануу, кайгыруу, кейүү, санаа басуу» деген маанилерди билдирет.

Эми бул этишти Зулайка үчүн колдоно турган болсок, «Зулайка Юсуфту (aleyхиссалам) жакшы көрүп калгандыктан улам, жүрөгү ооруп, ал үчүн күйүп жанды, көңүлү аны гана самап, аны ойлоп кусага батты, ал үчүн кейүү, кайгыруу убайымын тартып кыйналды» деген маанилерди билдирет. Албетте, Юсуф (aleyхиссалам) да өзүнчө кайгырып, кыйналып, убайым тартып жүрдү. Себеби, ал бул үйдө туткун эле. Качкан чакта деле кайра алып келишет. Анан да береги аял анын жанын жай алдырбай, чекеге чыккан чыйкан болду. Андай болсо, ошол аял Юсуф (aleyхиссалам) үчүн күйүп жанып, аны самап кыйналып жүрсө, Юсуф пайгамбар (aleyхиссалам) да өзүнүн аброю менен такыбалыгынын убайымын тартып кыйналган. Жараткан Эгеси ага Өзүнүн кудуретин көрсөткөнгө дейре өзүнүн Жараткандын кепилдигинде экендигинен кабардар болгон эмес.

Ооба, Алла Таала аны жалгыз таштаган эмес. Алла Юсуф пайгамбардын (aleyхиссалам) тегерек-четинен бери Өзүнүн коргоосуна жана кепилдигине алган болчу. Бирок, аларды сез-

генге чейин коркуп, үрөйү учкан. Менин оюмча, алгач жакшылап назар сала турган жагдай мына ушул. Мына ушул окуяга байланыштуу тафсирлерди (ыйык аяттардын чечмелеп түшүндүрүүлөрү) мына ошондой өңүттөн алып кароо керек.

Экинчиси: Зулайка ага жетүүнү, ага гана ээ болууну көздөгөн эле. Юсуф (aleyхиссалам) сөзсүз аныкы болушун каалаган. Башка бир аятта бул тууралуу:

قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا

«Сүйүү анын жүрөгүн жаралаган эле» деп айтылат.

Юсуф пайгамбар тууралуу:

كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ «Ушундайча, Биз андан жамандык, бузукулукту буруп жибердик. Чынында Юсуф Биздин ыкыластуу пенделерибизден»⁷⁴² деген аятта ал абийирдүүлүк менен изгиликти камтыган сөздөр менен айтылган.

Аятта айтылган «мухлас» деген сөз да аябай маанилүү. Себеби, «мухлис» деген башка, «мухлас» деген башка. Азирети Юсуф (aleyхиссалам) мына ошол экинчиси же болбосо «мухлас» болуп эсептелет. Ошондой эле ар бир пайгамбар «мухлас» болуп саналат.

»Мухлис» бул ыкластуу адам дегенди билдирет. Ал ар бир ишин Алла үчүн, Алланын ыраазычылыгына ээ болуу үчүн аткарат. Мына ошондуктан чын дили менен Алла үчүн берилген, дайыма Алланын ыраазычылыгын издеген адам «мухлис» деп аталат. Бирок, азыр айтылгандай ал «издөө» баскычында болгондуктан, көздөлгөн дарекке али жете элек. Тасаввуф тили менен айтканда андай адам али «сайру илалла» же «Аллага карай кеткен жолдо» болуп эсептелет. Ал адам Алланы көздөй бара жаткан жолунда өзүнүн иш-аракеттеринде дайыма туура жана түз болууга аракет кылат. «Мухлас» болсо, ар кандай кооптонуулардан кутулуп, ыкластуулуктун сересин багындырып, ал жерге так кура алган чыныгы эр жигит. Ал «мухлис» бара жаткан ашуулар менен кечүүлөрдү эбак эле басып өтүп, басып өткөн жолун «сайру миналла» менен мөөрдөп бүткөн адам. Андай улуу адамдардын кээ бир

742. Юсуф сүрөсү, 12/24.

учурларда биз кетирген жаңылыштыктарга баруусу таптакыр мүмкүн эмес. Ал эми Юсуф (aleyхиссалам) мына ошондой улуу адамдардан болуп эсептелет. Андай болсо, катардагы бир «мухлис» болгон адамга жарашпаган жорук-жосунга «мухлас» болгон Юсуф (aleyхиссалам) кантип жол берсин?

Ошондой эле Куранда *وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ* : «Биз жакшылык (таза ибадат) кылуучуларды мына ушундай сыйлайбыз»⁷⁴³ деп, Юсуф пайгамбардын (aleyхиссалам) мухсиндерден (изги иштерди жасаган адамдардан) болгондугуна ишарат кылат. Биз ыйман аркылуу амалга (ибадат кылуу, иш жүзүнө ашыруу), амал кылуу менен чыныгы жана бекем ыймандуулукка жетип, ал жолдун аяк ченинде араңдан зорго ихсан даражасына чыга алабыз. Биз үчүн эң акыркы баскыч болуп эсептелген ал нерсе пайгамбарлар үчүн иштин башталышы же эң биринчи баскыч болуп эсептелет.

Ихсан- *أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ* деген куттуу хадисте да айтылгандай, кудум Алла Тааланы көрүп тургандай ибадат кылуу⁷⁴⁴. Мына ошондой биз үчүн акыркы болуп эсептелген даража пайгамбарлар үчүн баштапкы даража болуп саналат. Андай болсо, пайгамбарлардын жүрүм-турумуна талдоо жүргүзөрдөн, жакшылап саресеп салаардан мурун ар бир маселеге мына ушул өңүттөн кароо зарыл. Андай болбой турган болсо, аларды да өзүбүз сыяктуу кабылдап, өзүбүзгө салыштырып, тууралыктан алыстап, жаңылыш жолго кадам шилтеген болобуз.

Зулайка менен Юсуф (aleyхиссалам) экөө эки дүйнөнүн адамдары эле. Алардын бири сүйүүгө мас болуп, көзү тумандаган, эркин жоготуп, сезимдерине алдырган, ал эми экинчиси руханий ааламда саякаттаган, ар бир кыймыл-аракетин, ичиндеги сырын Улуу Жаратуучу билип тураарын сезген пайгамбар эле.

Бирок, Куранда бул экөө үчүн тең «умтулуу» деген сөз колдонулуп жатат. Бирок колдонулган бул сөз бул экөөнүн максат

743. Юсуф сүрөсү, 12/22.

744. Бухари, Ийман, 37; Муслим, Ийман, 1-7.

тына жараша бири-бирининен айырмаланат. Ооба, «умтулуу» деген сөзгө алардын көздөгөн нерсесине, ээ болгон маалыма-тына жана өз деңгээлине жараша маани берүү керек.

Юсуф (aleyхиссалам) күнөөсүздүккө жана аруулукка карай, Зулайка болсо дене кумарына берилип, күнөөгө карай умтулууда. Юсуф (aleyхиссалам) качып, аркы анын артынан кубалайт. Эгерде Юсуфтун (aleyхиссалам) көкүрөгүндө кымындай эле ниети болсо качпайт эле. Демек, Юсуфтун ниети, көздөгөн максаты таптакыр башка болчу жана ал ошол улуу максатына карай умтулган. Алардын ортосунда болуп өткөн таймашты карай турган болсок да бул ачык-айкын көрүнүп турат.

Ооба, Юсуф (aleyхиссалам) Зулайкадан качып үйдөн чыгарда, ал Юсуфтун (aleyхиссалам) көйнөгүнөн кармап калганда анын көйнөгүнүн арты жыртылат. Так ошол учурда Юсуф (aleyхиссалам) эшикти ачканга үлгүрүп, сыртка чыгат. Зулайка болсо анын артынан сая түшүп кууп алган. Кубалашкан бойдон вазирдин алдынан чыгышат. Мындай учурда эмне дээрин, эмне кылаарын билбей калган аял дароо актанып, Юсуфка (aleyхиссалам) жалаа жабат, бирок ага өзү да, күйөөсү да ишене албайт. Зулайканын айткан жалганын Юсуфтун (aleyхиссалам) жыртылган көйнөгү да ашкерелеп турду. Ошондой эле аялдын жакын туугандарынын биринин тили чыга элек наристеси буга күбөлүк берет.

Акыйкат айкындалды; Юсуфтун (aleyхиссалам) кымындай да күнөөсү жок эле. Себеби көйнөктүн арка жагы жыртылган. Эгерде Юсуфтун (aleyхиссалам) бул ишти кылууга ниети болуп, аял коргонгондо көйнөктүн алды жагы жыртылмак. Юсуф (aleyхиссалам) Алла Тааланын колдогонунун бир далилине ошол жерде күбө болду. Жараткан Эгеси аны жыртылган көйнөк менен коргоого алып, жаркын келечекке дагы бир кадам таштатты.

Мына ошентип Юсуф (aleyхиссалам) өз максатына, Зулайка өз каалоосуна карай «умтулгандыгы» белгилүү болду. Алла Таалага жакын болуп, ар дайым Алланын көзөмөлүндө жашаган пайгамбардын «умтулуусун» сезимдерине алдырып, көзү тумандаган аялдын «умтулуусу» менен бирдей баалаган

жана экөөнүн тең оюн дене кумарына байланыштырган кээ бир тафсирчилер бул маани-маңызды түшүнө албагандыктан чоң жаңылыштык кетиришүүдө. Менин оюмча Куран жана сүннөткө ылайык келбеген жоромол, түшүндүрмөлөр дагы бир ирет текшерүүдөн өтүшү зарыл. Жаңыдан түзөлтүү ошол ыкыластуу, бирок исраилияттын курмандыгы болуп калган урматтуу улууларыбызды да кубандырат. Себеби алар ушул жаңылыштыктары себептүү канчалаган берекеден куру калгандыр, ким билет..?

Ооба, пайгамбарды катардагы эле бир адам катары баалап карагандар анын руханий атмосферасынын берекесинен куру калышат.

«Юсуф (aleyхиссалам) чын көңүлү менен Зулайканын сунушуна оой турган болуп калганда Якубду (aleyхиссалам) көрдү. Ал Юсуфту таңдана карап туруптур» деген сыяктуу негизсиз бекер сөздөр пайгамбарлардын күнөөсүздүгүнө бурмаланган китептердин көө сүйкөөсү болуп саналат жана алар биздин китептерибизден өчүрүлүшү керек!... Абдулазиз Даббаг аттуу улуу олуя:

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا деген аяттын тафсиринде: «Зулайка өз ою жана кыялдануусуна жараша аракет кылды, Юсуф (aleyхиссалам) аны бул иштен баш тарттырууга аракет кылды. Балким Зулайкага кол көтөрүп, аны сабамак» деп айтып, هَمَّ «умтулуу» деген сөздү ушундайча түшүндүрүүдө.⁷⁴⁵

Ансыз деле Алланын Элчисине «Сен айкөлсүң!» деп айткандар тууралуу башка таризде кароого / талдоого мүмкүн эмес.

إِنَّ الْكَرِيمَ بْنَ الْكَرِيمِ بْنِ الْكَرِيمِ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ

Башкача айтканда, ал «айкөл заттын айкөл уулунун айкөл баласынын айкөл перзенти», т. а., Ибрахим Халилуллахтын Исхак деген уулунун Жакып деген баласынын Юсуф деген перзенти»⁷⁴⁶ деп айтылган айкөл, улуу инсан болгон. Анын чоң атасынын атасы Ибрахим пайгамбар (aleyхиссалам), чоң атасы Исхак пайгамбар (aleyхиссалам), ал эми атасы Жакып

745. Абдулазиз Аддаббаг Алибриз 212-бет.

746. Бухари, Анбия 18-19; Манакиб, 13; Тирмизи, Тафсир (12) 1.

пайгамбар (алейхиссалам) болушкан. Мына ошентип Юсуф пайгамбар (алейхиссалам) ардактуу асыл жана улуу айкөл заттардын урпагы болгон. Мына ошол себептен Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) жогорудагы куттуу сөздөрү менен Юсуф пайгамбардын (алейхиссалам) кадыр-барктын сересинде экендигин аябай сонун сөздөр менен таасын айткан. Биздин кадыр-барк менен пакизалыктын андай чокусуна жетишибиз ары турсун, андай ой-түшүнүктө болуунун өзү өтө кыйын.

Биз сыяктуу катардагы адамдар да мындай күнөө жасоону оюна албай жатышса, ал пакиза, аруу жана улуу пайгамбарды ушундай иш кылат деп айтуу акылга эч туура келбейт. Бул эч кандай акылга жана логикага сыйбайт.

Юсуф пайгамбар аялдардын азгырыгы арта баштаганда өз аруулугун сактап калуу үчүн Жараткан Аллага «Оо, Жараткан Эгем, түрмө мен үчүн мындан жакшыраак»⁷⁴⁷ деп, хан сарайдагы көңүлдүү жашоону таштап, түрмөнүн жан чыдагыс жашоосуна ыраазы болот. Ооба, өз аруулугу үчүн тогуз жылга жакын азаптуу жашоону тандап алышы анын күнөөсүздүгүн далилдөөгө жетпейби? Аялдар анын сымбаттуулугуна жана сулуулугуна күбө болгондо өздөрүн жоготуп коюп, өз колдорун бычак менен кесип алышкан эле. Мына ошол аялдар аны кыйын абалга салуу үчүн Зулайканын ага болгон ашыктыгын элге жайып, ага жакындоо үчүн канчалаган айла-амалдарды кылып көрүшкөн. Бирок ар жолкусунда тең туруктуу, бекем ыймандуу жигиттин көңүлүн бура алышкан эмес.

Юсуф (алейхиссалам) күнөөгө батпоо үчүн Жараткан Эгесине жалбарды. Улуу Жаратуучу анын дубасын кабыл кылып, аны түрмөдө сактады жана түрмөнү «Юсуфтун медресесине» айлантты. Ал өзүнүн абийирин сактоого аябай тырышкан. Жадагалса ага келип: «Кана эми зындандан чыккын» дегендерге, ал караманча каршы туруп: «Менин ак экендигимди бардыгы билмейинче, мен бул жерден чыкпаймын»⁷⁴⁸ деди.

747. Юсуф сүрөсү, 12/33.

748. Юсуф сүрөсү, 12/50.

Абийирдүү болуу өзүнчө иш болсо, абийирдүү экендигин тастыктоо да өзүнчө бир иш. Бул эки нерсе да, анын келечекте аткара турган вазыйпасы үчүн аябай маанилүү болчу. Ал зындандан чыккан жок. Акырында Зулайка бардык элдин алдында өзүнүн күнөөсүн толугу менен мойнуна алды. Анан Юсуф пайгамбардын (aleyхиссалам) абийирдүүлүктүн мыкты үлгүсү экендигин айтпай коё албады.

Керек болсо Зулайка өзүнүн күнөөсүн мойнуна алып, Юсуф пайгамбардын күнөөсүз экендигин жарыялап жатса деле андай кадыры улук пайгамбарга күнөөкөр деген оор жаалааны жапкандарга эмне деп айтууну билбеймин.

Пайгамбарыбыз Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгү

Пайгамбарлардын баары күнөөсүз. Пайгамбарлардын Мырзасы болгон Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) – күнөөсүздөрдүн эң улугу. Себеби ал – пайгамбарлардын султаны, мырзасы жана бүтүндөй ааламдын жаратылышынын себепчиси. Башка пайгамбарлар белгилүү бир убакытка жана белгилүү бир аймакка гана жиберилген эле. Ал эми пайгамбарыбыз Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлыгы бүтүндөй дүйнө жүзүнө жана кыяматка чейинки бардык заманга тиешелүү.

Ооба, эч бир пайгамбар, Пайгамбарыбыз Мухаммедчелик (aleyхиссалам) жалпы ааламдын сырларын чечмелеп бере алган эмес. Негизи бул алардын милдети эмес эле. Себеби башка пайгамбарлардын доорунда илим-билим өнүгө элек, аалам изилдене элек болчу. Бул изилдөө Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) доорунда болмок эле ошондой болду жана анын айткандарынын эч бири илим-билимдин туура ачылыштарына карама-каршы келген жок.

Башка пайгамбарлар да нур чачкан жылдыздар сыяктуу, бирок алар Күндү көрүшкөндө өз нурларын жашырып калышты. Себеби келген Күн ааламдын негизин түзгөн чыныгы нурдун ээси эле. Бусийри муну сонун баяндаган:

فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضَّلَ هُمْ كَوَاكِبُهَا يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلُمِ

*«Ал улуулуктун Кңң, башкалар жылдыздар,
Жылдыздар адамдарга жарыгын тңң гана чачышат».*

Ооба, ал тазалардын тазасы. Ошондуктан анын күнөөсүздүгү бардык күнөөсүздүктүн, аруулугу бардык аруулуктун үстүндө.

Элдешкис душмандары да анын аруулугуна жана күнөөсүздүгүнө шек келтире турган сөз таба алышкан эмес жана эч качан шек келтире алышпайт. Себеби ал – аруулуктун жана күнөөсүздүктүн символу. Душмандары ага ар кандай жалааларды жабышты. Мисалы аны «акылынан адашкан» дешти. Аны «сыйкырчы» дешти. Ооба, эң кежир адамдар да анын жанында жумшарып, каапырдыгы түп-тамыры менен жоюлчу. Ага арбалып, өзүн анын жолуна арнаган адамдар сансыз эле. Акылы көзүн тумандаткан каапырлардын «Бул сокур көпөлөктөр сыйкырдуу оттун айланасында айланып жүрүшөт» деп айтуудан башка сөзү жок болчу. Чындыгында адамдарды айланасында көпөлөктөй айландырган анын ыйманынын күчү эле.

Каапырлар аны бакшы деп да жүрүштү. Себеби ал кыяматка чейин боло турган нерселер тууралуу кабар берип жатты. Каапырлар ага чейин мындай сөздөрдү бакшылардын оозунан утуп жүрүшкөн эле. Эгер бир аз акыл калчап, көңүл коюп карашса, аны жалганчы бакшылардан оңой эле айырмалай алышмак. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болсо ар дайым чын сүйлөп, көргөндөрү тууралуу гана кабар берчү.

Эгерде ал акылсыз болсо, Кудай сактасын, анда бул дүйнөдө акыл деген нерсе жок деген мааниге келет. Көзү ачыктык жана сыйкыр сыяктуу олуттуулуктан алыс нерселер болсо анын түшүнө да кирген эмес. Себеби анын түштөрү да өңү сыяктуу маанилүү болгон.

Ооба, каапырлар акыл-ойго туура келбеген бул сөздөрдү айтышты бирок эч ким Анын күнөөсүздүгүнө жана аруулугуна шек келтирүүгө батына алышпады. Себеби бул жаатта айтылган сөз, ээсин уятка калтырмак. Муну дос да, душман да жакшы билчү...

Ушул убакка чейин миндеген, жүз миндеген китептер Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жөнүндө

баяндады. Алардын арасында ал нурдун айланасында чарк айланган көпөлөктөр болгондой эле, анын жарык нурунан тынчы кеткен жарганаттар да бар эле. Бирок алардын баары Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүн жана аруулугун тастыктап келишкен.

Бир мааниде биз да ал нурдун айланасында чарк айланамыз. Анын аруулугу жана бейкүнөөлүгүнүн айланасында кеп курабыз. Бул биздин милдетибиз, бирок бир нерсени моюнга алып коюшум керек: Бул саптардын окурмандары Аны жана Анын аруулугун менин сөздөрүмдүн арасынан издебесин. Бул жаатта аларга сахабалардын айткандары жол көрсөтөт.

Ички жан дүйнөбүз менен бирге жүрөктөрүбүз да Ал үчүн – түбөлүк өргүү жайы. Бул өргүү жайы кандай гана сонун жана бактылуу жер. Себеби ал жерде Пайгамбарлардын Султаны өргүү алат. Бул сөздөрдү айтуу мен үчүн эски жарам ырбагандай оор. Себеби, дарттын айынан өзүмдү токтото албай мындай дегим келет:

Оо, кымындай да күнөөсү жок Пайгамбар! Он төрт кылым мурун келгениң сыяктуу эле азыр да келсең кана! Арабдардын караңгы дүйнөсүн жарык кылган сыңары тогуз кылымдан бери диниңе кызмат кылган жана мындай сыймыктуу милдеттин туусун желбереткен ушул асыл жана кадыр-барктуу эл-журтуңа да тие кеткин жана бул жерлерди да жарык нурга бөлөгүн! Атыңдын тизгинин буруп биздин өлкөбүзгө келгин! Азыркы учурда сенин нуруңан кубат алган баатырлар Сени такыр жалгыз таштабастыгына бөркүңдөй ишенгин! Сенден көрө турган кичинекей бир ишарат же бир гана жылмайышынан алар башка бардык нерсени таштап, Сени ээрчип, айткандарыңды толук аткараары бышык.

А. Пайгамбарыбызга берилген эскертүүлөрдөн мисалдар

Куран Каримде түздөн-түз Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) карата айтылган кээ бир эскертүүлөр орун алган. Бул эскертүүлөр сыртынан алып караганда анын күнөөсүздүгүнө карама-каршы келгендей көрүнөт. Кээ бир

адамдар «Жаңылыштык болбосо мындай эскертүүлөр болбос эле» деп ойлошу мүмкүн. Чындыгында бул эскертүүлөр жаңылыштык жана күнөөгө байланыштуу айтылган эмес. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кээ бир иштердин эң жакшысын эмес, жакшысын тандап алгандыгынан айтылгандыр жана Анын эң жакшы нерселерди гана жашап көрсөтүшү керектиги эскертилгендир.

Бул кудум таза булак суусу турса, өзүбүзчө туура көрүп, таза эмес сууну ичкендигибиз үчүн эскертүү алганыбызга окшойт... Ооба, пайгамбарлар каусар суусу турганда зам-замдын суусун ичүү туура эмес экендиги тууралуу эскертүү алышы мүмкүн. Биз Кудай сактасын, жаза тайып, аңга куласак эскертүү алабыз. Алар болсо көктө оболон жүргөндө орун алмаштырганы себептүү да эскертүү алышы мүмкүн. Ошондуктан пайгамбарды өзүбүзгө жараша баалап, алар тууралуу ошондой өкүм чыгарышыбыз туура эмес. Алар хан сарайга кабыл алынып, сый көргөн адамдар. Мына ошолор сыртта калган, хан сарайдын короосуна да жакындай албаган адамдар менен кантип бирдей бааланмак эле? Башкалардын жылмайганы да садака. Аллага жакын адамдардын жылмайганы да кээде күнөө болуп калышы ыктымал. Ооба, өлчөмдөр ар түрдүү. Ошондуктан, Куран Каримде Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) карата айтылган эскертүүлөрдү ушул жагынан алып карашыбыз керек.

Бул кандай эскертүүлөр эле? Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмне үчүн мындай эскертүүлөрдү алды? Эми катары менен буларга токтололу жана акыр аягында ага кайрылып: «Аруулук жана күнөөсүздүктө сенин теңиң жок» деп жар салалы.

Б. Куранда Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) карата эскертүүлөр жана анын сыры

Бадр согушунун туткундары

Бадр согушунун туткундарына тиешелүү түшүрүлгөн ушул аят Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) үчүн да эскертүү сыяктуу көрүнөт. Аятта мындайча айтылган:

«Качан жер бетинде (исламга өчөшкөндөр калбай, толук) жеңиңчи болмоюнча эч бир Пайгамбардын алдында туткундар(дын) болушу мүмкүн эмес эле. Силер дүйнөнүн пайдасын каалайсыңар. Алла болсо, Акыретти каалайт. Алла – Кудуреттүү, Даанышман.

Эгерде абалтадан Алланын (Мусулман цммөт азапталбайт, деп) жазылган өкүмү болбогондо силерди чоң азап каптайт эле.

Эми олжо кылып алган нерсеңерден адал-таза билип жей бергиле. Алладан корккула! Чынында Алла Кечиримдүү, Ырайымдуу».⁷⁴⁹

Пайгамбар туткундун ээси жана кожоюну боло албайт. Мурдагы пайгамбарлар да болушкан эмес. Туткундарга ээ боло албагандан кийин аларды кантип колдонот?

Пайгамбар бутуна туруп, эч бирөөнүн жөлөк-таягына муктаж болбостон, өз чакырыгын элдерге жайганга чейин мындай кыл-башы керек эле. Б. а. туткундарды кунун төлөтүп дагы бошотуп жибербеши керек болчу. Балким ошону менен момун мусулмандардын күч-кубатка толуп, өздөрүнүн тең салмактуулугун сактап, өз позицияларын бекем чыңдап алуу мерчемделгени оң болмок. Ансыз да Сенин өзгөчө табиятың ошол багытта. Анткени, Сен бул дүйнөдөгү жападан жалгыз каалап, самаган нерсе бул дин жеткирүү жана орнотуу болчу. Сенин чөйрөндөгүлөр менен тегерегиндегилердин көксөгөнү да ошол болчу. Бирок, бул жерде өтө кылдат көңүл бура турган жагдай бар. Тагырак айтканда, силердин жасаганыңар «жакшы» («хасан») болсо, анда бул иштин «мыкты» («ахсан») болуу тарабы да бар. Алла Таала дал ошону, башкача айтканда, «мыкты» болууну гана каалайт.

Эгерде мурда айтылган сөз же силерди жазага тартпай тургандыгым тууралуу бир өкүм жана ошол иш-аракеттеринин айынан аларды азаптабаймын деген өкүм болбогондо, силерге кандайдыр бир азап келүүсү толук мүмкүн эле. Бирок, андай өкүм да, андай айтылган сөз да бар болгондугу үчүн силер азап тартпайсыңар.

749. Анфаал сүрөсү, 8/67-69.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Бадрда душмандарды жеңгенде момундардын көңүлү көтөрүлдү. Бул жеңиш мусулмандардын өзөгүн өрттөгөн 15 жылдык өрттү өчүргөндөй болду. Себеби бул 15 жылдык мөөнөттүн ичинде каапырлардан көрбөгөн кордук, зордук-зомбулук калган эмес эле. Эң оболу жанындай көргөн ата мекени Меккеден чыгып, Мадинага баш калкалашкан. Бирок Мекке мушриктери буга да ыраазы болушпай, мусулмандардын жаңы мекенине да кол сала башташты. Момун-мусулмандар булардын баарына чыдашып, аларга каршы чыгышкан жок. Бадр согушуна чейин мушриктер мусулмандарга кандай зулумдук кылышса да, аларга каршы күч колдонууга уруксат жок болчу. «Урганга кол, сөккөнгө сөз кайтарбоо, көңүл калтырып, капа кылгандарга таарынбоо керек» деп, ушул принцип менен жашаган. Акыры аягында Алла Таала мусулмандарга уруксат берди. Эми момун-мусулмандар каршы чыга алышат жана эң жок дегенде өздөрүн коргой алышат. Бадр – алгачкы салгылаш болчу. Ал согушта мусулмандар жеңишке жетишип, душмандарын туткунга алышты. Мындай окуя алгачкы жолу болду. Алла Таала тарабынан ачык өкүм берилбеген бардык маселелерде болгондой эле, Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) бул маселеде да адат катары сахабалары менен кеңешти. Согушта туткун болгондорго карата өкүм ушул кеңешмеде чыга турган болду.

Алгач өзүнүн ички дүйнөсү жана Куран ага үйрөткөн адеп-ахлактын талабы катары Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ал туткундарды кечирип, бошотуп жиберүүнү каалаган. Себеби ошол учурга чейин Куран Карим ага:

«Сен эми жакшы мамиле жаса»⁷⁵⁰ жана: «Раббиңдин жолуна даанышмандык жана жакшы насааттар менен чакыр» деп, аны ушул жолго үндөгөн»⁷⁵¹.

Кечиримдүүлүк анын кулк-мүнөзүнө жана табиятына айланган. Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) бул сезимден алыс элестетүү мүмкүн эмес эле. Себеби Куран Каримдин өзү ага:

750. Хижр сүрөсү, 15/85

751. Нахл сүрөсү, 16/125

«Сен эң улуу кулк-мүнөзгө ээсиң»⁷⁵² деп жатпайбы.

Ар бир адамда белгилүү өлчөмдө адеп бар. Ал эми пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эң жакшы адеп-ахлактын жалпысына ээ. Себеби Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Тааланын мүнөзү менен мүнөздөнгөн. Ал адеп-ахлак Курандын саптарынан, барактарынан жана сүрөлөрүнөн оргуп чыгып турат. Мына ушул адеп-ахлакты толук жашап көрсөткөн адам – Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам).⁷⁵³ Анын кечиримдүүлүгүнө төмөнкү ушул окуяда даана күбө болобуз. Мекке алынганда, ошол күнгө чейин ага катуу зулумдук кылып келген адамдарга шербет сунгандай:

«Бүгүн силер айыпталбайсыңар!»⁷⁵⁴ деп, алардын жалпысын кечиргендигин жарыялаган.⁷⁵⁵

Ал ар дайым кечиримдүүлүктү жактачу. Ошону менен бирге маселени кеңешет. Оболу Азирети Абу Бакирдин (радиаллаху анху) оюн сурайт. Андан төмөндөгүдөй жооп алат: «Оо, Алланы элчиси, булар сенин уруулаштарың жана сенин элиң. Чындыгында сага жана мусулмандарга көргөзбөгөн кордуктары калган жок. Бирок сен кечиримдүүлүк кылып, буларды кечиресиң. Аларды өлтүрбөй коё берсең алардын көңүлүн таап, туура жолго түшүшүнө себепчи болосуң. Менимче буларды кечирип жиберген жакшы».

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Азирети Умардын (радиаллаху анху) да оюн сурайт. Ал мындайча жооп берет: «Оо, Алланын элчиси! Азыр колубузда турган туткундар Меккенин алдыңкы адамдары. Булар өлтүрүлсө каапырлар белин түзөп, бизге каршы чыга албай калышат. Жадагалса ар бир мусулманга өз жакын тууганын тапшыр, аны өзү өлтүрсүн. Акилди Алиге бер, өлтүрсүн. Абдуррахманды атасы Абу Бакирге бер, аны ал өлтүрсүн. Баланча тууганымды мага бер, мен өлтүрөйүн».⁷⁵⁶

752. Калам сүрөсү, 68/4.

753. Муслим, Мусафирун 139; Абу Дауд, Татавву 26.

754. Юсуф сүрөсү, 12/92.

755. Ибн Хишам, Ассийратун набавия, 5/74; Байхаки, Ассунанул кубра, 9/118; Ибн Касир, Албидая ван нияя, 4/301.

756. Муслим, Жихад, 58; Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 1/32-33.

Сахабалардын ойлору билинди. Абу Бакир Сыддык туткундардын коё берилишин, Умар (радиаллаху анху) алардын өлтүрүлүшүн каалайт. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) оболу Азирети Абу Бакирге (радиаллаху анху) андан кийин Азирети Умарга (радиаллаху анху) кайрылып, мындай дейт:

«Оо, Абу Бакир! Сен атам Ибрахимге (алейхиссалам) окшойсуң. (Калкы аны ар түрдүү кыйынчылыктарга салып, жадагалса аны отко ыргытышкан эле. Ал болсо алакан жайып Жараткан Эгесине) мындай деп дуба кылган:

«Оо, Жаратуучу Эгем! Ким мени ээрчисе ал менден. Ким мага каршы чыкса (эмне дей алам), Сен өтө Кечиримдүң, абдан Ырайымдуусуң»⁷⁵⁷

Сен ошондой эле Исага (алейхиссалам) окшойсуң. (Исанын коому ага ар кандай кыйынчылыктарды көрсөткөн. Ал болсо мындай деп дуба кылган):

«Оо, Жаратуучу Эгем! Эгер аларды азаптасаң алар Сенин кулдарың. Эгер кечирсең, өтө Кудуреттүң, өзгөчө Даанышман Сенсиң»⁷⁵⁸

Бир күнү Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) так ушул сөздөрдү кайталап, мындай дейт: «Каусар көлүнүн жанында туруп, ал жерге келе жаткан бир топ адамдын суунун жанынан куулган төөлөр сыяктуу куулуп жатканына күбө болом أَصْحَابِي أَصْحَابِي ‘Сахабаларым, сахабаларым!’ деп, Аллага жалбарам. Ошондо мага مَا أَحْذَرُ مَا بَعْدَكَ ‘Сен алардын арасынан кеткенден кийин алардын эмне иштер жасаганын билбейсиң’ деп айтылат. Мен анда эмне дей алмак элем, Иса (алейхиссалам) сыяктуу: ‘Эгер азаптасаң, алар Сенин кулдарың. Эгер кечирсең, өтө Кечиримдүү Сенсиң, абдан Даанышман Сенсиң»⁷⁵⁹ – деп айтам.

Азирети Абу Бакир Алла элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) биринчи окуучусу. Анын ой-пикири, көз карашы

757. Ибрахийм сүрөсү, 14/36.

758. Маида сүрөсү, 5/118

759. Бухари, Тафсир (5) 14; Муслим, Тахара, 37; Фадаил 40.

Пайгамбарыбыздыкына (саллаллаху алейхи васаллам) окшойт. Бул окшоштук алардын чыгарган чечимдеринде да ачык-айкын көрүнүп турат.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Азирети Умарга (радиаллаху анху) кайрылат, аны да эки пайгамбарга окшотот:

«Оо, Умар, сен Нухка окшойсуң, ал мындай деген эле: «Оо, Жараткан Эгем, жер жүзүндө бир да каапыр калтыра көрбө»⁷⁶⁰ Жана сен Муса (алейхиссалам) сыяктуусуң, ал мындай деп айткан:

«...Оо, Жаратуучу Эгем! (Сен дүйнөнү аларга) Өзүңдүн жолуңдан адашып кетүүсүң үчүн гана бергенсиң. Оо, Раббим! Алардын мал-мүлкүнө апаат берип, жүрөктөрүн катырып сал! Качан гана жан чыдагыс азапты көрмөйүнчө ыйман келтире албай калышсын!»⁷⁶¹ Бул эки пайгамбар тең өз элинин, урууларынын жана Алланын башка душмандарынын канчалаган зордук-зомбулутуна сабыр кылып келишкен. Бирок Алланын душмандарынын кежирлиги күн сайын күчөй берген. Мына ошондо бул эки пайгамбар жогоруда баяндалгандай Алла Таалага жалбарышкан. Алла Тааланын каарына ылайык жана жалпы элге зыяндуу болгон каапырлардын анабашыларын жок кылууну суранып, Улуу Жаратуучуга кайрылган пайгамбарлардын иши жакшы иш болуп саналат. Ошондуктан Алла Таала алардын дубасына жооп катары жазага ылайыктуу болгон ыймансыздарды тып тыйпыл кылган.

Аягында Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн улуу адеп-ахлагындагы жумшактыгы менен кечирим кылууну чечти. Бул чечими Азирети Абу Бакирдин айткан оюна дал келди. «Буларды өлтүрбөйлү, ислам дини менен таанышсын жана чыныгы жашоого жетишсин» – деген чечим чыкты.

Окуянын андан аркысын Азирети Умардын (радиаллаху анху) өз оозунан угалы: «Чечим чыкты. Мен бир жумуш

760. Нух сүрөсү, 71/26.

761. Юнус сүрөсү, 10/88.

менен кеткен элем. Эртеси күнү келгенде Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) менен Абу Бакир (радиаллаху анху) эчкире ыйлап жатышыптыр. «Эмнеге ыйлап жатасыңар?» – деп сурадым. Алар жооп бере ала турган абалда эмес эле, токтоосуз ыйлап жатышты. «Айткылачы, мен дагы ыйлайын» – деп сурандым. Ошондо мага Анфал сүрөсүнүн 67, 68 жана 69-аяттарын окуп берди.

Айыптагандай таризде айтылган бул эскертүүчү аяттар ушул окуяга байланыштуу түшүрүлгөн эле...»⁷⁶² Алла Таала Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) изденип, өз ою менен чечим чыгаруу жөндөмүн жана укугун берген эле. Ал изденүү менен жакшы чечимди тандап алган. Бирок Алла Таала ал улуу пайгамбарына жакшыны туура көрбөй, «Эң жакшы сага жарашат» деген. Эң жакшы чечимди эмес, жакшы чечимди тандап алгандыктан Аны эскерткен. Бул жерде эч кандай катачылык жана күнөө иш болгон жок. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ар дайым жакшы иштин үстүндө жүргөн.

Ооба, маселени оболу ушундай түшүнүү керек. Андан кийин аяттын баяндоо таризине көңүл бурулса, аяттагы бул сөздөр менен Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) кандай жумшак, жылуу кайрылуу болгондугу түшүнүктүү болот...

Ошондо сылык түрдө берилген эскертүү мындай болчу *لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ* «Эгерде абалтадан Алланын (Мусулман цммөт азапталбайт, деп) жазылган өкүмү болбогондо силерди чоң азап каптайт эле».⁷⁶³

Араб тилинде «امتناع شيء لوجود غيره» *лؤل* башкача айтканда, «биринчи элементтин болуусу экинчи элементтин болбостугун» талап кылат же «бир нерсенин болушу, экинчи нерсенин болбостугу» үчүн колдонулат.

Андай болсо, аяттын маани-маңызына дыкат назар салуу зарыл. «Эгерде мурда жөнөтүлгөн бир китеп болбогондо» деген сөз «демек, мурда ошондой өкүм берилген, ал өкүмгө жа-

762. Муслим, Жихад, 58; Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 1/31-33.

763. Анфал сүрөсү, 8/68.

раша силер олжо аласыңар жана аны пайдаланасыңар» деген маанини камтыйт.

Андай болгондо Алла Таала олжолор менен туткундарды (эскерте кетүүчү нерсе туткундар олжо болуп эсептелет) ижтихаддан кийин деле арам кылбайт болчу. Бирок бардык нерсе сыноо үчүн болгон. Азирети Адам атанын (aleyхиссалам) окуясында айтылгандай кийин боло турган окуя өз убагынан эрте иш жүзүнө ашкан. Ансыз деле Бадр согушунан кийин ошондой болмок. Башка бир аяттагы мына бул өкүм да азыркы айткандарыбызды таасын тастыктайт деген ойдомун:

«Эгер каапырларга (согуш мезгилинде) жолутуп калсаңар, мойнун (кылыч менен) чапкыла. Аларды жеңсеңер (тирүү калгандарын) туткундап алгыла! Андан кийин эч нерсе албай азат кылып жибересиңер же төлөм-акы алып (андан соң) бош коюп жибересиңер. (Бул өкүм) согуш бүткөнгө чейин ушундай. Ал эми, (эгер) Алла кааласа аларды (согушсуз эле) жеңип коймок. Бирок, бирөөңөрдү бирөөңөр менен сынап (тандап) алуу үчүн (согушка буюрду). Жана Алланын жолунда өлтүрүлгөн адамдардын амалдарын (Алла) эч качан текке кетирбейт!» ⁷⁶⁴ Сүйүктүү Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кудум ошол кезде эле Алла Тааланын андан кийин билдире турган өкүмдү сезгендей элес калтырат. Ошентсе да ал өкүм кийин билдириле тургандыктан аны айтуу «жакшы» («хасан») деген баага татыктуу болсо, ал өкүмдү күтүү «мыкты» («ахсан») деген баага ылайык болчу.

Ошондой эле Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) башкаларга берилбеген жана бир гана өзүнө таандык кылынган беш нерсени санаганда булардын бири катары олжонун адал кылынышын да айткан. Бадр согушуна чейин колдонуу адал болбогон жана мурдагы пайгамбарларга да адал кылынбаган олжо, ошол күнү мусулмандарга адал кылынган.⁷⁶⁵ Так мына ушул учурда Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) айыптоо сыяктуу көрүнгөн ушундай эскертүү берилген эле. Ошондой эле, чыгарылган чечим да

764. Мухаммед сүрөсү, 47/4.

765. Бухари, Тайаммум 1; Салаат, 56; Муслим., Масажид 3.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) изденүүсү менен чыгарылганы да көңүл бура турган нерсе.

Алла Таала тарабынан мыкты тарбия көргөн жана Алланын ыраазчылыгы менен мактоосуна татыктуу болгон адеп-ахлакка ээ болгон Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнүн туура кылган ижтихадын андан башка нукта айта албайт болчу. Себеби, жүрүм-туруму менен адеп-ахлагы Анын (саллаллаху алейхи васаллам) туура жолдон кымындай да алыстабай тургандыгын таасын айгинелеп турат. Андан кийин келген диний өкүм-жобо Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ижтихадына шайкеш абалда келгендиги маалым.

Олжонун адал болушу диний жактан далилдер менен тастыкталган. Бирок бул нерсе ыкыластуулукка, күрөшүүнүн Алланын ыраазычылыгы үчүн болушуна тоскоол эмес. Себеби душман менен салгылашкандан кийин алардын колундагы байлыгын алып коюу душмандарды алсыз, мусулмандарды күчтүү кылат. Ошондой эле чыныгы ыкыластуулукка жете элек адамдар үчүн да олжонун кызыктыруучу жагы бар. Ар дайым Алланын жолунда салгылашкан адамдар ошону негизги максат кылып албоо шарты менен тиричилигин камсыздай алат. Бирок эч ким олжо алууга мажбурланбайт. Каалаган адам Амр бин Аас (радиаллаху анху) сыяктуу: «Мен олжо алуу үчүн мусулман болбодум»⁷⁶⁶ – деп айта алат. Бирок мындай курманчылык баарынан эле талап кылынбайт. Курманчылык талап кылынбайт, анткени пенде өз каалоосу менен курманчылык кылат.

Бул теманы аяктап жатып, Адамдын (алейхиссалам) тыюу салынган мөмөнү жегени тууралуу айтылган бир нерсени кайрадан эске салгым келет: Алла Таала келечекте адал кыла турган бирок учурунда тыюу салынган мөмө менен Адам пайгамбарды сынаган эле. Олжо тууралуу маселе да ошого окшош деп ойлойм. Кийинчерээк адал кылына турган олжо Бадр согушунун артынан бир сыноого себеп болгон, андан ки-

766. Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 4/197.

йин бул маселе тууралуу өкүмдөр билдирилген. Бул жерде да негизги өкүмгө карата чечим чыгарылгандыктан эч кандай күнөө жок. Болгону адам баласынын дүнүйөгө кызыгуусуна көңүл бурдурулуп, бул кызыгуунун күчөтүлбөшү талап кылынган.

Негизи бул жердеги эскертүү жалпы мусулмандарга карата айтылган. Ал эми Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болсо ошого чейин жана андан кийин да дүнүйөгө кызыккан эмес. Дүнүйөгө кызыкпаган жалпыга багытталган бул эскертүү Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) айтылгандыгынын себеби мусулмандар мындан сабак алышы жана аларга катуу тийбеши үчүн эле.

Бул жерде Алла Тааланын тарбиялоо усулуна, адамдарга кайрылууда канчалык этият мамиле жасалгандыгына күбө болобуз.

Табук окуясы

Мусулмандар Византия армиясына каршы катуу согуштук даярдык менен чыккан болчу. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мусулмандарды салгылашууга ачык чакырып, жалпы мусулмандар жоого каршы аттанды. Бирок кээ бир адамдар өз шылтоолорун айтышып, жортуулдан калууга уруксат сурашты. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) аларга уруксат берди. Алар согушка катышпай турган болушту. Сыртынан караганда эскертүүдөй сезилген аяттардын экинчиси ушуга байланыштуу түшүрүлдү. Аятта Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) төмөнкүдөй кайрылуу болгон:

*«Алла сени кечирсин! Эмне үчүн сен өзүңө чын сүйлөгөн адамдар билингенге чейин жана жалганчыларды сынап билгениңе чейин аларга (согуштан калууларга) уруксат берип жибердиң».*⁷⁶⁷

Алла Тааланын аятты *«Алла сени кечирсин!»* деген сөз менен башташы Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васал-

767. Тообо сүрөсү, 9/43.

лам) көңүлүн алуу үчүн эле. Экинчиден, эскертүү сыяктуу көрүнгөн сөз кийинкиге калтырылып, кайрылуу жылуу сөздөр менен башталган. Бир топ тафсирчилер жана тилчилер бул аятты Алла Тааланын жылуу сөз менен Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) көңүлүн алуусу деп түшүнүшкөн.

Жанындай жакшы көргөн баласын кулагынан тартып эркелеткиси келген ата баласынын кулагын оорутуп албаш үчүн өтө этияттык менен кармап, жадагалса бала муну жаза катары түшүнүп калбасын деп, ага жылмая тиктейт. Бул аятта да ушундай эскертүү сыяктуу көрүнгөн мээримдүү кайрылуу сезилет. Бул эскертүүдө Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) айыптоо жок. Бул аятта төмөндөгүдөй нерселерди эске салуу болушу ыктымал:

Бир канча адам сенден уруксат алып кетишти, сен аларга унчукпадың. Ошол уруксат сурагандардын арасында сырты менен ичи бирдей болбогон эки жүздүүлөр да бар экендигин билесиң. Алар сыртынан мусулман болуп көрүнгөнү менен котур ташын коюндарына катып алышкан. Аларга эмне үчүн уруксат бердиң? Кайра-кайра берилгендиктерин жана чынчылдыгын сага тастыктап көрсөтүшкөн азаматтар менен сүйлөгөн сөздөрү жалган, убадалары жалган, көкүрөгү кыянатчылыкка толгон эки жүздүүлөр бири-биринен айырмаланып, сен ал эки жүздүүлөрдү жакшы таанып калмаксың.

«Сүйлөсө жалган сүйлөйт, убада кылса аны бузат, аманат берилсе ага кыянат кылат»⁷⁶⁸ деп айткан сөздөрүң менен аларга мүнөздөмө берген элең. Эми алардын ар бирин жеке-жеке билмексиң. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) акыры аягында аларды билген, бирок анын кечиримдүүлүгү жана жумшак мүнөзү бул нерсени бир азга кечиктирди.

Биз көрүп тургандай, бул кайрылууда эске салуу гана бар, айыптоо жок. Айыптоо мындай турсун мактоо сезилет. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул аят менен эң жакшы иштерге чакырылып жатат. Себеби ал жакшыга эмес эң жакшыга ылайыктуу.

768. Бухари, Ийман, 24; Муслим, Ийман, 106-110.

Замахшари «Кечирим тууралуу айтылган жерде кылынган күнөө да бар» дейт.⁷⁶⁹ Бирок Фахруддин Рази мындай эрежени таптакыр кабыл албайт жана «Балким биз үчүн кечирим тууралуу айтылган жерде кылынган күнөө да бар болушу мүмкүн. Бирок Пайгамбарлар тууралуу баяндарда кечирим деген сөз көңүл алуу дегенди гана түшүндүрөөрүн» айтат.⁷⁷⁰ Демек бул аят башынан аягына чейин Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) жылуу сөз менен кайрылууда.

Жогоруда баяндалгандай, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) даанышман, кыраакы, зирек адам. Эмне кандай болоорун, кайсыл иш кандай аткарылаарын өтө жакшы билет. Бул жерде ошол даанышмандыкка алтернативдүү түрдөгү сунуш бар эле: Эки жүздүүлөр мусулмандардан толугу менен айырмаланып бөлүнгөнгө чейин уруксат берилбеши жана эки жүздүүлөр уруксат алуу менен бейкүнөө көрүнүшүнө жол бербөө керек болчу. Себеби Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) уруксат бербесе да алар бөлүнүп кетип калышмак жана ушундайча алардын эки жүздүү экендиги анык белгилүү болот эле. Алла Тааланын максаты ушундай болчу жана Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) күткөнү да ушул болгон. Негизи Алла Таала Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) эки жүздүүлөрдү билдирген жана Сүйүктүү Элчисин (саллаллаху алейхи васаллам) бардык нерседен кабардар кылып турган. Бирок аларды ушундай ачык-айкын аныктоо жана аларды колго түшүрүү керек болчу.

Курандын маанисине караганда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эки жүздүүлөргө уруксат берип коюу менен ушундай мүмкүнчүлүктү колдон чыгарган...

Негизи мындай мамиле Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) табиятынын жана кулк-мүнөзүнүн белгиси эле. Мисалы Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өмүрүндө бир да жолу бирөөнүн кемчилигин бетке айткан эмес. Жеке адамдардын кемчиликтерин алардын жеке өздөрүнө эмес, атын атабастан, ким экенин ачык айтпастан, көп-

769. Замахшари, Капшаф, 2/153-154.

770. Раази, Мафатихул гайб, 16/73-74.

чүлүктүн арасында жалпыга эскертүү катары айткан. Ооба, мунун мисалы көп. Ушундайча кемчиликтер жоюлган жана жаңылыштык кетирген адамдын көңүлү калган эмес. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кулк-мүнөзү ушундай болчу. Ар бир адам өзүнүн кулк-мүнөзүнө жараша иш кылгандай эле Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да өзүнүн улуулугуна жараша иш кылчу. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эч убакта кайрылган адамынын көңүлүн калтырып, аны моралдык кыйроого учуратчу эмес. Ал эч бир жаңылыштык тууралуу аны жасаган адамдын бетине айтып, уят кылгысы келчү эмес эле.

Мисалы: Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эки жүздүүлөрдүн баарын жана алардын башчыларын билчү, бирок эч качан аларды ашкерелебеди. Аларга башка момун-мусулмандарга жасагандай эле мамиле жасачу. Бир күнү эки жүздүүлөрдүн бири келип, бушайман болуп жүргөнүн билдирди. Анын көкүрөгүндөгү эки жүздүүлүк сезимдери жоюлуп, толук момун-мусулманга айланган эле. Ал адам өзүнүн бушаймандыгын билдиргенден кийин Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам): «Оо, Алланын Элчиси! Мага окшогон канчалаган адамдар бар. Сага алардын кимдер экендигин айтайынбы?» – дегенде, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) калыбынан жазбай туруп: «Жок, бизге сен сыяктуу келгендерге сенин күнөөлөрүңдүн кечирилишин сурангандай суранып дуба кылабыз. Күнөө чөйрөсүнөн чыккысы келбегендерди Аллага тапшырабыз, эч кимдин бетин ачпайбыз» деген эле.⁷⁷¹

Ооба, ал эч кимдин бетин ачып, уят кылган эмес. Абдуллах бин Убай бин Салул анын элдешкис душманы болчу. Бирок момун-мусулман сыяктуу көрүнчү. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) анын ичи да сыртындай болушун каалачу. Акырына чейин андан үмүтүн үзбөдү. Бирок Алла Таала ага туура жолду насип кылбады жана ал эки жүздүү бойдон өлдү. Ал өлүм төшөгүндө жатканда адамдардын каралоосунан кутулуу үчүн Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи

771. Табарани, *Алмуъжамул кабийр* 4/5.

васаллам) өзүнүн уулун жиберип, анын көйнөгүн кепини үчүн сураттырды. Анын максаты элдерди «Эгер эки жүздүү болсо Пайгамбар (aleyхиссалам) көйнөгүн бербейт эле» деген ойдо калтыруу болчу. Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) муну баарынан жакшы билчү. Ага карабастан эки жүздүүнүн бетин ачпады жана көйнөгүн чечип берди. Анын жаназа намазына да катышты.⁷⁷² Себеби анын уулу менен кызы жакшы мусулмандар эле. Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) ошолордун урматына ал эки жүздүүнүн кылган иштерине чыдаган эле.

Ошондой эле бул жагдайда нускоо катары мына бул маселеге орун берели: Сахабалардын бири өзүнүн кулун сата турган болду. Бирок, кулду сатса да, «валаа укуту» же болбосо «аны заттыкка чыгарган деген статус» өзүндө калышын каалады. Ал эми чын-чынына келгенде ислам дининде «кулду азаттыкка чыгарган деген статус» («валаа укуту») акыйкатта ким ал кулду азат кылган болсо ошол адамга гана таандык болот. Динде минтип айтылып жатса, анын тескерисин айтуу күнөө эле. Сахаба бул маселе тууралуу диндин өкүмүн али биле элек болгондуктан ушундай шарт койгондур. Бул тууралуу Пайгамбарыбызга (саллаллаху aлейхи васаллам) кабар жетти. Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) ал сахабанын өзүнө түздөн-түз айтпастан минбарга чыгып, жалпы калкка кайрылып, бул маселенин өкүмүн баяндады. Аягында: لِمَنْ أَعْتَقَ الْوَلَاءَ «Валаа укуту («кулду азаттыкка чыгарган деген статус») ким чындап ал кулду азат кылган болсо ошого таандык болот», — деп айтты.⁷⁷³

Мына ушул сыяктуу дагы жүздөгөн мисалдарга таянуу менен айтабыз: Пайгамбарыбыз (саллаллаху aлейхи васаллам) өзүнүн улуу кулк-мүнөзүнүн талабы катары эч бир күнөөкөр адамдын күнөөсүн бетине айткан эмес жана эч кимди кылган күнөөлөрү себептүү уяткарган эмес.

Жогоруда айтылган уруксат суроо маселесинде да, анын ушул улуу кулк-мүнөзү чоң роль ойногон. Ал уруксат сурап

772. Бухари, Жанаиз, 23; Муслим, Фадаилус сахаба 25.

773. Бухари, Салаат 70; Муслим, Итк 5-15

келген адамдардын абийирин ачпастан аларга уруксат берген. Ал өтө кең пейил эле:

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ Ал адамдардын жалгандарын жаап-жашырып, аларга пайгамбарлык адеп-ахлагын көрсөткөн. Ырас, ал өтө улуу пайгамбар эле. Куран, Тоорат жана Инжил Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) улуулугун жар салат.

Абаса сүрөсү

Абаса сүрөсү бир караганда Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) эскертип жана айыптап жаткандай көрүнөт. Биз маселени талдоодон мурда бул сүрөнүн түшүшүнө себеп болгон окуя тууралуу баяндайлы. Андан кийин бул аяттардын маани-маңызына көңүл бурдуруп, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүнө шек келтире турган бул маселеде Ал аруу жандын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүнүн Күн сыяктуу ачык-айкын көрүнүп тургандыгын баяндоого аракет кылабыз.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Утба жана Абу Жахил сыяктуу Курайштын алдыңкылары менен отуруп, аларга динди үйрөтүп жатты. Ал дин өкүмдөрүн кызуу баяндап жатканда көздөрү сокур Абдуллах бин Мактум Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам):

أَرِشِدْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ «Оо, Алланын Элчиси, мага туура жолду көрсөт!» деди. Ал ушул сөзүн бир канча жолу кайталаганда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) андан жүз үйрө, ага сыртын салып, бир аз мурда айтып жаткан сөзүн уланта берди...⁷⁷⁴ Жалпысынан айтканда бул сүрөнүн түшүрүлүш себепинин корутундусу ушундай.

Маселени ушундай түшүнүктө талкуулай турган болсок, келген сахаба эгер сокур эмес болгондо, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) мындай мамилеси Алла Тааланын эскертүүсүнө себеп болбойт эле. Келген адам сокур болгондуктан, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да

774. Тирмизи, Тафсир (70) 1; Табарий, Жаамиул байаан 50/51.

ага кеңпейилдик менен мамиле кылышы керек болчу. Ошондуктан, жүз үйрүп, ага сыртын салуусу эскертүүгө себеп болду.

Үстүртөн ушундай өкүм берилет. Эгер буга тереңирээк карап, талдоого алсак, акыйкаттын экинчи тарабын көрүүгө болот жана абалкы өкүм канчалык шашылыш түрдө берилгендиги түшүнүктүү болот.

Ооба, ар бир жайдын өзүнүн адеби бар. Мына ошондуктан Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) алдына барганда катардагы адамдын жанына баргандай барбоо керек. Куран Каримдин көптөгөн аяттарында мусулмандарга Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) алдына барганда кантип баруу керектигин үйрөтөт. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жанына кайсыл учурда барып, канча убакытка чейин отурууга болот жана кандай үн менен сүйлөшүү керек, мына ушулардын баарын Алла Тааланын Өзү үйрөткөн.

Кулак кагып, намазга тургандан кийин Алла Тааланын алдында туруунун да өзүнчө адеби бар. Намаз окуп жаткан адамдын астынан өтүүгө болбой тургандыгы да буга бир мисал. Бир пенде Алла Тааланын алдында намазга турганда башка бир адам анын астынан өтө турган болуп калса, Ханафи мазхабы боюнча ал адам эскертилет, башка мазхабдардын көз карашы боюнча ал адамга тоскоол болууга аракет кылынат. Жадагалса өтүп бараткан адамдын көкүрөгүнө түртүү керек болот.

Себеби намаз окуган адам Султандардын Султанынын алдында турган болуп саналат. Катардагы карапайым эки адам сүйлөшүп жатканда алардын ортосунан өтүү адепке жатпаган аракет болуп саналса, мунун кандай адепсиз кыймыл-аракет экендигин ойлоп көрүңүз? Ошондуктан Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) *«Эгер намаз окуган адамдын алдынан өткөн адам кандай күнөө кылгандыгын билсе, кырк жыл болсо да күтүп, ал адамдын алдынан өтмөк эмес»*⁷⁷⁵ — деп айткан. Султандардын Султаны болгон Алла Тааланын

775. Бухари, Салаат, 101; Муслим,, Салаат, 261.

алдында болуунун өзүнө жараша адеп жана эрежелери бар. Мына ошол сыяктуу Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) алдында туруунун өзүнө жараша тартиптери бар.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ошол учурда эмне кылып жатты эле? Ал эки адамга ыйман акыйкаттарын түшүндүрүүгө аракет кылып жаткан. Ошол адамдардын туура жолду табышына аябай дилгир эле. Бул тууралуу Куран Каримде «Өзүңдү өлтүрбө!»⁷⁷⁶ деп айтылат. Ооба, ал ыймансыз адамды көргөндө өтө катуу кайгыга батчу. Мына ошондой сезим менен сүйлөп жатканда ортодон бирөө чыга калып, баяндын ыргагын бузуп жиберди. Негизи ага келген адамдын жөндүү себеби бар болчу, себеби анын көзү сокур эле. Ал эми Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эгер жүз үйрүй турган болсо, анын эң эле аз дегенде он түрдүү жөндүү себеби болчу. Демек, Анын ушундай себептерге таянган кыймыл-аракетин жаңылыштык катары эсептегендердин сөздөрү чоң жаңылыштык.

Эгер окуя чын эле ушундай болгон болсо, илгертеден берки колубуздагы китептер Бухари, Муслим, Ибн Маажжа, Абу Дауд, Тирмизи, Насаи, Ахмад бин Ханбалдын «Муснады», Хакимдин «Мустадрагы» сыяктуу хадис булактарынын эч биринде бул окуя тафсирлерде баяндалгандай көрүнүштө баяндалган эмес. Тафсирлерде баяндалганы боюнча бул жердеги каармандардын бири – Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам), аркысы – Ибн Умми Мактум (радиаллаху анху). Булардан башка дагы эки адам бар: Абу Жахил жана Утба. Ал эми тыкыр изилдеген тафсирчилер Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) келген адамдын ким экендиги тууралуу ар кандай ысымдарды аташкан. Жадагалса келген адам чындыгында эле сокурбу же бул сөз кыйыр мааниде айтылганбы, бул да белгисиз. Демек, бул жерде кесе айтууга болбойт.

Бул окуяга байланыштуу Ибн Умму Мактумдан (радиаллаху анху) башка дагы жети адамдын аты аталат. Ошону менен алардын саны сегиз болот жана Ибн Умму Мактумду (радиаллаху анху) башкалардын ордуна коё турган себеп жок.

776. Кахф сүрөсү, 18/6; Шуара сүрөсү, 26/3.

Жадагалса бул улуу сахабаны Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эки жолу өзүнүн ордуна өкүл кылып калтырып кеткен. Ал кийинчерээк Каадисияда шейит болгондугу тууралуу айтылган. Ибн Умму Мактумдун Азирети Хадича (радиаллаху анха) аркылуу Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) жакындыгы да бар. Ал – Хадича (радиаллаху анха) энебиздин таекесинин уулу.⁷⁷⁷ Мына ушул себептен анын бул мажилиске катышуусу нормалдуу көрүнүш. Көзү азиз болгондугуна карабастан, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ордуна өкүл болушу анын шарият мажилисинин адебин жакшы билээрин көрсөтүп турат.

Келген сокур адам балким мунафыктардан (эки жүздүүлөрдөн) болушу мүмкүн жана Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) анын эки жүздүүлүгү маалым эле. Анын чын дилден дин акыйкаттарын үйрөнүүгө аракет кылбагандыгы жана диний маекке тоскоол болгондугу үчүн Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) андан жүз үйрүшү нормалдуу көрүнүш. Бирок биз бул сөздү айтып жатканда окуянын так ушундай болгондугун айтып жатканыбыз жок. Бирок окуянын каарманы катары Ибн Умму Мактумду көрсөткөндөрдүн айткандары да, биздин айткандарыбыздан так эмес. Демек бул эки көз карашка тең бирдей кароо керек.

Бул жерде көңүл буруп коё турган дагы бир нерсе бар:

Кээ бир тафсирчилер عَبَسَ жана تَوَلَّى кыймыл-аракетинин же сокурдан жүз үйрүп кеткен адамдын Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмес, Валид бин Мутийра экендигин айтышат. عَبَسَ деген сөз Куранда эки жерде жазылган: бири ушул сүрөдө, экинчиси Муддассир сүрөсүндө айтылат. Бул сөз Муддассир сүрөсүндө бир каапыр тууралуу айтылат. Ал каапыр Валийд бин Мутийра же башкасы болсо да баары бир. «Кабагын чытып, жүз үйрүдү» деген сөз Куранда бир жерде каапыр тууралуу айтылып, башка бир жерде кантип Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) колдонулмак эле. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ууртунан жылмаюу кетчү эмес.

777. Ибн Хажар, Алисааба 4/600-601.

تَوَلَّى деген сөз да мына ушундай. Куран бул сөздү Фараон тууралуу колдонуп, мындай деген: فَرَعَوْنُ «Фираун жүз үйрүдү».

Куран Карим кантип удаа айтылган ушул эки кыймыл-аракет менен Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тууралуу баяндап, бул кыймыл-аракеттерди ага ыйгарсын? Каапыр үчүн колдонгон сөздүн дал өзүн кайра кантип Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) үчүн колдонсун?

Бул акыркы сунушталган ойду да карап көрүү керек. Бул көз караш боюнча عَبَسَ жана تَوَلَّى кыймыл-аракетинин ээси Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмес, акыйкатты аңдай албаган көкүрөгү сокур каапыр болгон. Ал сокур сыяктуу келип, Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) кабагын салып, кайра кетип калган. Пайгамбарлардын (алейхиссалам) күнөөсүздүгүнө да ылайык келгендиктен бул көз карашка да «болушу ыктымал» деп айтууга болот. Негизи бул мааниге карама-каршы риваят келгендигин да кезиктирген жокмун.

Биз «чындыгында» жана «ыктымал» деп айтылган бул нерселерди айтуудагы максатыбыз Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) эскертүү катары түшүрүлгөн аяттарды үстүртөдөн карап, диндин негизги булагы тууралуу ылайыксыз нерселерди айткандарга каршы, ал булактын ыйыктыгын дагы бир жолу жар салуу болуп саналат. Ал эми момундар Алла Тааланын алдындагы Анын улуу ордун өтө жакшы билишет.

Ырас, Ал өзгөчө адам эле. Алла Таала Аны менен өзгөчө бир көрүнүштө сүйлөшчү. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Таала жиберген вахийди алып, адамдарга жеткирчү. Анын бул өзгөчөлүгүн, ишенимдүүлүгүн, күнөөсүздүгүн Алла Таала ар дайым коргоду. Мойнубуздагы карыз жана милдет катары биз да аны коргоого тийишпиз. Бизди кыжаалатчылыкка салып турган нерсе, бүгүнкү күнүбүздө Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) жөнөкөй адам катары көрүп, аны сынга алууну каалаган ичтен жана сырттан эмне дегени белгисиз бир топ адамдар бар. Биз

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүн, аруулугун өзүбүздүн жеке намысыбыздан да жогору коюп, анын корголушу керектигине ишенебиз.

Бирок, алы-күчүбүз чектелүү экендигин да билебиз. Ооба, бүгүнкү күнгө чейин кыямат кылып жиберүүгө аракет кылган дин жана ыйман душмандары жана билип же билбестен алардын куурчагы болгондор менен таймашууга мүмкүнчүлүктөрүбүз жетиштүү эмес. Биздин мүмкүнчүлүктөрүбүз жетпей жатат, себеби алар кыйратып, биз болсо оңоп-түзөп жатабыз. Алар медианын эбегейсиз зор күчүн, биз болсо майда-чүйдө маалымат таратуу каражаттарын колдонуп жатабыз. Бирок алар илимде жана ой жүгүртүүдө ар дайым жеңилип келгендей эле, мындан кийин да жеңилишет. Себеби алардын аракети күндүн бетине ылай шыбоодон айырмасы жок. Чындыгында алардын күмөндүү суроолорунун ар бирине жооп бере албай жатабыз. Негизи анын зарылчылыгы деле жок. Улууларыбыз бул тууралуу кыска жана нуска айтып коюшкан: «Үргөндүн баарына эле таш ыргыга берсем, жер бетинде таш калбай калмак». Биз да ошол сөздү дагы бир жолу кайталап айтабыз.

Бул жерде дагы бир маанилүү нерсени эске сала кетким келет. Негизи менин айта турган темам да белги берүүчү чырак сыяктуу Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) ишарат кылып турат.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) келечек жана акыретке тиешелүү айткан сөздөрүн карасак, биз жашап жаткан ушул учур тууралуу баяндап койгондой. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай дейт: *«Акыр заманда бир түтүн пайда болот. Ал түтүн каапырларды өлтүрүп, момундарды тумоого чалдыктырат»*⁷⁷⁸. Акыйкатты кабыл албаган материалисттик философия атеист жана ыймансыздарды кыйратып өлтүрүп, мусулмандардын арасында да шек-күмөн туудурду.

Араб тилин билбегендиктен жана тил илимин аңдап түшүнө албагандыктан, бул сабатсыздыгын жаап-жашырууга

778. Табарий, Жаамиул байаан 5/114; Ибн Касир, Тафсирул Куранил азийм 4/140.

аракет кылган жана «Бизге Курандын котормосу жетиштүү, хадистин зарылчылыгы жок» деген бүтүнкү күнүбүздөгү адамдардын абалын мындан да жакшыраак сүрөттөө мүмкүнбү...? Бул маселе оңой эмес. Абу Жахил, Утба, Шайбалардан башталып, батыштын ориенталисттери менен улантылууга аракет кылынган, Гольдциерлер⁷⁷⁹ илимийлештиримиш болгон, Вольтерлер⁷⁸⁰ менен пьесалаштырылган каапырдык сценарийи башка дүйнөдө даярдалып, биздин көчөлөрүбүздө ойнотулууда. «Бизге Куран эле жетиштүү. Котормо бардык муктаждыктарды камсыздайт. Арабча үйрөнүүнүн зарылчылыгы жок. Курандын котормосун окуу менен да аалым болууга болот» – деген сыяктуу даярдалган чоң сценарийдин сахнага чыккан кичинекей эле бир-эки эпизоду жана сахнадагы бир эки артистке айттырылган сөздөр болуп саналат. Албетте мунун артында ыймансыз каапырлардын зор дүйнөсү мүмкүнчүлүктү күтүп турат. Мүмкүнчүлүк боло калса, бүгүнкү айткандары менен гана чектелип калбайт.

Мына ушул себептен сахабалардын Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) карата урмат-сыйын кайрадан жандандырууга аябай зор муктаждыгыбыз бар. Биз үчүн өтө зарыл болгон бул нерсени табиятыбызга айландыруу үчүн Алла Элчисинин күнөөсүздүгү жана ишенимдүүлүгү тууралуу кеңири маалыматке ээ болушубуз керек.

Сахабалар айтат: «Биз Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сөздөрүн башыбызга конгон кушту учуруп жиберүүдөн корккондой этияттык менен дитибизди коюп укчубуз».⁷⁸¹ Азирети Абу Бакир менен Азирети Умар (радиаллаху анху) Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жанында өтө аз сүйлөчү. Себеби алар Алла Тааладан вахий алып турган пайгамбардын алдында тургандыгын өтө жакшы билишкен. Анын сөздөрүнө кулак төшөө Алла Тааланын сөздөрүн угуу сыяктуу. Себеби, келген вахий Пайгамбарыбыздын

779. Гольдциер (Goldziher) Игнац (1850-1921) – венгер чыгыш таануучусу.

780. Вольтер Франсуа-Мари Аруэ (фр. Voltaire; 21 ноябрь, 1694, Париж, Франция — 30 май, 1778) – француз философу.

781. Бухари, Жихад, 37; Абу Дауд, Тибб, 1.

(саллаллаху алейхи васаллам) аруу, таза дилинде Алла Тааладан келгендей таза бойдон чагылууда. Мына ошол себептен Аны тааныгандар Анын жанында унчутушпастан, сөздөрүнө кулак төшөшчү. Биз да сахабалар сыяктуу ой жүгүртө алсак, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сөздөрүнө гана кулак төшөп, кылымдар бою кыйнап келген дарттарыбызга Анын сөздөрүнөн чара табууга аракет кылабыз.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сөздөрүн сыйлабастык жана сүннөтүн четке кагуу каапырлыкка алып бара турган жол болуп саналат. Ал жолго кадам таштаган адамдар бүтүн болбосо да, эртең Мухаммед Мустафанын (aleyхиссалам) тобунан бөлүнүп, Абу Жахилдерге кошулат.

Мындай балээден алыс болуунун жолу Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) өтө жакшы таанып билүү. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) эң негизги сыпаттарынын бири Анын күнөөсүздүгү болуп саналат. Дин Анын күнөөсүздүк сыпаты менен бир бүтүн сыяктуу. Анын күнөөсүздүгүнө шек келтирүү динде эң чоң кыйроого жол ачууга аракет кылуу болуп саналат. Ошондуктан бул темага кеңири токтолуу зарыл деп чечтик.

Сакифтиктердин сунушу

Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) эскертүү сыяктуу айтылган дагы бир аят төмөндөгүчө эле:

*«Оо, Мухаммед, Биз сага вахий кылган нерселердин ордуна) Бизге каршы башкаларын ойлоп чыгарышыңды үмүт кылышып, мушриктер сени, Биз сага вахий кылган нерселерден азгырууга аракеттерди жасашты. Анда (аракеттери оңунан келгенде) сени эң жакын дос кылып алышмак. Эгерде Биз сени (Туура жолдо) бекем кылбаганда, аларга бир аз болсо да ыктап калмаксың. Анда (эгер алардын каалоолорун ээрчигениңде) Биз сага (ушул) жашоодо да, өлүмдө (н кийинки жашоодо) да удаама-удаа азаптарды тарттыраар элек. Кийин Бизге (Биздин азапка) каршы эч бир жардамчы таппай калаар элең!».*⁷⁸²

782. Исраа сүрөсү, 17/73-75.

Сакиф уруусу, Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) ислам динин кабыл алгандыктары үчүн бир өзгөчөлүк талап кылышты. Алар Алла элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) өздөрүнүн моюнунан кээ бир милдеттерди алып салууну талап кылып кайрылышты. Эгерде башкалар ушундай өзгөчөлүккө каршы чыгышса, алардын күлкүлүү сунуштары боюнча Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) элдерге «Жараткан Эгем мага ушундайча буйруду» деп айтыш керек экен!⁷⁸³ Бул аяттар алардын абалын жана Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) аларга карата мамилесин билдирүүдө. Бул аяттарда Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүнө шек келтире турган бир да сөз жок.

Алар Алла Элчисин (саллаллаху алейхи васаллам) жолдон чыгарабыз деген жаш балача ойго келишкен. Вахийдин жана пайгамбарлыктын эмне экендигин билбеген бул акылсыздар өздөрүнчө ушунча адамдын туура жолго түшүүсүн жана ислам динине киришин каалаган адам биздин мусулмандыкты кабыл алышыбыз үчүн койгон талаптарыбызга да «Жок!» дебейт жана бизди кээ бир жоопкерчиликтерден куткарат деген ойго алдырышкан.

Бул алардын куру кыялы эле.

Ал эми Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) оюна да келген эмес. Дин – бүтүн түшүнүк. Аны бөлүп, майдалоо, андан кийин дин деп айтуу мүмкүн эмес. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлыгынын алгачкы күнү эмне деген болсо, акыркы күнү да ошону айткан. Ал туура жолдон тайбаган адам эле Ислам дини да адамдарды туура жолго чакыруу үчүн жиберилген. Анда карама-каршылык жана бири-бирин кыйраткан өкүмдөрдүн болушу мүмкүн эмес! Мындай ой илимге, акылга эч туура келбейт. Мындай сунушту Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эле эмес, Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) да кабыл кылган жок жана динден кайтып, намаз окуйбуз би-

783. Ибн Хишам, Ас-сийратун нававия, 5/222; Ибн Саъд, Ат-табакатул кубра, 1/312-313.

рок зекет бербейбиз дегендерге каршы согуш жарыялаган.⁷⁸⁴ Демек бул аятта Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) айыптоо жок. Аятта өз ордун билбеген адамдардын Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тууралуу айткан ой-пикирлеринин ага эч кандай тиешеси жок экендиги айтылат. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) алар ойлогондой эмес.

Экинчи аятта: *«Эгерде Биз сени (Туура жолдо) бекем кылбаганда, аларга бир аз болсо да ыктап калмаксың»*.⁷⁸⁵

Болушу мүмкүн болбогон, шарттуу түрдө айтылган бул сөз негизи Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) улуулугун көрсөтүп турат. Демек, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ыйманы өтө бекем жана Анын ыйманынын алсыздашы мүмкүн эмес.

Эгерде ал пайгамбар эмес, башка бир идеалды тутунган адам болгондо, анын тобуна кошулууну каалаган бул адамдардын оюна моюн сунушу жана аларды өзүнө кошуп алууга аракет кылышы мүмкүн эле. Себеби адам баласынын табиятынын ушундай алсыз тарабы бар. Бирок, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бардык кемчиликтерден корголгон. Ал адамдарды өзүнө эмес, Алла Таалага жакындатууга аракет кылат. Динди толуту менен кабыл албаган адамдын дин тутунушу мүмкүн болбогондуктан, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмнеге аларга моюн сунуп, алардын урматына диндин өкүмдөрүн өзгөртмөк эле?. Ошондой эле ал Алла Тааланын буйрук жана тыюу салуулару тууралуу кабарларды жеткирген элчи гана эмеспи. Өкүм чыгарган, буйрук берген, тыюу салган түздөн-түз Алланын өзү эмеспи.

«Алардын сөзүнө ооп кетишиң мүмкүн эле» деген сөздөн төмөнкү маанилерди да чыгарууга болот:

Эгерде Биз сенин ар бир кыймыл аракеттериңди вахий аркылуу жөнгө салбаганыбызда динди жеткирүүдө сен да

784. Бухари, Иътисам 2; Муслим, Ийман, 32.

785. Исраа сүрөсү, 17/74.

башкалар сыяктуу акылыңа гана таянып алганыңда, «Мен аларды ушундай кабыл алайын андан кийин аларды акырындап динге тартып, толук момун-мусулман болушуна себепчи болом» деп ойлошуң ыктымал эле.

Чындыгында, мындай ой сенин кыялыңа да келген эмес. Себеби биз сени ар дайым көзөмөлдөп, жөнгө салып турабыз.

Мунун дагы бир мааниси төмөнкүчө: Сен табиятыңдын талабы катары алардын Туура жолго түшүүсүн өтө катуу каалайсың. Алар ыйман келтирбейт деп, өз жаныңды кыйчудай болосуң.

Сен баарына кучак жайган кеңпейил адамсың. Аларга да кучак жайышың сенин мээримдүүлүгүндөн. Сен ушундай мээримдүү болгондуктан алардын Туура жолго түшүүсү үчүн бардык сунуштарын кабыл аласың. Бирок Биз сенин бардык сезимдериңди жөнгө салдык. Мына ушундайча сени аша чабуудан жана чалалыктан сактадык. Сен аша мээримдүү болгондуктуң үчүн алардын талабына макул болушуң мүмкүн эле, бирок Биздин колдообуз менен сен аларга моюн сунбадың. Себеби сенин мээримиң чек-өлчөмдүү. Кимге, качан жана канчалык мээримдүүлүк кылууну сен жакшы билесиң. Ошондуктан сен Алладан да мээримдүүлүк кылам деп, жаңылыш, адашкан ой-пикирлерге моюн сунбайсың...

Маулананын «Кел! Кел! Эмне болсоң да кел!» деген сөзү бар. Бул сөздүн мааниси туура жана негизи бул сөздө Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кыймыл-аракетинен илхам алынган. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бүтүндөй бардык адамдардын ыйманга келип, Туура жолду табышын каалайт. Жер жүзүндөгү бардык адамдар мусулман болуп, бир эле адам динге кирбесе Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ошол адам үчүн кыжаалаттанып, күйүп-жанып, аларга акыйкатты жеткирүү үчүн жанын берүүгө даяр. Ооба, ал өтө мээримдүү эле. Ал кеңпейилдүүлүгү менен балким لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ «Ла илааха иллаллах» деп гана айткандарды өзүнүн катарына кошуп, аларга кучак жаюуга аракет кылмак. Бирок Алла Таала Анын сезимдерин белгилүү бир өлчөмгө салып, Аны сактап, колдоого алган. Мына ушунун негизинен ал эч жаңылыштыкка түшкөн эмес.

«Бир аз оошун мүмкүн эле» деген сөз ооп кеттиң деген мааниге келбейт.

Алла Таала Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) башынан эле сактап келген. Себеби Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) акыйкат менен бир бүтүн абалга келип, кыймыл-аракети вахий менен айкалышып, жүрөгү Алланын ыраазычылыгына толгон. Ушундай Улуу Султан тактысын көккө куруп алып отурганда Анын бутуна ылай жабышышы ыктымал деп ойлоо же ылайдын, же көккө такты куруп отуруунун эмне экендигин билбестик болуп саналат. Алла Таала ушундай кыска ойлуу адамдарды да Туура жолго салсын!.

Айрыкча, аяттагы сөздүн жүрүшү, башкача айтканда бул аяттардан кийин келген төмөнкү аят, Алла Элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) аларга моюн сунбагандыгын ачык-айкын баяндап турат:

*«Алар сени (туулган) жериңден чыгаруу үчүн сени ордундан козгоп жибере жаздашты. Анда алар сенин артыңдан көпкө турушпайт».*⁷⁸⁶

Жардыларга жасалган мамиле

Эскертүү сыяктуу айтылган дагы бир кайрылуу курайштын төмөнкү талаптары себептүү түшүрүлгөн эле: Курайш уруусунун өкүлдөрү Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) келип: «Сенин жаныңда жарды-жалчы адамдар, кулдар отурушат. Биз алар менен бирге отура албайбыз. Бизге атайын бир күн белгиле же биз келгенибизде аларды жаныңдан оолактата тур»⁷⁸⁷ дешти. Ошондо төмөнкү аят түшүрүлдү:

*«Эртели-кеч Жаратуучу Эгесине, Анын ыраазычылыгын каалап, дуба кылып жаткан адамдарды (жаныңдан) куубагын! Алар үчүн сен жоопкерчилик тартпайсың. Аларды айдап, залымдардан болбогун!»*⁷⁸⁸

Кахф сүрөсүндө да ушундай мааниде бир аят бар:

786. Исраа сүрөсү, 17/76.

787. Муслим, Фадаилус сахаба 45; Ибн Маажжа, Зухд 7.

788. Анъам сүрөсү, 6/52.

«Сен эртели-кеч Жараткан Эгесине, Анын ыраазылыгын каалап, дуба кылып жаткан адамдар менен бирге өзүңдү сабырдуу карма! Эки көзүң аларды көрбөй калып, дүйнө жашоосунун зыйнаттарына берилбе! Биз жүрөгүң Өзүңдү эскерүүдөн бейкапар кылып койгон жана өз каалоосу менен гана болгон адамга моюн сунба! Анын бардык иш(тер)и текке кетет!». ⁷⁸⁹

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) динди жая баштагандан бери ага моюн сунуп, берилген бир топ адамдар бар болчу. Алар кедей, колунда жок адамдар эле. Ошол учурдагы динсиз, ыймансыз коомчулукта кедейлик дагы кемчилик катары бааланчу. Ал эми Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) алып келген дин боюнча адамдардын улуулугу жана даражасынын бийиктиги такыбалыгына жараша бааланган. Бул дин боюнча байдын кедейден эч кандай артыкчылыгы жок эле.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Бейиш төрт адамды күтөт» деп айткан. Бул төрт адамдын баары кедей болчу. Аммар, Салман, Микдад жана Азирети Али (радиаллаху анху), булардын баары кедей эле. Адамдардын баары бейишти кааласа, бейиш бул адамдарды күтчү. Алардын жүрөгү Алла деп гана сокчу. Күнү-түнү Жаратуучу Эгесин эстеп, Анын алдында турганын сезе жашашчу. Мына ошолорду Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кантип жанынан оолактатмак эле.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Билалга (радиаллаху анху) «Эй, кара катындын уулу!» деп айткан Абу Зарга (радиаллаху анху) «Сенде дале жахилияттын саркындысы бар» ⁷⁹⁰ бар деп айтып, ага төмөнкүдөй насаатын айткан:

«Кол алдыңарда кызмат кылгандар силердин бир тууганыңар. Жеген тамагыңардан аларга бергиле, кийгениңерден кийгизгиле жана аларга алы жетпеген оор иштерди жүктөбөгүлө. Эгер жүктөсөңөр аларга жардамчы болгула». ⁷⁹¹

789. Кахф сүрөсү, 18/28.

790. Бухари, Ийман, 22; Адаб, 44; Муслим, Айман, 38.

791. Бухари, Ийман, 22; Итк 15; Муслим, Айман, 40.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өтө кичи-пейил эле. Анын алдына бардык адамдар жайбаракат кире алчу. Негизи анын дининин маңызында да ушул принциптер бар эле. Момун-мусулмандардын байы-кедейи, кулу-төрөсү, башчысы-кызматчысы бир эле мечитте, бир эле катарда туруп, ибадат кылышат эмеспи? Демек, бул диндин башкы өкүлү Улуу Пайгамбар (саллаллаху алейхи васаллам) кантип кедейлерди кедей болгондугу үчүн жанынан кууп салмак эле?

*«Оо, Жараткан Алла, мени жарды кылып жашат, жарды бойдон дүйнөдөн ал, жардылар менен бирге тирилт»*⁷⁹² – деп айткан адам, жардыларды кантип жанынан оолактатып салсын? Жок, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эч бир кедейди жанынан алыстатып кууган жок, мындай нерсе анын оюна да келген эмес.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бардык адамдардын динге киришин каалаган. Бир хадисте Азирети Умардын (радиаллаху анху) исламга кириши үчүн жалбарып дуба кылгандыгы айтылат. Жадагалса кээ бир риваяттарда өзүнүн аты Амр бин Хишам болгон Абу Жахл да бул дубанын ичине камтылган.⁷⁹³ Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул дубасында мындай деп айткан: *«Оо, Жараткан Алла, бул динди Умар бин Хаттаб (радиаллаху анху) менен колдоп, кубаттандыр»*.⁷⁹⁴

Алла Таала Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) келечек тууралуу акыйкаттарды алдын ала көрсөткөндөй эле, Азирети Умардын (радиаллаху анху) келечекте чоң ачылыштарга себеп боло тургандыгын да билдиргендир. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Умардын (радиаллаху анху) жүзүнөн анын ислам динин кабыл алууга ылайык экендигин көрүп, ал үчүн дуба кылган эле.

Курайштын алдыңкыларынын да ислам динине кириши – Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) эң

792. Тирмизи, Зухд 37; Ибн Мааж, Зухд 7.

793. Тирмизи, Манакиб, 17; Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 2/95.

794. Ибн Мааж, Мукаддима 11; Алхаким, Мустадрок, 3/83; Байхаки, Ассунанул кубра, 6/370.

чоң каалоосу эле. Аларды бир канча жолу үйүнө чакырып коноктоп, алардын көңүлүн алууга аракет кылган. Бирок ар жолкусунда тең анын бул каалоосуна терс жооп берилген. Бакыт кушу курайштардын башынан канча жолу айланып учканын ким билсин, бирок алар ага кайдигер карашып, көңүл бурушкан эмес.

Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) курайш уруусунун алдыңкылары тарабынан жолутушуу сунушу келип түштү Ислам динин кабылдаганы жатышабы? Али бул нерсе белгисиз эле. Бирок бул сунуш Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) аз да болсо үмүттөндүрдү. Ал Умардын (радиаллаху анху) ислам динине киришин аябай каалап, Умардын (радиаллаху анху) динге кириши менен бир топ ийгиликтер болгон эле. Эгерде бул адамдар да ислам динине киришсе, ислам дини үчүн чоң ачылыштар болмок!

Бирок алардын сунушу ислам дининин маани-маңызына жана максатына таптакыр карама-каршы келген сунуш эле. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) алардын ушундай сунуш менен келгендигине капаланып, алардын абалына жаны ачыса керек. Себеби ага айтылган сунуштар мурдагы пайгамбарларга да айтылган. Мындай сунушту мурдагы пайгамбарлар кабыл албаган сыңары Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да кабыл албады. Бирок буга кайгырбай коё алган жок. Бул адамдар босогосуна келген бакытты куру текеберчиликтери менен тээп жиберишти. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) алардын ушул жоготуусу үчүн кайгырды. Аятта аны сооротуу бар эле: «Алар үчүн сен жоопкерчиликтүү эмессиң».

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кедейлерди жанынан оолактатпоону чечти. Бирок тигилердин да туура жолду табышына чара издеп жатты. Анын ушул чечими туура болдубу? Мына ошол учурда аят түшүп, анын туура чечим чыгаргандыгын тастыктады. Себеби ал досторун жанынан кууп жибербөөнү чечкен, аят дагы Ага кедейлерди жанындан оолактатып кууба деп жатты.

Бир эскертүү

Бул жерде дагы бир нерсеге көңүлүңөрдү бура кетмекчimin:

Куран Каримде Пайгамбарыбызга жана бардык момун-мусулмандарга берилген жүздөгөн буйруктар бар. Берилген бул буйруктар жана салынган тыюулардын ар бири ушул иштер аткарылып же аткарылбай калганы үчүн айтылбастан, өзүнчө бир өкүмдү билдирет. Мисалы, Куранда Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) *«Намаз оку, орозо карма, зекет бер»* деп айтылат. Булар буйрук түрүндө айтылган сөздөр жана бул буйруктар Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бул иштерди аткарбай койгондугу үчүн эскертүү катары айтылып жаткан жок. Так мына ошол сыяктуу, Куранда Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам): *«Жардыларды жаныңдан кууба»* деп айтылат. Бирок бул буйрук эч качан «Эмнеге жардыларды жаныңдан кууп салдың же кууп жатасың!» деген мааниге келбейт. Мына ошондуктан, бул сөз Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүнө карама-каршы келбейт. Тактап айтканда, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул буйрукка карама-каршы иш жасаган эмес. Демек бул буйрук Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ичиндеги оюнун жана чечиминин туура экендигин тастыктоо үчүн келген буйрук болгондуктан, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) даанышмандыгын жана күнөөсүздүгүн жар салып, муну сокурларга да көрсөтөт...

Биздин айтып жаткандарыбыз Кахф сүрөсүнүн бир аятында ачык-айкын баяндалган. Себеби Алла Таала бул аятта Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам): *«Күнү-түнү Жараткан Эгесин эстегендер менен бирге сен да сабыр кыл»* деп айтылууда. Сабыр – туруктуулук деген мааниге келет. Эгер кымындай эле калыбынан жазса, аны сабырдуулук деп атоого болбойт. Мисалы бир адам ибадатты туруктуулук менен аткарат. Дагы бир адам кырсык-балээлерге каршы туруктуулук кылат. Кандай кырсык, кыйынчылыктар келсе да ал адам солк этип койбойт. Кү-

нөөлөргө каршы сабырдуулук кылуу да ошондой иш. Күнөө ишке барбоо үчүн мурдагы калыбынан жазбоо керек. Демек, Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) «Сабыр кыл!» деп айтылган буйрук, «Өз калыбыңан жазба, чечкиндүү бол» – деген мааниге келиши мүмкүн. Бул, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) мурдагы абалынын Алла Тааланын ыраазычылыгына төп келген абал экендигин көрсөтүп турат.

Мына ушул себептен бул жерде Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) мактоо айтылып, анын кылган ишинин Алла Таала тарабынан жакшы кабыл алынгандыгы сүйүнчүлөнүүдө жана «Бул дүйнө жашоосун гана каалагандарга көңүл бурба. Негизи сен аларга маани бербейсиң. Себеби аларга жүз бурууң сенин оюңа бүлүк салат. Сен тазалардын тазасысың...» деп айтылып жаткансыйт.

Ал ушундай аруу болчу жана Жараткан Эгесинин алдына да ушундай таза бойдон кеткен. Ал төрөлгөндө кандай таза болсо, бул дүйнөдөн көчкөндө да ошондой таза болчу.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Зейнепке (радиаллаху анха) үйлөнүшү

Дин душмандары Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Зейнеп энебизге (радиаллаху анха) үйлөнүшүн сынга алып, ошону менен Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) каралагысы келишет. Бирок алар Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) эмес өздөрүн каралашты, ал эми Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) чаң да жугуза алышкан жок.

Бул окуя Куран Каримде мындайча баяндалат:

«(Оо, Мухаммед!) сен бир кезде, ага Алла нимат берген, анан сен дагы жакшылык кылган жигитке: «Аялың менен ажырашпа! Алладан корк!» деген болчусуң. Сен Алла ашкере кылуучу нерсени жүрөгүңдө жашыруун тутуп, адамдардан корктуң! Коркушуңа Алла көбүрөөк ылайык эле го! Качан Зайд ага «жакындык» кылып, (кийин талагын бергенде) аны сага никелеп бердик. Момундар бакма балдарынын аялдары-

*на үйлөнүүдө эгер талактарын беришсе эч күнөө болбошу (билдирүү) үчүн Алланын буйругу аткарыла турган иш».*⁷⁹⁵

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Зайдди аябай жакшы көрчү. Аны бала катары асырап жүрдү. Зайд (радиаллаху анху) Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) өтө жакын болгондуктан, адамдардын баары аны Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) өз баласы сыяктуу көрүшчү. Ооба, ал өзүн Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жолуна арнаган жана Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да аны жакшы көрүп, өз тарбиясына алган эле.

Зайд (радиаллаху анху) азат болгон кул эле. Аны Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эркиндикке жеткирип, асырап алган. Ал учурдун адаты боюнча Зайддан азаттыкка чыккан кул деген атты жоюп салуу мүмкүн эмес эле. Бул пикир коомчулуктун каны-жанына сиңип калган илдет болчу. Бирөө кулдуктан азат кылынса да ага экинчи сорттогу адам катары мамиле жасалчу. Бул пикирдин түп-тамыры менен жоюлушу жана коомчулуктун бул оорудан кутулушу керек эле. Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) терең ойго салган бул маселеге чара табу керек болчу...

Бирок бул чара оболу иш жүзүндө аткарылып, кабылданышы керек эмеспи. Ошондуктан Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) маңдайына кулчулуктун мөөрү басылган бул адамдарга башкача бир усулда мамиле жасады.

Эркиндик чоң мааниге Оо, бирок ошол баалуу нерсени колдо кармап калуу дагы ошончолук маанилүү болчу. Эркиндикке көнө албаган адам азат болсо да эркин адам сыяктуу жашай албайт. Америкада кулдар эркиндикке чыгарылганда бул чоң көйгөй болгон жана бул көйгөйдү чечүү да бир топ жылдык убакытты алган. Эркиндикке көнбөгөн ал адамдар колдо бар нерселерин сатып жиберип, кайрадан мурдагы кожоюндарына кайтып барышкан. Себеби ал учурдагы шарттар эркиндик атмосферасына ылайык абалга келе элек болчу.

795. Ахзаб сүрөсү, 33/37.

Адамдар да коомчулук да психологиялык жактан буга даяр эмес эле. Ошондуктан эркиндикке чыгаруу үчүн жасалган аракеттер күткөн жыйынтыкты бере алган эмес.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кулдарды эркин жашоого психологиялык жактан көндүрүп, коомчулукту да буга даярдап, азат болгон кулдарды коомчулуктун бир мүчөсүнө айлантууга аракет кылып жатты. Алар кечээ күнү эле бир буюм сыяктуу болсо, бүгүн алардын баары коомдун бир мүчөсүнө айланышты.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) коомчулукка сиңип калган бул эски пикирге акыркы соккуну урууну көздөп жатты. Бул өтө кыйын иш эле, бирок Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) муну оңой эле жүзөгө ашырмак.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) согуш талаасынын эң кызыган жерине өз жакындарын жибергендей эле, бул кыйын ишке да өз жакындарын салды. Өзүнүн таежесинин кызы, Абдуллах бин Жахштын (радиаллаху анху) карындашын азаттыкка чыккан Зайд (радиаллаху анху) менен баш коштурмай болду.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул туугандарынын үйүнө ар дайым кирип-чыгып турчу. Бул үй анын таежесинин үйү эле жана бул үй-бүлө канчалаган жылдардан бери Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) сунуш күтүп жаткан. Себеби Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) аруу, таза аялдарынын катарына кошулуу ар бир аялдын эң улуу максаты эле жана мында таң калычтуу эч нерсе жок.

Мурда да баяндаганыбыздай, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Азирети Сауда (радиаллаху анху) менен ажырашууну каалаганда ал асылзат аял келип Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) жалбарат. Өзүнө бөлүнгөн күнүн да Айшага (радиаллаху анха) ыйгаргандыгын жана анын жалгыз каалоосу Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жубайы бойдон дүйнөдөн өтүү экендигин билдирет. Булар Алла Элчисинин (саллаллаху алейхи васал-

лам) никесинде калуу үчүн бардык шарттарга макул болуу эле.⁷⁹⁶ Азирети Умар (радиаллаху анху) бул үй-бүлөнүн кызынын колун сураган, Фатиманын (радиаллаху анха) колун сураган, бирок Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) аны Азирети Алиге (радиаллаху анху) берип жибергенден кийин Азирети Алинин (радиаллаху анху) кызы Умму Гүлсүмдун чоңоюшун күттү. Азирети Умар (радиаллаху анху) Умму Гүлсүм (радиаллаху анха) менен никелешкенде ал али наристе бойдон эле. Бирок бул Азирети Умардын (радиаллаху анху) Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) менен тууган болуу кыялынын орундалышы болчу. Умардын (радиаллаху анху) жалгыз ою Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) менен тууган болуу эле.⁷⁹⁷

Таеже өз кызын жээнине берүүнү каалашы туура эле нерсе болчу. Азирети Зейнеп (радиаллаху анха) да пайгамбарга жубай болууга бардык жагынан төп келген. Балким ал да Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) жар болууну каалагандыр...

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) таежесинин үйүнө барып: «Зейнептин колун сурап келдим» деди. Үй-бүлө мүчөлөрү катуу кубанышты. Зирек пайгамбар сөзүнүн туура эмес кабыл алынганын дароо түшүнүп, сөзүн оңдоду: «Мен Зейнептин колун Зайдка сурап келдим». Баары орундарында катып калышты. Ортотчу болуп жаткан Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болбогондо бул талап дароо четке кагылмак. Бирок Алла элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) каршы чыга алышмак эмес. Бул сураныч Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) суранычы болгондуктан гана кабыл алынып, эрксизден бир үй-бүлө курулду.

Зейнеп (радиаллаху анха) асылзат жана тектүү аял болчу. Тарбиясы да ошого жараша эле. Зайд (радиаллаху анху) Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сүйүктүү сахабасы болсо да, ошол учурдагы түшүнүк боюнча кийин гана эркиндигине жеткен кул болчу. Катардагы карапайым

796. Бухари, Никах, 48; Муслим, Радаа 47.

797. Ибн Саъд, Аттабакатул кубра, 8/463; Ибн Хажар, Алисааба 8/293-294.

үй-бүлөнүн перзенти болгондуктан баам-парасаттуулугу менен өзүн бул аялга ылайыктуу көрбөдү. Зейнеп (радиаллаху анха) өзгөчө руханий сезим, өзгөчө эркке ээ жана пайгамбарлык үй-бүлөгө ылайыктуу бермет эле.

Зайд бул маселе тууралуу далай жолу Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) кайрылып, аялы менен ажырашаарын айткан. Ар жолкусунда тең Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ага: «Аялың менен ажырашпа! Алладан корк!» – деп кайра жиберип жатты. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жалгыз максаты бул үй-бүлө аркылуу жахилиятка таандык бир көз карашты түп-тамыры менен жоюу эле. Бирок күн өткөн сайын келишпестик күч алып, ажыраша турган абалга жетти.

Бул жубайлардын ажырашаары белгилүү болду, бирок Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кул менен тектүү аял үйлөнсө боло тургандыгын көрсөттү. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) – жол көрсөтүүчү эле. Жол көрсөтүүчү адам айткан жана айта турганын оболу өзү аткарып, же жакындарына аткарттырып көрсөтүшү керек. Бул дагы Алланын буйругу менен болгон эле, эми вахий менен өтө оор сыноонун белгилери байкала баштады.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Тааланын билдирүүсү менен бир күнү Зейнеп (радиаллаху анха) өзүнүн жубайы боло тургандыгын да билчү. Муну жарыялоо буйругун албагандыктан жашырып жүрдү. Негизи Азирети Айша энебиз (радиаллаху анха) айткандай, эгер Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнө келген вахийден жашырып кала турган болсо, мына ушул үйлөнүүсү тууралуу аятты жашырмак.⁷⁹⁸ Ырас, Зейнепке (радиаллаху анха) үйлөнүү Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) өтө оор болду. Бирок эзелтеден кыйылган никеге ким каршы чыга алмак эле? Алла Таала:

«Аны сага никеледик» – деген. زَوَّجْنَاكَهَا

Бул нике түздөн-түз Алла Таала тарабынан кыйылган. Бул никеге периштелер күбөлүккө өткөн. Пайгамбарыбыз (сал-

798. Бухари, таухийд 22; Муслим, Ийман, 288.

лаллаху алейхи васаллам) үчүн өтө оор болгон бул нике менен Алла Таала дагы бир өкүмдү билдирди: «Асыранды балдар өз перзент сыяктуу эмес». Алар аялдары менен ажырашса, асыраган атасы аларга үйлөнсө болот. Ал эми жахилият доорунда асыранды балдар өз перзент катары каралып, алар өлсө же аялы менен ажырашса, алардын аялдары менен асыраган атасы үйлөнүшүнө жол берилчү эмес. Жахилият дооруна таандык бул көз караш жоюлушу керек эле. Бирок бул оор жүктү Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өз мойнуна алган.

Бул оор сыноонун негизги элементтери:

Зейнеп энебиз (радиаллаху анха) эки жолку турмуш куруусу менен жахилиятка таандык негизсиз эки көз караштын жоюлушуна себепчи болду.

Кээ бир тафсирлерде ойдон чыгарылган мындай окуя баяндалат:

Пайгамбарыбыз Зейнепти (радиаллаху анха) Зайддын никесинде болгон учурда көргөн имиш. Анын сулуулугуна суктанып:

سُبْحَانَكَ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ деп айтыптыр, муну Зейнеп (радиаллаху анха) угуптур...ж. б....Исраилияттан келген ушул сыяктуу негизсиз көз караштардын кээ бир «ахлу суннат» аалымдарына да таасирин тийгизгендиги өкүнүчтүү. Мен алардын атын атагым келбейт. Бир белгилүү эле тафсирчи: عَادَ زَيْدٌ إِلَى النَّبِيِّ فَاطَّلَعَ «Зайд үйүнө келгенде маселени түшүндү» деген сөздү колдонгон. Мындай пикир дин душманынын гана оюна келе турган жийиркеничтүү нерсе. Мен ал тафсирчибизди сыйлагандыктан «Оозуңа таш!» деп айтпайм. Эгерде бул сөздү башка бирөө билип туруп атайын айта турган болсо, анын тилеги таш капсын!

Биринчиден: Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Зейнепти (радиаллаху анха) алгачкы жолу көрүп отурган жери жок.

Экинчиден: Эгерде Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Зейнепке (радиаллаху анха) бир аз эле көңүлү бар болсо аны Зайд (радиаллаху анху) менен баш коштурбастан ага өзү үйлөнөмөк.

Үчүнчүдөн: Зейнептин (радиаллаху анха) Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жубайы болушун Зейнептин үй-бүлөсүндөгүлөрдүн баары чын көңүлдөн каалашканын жогоруда айтып өткөнбүз. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ага үйлөнүшүнө кандай тоскоолдук бар эле? Эмне үчүн ага өзү үйлөнбөстөн, Зайд (радиаллаху анху) менен баш коштурууну каалаган?

Демек, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Зейнеп энебизге (радиаллаху анха) үйлөнүшү буйруктун негизи гана болгон. Алла Таала ошондой буйруп, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ал буйрукту аткарды. Ойдон чыгарылган сөздөрдүн баары кечеги күнкү Вольтерлердин, тарыхтагы Игнац Гольдциерлердин жана башка канчалаган адамдардын жалган, жалаалары болуп саналат жана булардын эч кандай мааниси жок. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам), Зейнептин (радиаллаху анха), Зайддын (радиаллаху анху) айтканындай бир окуя болот деп айтуу кандай гана коркунучтуу жалаа. Бул кандай гана коркунучтуу дин душмандыгы!

Бүгүнкү күнүбүздө бул жалган маалыматтарды ошол дин душмандарына алданган арабыздагы эле адамдар колдонуп жатканы өкүнүчтүү. Мусулмандыгынан уялып, басынгандык сезими аларды ушундай ылайыксыз иш жасоого жана ылайыксыз сөз айтууга түртүүдө. Эмне дейли, туура жолго баштоо Алланын колунда. Жаратуучу Эгебиз аларды туура жолго баштасын! Теманы «Бардык пайгамбарлар күнөөсүз, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болсо күнөөсүздөрдүн күнөөсүзү» деп баштап, тиешелүү мисалдар менен Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бейкүнөө экендигин көрсөтүүгө аракет кылдык. Бирок, Анын бейкүнөөлүгү биздин айтканыбыздан да өтө жогору турат. Биз бул маселени өзүбүздүн деңгээлибизге жараша гана баяндадык...

Буга чейин айткандарыбыз түздөн-түз Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгү менен байланыштуу болчу. Эми Анын күнөөсүздүгүн башка бир өңүтүнөн алып баяндагыбыз келет. Анын такыбалыгы, кулчулук кылуу

сезими өңүтүнөн Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) күнөөсүздүгүн бардык тараптары менен көрүп, түшүнүү жана Аны тааныгысы келгендердин Анын акырет жана Жараткан Эгеси менен болгон байланышынын белгиси болгон төмөнкү нерселерди билиши зарыл:

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) такыбалыгы

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) такыбалардын эң такыбасы болчу. Анын такыбалыгы, башка эч бир адамда жок эле. Анын бардык кыймыл-аракеттери такыбалыкка негизделген. Алладан өтө корккондуктан жүрөгү токтоп кала жаздачу. Ал өтө сезимтал болгондуктан көздөрү жашка толуп, ыйлабаган учурлары аз болчу. Ал толкуганда дарыя сыяктуу бууракандап, тынч турганда океан сыяктуу мелмилдеп турчу.

Өмүр бою ушундай жашаган адам тууралуу, жогорудагы аяттарды жаңылыш жоромолдоо менен аны дүйнөгө кызыккан, күнөөгө жакын адам деп айтуу уятсыздык жана ашепке чектен чыгуу болуп саналат. Алла Таала аны бийиктетип көккө көкөлөткөндүктөн жерде үргөндөрдүн үнү ага эч качан жете албайт. Үндөрү жетпегенден кийин ага кантип көө сүйкөй алышмак эле. Анткени анын такыбалыгы, Алладан болгон коркуусу жана күнөө иштерге барбаш үчүн аябай кылдаттык менен мамиле кылуусу анын андай жаман күнөө иштерге баруусуна түк жарашпайт.

Эми Анын мына ошондой улуулуктары менен асыл сыпаттарына саресеп сала кетсек.

Оболу, «зухд» – бүтүндөй дүйнө колго берилсе сүйүнбөө, бүтүндөй дүйнө колдон кетсе кайгырбоо. Бул сапат Алла Элчисинде эң жогорку өлчөмдө бар эле. Ал, дүйнө байлыгын тапканы менен аны жүрөгүнөн чыгарып таштаган болчу. Бирок эч бирөөнү дүнүйө табуудан тоскон эмес. Себеби байлык табуу жолдорунун акылга ылайыктуусун бизге көрсөткөн да Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эле. Буга далил – Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) курган

ислам мамлекети аз убакыттын ичинде дүйнөнүн эң бай жана эң күчтүү мамлекеттеринин катарына кошулгандыгы. Бир батыш ойчулу айткандай, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) курган бир чоң мамлекеттен кийинчерээк 25 чоң мамлекет пайда болгон. Ооба, чындыгында такыбалык жашоодо башкы принцип мына ушул болууга тийиш.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлыктын нурдуу дүйнөсүнө кадам таштагандан баштап, дүйнө анын бут алдына бүтүндөй кооздугу менен жайылганга чейин калыбынан жазган эмес. Жадагалса ал, бул дүйнөгө келгенде ээ болгон байлыгынчалык байлык дүйнөдөн өтөөрдө анын колунда жок болчу. Себеби колундагынын баарысын таратып салган. Артында калган байлыкты карачы, бир канча эчки менен аялдары жашаган кичинекей бөлмөлөр гана калган. Алар да элге тиешелүү болгондуктан, энелерибиз дүйнөдөн өткөндөн кийин баары мечитке кошулган. Ал бөлмөлөр мечиттин бир бурчун гана ээлей турганчалык тар, кичинекей болгондугун ал жерге баргандар билишет.⁷⁹⁹

1. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) чий төшөнчүнүн үстүндө жатышы

«Сен дүйнөдө (туулган жеринен алыста калган) бир карып же жолдон өткөн жолоочу сыяктуу бол!», башкача айтканда, бул дүйнөгө таянба жана бул дүйнөнү түбөлүк мекениң катары эсептебе. Бул дүйнөдө бөтөн жерде жүргөн жана өз мекенине кетүүчү жолоочу сыяктуу бол.

Азирети Умар (радиаллаху анху) бир күнү Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) үйүнө кирди. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жаагына чий-камыштан жасалган төшөнчүсүнүн изи түшүп калган эле. Анын бөлмөсүнүн бир бурчунда бир талпак, экинчи бурчунда ичине бир аз арпа салынган кичинекей баштыкча бар эле. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бөлмөсүндөгү болгон буюму ушул болчу. Муну көрүп турган Умардын (радиаллаху анху) көзү жашылданып, ыйлады. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи ва-

799. Бухари, Фараид 3; Ибну Касийр Албидая ван нихая, 5/306.

саллам) анын эмнеге ыйлап жаткандыгын сураганда Умар (радиаллаху анху): «Оо, Алланын Элчиси! Ушул учурда падышалар сарайларында куш тыбыгы салынган жумшак төшөктөрдө жатканда сен бир катуу чий-камыштын үстүндө жатасың жана ал чий-камыштын изи денеңе түшүп турат. Мен ушуну көрүп ыйладым» – деди. Ошондо Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Умарга (радиаллаху анху) мындай деп жооп берди: «Оо, Умар, дүйнө алардыкы, акырет биздики болушун сен каалабайсыңбы».⁸⁰⁰ Башка бир риваятта Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп айткан:

«Дүйнө менен менин кандай байланышым бар. Мен бир дарактын алдында көлөкөлөп андан кийин ал жерди таштап жолун уланткан жолоочу сыяктуумун».⁸⁰¹

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бул дүйнөгө бир милдетти аткаруу үчүн келген эле. Анын ой-пикири, көз карашы адамдардын жан дүйнөсүнө тирүүлүк тартуулап, кызматы аяктагандан кийин дүйнөдөн кайткан. Дүйнөгө ушундай токпейил караган адамды бул дүйнөдөгү кээ бир нерселерге берилип кетет деп ойлоо акылга сыйбайт. Ооба ал дүнүйөгө эч кызыкпады жана ал эч убакта жаза баспады...

2. Садака маселесине аяр мамилеси

«Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кечинде жатып, бирок таң атканча ары-бери оодарылып, уктай албай жатты. Оң жагына оодарылат, сол жагына оодарылат, үшкүрүнөт. Таң атканда аялы: «Оо, Алланын элчиси, түндө бир жериңиз оорудубу, аябай кыйналып чыктыңыз?» – деп сурады. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп жооп берди: «Төшөнчөмдү жатуу үчүн даярдап жатканда жерден бир курма таап алдым. Ал курманы жедим. Бирок кийинчерээк башыма бир ой келди; биздин үйдө садака жана зекеттин курмалары болот. Курма мына ошолордон болуп калсачы! Таң атканга чейин ошону ойлоп, кыйналып ары-бери оодарылып, уктай албай жаттым».⁸⁰²

800. Бухари, Тафсир (66)2; Муслим, Талак 31.

801. Тирмизи, Зухд 44; Ибн Мааж, Зухд 3; Ахмад бин Ханбал, Алмуснад, 1/301.

802. Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 2/193; Хаким Алмустадрок 2/17.

Садака жана зекеттен пайдалануу ага арам болчу. Бирок бул курма өзүнө таандык курмалардан болушу да мүмкүн эле. Ал курма өзүнө тиешелүү курма экендиги бышык болчу. Себеби анын үйүндө садака жана зекет түнөбөстөн дароо таратылып берилер эле. Бир аз күмөндүү нерседен да ушунчалык сактанган жана өмүрүн ушундай кылдат өткөргөн адамдын арамга жакындашы мүмкүнбү? Жок, ал эч кандай күнөө иш жасаган эмес. Анын руханияты жана жан дүйнөсү ар дайым таза эле, ошондой жашады жана акыретке ошол таза бойдон көчүп кетти.

3. «Мени Худ сүрөсү картайтты»

Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) сурады: «Оо, Алланын Элчиси! Чачыңызды ак аралап калыптыр. Кыска убакыттын ичинде картая түштүңүз, көңүлүңүздө сизди түйшөлткөн дартыңыз барбы?». Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп жооп берди: *هُودُ وَآلِوَاقِعُهُ وَالْمُرْسَلَاتُ* «Мени Худ, Вакиа, Мурсалат сүрөлөрү картайтты»⁸⁰³. Худ сүрөсүндө ага: *فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ* «Кандай буйрулсаң, ошондой туура жүр!»⁸⁰⁴ – деп айтылган эле. Бул тууралык Алла Таала пайгамбарына көрсөткөн Туура жол эле жана андан ошол Туура жолдо болушу талап кылынган...

«Мурсалат» сүрөсү бейиш менен тозок, адамдардын корккон абалы тууралуу баяндайт. «Вакиа» сүрөсү да бейишке кирүүчүлөрдүн жана тозокулардын абалы жөнүндө кабар берет. Бул сүрөлөрдө айтылгандар Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) коркутуп, картайтып жатты...

4. Акырет тууралуу ою

Бир сахаба үйүндө Куран окуп отурду. Анын үнү сыртка угулуп жатты. Ал

*إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا * وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا* деген аяттарды⁸⁰⁵ окуп жаткан учурда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам)

803. Тирмизи, Тафсир (56) 6.

804. Худ сүрөсү, 11/112.

805. Музаммил сүрөсү, 73/12-13.

үйдүн жанынан өтүп бараткан эле. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жүзү кубарып, тизелеп отура калды. Аяттар аны ыргалтып жаткандай болду. Ооба, ал ушул аяттардын берген кабарынан аябай корккон эле.⁸⁰⁶

Бул аяттарда: «Бизде (алар үчүн даярдалган) моюн кишендер жана алоолонгон от, тикенектүү тамак, жан ооруткан азап бар» – деп айтылган эле. Негизи Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) мындай сөздөрдөн корко турган жөнү жок болчу. Бирок Ал бизге адеп, тарбия жана Алла Тааланын алдында кандай туруу керектигин үйрөтүп жатат.

5. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Тааланын алдындагы орду

Абдуллах бин Масъуд айтат: Бир күнү Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мага «Куран окучу угайын» – деди. Мен: «Оо, Алланын элчиси! Куран сага түшүрүлүп жатса мен сага кантип Куран окуп берейин!» – дедим. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Мен башканын оозунан укканды жакшы көрөм» деп айтты. Мен Ниса сүрөсүнүн башынан окуй баштадым жана: *كَانَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا* – деген аятка⁸⁰⁷ келгенимде «Жетишет, жетишет!» – деди. Бурулуп карасам Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) көз жашын көлдөтүп ыйлап жатыптыр. Ал жүрөгү жарылып кетчүдөй болуп, чыдай албай турган абалга келип калган экен.⁸⁰⁸

Аятта акыреттеги коркунучтуу абал тууралуу баяндалып жатты: *«Ар ҷммөттөн бирден қўбө, сени аларга қўбө қылганыбызда кандай болоор экен!»*.

6. Анын сезимталдыгы

Айша энебиз (радиаллаху анха) баяндайт: бир жолу кечинде Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мага: *«Оо, Айша! Бүгүн түңү Жараткан Эге ме ибадат кылышы-*

806. Байхаки, Шуабул ийман, 1/522.

807. Ниса сүрөсү 4/41.

808. Бухари, Тафсир (4) 9; Муслим, Мусафирийн, 247-248.

ма уруксат бересиңби?» – деди. Мен: «Сени менен чогуу болууну жакшы көрөм, бирок сага жаккан бардык нерсени да жакшы көрөм» – дедим.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) намазга турду. Ошол түнү таң атканга чейин

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ «Асмандар менен жердин жаралуусунда, түн менен күндүн алмашуусунда ой жүгүрткөн адамдар үчүн сабактар бар»⁸⁰⁹ деген аятты окуп, ыйлады. Таң намазы учурунда азан айтканы келген Азирети Билал (радиаллаху анху) ага кайрылып: «Оо, Алланын Элчиси! Эмнеге өзүңү мынчалык кыйнайсың? Алла Таала сенин өткөн жана келечектеги бардык күнөөлөрүңдү кечирген го?» – деди. Ошондо Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا «Мага ушунчалык жакшылыктарды берген Жаратуучу Эгеме берген жакшылыктарына жараша ишңиз келтирүүчү пенде болбойбу?»⁸¹⁰ деп айтты.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмне үчүн көз жашын төгүп жаткандыгын карачы! Ал ылайыктуу түрдө шүгүрчүлүк келтире албай каламбы деп корккондуктан ыйлап жатат! Ошондой адам күнөө кылат деп ойлойсуңбу?

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Таала туюу салган иштерден оолак болгондой эле, Алланын буйруктарына да өтө кылдат мамиле жасачу. Анын аруулутуна жана тазалыгына ушул жагынан эле карай турган болсок, башка далил издөөгө зарылчылык жок болуп калат деп ойлойм.

Негизи эч ким Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) сыяктуу жашай алмак эмес. Ал ибадатка өтө олуттуу карачу. Анын бүтүндөй өмүрү ибадатка карата жөнгө салынгандай, ибадат кылбаган учуру жоктой эле. Албетте ибадатты бизге белгилүү болгон намаз, орозо ж. б. менен чектеп койбош керек. Ал аткарган иштеринин баарын ибадат катары аткарчу.

809. Аалу Имран сүрөсү, 3/190.

810. Ибн Хиббан, Сахийх, 2/386; Ибну Касийр Тафсирул Куранил азийм, 1/441-442; Куртуби, Ал-жамиу лиахкамил Куран, 4/310.

Биз Аны «Такыбалар такыбасы» деп, башка сөз таба албагандыктан айтып жатабыз. Негизи Анын такыбалыгын башка сөз менен айтуу керек эле.

7. Жакшы иштерге ашыгуусу

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир күнү мечитке келип, жамаатка имам болуп намазга турду. Анан да-роо эле намазын бузуп, үйүн көздөй чуркады. Анын шашып баратканын көргөн адам аны өрт өчүргөнү бара жаткан экен деп ойломок. Ал бир аздан кийин кайра келди. Баягы тынчсыздануусунун изи жок эле. Имамдыкка өтүп намаз окуду. Намаздан кийин сахабалар анын бир аз мурдагы тынчсызданганы тууралуу сураганда ал төмөнкүчө жооп берди: *«Бир аз мурун кедейлерге таратуу үчүн мага бир нерселер алынып келген эле. Мен таратып бергенди унуттум. Намазга турарым менен ошону эстедим. Үйүмдө ошондой (аманат) нерсе турганда намаз окугум келбеди. Барып Айшага (радиаллаху анха) ошол нерселерди таратуусун айтып келдим»*⁸¹¹. Такыбалык деп мына ушуну айт! Ушундай такыба адамдын бул дүйнө менен байланышы кандай болот...

Бир канча жолу дүнүйө кол алдына келгени менен Ал аны кабыл албай четке каккан.⁸¹²

8. Канчалаган күндөр бою жээрге тамак, ичээрге суусу жок калган

Анын канчалаган күндөр бою бир тиштем тамак жебеген учурлары көп болчу. Чындыгында өмүр бою арпа наны менен дагы курсагын тойгузган эмес. Айлар өткөнү менен үйүндө тамак бышыруу үчүн от жагылчу эмес.⁸¹³

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир күнү отуруп намаз окуду. Окуган намаз нафил (кошумча) намаз эле. Намаздан кийин Абу Хурайра (радиаллаху анху) андан сурады: «Оо, Алланын Элчиси! Отуруп намаз окудуңуз го,

811. Бухари, Азан 158; Насай, Сахв 104.

812. Байхаки Шуабул ийман 7/365; Абу Нуайм, Хиятул аулия, 1/30.

813. Бухари, Рикак 17; Муслим, Зухд 20-36.

ооруп атасызбы?». Берилген жооп ааламды титиреткендей болду: «Оо, Абу Хурайра, бир канча күн бою өзөк жалгаар бир нерсе таба албадым. Ачкалык алдан тайдырып, тик тураарга дарманым калбады. Мына ошондуктан намазды отуруп окуп атам».

Абу Хурайра айтат: «Муну укканда ыйлай баштадым. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өз абалын унутуп, мени сооротуп жатты: «Оо, Абу Хурайра ыйлаба! Бул жердеги ачкалык пендени акырет азабынан куткарат».⁸¹⁴ Ал жол башчы болчу. Карамагындагы калктын арасында ачка калгандар да болгондуктан, ал да жашоосун ошого карата жөнгө салчу.

Калкынын арасында эң кедейи Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болчу жана кедейликти ал өз каалоосу менен тандап алган. Ал кааласа бардар турмушта жашай алмак. Бул нерсе Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) кыйын иш эмес эле. Себеби ага соога катары келгендерди эле элге таратып бербестен жанында алып калганда, ошол бардар өмүр сүрүүсүнө кенен жетмек. Бирок Ал мындай кылууну эч ойлободу. Бирок, муну Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жана анын тарбиялаган жамаатынын дүнүйөдөн жүз үйрүгөндүгү катары түшүнбөө керек. Мисалы кээ бир оозуна алы жетпеген адамдардын «Бир тиштем оокат, бир куру чапан» деп Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) адеп-ахлагын шылдыңга алгандарындай эмес. Каалаган иштеп, акча таап, байыйт жана Алла Таала буйругандай зекетин берет, садака берет. Ооба, эч ким буга каршы эмес. Бирок, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жана Анын жакын санаалаштары жогоруда айтылган мисалдагы пикирди бек кармашы керек. Антпесе күн санап саны өсүп Мекке жана Мадина чегинен ашып жаткан бул жамаат алгачкы күнкү аруулугун сактап кала албайт эле. Бул жамаат материалдык жактан гана бириккен жамаат эмес, руханият, жан дүйнө жана дил жамааты эле. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мына ушул күчтөрдү сактап калууга аракет кылган. Алардан талап

814. Абу Нуайм, Хиялатул аулия, 7/109.

кылган нерсени оболу өзү жасап көрсөтүп, бардык маселеде болгондой эле бул маселеде да окуучуларына үлгү болгон. Ошол укмуштуудай мисалдардан бир көрүнүш:

Түн ортосу. Ачкалык Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) алдан тайдырып, уктай албай жатты. Уктап кетсе, балким убактылуу болсо да ачкалыктын азабынан кутулмак. Бирок ачкалык жанын жай алдырбады. Үйүнөн чыгып, бир тарапка бара жатты. Бир аз баскандан кийин бир караанды көрдү. Аны тааныды. Ал ар дайым Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жанында болгон, максатташ, тилектеш адам эле. Түн ортосунда алар убадалашып алгандай жолугуп калышты. Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) келип Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) салам берди. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Оо, Абу Бакир! Түн бир оокумда сыртта эмне кылып жүрөсүң?». Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) көргөндө көйгөйүн унутуп калган эле. Ал ар дайым ошондой болчу. Меккеде Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) куткаруу үчүн таяк жеп, бир күн бою эс-учуна келе албай жаткан. Эсине келип, көзүн ачаары менен «Алла Элчисине эмне болду?» – деп сураган. Энеси Умму Умар ачууланып: «Өлгөнү жатып да аны ойлойсуң»⁸¹⁵ – деген эле. Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху) Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) ойлобой жашай албастыгын энеси биле албайт эле. Себеби Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) анын өмүр башаты болчу. Мына азыр да Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) бөлөк кала алган эмес жана белгисиз бир сезим аны ушул жерге жетелеп келген. Абу Бакир (радиаллаху анху) Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) «Ачкалык!» – деп жооп берди, – «үйдө жээрге эч нерсе таба албадым. Уктай албай сыртка чыктым эле». Экөөнүн тең абалы бирдей болчу..!

Артынан дароо: «Оо, Алланын элчиси, ата-энем сага садага болсун, Сен эмнеге чыктың эле?» – деп сурады. Анын жообу да ошондой. Алла элчиси да ачкалыктан сыртка чыкканын айтты.

815. Ибну Касир, Албидая ван нихая, 3/30.

Так ушул учурда дагы бир караан байкалды. Узун боюнан анын келишимдүү Умар (радиаллаху анху) экендиги билинди. Негизи булардын тобу толукталышы керек болчу. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) оң жагында Абу Бакир (радиаллаху анху) бар эле, бирок ар дайым сол жагын ээлеген адам жок. Топту толуктоо үчүн ал да жете келди. Ооба, бул келген адам – Азирети Умар (радиаллаху анху). Ал эки досун көрүп таң калды. Салам берди, алик алынды. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Азирети Умардын (радиаллаху анху) эмнеге сыртта жүргөндүгүн сурады. Ал дагы так ошол жоопту берди: «Оо, Алланын элчиси, ачкалык жанымды жай таптырбай сыртка чыгарды» – деди.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) эсине Абул Хайсам (радиаллаху анху) келди. Үйү да ошол тараптарда эле. Күндүзү аны бакчасында көргөндөй болгон. Жок дегенде өзөк жалгаарга аларга курма бермек. «Жүргүлө, Абул Хайсамдын (радиаллаху анху) үйүнө баралы» – деди.

Алар Абул Хайсамдын (радиаллаху анху) үйүнө барышты. Абул Хайсам (радиаллаху анху) менен аялы уктап жатышкан. Үйлөрүндө беш-алты жаштардагы бир баласы бар эле. Обогу эшикти Умар (радиаллаху анху) каккылап, жоон үнү менен: «Оо, Абул Хайсам!» деп кыйкырды. Абул Хайсам да, аялы да үндү угушпады. Бирок төшөгүндө мемиреп уктап жаткан бала ордунан ыргып туруп, «Ата! Тур Умар келди» – деди. Абул Хайсам (радиаллаху анху) баласын түш көрүп жатат го, деп ойлоп: «Жат уулум! Ушул убакта бул жерде Умардын (радиаллаху анху) кандай иши болмок эле?» – деп жооп берди. Эшик ачылбагандыктан бул жолу ичке үнү менен Абу Бакир (радиаллаху анху) кыйкырды: «Оо, Абул Хайсам!». Бала дагы ордунан туруп: «Ата! Абу Бакир келди» – деди. Атасы аны кайра жаткырды. Акырында Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Оо, Абул Хайсам!» – деп үн салганда бала ордунан октой атылып туруп, эшикти көздөй чуркап баратып «Ата тур, Алланын элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) келди!» – деди.

Абул Хайсам (радиаллаху анху) эмне болуп кеткенин түшүнө албай жатты. Дароо эшикти көздөй чуркады. Көргөн

көзүнө ишене албай турду. Түн ортосунда анын үйүнө Султандардын Султаны келген эле. Дароо аларды ичкери киргизди. Барып, бир улак сойду. Мындай нерсе адам баласына өмүрүндө бир жолу гана насип болушу мүмкүн. Өмүрүнүн эң бактылуу учуру эле. Жанын берүүгө да даяр болчу. Дасторконго курма, сүт, эт алып келип, сыйлуу конокторун меймандады...

Коноктор ачкалыктарын кетире турганчалык жешти. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) көздөрүнө жаш толуп туруп, мындай деди:

«Аллага касам ичүү менен айтам, эртеңки күнү мына ушул нематтардын да эсебин бересиңер». Анын артынан төмөнкү аятты окуду: *ثُمَّ لَتَسْأَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ* «Ал күнү бардык нематтардын эсебин бересиңер».⁸¹⁶

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ушундай кылдат жашаган адам эле. Мына ушундай адамдын жашоосунан жаңылыштык издөө душмандык же түркөйлүк болуп саналат.

Азирети Умар (радиаллаху анху) Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жакын адамы эле. Ал Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) тууралуу мындай деп айтчу: «Аллага касам ичүү менен айтам, мен Алла элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) эртеден кечке чейин ачкалыктан кыйналгандыгын билем. Ал курманын эң начары болгон «дакал» деген курманы да таап курсагын тойгуза алчу эмес».⁸¹⁷

Негизи ал кимден сураса Ал үчүн дүр-дүйнө тамакка толгон дасторкондор даярдалмак. Жадагалса буга да муктаждык жок болчу? Ага берилген белектер эле Ага жана Анын үй-бүлөсүнө ашыгы менен жетмек. Бирок ал келген нерселердин баарын элге таратып берип, эртеси күнгө эч нерсе калтырчу эмес.⁸¹⁸ Андан эмне үчүн бул дүйнө нематтарынан пайдаланбагандыгы тууралуу суралганда, Ал ар дайым мындай деп

816. Такаасур сүрөсү 102/8.

817. Муслим, Зухд 36; Ибн Маажжа Зухд 10.

818. Бухари, Бадъул вахий 5-6; Закаат 50; Рикаак 20; Саум 7; Муслим, Закаат 124; Фадаил 50.

жооп берчү: «Исрафил сурнайды колуна алып, Алла Тааланын буйругун күтүп турганда бул дүйнө нематтарынан кантип пайдаланмак элем. Мындай абалдагы адам бул дүйнө нематтарынан кантип пайдаланмак эле!»⁸¹⁹

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кичипейилдүүлүгү

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өтө кичипейил инсан эле. Негизи улуу адамдардын белгиси – кичипейилдүүлүк; начар адамдардын белгиси – менменсинүү жана текеберчилик.⁸²⁰ Ал кичипейилдиги менен улуу болчу. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ «Ким кичипейил болсо, Алла Таала анын даражасын көтөрөт; ким текеберденсе, Алла Таала анын даражасын түшүрөт»⁸²¹ деп айткан жана муну жашоосунда көрсөткөн. Баары анын кичипейилдигине карап, улуулук деген эмне экендигин түшүнүшкөн.

Текеберленип, менменсингендердин баарын Алла Таала жер менен жексен кылып, кыйроого учураткан. Карун, Саълаба, Фираун, Намрут ж. б. мисал кылсак болот.

Алла Таала кичипейил адамдын даражасын көтөрүп койгон. Алар: Муса (aleyхиссалам), Иса (aleyхиссалам), Ибрахим (aleyхиссалам) жана Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам)...

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кичипейилдиги жанда жок эле. Ал Алланын пендеси жана элчиси болчу. Ал күнү-түнү Жараткан Эгесине кулчулук кылчу жана кулчулук кылууда орто жолду тутунуп мындай деп айтчу سَدُّوْا «Түз жолдон тайбагыла, тең салмакты сактагыла, ар дайым түз жүрүүгө аракет кылгыла»⁸²². Ибадатта болсо да аша чаап кетүү же эптеп-септеп кол учунан аткаруу Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) иши эмес. Ар дайым

819. Тирмизи, Кыяма 8; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/326, 3/7.

820. Bediüzzaman, Lemeât.

821. Муслим, Бирр 69; Тирмизи, Бирр 82; Табарани, Алмуъжамул аусат, 5/140.

822. Бухари, Ийман 29; Муслим, Мунафикун 78.

орто жана Туура жолду тутунган инсан эле. Негизи Алла Таала беш убакыт намазда пендесинен түз, орто жолдо болууну талап кылат. Ал жол пайгамбарлардын, дурус адамдардын жана шейиттердин жолу. Акыретте алар менен бирге болууну каалагандар бул дүйнөдө алардын жолун тутунуусу керек.

Диндин маңызы, өзөгү – жеңилдик. Аны оорлоштурган адам аягында ага жеңилет жана динди жашоого болбой тургандай оорчулукка айлантат. Негизи диндин буйруктарын туура аткарсаң ал аябай жеңил. Башка бир хадисте мындай деп айтылат:

«*إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ*» «Диндин жеңилдигинде шек жок. Ким динди оорлоштурса ага жеңилет». ⁸²³

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) диндин буйруктарын кандай аткарса жана башкалардан кандай аткарууну талап кылса, адам баласынын күчү жете турган диний жашоо да мына ошол болуп эсептелет.

«*وَاغْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُو أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ*» «*Билип койгула, силердин эч бириңер өз амалы менен тозок отунан кутула албайт*» – деген эле Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам).

Пенде күнү-түнү кудум Асвад бин Язид Ан-нахаи, Масрук жана Таус сыяктуу ибадат кылса да бейишке кириши үчүн жетишсиз болуп калышы мүмкүн.

Сахабалар жогорку хадисти угушканда дароо Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) өзү тууралуу ойлошту. Себеби алар үчүн Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эң улуу өрнөк эле. Мына ушул себептен мындай деп сурашты: Оо, Алланын элчиси, сиз дагыбы (аткарган иштериңиз менен акырет бактылуулугуна жете албайсызбы)?

Карачы кичипейилдүүлүгүн, Алла Тааланын алдында пенденин кандай турушу керектигин көрсөтүп турат: «*وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي*» «Ооба, Алла мени мээримине бөлөбөсө мен да (ошондой болмокмун)...». ⁸²⁴

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кичипейилдүүлүгү ушундай болчу.

823. Бухари, Ийман 29; Насаи, Ийман 28.

824. Бухари, Рикак 18; Мардаа 19; Муслим, Мунафикун 71-78.

Пайгамбарыбыз кичипейилдүүлүктүн өрнөгү экендигин дагы бир жолу эске салып, анан Анын кандай терең ибадат кылгандыгы тууралуу баяндообузга өтмөкчүмүн:

Ал бир хадисте мындай дейт: *شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ أُمَّتِي* «Менин шапаатым, үммөтүмдүн чоң күнөө кылгандары үчүн болот».⁸²⁵

Алла Таала Анын шапаат кылуу укугун акыретте ушундай колдонот. Чындыгында биздин үмүтүбүз да ушул эмеспи? Канчалаган күнөөлөрдү кылдык, бирок ошону менен бирге Алла Тааланын кечириминен, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) шапаатынан үмүт кылабыз.

Биз күнөөкөр пенделербиз, бирок башка эч кимге кул болбодук. Азирети Маулананын сөздөрүн айтабыз:

«Кул болдум, кул болдум! Мен Сага моюн сунуп кызмат кылам.

Кулдар азат болгондо кубанышат, мен Сага кул болгондугум үчүн кубанам».

Биз ушундай жалбарууларыбыздын Алла Таала тарабынан угулуп, шапааттын убагы келгенде Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бизге шапаат кыла тургандыгына ишенебиз.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) чоң күнөө кылгандарга шапаат кылат. Анын бизге да шапаат кылышын каалайбыз. Көкүрөгүндө мындай арзуусу болбогон адам бар деп ойлобойм. Демек бардык адамдар азыртадан баштап аны ыраазы кыла тургандай иштери менен ага кайрылышы керек. Бул кайрылууну ал уга тургандыгынан эч ким күмөн санабасын. Намазда «Аттахият» окуп жатканда да *اَلْسَلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ* «Оо, Алланын Элчиси, сага салам, Алланын ырайымы жана берекеси болсун!» деп, түздөн-түз ага кайрылып жатабыз. Ал укпаганда ага кайрылмак белек? Демек ал угат жана намазда биздин Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) салам беришибизди Алла Таала да каалайт.

825. Абу Дауд, Сунна 23; Тирмизи, Кыяма 11.

Шапааты кенен болгон Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) башка бир хадисте оболу эң алыстан баштап, жакынкы чөйрөсүнө чейинки элдерге жана уруусуна кайрылып мындай дейт:

«Оо, Каъб бин Мурра уулдары! Өзүңөрдү Алладан сатып алууга аракет кылгыла, себеби мен акыретте силер үчүн бир нерсе кыла албайм!

Оо, Абдуманнаф уулдары! Өзүңөрдү Алладан сатып алгыла; себеби мен акыретте силер үчүн эч нерсе кыла албайм!

Оо, Абдулмутталиб уулдары! Өзүңөрдү Алладан сатып алгыла; себеби мен акыретте силер үчүн эч нерсе кыла албайм!»⁸²⁶

Уруулар жана элдер өздөрүнөн чыккан акындар жана согушчандары менен сыймыктанып, мактанган учурда Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кичипейилдик менен айткан бул сөздөрү чоң мааниге ээ. Ал акын же согушчан эмес. Ал Ааламдын Мырзасы жана акыркы пайгамбар. Ушуга карабастан өз эли жана уруусу үчүн Алла Тааланын алдында эч нерсе жасай албай тургандыгын айтып, алардын «Пайгамбар бизден чыкты» деп өздөрүн башкалардан жогору коюу ыктымалынын алдын алган жана аларга жоопкерчиликтерин эскерткен.

Эң алыскы уруулардан баштап, жакын туугандарына чейин

يَا صَفِيَّةُ عَمَّةُ رَسُولِ اللَّهِ! لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا : «Оо, Алла Элчисинин таежеси Сафиййа! (Сен дагы өзүңдү Алладан сатып алууга аракет кыл, акыретте сен үчүн да эч нерсе кыла албайм!» – деди.

Сафиййа (радиаллаху анха) Азирети Хамзанын (радиаллаху анху) бир тууганы эле. Ухудда Хамза (радиаллаху анху) шейит болгондо бир тууганын көргүсү келген, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) аны көрүүгө көңүлү чыдабайт деп тосууга аракет кылган. Бирок бул каарман аял Алла

826. Бухари, Васая 11; Тафсир (26) 2; Муслим, Ийман 348-352.

жолунда шейит болгон адамды көрүү үчүнбү же душмандарды жек көрүү сезимин дагы курчутуу үчүнбү, барып кескиленген денени карап турган. Ооба ал эркек сыяктуу эрки бекем аял эле. Сафиййа (радиаллаху анха) Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) «Менин хаварийим» деп атаган Зубайрдын (радиаллаху анху) энеси болчу. Сафиййа (радиаллаху анха) залим Хажжажга каршы Каабаны коргоп жатып, асып өлтүрүлүп шейит болгон Абдуллах бин Зубайрдын чоң энеси эле. Мындан да маанилүүсү, ал Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бир тууган таежеси болчу. Мына ушуга карабастан Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ага да тиги сөздү айткан...

Ооба, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) салабаттуу, даанышман адам эле. Ал кээ бир чегин билбеген адамдар сыяктуу акыретте баарын колдон тартып куткара тургандыгын айтчу эмес. Жадагалса өзүнүн сүйүктүү кызы Азирети Фатимага (радиаллаху анха) да мындай убада берген эмес жана ага мындай деп айткан: يَا فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ! لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً «Оо, Мухаммеддин кызы Фатима! (Сен да өзүңдү Алладан сатып ал, акыретте сен үчүн да эч нерсе кыла албайм».

Фатима (радиаллаху анха) кыялын эч кандай күнөө ээлебестен Азирети Али (радиаллаху анху) менен баш кошкон. Жашы 25ке чыга электе дүйнөдөн кайтты. Ал кийинки келген олуялардын баарынын энеси эле. Ал Алланын вахийлери жаап турган пайгамбардын үйүндө өскөн. Ал тууралуу Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «*Фатима менин бир бөлүкчөм*»⁸²⁷ – деп айткан. Анын бейишке кире турган аялдардан экендиги тууралуу да билдирилген.⁸²⁸ Бирок, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ага да «Өзүңдү Алладан сатып алууга аракет кыл!» – деп айткан.

Өмүрүн ушундай кылдат өткөргөн, Такыбалардын Такыбасы болгон бул инсан кантип жаза тайсын, жолдон чыксын!

827. Бухари, Фадаилул асхаб 12, 16; Муслим, Фадаилус сахаба 93-94.

828. Бухари, Фадаилул асхаб 29; Тирмизи, Манакиб 30.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кылган ибадаты жана кулчулугу

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) абдан берилүү менен ибадат кылар эле. Анын ибадат кылышын көргөн адам анын өмүрүндө башка жумуш жасабай эле ибадат гана кылат деп ойлошу ыктымал эле. Негизи ал бардык жакшы иштерде алдыда болчу. Эч бир тармакта ага эч ким теңдеше алчу эмес.

Ал намазын өтө башкача кулчулук сезими менен аткаргандыктан ыйлабаган учурлары жокко эсе эле. Ал намаз окуп жатканда тегирмен ташынан чыккандай добуш чыгарып тургандыгы тууралуу сахабалар айтат.⁸²⁹ Анын жан дүйнөсүн буркан-шаркан түшүргөн кулчулук сезимдери аны кадимки кайнаган казанга айландырчу. Албетте бул абал Анын эң жогорку чекте кулчулук кылуу аракетинен болгон.

Намаз Анын кумары сыяктуу эле. Башка эч бир ылазат Анын намаздан алган ылазатына тең келчү эмес. Мына ошондуктан ал бир күнү мындай деп айткан эле:

حُبِّ إِلَيَّ: النَّسَاءُ، وَالطَّبِيُّ، وَجُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ «Мага (ич нерсе) сүйдүрүлдү: Аял, жыпар жыт; намаз болсо менин көзүмдүн карегиндей»⁸³⁰

Аял – эркекин көңүлүн бура турган эң негизги заттардан. Адам (aleyхиссалам) жаратылганда ага ушундай сезим берилген. Бул байланыштын ашыкчасы кумар болуп саналат. Кумарлануу сезими болсо адамзат тукумунун уланышы үчүн берилген акы сыяктуу. Мындай кумардануу сезими берилбегенде эч ким тукумун улоону ойломок эмес. Наристе жытын жыттап, перзент сүйүү да тукум улоо үчүн жетиштүү сезим болуп эсептелбейт. Ошондуктан Алла Таала эркектин аялга, аялдын эркекке көңүл бурушу үчүн кумардануу сезимин жаратты.

Адам баласынын табиятында бар болгон бул сезимди жеңүү мүмкүн эмес. Мүмкүн болгондо муну башында эле Адам (aleyхиссалам) жеңмек. Пайгамбарыбыз (саллалла-

829. Абу Дауд, Салаат 161; Насаи, Сахв 18.

830. Насаи, Ишратун-Ниса 1; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 3/128, 199, 285.

ху алейхи васаллам) да: «Мага аялзаты сүйдүрүлдү» – деп, адам баласынын табиятындагы нерсени айтып жатат. Ал табият менен коюн-колтук экендигин билген пайгамбар эле. Ал алып келген динде кечилдик, аша чабуу жок. Толугу менен ибадатка берилип, бүтүндөй убактыларын Аллага кулчулук кылуу менен гана өткөрүүнү каалаган сахабаларына Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деген: *«Араңарда Алланы эң жакшы тааныган жана Андан эң көп коркконуңар менмин. Бирок мен ибадат да кылам, аялдарым менен да бирге болом. Мен уктайм жана түнкү ибадатты да аткарам. Орозо кармайм, ооз ачкан күндөрүм да болот. Мына ушул – менин жолум. Менин жолуман жшз үйрүгөн – менден эмес...»*.⁸³¹

Ал тең салмактуулукту жакшы сактачу жана ал объективдүү принциптер менен келген. Алып келген дини – бардык адамдар кенен-кесири жашай ала турган система. Ал белгилүү бир топко эмес, жалпы адамзатка жиберилген пайгамбар.

Өзгөчө адамдар жыпар жытты жактырышат. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) рухий дүйнөсү жана руханияты өтө жогорулагандыктан периштелердин даражасына чыккан.

Рухият деген башка, руханият деген башка нерсе. Рухиятка да, руханиятка да ээ болгон адамдар ошол эле учурда «нафсу саафиятка» «абдан тазарган руханиятка» ээ болушат. «Нафсу саафияга» пайгамбарлар гана жете алышат. Бул даражанын эң жогорусун Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ээлеген. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) денеси да руху менен тең жарышып, миражда да денеси менен руху бирге жүргөн.

Мен бул жерде мираж тууралуу талаш-тартыштарды кайталабайм. Көпчүлүк аалымдардын көз карашы боюнча Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) миражга руху жана денеси менен бирге чыккан.⁸³² Анын денеси руханият-

831. Бухари, Никах 1; Муслим, Никах 5.

832. Ибну Касийр Албидая ван нияя, 3/113.

ка жана нурга ээ болгондуктан руху жеткен жерге денеси да жете алчу. Башкалар руху менен бир болсо түштөрүндө миражга көтөрүлүшү мүмкүн. Бирок, рух жана дене менен бирге миражга чыгуу Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) гана насип болгон.

Жыпар жыт – периштелердин азыгы. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) руху жана денеси менен периштелерге кошулгандыктан жакшы жытты жактырып, жакшы жыт анын көңүлүн көтөрчү.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) *«Мага аялзат жана жыпар жыт сүйдүрүлдү»* деп айтуу менен рухунун жана денесинин муктаждыгын билдирген...

Бул эки нерсе табигый жана адамзаттын талабы болуп саналгандыктан, бул нерселерде башкалар да Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) шерик боло алат. Башкача айтканда, аялзатын жана жакшы жытты сүйүү Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) гана тиешелүү эмес. Себеби бул нерселерди сүйүү Алла Таала тарабынан адам баласынын табиятына жайгаштырылган жана бул сезим аздыр-көптүр бардык адамдарда бар.

Үчүнчү нерсеге келе турган болсок, мында бир азга токтолууга туура келет: Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): *«Намаз менин көзүмдүн нуру, денемдин кумары»* дейт.

Үйүбүзгө эң сүйүктүү адамыбыз келгендигин укканда кандай кубанган болсок, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) да намазга тураарда андан жүздөгөн эсе катуу кубанчу эле. Кызы Фатиманын (радиаллаху анха) узак убакытка чейин көрбөй калып, андан кийин Фатима (радиаллаху анха) келе жатат деген сөздү укса канчалык сүйүнөт, мына ошол сыяктуу намаз убактысынын келгендиги тууралуу кабар берген үндү укканда да ошончолук, жадагалса андан да катуу кубанаар эле. Себеби намаз анын сүйүктүүсү болчу.

Ушул хадисти кубаттаган, Табарани риваят кылган бир хадисте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мын-

дай дейт: «Алла Таала ар бир пайгамбарга бир арзуу, кумардануу берген. Менин кумарым болсо – түнкү намаз».⁸³³

Мунун мааниси төмөнкүчө: «Силер дене кумарын ээрчийсиңер, дене кумары силерди өзүнө тартат. Мен болсо дилимдин «Тур намаз оку!» деген үнүн укканда ошонун жетегинде болом жана намаз окубай коё албайм. Түнкү намазды окуй албай калган учурларым мени терең кайгыга салат. Мен үчүн эң ырахаттуу учурлар намазда турган учурларым».

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Таалага кулчулугу өтө терең эле. Азыркы убакка чейин бул тереңдикке эч ким жете алган эмес. Жогоруда айтылган хадис мунун эң көрүнүктүү мисалы болуп саналат.

Азирети Айша энебиз (радиаллаху анха) баяндайт:

«Бир түнү туруп, Алла Элчиси жанымда жок экендигин көрдүм. Оюма, башка аялдарынын жанына кетсе керек деген ой келди. Жан жагымды сыйпаладым. Колума анын буту урунду. Алла Элчисинин намаз окуп жатканын билдим, саждада экен. Кулак төшөсөм эчкире ыйлап, төмөнкүчө дуба кылып жатыптыр:

«Оо, Жараткан Алла! Сенин каарыңдан Сенин ыраазычылыгыңа корголойм. Жазаңдан кечиримиңе корголойм. Оо, Жараткан Алла! Сенден Сага гана корголойм. (Каарыңдан мээримиңе, сир жана айбатыңдан мээрим жана ырайымыңа корголойм.) Сага толук мактоо айта албагандыгымды моюнга алам»⁸³⁴. «Сенин жакындыгың да улуулук. (Сага жакын болгон пенде улуулукка ээ болот.) Сенин макталууң – Сенин улуулугуң. Эч ким сенден бийик боло албайт. Сен убадаңдан эч кайтпайсың. Сенден башка кудай жок»⁸³⁵

Ооба, ал намазын өтө ырахаттануу менен окучу. Абу Зарр (радиаллаху анху) мындай дейт: «Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир түнү таң атканга чейин намаз окуду. (Дуба аяттарына келгенде дубаларды кайталап, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) намазда Алла Таалага бол-

833. Табарани, Алмуъжамул кабийр, 12/84; Дайлами, Муснад, 1/172; Хайсами, Мажмауз заваид, 2/271.

834. Муслим, Салаат, 221-222; Абу Дауд, Салаат 148.

835. Тирмизи, Даават 90; Абу Дауд, Адаб 97; Хайсами, Мажмауз заваид, 10/124.

гон урматын, баш ийүүсүн көрсөтүп жатты.) Нафил намаздарда, саждада, рүкүдө, кыямда (тик турганда) окуган ар түрдүү өтө узун дубалары бар эле. Ошол күнү таң атканга чейин: *«Эгер аларды азаптасаң, шексиз, алар Сенин кулдарың, эгер аларды кечирсең, шексиз, Улук, Өкүмдар бир гана Сенсиң»*⁸³⁶ деген аятты окуп ыйлады»⁸³⁷. Ал намазга эч тойбой жатты.

Ибн Масъуд (радиаллаху анху) мындай дейт: (Ибн Масъуд – Куфанын сыймыгы, улуу сахаба. Ханафи мазхабы ага өтө чоң карыздар. Абу Ханифанын мугалимдери Алкама, Ибрахим Нахαι, Хаммад бин Абу Сулаймандар анын нурдуу, берекелүү чөйрөсүндө таалим-тарбия алышкан. Сахабалар Ибн Масъудду (радиаллаху анху) Ахлу Байттан (Пайгамбарыбыздын бүлөсүнөн) деп ойлошчу. Ырас, ал Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) үйүнө ээн-эркин кирип-чыкчу.⁸³⁸ Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ага Куран окутуп, угуп, анан *«Куранды тѳиѳирѳлгѳнѳндѳй уккусу келген адам Ибн Умми Абддан (Ибн Масъуд) уксун»*⁸³⁹ – деп айтчу. Азирети Умар (радиаллаху анху) аны Куфага жиберип жатып, кайгырганын төмөнкүчө билдирген эле: «Оо, куфалыктар! Эгерде силерди напсимден жогору койбогонумда Абдуллах бин Масъудду (радиаллаху анху) жанымдан чыгармак эмесмин»⁸⁴⁰. Абдуллах бин Масъуддун (радиаллаху анху) бою кыска, буттары ичке болчу.⁸⁴¹ Бирок ал өтө илимдүү эле.

Ибн Масъуд (радиаллаху анху) айтат: «Бир күнү Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) менен бирге түнкү намазды окууга белсендим. Түнү анын жанында ибадат кылмакчы болдум. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) намазга турду мен да турдум. Бакара сүрөсүн окуду, эми рүкү кылат го, дедим, бирок, ал улантты; «Аалу Имранды», анан «Ниса» сүрөсүн окуп, андан кийин гана рүкү кылды. Мен намазда өтө чарчагандыктан, башыма бир жаман ой келди. Аны

836. Маида сүрөсү, 5/118.

837. Ахмад бин Ханбал, Ал-муснад, 5/149.

838. Бухари, Фадаилул асхаб 27; Муслим, Фадаилус сахаба 110-111.

839. Бухари, Фадаилул асхаб 27; Муслим, Фадаилус сахаба 116-117.

840. Ибн Саъд, Ат-табакатул кубра, 3/157.

841. Ибн Абдилбарр, Ал-истиаб, 3/990.

утуп отургандардын бири: «Эмне деп ойлодуң эле?» дегенде, Ибн Масъуд (радиаллаху анху): Намазды бузуп, Аны жалгыз калтырууну ойлогон элем».⁸⁴²

Абдуллах бин Амр төмөнкү окуяны баяндайт: Бир түнү Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) артында намазга турдум. Ал төмөнкү аятты окуп эчкире ыйлап жатты:

*«Оо, Жараткан Эгем, арийне алар көп адамдарды адаштырышты. Ким мени ээрчисе алар менден. Ким мага каршы чыкса, Сен өтө Кечиримдүң, абдан Ырайымдуусуң».*⁸⁴³

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дагы бир кайгылуу күнү. Ал токтобостон ыйлап жатты. Жебирейил (алейхиссалам) ага Алла Тааланын саламын айтып, Алла Таала «Мухаммедим эмнеге ыйлап жатат?» деп сурап жатат, деди.

Алла Таала кайыпты билип турат. Анын илими бардык нерсени камтыйт. Негизи эч ким Анын илим, кудурет жана эркинен сыртка чыга албайт. Бирок сурап жатат. Бул суроонун максаты аны күбөлүккө тутуу же анын өрнөктүүлүгүн жар салуу.

Алла Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) ыйлагандыктан жооп бере албай жатты. Анын оозунан төмөнкү сөздөр гана чыкты: «Үммөтүм, үммөтүм!». Анын дарты белгилүү болду. Ал үммөтүн ойлоп ыйлап жаткан эле. Жебирейил (алейхиссалам) бул тууралуу Аллага айтты. Алла Таала экинчи жолу салам жиберди жана төмөнкү сооротуучу сөздөрүн айтты:

«إِذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُ: إِنَّا سَنُزِيلُكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوهُ» «Сүйүктүң элчим Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) барып айт: Албетте үммөтүң тууралуу сени ыраазы кылабыз жана сени кайгы-капага салбайбыз».⁸⁴⁴

Ал өмүрүн Аллага кулчулук кылуу менен өткөрдү. Намаз анын эң сүйгөн ибадаты эле. Күн-түн дебестен ар дайым намаз

842. Бухари, Тахажжуд 9; Муслим, Мусафирийн 204.

843. Ибрахийм сүрөсү, 14/36.

844. Муслим, Ийман 346.

окучу. Пенде кандай жашаса ошондой өлө тургандыгын өзү айтпады беле?⁸⁴⁵ Бардык жан сыяктуу ал да дүйнөдөн кайтты. Бирок ал намаз деп жашап, намаз деп дүйнөдөн кайтты...

Өмүрүнүн акыркы күндөрү эле. Көзүн ачканга да дарманы калбай калган болчу. Башынан ылдый бир чака суу куйганда гана көздөрүн ачып, тили күрмөөгө келе калса эле «Жамаат намазды окудубу?» деп сурап жатты. Ошол сөздү айтканга араң жарап, кайрадан эсинен танып калып жатты. Үстүнө муздак суу төгүлгөндө сураган суроосу кайра эле ошол болчу «Жамаат намазды окудубу?».

Жок, жамааты бир канча сааттан бери аны күтүп жаткан эле. Алардын көздөрү Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) эшигине кадалган эле. Качан эшик ачылып, мечитке кайрадан нур төгүлөт экен деп күтүп жатышты. Адамдардын көпчүлүгү Ал Күндүн батып бараткандыгын сезип турушкан, бирок буга ишенгилери келбей жатты. Мына ушул учурда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) намазга имам болоор дарманы жок экендигин түшүнүп: «Абу Бакирге айткыла имам болсун» деди. Бир аз өзүнө келери менен мечитке жөнөдү. Бир жагынан абасы Аббас (радиаллаху анху), экинчи жагынан абасынын уулу жана өзүнүн күйөө баласы Азирети Али (радиаллаху анху) жөлөп, буттарын араң шилтей мечитке барды. Анын ар бир кыймыл-аракетинен намаздын улуулугу, намаздын маанилүүлүгү, намаздын өзүнө тартуучулугу байкалып турду... Өзүнөн кийин башчы, имам боло турган инсандын артында намазды отурган абалда окуду. Ал мечитке ушундай абалда эки жолу гана келе алды. Алардын биринде намазга Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзү имам болуп, Абу Бакир (радиаллаху анху) анын үнүн кайталап, арттагыларга угуза айтып турду.⁸⁴⁶ Экинчисинде болсо Азирети Абу Бакирдин (радиаллаху анху) артында намаз окуду.⁸⁴⁷ Бул өзүнөн кийин келе турган имамга кылган ишараты эле.

845. Муслим, Жаннат 83.

846. Бухари, Азан 51; Муслим, Салаат 90-97.

847. Тирмизи, Салаат 151; Ахмад бин Ханбал, Ал-муснад, 6/159.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өз жамааты менен бир бүтүн абалга келгендиктен өмүрүнүн акыркы сааттарына чейин жамаатын таштабастан, буттарын аран шилтей мечитке келип, намазды жамааты менен окуган...

Ахмад бин Ханбалдын көз карашы боюнча намазды жамаат менен окуунун өкүмү – «фарз айн»⁸⁴⁸ (ар-бир адам үчүн парз). Себеби Алла Таала, «Рүкү кылгандар менен бирге рүкү кылгыла»⁸⁴⁹ – деп айткан. Мазхаб имамдарынын кээ бирлери намазды жамаат менен окууну намаздын туура аткарылышынын шарттарынан деп эсептейт. Жамаатсыз, жалгыз намаз окуу алардын көз карашы боюнча намаз катары саналбайт.⁸⁵⁰ Ханафи мазхабында болсо намазды жамаат менен окуунун өкүмү – күчтүү талап кылынган сүннөт (сунна муаккада).⁸⁵¹ Ханафи мазхабынын имамдарынын кээ бирлери болсо, намазды жамаат менен окууну важиб деп кабыл алышат...⁸⁵²

Биз бул жерде маселенин укуктук жагын талкууга албайбыз. Болгону эске сала кетүү үчүн кайрылдык. Биздин бул жердеги негизги темабыз – Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) Аллага кулчулугу жана намазга терең маани бергендиги тууралуу.

Катардагы эле бир адам намазын талаптагыдай окуса, окуган намазы аны жаман иштерден тосот.⁸⁵³ Ал эми Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) окуган намаз аны кантип күнөө жасоого жол берсин. Жок, эч жол берген эмес!

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) окуган намазы тууралуу Азирети Айша энебиз (радиаллаху анха): «Анын кыямда (намазда түз туруу абалы), рүкүдө, саждада кандай тургандыгын сен сураба, мен айтпайын»⁸⁵⁴ – деп, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) окуган намазынын укмуштуудай сонундугун ушул сөздөр менен билдиргиси келген.

848. Ибн Кудам, Ал-мугни, 2/3; Жазийри, Ал-фикху алал мазахибил арбаа, 1/405.

849. Бакара сүрөсү, 2/43.

850. Ибн Кудам, Ал-мугни, 2/3; Мардави, Ал-инсаф, 2/210.

851. Маргинани, Ал-хидая, 1/55.

852. Ибн Абидин, Хаашияту Раддил мухтар, 1/552.

853. Анкабут сүрөсү, 29/45.

854. Бухари, Тахажжуд, 16; Муслим, Мусафирийн 125.

Алла Тааланын бар экендигине башка эч бир далил табылбаса, Алла Элчисинин окуган намазы далил катары жетиштүү. Себеби Анын окуган намазынын ар бир кыймыл-аракетинде Алла Тааланын бар экендиги чагылып тургандай болчу. Ушундай намаз окуган адам күнөө иш кылышы мүмкүнбү?

Анын кылган ибадаты бир бүтүн болчу. Ал намазды толук көрүнүштө аткаргандай эле ороzonу да кайдигер калтырып койчу эмес. Аптанын эки күнүндө орозо кармачу. Кээде удаа бир нече күн узак убакытка чейин орозо кармагандыктан, эч ооз ачпачудай сезилчү.⁸⁵⁵ Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кээде башка адамдар сыяктуу эле орозо кармабаган учурлары да болчу. Бирок орозо кармаган күндөрү кармабаган күндөрүнө караганда көп эле.⁸⁵⁶

Ал кээ-кээде эч ооз ачпастан, бир канча күн катары менен орозо кармачу. Сахабалар анын туткан орозосуна суктанып, аны тууроого аракет кылышчу, бирок, бул абдан оор эле. Бир жолу, Рамазан айынын акыркы күндөрүндө Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ооз ачпастан катар орозо (савму висал) кармоого ниет кылды. Сахабалар да ниет кылышты. Бирок, орозо бир канча күнгө созулганда баарынын дарманы кетти. Берекелүү майрам кирип келип, баары кубанычка бөлөнгөн эле. Себеби майрам дагы бир күн кечиккенде баары суламак. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) алардын бул абалын көрүп жылмайды жана «Эгерде айт майрам кечиксе мен ороzonу уланта бермекмин» деген. Андан кийин Ал өзү аткара алган ибадатка алардын күчү жетпей тургандыгы тууралуу «Себеби Алла Таала мага, силер түшүнө албай тургандай таризде жедирип-ичирет» деди.⁸⁵⁷

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) айрыкча, Рамазан айынын акыркы күндөрүн толугу менен ибадат кылып өткөрчү.⁸⁵⁸ Ал күндөрү Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) уктабагандай жүрчү.

855. Абу Дауд, Саум 53; Тирмизи, Саум 43; Ахмад бин Ханбал, Ал-муснад, 2/91.

856. Бухари, Саум 53; Муслим, Сиям 178.

857. Бухари, Саум 49; Муслим, Саум 59.

858. Бухари, Лайлатул кадр 5; Муслим, Иътикаф 7.

Жайдын аптаптуу күндөрүндө да Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) орозо кармачу. Ал бир канча салгылаштарда орозо кармаган эле. Кээде согуш аябай күчөгөндүктөн, аны менен бирге Абдуллах бин Равахадан (радиаллаху анху) башка орозо кармагандар калбай калган.⁸⁵⁹ Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам): «Орозо – күнөөдөн тоскон соот-калкан»⁸⁶⁰ – деп айткан жана сооттун эң бекемин да өзү кийип сактанган.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дуба кылышы

Дуба – бир түрдүү ибадат.⁸⁶¹ Дуба – Аллага кулчулук кылуунун маңызы, өзөгү,⁸⁶² дуба – Улуу Жаратуучуга жүздөнүү. Аллага кулчулук кылуу тууралуу сөз козголгондо дуба тууралуу айтпай коюуга болбойт. Алла Таала да *«Эгер дубаңар болбосо Жаратуучу Эгем силерге маани бербейт!»*⁸⁶³, *«Дуба кылгыла кабыл кылайын»*⁸⁶⁴ – деп жатпайбы?

Дуба – Алла Таала менен пендесинин ортосундагы күчтүү байланыш. Башкача айтканда пенде өз тилегин Жараткан Эгесине билдириши. Пенде өзүнүн күчү жетпеген бардык нерсени Кудуреттүү Жаратуучусунан суранат. Бул Алланын аршына чейин көтөрүлө турган дуба болуп саналат...

Бүгүнкү күнүбүздө беш убакыт намаз же кээ бир ибадаттардан кийин гана кылынып калган дуба негизи бул дүйнө жана акырет жашоосу үчүн өтө зарыл нерсе. Жашоону дубасыз элестетүүгө болбойт. Дуба жашообузду толугу менен камтып турат. Дуба – Алла Тааланын ыраазычылыгынын жана бейиштин ачкычы. Дуба – пендеден Улуу Жаратуучуга кайрылуу, Улуу Жаратуучунун пендеге болгон мээрими. Тактап айтканда – Алла Таала менен пенденин ортосундагы байланыштын өзөгү. Дуба бир жагынан алганда ибадат, бир жагынан алганда материалдык аалам менен руханий ааламды бириктирип турган тепкич.

859. Муслим, Сиям 108-109; Абу Дауд, Сиям 45.

860. Бухари, Саум 2; Таухийд 35; Муслим, Сиям 162-163.

861. Тирмизи, Тафсир (2) 16; Абу Дауд, Витр 23.

862. Тирмизи, Дуа, 1.

863. Фуркан сүрөсү 25/77.

864. Муъмин сүрөсү 40/60.

Дуба Алла Тааланын пендеге мээрим төгүшүнө себепчи болот. Дуба Алланын каарынан сактайт. Дуба – Алла Тааланын бизге ыраазы болушуна себеп боло турган ибадат. Көпчүлүк учурда пенденин мүмкүнчүлүктөрү бүткөндө анын дуба кылуу сезими ойгонот. Чындыгында дубанын башталгыч жана акыркы чегин аныктоо мүмкүн эмес. Адам баласы дубага ар дайым муктаж. Демек пенде ар дайым Жараткан Эгесине дуба кылууга тийиш. Себеби пенде Жаратуучу Эгеси менен дуба аркылуу байланышат.

Биз дуба кылуу менен Алла Тааладан материалдык, руханий мухтаждыктарыбызды сурайбыз. Бирок көпчүлүк учурда эмне сураарыбызды жана кантип сураарыбызды билбейбиз. Ошол сурануубузда да Алла Тааланын алдында адепсиздик кылып коёбуз. Суралган нерселер толуту менен Алла Тааланын каалоосуна жараша боло тургандыгын билгибиз келбей, өз каалообузга жараша сурана беребиз. Мына ушул себептен сурагандарыбыздын баары тез ишке ашышын, ишке ашпаган каалоолорубуздун четке кагылгандыгын ойлойбуз. Булардын баары дуба кылуунун адебине жатпаган нерселер. Мындай ниет менен кылынган дубалар Алла Таала менен пенденин ортосундагы байланыш боло албайт. Дуба кылуунун адебине көңүл буруу анын кабыл болушунун биринчи шарты болуп саналат.

Дуба, кээде чын дилден чыгат. Андай абалда пенде эч нерсе айта албай мукактанып, тили күрмөөгө келбегени менен анын дилиндегини кайыпты билүүчү Улуу Жаратуучу билип тургандыгын туюп, Ага таянат жана суранган нерсесине жетет. Бул абал Ибрахимдин (aleyхиссалам) отко ыргытылгандагы абалына окшойт. Бардык мүмкүнчүлүктөр колдон кетип, себептер жок болгон учурда: *يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَيَّ يُبْرَاهِيمَ* «Оо, от! Ибрахимге муздак жана зыянсыз бол (Ибрахимди күйгүзбө)»⁸⁶⁵ деген Алла Тааланын буйругу эч күтүлбөгөн жардам болгон эле.

Жүрөктөгү сезимдердин тил аркылуу Алла Таалага айтылышы дубанын экинчи бир көрүнүшү болуп саналат. Мындай учурда пенде өз абалын билдиргени менен каалаган нерсесин

865. Анбия сүрөсү 21/69.

айта албайт. Куран Каримде Пайгамбарлардын дубасынын бул эки түрүнө тең мисал келтирилген, биринчисине Аййуб-дун (aleyхиссалам): رَبِّي إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ «Оо, Жараткан Эгем! Мени оору чырмады. Сен Ырайымдуулардын Ырайымдуусусуң»⁸⁶⁶ деген дубасы менен Юнустун (aleyхиссалам):

سَنْدَن بَاشْكَ اَچْ بَيرْ كُدايْ جَокْ. سَенْ Аруу-Тазасың! М_ен_ залимдардан болуп калдым!»⁸⁶⁷ – деген дубасы сыяктуу. Экинчиси Закариянын (aleyхиссалам) мисалындагыдай, ал Жаратуучу Эгесине رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً «Оо, Жаратуучу Эгем! Мага өз тарабыңдан жакшы перзент бер. Албетте Сен дубаларды утасың»⁸⁶⁸ – деп дуба кылган эле.

Ошондой эле Куран Каримде дуба маселесине чоң маани берилиши жана кылына турган дубалар Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнө үйрөтүлүшү, маселенин маанилүүлүгүн көрсөтүп турат. Маанилүү болбогондо Куран Карим дуба маселесине ушунча көп аяттар менен токтолмок беле? Мындан сырткары да Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) оозунан риваят кылынган жүздөгөн, миңдеген хадистер да дубанын маанилүүлүгүн билдирип, жашоонун бардык тармактарында кылынышы керек болгон дубаларды бул үмөткө үйрөтүп жатат. Демек, адам баласы көңүлүндөгү нерсесин сураганда аны кыска, нуска сөз менен билдиришин эң башта Куран Карим, анан хадистер үйрөтүүдө.

Ооба, бизге дуба кылып сурануу сезимин берген Алла Таала кандайча дуба кылып сурануу керектигин да үйрөткөн. Эң жакшы дубалар үйрөтүлгөн инсан, албетте Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) болуп саналат. Себеби дубаларды кабыл кылуучу Улуу Жаратуучуну эң жакшы тааныган адам да Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам).

Ал Туура жолду тутунган адам эле. Негизи кулчулук да Туура жол болуп эсептелет. Алла Таала:

866. Анбия сүрөсү 21/83.

867. Анбия сүрөсү 21/87.

868. Алу Имран сүрөсү 3/38.

«مَا كُنْزٌ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا وَفِي يَدَيْهِ مِزَاجٌ مُّسْتَقِيمٌ»⁸⁶⁹ деген сөзү менен ушул чындыкка көңүл бурдурууда. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бардык кыймыл-аракеттери аябай жөндүү болчу. Ал ааламды багынта турган аскерлерди төгөрөктүн төрт бурчуна жиберип жатканда бир кумурскага да зыян келтирбөө принцибин тутунган. Ар дайым себептерге көңүл буруу менен бирге дуба кылууну да кайдигер таштаган эмес.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бүтүндөй өмүрүн дубалар менен өткөргөн. Дубанын материалдык-руханий пайдаларын Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) жашоосунан көрүүгө болот.

Жүздөгөн адамдар Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубаларын чогултуп, дуба жыйнактарын түзүшкөн. Алла Таала мындай насипти ушул саптарды жазган пендеге да буюрду. Албетте Ал эң Берешен. «Мажмуатул адъийатул маъсура» деген аталыш менен Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубаларынын жыйнагы чыкты. Бул китепче мүмкүн болушунча кичинекей көлөмгө салынды. Бул китепчени окугандар дуба кылууда да Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) жетүү мүмкүн эмес экендигин түшүнүшөт. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өмүрүнүн ар бир көз ирмемин дуба менен өткөргөндөй көрүнөт. Эгер бир адам башка эч иш кылбастан дуба кыла турган болсо Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) риваят кылынган дубаларчалык дуба кыла алышы мүмкүн.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жашоосун дубанын нуру менен кооздогон. Дуба, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) оозунан түшпөгөн зикири эле. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эмгекчил болчу, бирок ибадат кылуу жана дуба кылууда анын теңдеши жок.

Сахабалар да көп ибадат кылышчу. Бирок Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) тең жүрүүгө аракет кылышканда жарым жолдо калышчу – Ошол жарым жолдо

869. Йасийн сүрөсү 36/61.

калгандарга жаным садака болсун! – Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) чарчоону билбестен алга умтулчу. Себеби аны Алла Таала ар дайым алдыга жүрсүн, ар дайым алдыда болсун деп жараткан. Миражда Жебирейил (алейхис-салам) аны менен тең жүрүүнү каалаган, бирок белгилүү бир жерге жеткенден кийин ал да калып калган жана Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) «Оо, Алланын Элчиси алга баса бер. Сага уруксат берилген!» – деп айтты. Ооба, Ал периштелер менен жарышка түшкөн адам эле.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өтө жогорку деңгээлде ибадат жана дуба кылчу. Ал, Алла Тааланын улуулугуна бийик жерлерден көз чаптырып, руханий сезимдер менен толкуп, Алланы дагы тереңирээк таанууга умтулуп: مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ «Оо, Таанымал Эгем, Сени жакшы тааный албадык!»⁸⁷⁰ дээр эле Жаратуучу Эгесин толук тааный-албагандыгын кабыл кылуу, мына ошол чыныгы таануу болуп саналат. Азирети Абу Бакир (радиаллаху анху): الْعَجْزُ عَنِ الْإِذْرَاكِ إِذْرَاكُ «(Алланы) таанууга алсыз экендигин түшүнүү – мына ошол чыныгы таануу»⁸⁷¹ – деп, өз деңгээлине жараша күйүп-жанчу...

Дубалар

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубаларынын баарын бул жерге жазбайбыз. Негизи биз бул темага Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубага кандай маани бергендигине ишарат кылуу үчүн гана кайрылдык. Азыр Анын миңдеген дубаларынын бир канча мисалын айтып, бул теманы аяктайлы.

а. Уктаар алдында

Уйку кичүү өлүм.⁸⁷² Адам баласы ушундай сезим менен жаздыкка баш коюшу керек. Себеби жумулган көз жумулган бойдон калышы да ыктымал. Демек төшөккө жатаарда Алланы зикир кылып жатуу керек.

870. Мунави, Файдул кадийр, 2/402; Алуси, Рухул мафани, 4/79, 17/202.

871. Кушайри, Аррисалатул Кушайрия, 300-бет; Имам Газзали, Ихяу улумуд дийн, 4/252, 305; Алмаксадул аснаа, 54.

872. Табарани, Алмуъжамул аусат, 1/282, 8/342; Байхаки Шуабул ийман 4/183.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жатаар алдында төмөнкүлөрдү окучу: Бакара сүрөсүнүн алгачкы жана соңку үч аяты.⁸⁷³ Аятул Курси,⁸⁷⁴ Ясин сүрөсү,⁸⁷⁵ Сажда сүрөсү,⁸⁷⁶ Мүлк сүрөсү,⁸⁷⁷ андан кийин үч жолудан Ихлас, Фалак, Наас сүрөлөрүн жана бир жолу Каафируун сүрөсүн окугандан⁸⁷⁸ кийин алаканына үйлөп, денесинин колдору жеткен жерлеринин баарына сүртчү.⁸⁷⁹ Анын артынан бир топ дуба окучу. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дуба-зикирлери узун болгондуктан биз жогоруда атаган китепке кайрылууну жана башка дуба жыйнактарын окууну сунуштайбыз. Билгиси келген адам ал дубалардын кандай дубалар экендигин ошол китептерден таап үйрөнүп, жашоосун ошол дубалар менен нурлантсын.

Б. Төшөккө жатканда

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) төшөгүнө жатканда 33 жолу Субхааналла, 33 жолу Алхамдулиллах жана 33 (Башка бир риваятта 34) жолу Аллаху Акбар деп айткандан кийин анын артынан бир топ дубаларды окучу.⁸⁸⁰ Ал дубалардын бири төмөндөгүдөй:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجْهِي إِلَيْكَ، وَقَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَالْجَنَّةَ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً
إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أُنْزِلَتْ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أُرْسِلْتُ، اللَّهُمَّ فِينِي عَذَابَكَ يَوْمَ
تَبْعَثُ عِبَادَكَ، بِأَسْمِعِكَ أَمْوَتِي وَأَحْيَا

«Оо, Жараткан Алла, өзүмдү Сага тапшырдым, жүзүмдү Сага бурдум жана иштеримди Өзүңө тапшырдым. Коркуу жана үмүт кылуу менен Өзүңө таянам. Сенден кайра эле Өзүңө корголойм, башка башпаанегим жок. Оо, Жараткан Алла, түшүргөн Китебиңе, жиберген Пайгамбарыңа ыйман келтирдим. Оо, Жараткан Алла, пенделериңди тирилте турган Күндө мени азабыңдан сакта. Мен Өзүңдүн атыңды айтып өлүп, Өзүңдү ысымыңды атап тирилем».⁸⁸¹

873. Дарими, Фадаилул Куран 14.

874. Тирмизи, Фадаилул Куран 2; Дарими, Фадаилул Куран.

875. Хайсами, Мажмауз заваид, 7/97; Ибн Хажар, Алматалибул аалия, 3/361.

876. Тирмизи, Фадаилул Куран 9; Даават 22; Ибн Хажар, Алматалибул аалия, 3/358.

877. Тирмизи, Фадаилул Куран 9; Даават 22.

878. Абу Дауд, Адаб, 108; Тирмизи, Даават 22.

879. Тирмизи, Даават 21-22.

880. Бухари, Фадаилул сахаба 9; Даават 11; Муслим, Зикр 80.

881. Бухари, Даават 6-7; Тирмизи, Даават 16.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) оң колун жазданып, тизесин бир аз бүтүп, оң жагы менен жатчу.⁸⁸²

в. Тахажжуд намазына турганда

Тахажжуд намазына турганда төмөнкү дубаны окучу:

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ قِيَمُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ

«Оо, Жараткан Алла, Сага мактоолор болсун! Сен асман-жерди жана алардын ичиндегилерин кармап турасың. Сага мактоолор болсун! Сен асман-жердин жана алардын ичиндегилердин Эгесисиң. Сага мактоолор болсун! Сен асман-жердин жана алардын ичиндегилердин Нурусуң»⁸⁸³

Түн ортосунда бул дубанын окулушу да чоң мааниге ээ. Асмандын кооз жүзү түнкүсүн көрүнөт. Жымыңдаган жылдыздар адам баласынын жан дүйнөсүнө кереметтүү сезимдерди сунат. Жер бети да так ушундай айкаштыкты талап кылат. Мына ушул кооздук ичинде асман жерди кармап турган Алла Таалага ушундай мактоолор айтылат.

«Каййуум» көпчүлүк аалымдардын ою боюнча Алла Тааланын ыйык ысымдарынан. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Алла Таалага мактоо айтканда көбүнчө ушул ысымды атайт.

Падышалык жана аны каалагандай колдонуу укугу Аллага Таандык. Демек падышалыктын Ээси, жана Башкаруучусу – Алланын өзү.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) чынчылдыгын жана убадага бектигин карачы. Эки-үч саат мурда убада-келишимин бекемдеп, жаздыкка баш койду. Уйкудан ойгонгондо да алгачкы жумушу катары убада-шертин кайрадан бекемдеген. Себеби уйкуда кезип жүргөн руханий ааламдан, материалдык ааламга жаңыдан кайтып келгендиктен убада-келишимин кайрадан бекемдеши керек эле.

Анын артынан ошол эле дубаны төмөнкүчө улантчу:

882. Абу Дауд, Адаб, 98; Насаи, Сиям 70; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/400, 414.

883. Бухари, Тахажжуд 1; Таухийд 8, 35; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/358.

وَلَا الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَائُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ
وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. أَللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاعْفُ عَنِّي
مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

«Сага мактоолор болсун, Сен Хаксын. Убадаң ак, Сенин алдыңа бараарыбыз акыйкат. Сенин сөзүң ак. Бейиш да, тозок да чындык. Пайгамбарлар жана Мухаммед алейхисалам да ак. Кыямат күнү да ак. Оо, Жараткан Алла Сага моюн сундум. Сага ыйман келтирдим. Сага тобокел кылып, Сага жүздөндүм. Сенин жардамың аркылуу гана күрөшө алдым. Калыстык сурап Сага гана кайрылдым. Өткөн жана келе турган күнөөлөрүмдү кечире көр. (Менин келечекте күнөө кылышыма жол бербей). Жашыруун жана жарыя кылгандарымды да кечире көр. Сен менден да жакшы билген күнөөлөрүмдү да кечире көр. Алдыга өткөргөн да артта калтырган да Сенсиң. Сенден башка кудай жок. Күч-кудурет Аллага гана таандык»⁸⁸⁴

«Хак» дегенде ойго дароо Алла келет. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам), «Хак» болгон Алла Тааладан келген бардык нерсенин акыйкат экендигин ушул дубасында ачык-айкын жар салат.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) жатаардын алдында өзүн Аллага тапшыргандыгын билдирип, кайра уйкудан ойгоноору менен Ага берилгендигин жана ыйманын жар салып, бул дубасын «Ла хаула ва лаа куввата илла биллах»⁸⁸⁵ деп аяктоодо. Себеби Алла Тааланын күч-кубатына таянбаса мойнундагы оор жүктөрдү көтөрө алмак эмес. Ыйман, тобокел Алланын каалоосу менен болот. Ал каалабаса же жардам бербесе ким Анын ыраазычылыгына жете алмак эле? Демек ар бир адам өз деңгээлине жараша Алла Тааланын күч-кубатына таянууга тийиш.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мына ушундай руханиятка ээ болгондон кийин гана намазга туруп, түндүн коюу караңгылыгында көз жашын төкчү.

884. Мааниси: «Чыныгы күч-кудурет Аллага гана таандык».

885. Бухари, Тахажжуд 1; Таухийд 8, 35; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/358.

Ал айрыкча жалгыз окуган сүннөт намаздарда көп дуба кылып, намазын узакка окучу.⁸⁸⁶ Намазга турганда Фатиха сүрөсүнүн алдында төмөнкү дубаларды окуур эле: *اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ* «Оо, Жараткан Алла! Мени менен күнөөлөрүмдүн арасын чыгыш менен батыштын арасындай алыстат».

اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الْقَوْبُ الْأَيْضُ مِنَ الدَّنَسِ «Оо, Жараткан Алла! Ак түстөгү кийимдин кирден тазаланганындай Сен да мени күнөөлөрдөн тазарта көр!».⁸⁸⁷

Бул дубалардан кийин «Субхаанака» дубасын окуп, андан кийин Фатиха сүрөсүн окуй баштачу. Чындыгында Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) мындан башка да окуган көптөгөн дубалары бар эле, бирок окурмандарыбызга дубалар жыйнагын барактоону сунуштап, бул жерде ушул дубалар менен чектелебиз.

г. Эрте менен турганда

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) таңды төмөнкү дуба менен тосуп алчу:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ أَشْهَدُكَ وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ يَا نَاكُ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

«Оо, Жараткан Алла, Сени, Аршыңды көтөргөн периштелеринди жана бүтүндөй жаратылышты күбөлүккө тартып, Сенин Сенден башка кудай болбогон Алла экениңди жана Мухаммед алейхи салам Сенин кулуң жана элчиң экендигин тастыктоо менен таң атырдым».⁸⁸⁸

Дарактардын шуулдаганын, жалбырактардын шыбырашканын, суулардын шылдырын, шаркыраганын өз күбөлүгүмө кошуп, ушулардын симфониясын Сага сунам – деген мааниде.

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бул кайрылуусу анын сезимталдыгына, даанышмандыгына жана Алла менен болгон бекем байланышына төп келет. Андан башка адам ушул эле сөздөрдү айтса да мынчалык терең маанини туюндура албайт.

886. Бухари, Тахажжуд 16; Муслим, Мусафирийн, 125, 203-204.

887. Бухари, Азан 89; Даават 39; Муслим, Масажд, 147.

888. Абу Дауд, Адаб, 110; Тирмизи, Даават 78.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бүтүндөй ааламды, айрыкча Алла Таалага эң жакын болгон жана ааламды көзөмөлдөп турган периштелерди өзүнө күбө тутууда. Алла Таалага карата мактоосун алардын демине кошо сунууда. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) дуба кылганда периштелердин демине кошулгандыгынан, улуулардын эшигин каккылаганда оболу ошол эшикти кага турган колду издөө керек. Ошондуктан, Мадинада кургакчылык болгондо баам-парасаттуу Умар (радиаллаху анху) Азирети Аббастын (радиаллаху анху) колунан жетелеп бир дөбөгө чыгарып, анын колун жогору көтөртүп туруп дуба кылган эле. Ал дубасында мындай деп айткан: «Оо, Жараткан Алла, Сенин алдында жайылып турган алакандар Сенин Сүйүктүү Элчиндин (саллаллаху алейхи васаллам) агасынын колдору. Мына ушул колдордун урматына жамгыр жаадыр!». Дуба кылуу үчүн көтөрүлгөн колдор ылдый түшө электе эле шатырап жамгыр төгө баштаган». ⁸⁸⁹ Бул Умардын (радиаллаху анху) баам-парасаттуулугу болчу. Ал Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) сабак алган эле.

Доорубуздун бир улуу адамы да так ушундай сезим менен мындай деп дуба кылат:

إِلَهِی الدُّنْوَیْ وَآخِرَتِیْ وَكَثْرَةُ الْمَعَاصِیْ أُخْلَجْتَنِیْ وَثَبَدَةُ الْغَمَلَةِ أَخَفَّتْ صَوْتِیْ فَأَدُقُّ بَابَ رَحْمَتِكَ وَأُنَادِیْ فِیْ بَابِ مَغْفِرَتِكَ بِصَوْتِ سَيِّدِیْ وَسَنَدِیْ الشَّیْخِ عَبْدِ الْقَادِرِ الْكِبْلَانِیْ...

«Оо, Жараткан Алла, күнөөлөр тилимди бууду, күнөөлөрүмдүн көптүгү мени уялтты. Мен Сенин мээрим эшигиңе шейх Абдулкадир Гайланинин үнү менен үн салам...»

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кечки дубаларынын арасында төмөнкүдөй дуба бар эле:

اَللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ، فَاِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ فِیْ هَذِهِ الْحَيٰةِ الدُّنْيَا وَآخِرَتِهَا وَكَفَى بِكَ شَهِيدًا

«Оо, асмандарды жана жерди жараткан, кайыпты жана биз күбө болуп турган ааламды билген, улуулуктун ээси Аллам! Сага ушул дүйнө жашоосунда берилгендигимди жана моюн сунгандыгымды жар салам жана Сени буга күбө тутам, Сенин күбөлүгүң жетиштүү». ⁸⁹⁰

889. Бухари, Истиска 3; Асхабун набий 11; Хаким, Алмустадрак, 3/377.

890. Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 5/191; Табарани, Алмуъжамул кабийр, 5/119.

Бул дубада «Фаатир» деген сөздүн колдонулганы чоң мааниге ээ. Себеби ушул эле сөздүн синоними болгон — الْبَارِئُ — الْخَالِقُ сыяктуу сөздөр да бар. «Фаатир» деген сөз менен төмөнкү маанилер берилген. «Фаатир» деген сөз «фитрат» деген сөздөн келип чыккан. Анын мааниси: «Асман-жерди жараткан, аларды табият мыйзамдарына ылайыктуу кылган Сенсиң. Бул табият эрежелеринин ичинде медицинанын, физиканын, химиянын, астрофизиканын, астрономиянын ар биринин өзүнө тиешелүү мыйзамдары бар. Ар күнү бул эрежелер жаңыланып тургансыйт. Буларды ушундай тартипке салган Сенсиң!».

д. Кеч киргенде

Таң аткан жана күн чыккан убакты жүздөгөн дубалар менен кооздогон Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) күн батканда жана күүгүм түшкөндө төмөнкү дубаны окучу. Анын окуган дубалары күндүзүнүн жана түнүнүн Күнү сыяктуу эле. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) түндөрү күндүз сымал жапжарык болчу. Дубалар анын түндөрүнүн асмаын кооздогон нурдуу чырактай эле. Ал ошол чырактарды жакпай таштап салчу эмес:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَمْسَيْتُ أَشْهَدُكَ وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ يَا نَاكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَأَنْتَ مُحَمَّدٌ عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

«Оо, Жараткан Алла! Сенден башка кудай жок экендигине, Сен бир экендигиңе, шеригиң болбогондугуна жана Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) Сенин кулуң жана элчиң экендигине, Сени, Хамалатул Аршыңды, периштелериңди жана бүтүндөй жаратылышты күбөлүккө тутуу менен кечкирттим»⁸⁹¹

Анын намазынын ар бир парзы Аршка көтөрүлгөн нурдуу тепкич сыяктуу. Анын баскычтары дубадан курулган.

Намазга даярдык учурундагы руханий атмосферанын да намаздын берекелүү болушу менен тыгыз байланышы бар.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) дааратканага киргенде жана чыкканда да дуба кылчу. Даарат алууну баштаганда бир дуба, дааратта жуула турган мүчөлөрүн жууп

891. Тирмизи, Даават, 78; Абу Дауд, Адаб, 100.

жатканда да кылган башка дубалары бар эле. Даарат алып бүткөн соң да башка бир дубаны окучу. Азан айткандан кийин окуган, намазын баштаганда окуган, мечитке киргенде, мечиттен чыкканда окуган дубалары бар болчу.

Намазга турганда алгачкы такбирден кийин бир дуба окучу. Рүкүдө, саждада, тик турганда, эки сажданын ортосунда, салам бергенден кийин башка-башка окуган дубалары бар эле. Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) колдон келишинче бул дубаларды калтырчу эмес...

д. Намаздын ичинде

Алгачкы такбирден кийин:

وَجْهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ خَيْفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَيَذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِكُ لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ، اَنْتَ رَبِّيْ وَاَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَاَعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ ذُنُوبِيْ جَمِيعًا اِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اَنْتَ...

«Жер-асманды жараткан Жаратуучуга жүзүмдү буруп, Ага гана моюн сунуп, Андан башка бардык нерсеге тескери карадым. Мен ширк келтирүүчүлөрдөн эмесмин. Албетте менин намазым, ибадаттарым, жашоом жана өлүмүм Ааламдардын Жаратуучу Эгеси болгон Алла үчүн. Анын шериги жок. Мен ушуга буйрулдум жана мен мусулмандарданмын. Оо, Жараткан Алла Сен Чыныгы Падышасың. Сенден башка кудай жок. Сен Менин Эгемсиң, мен Сенин кулуңмун. Мен өзүмө зулумдук кылдым. Күнөөлөрүмдү мойнума алам. Менин бардык күнөөлөрүмдү кечир. Күнөөнү кечирээр Сенден башка эч ким жок...».⁸⁹²

Рүкүдө окулган дубалардын бири:

اَللّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ اَمَنْتُ وَلَكَ اَسْلَمْتُ، خَشَعْتُ لَكَ سَمْعِيْ وَبَصْرِيْ وَمَحْيَايَ وَعَظْمِيْ وَعَصَبِيْ وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهٖ قَدَمِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

«Оо, Жараткан Алла, Сага рүкү кылдым, Сага ыйман келтирдим, Сага моюн сундум. Кулагым, көзүм, чучуктарым, сөөгүм, нерв системам жана бутум көтөрүп жүргөн бардык нерсе ааламдардын Эгеси Аллага моюн сунду жана баш ийди».⁸⁹³

892. Муслим, Мусафирийн, 201; Тирмизи, Даават 32; Абу Дауд, Салаат 118; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/94.

893. Муслим, Мусафирийн, 201; Тирмизи, Даават 32; Абу Дауд, Салаат 118; Ахмад Бин Ханбал, Алмуснад, 1/119.

Рүкүдөн турганда:

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ مِلْءُ السَّمَوَاتِ وَمِلْءُ الْاَرْضِ وَمِلْءُ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ

«Оо, Жараткан Алла, мактоолор Сага гана. Асман, жер жана ал экөөнүн ортосун толтура турганчалык мактоолор болсун Сага. Жана мындан кийин жараткан бардык нерсеңдин баарын толтура турганчалык мактоолор болсун Сага.⁸⁹⁴

Саждада:

اَللّٰهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ اَمَنْتُ وَلَكَ اَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِيْ لِلَّذِيْ خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ. اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ ذَنْبِيْ كُلَّهُ دَفْعَهُ وَجَلَّهُ وَاَوَّلَهُ وَاٰخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ

«Оо, Жараткан Алла, Сен үчүн сажда кылдым, Сага ыйман келтирип, Сага моюн сундум. Менин жүзүм аны жараткан, кейипке салган, кулак жана көздү жараткан Жаратуучуга сажда кылды. Өлчөм берип, кейипке салуучулардын эң жакшысы Алла кандай гана улуу!⁸⁹⁵ Оо, Жараткан Алла менин күнөөлөрүмдүн баарын, кичинесин, чоңун, оболкусун, кийинкисин, купуясын, жарыясын, баарын кечир...»⁸⁹⁶

Пенде ибадаттан сырткары кандай иштерди жасайт? Жейт-ичет, жатат-турат, күлөт-ыйлайт, кайгырат-кубанат, үйлөнүп, перзенттүү болот, жаңы кийим кийет, сапарга чыгат, сапардан кайтат, Алла жолунда күрөшөт, бирөөдөн жаман же жакшы кабар угат, жакшы көргөн досуна жолугат, ооруйт, айыгат, уктайт, кубандырган же коркунучтуу түш көрөт ж. б. у. с. иштерди аткарат, ар кандай абалда болот. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ушул абалдардын ар бирине тиешелүү окуган дубалары бар.

Ошондой эле адам баласынын айлана-чөйрөсүндө ар түрдүү окуялар жана кубулуштар болуп турат. Бул окуялар жана кубулуштардын да ага тиешеси бар. Мисалы, кургакчылык, жут, өрт, сел, куюн сыяктуу бардык кырсыктар адам баласына түздөн-түз зыян келтирбесе да башка нерселерге ар кандай зыяны бар. Мына ушундай учурларда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) көпчүлүк менен бир бүтүн абалга келүү менен Улуу Жаратуучуга жүздөнүп дубаларды окучу.

894. Муслим, Мусафирийн, 201; Тирмизи, Даават 32; Абу Дауд, Салаат 118.

895. Муслим, Салаат 216; Абу Дауд, Салаат 147.

896. Муслим, Мусафирийн, 201; Абу Дауд, Салаат 118; Тирмизи, Даават 32.

Улуу адамдар дуба катары калтырбастан окуп жүргөн Жавшан дуба китеби бар. Жавшанды окуган адам Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубага канчалык терең маани бергендигин ачык-айкын көрө алат.

Сөздүн башында айтып кеткенибиздей, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дубаларын бул жерге көчүрүп жазуу максатында бул маселеге кирбедик. Биздин максатыбыз – дуба кылууда да Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) теңдеши жок экендигин жана өмүрүнүн ар бир көз ирмемин дуба кылуу менен өткөргөндүгүн көрсөтүү. Албетте ал дубалардын баарын көрүп, окуп чыкпастан муну анык түшүнүү мүмкүн эмес. Бирок багыттоо үчүн ал дубалардын бир тобун сунуштоого аракет кылдык. Биздин жазгандарыбызды, булактын бар экендигинин далили болгон сызылып аккан суу сыяктуу кароо керек.

Ырас, улуу сапаттарга ээ болууда Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) тең келээр эч ким жок экендигине ишенебиз жана тастыктайбыз. Ал бардык улуу сапаттардын туу чокусун ээлеп турат. Биз китептин башынан баштап, ушул жерге чейин Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) ыйманыбызды тастыктоого жана жаңылоого аракет кылдык. Эгерде кемчилик болсо, ал биздин түшүнүгүбүзгө жана түшүндүрүүбүзгө байланыштуу. Ал эми Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) кемчиликсиз. Себеби ал – Пайгамбар Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам).

Өмүрүнүн ар бир көз ирмемин Жараткан Эгесине кулчулук кылып, жалбаруу менен нурданткан ал инсандын жашоосунда караңгы учурдун болушу мүмкүн эмес. Бул дүйнөгө келгенде «Үммөтүм, үммөтүм!» дегендей эле махшар майданында да ошондой дейт.⁸⁹⁷ Ооба, Ал үммөтүн гана ойлойт.

Тыянак катары

Шамаил (Пайгамбардын касиеттери) китептеринде Алла Элчисинин бардык өзгөчөлүктөрү менен касиеттери кеңири баяндалган. Ал физикалык жактан кандай гана кемчилик-

897. Бухари, Таухийд 36; Фитан 1; Муслим, Ийман 326, 327.

сиз инсан болгон болсо, жан дүйнөсү жана кулк-мүнөзү да ошондой кемчиликсиз эле. Ошол баяндардын ичинен азирети Алиге тиешелүү делинген бир сөздө Ал мындайча сыпатталган: «Алла Элчиси адамдардын эң жоомарты болчу. Баарынан көөдөн-пейли кенен, баарынан да туура жана таамай сүйлөгөн, баарынан да жумшак мүнөздүү жана адамдарга баарынан да ысык мамиле жасаган, карым-каттоосунда айкөл болчу. Аны менен алыстан келип көрүшкөндөр обол башта айбыгып калтыраса, жакындан таанып аралашкан адам Аны аябай жакшы көрүп калаар эле».

Ооба, жогоруда айтылгандай, Ал аалам көтөрө алгыс оор милдетти кылчалык тажабастан көтөрө билген болчу. Адам чыдагыс кыйынчылыктарга сабырдуулук менен чыдап, ар түрдүү жамандыктарды жасагандарга карата кең пейилдүүлүгү менен жылуу мамиле кылган. Ал эң туура сөздүү инсан. Тамаша сөз айткан кезинде да, кылчалык чындыкка жанашпаган нерсе оозунан чыккан эмес болчу. Керек болсо түшүндө да жалган нерсени көрбөгөн жана айтпаган. Анын жүргөн-турганы тууралык эле. Туура жана чын сүйлөп, туура ойлонуп, тууралыкка, чындыкка гана чакырган болчу. Ушунчалык табигый жана жөнөкөй болгондугунан улам, жанында олтурсаңыз жакын досуңуз менен бирге олтургандай беймарал тартынбастан олтура алчусуз. Ушунчалык табигый инсан болгондуктан, башка эч бирөө Анын деңгээлине жете албас. Ал карапайымдык кылып, жанында олтургандардын деңгээлине түшүп сүйлөчү. Жанындагылар менен ортолукта эч кандай айырма болуусуна жол бербеген.⁸⁹⁸ Бир жерде Ага жетишип баса албаган адамды көрсө, эң алсыз адамдай басаар эле. Жашоонун бардык тарабын камтып турган бийик адеп-ахлакты Ал иш жүзүндө турмушка ашырып жашаган.

Аны көргөн адамдардын бардыгы жакшы көрүп калчу. Жанында жүргөндөр ого бетер жакшы көрөөр эле.⁸⁹⁹ Азирети Абу Бакир Ага бардыгынан жакын эле жана Аны баарынан да жакшы көрчү. Андан мурда болсун же кийин болсун,

898. Абу Дауд, салаат 39; Насайй, азан 32.

899. Тирмизий, манаакиб 8; Шамаил, 33-б.

Ал сыяктуу сүйүлгөн башка бирөө дүйнө жүзүнө келген эмес жана келбейт дагы. Аны кээ бирөөлөр тили менен мактап сүйсө, кээ бирөөлөр жүрүм-туруму менен сүйгөндүгүн билдиришет. Бирок бардык ыймандуу адамдар чын ыкластары менен токтоосуз мындай дейт:

«Неге мынча сени сүйүп каламын?»

Неге Күндөй жаркып турат жамалың?»

Ооба, дал ошондой. Анткени Ал – ааламдардын Рабби сүйгөн улуу инсан...

Экинчи бөлүм

ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ТАРБИЯЧЫЛЫГЫ ЖАНА ҮЙ-БҮЛӨ БАШЧЫЛЫГЫ

А. ТАРБИЯЧЫЛЫГЫ ЖАНА ҮЙ-БҮЛӨ БАШЧЫЛЫГЫ

Алла Тааланын «Рабб» (Тарбиячы) деген ысымын эң жакшы көрүнүштө чагылдырып турган инсан Мухаммед (салаллаху алейхи вассаллам). Ал пайгамбарлардын жана башка инсандардын ичинен Алла Тааланын бул ысымын эң жогорку деңгээлде көрсөтүп турган өзгөчө инсан болуп саналат. Албетте, Анын колунда тарбиялангандар, пайгамбарлардан кийинки орунда турган улуу заттар. Жер жүзүндө Абу Бакир, Умар, Усман, Али сыяктуу адамдарды кайрадан тарбиялап чыгуу мүмкүн эмес. Алар гана эмес, жалпы эле сахабалардын даражасына жетүү мүмкүн эмес. Себеби алар, Алла Элчисинин жеке өзүнүн колунда тарбияланышкан. Дагы ошондой эле Алла Элчисинен таалим-тарбия алган канчалаган улуу инсандар кийинки кылымдарда жашашкан. Алар дагы Алла Элчисинен тарбияланган болуп эсептелет. Адамзаттын сыймыгы болуп саналган бул улуу инсандарды жана алар сыяктууларды тарбиялап чыгаруу мүмкүн эмес.

Фудайл бин Ийаз, Бишрул Хаафий, Байазид Бистами, Жунайд Багдади, Имам Абу Ханифа, Имам Шаафи'и, Имам Малик, Имам Ахмад бин Ханбал, Имам Раббани, Имам Газали, Маулана Жалалиддин Руми, Шах Гайлани, Шаазили, Накшибанд, Ахмад Рифаи жана Бадиуззаман сыяктуу көптөгөн адамдар Пайгамбарыбыздан таалим-тарбия алышкан. Хадис болбосо дагы мааниси жакшы бир сөз бар. Ооба, чындыгында бул сөздү Пайгамбарыбызга ыйгаруу, аны риваят кылган адамдарга каралганда өтө ишенимдүү эмес. Бирок, жагымдуу сөз. Ал төмөндөгүчө: *«Менин цммөтцмцн аалымдары, Бани Исраилдин пайгамбарлары сыяктуу»*⁹⁰⁰

Жалпы улуулуктарда эч бир адам пайгамбарлардын даражасына жете албайт. Бирок, кээ бир өзгөчө абалдарда алар менен теңдешиши мүмкүн. Жогоруда аттары аталган жана атала турган биздин сыймыгыбыз болгон адамдар ошондой адамдар эле. Алар жер жүзүнүн аларга муктаж-

900. Ажлуни, Кашфул-хафаа, 2/83.

дыгы болгондугу үчүн келгендей. Эгерде алардын ордуна башканы коюу керек болсо, балким, көктөгү периштелерди жерге түшүрүү керек болмок. Себеби, периштелер гана алардын ордун баса алмак.

Бул сыпат бир гана Мухаммедге (саллаллаху алейхи ва-саллам) таандык өзгөчөлүк болуп саналат. Анын үммөтү болуп, Анын жолунда жүрүү ушундай пайдаларды алып келген. Албетте, түбөлүк пайда берүүсүн уланта бермекчи. Бир канча мөмөсүз жылдардан кийин кайрадан мөмөлүү боло баштаган бүгүнкү күндөрүбүздө тарбияланып жаткан жана келечекти кура турган азаматтардын арасынан дагы көптөгөн улуу инсандар чыгат. Ооба, себептер жагынан алып караганда бардык үмүтүбүз ошолордо. Мен ар дайым үмүт менен аларды күтүп келдим жана күтө бермекчимин...

Алла Элчисин жалпы тарбиясы тууралуу баяндоодон мурда, Анын өз үй-бүлөсүндөгү тарбиясы тууралуу айта кетсек. Ал үй-бүлө башчысы эле жана Анын үйүндө аялдары, балдары жана неберелери бар болчу.

1. Үй-бүлө башчысы

Анын үй-бүлөсү ушул убакытка чейинки жана келечекте курула турган үй-бүлөлөрдүн эң бактылуусу жана эң береке-лүүсү болгондугунда шек жок. Анын үй-бүлөсүндө ар дайым бактылуулук өкүм сүрүп тураар эле. Бул үй-бүлө балким, материалдык жактан дүйнөнүн эң кедей үй-бүлөлөрүнүн бири болчу. Себеби, айлар өтсө да бул үй-бүлөнүн коломтосунда казан кайначу эмес.⁹⁰¹ Аялдарынын жашаган жери болсо тар бөлмө же кичинекей кепе болчу. Ал бактылуу аялдар, Пайгамбарыбыз менен жумасына бир-эки саат болууну, дүйнөдөгү бардык жакшылыктардан жогору койчу. Алар чексиз бактылуу эле.

Анын балдарынан, Фатимадан башкасынын баары өзүнөн мурда бул дүйнө менен кош айтышкан. Фатима (радиаллаху анха) дагы башынан көптөгөн кыйынчылыктарды өткөрдү. Башкача айтканда, Пайгамбарыбыз ага дагы кеңири жашоо шартын даярдаган эмес эле. Бирок, Анын

901. Бухарий, рикак 17; Муслим, зухд 18.

аялдары жана ушул кызы Аны жандарынан жакшы көрүшчү жана баарынан жогору коюшчу. Алардын көңүлүндө Пайгамбарыбыздын өтө улуу орду бар эле.

Атасы о дүйнө сапар тартканда Фатима (радиаллаху анха) көп күндөр бою көз жашын көлдөтүп, жүрөк эзген кошокторун айткан. Ал атасынан айрылганына алты айдан көпкө чыдай албай, Анын артынан бул дүйнөдөн көчүп кете берди. Эч бир бала атасын Фатима (радиаллаху анха) жакшы көргөнчөлүк жакшы көрө албайт. Эч бир ата балдарын азирети Пайгамбарыбыз жакшы көргөндөй жакшы көрө албайт. Анын аялдарына карата мамилеси дагы ошондой болчу. Эч бир аял, Алла Элчисинин аялдарынын Алла Элчисин сүйгөнүндөй сүйө албайт, эч бир эркек аялдарына Алла Элчисинин аялдарына сүйүктүү болгондой сүйүктүү болгон эмес. Анын айланасындагы сүйүү атмосферасынын түзүлүшүнүн белгилүү бир себеби бар эле. Пайгамбарыбыз кол алдындагыларга жакшы тарбия берүү жолу менен алардын жүрөктөрүнүн түпкүрүнөн орун алган. Андан кийин бул мамиле, ушул кичинекей чөйрөдөн башталып, кеңейүү менен бүткүл дүйнөнү кучагына алган. Албетте бул дагы Анын акылмандыгынын башка бир тарабы.

Ойлоп көргүлөчү, Алла Элчиси бул дүйнөдөн өткөндө, аялдарына бир үй да калтырган эмес эле. Алар өмүр бою өтө жупуну, кичинекей бөлмөлөрдө жашашкан жана аларга ошол бөлмөлөр калган эле. Аалам Анын Өзү үчүн жаратылган пенде, аялдарын бир гана ошол нерселер менен камсыздап, аларды ушундай жардылык, муктаждыкта калтырып, о дүйнөгө сапар тарткан. Бирок, аялдарынын эч бири, жашоолорунун эч бир көз ирмеминде бул абалына нааразылык иретинде сөз айткан эмес. Бир учурда, бир-экөөнүн башына ушундай ой келген, бирок, Курандын эскертүүсү менен дароо жоюлган.⁹⁰²

Азирети Абу Бакир ал ыйык энелерибизге ислам динине алгачкылардан болуп киргендерге берилгенге салыштырмалуу өтө аз өлчөмдө материалдык колдоо көрсөтчү.⁹⁰³ Себеби,

902. Ахзаб сүрөсү, 28/33. Окуянын кеңири баяны үчүн: Ибн Касийр, Тафсирул Куранил-азийм, 3/481; Табарий, Жаамиъул-баян, 21/156.

903. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 3/296; Балазурий, Футухатул-булдаан, 1/437.

ал ошондой ойдо болгон эле. Ал эми, азирети Умар халифа болгондо, Алла Элчисинин аялдарына эң жогорку даражадагы материалдык колдоо көрсөтө баштаган. Ал, Алла Элчисинин аялдары алгачкылардан болуп ислам динин кабылдабаса дагы, Пайгамбарыбызга жакын болгондуктан, алгачкы мусулман болгондордун катарына кошулушу керек деген ойдо болчу.⁹⁰⁴ Азирети Умар ушундай ойлоп, ушуну туура деп чечим чыгарган. Бирок, биздин айтайын дегенибиз булар эмес. Биз козгой турган жалгыз маселе Пайгамбарыбыз аялдарын тарбиялоо менен теңдешсиз улуулукка чыгарганы тууралуу болмокчу. Анын тарбиясынын таасирин карачы, Ал аялдары менен өтө кыска мөөнөт бирге болгонуна карабастан, алар Андан башка эч нерсе ойлобой калышкан. Ал эми Анын аялдарына берген бул дүйнөлүк нерселери жогоруда айтылгандар гана болчу. Демек, Анда өзгөчө бир өзүнө тартып турган күч бар эле. Ал мындай тартуучу күчү менен айланасындагыларды арбап алгандай. Мына ушундай абал Анын пайгамбарлыгынын бир тарабын баяндоодо.

Алла Элчисинин көп аялга үйлөнүшүнүн, Анын элчилигине байланышкан жагы тууралуу орду келгенде баяндайбыз. Бирок, бул жерде айта кетчү нерсе Пайгамбарыбыздын берекелүү жана ыйык турагы аялдарга тиешелүү маселелерди үйрөтө турган медресе сыяктуу эле. Пайгамбарыбыздын өзгөчө абалдары, ошол тар чөйрөдө үйрөнүлүп, андан кийин ал нерселер жалпы үммөткө таралчу. Үй-бүлө жашоосуна байланыштуу маселелердин токсон тогуз пайызы бизге Алла Элчисинин аруулуктун символдору болгон аялдары тарабынан баяндалган. Ошол себептен, Анын үй-бүлөсүндө деңгээлдери жана абалдары жагынан түрдүү аялдардын болушу зарыл эле. Алла Элчиси диндин өкүмдөрү жоголбостон сакталып калсын деп, элүү үч жашынан кийин бир топ аялдарга үйлөнгөн.

Ооба, Алла Элчисинин үйүндө көп аялдын болушу зарыл эле. Себеби, эркектер ар дайым мечитте отуруп, Пайгамбарыбыздын сөздөрүн угушчу. Эгерде алардын бири ал күнкү

904. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 3/297; Балазурий, Футухатул-булдаан, 1/437, Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/452.

баянга катыша албай калган болсо, анын жолдоштору ошол күнкү айтылгандарды так өзүндөй кылып ага айтып беришчү. Бирок, аялдардын көпчүлүгү бул айтылгандарды уга албай калышчу эле. Себеби алар ар дайым Пайгамбарыбыздын сөздөрүн угууга мүмкүнчүлүктөрү жок болчу. Мындай учурда ал аялдарга айрыкча, аялдарга тиешелүү маселелерди ким жеткирмек? Алла Элчисинин өзгөчө жашоосун, анын табияты тууралуу абалдарды, уйку бөлмөсүндөгү адеп-ахлактарын мусулмандарга ким баяндап берет эле? Бардык диний принциптерди, бардык негиздерди элге жеткирүүгө бир аялдын күчү жетмек беле?

Ал аял дагы адам болгондуктан, башка аялдар кабылган абалдарга алар дагы кабыла тургандыктан, мындай өзгөчө учурларда, Пайгамбарыбызга байланыштуу жаңы өкүмдөр келгенде аны жеткирүүгө бир аялдын кантип күчү жетсин? Жок, бир эле аял мындай оор ишти жасай албайт.

Ошондуктан, ар дайым Алла Элчисинин абалын бизге баяндап бере турган, ар дайым Анын жанында болгон аялдын болушу зарыл эле. Бул муктаждык Пайгамбарыбыздын инсандыгы менен байланыштуу эмес эле. Бул толугу менен диний муктаждыктан келип чыккан зарылдык болчу. Алла Элчиси ушул зарылчылыктын себебинен оор жүктү мойнуна алган.

Ал аялдар, өз коому жана урууларынын Алла Элчисине туугандык жакындыгы менен байланышына ортомчу болгондой эле, жүздөгөн, миңдеген хадистин сакталып калуусуна дагы чоң себеп болгон. Дагы бир баса белгилеп кетүүчү нерсе бүтүндөй аялзаты Алла Элчисинин аялдарына карыздар. Бүтүндөй аялзаты баштарын алардын ыйык тамандарынын астына жолго төшөлгөн таш сыяктуу төшөшсө дагы алардын акысын өтөй алышпайт. Ооба, алар динге ушунчалык зор кызмат кылышкан.

Демек Алла Элчисинин аларга үйлөнүүсү, тулку боюнун муктаждыгы деп айтууга болбойт, себеби, Арабстан сыяктуу ысык жерде 53 жашына келип калган бир инсандын көп аялга үйлөнүүгө муктаждыгы болгондугун айтуу кыйын. Ошондой

эле аялдарынын ага турмушка чыгуулары анын материалдык жагына байланыштуу эмес эле. Себеби, Ал инсандардын ичинен эң жардысы болуп жашады. Аялдары Анын ошол абалын көрүп-билип туруп, Аны менен турмуш курууну каалашкан. Ошол эле учурда Алла Элчиси калыстык менен бирдей мамиле кылып, алардын ар бирине жумасына араң бир гана жолу жолуга алчу. Аялдарынын баары ал тууралуу: *«Алланын Элчиси инсандардын эң жңзң жарыгы жана аялдары менен жагымдуу тамашалашканы болчу»*,⁹⁰⁵ – деп айтышаар эле.

Үйүндө узак убакытка чейин кеңири тамак-аш болбогон, үстүндөгү кийимдерин узак убакытка чейин кийип жүрүүгө мажбур болгон ал аялдар, адамзат катары бир аз ачуулануулары керек эмес беле? Бирок, биз алардын Пайгамбарыбызга урмат-сыйынан башка нерсени билбейбиз. Тарыхты жана өзгөчө Пайгамбарыбыздын жашоо таржымалын жакшылап изилдегендер менин сөзүмдү тастыктайт деп ойлойм. Ал пайгамбарлыгынын олуттуулугуна карабастан, аялдары менен азил-тамаша кылчу. Алар менен жакшы мамиледе жана ынтымакта жашаган. Алардын ортосун бөлүп турган парда – Алла менен байланышта болууну пайда кылган руханият эле. Себеби Ал бир пайгамбар, ал эми, аялдары баарынан мурда Анын үммөтү болчу.

Аны менен байланыштын ордун башка нерсе менен толтуруу мүмкүн эмес эле. Себеби, Ал өзгөчө инсан болчу. Аялдары Ансыз жашоону элестете алышчу эмес.

Савда энебиз менен Меккеде эле никелери кыйылган болчу. Башкача айтканда, Алла Элчисинин экинчи аялы Савда энебиз болгон. Кандай себептен экендигин биле албайбыз, Пайгамбарыбыз бир жолу аны менен ажырашууну каалады. Азирети Савда бул тууралуу укканда башка чапкандай болду. Ал дароо Пайгамбарыбыздын жанына барды. Ал Пайгамбарыбызга мындай деп жалынып-жалбарды: *«Оо, Алланын Элчиси! Сенден бул дүйнөнүн эч бир байлыгын сурабайм. Мага деп ажыраткан бир күндү дагы Азирети Айшага берейин.*

905. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 1/365; Суютий, ал-Жаамиус-сагийр, 131-б.

*Кааласаң өмүр бою абалымды суроо үчүн жанымга келбей эле кой. Бирок, мени никеңде болуу насибинен ажыратпашыңды суранам! Мен акыретке дагы Сенин никеңде кетүүңү каалайм. Андан башка эч кандай оюм жок».*⁹⁰⁶ Анын бул суранычын Алла Элчиси кабыл алды жана Савда энебиз «Азваажут таахираттын» бири бойдон калды.

Пайгамбарыбыз ушунчалык деңгээлде аялдарынын жүрөктөрүнөн орун алган. Эгерде Пайгамбарыбыз аялдарынын бирөө менен ажыраша турган болсо, ал аял Анын босогосунда кыяматка чейин дагы күтө бермек.

Бир жолу азирети Хафса энебиздин капалыгын сезип, «кааласа аны менен ажырашайын» деген сыяктуу сөз айтты. Ушундай бир сөз дагы азирети Хафсага катуу тийди. Арачы болгондор, азирети Хафсанын канчалык көп намаз окуп, орозо кармаган инсан экендигин Алла Элчисине айтып бүтүрө албай жатышты. Ушул сөздөрдү айтышып, ортого түшүшүп, Алла Элчисинен Хафса менен ажырашпоосун өтүнүштү. Ал эң ишенимдүү досунун (Умардын) кызына бейиш бакчасындай болгон үйүндө калуусуна уруксат берди.⁹⁰⁷

Пайгамбарыбыздын аялдары Андан бөлөк жашоону өлүмдөн өткөн бир кырсык сыяктуу кабылдашчу. Аялдарынын баары ушундай ойдо эле. Себеби Пайгамбарыбыз алардын жүрөктөрүнүн төрүнөн орун алып, алар менен бир бүтүн абалга келген болчу. Ал берекелүү, жөнөкөй жана карапайым жашоосунда алар менен ошончолук жакын алакада болгондуктан, аялдарынын Андан ажыроолору мүмкүн эмес эле. Эгер ажырап калышса, абасыз калгандай жашай алышмак эмес.

Чындыгында, Пайгамбарыбыз дүйнөдөн өткөндөн кийинки көрүнүш аябай кайгылуу эле. Азирети Абу Бакир жана азирети Умар, Пайгамбарыбыздын абалдарын билгени барышканда алардын ар дайым ыйлап отургандыктарына күбө болушчу. Ошондой эле алар дагы кошулуп ыйлашчу жана ошол ый, ошол кайгы өмүр бою уланды. Пайгамбарыбыз

906. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 8/54; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 24/33.

907. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 18/365; Хаким, ал-Мустадрак, 4/16-17.

алардын жүрөгүнө ушундай айыкпас дарт калтырды. Балким, алар менен кыска убакытка гана бирге болгондур, бирок, алар үчүн жашоо булагына айланган эле. Албетте, биздин айткыбыз келген маселе ушул болчу. Ооба, Анын үй-бүлө башчылыгы дагы Анын Алла Элчиси экендигин көрсөтүп турат. Бир учурда тогуз чакты аялды бир жерде жана эч кандай мүшкүлгө жол бербестен башкарган. Ал ушундай сылык, сезимтал үй-бүлө башчысы эле.

Пайгамбарыбыз бул дүйнөдөн өтөөрүнөн бир канча күн мурун: *«Пендеге Жаратуучусу менен бул дүйнөнүн бирин тандоо ыктыяры берилди. Ал Жаратуучусун тандады»*, – деп айткан эле. Зирек инсан Абу Бакир бул сөздү укканда токтоно албай шолоктоп ыйлады.⁹⁰⁸ Себеби, *Жаратуучусуна* ал сөздү айткан Пайгамбарыбыздын дал Өзү экендигин түшүнгөн эле. Пайгамбарыбыз ооруй баштады жана Анын оорусу узакка созулган жок. Анын оорусу күн өткөн сайын күчөп, башы катуу ооруп жатты. Пайгамбарыбыз ошондой абалында дагы аялдарына сылык мамилесин өзгөрткөн жок. Аялдарынын үйлөрүнө кыдырып конууга кудурети жетпегендиктен, алардан бир бөлмөдө болуусу үчүн уруксат сурады. Бардык аялдары Анын бул каалоосуна макул болушту. Алла Элчиси бул дүйнөдөгү акыркы күндөрүн азирети Айшанын бөлмөсүндө өткөрдү.⁹⁰⁹

Ооба, Ал эң оор абалында дагы аялдарынын укуктарына көңүл бурган. Ал ушундай сезимтал инсан эле.

2. Пайгамбарыбыздын аялдарына сый-урматы

Алла Элчисинин аялдарына көңүл буруусу теңдешсиз эле. Ал бир түнү туруп, аялдарынын биринин ал абалын сураса, дароо башка аялдарын дагы кыдырып, алардын ал-абалдарын сурачу. Алардын баарына бирдей мамиле кылчу.⁹¹⁰ Аялдарынын ар бири өздөрүн Алла Элчисине эң сүйүктүүмүн деп эсептешчү. Бул дагы Анын теңдешсиз адамгерчилигинен эле.

908. Бухарий, салаат 80; Муслим, фадааилус-сахаба 2.

909. Бухарий, вудуу 45; Муслим, салаат 91-92.

910. Абу Дауд, никах 37.

Бирок, жүрөктүн каалоосуна эч бир адам ээ чыга албагандай эле, бул «инсан кудурети жетпеген» нерсени Андан дагы күтпөш керек эле. Ошондуктан Алла Элчиси, ээ боло албаган жан дүйнө каалоолору үчүн дагы Алла Тааладан кечирим сурап: *«Байкоосуздан (аялдарымдын) бирин башка бирөөнө караганда көбүрөөк сыйишым мүмкүн. Оо, Раббим, ушул себептен, колумдан келбеген бул нерседе Сенин Мээриминден үмүт кылам...»*.⁹¹¹ Карачы бул кандай укмуш сезимталдык! Силерден: Силер бир кызыңар менен башка бир кызыңар же бир уулуңар менен башка бир уулуңардын ортосунда ушундай нерсеге көңүл бура алдыңарбы? – деп сурайынчы.

Уруксат берсеңер, силердин атыңардан *«Жок!»* деп жооп берейин. Бул суроого *«Жок»* деп жооп берүү мындай турсун, биз көкүрөгүбүздөгү нерсени сыртка чыгарбастан сактай алсак, ошону өзгөчөлүгүбүз жана эрктүүлүгүздүн белгиси катары баалайбыз жана чоң каармандык кылгандай ошол өзгөчөлүгүбүздү баарына жар салабыз. Ал эми Алла Элчиси, оюна келиши ыктымал болгон нерселер үчүн дагы Алладан кечирим сурачу.

Анын бул кылдат мамилеси аялдарынын жан дүйнөсүн бүт бойдон ээлеп алгандыктан, Анын бул дүйнөдөн көчүп кетиши, артында чоң кайгы калтырып кеткен эле. Балким, ислам дини тыюу салгандыктан, өз өмүрлөрүн кыя алышкан эместир, бирок, Алла Элчисинен айрылышкандан кийин алар үчүн жашоо азап эле болду. Негизинен Алла Элчиси бардык аялдарына сылык мамиле жасачу жана башкаларга дагы ошондой мамиле кылууга кеңеш берчү. Башкаларга айткандарын, иш жүзүндө өз аялдарына карата мамилесинде көрсөтчү. Анын бул сылык мамилеси тууралуу Бухарийдин хадис китептеринде төмөндөгүчө баяндалат. Окуя тууралуу бизге Саад бин Абу Ваккаас айтып кеткен. Азирети Умар айтат: «Бир күнү Алла Элчисинин жанына кирдим. Пайгамбарыбыз жылмайып турган экен. Мен: *«Алла Сени түбөлүк кылдырсун, оо, Алла Элчиси, эмнеге кылчү жатасыз?»* – дедим. Ал жылмайган абалдат минтип жооп берди: *«Ушул аялдарга кылчү жатам. Менин жанымда сыйлөшчү отурушкан эле. Сенин үңүңдү угуп, ар кимиси ар*

911. Тирмизий, никах 42; Абу Дауд, никах 37.

жерге жашынын калышты». Алла Элчисинин бул сөзүн угуп, үнүмдү бийиктетип: «Эй, напсилеринин душмандары! Демек менден коркосуңар. Алла Элчисинин алдында Андан коркпостон ага урматсыздык кылып жатасыңарбы?» – дедим. Алар мага: «Сен катаалсың!»⁹¹² – деп айтышты.

Арийне азирети Умар катаал жана ачуулуу эмес эле. Ал дагы аялзатына сылык мамиле кылчу. Бирок, дүйнөдөгү эң сулуу адам деле азирети Юсуфка салыштырмалуу жүзү серт көрүнгөндөй эле, азирети Умардын сылыктыгын Пайгамбарыбыздын сылыктыгына салыштырганда катаал сыяктуу көрүнгөн. Албетте, Пайгамбарыбыз бардык жакшы сыпаттарда теңдешсиз инсан болчу.

Ооба, алар Алла Элчисинин сылыктыгына, жумшак мүнөзүнө аябай көнүп алышкан эле. Ошондуктан азирети Умардын мамилелери аларга катаал көрүнчү. Ал эми азирети Умар келечекте Пайгамбарыбызга таандык милдетти улантууга татыктуу инсан эле. Ал Пайгамбарыбыздан кийин кара кылды как жарган калыстыгы менен үлгүлүү инсан болгон. Бардык кыймыл-аракеттеринде акыйкатты көздөп, жаңылышты жаңылыш деп, туураны туура көрсөтүүгө болгон күчүн жумшаган.

Анын жан дүйнөсү халифалык милдетке ылайыктуу эле, мүнөзү башкаларга катаал сыяктуу көрүнүшү мүмкүн. Себеби, азирети Умар улуу милдетти ушундай табияты менен ийгиликтүү орундата алмак жана орундатты.

3. Пайгамбарыбыздын жубайлары менен кеңешүүсү.

Алла Элчиси аялдары менен отуруп, сүйлөшүп, ал гана эмес жакын достор сыяктуу кээ бир маселелерди талкуулоочу. Пайгамбардын алардын ой-пикир, көз караштарына эч муктаждыгы жок болчу. Себеби, Ал вахий аркылуу маалымат алчу. Бирок, үмөтүнө бир нерсени үйрөтүүнү каалаган эле. Ошол күнгө чейин маани берилбей келген аялзатын жогорку орунга чыгармакчы эле. Алла Элчиси бул нерсени иш жүзүнө ашырууну өз үйүнөн баштаган.

912. Бухарий, адаб 68; Муслим, фадааилус-сахаба 22.

Бир мисал..

Худайбия келишими мусулмандарга катуу тийип, көңүлсүз отурушту. Ошол учурда Пайгамбарыбыз өзү менен кошо умра кылууга ниеттенип келген мусулмандарга курмандыктарын чалып, ихрамдан чыгууларын буйруду. Бирок сахабалар *«Чыгарылган чечимде өзгөрүчү болоор бекен?»* – деген ой менен турушту. Алла Элчиси буйругун дагы бир жолу кайталады. Бирок, сахабалардын үмүттүү күтүшү улана берди. Ооба, бул албетте, Алла Элчисине каршы чыгуу эмес эле. Алар дагы башкача бир буйрукту күтүп жатышты. Себеби, алар Каабаны тооп кылуу үчүн жолго чыгышкан эле.

Худайбияда айтылгандар аткарылбастан, келишимде өзгөрүү болушу ыктымал эле.

Пайгамбарыбыз сахабалардын бул оюн сезээри менен дароо чатырына кирип, аялы Умму Салама энебиз менен кеңешти. Ой жүгүртүүсү терең ал аял, кеңешменин талабы болгондугу үчүн гана жооп берди. Себеби, Пайгамбарыбыздын анын ой-пикирине муктаждыгы болбостугун асылзат энебиз жакшы билчү. Алла Элчиси бул кеңешмеси менен бизге коомдук бир сабак берип жатты. Ушул сыяктуу абалдарда аялдар менен кеңешүүдөн тосо турган эч кандай себеп жок эле.

Умму Салама энебиз Пайгамбарыбызга төмөндөгүдөй мааниде сөз айтты: *«Оо, Алланын Элчиси! Буйругуңду дагы бир жолу кайталаба. Балким, алар Сага каршы чыгып, жоготууга учурашат. Сен өзүңдүн курмандыктарыңды чалып, аларга эч нерсе дебестен эле ихрамдан чык. Алар буйругуңдун өзгөрбөй тургандыгын тңиңңиңкөндө, Сага моюн сунушат»*. Пайгамбарыбыз дагы ушундай ойдо болчу. Анан дароо бычагын колуна кармап, чатырынан чыгып, өзүнө таандык курмандыктарды мууздай баштады. Ал бир канча курмандыгын мууздаганда, сахабалар дагы курмандыктарын чалууну башташты. Чыгарылган чечим өзгөрбөй тургандыгын баары түшүндү.⁹¹³

Албетте бул жерде дагы силерден сурайынчы: Силердин кимиңер аялдарына карата ушундай аял мамиле жасай алат.

913. Бухарий, шуруут 15.

Эң оор учурларда аялдары менен кеңешкен канча башчы бар? Бир үй-бүлөнүн башчысы катары канча адам, үй-бүлөлүк турмушта жубайы менен кеңешет? Суроолорду көбөйтүп, бардык социалдык маселелерди мисал кылып сурасак боло-тИслам дини аялга туткун катары мамиле кылат деген бака-нооздордун кулактары жаңырсын! Кайсыл феминисттин көз карашы ушундай деңгээлге көтөрүлө алды?

Ооба, кеңешип, акылдашуу дагы бардык жакшы иштер сыяктуу эле эң алгач пайгамбардын үй-бүлөсүндө жүзөгө ашты жана Алла Элчиси өз аялдары менен кеңешип, акылдашты. Биз бул түшүнүктөн дагы эле алыспыз. Ооба, бүгүнкү күнүбүздө аялдардын укуктарын коргоого алгандыктарын айтып чыккандардын ойлорунда дагы аялзаты экинчи орундагы бирөө катары кабылданууда. Ал эми биз аялга бир бүтүндүн жарымы катары карайбыз. Ошол бүтүндүн экинчи жарымынын бар болушу аялдын бар болушуна байланыштуу. Эки жарым биригип, бир бүтүн абалга келгенде гана адамзат боло тургандыгына ишенебиз. Бул бүтүндүк болбогон жерде адамзат дагы жок. Пайгамбарлар, асфиялар, ислам, коом... булардын баары жок.

Пайгамбарыбыз аялдарга сылык мамиле жасап, нурдуу баяндары менен башка инсандарды дагы ошого чакырчу.

Бир хадисинде мындай деп айтылат:

*«Чыныгы ыймандуу адам, адеп-ахлагы жакшы болгон адам. (Адам баласы эч бир ибадат менен жете албай турган даражага жакшы адеп ахлак менен жете алат.) Силердин эң жакшы адеп-ахлактууларыңар – аялдарына жакшы мамиле кылгандарыңар».*⁹¹⁴

Жогоруда белгилүү болгондой, тарыхта аялзаты Пайгамбарыбыздын доорунда гана чыныгы сыйлуу ордуна ээ болгон.

Ыктыярына коюу

Ыктыярга коюу – Алла Элчисинин аялдарынын Аны менен бирге жашоо же жашабоо ыктыярына коюу маселеси. Бул

914. Тирмизий, радаа 11.

эмне себептен болсо дагы, Алла Элчисине түздөн-түз Алла Тааланын Өзүнүн буйругу. Бул маселе тууралуу аягта мындай деп айтылат:

«Оо, Пайгамбар! Жубайларыңа: «Дүйнө тиричилигин жана анын кооздугун кааласаңар дароо келгиле, силерге пайда келтирип (силер мени менен ажырашуу өзүңөргө пайдалуу болооруна ишенсеңер, анда...) жакшылык менен ажырашайын», – деп айткын».⁹¹⁵

Пайгамбарыбыздын аялдарынын кээ бирлери балким дагы кененирээк бир жашоону каалагандыр: «Биз дагы башка мусулмандар сыяктуу бир аз кененирээк жашоодо жашай албайбызбы? Жок дегенде күнүнө бир жолу шорпо ичсек болбойт беле? Дагы жакшыраак кийинсек болбойбу?» – деп айтышкандыр. Сыртынан караганда ушул сыяктуу ойлор туура болгондугу үчүн, өтө таза жана туура ой жүгүртүү сыяктуу көрүлүшү ыктымал. Ал эми алар болсо, кыяматка чейин келе турган бардык мусулман үй-бүлөлөргө үлгү боло турган үй-бүлөдө жашап жатышкан эле. Ошол себептен алар башка мусулман аялдар сыяктуу жашаганга болбойт болчу. Себеби, алар мукаррабинден эле. Башкалар үчүн сооп деп эсептелген нерселер, Алла Элчисинин аялдары үчүн күнөө катары кабыл алынышы керек болгон...

Алла Элчиси аялдарынын кээ бирлеринен ушундай нерсени сезгенде, дароо ошого жараша мамилесин өзгөрттү. Алар менен жолукпастыкка ант берип, үйүнүн бир бурчуна бөлүнүп отурду. Бул окуя дароо элге тарады. Баары кайгыруу менен мечитке чуркап келип, отуруп ыйлай башташты. Себеби, Алла Элчисин кайгыга салган кичинекей бир окуя дагы мусулмандарды ыйлатчу. Бардык мусулмандар Алла Элчиси менен ушунчалык жакын болгондуктан, Анын үйүндө болгон кичинекей эле окуя дагы дароо элге жайылып, мусулмандар Алла Элчисин кайгыга салган андай нерсенин дароо чечилишин сабырсыздык менен күтүшчү. Ал күнү да ошондой болду.

Пайгамбарыбыздын бул кыймыл-аракетин «Иълаа окуясы» деп дагы аташкан. Бул окуяга жогоруда айтылгандардан

915. Ахзаб сүрөсү, 33/28-29.

башкача маани бергендер бар эле. Азирети Абу Бакир жана азирети Умар дагы бул экинчи топтогулардан эле. Себеби, кыздарынын дагы бул маселеге тиешелери бар эле. Жогорудагы кабарды уккан азирети Абу Бакир жана Умар дагы мечитти көздөй шашылышты.

Алла Элчисинин жанына кирүүнү каалашты. Бирок, аларга уруксат берилген жок. Алар дагы башкалары сыяктуу мечитте күтө башташты. Үчүнчү жолу суранышканда гана аларга уруксат берилди жана алар ичкериге кирип, кыздарына акыл-насаат айта башташты. Алла Элчиси алыстан көз салып, карап туруп, бир ооз гана мындай деп унчукту: *«Булар менден менин колумда болбогон нерселерди талап кылып жатышат»*.⁹¹⁶

Ал эми Куран аларга:

«Оо, Пайгамбардын аялдары, силер эгер такыба болсоңор (жөнөкөй) эле бир аял эмессиңер (башкача айтканда, бир да аял улуктук мартабада силер сыяктуу боло албайт)»,⁹¹⁷ – деп кайрылган. Катардагы башка адамдар балким, парздарды орундатуу менен гана мусулмандык жоопкерчиликтен кутулушу мүмкүн. Бирок, бул ишти мойнуна көтөргөндөр, бардык нерсесин бул жолго арноосу керек! Ырас, Пайгамбарга жар болуунун өзүнө таандык чоң пайдалары бар, бирок, жоопкерчилиги дагы оор болот. Алла Элчиси, аларды баарына үлгү боло ала тургандай деңгээлде даярдап жаткан эле. Акыретке тиешелүү нерселерди бул дүйнөдө жеп алып, *«Силер өз жыргал-ырахатыңарды дүйнө тирүүлүгүндө кетирдиңер»*,⁹¹⁸ – деген аяттын соккусуна кабылышпасын деп, аларды аяп, көздүн карегиндей сактап калууга аракет кылган. Ошол себептен кээ бир жагынан Пайгамбардын үйүндө оор турмуш сүргөн. Мына ушул кыйын жашоо себептүү жарыя же купуя кээ бир талаптар болгон. Бирок, алардын орду башкалардыкындай эмес. Алардын ордуна жараша кээ бир жоопкерчиликти бар эле. Ооба, алар башкалар сыяктуу

916. Бухарий, мазАалум 25; Муслим, талак 34, 35.

917. Ахзаб сүрөсү, 33/32.

918. Ахкаф сүрөсү, 46/20.

шаттанып, жеп-иче албайт болчу. Кээ бир улуу адамдар өмүр бою бир-эки жолу гана күлүшкөн. Кээ бирлери өмүр бою бир жолу дагы курсактарын тойгуза тамак жешкен эмес...

Фудайл бин Ийаз, эч күлгөн эмес. Аны бир жолу күлүп жатканын көрүп, таң калып, себебин сурашты. Ал дагы күлүү эмес жылмаюунун себебин мындай деп түшүндүргөн: *«Бүгүн мага уулум Алинин каза болгондугунун кабарын уктум. Алла мени жакшы көрөт экен деп сыйчндум, ошон үчүн жылмайдым»*.⁹¹⁹

Улуулардын абалы ушундай болсо, бардык улуулардан даражалары жогору болгон Алла Элчисинин таза жана аруулуктун символу болгон аялдары, албетте өтө өзгөчө эле.

Бул дүйнө жана акыретте Алла Элчиси менен бирге болуу насибине ылайыктык, оңой-олтоң эле жетиле койчу нерсе эмес. Ошондуктан бул өзгөчө аялдар, эрктүүлүк сынагында сыналып жатышты. Алла Элчиси аларды өзүнүн материалдык жактан кедей, жарды үй-бүлөсүндө жашоо жана бул дүйнө салтанатынын экөөсүнүн бирин тандоого ыктыярдуу кылды. Эгерде алар бул дүйнөдө жакшы жашоону тандай турган болсо, Пайгамбарыбыз аларды бул дүйнөлүк каалаган нерсеси менен камсыздап, андан кийин алар менен ажырашмак. Эгерде алар Алла Элчисин тандай турган болсо, ошол убакытка чейин жашап келген жашоо шарттарына ыраазы болуулары керек эле. Себеби, ал нерсе ошол үй-бүлөнүн өзгөчөлүгү болчу. Бул үй-бүлө өзгөчө болсо, анын жашоочулары дагы өзгөчө болушу керек эле. Үй-бүлө башчысы негизинен эле өзгөчө болчу. Андай болсо, ал үй-бүлө мүчөлөрү дагы Ал сыяктуу өзгөчө болушу зарыл болгон.

Алла Элчиси оболу азирети Айша энебизди чакырып, ага: *«Сени менен бир нерсени кеңешчңң каалайм. Бирок, ата-энең менен акылдашпай туруп жооп берчңгө шашылба»*, – деди. Андан кийин жогоруда айтылган аятты окуду. Азирети Айша азирети Абу Бакир Сыддыктын кызына жараша тургандай көрүнүштө мындай деп жооп берди: *«Оо, Алланын Эл-*

919. Абу Нуайм, Хилятул-аулия, 8/100.

чиси! Ата-энем менен ушул тууралуу акылдашмак белем. Аллага ант берчү менен айтамын, мен Алланы жана Анын Элчисин тандадым», – деди.

Андан кийинкиси тууралуу Айша энебиз мындайча баяндайт: *«Алла Элчиси кайсыл аялы менен сүйлөшсө дагы баарынан так ушундай жооп алды. Бул тууралуу эч ким башкача ой айткан жок. Мен эмне деп айткан болсом, алар дагы ошол нерсени айтышты...»*.⁹²⁰

Алардын баары бирдей жооп беришти, себеби баары Алланын Элчиси менен бир бүтүнгө айланып калышкан болчу жана башкача жооп берүүлөрү дагы мүмкүн эмес эле. Эгерде Алла Элчиси аларга: *«Бүтүндөй өмүр бою орозо кармагыла десе»* буга да чын дилдери менен чыдап беришмек. Алар ошол орозо кармагандай жашоого чыдашты жана алардын ооз ачуулары азирети Азреил сунган өлүм шербети менен болду.

Аялдарынын арасында падыша сарайларында өскөндөр дагы бар эле. Азирети Сафия ошондойлордон болчу. Ал Хайбарда атасынан жана күйөөсүнөн ажыраган эле. Алардын экөө тең Хайбардын мырзаларынан болчу. Сафия согуш туткундары менен кошо келди жана намыстуу аялга бул абал катуу тийген эле. Ушул себептен улам, Алла Элчисин көргөнгө чейин, анын эң жек көргөн адамы Пайгамбарыбыз болуп келген. Бирок, Аны көргөндө бардык сезимдери өзгөрдү.⁹²¹

Мына ошол Сафия сыяктуу падыша сарайларынан келген аялдар башка аялдар менен бирдей жашоо шарттарында жашап жатышты. Ооба, Алла Элчиси аларга кылган аяр жана жылуу мамилеси менен алардын жүрөктөрүнүн төрүнөн орун алгандыктан, Аны менен бирге болуу бардык аялдарынын жалгыз максатына айланган.

Сафия энебиздин теги жөөт болчу. Аялдардын бирөө бир күнү ага: *«Эй, жөөттүн кызы»*, – деп айтты. Сафия энебиз бул тууралуу Пайгамбарыбызга айтып, капалангандыгын билдирди. Пайгамбарыбыз ага төмөндөгүдөй сөздөрдү ай-

920. Бухарий, мазаалум 35; Муслим, талак 35.

921. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 24/67.

тып сооротту: «Дагы бир жолу сага ушул сыяктуу бир нерсе айтыша турган болсо, сен аларга: «Менин атам азирети Харун, атамдын бир тууганы, агам азирети Муса, күйөөм силер билгендей, Мухаммед. Ал эми силер мага эмнеңер менен мактанып жатасыңар»⁹²², – деп айт. Ушуну менен азирети Сафия Пайгамбарыбыздын жанынан көңүлү көтөрүлүп чыккан. Себеби, анын өмүрлүк жолдошу Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) эле. Балким, андан кийин бул сөздөр анын оозунда тез-тез кайталангандыр.

Кыскасы, Алла Элчисинин үй-бүлө башчылыгы укмуштуудай эле. Ошончо аялды ушундай оңой башкаруусу жана алардын баарынын сүймөнчүлүгүнө ээ болушу, алардын жүрөктөрүнүн сүйүктүүсү, акылдарын туура багытка салып, рухтарынын тарбиячысы болуусу жана буларды аткаруу менен бирге пайгамбарлык милдетин дагы кемчиликсиз орундатуусу, мамлекетке, коомго байланышкан иштерди дагы кайдигер калтырбоосу – Анын пайгамбарлыгынын ачык далили болуп саналат. Эгер Анын пайгамбарлыгына башка далил болбогондо, анын үй-бүлө башкаруусу пайгамбарлыгына далил катары жетиштүү болмок.

Б. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АТАЛЫК КАМКОРДУТУ ЖАНА МЭЭРИМИ

Ар дайым бийиктикте жүргөн Пайгамбарыбыз, жашоонун бардык тармагында дагы ар дайым туу чокуда эле. Адамдар Анын улуулугун өз деңгээлдеринде жана өздөрү жашап жаткан доордун улуу адамдарынын деңгээлине салыштырбашы керек. Пайгамбарыбыздын өмүр таржымалын изилдөөчүлөр Анын кадырына жете билүү үчүн, Аны кыялдарынын төрүнөн издеши керек. Ал эми кыялданууну дагы дурустап биле албаган биз сыяктуу адамдар кыялдарында Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) таба алышпайт. Себеби, Алла Таала Ага бардык тармакта улуулукту насип кылган.

Адамзаттын Сыймыгы болгон Пайгамбарыбыз өтө үлгүлүү жашады. Адамзат Анын теңдешин көрө алган жок. Жал-

922. Тирмизий, манаакиб 63; Хаким, ал-Мустадрок, 4/31.

пы адамзат Анын теңдешин көрө албагандай эле, Анын замандаштары жана анын айланасындагылар да ага теңдеш инсанды көрө алышкан жок. Көптөгөн адамдар күндү карап өскөн күнкарама сыяктуу, өздөрүнүн руханий дүйнөлөрү алсызданганда гана Алла Элчисинин бул дүйнөдөн көчүп кеткендигин сезишкен. Бирок, өтө кеч болуп калган эле... Албетте, үмөттөрүнүн арасында Аны таанып, Ага сый-урмат көрсөткөндөрдүн саны ар дайым арбын болчу.

Арадан он төрт кылым өткөндүгүнө карабастан, биз дагы эле Хадичаны, Айшаны, Умму Саламаны, Хафсаны «энем» деп айтканда ички жан дүйнөбүздө башкача жылуулук сезебиз. Албетте, бул сезим, ал доордо дагы күчтүүрөөк эле жана булардын баары Пайгамбарыбызга болгон сүйүүнүн себебинен болчу. Азирети Абу Бакир өзүнүн кызы Айшага «энем» дечү. Негизинен, *«Пайгамбардын аялдары момундардын энелери»*,⁹²³ – деген аят дагы ушуну баяндап турбайбы? Азирети Абу Бакир дагы ушул себептен, көтөрүп чоңойткон кызына «энем» деп кайрылчу. Бирок, ушундай сыйлоолор, урмат көрсөтүүлөр Пайгамбарыбыздан айрылган анын аруу аялдарынын кайгысын жеңилдете албады. Ырас, кийинки убактардагы бактылуу учурлар дагы алардын көңүлүн көтөрө алган жок. Алар бул дүйнөдөн өткөнгө чейин кайгылуу жашашты.

Пайгамбарыбыз аялдарынын жүрөктөрүнүн төрүнөн орун алган үй-бүлө башчысы болгондой эле, камкор ата эле. Албетте бул тармакта дагы анын теңдеши жок эле.

Ал балдарына, неберелерине аябай мээримин төкчү. Ушундай мамиле кылып жатканда дагы, алардын назарын акыретке бурууда кайдигер калтырган эмес. Аларга кучагын жайып, жүздөрүнө күлө карап, башын сылап, ызаат кылчу. Ошону менен бирге алардын акыретке байланыштуу маселелерди кайдигер калтырууларына дагы жол берчү эмес.

Мына ушундай мааниде аларга өтө жумшак, бирок Алла менен байланыштарын сактоо маселесинде олуттуу мамиле жасачу. Бир жагынан аларга эркиндикте адамча жашоо жол-

923. Ахзаб сүрөсү, 33/6.

дорун көрсөтүп, экинчи жагынан аларды олуттуулукка тарбиялачу жана аларды руханий улуулуктарга шыктандырып турчу. Ушундай тарбиясы менен аларга орто жана түз жолду көрсөткөн. Бул дагы Анын акылмандуулугунун бир тарабы.

1. Пайгамбарыбыздын балдарына жана неберелерине болгон мээрими

Муслим риваят кылган бир хадисте Алла Элчисинин кызматчысы сыяктуу эң улуу насипке ээ болгон жана кемчиликсиз кызмат кылган Анас бин Малик минтип айтат:

*«Үй-бүлө мүчөлөрүнө карата Мухаммедден дагы мээримдүүсүн көрбөдүм».*⁹²⁴

Ооба, ал үй-бүлөсүнө аябай мээримин төкчү. Бул жаатта дагы Ага теңдеш үй-бүлө башчысы жана камкор ата жок. Бул сөздү бир гана биз айткан болсок, балким анчалык маанилүү болбойт эле. Бирок, кумурсканы дагы өлтүрбөгөн миллиондогон мээримдүү адамдар муну тастыктоодо.

Ооба, ал башкалар сыяктуу эле бир адам катары жаратылган. Бирок, Алла Таала бардык инсандар менен байланыш түзсүн деп Анын жүрөгүнө бардык макулуктарга карата мээрим берген. Ошондуктан, Алла Элчиси үй-бүлө мүчөлөрүнө жана башка инсандарга карата укмуштуудай мээримдүү эле.

Пайгамбарыбыздын эркек балдарынын баары мурда эле каза болгон болчу.⁹²⁵ Эң акырында Мария энебизден бир уул бала дүйнөгө келип, ал дагы көпкө жашабады. Алла Элчиси ошончолук маанилүү иштеринин арасында тез-тез тарбиячынын колундагы баласынын жанына барып, аны көкүрөгүнө кысып, өөп-жыттап, кучагына көтөрүп эркелетип, андан кийин үйүнө кайтып келчү. Ал баласы чарчап калганда да, аны кучагына алып, көкүрөгүнө кысып, көздөрү жашка толуп, кайгырган. Анын бул абалын таң калуу менен карагандарга: *«Жүрөк кайгырып, көздөр жаш төгөт. Бирок Алланын айтканынан, Алла ыраазы болгон нерседен башка эч нерсе айта албайбыз», – деп анын артынан тилине ишарат кылып*

924. Муслим, фадааил 63; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/112.

925. Муслим, фадааил 62-63; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/112.

туруп: «Алла ушунубуздан суракка алат»,⁹²⁶ – деп айткан. Дагы бир жолу кайталап айта кетүү керек, Ал адамдардын эн мээримдүүсү эле.

Азирети Хасан менен азирети Хусейинди аркасына көтөрүп алчу. Ошондой даражадагы адам баланы көтөрүп алып, элдин астына чыгабы? Ал артына балдарды көтөрүп алып көчөгө чыкчу. Ал неберелерине кылган мындай мамилеси менен келечекте алардын улуу даражаларга ээ боло тургандыгына алдын ала ишарат кылып жаткандыр. Бир күнү азирети Хасан менен Хусейинди артына көтөрүп жүргөндө азирети Умар кирип келди. Аларды мындай абалда көргөндө: «Сонун улооңор бар турбайбы», – деди. Пайгамбарыбыз мындай деди: «Алар кандай жакшы чабармандар!».⁹²⁷ Алар ал убакта бул сөздү балким түшүнүп, же түшүнүшпөгөндүр. Бирок, Пайгамбарыбыз аларды ушундай ызаат кылчу. Башка бир жолу азирети Хасанга: «Сонун унааң бар экен!» деп айткан адамга Пайгамбарыбыз: «Ал кандай сонун чабарман», – деген эле.⁹²⁸

Ооба, Ал кыяматка чейин келе турган олуялардын атасы жана бардык олуяларга таандык сапаттарды адамдык маңызында алып жүргөн «Ахлу-Байттин» бул эки улуу имамына өзгөчө көңүл буруп, аларды көп учурларда артына көтөрүп алчу. Аларга карата кылган бул мамилесинин негизинен Ахлу Байттин жана бардык олуялардын дагы үлүшү бар эле. Ошондуктан, Ахлу Байттин маанилүү мүчөлөрүнүн бири болгон Абдулкадир Гайланий, аталарын Пайгамбарыбыз ийнинде көтөрүп жүргөндүгүнө байланыштуу мындай деп айтат: «Алла Элчисинин ыйык тамандары менин ийнимде, менин тамандарым болсо, бардык олуялардын ийнинде».⁹²⁹ Албетте бул нерсе кыяматка чейин улана бермекчи.

Дагы башка бир жолу неберелери ийнине чыгып алганда Пайгамбарыбыз аларга: «Алдыңардагы улооңор кандай жакшы улоо жана анын үстүндөгү силер кандай жакшы жүксү-

926. Бухарий, жанаиз 44; Муслим, фадааил 62; жанаиз 12.

927. Баззаар, ал-Муснад, 1/418.

928. Тирмизий, манаакиб 30; Хаким, ал-Мустадрок, 3/186.

929. Мунавий, Файдул-Кадийр, 6/16.

ңөр!»улоо.⁹³⁰ Ал бала-чакасына жана неберелерине ушундай ызаат кылган, алардын жүрөгүнүн түпкүрүнөн орун алып, аталардан, чоң аталардан дагы урматтуу жана сүйүктүү болгон.

Алла Элчиси бардык иштерде болгондой эле, баланы тарбиялоодо дагы ар дайым орто жолду тандаган. Бардык балдарын, неберелерин жанындай жакшы көрүп, сүйүүсүн аларга сездирчү. Бирок, бул сүйүүсүнүн туура эмес пайдаланылышына дагы жол берчү эмес. Негизинен Анын бала-чакасы менен неберелеринин арасында андай нерсеге аракет кылгандары жок болчу. Бирок, алардын билбестен кылган жаңылыштыктарына карата Пайгамбарыбыздын сүйүүсүн олуттуулук каптап, салкын тарткан көрүнүшү менен аларды күмөндүү нерселерден алыстатчу. Мисалы, бир жолу азирети Хасан менен Хусейин, кичинекей болгондуктан, колдорун садагага жыйналган курмага узатышат. Алла Элчиси дароо алардын колунан курмаларды алып: «*Садага курмасы бизге арам!*» – деп айтат.⁹³¹ Аларды ошондой кичинекей жашынан эле арамдан алыс болууга тарбиялоо, тарбияда тең салмактуулукту сактоонун эң жакшы өрнөгүнүн бири болсо керек.

Пайгамбарыбыз Мадинага ар жолу кирген сайын, улоонун үстүндө Анын мойнунан кучактаган бир канча баланы көрүүгө болот эле.⁹³²

Демек, Алла Элчиси бир гана өз неберелерине эмес, кошуна жана жакын жашаган балдарды дагы кучагына алып, аларды сүйүү менен жүрөктөрүнөн орун алчу.

Ооба, Ал уулдары менен эркек неберелерин гана жакшы көрбөстөн, азирети Хасан менен Хусейинди кандай жакшы көрсө, кыз небереси Умаманы дагы ошончолук жакшы көрчү.⁹³³

Алла Элчиси, Умаманы жакшы көргөндүгүн сырттагы адамдарга дагы көрсөтчү. Себеби, адамдар ошол күнгө чейин кыз балдарын тирүүлөй көмчү. Мына ушундай адамдардын

930. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/52.

931. Бухарий, закат 60; Муслим, закат 161.

932. Бухарий, жихад 196; Муслим, фадааилус-сахаба 65-68; Абу Дауд, жихад 54.

933. Бухарий, адаб 18; Муслим, масажид 42.

арасында, Алла Элчисинин кыз небересине карата болгон мамилеси аябай өзгөчө жана ал күнгө чейин эч ким күбө болбогон көрүнүш эле.

2. Пайгамбарыбыздын кызы Фатимага сүйүүсү жана мээрим

Ислам дини боюнча кыз-эркек айырмачылыгы жок. Алла Элчиси муну өзү баса белгилеп, көрсөтүп кеткен. Алардын бири Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) болсо экинчиси азирети Хадича. Бири Адам болсо экинчиси азирети Хава. Бири Али болсо экинчиси азирети Фатима. Кантип айырмачылык болсун?

Азирети Фатима – Алла Элчисинин кызы. Кыяматка чейин келе турган бардык, «Ахлу-Байттин» энеси. Ал биздин дагы энебиз.

Алла Элчиси эң назик кызы Фатима жанына келгенде ордунан туруп, анын колунан кармап келип, өзү отурган жерге отургузчу. Анын абалын сурап, башынан сылап, узатып жатканда дагы аны ошондой сый, ызаат менен узатчу эле.⁹³⁴

Бир жолу азирети Али, Абу Жахилдин кызы менен үйлөнүүнү каалаган. Ал кыз дагы агасы Икрима сыяктуу исламга кирген эле. Бирок, бул нике азирети Фатиманы капалантышы ыктымал эле. Балким, азирети Али экинчи бирөөгө никелешүү менен азирети Фатиманы капа кылып ала тургандыгын эч ойлогон эмес чыгаар. Фатима энебиз бул тууралуу Пайгамбарыбызга айтып жатканда Анын кайгырып тургандыгын байкаган Пайгамбарыбыз аябай капа болуп, дароо минбарга чыгып, төмөндөгүчө кутпа кылган: *«Али Фатиманын үстүнө башкага үйлөнүпкү каалап жатыптыр. Эгерде Али ушундай деп чечкен болсо, Фатима менен ажырашуусу керек. Себеби, бул нерсе Фатиманы капа кылууда. Фатима болсо менин бир бөлүгүм. Аны капа кылган, мени капа кылган болот. Аны кубандырган мени кубандырган болот»*.

Бул сөздөрдү утуп отургандардын арасында азирети Али бар эле. Ал дароо оюн өзгөртүп, Фатиманын жанына кайтып барат.⁹³⁵

934. Тирмизий, манаакиб 60; Абу Дауд, адаб 143.

935. Бухарий, никах 12, 16; Муслим, фадааилус-сахаба 93-96

Азирети Али Алла Элчисинин кызын ыйык тутчу. Анын бул жакындыгын билген азирети Фатима дагы азирети Алини жанындай көрчү. Негизинен олуя жана асфияларга энелик кылуу бул аялдын негизги милдети сыяктуу эле... Анын көңүлү ар дайым атасында жана анын дининде болчу. Алла Элчисинин дүйнөдөн өткөндүгүн ага кабарлашканда, катуу ыйлап, Анын артынан алгачкы болуп өзү бара тургандыгы тууралуу кабарды укканда, майрамдык маанай менен кубангандыгы дагы Атасын канчалык жакшы көргөндүгүн билдирип турат.⁹³⁶ Ооба, атасы аны, ал атасын өтө жакшы көрчү. Бирок, Алла Элчиси Фатиманы жакшы көргөндө дагы олуттуулугун сактап, аны руханий жактан өстүрүүгө көңүл бурчу. Себеби, түбөлүк биргелик ошол жерде гана болот. Кызы Фатима менен Алла Элчиси 25 жыл гана бирге болушкан. Ооба, азирети Фатима Алла Элчиси дүйнөдөн кайткандан кийин алты айдан кийин каза болгон. Азирети Фатима каза болгондо араң эле 25 жашында болчу.⁹³⁷

3. Пайгамбарыбыздын балдарын түбөлүк жашоого даярдоосу

Алла Элчиси түбөлүк жашоону, башкача айтканда адам баласы табиятында каалаган нерсени Ал дагы каалачу. Ооба, адамдар, түбөлүк жашоо үчүн жаратылган. Түбөлүк жашоодон башка нерсе анын көңүлүн тойгуза албайт. Мына ошол себептен, билип-билбестен ар дайым аны арзуу кылат. Ошондуктан, адам баласынан түбөлүк жашоо берилгенге чейин эч нерсе менен көңүлү тойбойт. Ооба, адамдын чексиз каалоолору бар. Ага эмне берсеңер дагы тойгуза албайсыңар. Негизинен бардык диндердин жана пайгамбарлардын алып келген кабарларынын негизи ушундай. Ушул себептен, Алла Элчиси бир жагынан аларга бейпилдик тартуулоо менен бирге дагы бир жагынан аларды түбөлүк бейпил жашоого даярдоону кайдигер калтырган эмес. Мунун эң көрүнүктүү мисалдарынын бири мындайча: Фатима энебиз мойнуна алтындан жасалган азем буюм тагынып кирип келди. Бир риваятта (Насайинин риваяты) Алла Эл-

936. Бухарий, манакиб 25; Муслим, фадаилус-сахаба 98-99.

937. Хаким, ал-Мустадрак, 3/176-177; Ибн Хажар, ал-Исааба, 8/54, 57.

чиси Фатима энебиздин мойнунан алтын жасалганы алат. Башка бир риваятта Фатима энебиз моюнга тагылчу алтын буюмду колуна кармап, Пайгамбарыбыздын жанына кирип келгенде, Пайгамбарыбыз ага мындай деди: *«Сен калайык-калктын: «Пайгамбардын кызы колуна тозоктон бир алтын мончок алып жүрөт, деп айтышын каалайсыңбы?»*. Ооба, аларды бир жагынан даражаларын жогору көтөрүп, экинчи жагынан алардын көңүлүн толугу менен акыретке, Аллага, түбөлүк жакшылыктарга буруп жатты. Бул сөз азирети Фатимага жетиштүү болду. Себеби, бул сөздү жүрөгүнүн түпкүрүнөн орун алган адам айткан эле. Ошондуктан азирети Фатима мындай дейт: *«Дароо мончокту сатып анын акчасына бир кул сатып алып, азат кылдым. Андан кийин Алла Элчисинин жанына келип, жасаган иштерим тууралуу ага айтканымда кубанды. Андан кийин алакан жайып, Аллага мындай деп дуба кылды: «(Кызым) Фатиманы тозок отунан сактаган Аллага мактоолор болсун!»*⁹³⁸ Албетте, азирети Фатима ал алтын жасалганы тагынуу менен арам иш жасап жаткан жери жок. Бирок, Алла Элчиси аны мукаррабийиндин катарында кармоого аракет кылчу. Пайгамбарыбыздын эскертүүсү такыбалыкка жана Аллага жакын болууга чакыруу иретинде эле. Бул бир жагынан алып караганда бул дүйнөгө кызыкпоо, бирок эң негизгиси кыяматка чейинки келе турган муундарга үлгү боло турган *«Ахлу-Байттин»* энесине ылайык кылдаттык болчу. Ооба, Хасан, Хусейин кийинки доорлордо келе турган Зайналабидин сыяктуу улуу адамдарга эне болуу оңой нерсе эмес болчу. Алла Элчиси аны *«Ахли Байтка»*, андан кийин Шах Гайлани, Мухаммед Бахауддин Накшибанди, Ахмад Руфайй, Ахмад Бадавий, Шазилийлерге жана дагы канчалаган адамдарга эне болууга даярдап жаткан эле. Ага: *«Кызым сен, андан көптөгөн алтын муундар чыга турган ыйык цй-бцлөгө келин болуп бара жатасың. Сен мойнуңдагы алтын жасалганы таштап, ошол улуу адамдарга эне болууга көңүл бур!»* – деп айтып жаткандай эле.

Накшилердин, Руфайлердин, Шазилийлердин жана дагы жүздөгөн улуу инсандарга, олуя, асфия, абраар жана мукар-

938. Насайй, зийнат 39; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/278-279.

рабийнге эне болуу оңой эмес эле. Ошондуктан Алла Элчиси бул жагынан, өз үй-бүлөсүнө олуттуу мамиле кылчу. Алла Элчиси сүйүктүү бала-чакасын, үй-бүлө мүчөлөрүн чыныгы сүйүүнүн талабы катары дүйнөгө берилүүдөн сактап, көңүлдөрүн акыретке буруп, аларды ошол жерде бирге болуу бактысына даярдап жатты. *«Пенде сүйгөнү менен бирге болот»*.⁹³⁹ Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) жакшы көрсөнөр, Анын жолунда болууңар керек. Бул дүйнөдө Анын жолунда болгондор акыретте Аны менен бирге болот. Мына ушул бирге болууга даярдоо үчүн Алла Элчиси аларды сүйүп, мээрим төгүп, ошол эле учурда ошол сүйүүсүн аябай жакшы пайдаланууда. *«Сени жакшы көрчү, боорума кысып, ызаат кылдым. Сен адамзаттын башында азирети Мариям сыяктуусуң»*. Бир күчсүз риваятта азирети Мариям улуулугу менен Алла Элчисине мындай деп айттырды: *«Аялдардын ичинен пайгамбар болгондо, азирети Мариям пайгамбар болмок. Сен дагы ошондой даражага жеткен аялсың. Демек эң эле жок дегенде дүйнөгө ошончолук ток пейил карашың керек»*. Мээрим көрсөтүү керек, бирок, акырет иштеринде дагы эч кандай бошондоо болбошу керек. Мына ушул жол эң туура жол. Пайгамбарыбыз бул жолдун жол башчысы.

4. Азирети Фатиманын кызматчы сураганы

Анын тарбия жолунун дагы бир тарабы тууралуу Имам Бухарий жана Муслимдин хадис китептеринде айтылат. Ал окуя тууралуу бизге азирети Али баяндайт: *«Үйүбүздө кызматчыбыз жок эле. Бардык иштерди азирети Фатима өзү жасачу. Биз болгону бир жалгыз бөлмөлүк үйдө жашачубуз. Фатима ал бөлмөнүн ичинде очок жагып, тамак бышырчу. Көпчүлүк учурда отту тутантуу үчүн ийилип үйлөгөндө, оттун учкундары кийимин күйгүзүп, кийиминде майда тешикчелер пайда болгон эле. Анын кылган иши бир гана ушул эмес эле. Нан бышыруу, суу ташуу дагы анын мойнунда эле. Жаргылчактын ташын айлантып жатып колу жооруган, суу ташып жатып бели ооруган болчу»*.

939. Муслим, бирр 165. (Сөз өзгөчөлүгү менен; Бухарий, фадааилул-асхаб 6.)

Ошол убактарда бир согуштан туткундар алынып келинди. Алла Элчиси ал туткундарды, Ага сурап кайрылган мадиналыктарга таратып берип жатты. Атаңа барып, үй иштеринде өзіңө жардамчы боло турган кызматчы сура деп айттым. Ал барып сурады...».

Окуянын мындан аркысын азирети Фатима энебизден угалы: «Мен атама бардым, бирок ал үйдө жок экен. Азирети Айша: «Ал келгенде мен кабарлап коёюн», – деди. Ошентип мен кайтып кеттим.

Жаңыдан эле төшөккө жатканыбызда Алла Элчиси кирип келди. Биз Али экөөбүз ордубуздан туралы дегенде Ал токтотту жана ортобузга отурду. Биз талап кылган нерсе тууралуу сурады. Мен сураган нерсебизди айттым. Пайгамбарыбыздын жүзү өзгөрдү жана мындай деди: «Оо, Фатима! Алладан корк жана Алланын алдындагы милдетиңди так аткар! Алла жиктөгөн парздарды толук орундат. Өмүрлүк жолдошуңа ишенимдүү болуп, ага моюн сун! Анын укугуна көңүл бур! (Башкача айтканда, сенин эки милдетиң бар: Аллага кулчулук кылуу жана күйөөңө баш ийүү). Сага дагы бир нерсени айткым келет. Төшөккө жатаар алдында отуз үч жолу «Субахааналла», отуз үч жолу «Алхамдулилла», отуз үч жолу «Аллаху Акбар» деп айт. Мына ушул нерсе сен үчүн кызматчыдан дагы жакшыраак».⁹⁴⁰ Мунун мааниси төмөндөгүдөй эле: Мен сенин көңүлүңдү акырет жашоосуна буруп жатам, ал жерде мени менен бирге болууң үчүн эки шарт бар: биринчиси Раббине кемчиликсиз кулдук кыл. Экинчиси болсо, өмүрлүк жолдошуңа карата милдеттеринди так аткар. Эгерде сенин күйөөңө карата аткара турган милдеттеринди бир кызматчы аткаrsa, анда сенин бир тараптан кемчиликтүү болуп калышыңа себеп болушу ыктымал. Ал эми сен эки канаттуу куш сыяктуу болушуң керек. Сен, пенде адам катары жана Алланын кулу катары кандай милдеттери бар экендигин изилдеп, үйрөн.

Сен оболу, Раббине карата кулчулутуңду кемчиликсиз орундат жана Ага эң жакшы кул бол! Андан кийин кыяматка

940. Бухарий, фадааилул-асхаб 9; Муслим, зикр 80, 81; Абу Дауд, хараж 19.

чейин келе турган олуялардын атасына карата милдеттеринди так аткар жана эң жакшы адам бол! Ошондо гана жакшылыктар чогула турган бейиште мени менен бирге боло аласың.

Бул жерде азирети Али тууралуу дагы баяндап кетүүнү туура деп чечтим.

Азирети Али өзгөчө киши болчу. Алла Элчиси кызын ага эч ойлонуп отурбастан берген. Себеби, ал анда азирети Фатима сыяктуу пайгамбардын кызына күйөө жана пайгамбарга күйөө бала болууга ылайык эле. Себеби, ал олуялардын ана-башы жана олуяларга ата боло ала турган көрүнүштө жаратылган эле. Пайгамбарыбыз бир күнү ага мындай деп айткан эле: *«Оо, Али! Ар бир пайгамбардын уругу өзүнөн уланат. Менин уругум болсо, сен аркылуу уланат»*.⁹⁴¹ Демек, маселени ушул жагынан алып караганда, азирети Алиге моюн сунуу, Алла Элчисине моюн сунуу, Алла Элчисине моюн сунуу Аллага моюн сунуу болуп эсептелет.

Жалпы мааниде күйөө балалык укуту үчүн Пайгамбарыбыз мындай деп айтууда: *«Эгерде Алладан башкага сажда кылуу керек болсо, аялдарды күйөөлөрүнө сажда кылууларын буйруйт элем»*.⁹⁴² Эгерде ушундай нерсеге уруксат берилсе, эң башта азирети Али болмок. Азирети Фатиманын улуулукка жетиши азирети Алиге кызмат кылуу менен болсо, азирети Фатима кызматын кызматчы жалдап жасатуусу анын үчүн кемчилдик болуп калмак. Ал эми мындай кемчилдик менен азирети Хасан, азирети Хусейин, Шах Гайланиге жана кыяматка чейин келе турган актаб, мужаддид, мужтахиддерге эне боло алмак эмес. Алла Элчиси бул улуу инсандарга татыктуу эне болуу үчүн, аны бул дүйнө кызыкчылыктарынан алыстатып, көңүлүн акыретке буруп жатты. Себеби Алла Таала дагы Аны ушундай тарбиялаган эле.

Ооба, Пайгамбарыбыз бул дүйнөгө келе электе Алла Таала Анын атасын бул дүйнөдөн алган болчу. Ал алты жашка чыкканда экинчи таянычы болгон энесин дагы алып, өмүрүнүн алгачкы учурларында эле Аны таухид жолуна салган.

941. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 3/43; Дайлабий, ал-Муснад, 1/172.

942. Абу Дауд, никах 41; Даримий, салаат 159.

Чындыгында белгилүү бир мөөнөткө чейин чоң атасы Абдулмутталиб, андан кийин атасынын бир тууганы Абу Талиб камкордук кылып, өстүрүшкөн. Ушул жакындыгы менен убагы келгенде Алла Элчиси дагы Алини алып, жанында тарбиялап, жигиттердин арстаны жана олуялардын анабашы боло турган деңгээлге чыгарган.

Алла Таала Ага ушундай мамиле кылып, ортодогу себептердин баарын жоюп салган жана Анын дилин толугу менен Өзүнө бурган. Сен себептер дүйнөсүндө жүрө албайсың, сен ар дайым *«Оо, Раббибиз, жалгыз Өзүңө таяндык жана Өзүңө кайтып, тообо кылдык! Жалгыз Сага гана кайтабыз!»*⁹⁴³ – деген акыйкатты көрсөтүшүң керек. Аллага ишенип, Аллага таянууң керек.

Фатима Анын кызы эле. Алла Таала Аны тарбиялагандай Ал өз кызын тарбиялаган. Ал кыз азирети Хасанайдан (Хасан менен Хусейин) баштап, бир топ олуянын энеси болмок. Ошол себептен аны ошондой ыйык инсандарга эне боло турган абалда тарбиялашы зарыл эле. Ошондуктан Пайгамбарыбыз азирети Фатимага сүйүүсүн берип, мээримин төгүп, экинчи тараптан Анын көңүлүн акыретке бурган.

5. Пайгамбарыбыздын үй-бүлөсүндөгү тарбия

Алла Элчисинин үйүндө ар дайым такыбалык жана олуттуулук өкүм сүрүп турчу. Пайгамбарыбыздын көз караштарын байкай алган адам андан бейиштин көркөм дүйнөсүн, тозоктун коркунучун сезе алчу. Ал намаз окуп жатканда коркуп титиреши, термелиши, тозок отунан коркуу, бейишти арзуу кылып, көгүчкөн сыяктуу оболон туруу ал үй-бүлөнүн өзгөчөлүктөрүнөн эле. Ооба, Пайгамбарыбызга караган инсан ар дайым Алла Тааланы эстечү.

Имам Насаи айтат: *«Алла Элчиси намаз окуп жатканда Анын ичинде казан кайнап жаткандай чн угулуп турчу»*.⁹⁴⁴ Ал намаз окуганда Алланын алдында ыйлап, сыздап турчу.

943. «Оо, Раббибиз, жалгыз Өзүңө таяндык жана Өзүңө кайтып, тообо кылдык. Жалгыз Сага гана кайтабыз!» (Мумтахана сүрөсү, 60/4)

944. Насай, сахв 18.

Айша энебиз Пайгамбарыбыздын саждада солкулдап, ыйлаган абалына көп жолу күбө болгон.⁹⁴⁵

Албетте, Анын бул абалы үй-бүлө мүчөлөрүнө дагы оң таасирин тийгизген жана аларга зор пайдасы бар. Алладан чындап корккон бул пайгамбарлардын Султанынын, аялдарында жана балдарында дагы ошондой коркуу бар эле. Себеби, Алла Элчиси Өзү жашоосунда жасаганын айтып, айткандарын аткарчу. Адам баласы өзү аткарганын айтуусунун таасирин эң жакшы көрүнүштө Анын үй-бүлөсүндө көрө алабыз. Жер жүзүндөгү бардык мугалим жана тарбиячылар, педагогикалык канчалык көп маалыматы болсо дагы Анын үй-бүлөсүндөгүдөй таасирдүүлүккө жете албайт.

Ооба, Алла Элчиси өзү жашап көрсөткөн нерселерди өз сөздөрү менен түшүндүрүп берген. Алланын алдында кандай туруу керек, саждада кандай сезимдер болот, рукуу кандай аткарылат, каада кандай болушу шарт, түнкү намаздарда кандай жалынып, жалбаруу болот Алла Элчиси ушул нерселерди өз үйүндө аткарып, андан кийин сахабаларына: *«Адамдар ушундай иштерди жасашы керек. Балдарын ушундай тарбиялоосу шарт. Акыйкат динди мына ушундай жеткирчи зарыл»*, – деп айткан. Анын бул айткандары өз үй-бүлөсүнө, сырттагы кишилерге оң таасир берген.

Ал теңдеши жок ата жана чоң ата эле. Жашоодо бизге жөнөкөй көрүнгөн бул нерсе негизинен адам баласы үчүн чоң сыноо. Пайгамбарыбыз бул сыноодон оңой эле өткөн ата жана чоң ата болгон.

Анын уругунан чыккан канча киши болсо, баары адамзат үчүн Ай, Күн жана жылдыздар сыяктуу. Бул бир гана Пайгамбарыбызга тиешелүү нерсе. Алла Таала бир гана Пайгамбарыбызга ушул нерселерди насип кылган. Арасынан бир да адам динден кайткан эмес жана саны миллиондорго жеткен жалгыз үммөт – Алла Элчисинин үммөтү.

Канчалаган олуялар өздөрү өтө улуу болгондугуна карабастан, алардын балдары же неберелери, жолдон адашып,

945. Муслим, салаат 221; Абу Дауд, салаат 147.

шайтандын тузагына чалынган. Учурбузда дагы буга көп мисал бар. Алла Элчисинин балдары жана неберелери гана түз жолдон эч айрылышкан эмес.

Ооба, мына ушул дагы Алла Элчисинин пайгамбарлыгынын бир далили. Башка адам канчалык акылман болсо дагы Андай тарбиячы боло албайт.

В. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ИНСАНДАРДЫ ТАРБИЯЛООСУ

Пайгамбарыбыздын тарбиячылыгы тууралуу сөз козгоодон мурда, бул теманы баяндай турган ушул аяттарды талдоого аракет кылабыз. Себеби, Алла Элчиси жашаган шарттарды жана кандай деңгээлдеги адамдарды тарбиялагандыгын билбей туруп, Анын тарбиялоодогу ийгилигин толук аңдап, түшүнүү мүмкүн эмес: *«Ал (Алла) уммийлер (тактап айтканда, Китеп ээлери болбогон илимсиз кишилер) арасына өздөрүнөн болгон, аларга (Куран) аяттарын окуй турган, аларды (шерик кошуу менен караңгылыктан) тазарта турган, дагы аларга Китеп-Куран жана Хикмат-Хадисти үйрөтө турган бир пайгамбарды (тактап айтканда, Мухаммед алейхис-саламды) жиберген Зат. Шек-күмөнсүз алар (өздөрүнөн пайгамбар келишинен) мурун ачык адашууда эле»*.⁹⁴⁶

Аятта айтылган кээ бир сөздөр аябай көңүл бурдура турган көрүнүштө айтылган: Аят үчүнчү жактын мүчөсү менен башталат. Себеби, ал учурдун адамдары Алла Тааланы таанып-билишчү эмес. Алла аларга кайып эле. Алар сабатсыз, түркөй болчу. Зээндеринде Алла деген түшүнүк жок эле. Аят алардын жан дүйнө караңгылыктары менен Алла Тааладан аябай алыс экендиктерин үчүнчү жактын мүчөсүн колдонуу менен баяндоодо. Андан кийин аларды *«уммийлер»* деп атоодо. Себеби алар *«уммийлер»*: Китеп деген эмне, илим деген эмне экендигин билишчү эмес. Алланы таанышчу эмес жана пайгамбарлар тууралуу маалымат, түшүнүктөрү жок болчу. Сабатсыз, түркөй коом аябай катаал коом эле. Эч бир жакшы-

946. Жума сүрөсү, 62/2.

лык күтүүгө мүмкүн болбогон ошол катаал жамаатка, эрктүү, руханияты таза инсанды жиберүү менен, эч бир баасы болбогон жансыз нерсе сыяктуу топтон коомду, адамзатты башкара турган улуу адамдарды чыгарган. Экинчиси, Алла Таала китепке, калемге, кыраатка өтө маани берет. Ал эми алар Алла маани берген нерселерден өтө алыс эле.

Алла Таала алардын арасынан бир элчи дайындаган. Алла Элчисинин алардан болуусу бир гана алар сыяктуу окуу-жазууну билбегендигинде эле. Алла Элчиси жахилият түркөйлүгүнөн алыс болчу. Ушундай болуусу керек эле, себеби Анын мугалими Алла Таала. Ал окуу жазууну билбеген, таалим-тарбия көрбөгөн пайгамбарын алардан бөлүп тарбиялап сабатсыз, түркөй үмөткө мугалим кылмак.

Пайгамбарыбыз адамдарга Курандын аяттарын окуп, чечмелеп түшүндүрүп, аларды тарбиялоо менен адамдык улуулукка чыгарууну каалаган. Аларга бир тараптан Куранды үйрөтүп, экинчи тараптан аларды тарбиялоо менен адамдык улуулукка багыт берген.

Алар Алла Элчиси келээрден мурда адашуу жана түркөйлүктүн баткагында жүргөн эле. Алла Таала аларды пайгамбардын ортомчулугу менен бул баткактан чыгарып, аларды тарбиялады.

Куран Карим ошол доордо адамзатты адамдык улуулукка чыгаргандай эле, келечектеги адамдарды да адамдыктын туу чокусуна чыгарат. Учурубузда нукура деп таанылган бардык ой-пикирлер, убактылуу жарык берген шамчырак сыяктуу бир-бирден өчүп кетет жана дүйнөнү өз нуру менен жаркырата турган жалгыз китеп – Куран Карим болуп саналат. Дүйнө жүзүндө анын желеги желбиреп, бардык адамдар динсиздиктен арылып, аны көздөй чуркашат. Кээ бир жерлерде анын белгилери байкала баштады. Азыр ал жерлерде болуп жаткандарды мындан он жыл мурда укканыңарда кыялдануу катары кабыл алмаксыңар. Канчалаган зулумдук жана каралоолорго карабастан, бүгүнкү күндө ислам нуру бүтүндөй кереметтери менен дүйнөнүн төрт тарабында байкалып, жүрөктөрдү өзүнө бурууда.

Ооба, ушул китептин жарыгында Пайгамбарыбыз пенделерди адамдык улуулукка чыгарсын, аларды адамдык улуулукка алып бара турган жолдорго багыттасын жана өзү чыккан миражга аларды дагы руханияты менен жогорулатсын деп Алла Таала улуу Пайгамбарына Куранды үйрөткөн. Анын үммөтү мурда адашуунун баткагына моюндарына чейин батып турса дагы Алла кааласа көмүрдү алмаз, таш-топуракты алтынга айланта алгандыктан, руханий дүйнөсү көмүрдөй болгон инсандарды алмазга айлантакан. Пайгамбарыбыз курган ошол *«алтын доордун керемет инсандарына»* бүтүнкү күндөгү адамдар да суктана карашат. Ооба, бул ишти Алла Таала урматтуу элчиси Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) ортомчулугу менен жүзөгө ашырган. Мына ошол себептен адамзатты инсандык улуулукка чыгарган Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) болуп саналат.

Андан кийин адамзат такыбалык, олуялык канаттары менен бардык жерде Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) желегинин желбирегенин көрүшкөн. Кайсыл жакка кадам таштабасын, ал жерден Пайгамбарыбыздын изин көрүшкөн жана *«Бааракалла!»* деп айтуу менен Ага таазим кылышкан. Мындан кийин дагы Ага таазим кылышат.

Алла Элчисинин тарбиясын, бир гана адамдардын напси-лерин тазалоо деп түшүнүү туура эмес. Ал жалпы адамзатты өз ичине алган система менен бардык жүрөктөрдү, бардык рухтарды, бардык зээндерди негизги максаттарына жеткире турган кабарларды алып келген. Курани Каримдин аяттары дагы ушуну баяндоодо. Ал адамдардын көз караштарын туура багытка салып, аларды руханияттын жогорку деңгээлине көтөрөт, аларды кыялдарындагы ажайып көркөм дүйнөдө кыдыртат. Ооба, Алла Элчиси жалпыга тиешелүү динди алып келди жана экономика, каржы, башкаруу, таалим-тарбия, жеке жана мамлекеттик укуктарды үйрөттү. Кыскасы, Анын алып келген кабарлары, кичи чөйрөдө учурубүздүн цивилизациясын толуту менен камтыйт. Анын адамзатка сунган тарбия түшүнүгүндө бир аз гана кемчилик болгондо Анын пайгамбарлыгынын максаты толуту менен орундалбайт эле.

Ал силерге мындай деп айтты: «Ушул убакытка чейин келген бүтүндөй пайгамбарлар бир кооз имаратты тургузду. Бирок анын бир жагында толуктала турган бир кемтик калган эле. Келип көргөндөрдүн баары: *«бул имараттын курулушу качан бүтөт»*, – дечтү. *Пайгамбарыбыз сөзүн улантты: «Мына ошону толуктай турган менмин. Менин (келишим) менен ал имараттын кемчилиги калган жок»*.⁹⁴⁷

Куран Карим бул маселеде Пайгамбарыбызды колдоп, анын сөзүн тастыктоо иретинде: *«Бүгүн силерге диниңерди толуктадым»*,⁹⁴⁸ – дейт. Башкача айтканда, ушул убакытка чейин келген бардык пайгамбар, олуя, асфия «бул имараттын курулушу качан бүтөт?» деп айтышчу. Мына сени ал имараттын кемтигин толуктоо үчүн жибердим. Мен бул динден ыраазы болгондой эле, аны баары ыраазы боло турган нерселерге негиздедим.

Ырас, Алла Элчиси, кемчиликтерди толуктоо үчүн келген эле. Андан кийин Ал алып келген негиздерде кемчилик издегендер өз акылдарынын кемчилигин жана руханий дүйнөсүнүн боштугун издешсе дагы жакшы болмок. Ал толуктоочу жана оңдоп-түзөтүүчү эле.

Тарбиячынын улуулугун төмөнкү негиздер аркылуу көрүүгө болот:

1. Рух, напси жана акылды өстүрүү

Биринчиси, Адамдардын рух, напси жана акыл, ой-жүгүртүүлөрүн туу чокуга жеткирүү. Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) окуучуларын жана анын жолун жолдогондорду ошондой деңгээлге жеткиргендигине тарых күбө. Ырас, аларды акыл, рух жана напси жетүүсү мүмкүн болгон эң акыркы чекке чейин жеткирген.

Куран Каримде нафсул-аммара тууралуу баяндайт. Нафсул аммара адам баласынын мойнуна минип алып, аны каалаган жакка сүйрөйт жана адам баласы дене арзууларынын гана кулуна айланат.

947. Бухарий, манаакиб 18; Муслим, фадааил 20-23.

948. Мааида сүрөсү, 5/3.

Азирети Юсуф мына ушул нафсул аммаранын жамандыгынан Аллага корголоп: *«Албетте напси жамандыкка буйруйт. Алла кимге ырайым кылса, ошол гана кутулат»*,⁹⁴⁹ – деп айткан. Негизинен напси жамандыкка буйруйт. Бирок, ал Лут көлүнөн дагы чуңкур болгон абалдан чыгып, акырындык менен туу чокуга бийиктеши дагы мүмкүн. Куранда напси ушул абалдары менен *«Эй, жайбаракат тынчтанган жан! Өз Эгеңдин алдына (Ал сенден) ыраазы болуучу жана (сен Андан) ыраазы болгон абалда кайтып баргын»*.⁹⁵⁰ Ошондой эле напси «аммара» абалынан чыгып, өзүн суракка ала турган напсиге айланышы тууралуу дагы Куранда баяндалат. *«Жана Мен жемелей турган напсиге ант беремин»*.⁹⁵¹

Напсинин «нафсу сафия» деген деңгээли бар. Ал мукарабинге таандык сыпат. Бул деңгээлге жеткен адам өтө аруу жана таза болгондуктан, аларды көргөндө Алланы эстейсиң. Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) напси ушундай эле. Ошондой эле Ал көптөгөн адамдарды жөндөмдүүлүктөрүнө жараша напсу сафияга жеткирген. Алла Элчиси напсини тарбиялоо менен аны улуу максаттарга жетүүгө үндөдү жана ошол деңгээлдерге көтөрдү. Бул Анын тарбиялоодо дагы теңдешсиз экендигин көрсөтүп турат. Акыл жана напсиге жетүүгө мүмкүн болгон бийиктиктерди көрсөтүү Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) доорунда эң жакшы көрүнүштө ишке ашкан.

2. Идеясынын бүткүл дүйнөгө өтүмдүүлүгү

Экинчиси: Тарбиячынын улуулугу, анын идеологиясынын байлыгы жана аны ээрчигендердин сан жана сапатына карата бааланат. Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) тарбиялаган мугалим жана туура жолго баштоочулар батыштан чыгышка чейинки кең аймакта акыйкатты жайышкан. Ал учурда ушунчалык чоң аймакта жалгыз дин жаюучу, мугалим жана тарбиячы Мухаммед (саллаллаху алейхи васал-

949. Юсуф сүрөсү, 12/53.

950. Фажр сүрөсү, 89/27-28.

951. Кыяма сүрөсү, 75/2.

лам) экендигин элестетип көргүлөчү. Ал алып келген жана Алла Таала тарабынан коюлган система бул аймакта жашаган жана бири-биринен өтө айырмаланып турган жамааттардан куралган коомдун дарттарына шыпаа болуп берген. Ар түрдүү маданиятка ээ болгон адамдар Ага жүздөнүшүп, Ал алып келген кабарлардын баарын токтолбостон кабыл алып жатышты. Демек Ал алып келген тарбиялык системалардын негиздери, бүтүндөй адамзаттын дарттарына шыпаа боло ала тургандай өзгөчөлүктө болчу. Андай болсо, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) өткөн жана келечекте келе турган тарбиячылардын эң таасирдүүсү болуп саналат. Биз айрыкча, ар бир тарбиячынын улуулугун, ал койгон тарбия системаларынын туруктуулугу менен баалайбыз. Арадан ушунчалык убакыт өткөндүгүнө карабастан, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) тарбиялагандардын көпчүлүгү дагы эле периштелерди суктандыра турган деңгээлде жана Ал курган тарбиялык негиздер бүтүнкү күнү дагы ошондой улуу инсандарды тарбиялап чыгууга жарамдуу.

Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) өтө жырткыч, түркөй жана жырткычтыктары айбанаттардын жырткычтыгынан ашып түшкөн жамааттын ичинен чыккандыгын ойлоп көргүлөчү. Алла Элчиси мына ошондой жырткыч, түркөй жамааттан кылымдар бою адамзатты башкара ала турган периштедей улуу инсандарды тарбиялап чыгарган. Демек, Ал алып келген дин бир демде адамзатты түркөйлүктөн куткара тургандай өзгөчөлүккө ээ эле. Мен жаман нерселерди сүрөттөгүм келбейт. Бирок, Алла Элчиси келген учурда коом канчалык бузулгандыгын көрсөтүп турган бир топ мисалдарды айта кетүүнү туура таптым:

Алла Элчиси ичкилик ичип, кумар ойноп, элден уялбастан зынаа кылган адамдардын арасында өстү. Зынакорлук расмий болуп калган сыяктуу эле. Бул иш үчүн курулган атайын үйлөр бар эле жана ал үйлөрдүн эшик алдында бир желек желбиреп турчу.⁹⁵² Уят, ар-намыс деген калбай калган эле. Дагы көптөгөн нерселерди баяндоодон уялам. Ошон-

952. Бухарий, нигах 36; Абу Дауд, талак 33.

дой эле адамдар бири-бирине тиш кайрап турушчу. Аларды ынтымакка чакыруу мүмкүн эмес эле. Бөлүнүп-жарылуу, ырк келишпестик Араб жарым аралын каптаган айыкпас оору сыяктуу болчу. Жамандыктын баары ошол жерде бар эле. Алар Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) сөздөрүнө кулак салуулары эч мүмкүн эмес эле. Бирок Ал алардын жаман мүнөздөрүн жана жагымсыз сапаттарын бир-бирден жоюп, аларды жамандыктардан алыстатты. Андан кийин аларды улуу адеп-ахлак жана укмуштуудай жакшы сапаттарга ээ кылды. Мына ушундайча эң кыска убакыттын ичинде бүтүндөй маданияттуу коомдордун алдына чыкты жана ал гана эмес, аларга дагы таалим берди.

Ырас, Ал түркөй жана жапайы коомдон маданияттуу коомду тарбиялап чыгарды. Ошондуктан, Мольер (Жан-Батист Мольер (1622-1677) – француз жазуучусу жана артисти): *«Мухаммеддин жамаатындай туура жолго салуу кыйын болгон башка бир жамаат көрсөткүч мүмкүн эмес. Ошондой эле жыйырма үч жылдын ичинде ушул коомду туура жолго салып, инсан кейпине алып келүү дагы мүмкүн эмес. Муну бир гана Мухаммед ишке ашыра алган»*.

Дагы бир батыштык адам мындай дейт: *«Адамзат мүмкүнчүлүгүндө болгон бийиктөө жолунун 25%ын адамзат тарыхы башталган күндөн Мухаммеддин дооруна чейин басып өтө алган. Анын доорунда бул көрсөткүч 50%га жеткен. Анын доорунан кийинки узун тарыхта бул көрсөткүч араң эле 75%га жеткириле алды»*. Бул чын дилден айтылган сөзгө карай турган болсок, азирети Адамдан Алла Элчиси-не чейин келген пайгамбарлар, философтор, улуу мамлекет башкаруучулар жана илимпоздордун биргелешип жасаган күч-аракеттеринин натыйжасы Алла Элчиси 23 жыл ичинде жеткен натыйжага жете алган эмес жана жете да алмак эмес. Ошондой эле адамзат илим-технология өнүккөн акыркы 14 кылымда Алла Элчиси 23 жылдын ичинде жеткен 25%га жете алды. Адамзат калган 25%га, кыямат кайым болбой турса, мындан кийинки убакытта жетет. Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) мына ушундай улуу болчу. Бул туура-

луу Британия энциклопедиясында: «Адамзат тарыхында туура жолго баштоочу өтө улуу жол башчылар өткөн. Алардын арасында пайгамбарлар дагы бар жана алар бир топ ийгиликтерге жетишкен. Бирок, алардын эч бири Мухаммеддин ийгиликтери сыяктуу ийгиликтерди жарата алган эмес», – деп айтылат.

Булардын арасында ынсаптуу болуп эсептелген Вахл дагы мындай деп айтат: «Ар бир улуу инсан артында из калтырып кеткен. Пайгамбардын изи, туура жолго баштоочу жол башчынын изи жана улуу мамлекет башчыларынын изи бар. Мухаммед дагы бир из калтырган. Анын изин башкаларга салыштырууга болбой турганчалык улуу». Вахл илимпоздугу менен чоң сыйлыктын ээси болгон адам. Пайгамбарыбыздын улуулугун дос-душман моюнга алат. Бул тууралуу биздин арабыздагы кээ бир наадандар эмне дээрин билбейм...

Алла Таала Өзүн сыпаттары менен Куран Каримде төмөнкүчө баяндайт: «Акыйкатта, Алла урукту жана данекти жарып, өндүрүчү, өлүктөн тирүүнү чыгарат, тирүүдөн өлүктү чыгаруучу. Мына ушул Алла...».⁹⁵³ Алла Таала катуу жана жансыз нерселерден жандууларды чыгарат. (Ташка, топуракка тирүүлүк тартуулайт.) Алла Таала бул укмуштуудай сыпаттары менен Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) сооротуп жаткандай. Пайгамбарыбыз ээн талаа, эрме чөлдө, Араб жарым аралында, түркөй, жапайы адамдардын арасынан Абу Бакир, Умар, Усман, Али, Халид, Укба бин Нафи, Тарик бин Зияд сыяктуу инсандарды тарбиялап чыгарган (Алла Таала алардын баарынан түбөлүк ыраазы болсун!). Пайгамбарыбыз, пайгамбарлык менен ал чөйрөдө билингенге чейин жана замандаштары бул улуу пайгамбар менен таанышканга чейин албетте алардын дагы сезүү жана ой жүгүртө алуу жөндөмдүүлүктөрү болгон. Алла Элчиси алардын сезимдерин сокурлаштырбады. Тескерисинче, алардын сезимдерин күчөттү. Бир улуу ойчул айткандай: «ислам дининен мурдагы Умар, ислам келгенден кийинки Умар», Умар исламдан мур-

953. Анъам сүрөсү, 6/95.

да катаал инсан эле. Анын балалык чагында бирөөлөр менен жарышуусу, ал гана эмес, төөлөрдүн мойнун кайрып жыгуусу, анын табиятында кандай нерселер бар экендигин көрсөтүп турат. Мусулман болгондон кийинки Умар болсо, кумурсканы да өлтүрбөгөн сезимтал инсан. Мээрим, жоопкерчилиги жана кылдаттыгы жана сезимталдыгы өтө жогору болгондуктан: *«Ефраттан өтүп бара жаткан кой сууга кулап өлсө, ал үчүн Алла Таала Умарды жоопко тартат, деп корком»*, – деп айтчу.⁹⁵⁴ Мына ошол Умар сыяктуу адамдар Алла Элчисинин тарбиясы менен ушунчалык деңгээлде өзгөчө абалга келишкен. Алла Элчиси түркөй, жапайы жана үрп-адаттарын бекем карманган коомчулуктан ушундай улуу инсандарды тарбиялап чыгарды.

Бир кичинекей мисал менен маселени дагы бир аз чечмелей кетели: Чылым сыяктуу кичинекей бир адатты бүтүндөй мамлекеттик мүмкүнчүлүктөр менен жоюуга аракеттенип жатабыз. Бирок аны жоё албадык. Жоюу мындай турсун, чылым чегүүнүн тездик менен өсүшүн дагы азайта албай жатабыз. Бул биздин мамлекетте гана эле эмес, бүтүндөй өлкөлөрдө ушундай. Негизинен ар күнү чылымдын зыяндары тууралуу конференциялар, симпозиумдар өткөрүлүп жатат. Илимий жана медициналык изилдөөлөр чылым тартуунун кызыл өңгөч, ооз ичи жана тамак рак ооруларына себеп боло тургандыгын көрсөтөт. Статистикалык көрсөткүчтөр анын 95%га жеткендигин маалымдоодо. Бирок, бул аракеттер эч кимди бул жаман адаттан баш тарттыра албайт. Ал эми ошол доордун адамдарын табияттарына чылым сыяктуу миңдеген адаттар сиңип калганына карабастан, Алла Элчиси бир демде ал адаттарды жоюп, ордун көктөгү периштелерди дагы суктандыра тургандай жакшы адеп-ахлактар менен толтурду. Аларды көргөндөр: *«Кудай ай, булар периште эмес, бирок, периштелерден дагы өйдө турган жандар»*, – деп айтышчу. Алардын нуру тозок отун өчүрө тургандай жаркыраганда, бардык периштелер таң калуу менен: *«Бул өткөндөр пайгамбарларбы же периштелерби?!»* – дешет. Ал эми алар периште дагы,

954. Абу Нуайм, Хияятул-аулия, 1/53.

пайгамбар дагы эмес. Болгону Мухаммед Мустафанын (сал-лаллаху алейхи васаллам) үммөтү жана алар Анын колунда тарбияланышкан.

Абдуллах бин Масъуд Укба бин Аби Муайттын койлорун бакчу.⁹⁵⁵ Алла Элчиси ага дагы таалим-тарбия берди жана кой багар адамды Куфа мектебин негиздеген улуу инсан кылып чыгарды. Алкама, Нахайй, Хаммад, Саури, Абу Ханифалар ушул медресенин окуучулары. Ар бири өз тармагынын туу чокусун багынткан бул улуу инсандар билимдеринин басымдуу бөлүгүн Ибн Масъуддун илим булагынан алышкан. Ибн Масъуд болсо, төө багаар эле. (Рухтарыбыз ал төө багарга садага чабылсын). Алла Элчиси төө багарды ошондой улуу инсан кылып тарбиялаган.

Мурдатан бери эле батыштын илим дүйнөсүн ээлеген бир топ ислам аалымдары бар. Алардын ар бири бир канча томдук китептердин башкы темасы болгон. Алардын бири укук тармагындагы атактуулугу менен белгилүү болгон Имам Аъзам Абу Ханифа. Бир улуу инсан баса белгилегендей, Солон (б.з.ч. 640-556-жж., афиналык укук таануучу) жана Хаммураби (1-вавилондук династиянын 6-падышасы., б.з.ч. 1792-1750-жж.) анын окуучусу гана боло алышы ыктымал... Абу Ханифа болсо, Алла Элчисинин окуучусу, төө багар Ибн Масъуддун окуучусунун окуучусу. Кудай кечирсин, мен бул сөзүмдө Абу Ханифаны барктабай жаткан жерим жок, сөздөрүбүз устаттардын устатынын улуулугун баяндоо иретинде айтылды.

Алла Элчисинин тарбиясы менен Барбар уруусунан чыккан бир кул океандын ары жагындагы өлкөлөргө ал күнгө чейин угуп, билишпеген нерселерин маалымдаган. Батыш өлкөлөрү мусулмандар менен таанышканга чейин жашоону жектөө, шейит болууну арзуу кылуу сыяктуу нерселерди билчү эмес. Ошол себептен, Тарик бин Зияддын Андалусияга өтүшүн, өткөндөн кийин кемелерди өрттөтүшүн, беш миң аскери менен Испаниянын токсон миңдик аскерине каршы согушуусун түшүнө алышкан эмес. Ал өз-

955. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/379; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 3/150.

дөрүнөн жыйырма эсе көп душманга каршы аскерлерин чогултуп, аларга: *«Аскерлерим! Алдыңарда деңиздей болгон душман, артыңарда душман сыяктуу деңиз бар. Же арт-ка качып, артыңардан ок тийип, кор абалда өлөсүңөр же согушуп, жеңишке ээ болуп, Алланын алдына барасыңар»*, – деп айтат. Тарыхчынын бизге берген маалыматы боюнча: *«Бир канча сааттын ичинде Тарик жана анын аскерлери душмандарды талкалаган...»*. Тарик бин Зияд, Толейтолада королдун казыналары сакталган сарайда турду. Кечээги кулдун бүгүнкү абалына карап, ислам дининин адамдардын жан дүйнөсүнө койгон маанинин тереңдигин көрө билүүгө аракет кылгыла! Тарик королдун казыналарынын үстүнө бутун коюп, өзүнө-өзү мындай дейт: *«Тарик! Кечээ эле кул элең. Алла сага эркиндикти насип кылды. Андан кийин аскер башчы болдуң. Бүгүнкү күнү Андалусияны багынтып, королдун сарайында турасың. Эртең Алланын алдына бара тургандыгыңды унутпа!»*. Карачы! Бул кандай улуу түшүнүк! Негизинен, кулчулуктан ушундай улуу даражага жеткендер текеберденип кетет жана башкаларга өзүн көрсөтүүгө аракет кылат.

Бир кулду ушундай улуу деңгээлге жеткирген тарбияны карачы!

Анын колунда тарбиялангандардын дагы бири Укба бин Нафи Африка материгин багындырып, Атлантика океанына келип такалганда, атын тизесине чейин сууну кечирип туруп, көктү тиктеп, Алла Таалага карата ички сезимдерин төмөнкүчө билдирет: *«Оо, Жараткан Алла! Ушул деңиз алдыман чыкпаганда, Сенин ыйык ысмыңды дүйнөнүн төрт бурчуна жеткирмекмин!»*⁹⁵⁶ Абдулхак Хамид: *«Укба бин Нафинин бул сөзү бийикпи же көктөгү периштелердин үңүбү, билбейм?»*⁹⁵⁷ Менин жоромолум боюнча, периштелердин дагы ушундай каалоосу болгон. Бирок, Укба башкача эле жана ал Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) таалим-тарбиясын алган болчу...

956. Ибн Асийр, ал-Каамил фит-тарийх, 3/451.

957. Абдулхак Хамид Тархан, Тарик (Андалусту багынтуу), 3-бет.

Ал адамдардын акылын, жан дүйнөсүн жана башка сезимдерин кайдигер калтырбастан, табияты жаман адамдардан улуу инсандарды тарбиялап чыгарган. Бул дагы Анын пайгамбарлыгынын белгиси. Себеби, Анын бул иштеринде эч кандай жаңылыштыктар болгон эмес эле.

Г. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АДАМЗАТ ЖАНА КООМДУН ТАБИЯТЫНА КАРШЫ КЕЛБЕГЕН, ЖАЛПЫНЫ ӨЗ ИЧИНЕ КАМТЫГАН ТАРБИЯ СИСТЕМАСЫ

1. Иш-аракет

Пайгамбарыбыз бир хадисинде мындай деп айтат: *«Алла Таала колунан иш келген өнөрлү момун пендени жакшы көрөт»*.⁹⁵⁸ Ооба, ушундай. Себеби, Алла Таала Куран Каримде мындай дейт: *«Айткын: (Каалаган) ишти кылгыла. Анткени, Алла, Анын пайгамбары жана момундар кылган иш-амалыңарды көрүп турат»*.⁹⁵⁹ Башкача айтканда бир канча өлчөмдөр менен силердин жасаган иштеринер талдоого алынат. Махшар майданында жасалган бардык иштер ачыкка чыгарылып, көрсөтүлөт жана баары келип, сыноо иретинде карашат. Пенде мына ушундай ой менен жашашы керек. Бир хадисте мындай деп айтылат: *«Силер бир иш жасасаңар, Алла ал ишти чын дилден кемчиликсиз аткарылганын жакшы көрөт»*.⁹⁶⁰ Жогорудагы аят, илим-билимге үндөй турган кереметтерден жана ошондой эле так, даана айтылган. Бул аятты Пайгамбарыбыздын: *«Алла Таала колунан иш келген өнөрлү момун пендени жакшы көрөт»* деген хадиси тастыктап турат.

Башка бир күчсүз хадисте: *«Кесипкөй адам Алланын сүйүктүгүсү»*, – деп айтылат.

Ооба, Алла Таала, табият мыйзамдарына туура келген жана шариятка ылайык кыймыл-аракет менен адал ырыскы

958. Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 8/380; Байхакий, Шуабул-ийман, 2/88

959. Тауба сүрөсү, 9/105.

960. Абу Йаъла, Муснад, 7/349; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 1/275.

тапкан пендени жакшы көрөт. Бул маселени Аср сүрөсүнүн жарыгында чечмелеп түшүндүрүүгө болот. Мехмет Акиф бул сүрөнүн маанисин төмөнкүчө баяндаган:

*Сахабалар коштошоордо «Вал-асрды» окуган,
Себеби, бул сүрөдө акырет бактысынын сыры катылган.
Эң башта чыныгы ыйман, артынан намаз айтылган,
Андан кийинки орунду акыйкат, туруктуулук, сабыр
алган.*

Ушул төртөө бириксе, болбостур сенде арман».

Ыйман, жакшы иштер, акыйкат жолун бек тутуу, акыйкат жолдо болууну кеңеш берүү, сабырдуулук, сабырдуулукка үндөө булардын баары жакшы иштер болуп саналат. Буларды ким аткаrsa, ал Алланын сүйүктүү пендеси. Мухаммеддин жолуна ылайык жакшы иштерди аткаруу, иштердин эң улуусу жана ал Алланын сүйүүсүнө тез жеткирет. Ал эч качан *«Алланын ыраазычылыгына жетпц чцн кечилдер сыяктуу ибадатканалардан чыкпай отургула, цйлөнбөгцлө, жепичпегиле, бул дцйнөнцн байлыктарын таштагыла!»* – деп айткан эмес. Адам баласынын дене кумарын туура жолго колдонууга кеңеш берип, мындай деп айткан: *«Бири-бириңерди сцйө ала турган, төрөй турган аялдарга цйлөнгцлө»*.⁹⁶¹ Башка бир хадисинде:

«Цйлөнгцлө, көбөйгцлө! Кыямат кцнц мен силердин көптцгцңөр менен башка цммөттөргө сыймыктанам».⁹⁶² Башкача айтканда, силер канчалык көп болсоңор, мени ошончолук кубандырасыңар. Артыма кайрылып караганымда, артымда рүкү кылгандарды, сажда кылгандарды, *«Аллаху акбар, Аллаху Акбар!»* деген үндөр менен толкундарды көрүү мени кубантат. Алла Элчиси адамдардын үйлөнүү жана карама-каршы жыныстагыларга карата сезимин басып, токтотпостон, ал сезимдерин туура жакка колдонууга чакырган. Ал ушундай сезимдерди туура багытка салуу менен Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) үммөтүн Алланын

961. Абу Дауд, никах 4; Насайй, никах 11.

962. Абдурраззак, ал-Мусаннаф 6/173.

ыраазычылыгына алып бара турган жолго салган. Анын тарбиясы, адамдардын табиятын алардын жаратылуу максатына ылайык жакка багыттоо болгон.

2. Соода, дыйканчылык жана жихад

Ар бир ишке канчалык маани берип, аткаруу керектигин эң жакшы көрүнүштө белгилеп берген дагы Ал Өзү. Бир хадисте: *«Силер соода-сатык менен гана алек болуп, дыйканчылык менен гана жетинип, уйларыңардын артынан гана жүрүп (Б. а., мал-чарбачылык менен гана алек болуп) жана жихадды таштасаңар, Алла силерди кор абалга салып коёт жана кайрадан диниңерге кайтмайынча бул кор абалдан чыга албайсыңар»*,⁹⁶³ – деп айткан. Арабча тексттеги «Ийна» соода-сатыгы: бир адам башка бир адамдан насыяга бир нерсе сатып алып, кайра аны ошол эле адамга өтө арзан баага сатуусу. Соода-сатыктын бул түрү купуя сүткордук же спекуляция болсо дагы шарият боюнча жакшы эмес. Биз бул хадистеги баяндалган нерселердин маанисин индустриалдык төңкөрүштөн кийин гана түшүнө алдык. Бирок, аны дагы канчалык деңгээлде түшүнө алгандыгыбыз Аллага маалым. Ал эми жихадды болсо такыр унуттук. Өндүрүш деп жүрүп, дыйканчылык жана мал-чарбачылыкты дагы кайдигер калтырдык.

Ал эми аткарылышы зарыл болгон нерселерди Алла Элчиси он төрт кылым мурда кабарлаган. Ал бардык маселеде болгон сыяктуу бул маселелерге дагы өлчөмүнө ылайык көңүл бурган.

Албетте, дыйканчылык жана мал-чарбачылык дагы көз жаздымында калбоо керек. Мындай иш-аракеттерге үндөгөн хадистер дагы бар. Бирок, болгон күчүн ушул нерсеге жумшоо туура эмес.

Шаар жашоосуна аралашпастан, тоого чыгып алып, өзүнүн руханий сезимдерин өрчүтүү менен алектенген кишилерден тартып, башка иштерге батына албаган дыйкан жана мал-чарбачылык иштери менен алек болгон адамдарга че-

963. Абу Дауд, буйу 56; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/84.

йин камтыган бул сөз бизге өтө маанилүү эрежени үйрөтүүдө. Өзгөчө, мамлекеттер аралык теңдикте ордуңарды сактап калуу үчүн керектүү күч-кубатка ээ боло албай, мамлекеттер аралык теңдиктеги ордуңардан айрылсаңар Алла силерди катуу кор кылат. Жеңилиштер, башкалардын кол алдында баш көтөрө албай эзиле тургандыгыңарды эскертет Ислам динин кайрадан жашай баштаганыңарга чейин ушул абалыңар улана берет. Биз келтирген мисал, дарыядан бир тамчы сыяктуу жана Алла Элчисинин бул тууралуу дагы канчалаган хадистери бар. Биз ушул бир мисал менен жетинебиз. Алла Элчиси жөндөмдөргө чек коюп койбогондой эле, дене, тулку бойдун күч-кубатын дагы төмөн баалаган эмес. Тескерисинче, мындай деп айткан: *«Күч-кубаттуу момун-мусулман, алсыз момунга караганда Аллага дагы сүйүктүрөөк»*.⁹⁶⁴ Алланын алдында сүйүктүү болууну каалагандар, жан дүйнөсүнүн саламаттыгы менен бирге, ден соолугунун чыңдыгына дагы көңүл бурушу керек. Хадисте айтылгандай Алла Элчиси: *«Алсыздап, күч-кубатыңардан айрылсаңар, Аллага сүйүктүр болосуңар»*, – деп жаткан жери жок. Тескерисинче, Ал кечилдикке каршы табияттын чыныгы талабын баса белгилеп, бизди ошол жакка багыттоодо.

3. Илим-билим тууралуу ой толгоо

Пайгамбарыбыздын илим-билимге кошкон салымы Анын дининин жалпы адамзатты камтыгандыгынын ачык көрүнүшү.

Куран илим-билимге зор маани берет жана адамдарды ачык эле ага үндөйт: *«Билгендер менен билбегендер бир болобу?»*⁹⁶⁵ – деп айтуу менен, ар дайым билгендерди илимий маалыматына жараша билимсиздерден жогору баалайт.

Башка бир аятта: *«Чындыгында Алладан пенделеринин билимдүүлөрү коркушат»*, – деп айтылат. Бул жерде Алладан чындап корккондор, Алланын аалым пенделери экен-

964. Муслим, кадар 34; Ибн Мааж, мукаддима 10; зухд 14.

965. Зумар сүрөсү, 39/9.

диги билдирилген.⁹⁶⁶ Абу Ханифага таандык деп айтылган бир шаз кыраатта *«Иннамаа яхшаллооху мин ъибаадихил уламаа»* – деп, «Алла» деген сөз марфуу кылынып окулат⁹⁶⁷ жана анын мааниси: «Алла Таала бир гана аалым пенделерин урматтайт». Албетте бул урматтоону Алла Таалага жараша турган көрүнүштө ойлоо керек. Бул шаз кыраат. Бирок өзгөчө бир маани бергендиктен буга көңүл буруп, токтолууга болот.

Фахруддин Разий, илим менен байланыштуу бир маселени талдоодо муну менен байланышкан бир нерсени көрөт: *«Маликий мазхабанынан башка, калган үч мазхаб иттин «нажисул-айн» экендиги тууралуу көз карашты кабыл кылат»*. Башкача айтканда, ит толугу менен булганыч нерсе. Ошондуктан үйдө ит кармоо туура эмес.

Бирок, ит аң уулоого жана кой кайтарууга үйрөтүлгөн болсо, анда өкүм өзгөрөт. Ал ит кармап келген аңдын эти желет. Ал иттин денеси тийген жерлери таза болуп эсептелет жана аны үйдө кармоого болот.

Имам Фахруддин Разий сөзүнүн ушул жеринде бир азга токтоп туруп, мындай дейт: *«Ит илимден бир гана нерсени, башкача айтканда, аң уулоону үйрөнүчү менен «нажисул-айн» өкүмүнөн чыкса, адамдардын арасында үйдө жүрүшүнө уруксат берилген болсо, илим үйрөнгөн адам баласынын кандай даражаларга жете тургандыгын силер ойлоп, өзүңөр баа бергиле»*.⁹⁶⁸ Мына шарияттын түшүнүгү, ыйык диндин бизге берген кабары жана Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) ортомчулугу менен келген нерселер! Алланы тааныбагандар сабатсыз-түркөйлөр. Алланы таанып, Ага баш ийгендердин баары – *«аалым»*. Шарият жана диндин баяны боюнча, Алланы тааныбаган, пайгамбарды билбеген бир адамды *«аалым»* деп айтууга болбойт. Алланы жана пайгамбарды аз билгендер дагы бир мааниде аалым болуп эсептелет жана Алла Таала пайгамбарын, акырет кү-

966. Фатыр сүрөсү, 35/28.

967. Куртубий, Ал-Жаами ли ахкамил-Куран, 14/344; Касими, Махасинут-таъвил, 14/4984; Исмаил Хаккы Бурсавий, Рухул-Байан, 7/344.

968. Раазий, Мафатихул-гайб, 2/193-194.

нүн, китептерди, өлгөндөн кийин кайра тирилүүнү, бейиш жана тозокту билгендерге кандай урмат кылуу керек болсо аларга да ошондой сый көрсөтөт.

Ой жүгүртүү тууралуу *«Бир сааттык ой-жүгүртүү бир жылдык ибадаттан дагы жакшыраак»*,⁹⁶⁹ – деген сөз жетиштүү болот деп ойлойм. Батыш өлкөлөрү дагы бул деңгээлге жете элек. Бир саат туура ой жүгүртүп, бир нерселерди таап, ачылыш жасап, пайдаланышы үчүн адамзатка сунуп, ошондой эле руханий дүйнөңөрдү байытуу үчүн туура ой жүгүртүүңөр абзел. Ооба, ушуларды аткаруу менен бир жылдык сооп табасыңар.

Канчалаган жылдардан бери биз ой-жүгүртүүдөн, терең ибадат жана кулчулук кылуудан алыстадык жана алыстатылдык. Бул алыстоодо кемчилик ислам дининде эмес, мусулмандарда. Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи ва саллам) ой жүгүртүүгө чек койгон эмес жана *«Ал жерге саламаттыкта киргиле»*,⁹⁷⁰ – деп айткан. Биз илимден жана ой жүгүртүүдөн алыстаган сайын тайыздадык. Батыш өлкөлөрү менен теңдиктеги ордубузду сактап кала албагандыктан, сөз сүйлөө укугу алар тарапка өтү. Биз алардын оозун карап, сөздөрүн уга турган абалга түшүп калдык. Бирок бул тектүү эл, бир күн кайрадан жогорулап, мамлекеттер аралык теңдиктеги ордуна отурат.

Алла Элчиси адеп-ахлак жана тарбиянын негиздерин алып келди. Бирок, бул ишти адамдардын жөндөмдөрүн кууратпастан, адаштырбастан, аларды болгон абалдарында кабыл алып, андан кийин орундаткан. Анын ошол иши ошол учурдагы адамдарды өзүнө тартып, аларды козгогон. Себеби анын тарбиялык иштеринде адам баласынын табиятына карама-каршы эч нерсе жок эле. Анын ар бир айткандары алга сүрөгөн. Ал мындай ыйык ишин адеп-ахлак, тарбия деген эмне экендигин билбеген коомго карата жүргүзгөн. Келтириле турган мисалдар менен Алла Элчиси аларды кандай абалдан кандай деңгээлге чыгаргандыгына кудай буйруса, бирге күбө болобуз.

969. Ажлуни, Кашфул-хафаа, 1/370.

970. Хижр сүрөсү, 15/46.

Д. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АДАМДАРДЫ ТАРБИЯЛООСУ ТУУРАЛУУ КЭЭ БИР МИСАЛДАР

Мечитке заара кылган адамга карата мамилеси

Бухаринин жана Муслимдин хадис жыйнактары китептеринде төмөнкү окуя тууралуу айтылат: *«Бир күнү Пайгамбарыбыз мечитте отурганда бир бедуйн араб ичкери кирди. Ал Пайгамбарыбыздан бир нерселерди сурап цырөнөйүн деп келсе керек. Бирок, ал адам мечиттин бир бурчуна барып, заара кыла баштады. Ал жерде отургандар: «Токто, андай кылба!» – дешти. Ал сабатсыз, түркөй бедуйн эле. Алар туруп, аны сабашса болот эле. Бирок, сабатсыз бедуйнге мындай мамиле кылуу дагы бедуйнче болмок. Алла Элчисинин сахабалары сабатсыз бедуйн эмес эле. Бир канча убакыттан кийин Пайгамбарыбыз жанындагыларга кайрылып: «Барып бир чака суу алып келип, заара кылынган жерге төккүлө, суу ал булганычты агызып кетип, ал жер тазаланып калат»».⁹⁷¹ Чындыгында көпчүлүгү мечиттин ичине заара кыла турганчалык сабатсыз, түркөй эле. Пайгамбарыбыз мына ушундай адамдардын арасынан эң жакшы жамаатты тарбиялап чыгарды. Ал сабатсыз бедуйн балким Тарик бин Зияд, Шурахбил бин Хасана же Укбанын атасы беле, ким билет...*

2. Аялзатына кандай маани берчү?

Жахилия доору артта калып, ал доордогу бардык нерсе кайгылуу же күлкүлүү окуя катары баяндалып, эскерилчү. Ырас, ал доор тууралуу окуяларды айтканда уурттарды жылмаюу уялап же жүздөрдө муңаюу пайда болчу эле. Бир күнү чөлдөн келген бир бедуйн араб мечитте отуруп, Алла Элчисине кээ бир бир нерселерди айтып берди. Анын айткандарынын ичинде төмөнкүдөй окуя бар эле: *«Оо, Алланын Элчиси! Мен дагы кыздарымды өз колум менен көмгөн элем», – деп сөзүн улантты: Бир жолу бой тартып чоңоё баштаган кызымды колдон алып, чөлгө алып бардым. Колумдагы күрөк менен жер каза баштадым. Байкуш кызым эч нерседен*

971. Бухарий, вудуу 57; Муслим, тахарат 98-100.

бейкапар эле. Ал дагы мени менен бирге өзүнө чуңкур казып жатты. (Ал киши бул окуяны айтып берип жатканда Алла Элчиси жамгыр төккөн жазгы булут сыяктуу көз жашын төгүп, ыйлай баштаган эле.) Чуңкурду казып бүткөндөн кийин артка кетенчиктедим. Наристе кыз эмне боло тургандыгынан кабары жок чуңкурду карап турду. Ошол учурда аны артынан тээп жибердим. Башы ылдый карай чуңкурга кулап бара жатып «Ата, атаке!» деп кыйкырды. Алла Элчиси эчкире ыйлаганда сахабалар ал адамга *«Алла Элчисин эмнеге кайгыртып жатасың?»* – деп уруша башташты⁹⁷². Ооба, ал учурдагы адамдардын абалы ушундай эле. Аялзатынын жашоого укугу жок болчу. Пайгамбарыбыз мына ушундай коомдун арасынан чыгып, бардык нерсеге өз баалуулугуна жараша мамиле кылгандай эле, аялзатына дагы жогору баа берген. Ал учурда аялзаты кордолуп, ата кызына кабагын салып, каардуу карап, жаңы төрөлгөн кыздар атасынын көз алдынан алыс тутулчу. Ал доордо статистикалык эсептөөлөр болгон эмес. Бирок, жашаган аялдардын 50 пайызы аталарына көрсөтүлбөй, алып качылган кыздар эле. Балким азирети Абу Бакир сыяктуу көкүрөгү таза, жакшы адамдар гана өз наристелерин өлүмгө кыйышкан эместир. Мындан башка жаштык учурунда мусулмандыктан кабары болбогон көптөгөн адамдар кыз балдарын өлтүрүшкөн. Мына ушул жамааттын ичинде Алла Элчиси кыздарды эң улуу орунга койгон.

Насайдин хадис жыйнактарында келген бир хадисте Айша энебиз минтип риваят кылат: *«Пайгамбарыбыздын жанына бир кыз келип: «Оо, Алланын Элчиси! Атам менин макулдугум жок эле бир тууганынын уулуна күйөөгө берип салды», – деп айтты. Алла Элчиси кыздын атасын чакыртып: «Кызыңды анын макулдугусуз бирөөгө турмушка чыгууга мажбурлай албайсың», – деди. Ал адам: «Оо, Алланын Элчиси, сиз айткандай болсун», – деп кылган ишинен баш тартты»*. Негизинен сахабалар башкача ойлонуусу мүмкүн эмес эле. Ал адам кызын күйөөгө берүү менен тууганын кыйын абалдан куткаргысы келгендир. Бирок, Алла Элчисинин буй-

972. Даримий, мукаддима 1.

ругу бардык нерседен жогору. Ал Алла Элчисине моюн сунгандыгын билдирген сөздөрүн айтып бүткөндө, кыз ордунан туруп, мындай деди:

*«Оо, Алланын Элчиси! Менин негизги максатым атама каршы чыгуу эмес эле. Бирок, исламда мунун өкүмү кандай? Ата, кызын күйөөгө берүүдө канчалык даражада укугу бар? Мына ушуларды билгим келген эле жана бул жерге ушундай максат менен келген болчумун».*⁹⁷³ Кечээги күнү эле кор туулган, топуракка көмүлгөн кыз кыска бир убакыттан кийин Пайгамбардын алдына чыгып, укугун талап кыла алган. Күйөөгө чыгууга атасы аны мажбурлай алабы? Ал мына ушуну билгиси келип, сурап жатты. Бир канча жыл мурда мындай окуя боло тургандыгы айтылса, ал учурдагы адамдар уккан кулагына ишене албай же ал сөздү айткан адамдын акылы ордунда эмес деген ойго келишмек. Бирок, мына ушундай нерселер болуп жатты.

3. Бирөөнүн колун карабастыгы

Имам Муслим жана Ибн Маажжа, Ауф бин Маликтен риваят кылышат: Ауф бин Малик айтат: *«Бир күнү Алла Элчисинин жанында тогуз-он киши болуп отурган элек. Пайгамбарыбыз бизге кайрылып: «Ант бергиле!» – деди. Баарыбыз таң калып карап калдык. Биз ушул учурга чейин бир канча жолу ант бербедик беле? Ушундай ой менен: «Оо, Алланын Элчиси! Эмне деп ант берели?» – деп сурадык. Пайгамбарыбыз: «Аллага кулдук кылып, Ага эч бир нерсени шерик кошпоого, беш убакыт намазды толук аткарууга жана адамдардан эч нерсе суранбоого ант бергиле!» – деди».*⁹⁷⁴

Бул акыркы сүйлөмдү айтып жатканда башкалар укпасын дегендей үнүн акырын чыгарды. Балким башкалардын угушун каалабады.

Башкаларга угулса, бул сахабалар катуу уялышы ыктымал эле. Алла Элчиси өтө кылдат жана сезимтал инсан болчу. Досторуна эч бир убакта катуу айткан эмес.

973. Насайи, никах 36.

974. Муслим, закят 108; Абу Дауд, закят 27.

Бир канча жыл өткөндөн кийин ал адамдардын бир канчасы жарды болуп калышты. Бирок, бирөөнөн суранбоо маселесине өтө кылдат карашчу. Ат менен бара жатып, колунан камчысы түшүп кетсе, ал жерден өтүп бараткан бирөөгө *«Камчыны мага алып берип кой»*, – деп айтууну дагы сурануу катары санагандыктан антип айтышчу эмес.⁹⁷⁵ Мына ушундайча ант бергенден кийин булар бирөөнөн бир чөйчөк суу дагы сурашкан эместир.

Имам Бухарий «Сахих хадистер» жыйнагында мындайча баяндайт: *«Хаким бин Хизам, Алла Элчисине келип, андан бир нерсе суранды. Алла Элчиси ага сураганын берди. Бирок, Хаким суранганын токтоткон жок. Бир эле учурда бир канча жолу суранды. Алла Элчиси анын сураганынын баарын берди. Андан кийин мындай деп айтты: «Бул дүйнө таттуу, кооз, жапжашыл. Силердин көпчүлүгүңөр бул дүйнөгө азгырыласыңар. Бирок, сурабастан силерге берилсе берекелүү болот. Силер сурангандыгыңар үчүн берилсе силерге жүк болот жана бирөөңүн милдети алдында каласыңар. Эч суранбагыла!»*.

Андан кийин бул адам кайыр сурай турган абалга түштү. Бирок азирети Абу Бакир дагы, азирети Умар дагы ага садага, зекет эмес, келген олжолордон берип дагы кабыл алдыра алышкан жок. Ал: *«Жок, албайм!»* – дечү.⁹⁷⁶

4. Жахилият доорунан бир көрүнүш

Ал жахилият доорунун миңдеген түркөйлүк адаттарына каршы туруп, төшүн тосуп, караңгылык доорду нурдуу доорго айлантты.

Бул маселе дагы түшүнүктүүрөөк болушу үчүн Жаафар бин Аби Талибдин Нажашиге айткан сөздөрүн айтып бериң: *«Эй, падыша! Биз кан ичип, өлгөн жандыктын этин жеп, адам өлтүрүп, зынакорлук, уурулук, каракчылык кылчубуз. Күчтүң алсызды эзип, адам баласы уяла турган жо-*

975. Муслим, закат 108; Абу Дауд, закат 27.

976. Бухарий, уасайа 9.

*руктарды кылчубуз...»*⁹⁷⁷ – деп айтуу менен Мухаммедден (саллаллаху алейхи васаллам) мурда адамзат кандайча караңгылыкта жашагандыгына көңүл бурдурган. Ооба, ал коомчулукта майда-барат нерселерден чыр чыгып, меники туура деген ой менен эки жамаат чабышып, бири-бирин өлтүрчү. Коомчулукта зынакорлукка жол берилип, уурулук жакшы өзгөчөлүк катары саналчу жана ичкилик ичпеген адамдардын саны колдун манжаларынын санынан ашчу эмес. Мына ушундай жаман адаттарын бекем тутунган коомчулукту Пайгамбарыбыз кыска убакыттын ичинде тарбиялап, улуу адеп-ахлакка ээ кылды. Платон «Мамлекет» деген китебинде жана башка жазуучулар (М: Томас Мур (1779-1852-жж) *ирландиялык акын*) өз китептеринде Пайгамбарыбыз тарбиялаган коомду талдоого алышкан эле. Ал эми Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) андай улуу коомду канчалаган жылдар мурда эле тарбиялап чыгарып койгон эле.

Жапайылык, жырткычтык адаттарын бекем тутунган жана ырайымсыздыктан башка эч нерсе билбеген жамааттан, адамзатты маданиятты үйрөтө турган мугалимдерди тарбиялап чыгаруу, көзгө сайса көрүнгүс караңгылыктан күндү чыгаруу сыяктуу нерсе. Пайгамбарыбыз укмуштуудай иш-аракеттери менен ушуну жүзөгө ашырган жана өзүнүн кереметтүү инсан экендигин көрсөткөн. Канчалаган жылдар бою жаныбызда чогуу жашаган бир адамдын бир жаман адатын калтыра албагандыгыбызды карап туруп, жаман адаттар кан тамырына чейин сиңип калган жахилият доорунун адамдарына ал жаман адаттарын таштаткан Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) таазим кылып, Анын чыныгы пайгамбар экендигине берген күбөлүгүбүздү жаңылап, кайталайбыз. Ооба, чын дилибиз менен: «Ал - Алланын Элчиси!» деп тастыктайбыз.

Мен кыялымдагы ал укмуштуудай тарбияны, Анын илхамы жана Мадинадагы жолун ээрчүү менен мага эң жакын болгон адамдарга дагы кабыл алдыра албадым. «Адамдык улуулук» деп канча жолу айтканым менен адамдык улуулукка

977. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/201-202.

багыттай албадым. Адамдык жапайылыктан маданияттуулукка, пастыктан бийиктикке чыгарып, аларды маданияттуу элдерге мугалим кылган. Бүгүнкү күнүбүздө мен сыяктуу алсыз жана үйүндөгү төрт-беш адамга акыйкатты жеткире түшүндүрө албаган адамдар бир аракетте адамзатты улуулукка чыгарган, руханий дүйнөсүндөгү илхамдарды алардын жүрөктөрүнө салган Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) улуулугун дагы жакшыраак түшүнүшөт. Эң негизгиси кежирлик кылып, пикирибиз тар боюнча калып калбайлы.

Ал өз доорунда Иранга, Туранга чейин кол созду. Ал эми Иран башка маданияттын, Туран дагы бир башка маданияттын, түрк элдери башка бир маданияттын, римдиктер дагы башка бир маданияттын таасири астында болчу. Анын алып келген кабарлары булардын баарына, өздөрүнө ылайыкталып тигилген тондой эле туура келген. Мужиза деп ошону айт! Ырас, Анын жалпы жер бетин уучуна алып, бардык жерге өз сөзүн кабыл кылдыруусу чоң мужиза жана ал мужизанын Алла Таала тарабынан берилгендигин көрсөтүп турат. Башкача айтканда, Ал Зат – Алланын элчиси. Биздин айткыбыз келген нерсе дагы ушул болчу.

Адам баласы өз даанышмандуулугу жана көрөгөчтүгү менен өз доорунун кээ бир сырларын чече алат. Мисалы, Александр Македонский белгилүү бир өлчөмдө өз доорунун маани-маңызын түшүнө алгандыр. Цезар өз доорунун алдында жүрүшү мүмкүн. Наполеон өз доорун түшүнө алгандыр. Жана ушул сыяктуу төгөрөктүн төрт бурчундагы коомдорго сөзүн кабыл алдыруу жана Анын сөзүнө ошол коомдогулардын баары бир ооздон «ооба» деп кабыл алуусу бир гана Пайгамбарыбызга тиешелүү көрүнүш. Биз албетте муну мужиза деп гана айта алабыз. Чындыгында бул ийгиликтин сырын түшүндүрүп бере ала турган башка сөз жок. Алпарслан өзүнөн 4-5 кылым мурда жашаган Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) алып келген кабарларды өзүнүн руханий дүйнөсүнө аябай ылайыктуу деп таап, чын дили менен Анын алып келген динин кабылдаган. Арадан көптөгөн жылдар өткөндүгүнө карабастан жаңы доордун эшигин ачкан, дүйнөнүн эң улуу

атактууларынын бири болгон азирети Фатих дагы Алла Элчиси алып келген кабарларды Анын сахабалары сыяктуу кабылдады. Анын артынан келгендер дагы бул жолду улантышты. Чындыгында алардын дээрлик бардыгы адамзат ичиндеги даанышман, зирек кишилер эле. Алар өтө зээндүү жана зирек, өзгөчө жөндөмдүү адамдар эле, бирок, алар Алла Элчисине кемчиликсиз баш ийишкен.

Биз азыр ХХІ кылымда жашап жатабыз. Арадан өткөн 14 кылым эч нерсени өзгөрткөн жок жана Алла Элчиси алып келген кабарлар бүгүнкү күндө да эскирбестен, жүрөгүбүзгө, руханий дүйнөбүзгө, көңүлүбүзгө жана зээнибизге жапжаңы нерселерди салууда. Себеби, Ал бул кабарларды көкүрөгүбүздөгү ойлорду билген, жүрөктөрүбүзгө Өзүнүн барлыгын сездирген жана жараткан жаратылышына назар салдыруу менен көңүлүбүздү карк кылган Улуу Заттан алып, бизге жеткирген. Андай болбосо, бир адам катары көптөгөн доорлордун муктаждыгына жооп бере турган система орнотуу адам баласынын күчү, мүмкүнчүлүгү жетпей турган нерсе.

Е. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ТААЛИМ-ТАРБИЯ СИСТЕМАСЫ

Пайгамбарыбыз илим жана тарбия тармагында койгон негиздер, Куран Каримде жана пайгамбарыбыздын сүннөттөрүндө кеңири баяндалган. Негизинен, Анын Куран Каримди адамдарга жеткириши жана аларга жактыртуусу дагы укмуш. Биздин азыркы темабыз Куран эмес, бирок, үстүртөдөн баяндай кетмекчимин.

Пайгамбарыбыз окуу жазууну билбеген, мектеп-медресе дегенден кабары жок коомчулукка келген эле. Ал бул дүйнөдөн көчүп кеткенде Ал таалим-тарбия берип кеткен жамааттын арасында жаңы балагатка жеткен жаштардан, бели бекчейген карыларга чейин, окууну, жазууну билбеген бир дагы адам калган эмес эле. Ал эми учурубизда ушунчалык аракеттерге карабастан, биз тандап алган тамгаларыбызды дагы эле адамдарыбыздын көпчүлүгүнө үйрөтө албадык. Алла Элчиси болсо 20 жылдын тегерегинде, ушундай кыска учурдун ичин-

де адамдарды ишендирип, маалыматтарга ээ кылып, баарына окууну, жазууну үйрөткөн. Пайгамбарыбыз бул дүйнөдөн өткөндө анын сахабаларынын арасында Куран Каримди окууну билбеген адам калбаган эле деп ойлойм. Куранды окуу мындай турсун, Мадинанын дыйкандары дагы Куранды жети же он кыраат менен окуганды билишчү. Бүгүнкү күнү мындай Куран окууну, ушул саптарды жазган адам дагы билбейт жана мындай Куран окуганды билгендердин саны өтө аз.

Ырас, ал адамдар табиятынан эле өтө зирек жана зээндери таза эле. Бирок, бул улуу ишти орундаткан алардын зиректиги гана эмес, Алла Элчисинин таалим-тарбия берүүдөгү билгичтиги жана даанышмандыгы жана Ал сахабаларын Куран менен бир бүтүн абалга айландыргандыгы болуп саналат.

Ал эми бул адамдар, ага чейин жаман иштердин бардык түрүн аткарууга даяр кишилер болчу. Алла Элчиси укмуштуудай иш-аракеттеринин натыйжасында алардагы бардык жаман адаттарды жоюп, аларды жапжаңы табиятка ээ кылды.

Мисалы, Куран Карим аларга: *«Жаратуучуң, жалгыз Анын Өзүнө ибадат кылуңарды, ошондой эле ата-энеге жакшылык кылуңарды буйрду...»*⁹⁷⁸ – деп айтуу менен кечээги күнгө чейин эле ата-энесине ырайымсыз мамиле кылып келген коомго катуу таасир калтырган. Ошол адамдардын бири атасы ага караганда, ал атасына жылмаюу менен карай албаса, анын жазасы кандай болот деп Пайгамбарыбыздан сураган.

Ошондой эле Куран Каримдин: *«Жетимдин мал-байлыгына тээ ал балагатка жеткенге чейин жолобогула...»*⁹⁷⁹ – деген аяттары мусулмандарга катуу таасир бергендиктен, көптөгөн мусулмандар Алла Элчисине келип, колунда болгон жетимге таандык мал-байлыкты алуусун жана аны ээлери не беришин суранышкан. Көңүл коюп карай турган болсок, аятта *«жетимдин мал-байлыгын жебегиле»* дебестен, *«ал*

978. Ибра сүрөсү, 17/23

979. Ан'ям сүрөсү, 6/152; Ибра сүрөсү, 17/34.

мал-байлыкка жолобогула» деп жатат. Мындай кылдаттыкты талап кылган маселеде сахабалар өтө кылдат болушуп, кол алдындагы жетимдин мал-байлыгынан кутулууну каалашчу. Жетимдин акысына көңүл бурбаган жана анын бардык мал-байлыгын колунан алууга аракет кылган коомдун кишилери кандайча дароо өзгөрүштү.

Зынакорлук аябай жайылган эле жана коомчулукта толугу менен ага уруксат берилген эле. Ал коомдо бул жаман ишти четке каккан адамдар жок сыяктуу эле. Куран белгилүү бир мөөнөттөн кийин: *«Зынакорлукка жакындабагыла...»*⁹⁸⁰ – деген буйрук менен шариятка туура келбеген бардык жыныстык карым-катнаштарга тыюу салган. Ооба, ал доордо бир-эки гана зынакорлук окуясы болгон.

Уурулук, талап-тоноо, каракчылык эр жүрөктүүлүктө жарыш сыяктуу бул жаман иштерди жасоо эр жүрөктүүлүктүн белгиси катары кабыл алынчу. Куранда: *«Ууру эркек жана ууру аялдын колдорун кескиле!»*⁹⁸¹ – деген буйрук келгенде бардык нерсе дароо өзгөрдү. Бул аят түшүрүлгөндөн кийин, мен билгенден бир-эки жолу гана уурулук болду...

Куран Каримде ошондой эле мыкаачы, канкор адамдарга кайрылган: *«Алла (өлтүрүңүз) арам кылган жанды (тактап айтканда өлтүрүңүз ылайык кылмышкер болбогон жанды) жазыксыз өлтүрбөгүлө...»*⁹⁸² – деген аят аларга жетиштүү болгон. Ырас, ошондон кийин бир жөөттү бир мусулман атайылап, дагы бир адам башка бирин кокустан өлтүргөн бир – эки гана кылмыш катталган.

Эми, ислам тарыхын карап көрсөк, жыйырма үч жылда, Пайгамбарыбыздын доорунда өзү зынасын мойнуна алып келген бир адамдын жазасы, бир жөөттүн өлтүрүлүшү жана бизге белгилүү болгондой бир аялдын колунун кесилгени сыяктуу бир канча гана окуянын болуп өткөндүгүнө күбө болобуз. Ал эми Пайгамбарыбыз келген коомчулук *«өлүмтүк жечүбүз, кан иччүбүз»* деген канкор коом эле. Алла

980. Исра сүрөсү, 17/32

981. Мааида сүрөсү, 5/38.

982. Исра сүрөсү, 17/33.

Элчиси ушундай адамдардын арасынан Абу Бакир, Абу Хурайра, Мааиз, гаамидиялык айым сыяктуу көптөгөн таза адамдарды тарбиялап чыгарган. Ушундай жаман адаттардын баткагындагы адамдардан нурдуу коомду чыгарды. Бул мужиза эмеспи?

Бул терең маселени кеңири баяндап берүүм мүмкүн эмес. Уруксат берсеңер, улуу адеп-ахлактуулуктун үч-төрт принцибине байланышкан мисалдарды келтирүү менен Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) иш-аракетинин улуулугун дагы бир жолу баяндагым келет.

1. Жоомарттык жана башкалардын камы үчүн өзүнүн камын курмандыкка чалуу

Ал коом өз пайдасы жана кызыкчылыгынан башка эч бир нерсени ойлобогон коом эле. Башкаларга жардам кылуу, бирөөнүн камын ойлоо алардын түшүнө дагы кирчү эмес. Башкаларынын камы үчүн өз кызыкчылыгын жана пайдасын курмандыкка чалуу түшүнүгү тууралуу эч утушкан эмес болчу. Алла Элчисинин пайгамбарлыгы алардагы көп нерсени өзгөрткөндөй эле, сараңдыкты дагы жоюп, башкалар үчүн кам көрүү сезимин алардын жан дүйнөсүнө жайгаштырды.

Бир күнү Пайгамбарыбыздын жанына бир адам келди. Ал Абу Хурайра эле. Бул улуу инсан Алла Элчисине жакын келип: *«Оо, Алланын Элчиси! Бир канча күндөн бери өзөк жалгаар эч нерсе таба албадым. Арты-артынан ачка бойдон орозого ниет кылып жүрдүм»*, – деди. Алла Элчиси айланасына назар салды. Бирок, үйүнө конок кыла ала турган эч кимди көзүнө чалдыктыра албады. Бир саамдан кийин Алла Элчисине өтө сүйүктүү адамдардын бири болгон Абу Талха ордунан туруп: *«Оо, Алланын Элчиси, аны мен коноктоюм»*, – деди. Андан кийин аны эрчитип үйүнө кетти. Тапкан, жыйганын ислам дини үчүн сарптаган бул адамдардын колдорунда эч нерсе калган эмес эле. Алардын үйлөрүндө кээде гана казан кайначу. Ошол күнү Абу Талханын жубайы Умму Сулайм бир аз шорпо бышырып, аны балдарына ичирейин деп жаткан. Конок үйгө келгенде эрди-катын өздөрүнчө: «Бул

шорпону Алла Элчисинин коногуна берели. Биз бүгүн ачка бойдон орозо кармоого ниет кылып койсок болот. Балдарды эбин таап уктаталы. Эрте менен аларга бир нерсе кылаарбыз» деп сүйлөшүштү. Сахабалардын өмүр таржымалы жазылган китептерде баяндалгандай, Абу Талха жубайы экөө мындай кылышты: Тамак дасторконго коюлганда, Абу Талханын жубайы байкабастыкка салып, чыракты өчүрүп кетип, үй ээси кашыгын табакка бош алып барып-келет. Себеби, шорпо эки адам тоё турганчалык эмес эле. Ошонтип конок тоюнуп алды. Таң атып, үй ээси менен конок багымдат намазга келип, Пайгамбарыбыздын артында сапта турушту. Алла Элчиси менен багымдат намазын окушту. Намаз бүткөндө Пайгамбарыбыз жамаатка жүзүн буруп, алардын ичинен Абу Талха менен Абу Хурайраны издей карап, алардан: *«Бул тңң кандай иш жасадыңар эле, силер тууралуу мындайча аят тңштң: «...ал турсун өздөрңдө муктаждык болсо да, өздөрң коё туруп (өзгөлөрдү) ыктыяр кылышат».*⁹⁸³

Жахилият доорунун адамдарында башкалардын камы үчүн өз пайдасын курмандыкка чалуу, ач-жылаңач адамдарды кийиндирип, ичирип-жедирүү сыяктуу түшүнүк жок эле. Пайгамбарыбыз алардын зээндерине ташка тамга баскандай бул түшүнүктөрдү киргизди. Силер башкалардын камын көрүү сезимин сабыр, чыдамкайлык же моюн сунуу десеңер дагы болот. *«Ыйман моюн сунууну, моюн сунуу тобокелчиликти, тобокелчилик бул дүйнө жана акырет бактылуулугун талап кылат»*⁹⁸⁴ деген акыйкат сөздү дагы бир жолу кайталайм. Ооба, ыйман келтирип, ишенсеңер Аллага моюн сунасыңар. Аллага моюн сунсаңар Ага тобокел кыласыңар жана Ага ишенип, Ага таянасыңар... Мына ошондо гана бул дүйнө жана акырет бактылуулугуна жетесиңер.

2. Хансанын эр жүрөктүүлүгү

Ханса бир тууганынын өлүмүнүн артынан жазган өлөңү менен баарын ыйлаткан эле. Бул улуу аял ал учурда жахилият

983. Хашр сүрөсү, 59/9. Бухарий, тафсир (59) 6; Муслим, ашриба 172-173.

984. Бадиуззаман, Сөздөр, 23-Сөз.

караңгылыгынан чыга элек жана Мухаммедди (саллаллаху алейхи васаллам) тааный элек, Курандын кереметтүү баянына кулак төшөй элек болчу. Куран менен таанышаары менен дароо өзгөрдү. Жахилият доорунда каза болгон бир тууганы үчүн дастан жараткан бул улуу аялдын төрт баласы Каадисияда биринин артынан экинчилери катары менен шейит болушту. Ал эне катары жүрөгү сыздап, бирок, Алланын буйругуна моюн сунуу менен төмөнкү сөздөрдү күнгүрөнөт:

«Оо, Аллам! Сага мактоо-шүгүрлөр болсун! Мага берген төрт уulumду тирч кезимде Сага белек кылууну насип эттиң!».⁹⁸⁵ Мына Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) адамдарды өзгөртүүсү жана бул иштеги керемети. Анын караңгылыкта нур пайда кылуусу. Адамдарды дароо эле ушундай өзгөртүү – бул мужиза эмеспи? – деп дагы бир жолу кайталайм.

3. Бир көз ирмемдик руханий кооздуктун каармандары

а) Икрима

Мекке каратылып алынганда Икрима качып кетип, бир топ убактан кийин аны жубайы көндүрүп, кайра артына кайтып келди. Алла Элчисинин бул касташкан душманы Пайгамбарыбыздын жанына келгенде, Пайгамбарыбыз аны жылмаюу менен тосуп алып, ага: *«Кош келдиң, атчан көчмөн»*, – деди.⁹⁸⁶ Ушул сөз анын көңүлүн алууга жетиштүү болду. Ал өзүнө-өзү сөз берди: өзү жана жалгыз уулу бул жолго жан-дили менен кызмат кыла турган болушту. Ярмукта өлүмүн күтүп жатканда ага келишип: *«Уулуң Аамир шейит болду»*, – деп кабарлашты. Икрима ордуна козголду. Пайгамбарыбыздын элеси көрүндүбү: *«Оо, Алланын Элчиси! Уulumду дагы сенин жолуңа арнадым деп Сага сөз берген элем. «Атчан көчмөн» сөзүңдө турдубу?»* – деди. Абу Жахилдин уулу *«Атчан көчмөн азамат»* боло алабы?. *«Бардык согуштарда Алла Элчисине каршы аттанган, Аны өлтүрчү эң негизги максаты*

985. Ибн Асийр, Усдул-гааба, 7/88-90; Ибн Хажар, ал-Исааба, 4/287-288.

986. Тирмизий, истиъзан 34; Хаким, ал-Мустадрок, 3/271.

болгон» адамдын баласы периштелерди артта калтыра турган ушундай эр азамат болушу мүмкүнбү? Демек болот экен.

Ал жахилият доорунда бай жана күчтүү болчу, алсыздарды эзип, аларды тоночу. Анын ою боюнча алсыздын жашоого укугу жок эле. Аялдардын болсо жашоого таптакыр эле укугу жок болчу. Балдарды болсо арзыбаган нерсе үчүн өлтүрүлсө боло берет деп ойлочу. Кедей-кембагал *«менин дагы укугум, акым бар»* деп айта албайт эле. Мыйзамдар бар эле, бирок ал мыйзамдар алсыз-бечараларга каршы колдонулчу. Алла Элчиси мына ушундай мыкаачы, ырайымсыз, туура жолду билбеген жамааттын ичинен жер жүзүндө адилеттүүлүктү көрсөтө турган периштедей инсандарды тарбиялап чыгарды.

б) Азирети Умар (радияллаху анху)

Умар Йеменден Сыр-Дарыяга чейин созулуп жаткан кең аймакты камтыган мамлекетти башкарып турган эле. Ушундай зор мамлекетти башкарып турган азирети Умар менен Убай бин Каъбдын ортосунда түшүнүшпөстүк иштер болуп кетет. Убай: *«Оо, Алланын Элчисинин халифасы, адилетсиздик кылып жатасың!»* – дейт. Ал алардын иштерин карап берүүсү үчүн казыга барууну сунуштайт. Ал учурда Зайд бин Сабит казы эле. Анын үйүнө барышат. Адилеттүү сот иши ошол жерде болмок. Мадинанын казысы халифа ичкери киргенин көрүп, ага урмат көрсөтүү менен жанындагы орундукутү көрсөтүп: *«Оо, Момундардын башчысы, мындай отуруңуз!»* – дейт. Кабагын салып, ачууланган Умар, тарыхка ташка тамга баскандай жазылып кала турган төмөнкү сөздөрдү айтат: *«Сен башынан баштап эле өкүмүңдө адилетсиздик кылдың»*.⁹⁸⁷

Адеп-ахлактын эрежелерин бул жерде тизмелеп айтып бүтө албайбыз. Себеби адеп-ахлактын жүздөгөн эрежелери бар. Биз булардын кээ бирлерине гана ишарат кыла алдык. Эгерде бардык адеп-ахлак эрежелерин тизмелеп айтуу мүмкүн болгондо, Алла Элчисинин теңдешсиз инсандык иш-аракети тууралуу дагы көбүрөөк нерселерге ишарат кылууга мүмкүнчүлүк туулмак. Жахилият доорунун адамдары адеп-ахлактын

987. Байхакий, ас-Суннатул-кубра, 10/144.

бардык эрежелерине терс иштерди жасашчу. Пайгамбарыбыз алардагы ушундай терс адаттардын баарын жойду жана анын ордуна жакшы адеп-ахлактарды жайгаштырды.

Алла Элчиси тарбиялык иштеринде дагы кереметтерди көрсөтүп, адамзаттын тарбиясы жаатында бир топ баштапкы негиздерди койду. Бул негиздер жана эрежелер салыштырмалуу мисалдар менен өнүктүрүлүп, жалпы адамзатты кучагына ала турган деңгээлде болчу. Ал коюп кеткен бул эрежелерди жана принциптерди терең аңдай билип, Анын түшүнүгүнө жете алсак, периштелер суктана турган даражаларга ээ болобуз деп ойлойм. Хамида Кутуб дагы бир маселеге байланыштуу баяндагандай, биз дагы эле жолдобуз. Азирети Муса Алла Таалага кайрылып, өзүн таң калтырган бир маселе тууралуу: *«Оо, Жаратканым! Сенин жолуңда жүрүп, Сени таап, бир учурда эле башка жолго өтүп, башка жакка багыт алган адамдарды көрдүм»*.

Алла Таала ага даанышмандык менен: *«Оо, Муса, алар Мага такыр келишпеди, Мени таба алышпады жана Мага жете алышпады. Алар жолдогу адамдар эле жана жолдорун өзгөртүштү»*, – деп жооп берди. (Алла Таала жолдо калып, багыт өзгөртүүдөн бизди сактасын!). Ырас, чындыгында эч бирибиздин кепилдигибиз жок. Эч ким башка бирөөнүн адашпай, жолдон чыкпай тургандыгына кепилдик бере албайт.

Бардык нерсе Алланын колунда. Бардык нерсеге өкүм жүргүзүп турган Алла Таала бизди туура жолдон адаштырбасын! Бир көз ирмемге дагы бизди напсибиз менен жалгыз калтырбасын. Алла Таала бул тектүү, таза жана тарыхта теңдеши болбогон ыйык элди, мамлекеттер аралык теңдештикте өз ордуна ээ болууну насип кылсын!

Ырас, бул эл тарыхый ордуна ээ болгондо биз исламдын жана Курандын адеп-ахлагын дагы жогорураак деңгээлде түшүндүрүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болобуз. Мына ошондо гана адамзат уламыштарда издеген нерселерин бир канча кылым мурда жашалып өткөндүгүнө күбө болуп, таң калышат. Биз азыркы учурда Платондун «Мамлекет» аттуу китебин окуп, философтор мамлекетти кандай башкаргандыгын үйрөнүүгө аракет

кылуудабыз. Булар мындай турсун, тарыхта философтордун акылы жетпей тургандай көрүнүштө башкарылган мамлекеттер болгон. Мунун эң жакшы мисалы, ислам дининин алгачкы доору жана Улуу Мамлекет. Периштелер көктө бир мамлекет курушса, ушуга тең гана мамлекет кура алышмак.

Ислам динин ошол деңгээлде жеткире ала турган учурга чейин кээ бир элдер биздин сөздөрдү уккулары келбей калышы дагы мүмкүн. Балким, Курандын нуру өз күчү менен кээ бир адамдардын жан дүйнөлөрүнүн ачкычын таап кирип барып, кээ бир адамдар мусулман болушса дагы, жалпы адамзатка акыйкатты жеткирүү иши ушул улуу элдин бул ыйык акыйкатты ошол ыйыктыгына ылайык көрүнүштө жашап көрсөтүүсү менен жүзөгө ашат.

Өткөнгө кайрылсак, Пайгамбарыбыз жахилият доорунда, түркөй коомдо, түркөйлүк адаттарга көмүлгөн чөйрөдө акыл жетпегенчелик укмуштуудай төңкөрүш жасаган. Ал төңкөрүш бүтүндөй жашоону өз ичине камтый ала тургандай көрүнүштө болгон. Адамзат тарыхында көптөгөн улуу инсандар өткөн жана алар бир топ тармакта өзгөртүүлөрдү киргизишкен. Бирок, ошол бир тармак менен гана чектелип калышкан. Мисалы, бир улуу социолог тарбиялаган адамдарын ошол тармакта туу чокуга чыгарган. Бирок, экономика тармагында аларга жол көрсөтө алган эмес, психология тууралуу маалыматы жок жана педагогика тармагында дагы алга жыла алган эмес. Ал эми руханият жаатында аларды эч нерсеге ээ кыла албаган. Мисалы, бир башка адам өлкөнүн экономикасында төңкөрүш жасаган жана коомчулукту белгилүү деңгээлге жеткирген. Бирок, аларды социалдык жактан алга жылдыра алган эмес. Напсини ооздуктоо, өзүн-өзү башкаруу жаатында дагы аларга эч нерсе айта алган эмес. Дагы башка бирөө башка бир тармакта, дагы башка бири дагы башка бир тармакта... Кыскасы алардын эч бири бардык тармакта бирдей туу чокуга чыга алган эмес. Жалгыз Пайгамбарыбыз Мухаммед гана жашоону толугу менен камтый турган негиздерди коюп, адамзатты бийиктиктерге чыгарып, аларды түбөлүк ошол бийиктиктерде болуу кепилдигин берген. Ооба, Ал экономика-

да, социологияда, аскердик иштерде, руханиятта, адамдарга өз жолун жактыртууда, бул дүйнө жана акырет тең салмактуулугун курууда, нерсе жана окуяларга кийлигишүүдө, мына ушул тармактарда жана бардык баалуулуктарда туу чокуда эле. Ооба, Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи вассаллам) тарбиясында адам баласынын эч бир сезими сокур бойдон калган эмес. Эч нерсе кайдигер калтырылган жок. Тескерисинче, бардык баалуулуктар өнүктүрүлүп, адамдарга улуулуктун жолдору ачылган. Алланын жардамы менен бардык тармакта эң жогорку деңгээлдерге ээ болгон улуу адамдар тарбияланып чыккан.

Үчүнчү бөлүм

ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН КӨЙГӨЙЛҮҮ МАСЕЛЕЛЕРДИ ЧЕЧҮҮДӨГҮ ТЕНДЕШСИЗДИГИ

А. ЖОЛ БАШЧЫНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Пайгамбарыбыздын зиректигинин дагы бир жагы, Анын жолуккан бардык маселелерди, кайсыл тармакта болсо дагы, өтө оңой чечүүсү. Бул сыпат дагы Анын пайгамбарлыгын көрсөтүп турган далилдердин бири.

Чоң ийгиликтерди жаратуучу жол башчы үчүн кээ бир маанилүү нерселер:

1. Жол башчынын айткан нерселеринин эч бири жашоого терс келбеши керек. Ал айткан сөздөрү учур жана келечек үчүн да жарай бере тургандай болушу керек.

Бир адам, көздөрү менен көргөн бир окуяны эч тартынбастан жана ойлонуп отурбастан баяндап бере алат жана баяндап жатканда сөздөрү жалганга чыгып калат деп коркпойт, себеби өзүнө ишенимдүү! Жол башчы дагы айткан сөздөрүндө ошондой ишенимдүү айткан нерселеринин тууралыгына, көзү менен көргөн окуясынан да тагыраак ишениши керек. Анын ийгиликке жетиши үчүн бир гана өзүнүн ишениши жетиштүү эмес. Ошол эле учурда айткан нерселери жашоо менен дагы карама-каршы чыгып калбашы зарыл. Башкача айтканда, айтылган нерселер жашоонун чаркына туура келиши шарт.

2. Жол башчы, акыйкатты жеткирүүдө туруктуу болушу керек. Айрыкча, ал күнүмдүк иш-аракеттеринде адам тарбиялоого көбүрөөк убакыт бөлүшү зарыл.

3. Жол башчы кол алдында иштегендерди өтө жакшы таанышы керек. Кимди эмнеге жоопкерчиликти кылууну, кимге кайсыл ишти тапшыра тургандыгын өтө жакшы билиши шарт. Муну менен бирге, пландалган иштердин жүрүшүн өтө жакшы жөнгө салышы зарыл. Ал иштин жүрүшүнөн эч ким нааразы болбошу керек. Ошондой эле жол башчы болгон адам иштердин планын алдын-ала түзүшү талап кылынат. Тескерисинче, эртеңки күндүн иштери менен бүгүнкү күндүн иштери бири-бирине терс келип калышы ыктымал. Ырас, чыныгы жол башчы эртеңки күнкү жасала турган иштер бүгүнкү күндөгү иштердин жүрүшүн бузбашы үчүн бир канча

жылдардан кийинки келечекти учурда болуп жаткан окуяларга байланыштырып аныктоосу керек.

4. Жол башчы аркасындагылардын баарынын жеке, үй-бүлөлүк, башкаруу, укуктук, экономикалык жана социалдык көйгөйлөрүн чече алышы керек.

5. Жол башчы койгон сунуштар жана принциптер жашоодо аткарууга мүмкүн болгон түрдөн болушу шарт. Ийгиликтүү жол башчы жашоодо аткарууга мүмкүн болбогон, кыялдуу принцип жана сунуштардан ар дайым алыс болот. Ошол эле учурда өз сунуштарын баарынан мурда өзү жашап көрсөткөн жана койгон принциптеринин ийне-жибине чейин көңүл бурушу зарыл.

Дагы бир маанилүү нерсе, лидер максат кылып алган принциптер ар дайым жандуулутун сактай алуусу керек. Ошондо гана бардык доордун адамдары ага кайрылууда, жашоонун мүрөк булагынан ичиپ жаткандай ал эрежелерди кабыл алат жана ал алардын бардык дарттарына шыпаа болот. Арадан көптөгөн жылдардын, кылымдардын өтүшү бул негиздерди өзгөртпөстөн, тескерисинче ар бир өткөн убакыт ал негиздерге жаңылык жана өнүгүү алып келиши керек.

Өз ишин жакшы билген мыкты жол башчыда болуусу талап кылынган бул негиздерди талдасак, дүйнөнүн эң мыкты жол башчысы, зирек, акылман жана даанышман болгон Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) экендигине күбө болубуз. Албетте, бул өкүмдүн ичинде бүтүндөй пайгамбарлар бар. Себеби, Ал жогоруда айтылган бардык жакшы сапаттардын туу чокусун ээлеген өзгөчө инсан. Ага теңдеш экинчи бир адамды көргөзүү мүмкүн эмес.

Биз ыймандын талабы катары кабылдаган бул акыйкаты бүгүнкү күнү батыш өлкөлөрү компьютерлердин жардамы менен жаңыдан гана биле башташты.

Алардын кээ бирлери үчүн күтүлбөгөн нерсе катары кабыл алынган бул изилдөө төмөндөгүчө жүргүзүлөт: Ар түрдүү адамдардын аларды улуулукка чыгарган сыпаттары такталып, бир компьютерге салынат. Андан кийин ал адамдардын

кайсынысынын улуу экендиги улуулук өлчөмдөрүнө карата белгилүү болот. Мына ушундай узакка созулган изилдөөлөрдүн натыйжасында, компьютерлердин экранында бажырайган бир улуу инсандын аты жазылып турду. Албетте, ал Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) эле. Ооба, ал дагы бир адам эле жана адам катары жашады.

Эми жогоруда бир пикир катары гана сунуштулган негиздерди тийиштүү мисалдар менен ачыктап, баяндайлы:

1. Пайгамбарыбыз адамзатка алып келген кабарларынын эч бири жашоо менен терс болгон эмес. Ал айткан сөздөрүнүн баарын ишенимдүүлүк менен айткан жана айткан сөздөрүнүн тууралыгынан күмөн санаган эмес.

2. Айткан сөздөрүнүн ичинде жер-асман, бейиш-тозок, адамзаттын тарыхы тууралуу көптөгөн маселелерди ачыктаган баяндар орун алган. Айрыкча өзүнүн үммөтү менен байланышкан окуяларды кээде ал окуянын каармандарынын аттарын да атоо менен баяндаган. Ал айткан окуяларын сыналгынын экранынан көрүп тургансып айтып берген. Ырас, Ал айткандарын ишенимдүүлүк менен айткан. Себеби, Алла Таала Куранды жана Жаратылыш китебин Анын көз алдына жайып берип, Аны кайып ааламынын көптөгөн нерселерине күбө кылган. Ал көрүп, андан кийин күбө болгон нерселерин айтып берчү. Ушул себептен Андай адам койгон принциптер дагы түбөлүктүү болот. Акындардын Султаны Нажиб Фазылдын төмөнкүдөй кереметтүү ыр саптары бар:

Келечек биздики берем кцбөлүк,

Кцндөр өтсө да биздики тцбөлүк.

Акыныбыз бул сөздөрү менен момун-мусулман адамдын келечегине ишенгендигин баяндаган. Бул сөздөр Пайгамбарыбыздын алып келген дининин көз карашы менен караганда дагы башкача терең мааниге ээ болот. Күн чыгып, батып, жылдар, кылымдар өтүшү мүмкүн. Бирок, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) алып келген дин түбөлүк жашай бермекчи!

1. Пайгамбарыбыз ишенимдүү жана чечкиндүү болчу

Ибн Исхак баяндайт: Курайш уруусу Пайгамбарыбыз менен келишим түзүү үчүн Абу Талибге кайрылышты. Абу Талиб бир тууганынын баласы болгон Пайгамбарыбызды чакырып:

- Булар Курайштын башчылары. Сени менен келишим түзөлү деп жатышат. Сенин кээ бир нерселерден баш тартуунду талап кылуу менен бирге өздөрү дагы кээ бир нерселерден баш тартуу үчүн бул жерге келишиптир, - деди.

Алла Элчиси өзүнө ишенимдүү жана алардан эмне талап кыла тургандыгын эң жакшы билчү. Ошондуктан аларга кайрылып: *«Мен силердин бир гана сөз айтууңарды каалайм. Аны айтсаңар бүтүндөй арабдар баш ийет жана ажамдар (араб эместер) силерге кошулуу үчүн чуркашат», - деди.* Келгендер кубанышып, толкундануу менен: *«Жаныбыз сага курман болсун, айтчы ошол сөзүңдү? - дешти. Алла Элчиси ошондой эле токтоолук менен: «Ла илааха иллалла», - деп, сөздөрүн улантты: «Ушул сөздү айта алсаңар, жакынкы учурларда арабдарга өкүмдар болосуңар жана жалпы адамзат силерге кошулууга шашылышат»».*⁹⁸⁸

Ооба, ал айткандай эле жалпы адамзат мусулмандардын катарына кошулууга шашылышты. Бизге чейин көптөгөн мамлекеттер мусулмандардын катарына кошулушту.

Айрыкча, акыйкатты өтө эрте убакытта тааныган бул эл тээ он бир кылым мурда Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) күн сыяктуу жаркыраганын көрүп, эч убакыт өткөрбөстөн дароо Ага чуркады. Бир жылдын ичинде миң үй бүлө толугу менен мусулман болгондугун карабайсыңарбы. Алла Элчисинин алгачкы арстан сахабалары Хамза, Ибн Жахш, Мусъаб, Зубайр сыяктуу ал дагы Гималай тоосунун этегинен келди жана акыйкатты жеткирүү жолунда күрөштү. Пайгамбарыбыз ишеничтүү жана жашоодо аткарууга мүмкүн боло турган кабарларды берген. Ал кишилерге кабарларды ишенимдүүлүк менен сунуп: *«Келечекте силер бүтүндөй араб*

988. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/265.

дүйнөсүнө өкүмдарлык кыласыңар, Ыйык Кааба бүтүндөй адамзаттын тооп кыла турган жайына айланат», – деген эле. Учуро келгенде так Анын айтканындай болду. Бүгүнкү күндө бир гана Кааба эмес, Анын жаткан нурдуу жайы дагы баркталып, урматталып турат. Ар жылы миллиондогон адамдар көпөлөктөр сыяктуу ал нурдун айланасында оболон учушууда. Пайгамбарыбыз жогорудагы сөздөрүн айтып жаткан учурда, азыркы көрүнүштүн эч кандай жышааны жок болчу. Ырас, жол башчынын айткандары ишеним тартуулоосу үчүн, айткан сөздөрүнө оболу жол башчынын өзүнүн ишенүүсү зарыл.

Хаким «ал-Мустадрак» деген китебинде баяндагандай, Адий бин Хатимдин окуясын мурда башка бир нерсеге байланыштуу айтып өткөн элем. Бул тема менен байланышы бар болгондугу үчүн аны дагы бир жолу эске сала кетейин. Ал жерде айтканымдай, Адий Хатим-и Тааинин уулу. Хатим болсо жоомарттыгы менен белгилүү болгон адам эле. Ошол Адий төмөндөгүчө бир окуя жөнүндө баяндайт: «Алла Элчиси менен бирге отурган элем. Жаныбызга бир адам кирип келип, каракчылардын талап тоноочулугу тууралуу арызданып: *«Кербендер тонолуп, мал-байлыктар тартылып алынууда. Каракчылык, талап-тоноочулук күч алып, кургакчылык, жутчулук кыйнап, бардык жерлерде адамдар ачкалыктан кырылууда»*, – деди.

Ал Алла Элчисине арызданып жаткан учурда Алла Элчиси мага кайрылып: «Оо, Адий, сен Хираны билесиңби?» – деп сурады. Мен: «Жок, Оо, Алланын Элчиси! Ал жерге эч барган эмесмин. Бирок, кайсыл жерде экендигин билем», – дедим. Алла Элчиси сөзүн улантты: «Эгер өмирң жетсе жакынкы эле учурда төөгө минген жалгыз аял Хирадан чыгып, келип, Каабаны тооп кылгандыгына күбө болосуң», – деп айтты.

Мен ичимден «Тай каракчылары турганда, мындай сапар кантип мүмкүн болсун?» дедим. Пайгамбарыбыз кайрадан сөзүн улантты: «Оо, Адий өмирң жетсе, бир күнү Кисранын бүтүндөй мал-байлыгы менин үммөтүмүн колуна өткөнүн көрөсүң». Мен таңкалып: «Хурмуздун уулу Кисра тууралуу айтып жатасызбы?» – деп сурадым. Пайгамбарыбыз: «Ооба,

*Хурмуз уулу Кисраны айтып жатам» деди. Адий сөзүн төмөндөгүчө аяктады: «Аллага касам ичү менен айтам, Алла Элчиси ошол күнү айткандарынын баарын көрүп, баарына күбө болдум. Акырет тууралуу дагы бир нерсени айтты. Аны дагы көрө тургандыгыман үмүт кылам жана ишенем».*⁹⁸⁹

Алла Элчиси айланасына чогулткан адамдарга айткан кабарларын ушундай бекем ишенимдүүлүк менен айткан жана эч биринде кымынчалык дагы күмөн саноо белгиси байкалган эмес. Албетте, анын айткан нерселери учуру келгенде Алланын жардамы жана буйругу менен болуп жатты.

2. Байлардын өзгөчөлөнүшү

ислам дини келген алгачкы учурларда Пайгамбарыбыздын жанында кедей-кембагал адамдар бар эле. Алардын көпчүлүгү жаштар болчу. Динсиздик канына сиңип калган карылар болсо Алла Элчисине каршы чыгып турушкан. *«Алланын динине топ-тобу менен кирип жатышат»*,⁹⁹⁰ – деген аятта айтылгандар боло баштаганда алар дагы Алла Элчисине ыйман келтирүү зарылдыгын сезишип, Ага ыйман келтиришти. Бирок, башында Пайгамбарыбыздын айланасында бир гана жаштар бар болчу. Болгондо да алар кедей жаштар эле!..

Меккенин текебер мушриктери бул нерсени жактырбай жатышты. Кайра-кайра Алла Элчисине кайрылышып, өздөрүнө башка эч ким, айрыкча, кедей-кембагалдардын, башкача айтканда, Билал, Аммар, Ясир, Хаббабдар келбей турган бир убакытты бөлүүсүн суранышчу. Алар ак сөөк адамдар эле. Кедейлер менен бир жерде отурушчу эмес.(!)

Алар балким ошол учурдагы коомдогу бир адатка ылайык нерсени талап кылып жаткандыктары үчүн бул нерсени туура талап катары эсептешкен. Бирок, чындыгында алардын ойлогонундай эмес эле. Алар ушундай талап кыла тургандыгына карата Алла Таала Сүйүктүү Элчисин даярдап койгон болчу.⁹⁹¹

989. Бухарий, манаакиб 25; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/257; Хаким, ал-Мустадрак, 4/564.

990. Наср сүрөсү, 110/2.

991. Ибн Мааж, зухд 7.

«Эртеден кечке чейин Эгесине жалынып, Анын жшцүнө (ырайымына) умтулуп жаткандарды кууп салба! Сен алар шчүн эч кандай жооп бербейсиң, алар да сен шчүн жооп беришпейт. Эгер аларды кууп чыксаң, залымдерден болосуң».⁹⁹² Сен улуу иштер шчүн жиберилгенсиң! Жаныңдан кедейлерди алыстатып, бутпарастардын туура жолго келишин шмт кылуу сыяктуу кичинекей нерселерге берилбе. Себеби бул адилетсиздик, сен адилетсиздиктен алыссың! Ырас, бутпарастар ыраазы болсун деп гана кедейлерди жаныңдан алыстатууң эң чоң адилетсиздик болуп саналат. Алла Таала мына ушинтип, эң адилеттүү пендесин тээ башынан эле адилетсиздиктен сактаган.

Бул маанилүү тема Кахф сүрөсүндө дагы баяндалып, талкууланат: «Эгеңерге таңда жана кечинде, Анын ыраазылыгын эңсеп жалбаргандар менен чогуу өзшң да сабыр кыл. Бул дшүнө тиричилигинин жыргалын каалап, көздөршңдш (мусулмандардан) башкага (каапырларга жана алардын бай-бардар жашоо турмушуна) бурба. Анткени, Биз жшрөктөршң Бизди эштөөдөн капарсыз кылып койгон жана өз кумарданууларын гана ээрчиген, иши чектен ашкан адамдарга баш ийбе!».⁹⁹³

Курандын баянынын мааниси төмөндөгүдөй эле. Эртели-кеч ой-сезимдеринде «Алла» деп сыздагандар менен бирге бол жана башкаларга көңүлшң түшпөсүн. Алар менен бирге бол. Себеби, Алланын мээрими аларга төгүлүп турат. Аларга ар дайым жакын бол. Себеби, Алла Таала адамзатка ырайым кылганда Аммардын, Ясирдин, Алинин, Хаббабдын, Ибн Масшуддун урматына ырайым кылат. Алар Алланын назары түшкөн пенделери. Алар балээ жана кырсыктарды тосуп турган калкан сыяктуу. Сен дагы алар менен бирге болууга аракет кыл. Курани Карим бул нерсе тууралуу Алла Элчисин ээрчиген шч-төрт гана адам бар учурда айткан. Бирок, Алла Элчиси ошол учурда дагы өзшнө ишенимдүү эле. Ал бардык адамдардын, ал гана эмес, Фираун сыяктуу кежир адамдардын дагы көпчүлүгүнүн жүрөктөрү жумшарып, исламдын, Курандын буйруктарына

992. Аншам сүрөсү, 6/52

993. Кахф сүрөсү, 18/28.

баш ийе тургандыктарына ишенчү. Ошол себептен, келечектин урматына жанындагыларын алыстатып куучу эмес. Алла Элчиси аларды кантип жанынан алыстатсын. Себеби, Ал Өзү мындай деп айткан эле: *«Бейиш ушул үч адамдын (киришин) аябай каалайт. (Алар) Али, Салман жана Аммар...»*.⁹⁹⁴

Ооба, бардык адамдар бейишти кааласа, бейиш аларды (Али, Салман, Аммарды) каалайт.

Пайгамбарыбыз жанындагы кедей адамдар бир күн ааламга жаңылыктарды алып келе турган адамдар экендигин билип, аларга ошондой мамиле кылчу. Дүйнөнүн чыгышы менен батышы бир күн Ал алып келген акыйкаттарды кабылдай тургандыгына анык ишенчү. Ал Алла Тааланын убадасына толук ишенген.

Пайгамбарыбыз мушриктердин талаптарын кабыл албады. Аларга көңүл буруп да койгон жок. Ал жанындагы алсыз жана жарды адамдарды көзүнүн карегиндей асырады.

3. Адамзатты кайдигер калтырууга болбойт

Алла Элчиси жашоосунда эч бир убакыт адамзатты кайдигер калтырган эмес. Ал адамдардын бир тобун согуш майданына жиберип жатканда, ой-пикир, илим жагынан жардылыкка түшпөө үчүн, адам, илим жана маданият темалары кайдигер ташталып калбаган жана ар дайым баалуулугун сактаган. Мындан башкача болушу мүмкүн эмес эле. Себеби, Куран Карим Ага мындай деп жатты: *«Момундардын баары толугу менен жоого аттануулары шарт эмес. Ар бир тайпадан дин илимин үйрөнүп, алар (жоодон) кайтып келген кезде, алардын такыба болуусу үчүн эскертишип туруулары керек эмес деп ойлойсуңарбы?!»*⁹⁹⁵

Ооба, момундар жортуулга чыкканда дагы калган мусулмандарга илим үйрөтө турган адамдар калышы керек эле. Себеби жортуулдагылар кайтканда аларга динди үйрөтөт. Ооба, акыйкат үчүн күрөшүү ар бир адамга парз болуп турган учурда дагы, илим жана маданият борборлоруңар ачык

994. Тирмизий, манакиб 33.

995. Тауба сүрөсү, 9/122.

турушу зарыл. Эгерде, туш тараптан душмандар курчап келген учурда, илим-билим борборлору жабылып, баары жоого каршы аттанып, жеңишке жетилгени менен илим жана маданият тармагында көп жоготуулар болот. Мына ошондуктан ислам дини ушундай курч кырдаалдарда дагы бир топ адамдар согуш майданына жиберилбестен илим жана маданият тармагында эмгектенүүсүн буйруйт. Демек, Алла Элчиси илим жана маданият жаатындагы иш-аракеттерди өтө катаал учурларда дагы кайдигер калтырган эмес. Согуш майданына барбагандар болгон күч-аракетин илим алуу жана аны башкаларга үйрөтүү жолуна жумшаган. Мурда дагы айтылып өткөндөй Пайгамбарыбыз пайгамбарлык ишин баштаган учурларда окуу-жазууну билген адамдардын саны манжалардын санын ашпаган болсо, жыйырма жылдан кийин окуу-жазуу билбеген бир да адам калган эмес. Пайгамбарыбыз мындай натыйжага ушул тармактагы аракети менен ээ болгон.

Ырас Ал, эч убакта адамзатты кайдигер таштаган эмес жана адамдарды жана коомду бардык жактан туура тарбиялоону билген. Аларга туура нерселерди үйрөтүп, үйрөтүлүүсүн буйруган. Теориялык нерселерди иш жүзүнө ашырган жана Өзү да мугалим сыяктуу түркөй жана сабатсыз коомдун ичинен илимдүү жана ыймандуу коомчулукту тарбиялап чыгарган.

Илимге, ой жүгүртүүгө жана технологиялык өнүгүүгө умтулган коомчулук, ошондой алга умтулган адамдар тарабынан башкарылат жана ал адамдар ошол коомчулуктун каймагы болуп эсептелет. Сүттүн каймагы сүт болгондой эле, жалпы эл илим-билим, технологияны жакшы өздөштүрүшсө, ал элдин каймагы дагы ошого жараша болот. Алла Элчиси бул тууралуу кыска, нуска: *«Кандай болсоңор, ошондой башкарыласыңар»*,⁹⁹⁶ – деп айткан.

4. Мамлекет илим-билимдүү жарандары менен өнүгөт

Адамдарга таалим-тарбия берүүгө үндөгөн бир топ аяттар бар. Бул аяттардын баары каралса, ислам дининин адам бала-

996. Дайлабий, Муснад, 3/305.

сына канчалык маани бергендигин дагы жакшыраак аңдоого болот. Бирок, биз азырынча бул теманы талдоого алууну ойлобогондугубуз үчүн үстүртөдөн эле, маалымат катары бир-эки аятты мисал кылып кетмекчибиз: *«Силердин араңардан жакшылыкка чакырып, сооптуу амалдарга үндөгөн жана жамандыктан тыйган бир коом болсун! Ошолор (азаптан) кутулуучулар»*.⁹⁹⁷

«Силер Аллага ыйман келтирген, жакшылыкка үндөгөн, жамандыктан тыйган, (жалпы) адамзат үчүн жиберилген коом болдуңар!».⁹⁹⁸

Жогоруда айтылган жана башка ушул сыяктуу аяттар илим-билимге үндөгөндүгү жагынан алып караганда аябай маанилүү Ислам дини жүрөк, рух, сезим жана ой-пикирди эң жакшы көрүнүштө талдап, аларды жаратылуу максатына багыттаган. Жүрөк, рух, ички сезим жана ой-пикир менен руханий ааламга саякат жасоону Алла Элчиси эч бир убакта кайдигер калтырган эмес. Албетте бул сапат жол башчы үчүн өтө маанилүү. Канчалаган жол башчылар аларды ээрчиген адамдары жана колунда болгон мүмкүнчүлүктөрү менен жеңиш күтүп жатышып, тескерисинче ийгиликсиздикке кабылышат. Көпчүлүктүн толкуусунан пайдаланып, адамдарды көчөгө чыгаргандар, балким алардын сезимдерин колдонуп жатышкандыр. Бирок, түбөлүктүү иштерде мындай нерсенин эч кандай пайдасы жок. Алла Элчиси дагы эч бир убакта мындай сезим менен толкундоолордун негизинен адамдарды ээрчитүүнү ойлогон эмес. Себеби, бир сезим менен чогулгандар, башка бир сезим менен тарап кетип, жолбашчысын жалгыз калтырышат. Ал эми Алла Элчисинин жанындагы адамдар эң оор жана кыйын учурларда дагы Аны таштап кетишкен эмес. Андан алыстап кетүү мындай турсун, Алла Элчиси үчүн өз жанын курмандыкка чалууну жашоосунун негизги максаты деп билишкен.

Негизги маселеге кайтсак: ырас, ар бир өлкө өз жарандарынын өнүгүшү менен өнүгөт. Пайгамбарыбыз дагы бул нерсени ишке ашырган. Дүйнөнүн төрт тарабына жиберген

997. Аалу Имран сүрөсү, 3/104.

998. Аалу Имран сүрөсү, 3/110.

адамдары барган жерлеринде мамлекетти жана коомчулукту башкарууда, мектеп, медреселер ачууда эч кандай жаңылыштык жана ийгиликсиздикке дуушар болбогондугу Алла Элчисинин аркасындагы кишилерге өтө жакшы таалим-тарбия бергендигин көрсөтүп турат.

Б. КИШИЛЕРДИ ШЫК-ЖӨНДӨМҮНӨ ЖАРАША ПАЙДАЛАНУУ

Алла Элчиси өзүн ээрчиген адамдарды өз орундарында туура колдонгон. Кимге кайсыл кызматты берген болсо, ошол кызматка жанындагы адамдардын эң ылайыктуусун тандап, жайгаштырган. Анын пайгамбарлыгын көрсөткөн башка далил болбогондо, бир гана адамдардын жөндөмдөрүн аныктап, ар бир адамга ылайыктуу милдеттерди жүктөөсү, бул тандоодо эч жаңылбастыгы, башкача айтканда, кимди кайсыл жерге койсо, аны аягына чейин ошол жерде кармоосу (белгилүү гана кээ бир адамдардын убактылуу белгилүү абалдарына жараша орундарын алмаштыруудан сырткары) жана кимди кайсыл жерге жайгаштырган болсо, өмүрүнүн аягына чейин ошол жерде калуусу, Алла Элчисинин пайгамбарлыгынын эң улуу далили боло алат жана бизге *«акыйкатта Мухаммед Алланын элчиси»* деп айттырат.

Ислам дининин алгачкы доору кыйынчылыктардын кучагында өттү. Беш-алты жылдын ичинде ыйман келтирген адамдардын саны араң эле кыркка жеткен. Ал учурда бирөөгө акыйкатты жеткирүү өлүмгө башты байлоо менен барабар эле.

Азирети Абу Бакир сыяктуу Меккенин абройлуу адамдары дагы далай жолу таяк жеп, анын запкысынан бир канча күндөн кийин гана өзүнө келе алган.⁹⁹⁹

Азирети Умар төөлөрдү кармап жыккан күчтүү адам эле. Ал дагы далай жолу таяк жеп, тебелендиде калган.¹⁰⁰⁰

Ушундай даражадагы адамдар дагы зулум, кордук жана кыйноолорго дуушар болуп жаткандан кийин, башка адамдардын тарткан азап, кыйынчылыктары тууралуу айтпаса да түшүнүктүү болоор.

999. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/29-30.

1000. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/193; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/82-83.

Пайгамбарыбыз ушундай кыйын кырдаалда ар кимге ар кандай көрсөтмө берген. Мисалы, азирети Абу Бакир жана азирети Умарга хижрат кылууну буйруган эмес. Али, Зубайр сыяктуу ал учурда жашы кичүү болгондор дагы Эфиопияга жиберилбеди. Себеби, алардын баары Меккедеги кыйноолорго чыдай ала турган адамдар эле.

Азирети Усман арыкчырайынан келген адам эле. Анын ошол учурдагы Меккедеги оор абалга чыдай алуусу кыйын болчу. Ошондой эле Эфиопияга бара тургандарга камкордук кыла турган жалгыз ошол болгон. Мына ошол себептен Алла Элчиси азирети Усманды ушул ишке милдеттүү кылып, аны Эфиопияга жөнөткөн.¹⁰⁰¹

1. Абу Зарр ал-Гифарий (радиаллаху анху)

Мисалы, азирети Абу Зарр келип, мусулман болот. Андай мүнөзү курч кишинин ошол учурда Меккеде болушу, өзүнө жана башкаларга зыян алып келе тургандыктан, Алла Элчиси аны өзүнүн уруусуна кайра жиберип, ал жерде адамдарды акыйкатка чакыруу милдети менен милдеттендирип жатып, ага мындай деп айтат: *«Биз ыңгайлуу кылган учурду кичир, бизге ошондо кел!»*.¹⁰⁰²

Абу Зарр Хайбар ачылгандан кийин келип, Алла Элчисинин жамаатына кошулат. Ал өзү Мекке доорунун алгачкы учурларында эле мусулман болгон болчу.¹⁰⁰³ Абу Зарр көп ибадат кылган такыба адам эле.¹⁰⁰⁴ Абу Зарр учурубоздагы бардык социологдорду таң калтыра турган коомдук акыйкатчы, ал гана эмес, социалист жазуучулардын ою боюнча, алгачкы социализм тууралуу ойду ортого салган адам эле. Башкача айтканда, «Кедейлик деген эмне? Кедейлик менен кантип күрөшүү керек?» деген ойлор ортого салган адам Абу Зарр болчу. Ошол эле учурда ал «бейиш анын жолун караган адам» эле.¹⁰⁰⁵

1001. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/164; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/66.

1002. Бухарий, манаакиб 6; Муслим, фадааилус-сахаба 132-133.

1003. Бухарий, манаакиб 6; Муслим, фадааилус-сахаба 132-133; Ибн Хажар, ал-Исааба, 7/127.

1004. Абу Нуайм, Хиятутул-аулия, 1/156.

1005. Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 7/305.

Бүтүндөй буларга карабастан бир күнү ал Алла Элчисине келип мындай деди: «Оо, Алланын Элчиси, мага дагы башчылык милдетин бер!» Башкача айтканда, бир кошуундун башында кол башчы же бир аймактын акими болоюн. Кандайдыр бир жерге мени жооптуу кылып дайында, – деп айтты. Алла Элчиси ага мындай деп жооп берди: «Оо, Абу Зарр! сен алсызсың, бул иштер сага оор келет! Мындай милдетти талап кылба. Бул милдет аны талап кылгандарга берилбейт!». ¹⁰⁰⁶

Пайгамбарыбыз Абу Заррга мындай деп айтканы менен азирети Абу Бакир жана Умарга андай деп айткан эмес. Тескерисинче, алардын башчы боло тургандыгына ишарат кылуу иретинде оң колу менен азирети Абу Бакирдин, сол колу менен Умардын колун кармап туруп: «Менин көктө эки, жерде эки вазирим бар. Көктөгүлөр Жабрайил жана Микайил, жердегилер Абу Бакир жана Умар». ¹⁰⁰⁷

Ошондой эле, кайыпка ачылган көзү менен келечекте боло тургандарды көргөн жана төрт туура жолго баштоочу халифаларынын башчылык кыла тургандыктарына ишарат кылган. Азирети Усманга келгенде «Оор сыноого туш болгон» деп кошумчалады ¹⁰⁰⁸ жана ал айткандай эле азирети Усмандын халифалык учуру бир аз опурталдуу болгон.

Ооба, ал кол алдындагы адамдарды алардын өзүнөн дагы жакшы таанычу. Ал милдеттендирген адамдардын кылган иштеринде эч кандай жаңылыштык болгон эмес. Абу Зарр башчылыкты сурашы мүмкүн, өзүн бул ишти аткара ала тургандай ойлошу ыктымал. Бирок, Алла Элчиси Абу Заррды анын өзүнөн дагы жакшы билчү. «Сенин бул ишке күчүң жетпейт, бул иш оор» деп ага башкаруу милдетин берген эмес. Эми бул нерсеге байланышкан бир-эки мисал келтирели:

2. Амр бин Абаса (радиаллаху анху)

Ахмад бин Ханбал баяндайт: «Амр бин Абаса Алла Элчисине келип, Ага оройлук менен: «Сен кимсиң?» – деп кайрылды.

1006. Муслим, имаара 16-17.

1007. Тирмизий, манаакиб 16; Хаким, ал-Мустадрак, 7/175.

1008. Бухарий, фадааилул-асхаб 5-7; Муслим, фадааилул-сахаба 29.

Алла Элчиси токтоолук менен: «Мен Алланын пайгамбарымын», – деди. Ошондой орой мамилеге карата жумшактык жана сылыктык менен берилген жооп Амр бин Абасага катуу таасир берди. Ал дароо таазим кылып: «Оо, Алланын Элчиси! Мындан кийин Сенин жолуңда болоюн» деди. Бул окуя Меккеде болгон. Албетте, ал учурда момун-мусулмандардын саны аз эле. Ал убакта кичтиң көрүнүчү үчүн караан болоор адам керек болчу. Бирок, Алла Элчиси кимди кайсыл жерде жана качан колдоно тургандыгын өтө жакшы билчү жана билген нерсесин жүзөгө ашыруудан дагы тартынчу эмес. Амр бин Абасага дагы Абу Заррга кайрылгандай кайрылды: «Сен бул жерде калууга чыдай албайсың. Өз урууңа кайтып, аларды туура жолдо башта. Качан мен өкүм жүргүзө баштагандыгымды уксаң, ошондо келип, мага кошул».

Амр кетет. Арадан жылдар өтөт. Бул убакыттын ичинде Алла Элчиси биринин артынан экинчиси куйрук улай келген жеңиштерге ээ болгондугу тууралуу кабарлар дүйнөнүн төрт тарабына угулат. Амр бин Абаса күткөн учуру кирип келгендигин түшүнүп, Мадинага сапар тартат. Ал Мадинага келген кезде, Алла Элчиси мечитте отурган эле. Амр мечитке кирип, Пайгамбарыбыздын жанына жакындайт. Пайгамбарыбыз баян куруп жаткан экен. Пайгамбарыбыз баянын бүтүргөндө, бир мүмкүнчүлүк таап: «Оо, Алланын Элчиси мени тааныдыңызбы?» – деп сурайт.

Алла Элчиси эч ойлонуп калбастан дароо: «Сен Меккеде мага келген баланча эмессиңби?» – дейт жана окуяны кечээ күнү эле болуп өткөндөй баяндап берет.

«Мен сени артка кайтарып, мындай-тигиндей деп айткан элем», – дейт. Амр бин Абаса таңкалуу менен Пайгамбарыбыздын сөздөрүн тастыктайт.¹⁰⁰⁹

Бул окуяны Амрдын унутпастыгы эч маанилүү эмес. Себеби, ал үчүн бул окуя жашоосунун эч унутулгус учуру эле. Бирок, Алла Элчиси мындай көп окуяларга күбө болгон жана арадан өткөн узак убакыт ичинде башына көптөгөн кыйын-

1009. Муслим, салаатул-мусаафирийн 294; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/112.

чылыктар беш мүнөт мурдагы окуяны эмес, көрүшүп, бир жакка жиберген адамын, эң жакын досторун дагы унуттура турганчалык деңгээлде эле. Бирок, жогоруда күбө болгону-буздай, Пайгамбарыбыз өзү менен жолугушкан эч бир адамды унуткан эмес. Амр же Абу Зарр, Ага келишпегенде дагы Алла Элчиси Мекке каратылгандан кийин аларды издетип, чакыртмак. Себеби, чыныгы жеңиш Меккенин ачылышынан кийин болгон...

Ооба, Ал өзүнүн карамагындагы адамдарды биз өз балдарыбызды тааныгандыгыбыздан да жакшыраак таанычу. Себеби, айланасындагы ар бир адамдын Алла Элчисинин көңүлүндө өзгөчө орду бар болчу. Ошондой эле мынчалык деңгээлде таануу, ар бир адамдын жөндөмүнө жараша милдет жүктөө үчүн дагы өтө маанилүү эле.

Дүйнө тарыхында карамагындагы адамдарды ушунчалык жакшы тааныган башка бир жол башчыны көрсөтүү мүмкүнбү?

Мен андай деп ойлобойм. Себеби, Алла Элчиси жол башчы гана эмес, ошол эле учурда пайгамбар болчу. Негизинен биздин сөзүбүздүн түпкү максаты дагы Анын пайгамбарлыгы тууралуу.

3. Жулайбиб (радиаллаху анху)

Жулайбиб жөнүндө мурда баяндаган элек. 15-16 жаштардагы бул жаш жигит, аялдарга жакын болгондугу тууралуу айтылат. Алла Элчиси көңүл тойгуза турган сөздөрү менен аны канааттандырып, андан кийин Алла Таалага кайрылып, дуба кылат.¹⁰¹⁰

Ошондон кийин Жулайбиб, Мадинанын эң аруу адамдарынын бирине айланат. Бир күнү Алла Элчиси, аны бойго жеткен кыздары бар бир үй-бүлөгө жолдойт. Ал үй-бүлө тектүү жана аруу үй-бүлө эле. Бойго жеткен кыздарынын колун сураган сунуштун келишин күтүп жатышкан. Жулайбиб каалганы кагып, ичкери кирип, аларга Алла Элчисинин саламын айтат. Үй-бүлө толкундана түшөт. Ошол учурда Жулайбиб су-

1010. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/256, 257.

нушун билдирет жана Алла Элчисинин айткандарын айтат. Алла Элчиси ага: *«Менин саламымды айт жана кыздарынын (биринин) колуна сура»* деп айткан эле.

Ата-эне бири-бирине карап, *«Жулайбибге беребизби?»* – деп ойлонуп калышат. Бирок, буйрукту берген Алла Элчиси болгондуктан, бул маселеде ойлонуп отуруу туура эмес эле. Алар кыздарынын келечеги тууралуу ойго чөмүлүп отурушканда, парданын артынан айтылган сөздөрдү угуп турган кыз: *«Алла Элчисинин буйругун аткарып жүргөн адамдын алдында эмне ойлонуп отурасыңар?»* – дейт.¹⁰¹¹

Ушинтип Жулайбиб үй-бүлө курат. Арадан төрт-беш жума өткөндөн кийин согушка катышып, анда шейит болот. Согуштан кийин кээ бир адамдар шейит болгон жакындарын издеп жүрүшкөндө Алла Элчиси алардан: *«Жакындарын жоготкондоруңар барбы?»* – деп сурайт. Алар: *«Жок!»* – деп жооп беришет. Алла Элчиси: *«Менин болсо чоң жоготконум бар»*, – деп баласынан айрылган жүрөгү жаралуу ата сыяктуу Жулайбибди издейт. Издеп жүрүп, анын жансыз денесин бир жерден табат. Кайран Жулайбиб жети душмандын жанында дене бою канга боёлгон, колуна кылычын кармаган абалда керилип жаткан экен. Алла Элчиси *«Жети каапырды өлтүрүп, газы болуп, андан кийин шейит кетти»* – деп муңканды. Алла Элчиси анын башын жөлөп туруп: *«Алла, бул менден, мен анданмын»*, – деди. Алла Элчиси жанындагы жолдошторуна ушундай көңүл бурчу эле!¹⁰¹²

4. Али бин Абу Талиб (радиаллаху анху)

Хайбар каратыла турган болду. Бир топ күнгө созулган курчоо эч кандай натыйжа бербей, чептин ичине кирүү мүмкүн болбой жатты. Бир күнү Алла Элчиси: *«Эртең бул асабаны Алланы сыйгөн жана Алла Таалага сыйыктың болгон бирөөгө берем»*, – деди. Эртеси күнү баары алдыңкы саптан орун алуу үчүн алга умтулуп жатышты. Алла Элчиси багымдат намазында жамаатка имамчылык кылып, намаз бүткөндө

1011. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/422.

1012. Муслим, фадааилус-сахаба 131; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/421-422, 425.

жамаатка жүзүн буруп отурду. Баары Алла Элчисине тигиле карап калышты. Ал болсо көздөрү менен бирөөнү издеп жатты. Сахабалар башындагы кушту учуруп жиберүүдөн корккон адамдай Алла Элчисинин оозунан чыга турган сөздү күтүп, алардын ар бири бул улуу насиптен үмүт кылып отурушкан эле. Алла Таалага сүйүктүү болууну ким каалабасын? Адам баласы бейиш маселесинде дагы: *«Менин ордума ушул бир тууганым кирсин»*, – деп айта алышы ыктымал. Бирок, мындай улуу насипти эч ким колдон чыгаргысы келбейт.

Мына баары күткөн сөз Алла Элчисинин оозунда айтылып жатты. Ал: *«Али кайда?»* – деп сурады.

Ал учурда азирети Алинин көздөрү өтө катуу ооруп жаткандыктан, асаба мага берилбейт го деген ой менен арт жакта болчу. Сахабалар: *«Оо, Алланын Элчиси, анын көздөрү ооруп жатат»*, – деп жооп беришти. Пайгамбарыбыз аны жанына чакырып, ыйык шилекейин анын көздөрүнө сүрттү. Али өзү *«Андан кийин көзүм эч оорубады»*, – деп айткан.

Ошентип, асабаны ага тапшырат. Ал эми ал учурда сахабалардын арасында азирети Абу Бакир, азирети Умар, азирети Микдад сыяктуу канчалаган сахабалар бар эле. Бирок, асаба аларга эмес, алардан жашы кичүү болгон Алиге тапшырылып жатты.¹⁰¹³

Хайбар чеби алынды жана Алла Элчисинин бул маселеде туура иш жасагандыгын көрсөттү. Негизинен Ал кимди кайсыл жерге дайындаган болсо, сөзсүз түрдө жакшы натыйжа берчү. Бул дагы Анын пайгамбарлыгынын бир далили болуп эсептелет. Себеби Алла Элчиси акылмандуулуктун ээси эле.

Ырас, Алла Элчиси кимге кайсыл милдетти жүктөгөн болсо, албетте ал адам жүктөлгөн милдетти талапка ылайык аткарган.

Мисалы Ал Халидди «Сайфулла» (Алланын кылычы) деп атаган.¹⁰¹⁴ Халид бардык жерде Алланын кылычы болуп, эч бир согуш майданынан жеңилип кайткан эмес. Азирети Умар

1013. Бухарий, фадааилул-асхаб 9; Муслим, фадааилус-сахаба 34.

1014. Бухарий, фадааилул-асхаб 25, Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/204.

бир топ жылдардан кийин: «Энелер Халид сыяктуу адамды төрөбөдү»,¹⁰¹⁵ – деп туура айткан жана бул сөзү менен Алла Элчисинин сөзүн тастыктаган.

Алла Элчиси Каъкага маанилүү милдеттерди жүктөгөн. Каъка дагы ошондой ийгиликтерге жетишип, азирети Абу Бакир ал жөнүндө: «Арасында Каъка бар кошуун эч качан жеңилбейт...», – деп айткан.

Ошондой эле Пайгамбарыбыз 17-18 жаштардагы Усаманы бир кошуунга колбашчы кылып дайындап, Муъта тарапка жиберген эле.¹⁰¹⁶ Азирети Усама да өмүр бою ушундай орунга ылайыктуулугун далилдеген.

5. Пайгамбарыбыздын аруу жубайлары

Жүздөгөн талапкерлердин арасынан аялдарын туура тандап алуусу дагы анын өзгөчөлүктөрүнөн болуп саналат. Алла Элчиси момун-мусулмандарга татыктуу эне боло ала турган жана бул оор жүктү көтөрө ала турган аялдарды туура тандап алган. Ал аялдардын баары тең ошондой орунга татыктуу аялдар болуп чыкты. Ал аялдар Пайгамбарыбыздын жанында эң жакшы тарбияланып, туура жолго баштоочу жана эң сонун мугалимдер болуп чыгышып, кийинки учурларда ислам динине кызмат кыла турган адамдарга таалим-тарбия берген эле. Масрук, Тавус бин Кайсан, Ата бин Аби Рабах сыяктуу канчалаган зирек жана такыба кишилер момундардын энелеринен таалим алып, аалымдардан болушкан.

Көргөнүбүздөй эле, Алла Элчиси келечекте улуу жол башчы боло ала турган аялдарды тандап алып, бакыт уясында алардын таалим алып, үйрөнгөндөрүн башкаларга үйрөтүү шартын түзүп берген жана келечек үчүн бул жөндөмдүү инсандарды пайгамбарлык милдетинин мураскору кылган. Ал улуу аялдардын арасында Алла Элчисинин негизги максатына кызмат кыла албай турган бир дагы аял жок эле.

1015. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/315; Ибн Асийр, ал-Каамил фит-тарих, 2/242.

1016. Бухарий, фадааилул-асхаб 17; Муслим, фадааилус-сахаба 63; Ибн Хажар, ал-Исааба, 1/49.

Азирети Хадича энебиз ислам дининин алгачкы учурларында жана курулушунда колунда болгон байлыгын сарптап түгөткөндөй эле, Пайгамбарыбыздын башка аялдары дагы илим жана ислам динин жаюуда ошондой жоомарттыгын көрсөтүшкөн. Пайгамбарыбыз Хадича энебиз баш болгон бардык аялдарын пайгамбарлык баам-парасаты менен тандаган. Чындыгында мындай туура тандоону башкача чечмелеп түшүндүрүү мүмкүн эмес.

В. УЛУУ ЗИРЕКТИКТИН ЭЭСИ

Жол башчынын жамааты жана артындагы адамдар тарабынан сүйүлүшү, ишенимдүү адам болушу жеке, үй-бүлөлүк, коомдук, экономикалык, саясий ж. б. ошол коомго таандык бардык көйгөйлөрдү чечүүсүнө байланыштуу. Жол башчы артындагы адамдардын ушундай жеке, үй-бүлөлүк, коомдук көйгөйлөрүн чечкендигине жараша аларга сүйүктүү болот, урматталып, баркталат жана ар дайым адамдардын колдоосун табат. Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) адамзат үчүн бүтүндөй көйгөйлөрдү чечкен жолбашчы эле. Көйгөйлөрдү чечүүдө адамдарды кысымга алуу, түрдүү жазаларды колдонуу, сүргүнгө айдоо, жарандык укуктардан ажыратуу, абакка отургузуу, түрдүү кыйноого салуу, коркутуу жолдорун колдонуу менен эч кандай көйгөйлөр чечилбейт. Тескерисинче, түрдүү башаламандыкка жана коомдук кыйроого себепчи болушуңар ыктымал. Ошондуктан бул көйгөйлөрдү чечүү жолу эмес. Кээ бир адамдар муну көйгөйлөрдү чечүүнүн жолу деп эсептесе да, бул нерселер жаңы көйгөйлөрдүн пайда болушуна себепчи болот. Бул бузуку аймакка кирүү болуп саналат жана бир проблеманы чечтик деп сүйүнүп жатканда бир канча көйгөйлөргө дуушар боло турганыңарды сезе албайсыңар. Ал эми Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) адамдарды мажбурлап, кыйнабастан, алардын эркин каалоолоруна маани берип, аларга урмат көрсөтүү менен бүтүндөй көйгөйлөрдү оңойлук менен чечип койгон. Башка кереметтүү жактарына карабастан, мужизаларын көңүлгө албастан, Анын бир гана ушул тарабын көрө алсаңар деле, силер да *«Мухаммед Алланын Элчиси»*

деп дагы бир жолу тастыктайсыңар. Ооба, Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) Алланын Элчиси.

Эгерде ал пайгамбар болбогондо, бүтүндөй бул көйгөйлөрдү кантип чече алмак эле? Ал эми Пайгамбарыбыз Мухаммед ар дайым көйгөйлөрдү пайда кылган, жаңжал чыгарган, арзыбаган кичинекей нерсе үчүн бири-бирине таяк көтөргөн, түркөйлүккө, адашкандыкка, чектен чыгууларга, руханий караңгылыкка көмүлгөн коомдо өстү жана Ага Алла Таала ушундай коомчулукту туура жолго баштоо сыяктуу оор милдетти жүктөдү.

*«Эгерде Биз Куранды бир тоого тңишүрсөк, анда Сен ал тоону бңжүрөйгөн абалда Алладан коркконунан жарылып кеткенин көрмөк элең», – деген аятта да баяндалгандай*¹⁰¹⁷ Мухаммед өз мойнуна тоолор дагы чыдай албай тургандай оор жоопкерчиликти алган. Себеби, Алла Таала Аны түркөй, адашкан коомду туура жолго баштоо милдети менен милдеттендирген эле. Ал ошол коомдо канчалык көйгөйлөр бар болсо чечип, аларды бейпилдикке жеткирди.

Ал уламыштарда жана көркөм чыгармаларда гана сүрөттөлө тургандай керемет коомду тарбиялап чыгарды. Платондун «Мамлекет», Томас Мордун «Утопия» жана Кампанелланын «Күнөстүү Мамлекет» сыяктуу чыгармалары Алла Элчиси тарбиялап чыгарган улуу коомду издеп, табуу ышкысы менен жазылган сыяктуу. Алар кыял чөлкөмүндө издеген керемет жамаатты Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) көптөгөн кылымдар мурда тарбиялап чыгарган. Ким ал жамаатты ээрчисе, ушундай улуу инсан боло алат. Учурубузда бул акыйкатты көрүүгө жана сахабалар доорунун кайталанышына ынанып, аны күтүүдөбүз. Эгерде ал доордун бардык мүшкүлдөрү, Алла Элчиси тарабынан чечилбегенде, ал түркөйлүк ичинен адамзаттын сыймыктары болгон сахабалар чыгат беле? Албетте, андай болушу мүмкүн эмес эле. Алла Элчиси бул мүшкүлдөрдүн баарын өз акылы менен чечтиби? Албетте, «жок» деп жооп беребиз жана мындай деп

1017. Хашр сүрөсү, 59/21.

кошумчалайбыз: Алла Таала Ага пайгамбарлыкка таандык болгон зиректикти насип кылган. Алла Элчиси ушундай кереметтүү зиректиги жана акылмандуулутунун ортомчулуту менен көйгөйлөрдү өтө жеңилдик менен чече алган. Албетте, бул дагы Анын пайгамбарлыгынын далилдеринин бири эле. Биз дагы бул теманын башынан бери ушул нерсени айткыбыз келген болчу.

Эми ушуга байланыштуу бир канча мисал келтирүүгө аракет кылалы:

1.Пайгамбарыбыздын «Каабадагы кара ташты» орнотуудагы калыстыгы

Ал доордо ар кандай мүшкүл иштер болгондо Ага кайрылышаар эле. Каабанын курулушу жүрүп жаткан болчу. Пайгамбарыбыз дагы ошол жерде иштеп жаткан. «Кара ташты» ордуна жайгаштыруу маселесине келгенде атаандашкан уруулардын ортосунда жаңжал чыга турган абал пайда болду. Бул маселе бир-эки күндүн ичинде чечилбесе, согуш чыгып кетээри ыктымал эле. Жогоруда дагы бир маселеге байланыштуу айтылгандай, Алла Элчиси «Кара ташты» ордуна жайгаштырууда проблеманы эң жакшы чечүүсү менен мындай коркунучтуу өрттүн алдын алган. «Кара ташты» ордуна коюу үчүн бир кездемени жайып, «Кара ташты» анын ортосуна койду. Андан кийин коом жана уруу башчыларын чакырып алардын баары биригип, үстүнө таш коюлган кездемени кармап көтөрүүлөрүн сунуш кылды. Алар көтөрүп Каабанын дубалына жакын алып барышканда Өзүнүн ыйык колдору менен ыйык «Кара ташты» ордуна койду. Азыр бул жерде негизги эле жерлери баяндалган окуяда, Алла Элчисинин пайгамбарлыктан мурда деле кандай акылмандуулукка ээ экендиги ачык байкалып турат.

Себеби, Ага калыстык кылып берүүсү үчүн сунулган маселелерде Алла Таала тарабынан келген вахийлер менен тааныша элек жыйырма-жыйырма беш жаштарында дагы жан дүйнөсүнүн илхамдары менен Аны тааныган адамдардын жүрөгүнүн түпкүрүнөн орун алгандыктан, мечиттин эшигинен

Ал кирип келе жаткандыгын көргөн курайштын каапырлары дагы кубанычтуу: «*Бул Мухаммед Амин, биз Анын калыстык кылуусуна макулбуз*»,¹⁰¹⁸ – деп айтышкан. Анын келиши менен түйүндүү маселе чечилди. Ал эч ойлонуп отурбастан, колуна калем албастан, аны-муну менен кеңешип, чара издебестен маселени өтө жеңилдик менен чечкен эле. Бул маселе Ал үчүн өтө жөнөкөй болчу жана анын чечимине эч ким каршы чыга алган жок, себеби алар Аны калыс тутушкан. Ал дагы эч жаңылышсыз жана баарына жага тургандай кылып, калыстыгын орундатты.

Ал өмүрүндө эч качан жаза басып, кайра артка чегинген эмес. Себеби, Ал Алладан келген кабарларды эң жакшы түшүнө ала тургандай акылмандуулукка ээ эле. Анын акылмандуулугу гүлдөй кулпуруп ачылып, адамзаттын мүшкүлдүү, кайгылуу жүзүнө жылмаюу катары чагылган. Анын улуулук сапаттары чексиз, (Юнус Эмре айткандай) ал бүчүрдүн ичинде дагы канчалаган бүчүрлөр катылуу. Ырас, Ал Ага кайрылгандардын бирөөнү да кайгылуу бойдон артка кайтарбастан, алардын мүшкүлдөрүн чечип берген. Бузукулукка жакын болгон коому ар дайым мүшкүл иштерди пайда кылып, Пайгамбарыбыз ал иштерди бир-бирден чечип келди. Хижрат өзүнчө бир көйгөй, согуштар, келишим түзүү, материалдык кызыкчылыктарды көздөө, олжо... булардын баары өз алдынча көйгөйлөр эле. Эгерде Пайгамбарыбыз ал көйгөйлөрдү даанышмандык менен чечпегенде, табиятынан урушталашка жакын болгон ал жамаат ар убак бири-бири менен кылычташууга даяр болчу.

2. Хунайн согушунан кийин олжолордун бөлүнүшү

Алла Элчиси Хунайн согушунда колго өткөн олжолорду ислам динине көңүлүн жибитүүнү каалаган кээ бир адамдарга бөлүп берген. Бул нерсе мадиналык ансар жаштарынын арасында ушак-айың кептердин чыгышына себеп болду. Ырас, өзгөчө жаштар мындай бөлүштүрүүнү түшүнө алышпай: «Алар

1018. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/425; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/19.

менен кечээги күнү эле кылычташып жатпадык беле, эми болсо олжо аларга берилип жатат», – деп айтканга чейин барышты. Убада бин Самит, Алла Элчисине келип, бул тууралуу кабарлады. Алла Элчиси ага кайрылып: «Сен кандай ойдосуң?» – деп сураганда, ал: «Мен дагы алардын биримин», – деди. Абал татаал эле. Дароо бир айласын табуу керек болчу. Бул маселени кечиктирүүгө такыр болбой тургандай.

Пайгамбарыбыз бул маселени акылмандуулугу менен оңой эле чечип койду. Мурда дагы бул окуя тууралуу баяндап, Пайгамбарыбыздын пайгамбарлыгынын бир далили экендигин айтып кеткенбиз. Бул жерде дагы ошол эле нерселерди айтууга болот.

Алла Элчиси жыйналыш уюштурду. Ал жыйналышка ансарлардан башка эч ким чакырылбады. Бул жыйналыштын жүрүшү жана жыйналышта сүйлөнгөн сөздөр ансарларга өтө жакшы, оң таасир берди. Алла Элчиси: *«Башкалар үйүнө кой, эчки айдап кайтканда силер Алла Элчиси менен бирге кайтууну каалабайсыңарбы?»* – дегенде, бардык ансарлар кубаныч көз жаштарын төгүп, ыйлашкан эле.¹⁰¹⁹

Анын ушул сыяктуу татаал маселелерди оңойлук менен чече алуусу, кээ бир сырдуу ой-пикирлерге, ар кандай күч булактарына ыйгарылбашы керек. Себеби, Ал болгону Пайгамбар эле. Уруксат берсеңер, бул жерде бир нерсени кайталап кетмекчимин: Ал бузукулукка, бөлүнүп жарылууга жөндөмдүү коомдун ичинен чыккан болчу. Ал коом Пайгамбарыбызга ар күнү ар кандай көйгөйлөрдү айтып келчү. Ал бүтүндөй бул көйгөйлөрдү Бернард Шоу айткандай, кофе ичкендей оңойлук менен чеччү эле. Ал ынсаптуулуктан алыс адамдын айткан ынсаптуу сөзүн карабайсыңарбы: *«Адамзат көйгөйлөр көбөйгөн ушул доордо Мухаммедке бардык доорлорго караганда дагы да муктаждыраак»*. Бернард Шоунун Алла Элчисинин бардык көйгөлөрдү оңой чечкендигине арбалгандыгы ушул сөзүнөн билинип турат. Ал ушул сөзү менен бир улуу акыйкатты моюнга алууда. Ушул сөзү үчүн анын

1019. Бухарий, магаази 56; Муслим, закат 132-140; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/177.

акыйкатка көзү ачылышын аябай каалайт элем. Себеби, менин Мырзамды ошончолук болсо да баалай билүүдө. Абу Талиб тууралуу дагы ушундай ойдо болгондугубуз үчүн бул ой дагы туура кабыл алынаарынан үмүт кылам.

3. Хижрат көйгөйү

Хижрат дагы өз алдынча чоң көйгөй болчу. Хижратта Меккеден Мадинага көчкөн адамдардын саны Мадина калкынын өзүнүн санына барабар эле. Бирок, Алла Элчисинин даанышмандыгынын арты менен Хабашистанга жана Мадинага хижрат кылгандар эч кандай материалдык кыйынчылыктарга дуушар болбостон, көчүүнүн бул дүйнөлүк кыйынчылыктарын оңойлук менен ашып өтүп, улуу ийгиликтерге жетишишкен. Чындыгында дүйнө тарыхында эч бир көч Алла Элчиси тарабынан уюштурулган көч сыяктуу ийгиликтер менен жыйынтыкталган эмес. Алла Элчиси ушундай чоң көйгөйлүү маселелерди кантип чечти экен? Эми бул маселе тууралуу бир аз түшүндүрө кетсек.

Мадина кичинекей жер болуп, калкы дыйканчылык кылышчу. Ошондуктан Мадинанын базарлары толугу менен жөөттөрдүн колунда эле. Меккеликтер сооданы жакшы билишчү. Бирок мүмкүнчүлүктөрү чектелүү болгондуктан, жөөттөргө каршы туруштук берүү өтө кыйын эле. Кайсыл жерде, кантип соода жүргүзүшөт? Колунда болгон мал-байлыктарынын баарын Меккеде калтырып келишкен болчу. Хижрат кылып келгендердин саны өсүп жатты. Күн сайын келип жаткан адамдар кайсыл жакка жайгаштырылат жана эмне ичип-жейт? Мадина эли болсо кедей жашашчу. Мына ушул көйгөйлөрдүн баарын чечүү керек болчу. Баары Пайгамбарыбыздан жооп күтүп жатышты. Ал бул көйгөйлөрдү бир көз ирмемде чечти.

Алла Элчиси Мадинага келээри менен ансар жана мухажирди бири-бири менен ага-ини кылды. Алардын ортосундагы бир туугандык өтө бекем орногондуктан, бир ата, бир энеден төрөлгөн бир туугандыктан дагы жакын болду. Ал гана

эмес, бир учурларда бири-биринин мураскорудагы болушту.¹⁰²⁰ Ансар колунда болгон мал-байлыгын экиге бөлүп, жарымын мухажир бир тууганына берди. Мына ушул учурда өтө кереметтүү окуя болду:

Алла Элчиси Саъд бин Раби менен Абдуррахман бин Ауфту бир тууган кылган эле. Бул бир туугандык өтө бекем болгондуктан дүйнөдө мындай бир туугандык болгон эмес.

Саъд бин Раби бир тууганынын колунан кармап туруп, ага мындай деп айтты: *«Бир тууганым. Силер болгон байлыгыңарды Меккеге таштап келдиңер. Ушул учурда сен бойдоксуң, менин болсо эки аялым бар. Алланын ыраазычылыгы үчүн айтып жатамын: Сен менин аялдарымды карап көр! Алардын кайсынысы жакса, мен аны менен ажырашайын, сен аны ал!..»* Абдуррахман бин Ауфту көздөрү жашка толуп: *«Бир тууганым, Алла Таала аялдарды өзүңө насип кылсын! Сен мага базардын жолун көрсөтүп койсоң эле жетет»*, – деди.

Бир канча убакыттан кийин Абдуррахман бин Ауф үй-бүлө бага ала тургандай болуп калганда үйлөндү.¹⁰²¹ Бул үйлөрүнө кирип-чыгып жаткан адамдардын сезимдерине карата урмат-сыйдын белгиси жана сезимталдыктын жакшы мисалы болуп саналат.

Мындай бир туугандык чече албаган маселе болбойт. Ушунчалык бири-бирине жакын болгон жана башкалардын камын ойлогон азаматтар дүйнөгө акыйкатты орнотууга белсенген инсандар эле. Мадинадагы бул бир туугандык бүтүндөй жер жүзүнө кучак жайды.

а. Бирөөнүн колун карабастык жана жоомарттык

Алла Элчиси жалгыз отурганда эшик ачылып, мухажирлердин улуулары кире баштады. Алардын арасында ансарлардан эч ким жок эле жана бул нерсе өтө таң калычтуу көрүндү. Эмнеге болгону мухажирлер гана келишип, ансарлардан эч кимди чакырышпады экен? Алар сөз айтууга

1020. Бухарий, фараиз16; Абу Дауд, фараиз 16.

1021. Бухарий, манакибул-ансар 3; Тирмизий, бирр 22.

уруксат сурашкандан кийин Алла Элчисине минтип келген себептерин төмөнкүдөй билдиришти:

«Оо, Алланын Элчиси! Биз бул жерге Алланын ыраазычылыгы үчүн хижрат кылып келгенбиз. Оюбузда бир гана Сени менен бирге жүрүңүз эле. Ансар бир туугандарыбыз өтө жакшы мамиле кылып тосуп алгандыктан, акыреттин сообун бул жерде түгөтүп алабыз деп коркобуз. Эми биз өз тиричилигибиздин көйгөйүн өзүңүз тарталы. Алардын бизге бөлүп берген үлүштөрүн өздөрүнө кайрып берели. Аларга жүк болуп алганыбызга уялып жатабыз».

Буларды айтып жатканда баары ыйлашты. Алла Элчиси дагы ыйлады. Балким бул көрүнүш көктөгү периштелерди дагы ыйлаткандыр. Бул бир жагынан алганда тиленбестик жана башкалардын камын ойлоо тууралуу эң жакшы мисал болчу. Ошол күнгө чейин жер жүзү мындай нерсеге күбө болгон эмес.

Себеби бир аздан кийин Алла Элчиси ансарларды чакырып, аларга мухажирлердин сөздөрүн айтканда баары бир ооздон бул айтылгандарга каршылыктарын билдиришмек. Алар үчүн мындай сунушту кабыл алуу денелеринин жарымынын кесилишине ыраазы болуудан айырмасыз эле. Себеби, алар мухажир бир туугандары менен ушунчалык бир бүтүн абалга келгендиктен, алардан ажыратуу өлүмгө барабар болчу. Бир аз убакыттан кийин баары Алланын Элчисинин жанында болушту. Бирок, ансарлар дагы мухажирлер дагы ыйлап жатышты. Бир аймакта жашагандарына жана күнүнө жок дегенде беш убакыт мечитте бирге болууларына карабастан жашаган үйлөрү жана дасторкондорунун бөлөк болушу аларга оор келчү. Бул жерде бир тарап токпейилдүүлүктү, экинчи тарап башкалардын камын ойлоо жана адамгерчиликти көрсөтүп жатты. Мухажирлер төмөндөгүдөй маанидеги сөздү айтып жатышты: *«Оо, Алланын Элчиси! Биз Алла үчүн хижрат кылып, Мадинага келдик. Эл-жерибизди Алла үчүн таштадык. Динди жогору көтөрүңүздөн башка эч кандай нерсе ойлободук. Бирок ансар бир туугандарыбыз бизге аябай жардам беришти жана өтө жоомарттык кы-*

лышты. Биз акыретке тиешелүү тапкан нерселерибиздин баарын бул дүйнөдө жеп түзөтүп алабызбы деп коркобуз. Оо, Алланын Элчиси! Ансар бир туугандарыбызга айтып көндүрө албадык. Сизден сураныч биздин атыбыздан сиз аларга айтыңызчы, жерден алган түшүмдөрүн бизге алып келишпесин, тамак бышырып, алдыбызга коюшпасын, бизге камкордук кылышпай эле коюшсун, ушунча кылган жардамдары жетет». Алар аябай толкундап, жаш бала сыяктуу ыйлап жатышты. Алла Элчиси дагы толкунданып кетти. Мухажирлер ансарлар тууралуу: «Булар бизге аябай камкордук кылып, бизди уялтып жатышат. Жасаган иштерибиздин кайрымын алып ала турган болсок Алланын ыраазычылыгы кайда калат?», – деп айтышты. Алла Элчиси алардын жүрөктөрүнө бир туугандыктын үрөнүн сээп, аларды бир бүтүндүн эки жарымына айландырган. Алар бир дене сыяктуу эле. Бул тарыхый жолугушууда төмөндөгүчө кылмай болушту: Мухажирлер ансарлардын эгин талааларында, бакчаларында эмгек акыга иштеп, ушундайча өз муктаждыктарын камсыздашат. Албетте, ансарлар дагы аларды иштетүү менен аларга жардам кылышат. Ошентип алардын ансарлыгы, беркилердин мухажирлиги улана берет.¹⁰²² Алла Элчиси мындай бир туугандыкты негиздөө менен бул маселени чече алган.

Экинчи маселе соода-сатык маселеси эле. Алла Элчиси Мадинада соода-сатыктын башында жөөт жана христиандар экендигин көрүп, бул маселени чечүү үчүн мусулмандардын базарын башка жерге күрдүрдү.¹⁰²³ Эми мусулмандар соода-сатыгын өз базарларында жүргүзө турган болушту. Бул мусулмандардын соодага аралашып күчтөнүүлөрүнө жана өз базарларын куруусуна өбөлгө түздү. Ошону менен бирге мусулман эместердин базарларга ээлик кылууларына дагы чекит коюлмак. Жаңы базар курулуп, мусулмандар өз алдынча соода-сатык кыла башташты. Ислам тарыхчылары төмөнкүлөрдү жазышат: «Өтө аз убакыттан кийин эле жөөттөр Мадина базарларында соода жүргүзө албай калышты».

1022. Бухарий, хиба 35; манакибул-ансар 3; Муслим,жихад 70.

1023. Ибн Мааж, тижарат 40; Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 19/264.

Ырас, ошол убакыттан кийин мусулмандардын базарында эч ким мусулмандар менен атаандаша албай калышты. Алланын каалаганы да ушул эле. Мусулмандар башкаларды ээрчип, башкалардын колун карабашы керек эле... Момун-мусулман өз бутуна турушу, өздөрү ээ болушу жана өз пикирлерине жараша жашап, өздүк маңызын сакташы керек. Алла Элчиси Мадинада мына ушул нерсени негиздеген.

б. Алгачкы Баш Мыйзам

Пайгамбарыбыз Мадинага келээри менен бир баяндама таратты.¹⁰²⁴ Укукчулар аны «*Алла Элчисинин Баш Мыйзамы*» – деп аташат. Кийинки учурда түзүлгөн Адам Укуктары тууралуу мыйзамдардагы жазылгандардын көпчүлүк бөлүгү жогоруда айтылган баяндамада бар болчу. Ооба, христиан жана жөөттөргө кээ бир укуктарды берүү менен Мадинада бекем ынтымакты орнотуп, аларды өзүнө тартып, аларды византиялыктардан, сасанийлерден жана курайштардан кол үздүрдү. Ушундайча узак убакытка чейин жөөттөр мусулмандардын коргоосу алдында бейпилдикте жашашты. Мадина доорунун эң чоң көйгөйү белгилүү мунафык (эки жүздүү) Убай бин Салул, курайштардын алдында бул кыжаалатчылыгын жана коркууларын төмөндөгүчө билдирет: «Анын Мадинага келиши, динин жаюусу биз үчүн коркунучтуу эмес. Негизги коркунуч, бутпарастыкка каршы христиан жана жөөттөр менен биригип алышы болуп эсептелет. Силерди кооптондура турган нерсе ушул».

Келишимге эшик ачкан система жана баш мыйзам узак убакытка чейин алар үчүн дагы, мусулмандар үчүн дагы бейпилдикке себепчи болуп келди. Жөөттөр көптөгөн маселелерде Алла Элчисине кайрылышып, Анын калыстыгына ыкташчу.

Ырас, хадис китептеринде алардын уурулук, кун, зынакорлук маселелеринде Алла Элчисине кайрылышкандыгы тууралуу баяндалат. Мындан белгилүү болгондой, алардын өз маселелерин өздөрүнүн эркине коюлгандыгына карабастан,

1024. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/31-35.

мусулмандарды калыс жана жөндөмдүү деп тааныгандыктары үчүн, бардык маселеде биздин калыстыгыбызга кайрылышчу. Жалпы адамзаттын кайрыла турган ыйык булагы ошол күндөрдө эле ыйыктыгын көрсөтө баштаган.

Мына ушундайча хижрат маселеси дагы оңойлук менен чечилип, мусулмандар эркиндик жана бейпилдикте дүйнөгө арыш керүү жолдорун изилдеп жатышты.

4. Согуш көйгөйү

Согуш, кагылышуу, жеңиш, жеңилиш, келишим көйгөйлөрү бар эле.

Алла Элчиси оболу өз коому, уруусу, андан кийин Мадинанын айланасындагы жөөттөр менен, андан кийин Византия жана Сасаний императордуктары менен күрөштү. Анын айланасы душмандарга толду жана душмандар жаңы-жаңы көйгөйлөрдү жаратып жатты. Бирок, Ал ар жолкусунда көйгөйлөрдү оңой эле чечип жатты.

а. Ухуд согушунда колдонулган ыкма

Бадр, Хандак, Муъта, Ярмук эле эмес, бир жагынан алып караганда жеңилүү болуп саналган Ухуд тууралуу баяндасак жана Алла Элчисинин бул маселедеги кыраакылыгы, кылдаттыгы жана туура чечимдери жөнүндө айта кетели. Ухуд мусулмандар үчүн чоң жоготууну пайда кылган согуш болуп саналат. Мен чыныгы мусулманды жеңилди деп айта албайм. Негизинен, бул Алланын койгон тагдыры эле. Себеби, мусулмандарга душман болгон тарапта Халид бин Валид, Амр бин Аас сыяктуу аскер ишин жана саясатты өтө жакшы билген адамдар бар эле. Алар келечекте канчалаган кошуундарды кыйратышмак. Булар ал учурда мушриктердин катарында болуу бактысыздыгына ээ болушкан эле. Бирок, алар келечектеги сахабалар эле. Ырас, келечектеги сахабалар учурдагы сахабаларга үстөмдүк кылышты. Ал гана эмес кээ бирлеринин көңүлүндө олжого ээ болуу арзуусу дагы пайда болуп, ойлогон ойлоруна терс натыйжа баштарына келди. Чындыгында, Анын даңазалуу, улуу сахабаларын сынга ала албай-

быз, бирок улуу инсандардын айта турган нерселери бар эле. Алар, мукаррабийндерден болгондуктан, өздөрүнө жараша мамиле кылынчу. Албетте, биздин жакшы иштерибиз алар үчүн өз даражаларынан төмөн түшүү болооруна күмөн жок. Ырас, эгерде алардын ошол учурда кылгандарын биз кылганыбызда, изденүүнүн (ижтихад) негизинен сооп алышыбыз дагы мүмкүн эле. Бирок, алар Алла Элчисинин колун кармаган жана мукаррабин периштелерди жолдо калтыра турган инсандар болгондуктан, бул абал алар үчүн жеңилүү катары кабыл алынган. Эмне болду? Бир канча жүздөгөн адамдардын ичинен 70 момун шейит болгон эле.¹⁰²⁵ Дагы ошончо сандагы адам жараланып, ордуна жыла албай турган абалга келген эле. Мушриктер дагы бир жолу сокку урушу мүмкүн эле, бирок, мусулмандардын Ухуд тоосуна таянгандыгын жана үндөрү бийик чыга баштагандыгын көрүп, кайрадан капсалаңга түшпөө үчүн дароо артка кайтышып, согуш майданын таштап, чыгып кетишти. Алланын жардамы менен мусулмандар сүрдүү көрүнүп, жеңиле турган болуп калганда, жеңишке жетишти жана каапырлардын жүрөгүнө коркунуч салышты. Бул белгисиз коркунуч жана купуя жеңилүүтө учураган каапырлар: «Аларды талкаладык, эми алар өздөрүнө келе алышпайт. Ошондуктан кетели. Кайрадан чабуулга өтсөк, башыбызга балээ келиши ыктымал» – дешип, узап кетишти. Кийинчерээк сахабалардын катарына кошула турган жана кылган жамандыгынан да көп жакшылыктарды кыла турган бир сахабаны ошол учурдагы абалы менен Куран Карим, «Шайтан Курайшты козгоду» – деп баяндайт. Ал: «Баргыла, барып, римдиктер Картажаны талкалагандай, силер дагы Мадинаны астын-үстүн кылгыла, бир да адам калтырбастан, кырып-жойгула. Бир адам калса дагы көбөйүшүп, келечекте башыңарга балээ болот», – деп айтат. Алла Элчиси аны билип калып, дароо: *«Кечээ күнү Ухудда биз менен бирге болгон жаралуу, дени-карды соо ким болсо да, эртең палан жерде чогулсун, душмандын сары изине чөп салып, артынан тңшөбцз»*. Бир күн мурда чегинип, Ухуд тоосуна

1025. Бухарий, магази 26; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/30.

таянып кеткен бул адамдар бүтүн жаңыдан чабуул жасамак болушту. Бул жаралуулардын чабуулу эле.¹⁰²⁶ Момундарды үмүтсүздүктөн куткаруу үчүн ушундай кайрат кылуу зарыл болчу. Ошондой эле каапырлар дагы эрдемсип, мунафыктар (эки жүздүүлөр) чуу салышып, момундардын эркин бошото башташкан эле. Жогоруда эскерилген мушрик сыяктуу бардык жерде *«Момундарга дагы катуураак чабуул коюп, биротоло алардын таш-талканын чыгаралы»* – деген сөздөр айтыла баштаган. Мусулмандардын башына ушундай коркунучтуу мүшкүл иш түшкөн эле. Эгерде Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) акылмандуулугу болбогондо, бул мүшкүл ишти жеңип чыгуу мүмкүн эмес эле. Бирок, кайрадан белди бекем бууп, ал жеңилүүнү Алланын жардамы менен жеңишке алмаштыра алышты.

Алла Элчиси ал жамаатты *«Чогулгула!»* деп айтаары менен дароо чогула башташты жана кайрадан чабуулга өтүштү.

Кээ биринин колу, кээ биринин буту кыя чабылган, кээ биринин кадам шилтөөгө дарманы жок болчу. Бирок, өз чатырларынан чыгышып, жыйнала турган жайга шашылышты. Алла Элчисинин тирүүлүк сунган үнү, аларга жаңыдан жан киргизгендей баары Алланын Элчисинин чакырыгына жооп кылып жетип келишти. Араб акыны Бусайри айткандай:

«Эгер Анын мужизалары (кереметтери) өз деңгээлине ылайыктуу болсо кабырдагы чириген сөөктөрдүн жанында, Анын ыйык аты аталса, өлүктөр дагы тирилмек». Ырас, тирилмек. Ухудда Анын атын уккандар четинен тирилип жатышты.

Ошол окуя тууралуу бир сахаба төмөндөгүчө баяндайт: *«Бир жолдошубуздуң бутунда турууга дарманы жок эле, биз аны ийнибизге көтөрүп жырдык. Ал: «Мени чакырылган жерге алып баргыла. Алла Элчиси буйруган жакка барып, согуша албасам да, ок ата албасам да, колума найзамды кармап, ошол жерде болууну каалайм. Мени кайсыл жерге чейин көтөрүп бара алсаңар, алып баргыла. Жыгылсам да ошол жерге барып жыгылайын»* деп жатты.

1026. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/48-49.

Кээ бири кээ бирлерин көтөрүп баратты, кээ бирлери шайы ооп жыгылып жатты. Кээ бирлерин замбилдерге салып көтөрүп, мусулмандар ушундай абалда¹⁰²⁷ «*Хамра-и Асад*» өрөөнүнө жетип, өргүп калышты. Ал жер мусулмандардын жаккан отторунун түтүндөрү Курайш мушриктерине даана көрүнө турган жер эле. Мусулмандар, коюу чаңы алыстан көрүнүп, арстандай күркүрөп үн салып кирип келгенде кечээги күнү эле өлдү деп ойлогон мушриктер, бүтүн кабырдан туруп келгендей маңдайларында турган инсандарды көрүшүп, кыймылсыз катып калышты. Абу Суфян: «*Ар-рахил, ар-рахил*», «*Тез көчкүлө, тез көчкүлө!*» – деп кыйкырды. Мунун мааниси: «Башыбызга балээни үйүп албайлы. Биз Меккеге качуу менен гана мындан кутула алабыз» – деген мааниге келет эле.¹⁰²⁸

Көңүл коюп карай турган болсоңор, Ал согуш алып келген ушундай чоң мүшкүлдү бир аракет менен чечип койду. Куран Карим бул тууралуу төмөндөгүчө баяндайт:

*«Аларга кээ бир адамдар: «Мына силерге каршы эл чогулду. Алардан корккула!» – деп айтышканда, алардын ыйманы ого бетер күчөп: «Бизге – Алла жетиштиңи! Ал кандай жакшы Колдоочу!» – дешкен.*¹⁰²⁹

Мына ошентип, курайш бардык нерсесин таштай качып, мусулмандар кечээги күнкү жеңилишинин артынан жеңишке жетишип, Алланын мээриминен менен эч кандай зыян тартпастан, артка кайтышкан болчу. Кээ бир тарыхчылар Ухудда мусулмандар жеңилишти деп жазышат. Ырас, Ухудда жеңилүү бар деп айта турган болсо, ал дагы Алла Элчисинин сөзүнө толук моюн суна албай, Ухуд тоосунун кучагында шейит каны менен жуунуп, акыретке таптаза бойдон кеткен сахабаларга тиешелүү. Негизинен, Ухуддагы согуштун жеңиш деп эсептөөгө боло турган жагы да бар. Биз мына ушул жагына көңүлүңүздөрдү бурмакчыбыз. Албетте, бул жеңиш жагы мүшкүл иштерди оңойлук менен жолго салган Мухаммед Мустафага

1027. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/52.

1028. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/54-55.

1029. Аалу Имран сүрөсү, 3/173.

(саллаллаху алейхи васаллам) таандык. Ырас, эң негизгиси, жеңилүүнүн жеңишке айландырылуусу. Түрк элдери тууралуу батыш өлкөлөрүндө айтылган бир сөз бар: *«Бардык элдер коргонуудан ымыңт ызың койгон учурда, бул элдин чабуулу башталат»*. Бул сөз чыныгы мусулмандар тууралуу айтылган жана эч эскирбей турган сөз. Ар кандай эл коргонуудан ымыңт ызың коё турган учурда Мухаммеддин чабуулу башталат жана чоң-чоң ымыңт иштерди өз ордуна жайгаштырып салып, момундардын жырөгүнө ыйман жана ымыңт уккундарын пайда кылып, мунафыктарды ымыңтсздуккө ымыңтчы. Сузун арткандардын шаабайын суутуп, көңүлү чөккөндөргө ымыңт берчү эле. Мына ошентип мусулмандар жеңиш менен Мадинага кайтышкан. Ушуларды уккандан кийин ымыңт иштерди оңойлук менен чечкен Мухаммед тууралуу эмне деп айтасыңар? Албетте, *«Мухаммед Алланын Элчиси»* деп тастыктайсыңар...

б. Кеңешчү

Алла Элчиси ымыңт иштердин кээ бирин кеңешүү менен чеччү. Негизинен Ал кеңешүү менен маанилүү негизди орнотууну каалаган. Ал эми Анын Өзү кеңешүүгө муктаж эмес эле. Бирок, Андан кийинки мусулмандардын жол башчылары ар дайым кеңешип иш алып барууга муктаж эле. Ырас, Ал Алланын колдоосундагы адам болчу. Алла Таала эч бир маселеде Аны жалгыз калтырган эмес. Анын бир жери ооруса дароо периште келип, оорусунун шыпаасын кулагына шыбырачу. Ал периштелер ааламы менен ушунчалык тыгыз байланышта эле. Бирок, Ал кеңешип иш жасоого дагы өтө чоң маани берчү. Бул дагы анын акылмандуулугунун бир тарабы болчу. Анын учурунан бир канча кылымдардан кийин *«Кеңешме»* мамлекеттик башкаруу бөлүмдөрүндө негизги нерсеге айланды Исламий башкаруу кеңешмеге өтө чоң маани бергендиктен, кылымдарды карытып, биздин заманыбызга чейин жетип келди.

1) Кеңешме тууралуу мисалдар:

1. Ал баарынын көз караштарына маани берип, ой-пикирин угуу менен коомдо кеңешип иш алып баруу түшүнүгүн

орнотууну каалаган. Ал Али менен дагы кеңешкен. Чындыгында азирети Али: *«Кайыптын пардасы ачылса ишенимим жогорулабайт»* деген адам эле. Бирок, ошондой болсо дагы, Алла Элчисинин жанында сабак алган жаш бала болчу. Алла Элчиси ушундай жаштагы Али менен дагы акылдашчу.¹⁰³⁰

Мунафыктар (эки жүздүүлөр), азирети Айша энебизге жалаа жабышкан. Ооба аруулугу аят менен тастыкталган энебизге өтө жийиркеничтүү жалаа жабышты. Бул *«Ифк»* же *«жалаа жабуу окуясы»* деген ат менен тарыхта калган. Чындыгында Алла Элчиси вахий бул ишти чече тургандыгына толук ишенген эле жана азирети Айша тууралуу эч кандай корккон эмес. Бирок, ошого карабастан сахабалары менен жеке-жеке кеңшип, акылдашууну туура көргөн. Себеби акылдашып, кеңешүү ар дайым пайдалуу жана эч убакта зыян алып келбейт. Негизинен, Ал адамдарга пайда келтирүү үчүн жиберилген болчу.

Бул тууралуу такталбаган бир маалыматта төмөнкү окуя айтылат: Алла Элчиси азирети Умарды чакырып, азирети Айша жөнүндө кандай ойлогондугу тууралуу сурайт. Азирети Умар: *«Оо, Алланын Элчиси! Албетте, Айша аруу жана таза аял. Ага жалаа жабылып жатат»* – деди. Алла Элчиси, анын кайдан билгендигин сураганда мындай деп жооп берет: *«Оо, Алланын Элчиси! Сен бир күнү намаз окуп жаткан элең. Сен байкабастан маасыңдын бир жагына бир аз булганыч нерсе жугуп калган экен. Сен ошону менен намазга турганда, дароо Жебирейил келип, бул тууралуу Сага кабарлап, «Маасыңды чеч» дейт. Маасыңа чачырап калган кичинекей булганычты Сага кабар берип, Сени андан тазалаган Алла Таала, Кудай сактасын, мындай бир күнөө иштеген аялды ыраа көрөт беле? Жок, оо, Алланын Элчиси! Албетте, Жебирейил келип, Айшанын канчалык аруу аял экендигин Сага кабарлайт».*

Ырас, Алла Элчиси: *«Кеңешип иш кылган өкүнүп бушайман болбойт»*, – деп, Умар менен кеңешкен эле. Албетте, мындай кеңешүү Аны жоготууга учураткан жок. Аны жого-

1030. Бухарий, магаази 34; Муслим, тауба 56.

тууга учуратпагандай эле, Умарга жаңы пайдаларды алып келди. Ооба, Алла Элчиси айланасындагылар менен кеңешип, алардын ой-пикирлерине кайрылчу. Албетте, бул жерде пайда көргөн Аны менен кеңешкен адамдар болгон. Себеби, Алла Элчиси муну менен дагы аларга адеп-ахлак сабагын берген. Негизинен Анын дал Өзү: «Кеңешкен жоготууга учурабайт»,¹⁰³¹ – деп айтып жатпайбы.

2. Алла Элчиси Бадр согушуна чыгаар алдында ансар жана мухажирлер менен бөлөк-бөлөк, өз алдынча кеңешип, алардын ой-пикирлерин уккан. Мухажирлердин атынан чыккан Микдад ал күнү эр жигитче сүйлөдү: «Оо, Алланын Элчиси! Сен Барку Гимадка чейин атыңдын оозун коё бер, биз артыңдабыз жана бизден бир да адам калып калбайт». Пайгамбарыбыз ансарлардын дагы оюн билгиси келди. Сезимтал Саъд бин Муаз алга умтулуп: «Оо, Алланын Элчиси! Бизден дагы жооп күтүп жатат окшойсуң. Жообубуз даяр. Мал-байлык десең мал-байлыгыбыз, жан десең жаныбыз Сенин жолуңда курмандыкка даяр. Каалаганыңдан каалашыңча алып, тарата бер. Баарыбыз Сенин жолуңда жан берчүгө да даярбыз».¹⁰³² Пайгамбарыбыз алар менен кеңешип, алардын бирдей ойдо экендигин билет. Ансар жана мухажирлер бирдей ойдо болушуп, бул жолдо өлүмгө да баш коюшкан. Кылычтарын кындан сууруп, найзаларын сундуруп, жааларын керген душманга каршы туруу ушундайча болмокчу. Алланын Элчиси акыйкаты жактап, ислам дининин мусулмандардын намысын коргоо үчүн керилген жаасы сыяктуу душмандарга чабуул жасайт. Андай учурда да кеңешип, Өзүнүн улуу ойлорун ортого салат жана бул ойлорун сахабаларынын жалындаган жүрөктөрүнө аманат кылып тапшырат. Анын негизги ою жана көздөгөн максаты ушул болчу. Алла Таала тээ мурунтан эле Ага жолун көрсөткөн. Ал Алла Тааланын туура жолду көрсөткөндүгүнө карабастан, артындагылардын ой-пикирин утуп, алар менен бирге боло турган ошондой маанилүү учурда бирдей сезим, бирдей

1031. Табараний, ал-Муъжамус-сагийр, 2/175.

1032. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/161-162; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/262-264.

ойлорду бөлүшүү үчүн алар менен бул маселени акылдашчу эле. Чындыгында алар Анын бардык сунуштарына баш ийишпеш эле. Себеби Ага убада беришкен болчу. Ал бир күнү Каъб бин Маликтин жакасынан кармап, акырын силкилдетиپ, мындай деген: *«Сен Акабада сөз бербедиң беле? Кубанычтуу же оор күндөрдө жаныңдан айрылбайм дебедиң беле?»*¹⁰³³ Алар сөз беришти, өлүмдүн жүзүнө тике карап чыгышты. Алардын чечимдери ушундай болчу. Өз эрки менен ушундай ишке баш коюшкан эле.

Кеңешме менен Алла Элчиси маанилүү бир ишти ааламга ыйгарып жатты. Баары табыт көтөргөн сыяктуу ал ыйык милдетти мойнуна көтөрүштү. Ооба, баары аны колдоого алышты жана *«Бул жолдо шейит болуу биздин негизги ой-максатыбыз»* дешти.

2) Кеңешмелер

1. Пайгамбарыбыз согуш майданы боло турган жерди белгиледи. Ал жерди мурдатан эле коён жатагына чейин изилдеп билип, ал жердеги кудуктарды мерчемдеп койгон эле. Кайсыл жерде, кайсыл дөбөнү ээлөөнү, касташкан жоосун кайсыл жерден курчоого алууну мурунтан эле ойлоп койгон болчу. Бирок, бул маселени да ортого салды.

Сахабалардын арасынан аты анчалык деле таанылбаган азирети Хубайб бин Мунзир ордунан туруп, мындай деди: *«Оо, Алланын Элчиси! Бул жерге жайгаштырууңуз вахий менен чечилди беле? Эгер вахий менен болсо, биз бир кадам алга да, бир кадам артка да таштай албайбыз. Же бул сиздин согуш стратегиясы тууралуу жеке оюңузбу?»*

Алла Элчиси: *«(Бул менин) жеке көз карашым»,* – деп жооп бергенде Хубаб бин Мунзир сөзүн төмөндөгүчө улантты: *«Оо, Алланын Элчиси, биз кудуктар турган жерди ээлейли. Калган кудуктардын көзүн кум менен жаап салып, душманды суусуз калтыралы. Сиз өргөөңүздү кудуктун башына куруңуз. Биз сизди ортобузга алып алалы»*.¹⁰³⁴

1033. Бухарий, магаази 79; Муслим, тауба 53.

1034. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/167-168; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/267.

2. Салман персиялык кул эле. Башында отпарас, андан кийин христиан, андан кийин мусулмандыкты кабылдаган бир кул болчу. Ал мусулман болгондо эч кимиси жана эч нерсеси жок эле. Ал бардык нерсесинде мусулмандыкка карыздар жана ал ушундай абалын өзү кыска, нуска: *«ислам уулу Салман»*, – деп айткан.¹⁰³⁵ Ооба, ал чыныгы тегин тапкан эле; ислам уулу Салман.

Ахзаб деп аталган Хандак согушунда Алла Элчиси сахабалары менен кеңешет. Баары өз ойлорун айтып, аягында сөз Салманга тиет. Салман көз карашын төмөндөгүчө билдирет: *«Оо, Алланын Элчиси! Биздин өлкөдө бир адат бар эле: душман кол сала турган болсо, биз шаарды айланта чуңкур казып коргончубуз. Эгер туура көрсөңүз, Мадинанын айланасына дагы аң казалы жана душмандын чабуулун ошентип тосолу»*.

Алла Элчиси бул көз карашты жактырып, аң казуу ишине Өзү да катышты жана жанындагыларга дем берген.¹⁰³⁶

3. Пайгамбарыбыз жалаң гана эркектер менен эмес, аялдар менен дагы кеңешчү. Худайбия келишиминде аялы менен акылдашкан жана аялынын айткандарына карата иш алып барууну туура көргөн.¹⁰³⁷

Ал жашоосунда ар дайым кеңешип, кеңешүү менен чечилиши мүмкүн болбогондой көрүнгөн мүшкүл иштерди чечкен. Биз мамлекет болуп түптөлгөндөн бери эми гана кеңешменин ошончолук маанилүү экендигин түшүнө алдык. Эч ким менен акылдашууну каалабаган, деспот башкаруучулар артында миңдеген жаңылыштыктарды калтырып кетишкен. Пайгамбарыбыз ой-пикир, көз караш, акылга маани берип, урматтоону үйрөтүп кеткен. Акылдын бар болушунда бир даанышмандык, ошол себептен, ой жүгүртүүнүн, адам баласынын көз карашынын бар экендигинин да даанышман сыры бар. Вахий менен азыктанган адамдарда вахийге негизделген системаларда да

1035. Набавий, Тахзибул-Асмаа, 218-бет.

1036. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/172-182; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/66; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/95.

1037. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/330.

буларга кайрылуу керек болот жана булар аны талкуулоодо негизги милдеттерди аткарат. Албетте, акылы болбогон жана ой жүгүртө албаган адам жоопкер мусулман боло албай тургандыгы динибизде шарт катары каралган.

3) Сунуштар жана аны жүзөгө ашыруу

Пайгамбарыбызга таандык дагы бир өзгөчөлүк – бул ойлогон оюн жүзөгө ашыра алуу. Мына ошол себептен Алла Элчисинин жолундагылар ар дайым Анын айткандарын жүзөгө ашырууга умтулушкан.

а) Пайгамбарыбыз план менен иш алып барчу

План менен иш жасоо бүгүнкү күнүбүздө өтө орчундуу маселелердин бирине айланган. Мамлекеттер, элдер аны өнүгүүдө маанилүү негиз катары кабыл алышып, бардык иштерди план менен аткарууга аракет кылышат. Биздеги Мамлекеттик пландоо мекемеси да ушундай максатта курулган. Ансыз, өнүгүү болбойт. План-коомду жөнгө салуунун алгачкы шарты сыяктуу. Алла Элчисинин компьюттери, пландоо мекемеси дагы болгон эмес. Ал учурунда туура чечимдерди чыгарып, андан кийин ишти баштачу. Ал жүз, эки жүз, миң, эки миң жылдык маселелерге чечим чыгарчу жана алардын эч биринде көйгөйлөр жаралган эмес. Башкача айтканда, Пайгамбарыбыздан кийин эч ким Анын айтканына карамакаршы ой айта алган эмес. Ал эми мурда да баяндалгандай, Анын дин жеткирүү маселеси да бар эле. Бул багытта өтө кылдат кадам таштоосу зарыл эле. Себеби, артка кайтуу мүмкүн эмес болчу. Ошондуктан, ал Меккеде сабырдуулук менен күтүп жатты. Андан кийин ар тарапка хижрат буйругун берүү, кыйынчылыкка туруштук бере албай тургандарды коргоого алуу менен күч теңсиздиги болуп турган учурда абалдын курчушуна жана коогалаңдарга себеп болбосун деген максатта жасалган аракеттер болчу. Мадинада болсо кызматыбыздын көрүнүшү, милдетибиздин талабы, күчүбүз, каршы тараптын күчүнүн эске алынуусу менен дагы башкача жол тандалып алынган. Негизинен Мекке-Мадина жана андан кийинки доорлордогу стратегиялык өзгөчөлүктөр, өнүгүү учурунун та-

лабы болчу. Меккенин шарттарына жараша ал жерде ошондой иш алып баруу, Мадинада башкача иш алып баруу зарыл эле. Эгерде Алла Элчиси Меккеде да Мадинадагыдай иш алып барганда, кемчиликтен алыс болгон Ал адам үчүн бул бир кемчилик болмок. Ооба, Алла Таала Аны жаңылыштык кетирсин деп эмес, туура чечим чыгарсын жана адамзатты адашуудан куткарсын деп жиберген.

б) Пайгамбарыбыз артка кадам таштаган эмес

Ооба, Пайгамбарыбыз Мадинада башкача жолду тандап алган. Себеби, ал жердин шарты ошону талап кылган эле. Ар бир таштаган кадамы кийинки кадамынын киришүүсү, кийинки кадамы мурункусунун натыйжасы болчу. Ал өмүрүндө эч бир убакта артка кайткан эмес. Ухудда болгон сыяктуу жеңилүүнү дагы жеңиш менен натыйжалаган Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) кантип артка кадам таштасын? Ал ар дайым алга карай умтулуп, издери менен «Мухаммед Алланын Элчиси» деп жазган. Анын хижраттагы кыймыл-аракети буга жандуу мисал боло алат. Эфиопияга жана Мадинага болгон хижраттар дагы туура жолду табуу чагынын жаңы ачылыштардын сырдуу эшиги болгон.

Г. УЧУРУБУЗДА ПАЙДА БОЛУШУ ЫКТЫМАЛ БОЛГОН РАСИЗМ ЖАНА УЛУТЧУЛДУК МАСЕЛЕСИ

Алла Элчиси ал күнү чечкен канчалаган көйгөйлөр бүгүнкү күндө дагы эле чечиле элек. Келечекте дагы канчалаган көйгөйлөр пайда болушу ыктымал.

Мисалы, келечекте адамзаттын башына келе турган эң чоң балээлердин бири негроид расасындагылар. Ушул учурда кериле чыңалып турган жаанын жебеси сыяктуу, атыла турган учурун күткөн бул чоң проблема, аны сезгендердин эмитеден эле жүрөгүнүн үшүн алууда.

Себеби, XXI кылымга кирип жаткан учурда да негрлер адам катары эсептелбей жатат. Түштүк Африкада өңү-түсү кара бол-

гондугу үчүн адамдар жоопко тартылууда. Америкада негрлер жогорку бийликтерге келе албайт. Франция жана Германияда негрлердин укуктары тебеленип, шылдыңга алынууда. Ал эми Алла Элчиси жумшактык менен бул көйгөйлөрдү чечкен. Ооба, Ал алып келген динде адамдардын баары бирдей.¹⁰³⁸ Арабдардын башкалардан, башкалардын арабдардан өзгөчөлүгү жок.¹⁰³⁹ Жол башчы негр кул болсо дагы, ага баш ийүү шарт.¹⁰⁴⁰

Пайгамбарыбыз койгон принциптин негизинен кара түстүү кул Билал бир мырза сыяктуу кабыл алынып, халифа Умар мындай деп айткан: «*Билал биздин мырзабыз. Аны Абу Бакир мырзабыз азаттыкка чыгарган*».¹⁰⁴¹

Зайд бин Хариса дагы негр эле. Алла Элчисинин колуна кул болуп келген. Пайгамбарыбыз аны эркиндикке чыгарып, аны Өзүнө бала кылып алган. Бул иш ал доордогу адамдар элестете албай турган төңкөрүш эле. Адамзаттын Эң Улуусу бир кара кулду бала кылып алып, Өзүн ага, аны Өзүнө мурасчы кылган эле...¹⁰⁴² Андан кийин анын уулун арасында Абу Бакир, Умар, Алилер болгон аскерге башчы кылып дайындаган.¹⁰⁴³ Мындан сырткары пайгамбарга жубай боло ала турганчалык тектүү Зайнап бинти Жажшти Зайд менен үйлөндүргөн.¹⁰⁴⁴ Ошондой эле Ал Зайдды жана Усаманы аябай ызаат кылчу. Бир күнү халифа Умарга уулу Абдулла: «*Атаке Усамага мага караганда көбүрөөк айлык акы бересиң, ал менден эмнеси менен жогору турат*», – деп сураганда ази-рети Умар мындай деген: «*Уулум ал кайсыл жагынан сенден жогору тураарын билбейм. Бирок, Алла Элчиси анын атасын сенин атаңа караганда жана Усаманы сага караганда жакшыраак көрө турган. Мен да ошол сүйүмдүгүң урматына Усаманы сага караганда жогору баалайм*».¹⁰⁴⁵

1038. Дайлабий, Муснад, 4/300-301.

1039. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/411.

1040. Бухарий, ахкаам 4; Муслим, имаара 36-37.

1041. Бухарий, фадаилул-асхаб 23.

1042. Бухарий, магаази 12; Абу Дауд, никах 9; Ибн Хажар, ал-Исааба, 2/599.

1043. Ибнүл Жаузи, Сифатус-саффа, 1/521.

1044. Ибн Хажар, ал-Исааба, 2/600.

1045. Тирмизий, манаакиб 39.

Ооба, Курайштын эң тектүү адамы Жаъфар бин Абу Талиб бар болгон жерде Зайд бин Харисанын аскер башчы болуп дайындалышы кандай укмуш нерсе!¹⁰⁴⁶ Негизгиси, бир маселе тууралуу көркөм, кооз сөздөрдү айтуу эмес, ошол маселени аткаруу керек.

Жогоруда да баяндалгандай келечекте бүтүндөй адамзатка коркунуч туудура турган негрлердин маселеси жана алардан келиши ыктымал болгон чабуулдарга каршы жалгыз чара- эч убакыт өткөрбөстөн аларга ислам принциптерине жараша мамиле кылуу. Жебе жаадан чыга электе адамзат ушул чараны көрүшү керек. Адамдар эркин болуп төрөлүшөт, эч ким аларды кул кылууга акысы жок. «Улуулук түс, улут, тектүүлүк менен эмес, такыбалык жана адамгерчилик менен бааланат».¹⁰⁴⁷

Д. ХУДАЙБИЯ

Дагы бир жолу эске сала кетчү нерсе, Алла Элчиси ойлогон оюн жүзөгө ашыра ала турган, теңдешсиз лидер эле. Бул маселеге байланыштуу көптөгөн окуяларды айтууга болот. Бирок, биз бир гана мисалды келтирип өтмөкчүбүз. Хижрийдин алтынчы жылы Алла Элчиси руханияты толуп ташып турган сахабаларын умра кылуу үчүн Меккеге алып барууга сөз берген эле. Бул сапар мухажирлердин көптөгөн жылдардан берки кусалыгын кетирип, мусулмандарга жаңы руханий азык болмокчу эле. Алла Элчиси ушундай ой менен 1400дөй сахабасын алып, жолго чыкты.

Алла Элчиси Хузаа аймагынан мусулман болгондугун меккеликтер али билбеген бир адамды этияттануу иретинде чалгынга жиберди. Чалгындоо кабарларына караганда, Курайш бардык урууларды чогултуп, жыйналыш өткөрүп, мусулмандарды Меккеге киргизбөөгө чечим чыгарышкан. Курайштыктар курал колдонуу менен болсо да мусулмандардын Меккеге киришине тоскоол болууну көздөштү. Аскерлер Балаадинди ээлеп, жайгашышкан эле. Халид бин Валид жана Икраима бин Аби Жахлдин аскер башчылыгы астында эки жүз кишилик топ

1046. Бухарий, магаази 44; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/299.

1047. Хужурат сүрөсү, 49/13.

Раабиг менен Жухфанын ортосундагы Курааул Гамимге чейин келишкен болчу. Бул тууралуу кабардар болгон Алла Элчиси дароо ошол жакка жортуул жасоого буйрук берди. Мусулмандардын келе жаткандыгын көргөн Халид дароо Меккеге барып, аларга кабарлады. Бул учурда Пайгамбарыбыз Худайбияга келип калган болчу.¹⁰⁴⁸ Худайбия – Меккеден 50-60 чакырым аралык алыстыктагы жердин аты. Мурда бул бир кудуктун аты эле. Андан кийин ал кудукка жакын айылдын аты болуп калган.

1. Суу мужизасы

Пайгамбарыбыз сахабалары менен өргүтөн жерде бир кудук бар экен. Бирок, кудукта суу жок эле. Суунун жоктугу коркунуч туудура баштаганда сахабалар Алла Элчисине кайрылышып, кандай чара көрүү керектигин сурашты. Алла Элчиси өзүнүн саадагынан бир жебе алып чыгып, кудуктун түбүнө саяры менен жебе сайылган жерден суу оргуштап чыгып, кудук сууга толо баштады. Бул, албетте мужиза болчу. Алла Таала сахабалар муктаж болгон учурда Пайгамбарынын колу менен момундарга бир мужиза көрсөттү. Баары бул суудан ичишип, даарат алышып, идиштерин толтурушуп, суу маселеси ушундайча чечилген болчу.¹⁰⁴⁹

2. Элчилер

Хузаа уруусу мусулмандыкты кабылдабаганы менен мусулмандар менен алардын ортосунда келишим бар болчу. Меккеликтердин даярдыктары тууралуу алар да угушкан болчу. Бир канча киши келип бул тууралуу Алла Элчисине кабар беришти. Топтун арасында Будаил бин Варка дагы бар болчу. Бул киши Мекке каратылгандан кийин гана мусулман болгон эле. Пайгамбарыбыз ушул кишини меккеликтерге жиберип, Меккеге умра кылуу максаты менен гана кире тургандыгын кабарлоосун буйруду. Будаил меккеликтерге Алла Элчисинин кабарын жеткирди. Урва бин Масъуд ас-Сакафи дагы Будаилдин сөзүн угуп тургандардын арасында бар бол-

1048. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/275-276; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/95.

1049. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/329; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/277.

чу. Ал айтылгандарды жөндүү деп тапты. Барып, Алла Элчиси менен жолугушуу керек экендиги тууралуу сунушун ортого койду жана меккеликтер аны ушундай милдет менен Алла Элчисине жиберипти.¹⁰⁵⁰

3. Өзгөргөн адамдар

Урва Пайгамбарыбыздын жанына келди жана Аны менен сүйлөшүп жаткан учурда Алла Элчисинин сакалына бармагын тийгизмекчи болду. Бул арабдардын эски адаттарынан эле. Мына ушул көз ирмемде Урванын колуна шак деген сокку урулду. Анын колун урган Урванын өзүнүн жээни Муғийра бин Шуба болчу. *«Кир колуңду Алла Элчисинин таза сакалына тийгизбе! Дагы бир жолу кайталай турган болсоң, колуңду жулуп саламын!»*, – деди. Урва ордунда катып, туруп калды. Бир канча ай мурда эле Муғийра кылган кылмыштын кунун ал төлөп бербеди беле? Жээни мусулман болгондон кийин дароо эле өзгөрүп кетиптир. Ошондой эле сахабалардын дагы Алланын Элчисинин көзүнүн кареги менен тең айланып жүрүшкөндүктөрүн байкады. Меккеге кайтканда таң калгандыгы тууралуу:

«Мен канчалаган Кисралар, Кайсарларды жана Нажашилерди көрдүм. Бирок, алардын эч биринин жанындагы адамдар Мухаммеддин сахабалары Ага жакын болгончолук жакын эмес эле. Менин сөзүмө кулак салгыла жана Ага каршылык кылбагыла!» – деди.

Бул жолугушуу натыйжасыз болуп калды.¹⁰⁵¹ Андан кийин Алла Элчиси Курайштарга Нираш бин Умаййаны жиберди. Бирок, Курайштар ага кол салышып, төөсүн өлтүрүштү. Анын өзүн дагы өлтүрүшмөкчү эле, бирок, мусулмандар менен ортосунда келишими бар бир уруу арачалап алып калды.¹⁰⁵²

4. Элчи Усман (радиаллаху анху)

Андан кийин Курайшка башка бир кишини жиберүү керек болчу. Азирети Умар сунушталды. Бирок, Меккеде Умар-

1050. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/323-324.

1051. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/324.

1052. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/324.

дын душманы көп, досу жок эле. Анын жиберилиши келишим үчүн пайдалуу натыйжа бериши күмөн болчу. Ал бул оюн Алла Элчисине билдирип, Меккеге азирети Усман жиберилсин деген чечим чыкты.¹⁰⁵³

Курайштыктар азирети Усманды кармап, камап коюшту. Анын шейит кылынгандыгы тууралуу да ушак-айың кептер таранды. Ал кечиккендиктен, бул сөздөр чын окшойт деген ойлор кетти. Ошондо Алла Элчиси мусулмандарды биатка чакырды. Өзү бир дарактын түбүндө отурду жана адамдар ага келип ант берип жатышты.¹⁰⁵⁴ Кийинки убактарда ал дарак *«Ридван дарагы»* деп аталып калды. Ридван дарагы азирети Умардын убагында кыйылып салынды. Себеби, азирети Умар бул дарак сыйыныла турган даракка ыйыктык ыйгарылып кетээринен корккон эле.¹⁰⁵⁵

5. Өлүмгө ант

Биатка чакырыкты уккандардын баары октой атылды жана ал үчүн өлүмгө чейин бардык нерсеге ант кылышты.¹⁰⁵⁶ Себеби, ал учурда бир гана өлүм үчүн ант берилер эле. Баары биат үчүн жарышышты. Бир адамдан башка бардык адамдар Алла Элчисинин колун сыга кармап, ант беришти.¹⁰⁵⁷

Алла Элчисине ант бере албаган жалгыз адам бар эле. Ал да ошол учурда Меккеде өлүү-тирүү экендиги белгисиз Усман болчу. Алла Элчиси ортодогу убакыт жана аралыкты бир четке алып салгандай, алыстагы Усмандын колунан кармап тургандай болуп көрүндү. Пайгамбарыбыз оң колун көтөрүп: *«Бул менин колум»*, – деди. Сол колун көтөрүп: *«Бул Усмандын колу»*, – деди. Анын артынан: *«Мен Усмандын ордуна ант берип жатамын, силер кчбө болгула»*,¹⁰⁵⁸ – деди. Алланын Элчиси Өзү өкүлчүлүк кылган бул кандай ыйык ант эле!.. Маселе өтө олуттуу болчу жана баары толкуп турду. Мээ чы-

1053. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/324.

1054. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/283.

1055. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/100.

1056. Бухарий, жихад 110; Муслим, имаарат 80.

1057. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/283.

1058. Бухарий, фадааилул-асхаб 7; Тирмизий, манаакиб 18; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/59.

ңалып, күрөө тамырлар көөп, сахабалар жарылчудай болуп турушту. Бир гана Алла Элчиси сабырдуу жана токтоо абалда отурду. Чындыгында ичи вулкан сыяктуу боркулдап кайнап жаткандыр. Бирок, Ал өзгөчө эрки менен көкүрөгүндөгү вулкан атылып, айланага лаваларды чачып жиберүүсүн токтотуп тура алды. Кудай ай, карачы бул кандай бекем эрк!..

6. «Иш жеңилдеди»

Ушундай абал курчуп турган учурда Алла Элчиси алыстан көтөрүлгөн чанды көрдү. Бир аздан кийин чандын арасынан Сухайл чыга келди. Ал Сухайлды өтө жакшы таанычу эле. Жанындагыларга: *«Иш эми жеңилдеди. Курайштын келишимге келүүдөн башка чарасы калбады»*, – деди.¹⁰⁵⁹ Алла Элчисинин адамдарды жакшы тааныгандыгын карагылачы. Ал Сухайлды көрөөрү менен иштин кандай жыйынтыктала тургандыгын айтты. Ал Урваны көргөндө Курайштын келишимге келүү ниети бар экендигин айткан эле. Эми Сухайлдыкөрөөрү менен бул иш анык болгондугун кабарлады. Окуялар Алла Элчисинин сөздөрүн тастыктаган көрүнүштө боло баштаган эле. Сухайл келишимге келүү максатында келгендигин ачык айтты. Алла Элчиси да ушундай келишимдин болушун каалап турган эле.

7. Келишим

Чындыгында, келишимдеги шарттарды алгач караганда, толугу менен мусулмандардын зыянына түзүлгөндөй көрүнгөн. Бирок, Куран Карим аны натыйжасына карап бир ачылыш сыяктуу баяндаган.¹⁰⁶⁰

Сухайл Алла Элчисин канчалык көп шартка макул кылса, муну өзү үчүн чоң ийгилик деп эсептеген. Ошондуктан, эң кичинекей маселелерди дагы айтып жатты. Мисалы, келишимдин башында жазылган

«Бисмиллахир-рахманир-рахийм» деген сөзгө каршы чыгып, анын ордуна *«Бисмика аллохумма (Аллам, Сенин*

1059. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/330.

1060. Фатх сүрөсү, 48/1. Куртубий, ал-Жаамиу ли ахкаамил-Куран, 16/259-260; Бухарий, жизя 18; Муслим,жихад 94.

атың менен)» деп жазылышын талап кылып туруп алды. Алла Элчиси анын бул талабын кабыл алды.

Сухайлдын экинчи каршы чыгуусу «Алланын Элчиси» деген сөздө болду. «Биз сенин Пайгамбарлыгыңды кабыл алган болсок, мындай келишимдин кереги жок болуп калбайт беле?» – деди. Пайгамбарыбыз катчылык милдетин аткарып жаткан азирети Алиге ал сөздү дагы сызып салып, «Мухаммед бин Абдулла» деп жазууга буйрук берди. Бирок, бул талап азирети Алиге оор келип, бир саамга күтүп туруп калды. «Элчиси» деген сөздү өчүргүсү келбей турду. Ошондо Алла Элчиси азирети Алиден «Алланын Элчиси» деген сөздү көрсөтүп берүүсүн өтүндү жана Өзү колу менен ал сөздү сызып, ордуна «Мухаммед бин Абдулла» деп азирети Алиге жаздырды.

Келишим шарттарынын дээрлик баары чоң талаш-тартыштарга себеп болгон эле. Сухайл өз айткандары жазылмайынча мындай келишимге кол койбой тургандыгын баса белгилеп жатты. Алла Элчиси да бул келишимдин алып келе турган чоң натыйжаларына карап, сыртынан караганда коркунучтуу көрүнгөн бул талаптардын баарына макулдугун берди.

Бул келишим боюнча:

1. Мусулмандар бул жылы Меккеге зыярат кылбастан кайра кайтышат;

2. Меккеге зыярат кийинки жылы 3 күндүк мөөнөткө гана болот;

3. Зыяратка эч курал албастан, белге тагып жүрүчү адатка айланган кылычы менен гана келе алат. Ал да кынында болушу керек;

4. Меккеден Мадинага барууну каалагандар кабыл алынбайт. Тескерисинче, Меккеге кайткандардын жолун эч ким тоспойт. (Башкача айтканда, мусулмандардан бирөө Мадинага барса же мусулмандарга корголосо, ал дароо Курайштын колуна салынып берилет.);

5. Араб уруулары каалаган тарап менен биригүүгө эрктүү кылынат.¹⁰⁶¹

1061. Бухарий, шуруут 15; Муслим, жихад 90-92; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/325.

8. Азирети Умарга Худайбия келишими катуу тийди

Жогоруда белгилүү болгондой, бул шарттардын баары бир караганда мусулмандардын зыяны үчүн болуп жаткандай эле. Айрыкча, бир мусулмандын кайрадан Курайштын колуна салынып берилиши тууралуу талап мусулмандарды толкутуп, азирети Умардын Пайгамбарыбызга келип: «Сен Алланын Элчиси эмессиңби?» – деп айтканга чейинки толкундоосуна себеп болгон. Алла Элчиси ошондо дагы кыймыл-аракетин өзгөртпөстөн, Умардын суроолоруна токтоолук менен төмөндөгүчө жооп берди:

- *Ооба, мен Алланын Элчисимин.*
- *Биз туура жолдо эмеспизби?*
- *Ооба, туура жолдобуз.*
- *Анда эмесе, эмнеге бул шарттарды кабыл алып жатабыз?*
- *Мен Алланын пайгамбарымын жана Аллага каршы чыга албайм.*
- *Сен Каабаны зыярат кыла тургандыгыбызды айтпайдың беле?*
- *Ооба, айттым. Бирок бул жылы деп айтпадым.*

Умар токтоно албай азирети Абу Бакирдин жанына барып, андан дагы ошол нерселерди сурады. Ал да Алла Элчиси сыяктуу жооп берди. Азирети Умар кийинки учурларда бул окуяны эстеген сайын кыжаалаттанып, катуу бушайман болуп жүрдү. Балким, бул үчүн Алладан кечирим сурап, канчалаган жолу садага берип, орозо кармагандыр, ким билет! Ооба, ал айткан сөзүнө миң жолу бушайман болгон.¹⁰⁶²

9. Абу Жандал

Сухайл уулу Абу Жандал бутундагы кишинин сүйрөп келди. Бул баарын толкуткан окуя эле. Абу Жандал көңүлү чөккөн абалда келип, Алла Элчисинин алдына жыгылды. Бул көрү-

1062. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/325.

нүшкө күбө болгон сахабалардын жүрөгү чыдай албай, баары эчкире ыйлап жатышты. Сухайл «Келишим кабыл болушу үчүн биринчи шарт, уулумдун мага кайтарылып берилиши» деди. Мына ошондо чыккан кыйкырыктар, баласынан айрылган эненин ыйы сыяктуу эле. Алла Элчиси да кармана албай көз жашын төктү. Сухайлдан «Келишимге кол коё элекпиз. Абу Жандалга уруксат берилсин», – деп суранышты. Бирок, бул сунуштар кабыл алынган жок жана Сухайл айткан сөзүнөн кайтпай туруп алды. Пайгамбарыбыз көз жашын төккөн абалда Абу Жандалды кайрып берди. Бирок, ага жакынкы келечекте боло турган кубанычтуу окуя тууралуу: «Жакында Алла сага жана сага окшогондорго кутулууну насип кылат», – деп шыбырады¹⁰⁶³ жана айтканындай болду.¹⁰⁶⁴

10. Абу Басийр жана анын жолдоштору

Худайбиядан кийин дароо Меккеден качкан Абу Басийр деген ылакап аты менен белгилүү болгон Утба бин Асийд келип, Алла Элчисине баш калкалады. Анын артынан Курайш Мадинага эки адамды жиберип, Абу Басийрдин кайтарылып берилишин талап кылды. Алла Элчиси аны дагы кайтарып берди. Бирок, Абу Басийр жолдо коштоп бараткан желдеттердин бирин өлтүрдү, экинчиси араң качып кутулду.

Абу Басийр кайрадан Алла Элчисинин жанына келди. Бирок, Пайгамбарыбыз: «*Пайгамбар берген убадасынан кайта албайт*», – деп Абу Басийрди Мадинага кабыл албады. Ошондо Абу Басийр Мадинанын сыртында, Зулмарвага жакын Ииске жайгашты.

Бул тууралуу уккан Меккеде кордук көргөн мусулмандар бир-бирден качып, Абу Басийрдин жанына келип отурукташты. Абу Басийр жана анын жолдоштору соода үчүн ал жерден өткөн Меккенин кербендерине коркунуч туудура башташты.

Меккеликтер түздөн-түз Алла Элчисине кайрылып, мусулмандардын Мадинага кабыл кылынышын суранышты.

1063. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/325-326; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/287.

1064. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/331; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/292-293.

Ушундайча Худайбия келишиминин мусулмандарды катуу кыжаалатчылыкка салган шарты, ал шартты сунуштагандардын дал өздөрү тарабынан алынып салынды. Бул дагы чоң жеңиш эле.¹⁰⁶⁵

Негизинен Худайбиядан кайткан учурда Фатх сүрөсү түшүрүлө баштаган жана бул келишим ачык эле бир ачылыш катары бааланган.¹⁰⁶⁶

Алла Элчиси аябай бактылуулукка бөлөндү. Ал ойлогон нерселердин баары убагы келиши менен чечиле баштаган эле. Чындыгында Ал тээ Худайбияда эле душманына чечүүчү соккусун узатып, иштин түйүнү ошол жерде чечилген болчу. Бирок, сыртынан караганда белгилүү боло турган түйүндөр эми чечиле баштады. Ушундай күндөрдүн биринде Сийфул Бахр дөбөсүнүн элинин жигиттери бир убактарда Пайгамбарыбыз киргендей кырларды ашып, Мадинага кирип келе жатышты. Алла Элчиси Өзү баш болгон Мадинанын бүтүндөй калкы аларды кубаныч кайрыктары коштогон шаң менен тосуп алышты. Мекке мушриктери өз колдору менен өз шарттарын бузушуп, Алла Элчисинин карамагындагы бир урууга кол салып, ушундайча, өз келишимдерин толугу менен бузушкан.¹⁰⁶⁷ Алла Элчиси Худайбия менен кадам ташталган чоң ачылышты Меккеге кирүү менен жүзөгө ашырган.

Е. ХУДАЙБИЯНЫН ПАЙДАЛАРЫ

Силерге бир окуяны кенен баяндоо менен маанилүү бир нерсеге кириш жасоого аракет кылдым. Ал Худайбиянын пайдалары. Худайбия кандай пайда алып келди? Алла Элчиси бир келишим түзгөн эле. Бул келишим мусулмандарга кандай пайда берди?

1 Ислам динине киргендер

Бул келишим түзүлүп жаткан учурда исламдын кылычы болгон Халид бин Валид мусулмандыкты кабылдады.

1065. Бухарий, шуруут 15; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 4/331; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/291-293; Ибн Хажар, Фатхул-Баари, 5/448-451.

1066. Бухарий, жизя 18; Муслим, жихад 94; Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/289.

1067. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/42.

Халид бин Валид күч колдонуу менен моюн суна турган адам эмес эле. Андай болбостугу да туура болчу. Ал келечекте мусулмандык намыстуулукка айлана турган менменсинүүсү уланып турганда, кылычтын күчү менен ислам динине кириши мүмкүн эмес болчу. Ошондой эле Алла Таала келечектин теңдешсиз аскер башчысын мээримдүүлүгү менен коргоп, аны ызааты менен ислам динине киришине шарт түзгөн эле. Эгерде мындай келишим болбогондо, Халид кантип жибимек эле!

Меккеде жасай турган иш калбай калганда, коогалаң, чырга жакын Халид бир аз ойлонуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болду. Худайбияда мусулмандар ачык эле адилетсиздикке кабылып, кийинки жылы келип кылган умранын абалы жана көрүнүшү Халид жана Халид сыяктуу ойлонгондорго катуу таасир берди. Ооба, келишим түзүү учуру ал үчүн дагы руханий тазалануу учуру болуп калды. Бир топ убакыттан кийин келип, Алла Элчисине моюн сунгандыгын жарыялады.¹⁰⁶⁸ Бул моюн сунуу анын «Алланын кылычы» болуусуна алып келди. Албетте, Алла Элчиси да ушундай болушун күткөн эле. Амр бин Асс дагы ошол учурда мусулман болгондордон эле.¹⁰⁶⁹ Худайбия келишиминен кийинки бир ыргактагы кызыксыз жашоо бул азаматтарды жана согуш майданынын арстандарын тажатып жиберип, алар активдүү жашоо үчүн Алла Элчисинин тарабына өтүштү...

Усман бин Талха дагы ошол учурда исламды кабылдаган улуулардан эле. Усман бин Талха өмүр бою Каабанын ачкычтарын көтөрүп жүргөн эле. Андан кийинки учурларда дагы Алла Элчиси ал ачкычтарды анын өзүнө тапшырган.¹⁰⁷⁰ Жогоруда аты аталган бул инсандар аскердик жана саясий иш билгиликтери менен каршы чыккан кошуунду чилдей таратчу. Мына ушул адамдар келишим учурунун жагымдуу чөйрөсүндө өздүк маңыздарын тааный алышты.¹⁰⁷¹

1068. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 4/252; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/240.

1069. Табарий, Тарихул-умам уал-мулуук, 2/146; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/238.

1070. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/137; Ибн Хажар, ал-Исааба, 3/371.

1071. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 4/252; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/238.

2. Кааба эч кимдин жеке менчигинде болбойт

Экинчиси, ошол күнгө чейин Курайш «*Байтуллах (Кааба) биздики*» деп, эч кимди жанына жолотчу эмес. Зыяратка келген бардык адамдар Каабага кирүү үчүн Курайштарга акча төлөп, андан кийин гана Каабаны зыярат кыла алышчу.

Ал эми Алла Элчиси менен түзүлгөн келишимде бул шарт кошулбай калган эле. Бул дагы Курайштардын зыянына чоң жаңылыштык эле. Мусулмандар кийинки жылы Каабага кирүү үчүн акча бербестен киришкенде¹⁰⁷² башка коом жана уруулар дагы ойгонушту. Демек, Курайш уруусу Каабанын жалгыз ээси эмес. Эгер Курайш Каабанын жалгыз ээси болгондо, Мадинадан келген мусулмандар акы төлөбөстөн Каабаны кантип зыярат кыла алышмак эле? Анда башкалар эмнеге бул укукка ээ боло алышпасын. Бардык урууларда ушундай пикир ойгонуп, Курайштар Каабанын жалгыз ээси эмес экендиги белгилүү болуп калды. Ушундайча кийинки жылы баары эч кандай тоскоолдуксуз Каабаны зыярат кыла алмай болушту.

3. Кызмат келишим чөйрөсүндө болот

Үчүнчүсү, Келишим менен он жыл Курайш балээси болбой тургандыгы кепилдикке алынган. Бул он жылдык мөөнөт мусулмандар үчүн өтө маанилүү эле. Алла Элчиси бул мөөнөт ичинде тарбиялаган туура жолго чакыруучу адамдарды түрдүү жерлерге жиберүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болду. Албетте, бул бүтүндөй Араб жарым аралына ислам дининин жайылуусу болчу. Ырас, эми бардык жерде Куран окулган үндөр угулуп, баары ислам динине кирүүгө шашылды. Куран Карим: «*Топ-тобу менен Алланын динине киришет*»,¹⁰⁷³ – деп сүйүнчүлөгөн учур ошол учур болчу. Бул 10 жыл жаңы муундун тарбияланып чыгышына өбөлгө түздү. Курайштыктар мусулмандарга кандай мүмкүнчүлүк берип койгонун билишкен жок. Эгер билишкенде мындай келишимге макул болушмак эмес. Бул убакыттын ичинде мусулмандар сан жагынан өстү

1072. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/12.

1073. Наср сүрөсү, 110/2.

жана руханий жактан да бир топ илгерилешти Ислам динине жаңыдан киргендердин санынын көбөйүшү жалпыга үмүт берип, аскердик жактан да күчөй башташты. Мына ушундай күч менен Меккенин босогосуна келген мусулмандарга Курайштар эч нерсе кыла албай калышты.

4. Келишимде ислам дини менен таанышышты

Төртүнчүсү, бул келишимдин дагы бир пайдасы Худайбия келишимине чейин эки тарап бири-бири менен карым-катнаш кылчу эмес. Жолугушуулар бир гана кылычтар сүйлөшкөн майдандарда болуп турчу. Согуш учурунда ислам дининин акыйкаттарын каршы тарапка түшүндүрүү мүмкүн эмес эле. Келишимдин арты менен гана карым-катнаштар башталды. Ошол күнгө чейин ислам акыйкаттарынын жакшылыктарынан кабарсыз жашагандар барып, ислам дини менен таанышканда таң калгандыктарын жашыра алышкан жок. Мадинадагы жашоонун бейиш жашоосунан айырмасы жок болчу жана ага күбө болгондор анын кереметине арбалып турушчу. Даарат, азан, жамаат менен окулган намаз жана ал адамдардын намаздагы абалдары меккеликтердин көңүлүн өзүнө буруп алды. Худайбия келишими учурунда ислам, Куран нуру кирбеген бир да үй калган эмес эле. Абу Жахлдын үйүндө да, эгерде ал ошол күнгө чейин жашап турганда, мусулман болбогон жалгыз өзү гана калмак. Ошондуктан Худайбия Мекке ачылышынан мурдагы ачылыш эле.

Ырас, Алла Элчиси ар бир кадамын кандай таштоону өтө жакшы билчү жана ар кандай көйгөйлөрдү оңой эле чечип койчу.

5. Ислам дини кеңири тааныла баштады

Бүтүндөй бардык коом жана уруулар ушул келишимдин арты менен Пайгамбарыбыз жана анын шаар өлчөмүндөгү мамлекетин башка коомдор менен келишим түзө ала турган мамлекет катары тааный баштаган эле. Учурубузда жаңыдан түзүлгөн же эгемендүүлүгүн жарыя кылган мамлекеттер, башка мамлекеттер аларды мамлекет катары таануусу менен

гана белгилүү укуктарга ээ болот жана бул мүмкүнчүлүктөрүн мамлекеттер аралык байланыштарында мүнөздөмө катары колдонушат. Мына ошондой эле Алла Элчиси да ушундай келишим түзүү менен таанылган. Аны Курайш тааныгандан кийин Таифтин жашоочулары эмнеге таанышпасын? Ырас, Аны жана Анын шаар чоңдугундагы мамлекетин элдер четинен тааный башташты.

Алла Элчиси Худайбия сыяктуу өтө оор шарттардын астында түзгөн келишиминен, ушундай биринин артынан экинчиси куйрук улай болуп турган ачылыштарды чыгарган укмуштуудай инсан эле. Эч ойлонбостон дароо чечим чыгарууну талап кылган учурда, ойго келбеген ушундай укмуш ачылыштарга негиз түзүү адам баласынын ой жүгүртүү мүмкүнчүлүгү жетпеген мужиза. Ийгиликке жетишүү дагы Анын чыныгы пайгамбар экендигинин күбөсү боло алат. Себеби эч бир адам баласы канчалык гений болсо да, сыртынан караганда жеңилиш сыяктуу көрүнгөн мындай келишимден ушундай чоң ачылыштарга жетиши мүмкүн эмес. Себеби, мындай ийгилик адамзаттын мүмкүнчүлүгү жетпеген күч, эрк жана илимге көз каранды.

6. Артында Алла бар эле...

Алла Элчиси чечип кеткен көйгөйлөрдү карап отуруп, Анын артында бүтүндөй ааламга өкүм жүргүзгөн Чексиз Кудуреттин изин көрбөй калуу мүмкүн эмес.

Айрыкча, Анын Каф тоосунан дагы оор маселелерди оңойлук менен чечип койгондугунун артында, Алланын Аны коргоп, колдоосун, «*Бул менин Пайгамбарым!*» деп тургандыгын көрөбүз жана «*Мухаммед Алланын Элчиси!*» – деп жар салабыз. Ооба, Алла Элчиси бир маселеде өтө тез чечим чыгара алчу. Ал чечиминде дагы ар дайым ийгиликке жетчү. Пайгамбарыбыздын жашоосунда кайрадан оңдоп-түзөөлөрдү талап кылган иштерди көрө албайсың. Ал башкалар үчүн жеңилүү болуп саналган абалдарда дагы ал ишти колго алуу менен жеңилүүнүн ичинен бир жеңиш чыгара алчу. Ал нерсенин агымына, табиятына карама-каршы, башкача бир агым,

өзгөчө табият пайда кылчу. Ал эми бул нерселер Алла Таалага таандык иштер болчу. Куран Каримде: *«Силерди жана силердин ишинерди да жараткан Алла Таала»*.¹⁰⁷⁴ Алла Таала эн улуу пендесинин колу менен өз иштерин жаратууда. Эмнеге Анын колу менен жаратууда? Албетте, *«Бул менин пайгамбарым, силер аны билесиңер»*, – деп айтуу үчүн жана «Мен бардык иште Аны колдойм. Силер миллион, миллиард болсоңор Ал менин жалгыз кулум жана Ал жалгыз болсо да баарыңарга үстөмдүк кылат. Себеби, Мен Аны Өзүм колдойм».

Анын артында Алла турат жана артында Алла турган инсанга каршы чыгуу Аллага каршы согуш жарыялоо болуп саналат. Мухаммед жеңилген эмес жана жеңилбейт. Аны жеңүүгө аракет кылгандар өз акылдарына каршы иш жасап, өз жан дүйнөлөрүнө карата терс ой жүгүртүшүп жаткан болуп саналат. Тактап айтканда, алар куру кыялга алданган бактысыздар. Андай адамдарды Алла Таала Өзү эскертип, *«Эй, чегин билбегендер, өзүңөргө келгиле!»* – дейт. Бул эскертүүнү түшүнүшпөсө аларды жазалайт.

Ооба, Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) каршы чыгууга болбойт. Анын колдоочусу – Алла Таала. Анын жалгыз Колдоочусу, аялдары мамилелерин бир аз өзгөрткөндө да Анын көңүлүн көтөрүү үчүн *«Алла сени колдойт, периштелер сени колдошот»* – дейт.¹⁰⁷⁵ Башкача айтканда, периштелер сени колдойт. Сени колдогон кошуун периштелер болуп турганда миллиондогон, миллиарддаган адамдар Сага каршы чыга албайт эмеспи. Сага каршы чыккан, башын катуу жерге уруп жарып албайбы? Ооба, Алла Таала мөөнөт берип: *«Көргүлө, ойлонгула, тңшңңгүлө, туура жолго келгиле, акыретте шылтооңор болбосун»*, – дейт. Бирок, хадисте баяндалгандай, *«Эгер кармай турган болсо, соо койбойт (бошотпойт)»*.¹⁰⁷⁶

1074. Сааффат сүрөсү, 37/96.

1075. Тахрим сүрөсү, 66/4.

1076. Бухарий, тафсир (11) 5; Муслим, бирр 61.

Төртүнчү бөлүм

АЛЛА ЭЛЧИСИ НЕГИЗДЕГЕН ЧӨЙРӨ

а. АЛЛА ЭЛЧИСИ НЕГИЗДЕГЕН ЧӨЙРӨ

Алла Элчисинин көрөгөчтүгү менен келечекти алаканга салгандай көрө билиши, Анын өзүнө таандык сыпаты эле. Худайбиядан дагы мына ушуну байкадык. Алла Элчиси койгон эрежелер кылымдар карыса да өз актуалдуулугун жоготпой, тескерисинче жаңылана берет. Пайгамбарыбыз Алла Таала тарабынан келген бир топ диний эреже жана принциптерди өз доорундагы адамдарга жеткирип, аларга үйрөткөн. Алар бизге чейин бул маселелерди жеткиришкен. Бизге акыйкаты жеткиргендерден Алла Таала ыраазы болсун! Куран Карим бизге мурдагыларды барктай билүүнү үйрөтүү иретинде: *«Эгебиз, бизди жана бизден мурун ыйманга келген туугандарыбызды кечир. Биздин жүрөгүбүзгө ыйман келтиргендерге кек салба...»*, –деп айтып жатат.¹⁰⁷⁷

Мазардын башында Фатиха окутаныбызда мурункуларды барктагандыгыбызды билдирүүгө аракет кылабыз. Сахабалар өтө улуу ийгиликтерге жетишүү менен, көптөгөн улуу мамлекеттерди негиздеген. Батыш өлкөлөрүнөн бир адам: *«Мухаммед өтө улуу инсан!»* – деп айтат. Эмне үчүн? Себеби, Ал коюп кеткен принциптердин негизинен жүзгө жакын мамлекет курулуп, дүйнөнүн төрт тарабына кошуундар жиберилген жана алар барган жерлеринен ийгиликтердин коштоосунда кайтып келишкен. Алар барган жерлерине багынтуу үчүн гана эмес, ошол эле учурда илим чырагын ала барышкан жана дүйнөнүн чар тарабына илим очокторун тутантып келишкен. Багдад, Орто Азияда душмандарыбыз талкалап бүтө албаган мечиттерибиз, медреселерибиз бар. Улуу Андалусия мамлекетинен калган диний мурастарыбыз сакталууда. Беш жүз жылдык каар замандын капшабында уратылып, жок кылынууга аракет кылынгандыгына карабастан дагы эле сакталып турган мурастарды карап туруп таң калбай коюу мүмкүн эмес.

Ошондой эле аларды искусствону, эстетиканы түшүнгөн адамдардын көзү менен караса дагы кандай керемет нерселерди байкоого жана руханий сезимдерге жетүүгө болот.

1077. Хашр сүрөсү, 59/10.

Ооба, Алла Элчисинен кийин Анын көрсөтүп кеткениндей көрүнүштө миңдеген билим борборлору курулуп, жүз миңдеген илим жана искусство адамдары тарбияланып чыккандай эле, Анын койгон системасындагы жүз миңдеген мамлекеттер түзүлгөн. Амавийлер, Аббасийлер, Селчуктар, Байыркы Хорезмдиктер, Караханийлер жана даңазалуу Осмон мамлекети булардын бир канчасы гана..Ислам дини эч бир убакта христиандык менен салыштырылбашы керек. Христиандык болсо чиркөөдөн сыртка чыга албады. Мамлекет же теократиялык башкаруу деп аталып, поптордун оюнан чыгарылган система менен же материалист адамдардын оюнан чыккан дүйнөлүк принциптер менен башкарылды. Бирок, Мухаммед алып келген дин андай эмес эле. Ал Куран жана сүннөттүн жандуу, жалпы адамзатты кучагына ала ала турган, изденүүгө жол ачкан негиздердин үстүнө курулду жана уланып келди. Анын чөйрөсүндө заман өзгөрүп, көрүнүш өзгөргөн менен негизги маани-маңызы ошол бойдон өзгөрүүсүз калган. Дүйнөдө түрдүү империялар, мамлекеттер жана цивилизациялар убакыттын өтүшү менен биринин артынан экинчиси кулап, анын ордуна башка жаңылары түзүлүп жатты. Ырас, бир мамлекеттин кулашынын артынан башка жаңы мамлекет түптөлгөн. Селчук мамлекети өз милдетин аткарып бүтүшү менен, келечекте улуу милдетти аркалай турган жаңы мамлекет негизделе баштады. Ошентип, чоң-кичине жүздөгөн мамлекеттер Алла Элчиси көрсөтүп кеткен негизде курулду.

6. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ЖАНЫНДА ТАРБИЯЛАНГАН ДААНЫШМАН АЗАМАТТАР

Алла Элчиси вахийдин нуру менен мамлекеттүүлүктү сактоочу негиздерди өтө жакшы аныктап билген жана буларды ысырап кылбастан өз ордуларында колдонгон. Ал улуу жоокерлерди тарбиялап чыгарган, инсандарды илим-билимге, өнөргө үндөгөн. Анын колунда тарбияланган Халид бин Валид, Укба бин Наафи, Ахнаф, Тарик бин Зияд жана Мухаммед бин Касим сыяктуу адамдардын жашоо таржымалдарын карап отуруп, Аны аскер даярдоо менен гана алек болгон деп ойлойсуң. Учурубоздагы Аккад сыяктуу көптөгөн изилдөө-

чүлөр сахабалар доорун «зирек адамдардын кырманы» катары кабыл алышат. Ырас, «Мухаммеддин медресеси» жөн-дөмдөрдү өнүктүргөн жалгыз медресе. Ал медреседе таалим алган бардык адамдар руханий жөндөмүн өстүрө алышкан. Азирети Абу Бакир аскердиги, башкаруучулугу жана илими менен өзгөчөлөнүп турат. Азирети Умар, Усман, Али дагы ушундай. Халид, Саъд, Абу Убайда, Аълаул Хадрами, Каъка дагы аскердик иштердин мыкты адистери. Дагы жүздөгөн мисалдары менен ал доор улуу даанышмандыктын доору болуп саналат. Тактап айтканда, ал доор адам баласынын бардык жөндөмдөрү өнүктүрүлө турган алтын доор болчу. Ал доордо жүздөгөн улуу инсандар чыккан. Африкага бир демде ислам динин жайган Укба бин Нафи он беш жашында ат жалын тартып минип, халифалардын доорунда чоң жоопкерчиликтерди мойнуна алат. Атлантика океанына чейинки бүтүндөй Африка материгин багынтат. Ал аты менен океан суусун кечирип туруп: «Оо, Жараткан Алла, бул деңиз алдыман чыкпаганда Сенин Улуу Ысмыңды тээ алыстарга жеткирмекмин»¹⁰⁷⁸ – дейт. Ошондой эле барбардык кул Тарик бин Зияд дагы согуш ыкмасын мыкты билчү. Ал түштөн кийин кечке чейинки убакытта он эки миң аскери менен Испаниянын токсон-жүз миң аскеринин таш-талканын чыгарып, Толейтоладагы (Тоledoгу) королдун сарайларына чейин жетип барган.¹⁰⁷⁹ Аълаул Хадрами, ал дагы мыкты адам. Азирети Умардын учурунда «Мынчалык көп мыкты адамды колдоно турган жерибиз жок» – деп айтылган эле. Бахрейнде калтырылып, согушуусуна тыюу салынган бул мыкты адамдын көпчүлүк адамдарга сабак боло турган жашоо таржымалы бар. Тарыхчылар: «Халидди алып, анын ордуна Аъланы, Аъланы алып, анын ордуна Халидди койсоң, эч кандай кемчилдик болбойт», – деп айтышкан.

Кантип эле бир доордо ушунчалык көп мыктылар чыгат? Саъд бин Аби Ваккас да бир мыкты. Анын Ирандагы жашоо таржымалын карап чыга турган болсоң гана муну тү-

1078. Ибн Асийр, ал-Каамил фит-тарих, 3/451.

1079. Ибн Асийр, ал-Каамил фит-тарих, 4/267-268.

шүнөсүң! Абу Убайда да өзүнчө бир мыкты. Шурахбил бин Хасана да бир мыкты. Язийд бин Аби Суфян да бир мыкты. Жана ошондой эле Алла Элчисинин артындагы канчалаган мыктылардын тизмеги... Андай болбогондо чөлдөрдү басып өтүү, Сыр дарыяга, Синдабадга, Улуу Кытай чебине, Гибралтарга чейин жетүү, чейрек кылым болгон кыска убакыттын ичинде бул жерлерде өкүмдарлык негиздөө жана аны улантып кетүү мүмкүн эмес эле. Ошондой эле, мурдагы диндердин, диний агымдардын чабуулдарына каршы туруштук бере алмак эмес жана ушунчалык тоскоолдуктарга карабастан он эки кылым бою бийиктигин сактай алмак эмес эле. Ооба, алардын булагы пайгамбарлык болгондуктан, көптөгөн кылымдар бою дүйнөнү башкарууга мүмкүнчүлүк болду. Ырас, Алла Элчиси бул дүйнөдөн көчкөндө анын нурлары артта келгендерге бөлүштүрүлүп берилген сыяктанат. Ушундайча баары Пайгамбарыбыздын даанышмандыгындай акылмандуулук менен бул улуу иштерди улантышкан. Андай доорго окшогон башка бир доорду кыялдана алабызбы, билбейм? Силерге атап берген ысымдар жана мен кыскача баяндоону каалаган ал улуу инсандардын аткарган иштери изилденип, өз алдынча тема боло тургандай терең маанилерди камтыйт.

Биз ислам дини тарбиялаган бул улуу инсандардын кээ бирлерин гана атап өттүк. Алардын баары тууралуу баяндоо көптөгөн томдук китептерди талап кылгандыктан, биздин бул кыскача баяныбызда алар тууралуу кеңири баяндоо мүмкүн эмес. Биз бул темаларга башка темаларга байланышы бардыгы үчүн гана кайрылдык. Мен, булар бул маселелерди иликтеген адамдар тарабынан кеңири баяндалат деген үмүттөмүн. Мына ошондо гана Пайгамбарыбыздын мектеби бир канча тарабы менен таанылат жана адамдарга дагы бир жолу «Мухаммед Алланын Элчиси» деп айттырат.

1. Анын медресесинин генийлери

Пайгамбарыбыздын медресесинде мамлекеттик кызматкер, башкаруучу, аскердик иштердин адиси тарбиялан-

гандай эле, ар түрдүү илим тармагындагы илимпоздор, укукчулар да тарбияланып чыккан. Төрт халифанын доорунан баштап, андан кийинки үч кылымда бийиктиктерге жеткен улуу инсандардын баарын атап чыгуубуз мүмкүн эмес жана бул китепке сыйбайт. Алардын ичинен Меккеде койчу болуп жүргөн Ибн Масъуддун жашоо таржымалына көз чаптыруу эле жетиштүү болот деп ойлойм.

Куфа аны менен илим борборуна айланган жана анын илим-билим чөйрөсүндө Алкама, Асвад бин Язийд, Ибрахим, Наханий, Хаммад, Абу Ханифа сыяктуу фыхх, хадис, акыйда илим тармактарында жүздөгөн, миндеген улуу инсандар тарбияланып чыккан жана алардын баары ошол ыйык булакка карыздар. Биз бул улуу акыйкатты көрмөксөн болсок да, булар илим тарыхында жазылып калынган. Кээ бир кежирлик менен каршы чыгууларга карабастан, келечекте дагы бир жолу дүйнөнү дүңгүрөтөт.

а. Фыхх тармагында

Башка улуу адамдар бизди кечирсин, алар дагы көкүрөгүбүздө сакталуу. Биз мисал катары алардын арасынан бирөөнү алып, *«алар мына ушундай болчу»* – деп башкаларына ишарат кылабыз.

Абу Ханифа деген ким болгон? Абу Ханифа биздин мазхаб имамыбыз. Ал бир убакта *«Шейхул ислам»* кызматын аткарган Имам Абу Юсуф, Имам Мухаммед, Имам Хасан Шайбани, Имам Зуфар, Имам Шаафинин устаты Вакиъларды тарбиялаган аалым болгон. Ал кийинки кылымдарга дагы мөөрүн баскан жана жүз миллиондогон адамдардын имамы болуу даражасына жеткен. Анын алгачкы шакирттерине жана өзгөчө Имам Мухаммедге жаздырган фыхх өкүмдөрү кийинки доорлордо Шамсул Аимма Сарахси тарабынан отуз томдук белгилүү *«Мабсут»* аттуу китепте кеңири түшүндүрүү. Имам Сарахси *«Мабсут»* китебин зынданда жаткан жеринен окуучуларына айтып берип жаздырган.

Бир күнү Сарахсиге окуучулары: «Имам Шафиъи үч жүз бөлүмдүк хадис жыйнагын жаттаптыр», – деп айтышканда, улуу

имам Сарахси кичи пейилдүүлүк менен: *«Демек, мен жаттаган хадистин зекети (40тан бири) экен..!»* – деп айткан.¹⁰⁸⁰

Кандай түшүнсөңөр да, Имам Шафи’и дагы Эверест чокусу сыяктуу өз алдынча бир мыкты, Имам Малик, Ахмад бин Ханбал дагы ошондой улуу аалымдар эле.

Дагы кайрадан сурап көрөлү: Абу Ханифа ким эле? Абу Ханифа – Алла Элчисинин сахабаларынан Ибн Мас’уддун, Алкаманын, Язийддин, Асваддын окуучусубу? Жок, окуучусунун окуучусу. Б. а. Хаммад бин Аби Сулаймандын окуучусу. Чындыгында, Хаммад да өзүнчө бир фыхк тармагындагы мыкты. Ал укук тармагындагы мыкты эле. Бирок, Алла Элчисинин окуучусу болчу.

Ооба, дүйнө жүзүн караңгылык каптап турганда, адамзатты жана ааламды жаркырата турган аалымдар Мухаммеддин медресесинен чыгышкан эле. *«Ааламды жарык нурга бөлөй турган илим-билимдери менен улуу баага ээ болгон бул кишилердин даражасы өтө жогору эле»*. Алардын улуулугу сейректигинен эмес. Абу Ханифанын доорунда эле Куфада анын илим даражасындагы элүү чакты адамдарды атоого болот. Ал учур жана чөйрө аябай берекелүү болчу. Тактап айтканда, булардын баары Мухаммеддин (саллаллаhu алейхи васаллам) нурунун шоолалары эле. Ооба, Анын ортомчулугу менен түркөй, сабатсыз жамааттан адамзатты он төрт кылым бою жарыкка бөлөгөн жана Кудай буйруса, кыяматка чейин да жаркырата бере турган улуу аалымдар чыккан.

6. Тафсир тармагында

Тафсир да өз алдынча бир деңиз жана Пайгамбарыбыздын деңизине салыштырганда бир тамчы болуп калат. Тафсирдеги азирети Алиден Ибн Аббас, Мужахид, Саид бин Жубайр, Ибн Жарийр, Фахруддин Рази, Ибн Касиир жана доорубуздагы тафсир аалымдарынын илим аренаcы эле Пайгамбарыбыздын адамзаттын асыл таажысы экендигине башка далил болбогондо, ушул улуу инсандардын Пайгамбарыбыздын жолунда болуулары эле күбө катары жетиштүү болмок.

1080. Касым бин Кутлубога, Таажут-тараажим, 183-бет.

Мисалы, алардын ичинен Ибн Жарир укмуштуудай аалым болгон. Ал тафсиринде аяттарды жана хадистерди бир башкача чечмелеп түшүндүрүп, асмандын жети кабат экендигин, бир убактарда алардын бир бүтүн болуп, учуру келгенде ажырагандыгына көңүл бурдурат. Жамгыр, шамал тууралуу жана миң жылдан кийин гана түшүнүүгө боло турган нерселер жөнүндө баяндаган тафсир аалымы өзүнчө эле бир мыкты. Илимий изилдөөлөр Ибн Жарирдин жашоосунун ар бир күнүнө 15 бет туура келе турганчалык чоң өлчөмдө китеп жазгандыгы тууралуу маалымдайт. Демек, ал мыкты эмес, ким мыкты болмок эле?

Ырас, тафсир тармагында Ибн Жарир, Фахруддин ар-Раази, жүздөгөн тафсир китептерин окуп чыгып, зор китептерди жазган Имам Суйути жана доорубуздун аалымдары сыяктуу Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) мектебинде, тафсир тармагында таалим алган өтө улуу инсандар бар. Эгерде алардын бирөөсү гана батыш өлкөлөрүнөн чыкканда, ага эстелик тургузушуп, аны бүткүл ааламга жар салышмак...

Бир канча илим тармагында биздин Имам Газалибиздин теңдеши жок. Батыш окумуштууларынын арасынан өтө аз сандагысы гана ал боюнча калыс сөздөрүн айтышкан. Алардын бири Гибб Имам Газалини колундагы аса таягы менен адамдарды арбаган инсан деп сүрөттөйт. Пайгамбарыбыздын Имам Газали, Имам Раббани жана Бадиуззаман сыяктуу жүздөгөн окуучуларын атоого болот.

в. Хадис тармагында

Хадис тармагындагы аалымдар да өзгөчө илим жана улуу сапаттын ээлери болчу. Имам Бухарий, Имам Муслим, Абу Дауд, Тирмизий, Насайй, Ибн Маажжа, Имам Ахмад бин Ханбал, Дааркутни, Байхаки, Дарими сыяктуу адамдардын ар бири өз тармагында улуу окумуштуулар эле. Албетте, бул кишилердин ар биринин жашоо таржымалын, алардын илимий жетишкендиктерин бул темалардын ичинде баяндап берүүбүз мүмкүн эмес. Бул жерде кээ бир нерселерди гана айта кете турган болсок, Имам Бухари 600 миң хадисти жаттаган-

дан кийин булардан болгону 4 миңге жакынын гана «Сахих хадистер жыйнагына» киргизген.¹⁰⁸¹ Хадистерди алуудагы кылдаттыгы да өзүнчө эле чоң дастан. Ар бир хадис үчүн даарат алып, эки ирекет намаз окугандан кийин руханий дүйнөсү аркылуу Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) менен байланышка өтүп, туура жооп алгандан кийин гана ал хадисти китебине жазчу экен.¹⁰⁸²

Мына ушундай улуу имам дагы Пайгамбарыбыздын окуучуларынын бири жана Анын сабак мажлисинен таалим алган. Ал бир күнү бир канча күндүк аралыкты басып өтүп, бир адамдан хадис риваят кылуу үчүн барат да ал кишинин бош идишти ичинде жем бар сыяктуу кылып көрсөтүп, атын чакырып жаткандыгын көрүп, ал кишиден хадис албастан кайра тартат. Эмне үчүн мындай кылгандыгы тууралуу сурагандарга *«Айбанды алдаган адам мени алдабай тургандыгына ишене албайм»*, – деп жооп берет. Ушундай кылдат жашаган дагы канчалаган улуу хадис имамдары бар, ким билет. Бизге туура жолду көрсөткөн жолбашчылар мына ошолор.

г. Илимдин дүйнөлүк тарабы

Илим тарыхында алыскы жана жакынкы учурларда өтө соңун китептер жарык көргөн. Аларды окуп олтуруп, даңазалуу тарыхыбызга таңданбай коюу мүмкүн эмес. Мусулмандардын алтын доору болуп саналган бир учурларда медицина, математика, инженердик жана бардык табигый илим тармактары фыхх, тафсир, хадис жана калам илимдери менен тең жарышып турчу. Ал-Жабр, Ибн Сина, Ибн Батута, Хорезми жазган китептери он кылым бою Европада окутулуп хирургдардын устаты Захрави сыяктуу окумуштуулар жашап өтүшкөн. Бир илимий жыйнакта Захрави тууралуу *«Он кылым жашаган илимпоз»* – деп айтылган. Мына ушундай илимпоздордун жүздөгөн, миңдегендери Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) мектебинин окуучулары болуп саналат.

1081. Ибн Хажар, Мукаддимату Фатхул-Баари, 1/7, 489; Набавий, Шарху Сахийхи Муслим, 1/21.

1082. Ибн Хажар, Мукаддимату Фатхул-Баари, 1/7.

Бизде, мусулман ааламында, эмнеге бул улуу инсандар белгилүү болгон эмес жана көптөгөн адамдар аларды дагы эле таанышпайт? Албетте, бул өтө таң калычтуу нерсе. Батыш өлкөлөрүндө мындай адамдар көз жаздымда калбайт. Себеби мындай адамдар түздүктөгү дөбөлөр сыяктуу. Алар өтө бийик болбосо дагы көзгө урунушат. Ал эми биздеги илимпоздор болсо өтө бийик, катар жана чуңкурлук жок болгондуктан билинбей калышат. Биз ошол илимпоздорго оопасыздык кылып, кадырлап, барктай албадык. Алардан калган илимий мурастарды пайдалана алган жокпуз. Батыш өлкөлөрү алардын илими менен илимий төңкөрүштөрдү жасап жатканда, биз кээ бир шек-күмөндөрдөн арыла албадык. Кемчилдик алгачкы мусулмандарда эмес, дарыянын ичинде болуп туруп, дарыянын кадырын билбегендерде. «Балыктар сууда жашашат. Бирок суу эмне экендигин билишпейт».

2. Руханият каармандары

Мухаммед көптөгөн олуяларды тарбиялап чыгарган жана алар үчүн даңгыр жолдорду салып, аларды адамдык улуулуктарга жеткирген. Алардын кээ бирлери *«Кайып пардасы ачылса да, ыйманым жогорулабайт»*, – дейт.¹⁰⁸³ Алардын кээ бири жерде туруп, Аршу Аъзамга көз чаптырат; кээ бири азирети Жебирейилди көрүп, Ага суктанат; кээ бирлери Куран жана сүннөттүн сырдуу жактарын талдайт жана алардын ишараттарын сезет. Жалжалутия, Нахжул Балаага, Маснави, Футухул-Кайып, Фусус жана Футухат ушул тармактагы китептер. Бир убакта, атактуу Эдисон мындай деп айткан эле: «Мен электр энергиясын табуу жолун Мухиддин Ибн Арабинин «Футухатун Маккиясынан» таптым. «Футухатун Маккия» электрондор тууралуу маалыматтарды камтыйт. Ал Куранда ишарат кылынган нерселерди ачыктайт. Адам баласы изилдөө борборлорунда илимий изилдөөлөрдүн арты менен акыйкатты таба алышат. Эгерде биз илимдин туу чокусуна чыга албай жаткан болсок, ал биздин ой-жүгүртүүбүздүн тардыгынан. Биз Ибн Араби, Маулана, Имам Раббани жана

1083. Алиййул-Каари, ал-Маснуъ, 149-бет.

Бадиуззаман сыяктуу өз доорунан алдыда жүргөн адамдарды түшүнүү бул жакта турсун, алар түшүнүп, чечмелеп түшүндүргөн нерселерди дагы андай алуубуз кыйын. Ошондой эле Шах Накшибанди, Маруф Кархи, Шазали, Шах Гайлани, Ахмад Бадави, Шайхул-яХарранилерди дагы түшүнө албайбыз? Булардын баары Мухаммеддин (саллаллаху алейхи васаллам) мектебинин окуучулары. Алардын көздөрү кайыпты көрө баштаса, (Имам Суйути сыяктуу: *«Мен уйкуда эмес, ойгоо кезимде 28 жолу Мухаммед менен жолуктум»*, дейт)¹⁰⁸⁴ албетте бул нерсеге Алла Элчисинен алган илиминин арты менен жетишишкен.

Биз үч өлчөмдүү чөйрөнүн туткунунда жашап жатабыз. Ал эми алар болсо, чөйрө жана убакытка көз карандыктан кутулуп, башка руханий дүйнөдө ар күнү Мухаммед менен бирге жашашкан! Алардын бирөө мындай деп айткан: *«Мен Аны бир көз ирмем көрбөй калсам, анда жашай албайм. Күн карама күнгө көз каранды болгондой эле, мен дагы Пайгамбарды көрбөстөн жашай албайм. Ал менин жүрөгүмдө болбой калса, мен ошол көз ирмемде жашоо менен кош айтышам»*.

Пайгамбарыбыздын окуучулары мына ушундай кишилер эле. Келечекте да ошолор сыяктуулар чыгат.

Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) кандай гана улуу жолбашчы! Анын мектебинен чыккан Мухиддин бин Араби батышты аябай арбап алгандыктан, Германияда мусулман болгон немец улутундагы адамдар Мухиддин жана ага окшогон улуу инсандар жайган динге ыйман келтиришүүдө. Абдулкадир Гайлани, Маулана, Мухиддин, Имам Раббани жана Бадиуззаман сыяктуу аалымдар адамдардын жандүйнөсүн, Мухаммедге (саллаллаху алейхи васаллам) бурдуруп жаткан болсо, бул дагы толуту менен алардын устаттарына таандык ыйык күч болуп саналат.

Азирети Маулана – улуу инсан. Ал руханиятка жүрөгү ачылган, даанышман адам эле. Ошондой эле азирети Маула-

1084. Набханий, Жаамиу карааматил-аулия, 2/158.

на Жалалуддин Руми поэтикалык сөздөрдүн устасы катары дагы белгилүү. Маулананын жолун жолдогондор анын колунда сыйкырдуу таякча бар деп ойлошот жана анын жанына баргандар сөзсүз түрдө ага арбалышат.

3. Сөзгө чечен Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам)

Алла Элчиси – жалпы сөз чечендеринин Султаны. Бул тармакта Анын көптөгөн күбөлөрү бар. Хасан бин Сабит, Каъб бин Малик, Абдулла бин Равааха, Каъб бин Зухайр бин Абу Сулма, Лабиид, Хансаа бинт Зухайр жана бардык амавий, аббасий, селчук сөз чеберлерине чейинки өткөн сөз чечендери эң баалуу баяндарын Анын аты менен, Ал алып келген дин менен, Анын сөздөрү менен кооздошкон жана мугалимдерине ар дайым урмат кылып турушкан. Гётенин принц Миллерге Ирандын акындары тууралуу айткандарын Хайдар Баммад айтып берет: «ислам тарыхында, айрыкча селчуктар, аббасийлер жана ирандыктар жердеген Иранда, ар кайсыл доорлордо улуу акындар чыккан. Бирок, ислам дүйнөсүндө булардын төрт-бешөө гана белгилүү болгон». Гёте сыяктуу немец адабиятында жаңылык болуп саналган чоң эмгектерди жараткан жана «Фауст» деген чыгармасы менен жаңы чыйыр ачкан акын мындай дейт: «Бул өлкөдө ар кайсыл доорлордо улуу кишилер чыккан. Бирок, ислам дүйнөсүндө булардын бешөө гана белгилүү: Маулана Жалалиддин Руми, Хафиз, Фирдауси, Анвари, Низами. Булардан башкалары акын катары кабыл алынбайт. Булар сөздүн чебери эмес деп эсептелбегендердин арасында ушундайлар бар дейсиң, мен (Гётенин сөзү) алардын колуна суу куйганга арзыбайм».

Ушул жагынан ойлонуп көрө турган болсок, биз чын эле кимдерди жерге-сууга тийгизбей мактап, даңазалап жүрөбүз да, кимдердин кадыр-баркын аңдап биле албай жатабыз.

Эгер, билелек болсок билип алалы, Батыш өлкөлөрүнүн акындарынын арасында Хафизди даңазалабаган жана аны туурабаган акын жок. Осмон халифалыгынын доорундагы адабият да Хафизге таянган. Иран жана түрк адабияты да Му-

хаммеддин (саллаллаhu алейхи васаллам) мектебинин окуучулары жана алардын мурас кылып калтырып кеткен чыгармалары менен өнүгүп, өстү.

В. ЖОЛ БАШЧЫНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Аскер башчысы аскердиги менен бирге, ошол эле учурда жол башчы болуп саналат. Ошол себептен жол башчыда болуусу зарыл болгон бардык өзгөчөлүктөр аскер башчысында дагы болушу керек. Бул өзгөчөлүктөрдү тизмектөөгө аракет кылалы:

1) *Жол башчы тез жана туура чечим чыгаруу өзгөчөлүгүнө ээ болушу зарыл.* Чечим чыгаруу – аткарыла турган иштердин негиздери сыяктуу. Бирок, бардык эле чечим туура жана ийгиликтүү болбогондой эле, бейубак болуп калышы да мүмкүн. Кечиктирилген жана эрте чыгарылган чечимдер эч качан ийгиликтүү болбойт. Ошол себептен жол башчынын чыгарган чечимин демейдеги чечимдерден айырмалай турган өзгөчөлүк, анын чечиминин убагында жана туура чыгарылгандыгында.

2) *Өтө ыкчам чечим чыгаруу зарыл болгон учурлар болот.* Жол башчы ушундай учурларда адамдардан бөлүнүп, даанышмандыгы жана көсөмдүгү менен туура чечим чыгарат. Ал эми көбүнчө шашылыш чыгарылган чечимдер ийгиликтүү болбой калат. Себеби, туура чечим жана шашылыштык бири-бирине карама-каршы нерселер. Эки карама-каршы нерсенин бир жерде болушу бир аз кыйын. Мына ушундай кыйын иштерди аткаруучу каарман азаматтар жол башчылар болуп саналат. Алар ушундай карама-каршы нерселерди оңой эле айкалыштыра салышат.

3) *Жол башчы табиятынан эле эр жүрөк болуусу керек.* Эр жүрөк болбогон адам жол башчы боло албайт. Лидер коркпос эр жүрөк болушу зарыл. Ал кээде жалгыз калып калышы да ыктымал. Табигый эр жүрөктүүлүгү аны ошондой учурда кордуктан куткарат. Мойнундагы милдетин жана ой-максатын жеке өзү жүзөгө ашырууга мажбур болуп калганда, артында миндеген адамдар бар сыяктуу кыймыл-аракет жасашы шарт. Мына ошондо гана көздөгөн максатына жете алат.

Ооба, жол башчы эч качан өлүмдөн коркпошу керек. Өз көлөкөсүнөн корккон адам жол башчы боло албайт.

4) *Жол башчы эч качан эркин жоготпогон адам болушу керек.* Ал чечкиндүү жана көздөгөн максатынан кайтпайт. Ал келечекке ар дайым үмүт менен карайт жана эч качан үмүтсүздүккө түшпөйт. Ал алдынан кандай кыйынчылыктар жолукса да жеңип чыга тургандай эрктүү болушу шарт. Албетте, башкача кантип көпчүлүктү ээрчите алсын? Ооба, жол башчы майтарылбас эрктүү адам болуусу керек.

5) *Жолбашчы ар дайым жоопкерчиликти сезип турат.* Анын айланасындагылар бир-бирден тарап кетсе да, ал жоопкерчилигин сезген, аң-сезимин ээлеген оор, ыйык милдетти жүзөгө ашырууга аракеттенет. Ооба, ал ошончолук жоопкерчиликтин астында экендигине ишенет. Эч кандай тоскоолдук анын бул ишенимин бошондото албайт. Андагы жоопкерчилик сезими туруктуу көз караш катары калыптанып калган.

6) *Лидер келечекти көрө билген көрөгөч, даанышман болушу шарт.* Ал бир канча жылдардан кийин боло турган келечекке таандык маселелерди, болуп өткөн окуялар сыяктуу көрүп, сезе алган жана өкүмдөрдү ошого жараша чыгарган инсан. Бүгүн айткандарын эртеңки күнү жокко чыгарып турса, ага акылдуу адам ишенбей калат.

Лидер чыгарган чечимдери туруктуу болушу үчүн, келечекти көрө билиши шарт. Тескерисинче, окуялардын шамалына карата өкүм берүүгө мажбур болот жана бул нерсе анын артынан ээрчигендердин арасында ар түрдүү кайчы пикирлерди туудурат. Бул, ар дайым коомдук кыйроого алып келет. Эзелтеден бери коом болуп жашап келген адамдар, токтолбостон өзгөрүлүп турган өкүмдөрдүн астында коомдук өзгөчөлүгүн жоготсо, өз алдынча гана ой жүгүрткөн жеке инсан болуп калышат. Демек, жол башчынын баам-парасаттуу жана көрөгөч болуусу талап кылынат.

7) *Жол башчы туруктуу болушу зарыл.* Ал кандай окуяга жолукса да, бир калыптан жазбаган туруктуу мүнөздүн ээси. Ал улуу жеңиштерге жеткенде кичи пейил, ал эми жеңилүүгө дуушар болгондо өз напсин гана суракка алат.

Жол башчы өз напсисин жеңип, өмүрүнүн аягына чейин абалкы жөнөкөйлүгүнөн жазбаган адам. Ал жашоосун музыка кайрыктары сыяктуу кандай ыргак менен баштаса, ошондойчо аяктайт.

Албетте, жол башчы ушундай өзгөчөлүккө ээ болуусу үчүн өтө кичи пейил болушу шарт. Ошондо гана алгачкы күндөрүн жана алгачкы досторун эсинен чыгарбайт.

8) *Жол башчы адамдарды өтө жакшы тааный алат.* Ал кол астындагы адамдарды баарынан жакшы тааныйт. Кимди кайсыл жумушка жайгаштырып, кимисине кайсыл милдетти жүктөөнү билбеген адам эч качан жакшы жол башчы боло албайт.

Жол башчы – кайсыл ишке ким ылайыктуу экендигин эң жакшы аныктай алган жана милдеттендирген адамдарын иштин аягына чейин ал орундан козгобогон, ар бир баштаган ишинде артка кайтууга мажбурлай турган жаңылыштыктары болбогон инсан. Ал жөндөмдөрдү тарткан тараза сыяктуу өтө аз катачылык кетирет.

9) *Жол башчы – кол астындагы адамдар, алардын ар бири өзүн ага сыйыктык деп сезе тургандай сыйгөн жана алар тарабынан дагы ошончолук жактырылган, сыйылган өзгөчө инсан.* Ал кол алдындагыларга, кол алдындагылар ага толук ишенишет.

10) *Жол башчы эч качан жалаага кабылып көргөн эмес жана келечекте сынга алына турган окуяга аралашпайт.* Анын өткөн өмүрү күндөй жапжарык. Ырас, ким кайсыл максат же ниет менен изилдесе да, анын өткөн жашоосунан жер карата турган көрүнүш таба албайт. Бүтүндөй дүйнө жүзү ага душман болсо, жалган жалаа эле болбосо, анын аруулугуна жана тазалыгына сөз тийгизе албайт. Ал ар дайым туура жолдо жүрөт.

11) *Жол башчы коом ичинде көп тармакта алдыда болот.* Дүйнө тарыхынын барактарына мөөрдөй басылган канчалаган жол башчылар өткөн. Бирок, алардын эч биринде жогоруда тизмектелген өзгөчөлүктөрдүн баарын көрө албай-

быз. Ал гана эмес, ошол өзгөчөлүктөрдүн бир канчасына ээ болгон жол башчылардын саны да өтө аз.

Александр Македонский, Ганнибал, Наполеон, Гитлер жана биз тараптан Фатих, Явуз, Йылдырым, Жалалиддин Хорезмшах, Салахиддин Аййуби, Тарик бин Зияд жана кырк жыл бою орустарга каршы согушкан Шейх Шамил сыяктуу улуу жол башчылар. Албетте, булар өз тармактарында алдыңкылардан болуп саналышат. Бирок, биз жогоруда тизмектеген өзгөчөлүктөр жагынан алып караганда алардын эч бири жол башчылардын Жол башчысы Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) тууралуу сөз козголгон жерде, алардын аты да оозго алынбай калат.

Ырас, жол башчыда болушу зарыл болгон өзгөчөлүктөрдүн баары эң жакшы көрүнүштө анда болгон жалгыз жол башчынын болгондугу жана анын Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) экендигинде шек жок. Себеби, ал Алланын Элчиси. Жасаган иштеринин баарын Улуу Жаратуучунун көрсөтмөсү астында жүзөгө ашырган.

1.Пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) жашоо таржымалы тууралуу кыскача баяндама

Пайгамбарыбыз ар дайым тез жана туура чечим чыгарчу. Анын жашоосунда эч бир чечими ийгиликсиз аяктаган эмес. Жогоруда анын мисалдарын кеңири баяндадык. Алла Элчисинин өзгөчө Ухуд жана Хунайнда кандай тез жана ийгиликтүү чечимдерди чыгаргандыгын жана кошуунун жеңилүүдөн куткарып, даңазалуу жеңишке ээ болгондугун баса белгилеп кетүүгө аракет кылдык.

Ал табиятынан эле эр жүрөк болчу. Жеке Өзү жалпы адамзатты таймашка чакыргандай татаал жана катаал жолго кадам таштаган эле. Ал жеке адамдардан да, көпчүлүктөн да коркпостон, жалтанбастан жолун уланткан. Ал гана эмес, кээде кошуун чакчелекей түшүп калганда Ал атынын оозун душманды көздөй коё берип, чабуулга өтчү.¹⁰⁸⁵ Эр жүрөк, каарман

1085. Бухарий, жихад 52; Муслим, жихад 28.

азирети Али дагы: *«Биз согуш майданында корккон учуру-бузда Алла Элчисинин артына корголоп, жүрөгүбүз ордуна келчү»*, – деп айтат.¹⁰⁸⁶

Алла Элчиси бир күнү бир дарактын көлөкөсүндө эс алып жаткан. Эр жүрөк бир душман Анын жанына келип, жалаңдаган кылычын жогору көтөрүп чаба турган болгон учурда Алланын Элчиси көздөрүн ачты. Ал эр жүрөк адам Алланын Элчисине: *«Эми сени менин колумдан ким куткарат?»* – деди. Пайгамбарыбыз камырабастан токтоолук менен: *«Алла!!»* – деп айтты. Ал киши Алланын Элчисинин бул укмуштуудай эр жүрөк жана тайманбастыгынан коркуп кетип, байкоостон колундагы кылычын жерге түшүрүп жиберди. Ошондо Алланын Элчиси кылычты колуна алып, ошол суроону анын өзүнөн сурады. Ал кишинин аны аман калтыруусун сурануудан башка аргасы калбаган эле.¹⁰⁸⁷

Мына, Алланын Элчиси ушундай сырттан болчу жана Ал толугу менен Алла Таалага тобокел кылчу!

Мадинада бир катуу дүңгүрөгөн үн угулду. Баары чочулаган жана корккон абалда көчөгө чуркашып, катуу чыккан үндүн эмне экендигин билүүгө шашылышты. Бир аздан кийин алыстан уюлгуган чаңды көрүштү. Чаңдын арасынан Пайгамбарыбыз чыгып келе жатты. Ал: *«Корко турган эч нерсе жок!»* – деп баарынын көңүлүн жайгарды.¹⁰⁸⁸

Катуу чыккан үндү биринчи болуп Алла Элчиси угуп, баарынан мурда Абу Талханын атына минип, тездик менен үн чыккан тарапка чаап жетип, аныгын билип, кайра тарткан эле. Абу Талханын чобуру дагы Алла Элчиси ага мингенде сүйүнгөндөн шамал сыяктуу зуулдап, арыш керип чуркаган.¹⁰⁸⁹ Баарынын төбө чачын тик тургузган катуу үн чыккан тарапка карай ат оозун коё берген Алла Элчиси укмуштуудай эр жүрөктүүлүгүн көрсөткөн.

Саур үңкүрүндө азирети Абу Бакир Анын коопсуздугунан коркуп, кыжаалаттанганда *«Эки адам тууралуу кандай*

1086. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/86; Ибн Аби Шайбаа, Мусаннаф 6/426, 7/354.

1087. Бухарий, жихад 84; магаази 31.

1088. Бухарий, адаб 39; Муслим, фадааил 48.

1089. Бухарий, адаб 39; Муслим, фадааил 48.

ойлойсуң, алардын үчүнчүсү Алла!» – деп, Өзү тууралуу кыжаалат болгон кишинин көңүлүн тынчтандырган.¹⁰⁹⁰ Анын Өз үйүнөн чыгып, курчап турган душмандардын арасынан чыгып кетүүсү эле эр жүрөктүүлүк тууралуу чоң дастан эмеспи?

Ал өтө эрктүү эле. Бул эрктин майтарылышы мүмкүн эмес болчу. Себеби Анын эрктүүлүгү Улуу Жаратуучунун кулуя эрки менен курчутулган эле.

2. Кол жеткис улуулук

Ал дүйнөгө келе электе атасы каза болуп, Анын жетимдиги энесинин курсагында эле башталган. Ошондуктан, атанын камкордугу жана ал камкордуктун себебинен адам баласында пайда боло турган бошондук Анда болгон эмес. Негизинен Анын миссиясы бир жагынан алып караганда эрктүүлүккө үндөй турган миссия болчу.

Ал алты жашка чыкканда энеси оо дүйнө салды. Адам баласы үчүн эне сыяктуу колдоого алаар башка жан жок. Алла Элчиси алты жашында ошол колдоодон дагы ажырады. Башынан өткөн окуялар Аны чыңап, Алла Элчисинин эрки күн өткөн сайын бекемделип жатты.

Пайгамбарыбыз сегиз жашында ага камкордук кылып жаткан чоң атасынан айрылды. Анын чоң атасы бүтүндөй Меккенин жана меккеликтердин колдоочусу эле. Ал дагы таң чолпону сыяктуу батып кетти.

Бүтүндөй мына ушул окуялар менен Алла Таала Анын көңүлүн Өзүнө бурдуруп жатты. Ооба, Алла Таала Өз Элчисин колдоого алып, Аны улуу тарбия менен тарбияламакчы эле. Балким, Алла Элчиси ар бир колдоочу жана таянычынан ажыраган сайын, пенделиктин талабы катары кайгыга чөмүлүп, кабыргасы кайышып жаткандыр. Бирок, келечектеги улуу милдетти аркалоо үчүн эркинин бекемделиши зарыл болчу. Эгер андай болбогондо, Ухуддагы оор абалдан кийин, Өз аскерлерин душмандын сары изине чөп салып, артынан түшүүгө буюра алмак беле? Ал өтө эрктүү болгондуктан, Өзү жана са-

1090. Бухарий, фадаилул-асхаб 2; Муслим, фадаилус-сахаба 1.

хабалары өтө катуу чарчаган жана жаралуу болгондугуна карабастан, душмандын артынан түшүп, Өзү эң алдыда барган...

Ал өмүрүндө бир саамчалык да болсо эч качан чочулап артка чегинген эмес. Арстандай эр жүрөк сахабалар дагы чак-челекей түшүп калган учурда Ал ордуна бир кадам артка жылган эмес. Ооба, Анын эрки болоттой бекем эле.

Алла Элчиси Меккеде башынан өтө оор кыйынчылыктарды өткөрдү. Аялы, аны колдоого алып жүргөн агасы (ата-сынын бир тууганы) биринин артынан экинчиси о дүйнө салышты. Бирок, ал эркинен тайбады жана үмүтсүздүккө кабылган жок.

Таиф деген жерде ташбараңга алынып, башы-көзү жарылган абалда отурганда, ага Жебреил периште келип, эгер Ал уруксат берсе, тоону таифтиктердин үстүнө кулатмакчы болду. Мына ошондой абалда да, Анын ыйык денесин канга бөлөгөн адамдардын зулумунун астында эркинен тайбастан, тескерисинче, «*Жок, болбойт!*» – деп, периштенин сунушун кабыл албады.¹⁰⁹¹ Кудай ай, ушунчалык кыйын абалда да, бет-тегиненен тайбаган кандай эрктүү адам эле!

Мына ушундай жол башчы үчүн өлүмгө баш байлоого жана ал үчүн бардык нерсени садага чабууга болот. Себеби, адам баласы мындай жол башчы менен жолдо калбай тургандыгын өтө жакшы билет. Кыйын кезеңдерде жолдошторун таштап кетип, ыйык негиздерди колдоп чыгуудан баш тарткан адамдар кантип жол башчы болсун жана адамдар аларды кантип ээрчисин? Чындыгында учурубуздагы адамдарды үмүтсүздүккө түшүргөндөр ошондой жол башчылар эмеспи?

Пайгамбарыбыз өтө жоопкерчиликтүү адам эле. Ага түшүрүлгөн Куран тоолорго түшүрүлсө, тоолордун таш-талканын чыгармак. Алла Элчиси ошондой оор жүктү көтөрө ала турган бекем эрктүү адам болчу.

Ал ислам динин жеткирүү жана кишилерге Алла Тааланы таанытуу милдети менен милдеттендирилген эле. Бул өтө оор иш болчу. Бирок, Алла Элчиси артка кетенчиктебестен бул

1091. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/137.

ишти аркалап, адамдарга алардын адамдык табиятына жараша мамиле кылып, алардын жүрөктөрүнүн төрүнөн орун алган.

Ислам динин жеткирүү Пайгамбарыбыздын бул дүйнөгө келишинин негизги максатына айланган эле. Ал, бул дүйнө жана акырет кайгысы менен алек болгон эмес. Бейиштердин кооздуктарын көрүү, миражга чыгуу да Ага Өз милдетин унуттура алган жок. Жылдыздар жолго төшөлгөн таштар сыяктуу бут алдына төшөлгөн улуу ааламдан, кыйынчылык жана машакаттарга толгон бул дүйнөгө кайтып, биздин арабызга келген. Себеби, Ал жоопкерчилигин бүтүндөй жан дили менен сезе алган адам эле. Жоопкерчиликке өтө терең маани бергендиктен, адамдык жоопкерчиликтин оордугунан ар дайым жан алакетке түшүү менен жашачу.

Сөздүн кыскасы, Пайгамбарыбыз түйүлдүк тонунан чыга электе эле «*Үммөтүм, үммөтүм!*» – деп сыздай турган жана өз милдетине берилген киши болчу. Анын махшар майданындагы сыздаган абалы да ушул жоопкерчиликтин себебинен эмеспи? Негизинен мындай оор жоопкерчиликти аркалоого Андан башка ким чыдай алмак?! Ал алгачкы адамдан акыркы адамга чейинки бүтүндөй адамзаттын жоопкерчилигин мойнуна алып алгандай эле.

Алла Элчиси убакыт жана орундун тар чөйрөсүнүн чегин басып өткөн баам-парасаттын ээси эле. Ал ар дайым түбөлүктүү дүйнөнү көрө алчу. Ал бул дүйнөдө жашап жатканда эле, бейиш, тозок, сират көпүрөсү жана Махшар майданы тууралуу баяндаган эмес беле? Демек, аларды көрүп, көргөндөрүн айтып берчү. Ошондой эле, Анын чынчылдыгы тууралуу сөз козгогонубузда баяндап өткөндөй, Анын келечек тууралуу айткандарынын эч бир төгүн болгон эмес. Ал кандай баяндаган болсо, убагы келгенде бардык нерсе айтканындай болгон жана айткандарынын бир тобу өз убактысын күтүүдө.

Анын алдын-ала көрөгөчтүгү тууралуу баяндоо жагынан алганда Худайбия өтө маанилүү жана биз бул тууралуу жогоруда кеңири баяндап өттүк деп ойлойм.

3. Калыбынан жазбаган адам

Алла Элчиси милдетин кандай баштаган болсо, жашоосунун ыргагы ошол бойдон уланды. Алла Элчиси Меккеде Анын колдоочулары бир кул, бир жаш бала жана бир эркин (кул эмес) адам болуп турган учурда кыймыл-аракеттери, жүрүм-турумдары кандай болсо, Коштошуу ажылыгында жүз миңдеген адамдар Анын көздөрүнүн кареги менен тең айланып турган учурдагы кыймыл-аракеттери да ошондой болчу. Ал гана эмес, Анын кичи пейилдиги жеңиштерге жана чоң ийгиликтерге жеткен учурларда дагы да арткан.

Өмүр бою калыбынан жазбаган жалгыз жол башчы – Пайгамбарыбыз. Башынан ушунчалык оор кыйынчылыктарды өткөргөн жана ал кыйынчылыктардын көпчүлүгүнө түздөн-түз айланасындагылар себепчи болгондугуна карабастан, Ал эч убакта калыбынан жазган эмес жана аларга ар дайым бирдей мамиле жасаган.

Досторунун катарына жаңылардын кошулушу жана алардын арасында улуу инсандардын болушу, Ага эски досторун унуттурган эмес. Ал башында кандай болгон болсо, кийин да ошондой бойдон калган.

4. Пайгамбарыбыздын теңдешсиз кичи пейилдүүлүгү

Алла Элчиси бир күнү сахабалары менен тамактанып отурган. Ал жерден өтүп бара жаткан бир аял Ага: «Кулга окшоп отуруп алып тамак жеп жатат!» – деди. Алла Элчиси токтоолук менен: *«Ооба, менден жакшы кул барбы! Мен Алланын кулумун»*, – деп жооп берди. Ал аял уятсыздыгынан жазбастан: *«Мага жедирбей, өзү жеп отурат!»* – деди. Алла Элчиси аны да дасторконго чакырды. Аял: *«Жок, мен сенин оозуңдагыны жегим келип жатат!»* – деп айтканда, Алла Элчиси оозундагысын чыгарып, ага берди. Ошол убакта ал жерде болгондор, ал аял Пайгамбарыбыздын оозундагысын алып жегенден кийин Мединанын эң намыстуу жана уяттуу аялдарынын бири болуп калгандыгын айтышат...¹⁰⁹²

1092. Табараний, ал-Муъжамул-кабийр, 8/200.

Алла Элчиси дагы бир күнү алдында титиреп турган адамга карап: *«Титиребе, агайыным! Мен дагы сен сыяктуу эле карандай кургак нан жеген аялдын баласымын...»* – деп айткан.¹⁰⁹³

Бир күнү периште Алла Элчисинен: *«Кул пайгамбар болгуң келеби же султан пайгамбар болгуң келеби?»* – деп сурады. Жебреил Анын кулагына: *«Жаратуучундун алдында кичипейил бол!»* – деп шыбырады. Алла Элчиси: *«Бир күн ачка жатып жалбарган, башка күнү ток болуп, шүгүр кылган бир кул пайгамбар болгум келет...»* – деп жооп берди.¹⁰⁹⁴

Ал мына ушундай абалда жашап жаткан учурда олжо жана белектер Ага тартуу кылынып турган. Бирок, Ал жеке өзү үчүн алардын сокур тыйынын дагы колдонбостон, келген олжо, белектердин баарын сахабаларына таратып берчү. Анын бул кыймыл-аракети өмүр бою эч өзгөргөн жок. Дагы эмнени айтайын, Мекке каратылып алынганда башын өтө ийген абалда болгондуктан, Анын Аршка жеткен башы ал жерде ээрдин кашына тие тургандай ийилген эле.¹⁰⁹⁵

Алла Элчиси келе жатканда Саъд бин Муаз жанындагыларга: *«Пайгамбарыбызды урматтап, ордуңардан тургула!»*¹⁰⁹⁶ – деп айтчу. Ал эми Пайгамбарыбыз: *«Ажамдар (арабдарданбашкалар)сыяктууордуңардантурбагыла!»*¹⁰⁹⁷ – дечү эле.

Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) миражга чыкканда намазда бардык пайгамбарларга имам болгон.¹⁰⁹⁸ Бирок, бул нерсе да Аны өзгөрткөн эмес жана Ал: *«Мени Муса бин Имрандан жогору көрбөгүлө»,*¹⁰⁹⁹ – деп айткан эле. Башка дагы бир жолу: *«Мени Юнус бин Маттадан жогору койбогула!»*¹¹⁰⁰ – деген болчу...

1093. Ибн Маажжа, атъима 30; Табараний, ал-Муъжамул-аусат, 2/64.

1094. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 2/231; Абу Йаъла, Муснад, 10/491.

1095. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/63.

1096. Бухарий, истиъзан 26; Муслим, жихад 64; Ибн Хажар, ал-Исааба, 3/85.

1097. Абу Дауд, адаб 152; Ибн Маажжа, дуа 2; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/253.

1098. Табарий, Жаамиъул-баян, 15/3; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/110.

1099. Бухарий, анбия 31; Муслим, фадааил 159-160.

1100. Бухарий, анбия 24; Муслим, фадааил 166-167.

Канчалаган ирет Анын алдында кайыптын пардалары ачылып, кайып пардасынын артындагыларды көргөн. Бирок, азирети Айшанын бөлмөсүндө күң аялдар: *«Биздин арабызда эртеңки күнү эмне боло тургандыгын билген бир Пайгамбар бар»*, – деп ырдашканда, аларды тыйып, *«Ырдай турган болсоңор туура нерселерди айткыла!»*¹¹⁰¹ – деген эле.

Ооба, өмүр бою калыбынан жазбаган жалгыз жол башчы адам – Мухаммед Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам).

5. Алла Элчисинин адамдардын жөндөмдүүлүктөрүн аныктай билиши

Пайгамбарыбыздын кол алдындагыларды тааный билүүсүндө да теңдеши жок эле. Хабашистанга (Эфиопияга) хижрат кыла тургандарды жана алардын башындагы адамды да эң туура тандаган. Жаъфар бин Абу Талиб Нажашиге кылган кызматтары менен бул туура тандоонун акыйкатын көрсөткөн.¹¹⁰²

Пайгамбарыбыз Мадинага жиберген агартуучу Мусъаб бин Умайр дагы Алла Элчисинин ар кандай иштер жана милдеттер үчүн адам тандоодогу туура чечиминин мисалы боло алат. Ошол учурда Мадинага Мусъаб сыяктуу кылдат адам керек болгондуктан, Алла Элчиси аны жиберген эле.¹¹⁰³

Пайгамбарыбыз Мадинага хижрат кылганда, Анын ордуна бирөө жатып, мушриктерди алаксытуусу керек болгон. Балким, ошол учурда Алла Элчисине көтөрүлө турган кылычтар анын ордунда жаткан адамга шилтенмек. Мындай учурда ал жерге азирети Али сыяктуу сырттан керек болчу жана дал өзү тандалды.¹¹⁰⁴

Саур үңкүрүндө ким ага шерик болот? Мадиалыктар Алла Элчисин алгачкы жолу ким менен бирге көрүшү керек болчу. Ал ар дайым Пайгамбарыбыздан кийинки экинчи адам болуу ордун сактай алган азирети Абу Бакир болушу ке-

1101. Бухарий, магази 12; Тирмизий, никах 6.

1102. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/201-202.

1103. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 2/281.

1104. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/8-9.

рек эле жана ошондой эле болду.¹¹⁰⁵ Алла Элчиси азирети Абу Бакирди башында кайсыл орунга жайгаштырган болсо, ал өмүрүнүн аягына чейин ошол жерде болду. Себеби, алгачкы тандоо өтө туура тандоо болгон эле.

Чындыгында төрт халифанын баары тең Алла Элчиси тандагандай орунда иш алып барышты.

Биринчи халифа Абу Бакир, экинчиси Умар, үчүнчүсү Усман жана төртүнчүсү Али болушу керек болгон. Себеби, тагдырдын белгилеген өмүр чеги ушундай болуусун талап кылган. Бул тизмектөө Алла Таала тарабынан болгондугу ачык-айкын көрүнүп турат.

Пайгамбарыбыз, Абу Дужанага кылычты бергенде (Пайгамбарыбыз Ухуд согушу болоордо сахабаларга атайын «*бул кылычты ким алып согушат*» дегенде Абу Дужана алган),¹¹⁰⁶ Нуайм бин Масъудду курайш уруусу менен жөөттөрдүн ортосуна келишпестикти пайда кылуу үчүн жибергенде¹¹⁰⁷ жана аткарган бардык иш-аракеттеринде аткарыла турган ишти татыктуу, ылайыктуу адамга берүү эрежесин карманып, дайыма ийгиликке жетишкен.

Хузайфага башкаларга айтылбаган сыр ачык айтылды (мусулмандардын арасына кирген эки жүздүү мунафыктардын ким экенин Пайгамбарыбыз Хузайфага сыр кылып айткан).¹¹⁰⁸ Меккеде коопсуздук кызматы үчүн атасынын бир тууганы азирети Аббасты колдонду жана Азирети Аббас бул иштин өтөөсүнөн чыкты.¹¹⁰⁹

Пайгамбарыбыз аскер башчы кылып дайындаган адамдарын, колдоруна кат берип королдорго жиберген элчилерин, таалим алсын деп Суффага (Пайгамбарыбыз Мадина шаарында курдурган мечитте жайгашкан окуу жай) кабыл алган окуучуларын, зекет жыйноочуларды туура тандоосу Анын даанышмандыгын айгинелеп жатты.

1105. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/13.

1106. Муслим, фадааилус-сахаба 128; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/123.

1107. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/188.

1108. Бухарий, фадааилул-асхаб 20

1109. Ибн Хажар, ал-Исааба, 3/631.

Ооба, жол башчынын милдет жана жоопкерчилик жүктөй турган адамдарын жакшы тандай алуусу өтө маанилүү. Бул маселедеги жол башчылардын канчалаган жаңылыштыктарын тарых барактары көрсөтүп турат. Өтө жакын адамдарынын кыянатчылыгынан зыян тарткан жол башчылар аз эмес.

Алла Элчиси Аркам бин Аби Аркамды көбүнчөсү каржы кызматтарына дайындачу. Ал азирети Абу Бакир жана азирети Умар доорунда да ошол кызматтарды аткарды. Азирети Усман өзүнүн жеке мал-байлыгынан садага чыгарып, жакын тууганына каралашчу. Анын бул жоомарттыгы туура эмес жоромолдонуп, Умаййа уулдары мамлекеттик казынадан материалдык колдоого алынып жатат деген ойлор пайда болду.

Мындай жалаанын астында калбоо үчүн Аркам бин Аби Аркам азирети Усманга кайрылып, ага казыналардын ачыктын тапшырды. Ал азирети Усманга: «Элдер сен өз мал-байлыгыңдан садага берип жатканыңды туура эмес түшүнүп жатышат, мен мындай жалаа жабылган жерде казынаны көзөмөлдөй албайм», – деп өз кызматынан бошонгон. Өз каалоосу менен кызматынан кеткенге чейин, толук чейрек кылым бир кызматта иштеди.¹¹¹⁰

6. Жүрөктөрдүн төрүнөн орун алган инсан

Алла Элчиси адамдарды сүйгөн жана аларга сүйүктүү жол башчы эле. Айланасындагы ар бир адам өзүн ага эң сүйүктүүмүн деп ойлочу. Ошондой эле адамдардын баары Аны өтө жакшы көрүшчү. Ал айланасындагыларды өтө сүйчү. Дүйнөдөн кайтаарына жакын мечитте бир канча ирет сахабаларын карап алып, токтоно албай шолоктоп ыйлаган. Бир канча убакыттан кийин алар менен бирге боло тургандыгын өтө жакшы билчү. Бирок, бул дүйнөдөгү биргелиги аяктап бараткан эле. Анын Алланын алдына көчүү убактысы келип жеткен эле жана периштелер чыдамсыздык менен Аны күтүп жатышкан. Ал оопалуулуктун символу катары, сахабаларынан айрыла тургандыгын билген үчүн ыйлап жатты.¹¹¹¹

1110. Ибн Хажар, ал-Исааба, 1/43.

1111. Баззаар, Муснад, 5/395.

Алла Элчиси сахабаларын абдан сүйчү жана аларга ар дайым камкордук көрчү. Анын: *«Менин сахабаларыма тил тийгизүүдөн жана аларга орунсуз сөз айтуудан сактангыла!»*,¹¹¹² *«Менин сахабаларым көктөгү жылдыздар сыяктуу, алардын кайсынысын ээрчисеңер да туура жолду табасыңар»*,¹¹¹³ – деген сөздөрү ушул сүйүүнүн далили эле.

Ошондой эле Алла Элчиси башкаларга да сүйүктүү болчу. Негизинен Аны сүйүү ыймандын бекемдигинин далили эмеспи? Бекем ыймандын ээлери болгон сахабалар Аны өтө катуу сүйүшчү.¹¹¹⁴

Хубайбды дарга асуу алдында, андан *«Ушул учурда сенин ордунда Мухаммеддин болушун каалайт белең?»* – деп сурашат. Эгерде ал: *«Ооба!»* – деп жооп бергенде өлүм жазасынан кутулмак. Бирок, ал сахаба болгондуктан, өзүнө жараша тургандай таризде: *«Жок, менин ордума Анын дарга асылуусу эмес, менин өлүм жазасынан кутулушум үчүн Анын бутуна бир тикенек сайылышы керек болсо да, мен андай нерсеге ыраазы болбойт элем!»* – деп жооп берет.¹¹¹⁵

Саъд бин Рабиъ жараланып, шейит болуу алдында турганда: *«Алла Элчисине саламымды айта баргыла. Ушул учурда Ухуддун артынан Бейиштин жыты келип жаткандыгын сезип турам. Араларынан бир адам калса да Алла Элчисине бир зыян келе турган болсо, Алланын алдында мунун жообун бере албай тургандыктарын менин коомума айтып койгула!»*¹¹¹⁶ – деп айткан эле.

Сумайра согуш майданында катуу кыжаалаттана, *«Алла Элчиси кайда?»* – деп Алла Элчисин издеген. Пайгамбарыбызды көргөндө, жетелеген атынын үстүнө күйөөсүнүн жана эки баласынын денеси артылып келе жаткандыгына карабастан, Алла Элчисине кайрылып: *«Оо, Алланын Эл-*

1112. Бухарий, фадааилул-асхаб 5; Муслим, фадааилус-сахаба 221-222.

1113. Дайлабий, Муснад, 4/160.

1114. Бухарий, ийман 8; Муслим, ийман 69-70.

1115. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/66.

1116. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/39.

чиси, Сенин тирңи экениңди көргөндө башыма келген бардык кайгылуу, оор нерселер мага жеңил болуп калды!» – деп айткан.¹¹¹⁷

Насиба колуна кылыч кармап, Алла Элчисин коргоп жатканда башка эч нерсеге көңүл бурган эмес. Пайгамбарыбыз ага уулун көрсөтүп: «*Чурка, уулуңа жардам бер!*» – дегенде, уулу бар экендигин эстеп, дароо уулунун жараатын таңып, аны далыга таптап: «*Бар уулум, Алла Элчисин корго!*» – деп жатты.¹¹¹⁸

Азирети Абу Бакир Алла Элчисин коргоп жатып, таяк жеп, эсин жоготот. Энеси башында отуруп, уулунун өзүнө келип, көздөрүн ачышын күтүп отурганда, ал көзүн ачаары менен: «*Алла Элчиси эмне болду?*» – деп сурайт. Энеси кашыктагы шорпону Анын оозуна жакындатканда ал колунун сырты менен четке түртүп: «*Мен Алла Элчисинин кабарын билмейинче тамак ичпейм!*»¹¹¹⁹ – дейт.

Дагы ушул сыяктуу жүздөгөн мисалдар көрсөтүп тургандай, Алла Элчиси сахабаларына жана бүтүндөй үммөтүнө ушундай сүйүктүү болчу.

Ал ушундай сүйүүнүн негизинен айланасындагыларга ишенчү. Анын эшигин кайтарган күзөтчүсү жок болчу.¹¹²⁰ Себеби, баары Ага, Ал да баарына ишенчү.

7. Алла Элчиси башынан эле аруу жана таза инсан болчу

Алла Элчисинин пайгамбарлыкка чейинки жашоосу дагы таза болчу. Алла Элчиси аны жалаа жана каралоого дуушар кыла турган эч бир иш жасаган эмес. Азирети Абу Бакир Алла Элчисинин балалык кезинен берки жолдошу болчу. Эгерде Ал жаңылыш кыймыл-аракет жасаган болгондо, пайгамбарлыгын жарыяласа ага адамдар ишенишмек беле? Анын таза, аруу табиятына арбалган азирети Хадича энебиз да анын ко-

1117. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/50.

1118. Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 8/414-415.

1119. Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 3/30.

1120. Бухарий, жанаиз 32; Муслим, жанаиз 15.

Пайгамбарыбыз бардык маселеде туу чокуларды ээлеген. Аны ээрчиген адамдардын жол башчылары да жөндөмдүүлүктөрү жагынан Андан төмөн туруусу үчүн Ал бардык маселеде туу чокуну ээлеши зарыл болгон. Жөндөмдүүлүктө Алла Элчисинен кийинки орунду азирети Абу Бакир ээлейт. Бирок, ал да Алла Элчисинин улуулугун баарынан көбүрөөк кабылдачу жана Ага чын дили менен берилчү.

8. Корутунду

Жол башчыда болушу талап кылынган сыпаттар жагынан Алла Элчиси тууралуу кыскача баяндама берүүгө аракет кылдык жана бардык ушул өзгөчөлүктөргө ээ болгон жалгыз инсан Пайгамбарыбыз экендигин түшүндүк. Ырас, ушул жактары менен Пайгамбарыбызга тендеше ала турган бир да киши жок.

Мындан төмөндөгүчө жыйынтыкка келебиз: Алла Элчисинин бардык сапаттары эң жакшы көрүнүштө жана эң жогорку деңгээлде. Анын бул улуулугу башкаларга салыштырмалуу эмес. Себеби, Алла Таала Аны адамзат үчүн мүмкүн болгон эң улуу бийиктикте жараткан.

Ал эң мыкты аскер башчысы болчу. Анын даанышмандыгынын бул тарабын бир гана «залкар акылман» деген сөз менен атоо туура эмес. Бирок, сөздүн жетишсиздиги бизди да кээде жаңылыштыкка түртөт. Ошондуктан, Пайгамбарыбызды улуу аскер кол башчысы деп байкабай жаңылыштык менен кошуп айтып алабыз. Ал эми Алла Элчисинин аскердик жагын бул сөз менен баяндоо мүмкүн эмес. Себеби, Анын аскердик жагы да вахий менен колдоого алынган жана Алла Элчисинин даанышмандыгы менен байланыштуу. Бул жерде биз чечмелеп түшүндүрүүгө аракет кылып жаткан нерсе да Анын бул жактарынын Анын пайгамбарлыгына далил экендиги. Биз Пайгамбарыбыз менен байланышкан бардык маселелерге ушул жагынан карайбыз. Кээде сөз менен айтпасак да, негизги оюбуз ушундай.

Мына ушундай негизде Анын мыкты аскер башчылыгынын пайгамбарлыгына далил болгон жактарын кыскача

баяндап өтмөкчүбүз. Себеби, биз эскере турган өзгөчөлүктөр тандалма жана өмүрүн согуш майдандарында өткөргөн жана жаштайынан аскердик иштер менен алек болгон адамдарда болгон өзгөчөлүктөр.

Алла Элчисинин аскердик мыктылыгы, жер жүзүндөгү бүтүндөй мыкты аскерлерге таалим бере турганчалык деңгээлде. Демек, Анын аскердик мыктылыгы дагы өзүнүн табиятынан эмес. Себеби, Ал атайын таалим алган эмес болчу. Ал учурга чейин уруулар аралык кагылышуу болгон Фижар согушунан башка согушка катышкан эмес эле. Ал согушта дагы агаларына ок ташып берип гана турган жана бир да ок аткан эмес.¹¹²⁴ Эми болсо, таланттуу аскер башчыларын таң калтырып, тамшандырган согуштук ыкмалар жана стратегиялар менен чоң салгылашууларда жеңиштерге жетип атты. Ал өмүрүндө китептен окубаса, кантип бул тармакта терең маалыматтарга ээ болду. Демек, согуштагы мыктылыгы Анын даанышмандыгын, даанышмандыгы Анын пайгамбарлыгын далилдеп турат.

Ал теңдешсиз мыкты аскер башчысы эле. Жер жүзүндө андай аскер башчысы кайра кайталанып келген жок. Ал теңдешсиз, улуу инсан эле. Себеби:

Биринчиден: Ал Алланын буйругу менен бир максатты көздөгөн эле. Анын көздөгөнү анык, ачык-айкын болчу. Ал акыйкатты жайылтып, буга тоскоол боло турган бардык нерселерди жолдон алып салмак. Өмүр бою ушул максатты көздөдү. Күн сайын өзү жана айланасындагылар бул максатка алып бара турган жолдорду терең талдап түшүнүүдө өнүгүүлөр боло баштады. Бирок, өзгөрүү болгон жок. Алла Элчиси жана анын сахабалары бул улуу максаттан алыстап, элди талоонго алуудан алыс эле. Анын жыйырма үч жылдык пайгамбарлыгын изилдегендер Ал башында эмне айткан болсо, аягында да так ошол нерселерди айткандыгына күбө болушат.

Ал эч бир убакта согушууну максат кылган эмес. Салгылашуу Анын эң акыркы колдонгон чарасы болгон. Себеби, каршы

1124. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 1/326.

тарапка ар дайым алтернативдүү жолдор сунушталып, согушуу эң аягында эске алынган. Алгачкы эки сунуш ислам динин кабылдоо же салык төлөө болгон.¹¹²⁵ ислам дини боюнча бул алгачкы эки сунуштан бирин кабыл алган тарапка каршы согуш ачуу туура эмес Ислам дини мындай пикирди колдобойт.

Пайгамбарыбыз аял, бала-чака жана колуна курал көтөрө албай турган абалдагыларга тийбөө керектиги тууралуу принципти бекем кармаган жана дүйнөнүн төрт тарабына кошуундарды жиберип жатканда бул нерсени аскер башчыларга катуу табыштаган.¹¹²⁶ Халид бин Валид Пайгамбарыбыз тарабынан бир коомго жиберилип, алар мусулмандыктарын туура билдире албагандыгы себептүү;¹¹²⁷ азирети Усама бин Зайд болсо, корккондон эле ыйман келтиришти деген ой менен¹¹²⁸ адамдарды өлтүргөндүктөрү үчүн Алла Элчисинен тил угушкан.

Ооба, Ал Өзү жана сахабалары гана эмес, алардан бир канча кылым кийин келгендер да адашпай турган максатты белгилеп кеткен. Ушунчалык бузуп-жаруу, кыйратууларга учураганына карабастан, ошол доордон бери карай жашап келе жаткан мамлекеттер мунун ачык-айкын мисалы боло алат. Ушул учурда талапка жооп бере тургандай деңгээлде болушпаса да, алардын Алла Элчисинин жолу менен байланыштары бар экендигин танууга болбойт.

Экинчиден: Алла Элчиси, *«Эң жакшы коргонуу, карама-каршы аракет кылуу»* деген принципти карманчу. Чындыгында Ал кээде коргонуу согуштарын жүргүзүп турган учурлары да болгон. Бирок, булардын бардыгы чабуул коюу үчүн жасалган даярдыктар болчу.

Үчүнчүсү: Пайгамбарыбыздын жасаган аракеттери ар дайым көрөгөчтүк менен болгон. Ал бардык иштерде «жети өлчөп, бир кескендиктен» өмүрүндө эч качан артка кадам таштаган эмес.

1125. Муслим, жихад; Тирмизий, сияр 48; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 5/352.

1126. Бухарий, жихад 147-148; Муслим, жихад 3, 24-25; Тирмизий, сияр 48; Абу Дауд, жихад 82.

1127. Бухарий, ахкаам 35; Насайи, адабул-кудаат 17.

1128. Бухарий, магаази 45; Муслим, ийман 158.

Мисалы, бир жолу душманды чалгындоодо кемчиликтер болгон эле. Душмандын аскеринин саны канча экендиги белгисиз болуп турду. Чалгынга барган адамдар ал жердеги бир адамды кармап келип, аны айттырууга аракет кылып жатышты. Буга күбө болгон Алла Элчиси дароо ал адамды коё берүүгө буйруду. Андан кийин ал адамдан, келе жаткан аскерлер күнүнө канча төө союп жаткандыгы тууралуу сурады. Ал адам билгенин айтты. Пайгамбарыбыз бир төөнү канча адам жей ала тургандыгын эсептеп көрүп, каршы тараптын аскерлеринин санын аныктады жана ошого жараша стратегия түздү.¹¹²⁹

Жогорудагы мисалдан байкаганыбыздай, Алла Элчиси ар бир кадамына көңүл буруп, душмандын абалын аныктап, тактап, аскерлерин ошого жараша даярдачу. Бул аскер башчысында болушу керек болгон мыкты сапат эле.

Төртүнчүсү: Анын жортуулга чыгууда өзүнчө тартиби бар эле. Ал бул тартипти эч качан бузчу эмес. Кайсыл жакка кайсыл убакытта баруу, душманга кайсыл убакытта кол салуу керектигин өтө жакшы пландоочу эле. Хайбарга барышы дагы бул принциптин ачык мисалы. Гатафанга бара тургандай болуп туруп, Хайбарды курчоого алган. Гатафандын калкы мусулмандар өздөрүнө келе жатат деген ойдо чептеринин ичине жашынышкан. Ал эми Хайбар болсо, согуш тууралуу эч ою жок болгондуктан, даярдыксыз турушкан эле. Багымдат намазынан кийин дуба менен руханияты күчөгөн мусулмандар аларды курчап алып, Алла Элчисинин укмуштуудай планы менен оңой эле маселени чечип коюшкан.¹¹³⁰

Меккеге да ошондой көрүнүштө киришкен. Азирети Абу Бакир да кайсыл тарапка жана эмне үчүн барыла тургандыгынан кабарсыз болчу. Мусулмандар Меккеге кирип келгенде меккеликтер качууга да үлгүрө албай калышты.¹¹³¹ Биз жогоруда баяндаган жана башка тарыхый китептерде баяндалган салгылашууларда так ушундай ыкма колдонулган.

1129. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/164.

1130. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/299-300; Ибн Саъд, ат-Табакатул-кубра, 2/106; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/181-182.

1131. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 5/55.

Бешинчиси: Пайгамбарыбыз душмандарга чабуул жасаганда ар дайым жеңишке жетишчү. Бул дагы Алла Элчисинин укмуштуудай кыраакылыгынын, көрөгөчтүгүнүн жана даанышмандыгынын белгиси. Бадрда мусулмандар жайгашкан жерлер суу чыккан жерлер эле. Мушриктер болсо, суусуз жерде калышкан.¹¹³²

Алтынчысы: Убакытты өтө жакшы пайдаланчу. Мисалы, Хандакта убакытты созуп, суук болуп, меккеликтер артка кайтууга мажбур болушкан.¹¹³³ Аймак болсо толугу менен мусулмандарга ыңгайлуу жер эле.

Хунайн салгылашуусунун учурун тандап алуу дагы өзүнчө бир укмуш керемет болгон. Эгер салгылашуу бир аз кечиктирилгенде, мусулмандар чабуул коюу мүмкүнчүлүгү болбой, коргонуу согушун жүргүзүүгө мажбур болушмак. Бирок Алла Элчиси өз учурунда жортуулга чыгууга буйрук берип, убакытты мусулмандардын пайдасына колдонду. Дагы башка бир салгылашууда, душмандын жаачыларын буктурмадан чыгууга мажбур кылуусу дагы согуштун башка бир ыкмасы болуп саналат. Алдыңкы бөлүктөгү аскерлер артка качкандай болушканда, жаачылар алардын артынан куугунга өтүшкөн. Ал эми алардын күчтүү куралдары жебелери болчу. Жашынган жерлеринен ачык талаага чыкканда, жаачылардын жебелери ишке жарабай калды. Себеби, ал учурда жакындан согушууга киришкен эле. Жакындан согушууда кылычтар ишке жарамак, так ошондо кайра чабуул коюу буйругу берилип, учур аябай жакшы пайдаланылды.

Жетинчиси: Согушта аскердик кошуундун эң негизги муктаждыгы тамак-аш азык-заты болуп саналат. Алла Элчиси жүргүзгөн салгылашуулардын эч биринде азык-түлүк жана керектүү куралдар түгөнүп калып, артка чегинүү болгон эмес.

Негизинен, Куран Каримдин жүздөгөн аяттарында мундарды садага берүү жана жоомарттыкка даярдаган Алла

1132. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 3/167-168.

1133. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/189-192.

Элчиси алардагы бул күчтү эң жакшы көрүнүштө пайдаланууну билген. Албетте, исламда жихад түшүнүгү мал менен жана жан менен жүзөгө ашырылат.

9. Азирети Пайгамбар тарбиялаган окуучулар

Буга чейин тизмектеп айткандарыбыз түздөн-түз Алла Элчисинин согуш ыкмасы тууралуу жана Анын иш-аракетинин кээ бирлери жөнүндө болчу. Ал эми Пайгамбарыбыз ошол эле учурда укмуштуудай аскердик кошуун даярдаган жана ал кошуун кыска убакыттын ичинде эле дүйнөнүн төрт тарабын багынтууга жетишти. Алла Элчиси тарбиялаган аскерлери жана түзгөн аскердик кошууну менен теңдешсиз аскер башчысы эле. Себеби, ислам аскердик кошуунун алгачкы болуп Алла Элчиси түзгөн жана өнүктүргөн. Б. а. Ал башка аскер башчылар сыяктуу даяр аскердик кошуунга башчы боло калган эмес.

Алла Элчиси тарбиялаган аскердик кошуунда төмөнкү үч маанилүү өзгөчөлүктү көрүүгө болор эле:

1. *Мыкты аскердик таалим.*
2. *Жакшы адеп-ахлак жана үлгүлүк тарбия.*
3. *Терең ыйман, баш ийүү жана чын дилден берилүү сезими.*

Пайгамбарыбыз (алдуу-күчтүүлүк – бул ок атуу) «*Алдуу-күчтүлүк – бул күчтүү сокку уруу*»,¹¹³⁴ – деп кыяматка чейин пайдаланыла турган согуш куралдары тууралуу алдын ала ишарат кылып өткөн. Бул сөздөр Ага таандык сөздөрдүн бири. Пайгамбарыбыз Өзү да ошол доордо бул сөздү иш жүзүнө ашырган жана жаа атууга өтө терең маани берген. Жаа атууну үйрөнүүгө үндөгөн бир топ хадистер бар. Ал хадистердин бири Саъд бин Аби Ваккаска карата: «*Оо, Саъд, ата-энем сага садага чабылсын, ок ат!*»¹¹³⁵ – деп айтылган. Пайгамбарыбыз бир канча адамга «*Энем сага садага чабылсын...*» же «*Атам сага садага чабылсын...*» – деген, бирок экөөнү бир-

1134. Муслим, имаара 167; Абу Дауд, жихад 23.

1135. Бухарий, жихад 80; Муслим, фадааилус-сахаба 42.

дей жалгыз адамга гана айткан. Ал Саъд бин Аби Ваккас. Себеби, Саъд көзгө атар мерген болчу.

Алла Элчиси аскерлерлерине иш жүзүндө көрсөтүү менен таалим-тарбия берчү. Сахабалар тынчтык учурларда да дене тарбиялык иштерге үндөлчү жана ортолорунда кээ бир жарыштарды өткөрүп турчу.¹¹³⁶ Пайгамбарыбыз Өзү дагы жарыштардын кээ бирине катышкан.¹¹³⁷ Айрыкча, жашы жете элек болуп туруп, аскердин курамына кирүүнү каалаган жаштардын ортосунда уюштурулган күрөш боюнча жарыштар, ал доордо спорт жана дене тарбиялык иш-аракеттерге канчалык маани берилгендигин көрсөтүп турат.¹¹³⁸

Ал доордо ислам аскердик кошуунунун мүчөлөрү сырткы дене түзүлүшүнүн күч-кубатка ээ болушу жана аскердик кошуундун ыкмасы жагынан айырмаланып турушчу. Албетте, муну менен бирге аскерлердин маанайын дагы унутта калтырбоо керек.

Ислам аскердик кошууну, периштелерди суктандыра турган улуу адеп-ахлакка ээ эле. Алла Элчиси барган жерлеринде коопсуздук жана ишеним арттыра турган аскерлерди тарбиялап чыгарган. Сахабалардын ортомчулугу менен дин жеткирилип, мусулмандар тарабынан каратылган жерлерде намыска кол салуу менен байланышкан эч бир окуя болгон эмес.

Ырас, аскерлердин моралдык аруулугу ошончолук деңгээлде өнүккөн эле. Албетте, алардын моралдык тазалыгы ыйман жана ишенимдеринин арты менен болчу. Алардын арасында ишенимге карама-каршы иш жүргүзгөн бир да адам болбогон. Бул дагы алардын ыйманынын талабы эле. Куран алардын бул абалын төмөнкүчө баяндайт: *«Сен Аллага жана кыямат күнүнө ишенген коомдун арасынан Алла Таала менен Анын элчисине каршы чыккандарды дос кылгындарын таппайсың; эгер алар өздөрүнүн аталары, же балдары болушса да. Алла Таала мына ушулардын жүрөгүнө ыйманды жазып койгон жана аларды өзүнөн болгон нур менен кубат-*

1136. Бухарий, салаат 41; жихад 56-58; Муслим, имаара 95; жихад 132.

1137. Бухарий, жихад 59; Абу Дауд, адаб 8.

1138. Ибн Хажар, ал-Исааба, 3/178.

*таган. Алла Таала аларды алдынан дарыялар агып турган бейиш бактарына киргизет. Алар ал жакта түбөлүккө калышат. Алла Таала алардан ыраазы. Алар Андан ыраазы. Мына ушулар Алланын тобу (жамааты). Акыйкатта, Алланын жактоочулары, алар ийгиликке жетүүчүлөр».*¹¹³⁹

Кандай кыйынчылыктарга дуушар болушса да, эч нерсе көздөгөн максатынан тайдыра алган эмес. Сахабалар согуш майданында салгылашып жатканда, кээде алардын алдынан өз бир туугандары, кээде өз ата, абалары чыкса да, ойлонуп отурбастан, берилген буйрукту орундатып, көздөлгөн максатка бет алышкан. Ооба, Алла Элчиси дүйнөнү таң калтыра турган аскердик кошуун тарбиялап чыгарган эле. Кээде алар шилтеген кылычтын алдында жан бере турган адамдар өз аталары, өз бир туугандары жана жакындары болушу мүмкүн эле. Мындай маанилүү маселеде бир аз кетенчиктөө кошуундун бузулушуна жана иш аткара албай тургандай абалга келишине себепчи болушу ыктымал эле. Алла Элчисинин аскердик кошуунунда, бир көз ирмемге да ойлонуп, кетенчиктөө болгон эмес.

Абу Убайда бин Жаррах, Бадрда атасы Жаррах менен бетме-бет келди. Ал атасынан качкан сайын атасы өчөгүшүү менен анын артынан сая түшүп кууп алды. Акыр аягында атасы менен чабышууга туура келгенде: *«Алла үчүн, мына сага!»* – деп аны жерге сулатты.¹¹⁴⁰

Ырас, ал жерде бет маңдайынан атасынын чыгышы аны көздөгөн максатынан тайдыра алган жок. Бул жолдон эч ким кайтара албайт. Демек, Абу Убайда жана андан башкаларды дагы ушундай кылмак... жана Жаррахтар эч качан алдынан чыга алмак эмес.

Абдуррахман атасы Абу Бакирге: *«Сени менен Ухудда канча ирет бет-бетме келдим. Бирок ар жолкусунда сенден качтым, сени менен чабышууну каалабадым!»* – дейт. Азирети Абу Бакирдин жообу даяр эле: *«Эгер мен сени көргөнүмдө, сөзсүз сени менен чабышмакмын жана сени көрбөстүңкө салмак эмесмин!»*.¹¹⁴¹

1139. Мужадала, 58/22.

1140. Ибн Хажар, ал-Исааба, 3/587.

1141. ал-Хахим, ал-Мустадрак, 3/539.

Абдулла атасы Убай бин Салулдун кылгандарын жактырчу эмес. Ал атасы көптөн бери эле өлүмгө ылайыктуу болгондугун билчү. Бирок, атасын аябай урматтачу. Алла Элчисинен мындай деп өтүндү: *«Оо, Алланын Элчиси! Эгер атамды өлтүртүңүз кааласаң, ал милдетти мага бер! Себеби мен атамды канчалык сүйөөрүмдү Мадинанын калкы түгөл билишет. Эгерде аны менден башка бирөө өлтүрсө, атамды өлтүргөн адамга карата жүрөгүмдө кек пайда болушу мүмкүн. Бирок, мен эч бир момунга кек сактоону каалабайм. Ошондуктан, эгер уруксат берсеңиз бул ишти мен аткарайын»*.¹¹⁴²

Абдулла улуу сахаба эле. Бирок, атасы эки жүздүүлөрдүн башчысы эле Ислам динине ошончолук зыян келтирген адамды Алла Элчиси өлтүргүсү келген эмес. Алла Элчиси Абдулланы атасына сый мамиле кылуусун буйруду. Абдулла бир жолкусунда атасын Мадина шаарына киргизбей: *«Ата, мен сени «мен жөнөкөй пас адаммын, Мухаммед болсо өтө урматтуу адам» деп айтканыңда гана шаарга киргизем»,* – деген. Муну мурдараак айтып өткөн элек. Абдулла бин Убай бин Салул: *«Мадинага барганыбызда абройлуу кадырлуу адамдар пас жөнөкөй кишилерди Мадина шаарынан кууп чыгат»,* – деп өзүн кадырлуу, ал эми Пайгамбарыбызды жана сахабаларды жөнөкөй кара таман адам катары сыпаттап көрүшкөн.¹¹⁴³ Мына ушундайча, уулу атасына бардык нерсенин тескерисинче экендигин тастыктаган.

*«Алланын буйругу болмоюнча эч ким өлбөйт!..»*¹¹⁴⁴ Сахабалар Алланын бул аятына ушунчалык берилип ишенишкендиктен согуш майдандарында гүл жайнаган талаада сейилдеп жүргөндөй жүрүшчү. Абу Дужананын тартынбай айбат менен согушуп жүргөнүн ушинтип гана түшүнүүгө болот.¹¹⁴⁵

Азирети Али өтө көп ооручу. Кээде анын жанында карап отургандар анын жашап кетишинен үмүттөрүн үзүп коюшчу.

1142. Ибн Хишам, ас-Сиратун-набавия, 4/255; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 4/158.

1143. Бухарий, манаакиб 8; Муслим, бирр 63; мунафикуун 1.

1144. Аалу Имран, 3/145.

1145. Муслим, фадааилус-сахаба 128; Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 3/123.

Бирок, ал ишенимдүү гана жакында өлбөй тургандыгын айтчу. Себеби, бир канча жыл мурун ага Алла Элчиси анын мойнунун каны менен сакалы боёло тургандыгын айткан болчу.¹¹⁴⁶ Ал ошол сөзгө толук ынанган эле. Андан башкача болушун оюна дагы алган эмес.

Аммар бин Ясирдин кулагы үзүлүп, кан токтобой жатты. Анын жанындагылар кыжаалаттануу менен карап турушканда, ал дагы ары-бери өлбөй тургандыгын айтып, басып жүрдү. Себеби, ага Алла Элчиси: *«Сени баш ийбеген залим бир топ өлтүрөт жана сенин бул дүйнөдөн акыркы насибиң бир чөйчөк сүт болот!»* – деп айткан эле.¹¹⁴⁷ Ал бута толук ишенген эле.

Чындыгында алардын бул берилгендиги жана ыйманы душмандын бардык жаман ниеттерин жана пландарын жокко чыгарган. Океанга барып такалса да, атынын тизгинин кагып, илгерилей бере турган чечкиндүүлүк, алардын ыйманы жана руханий дүйнөсүнүн тереңдигинен келип чыккан болчу.

Алар Аллага жана Анын Элчисине канчалык баш ийгендиктерин бул жерде айтуунун зарылчылыгы барбы, билбейм? Сахабалар Аллага жана Анын Элчисине чын дилдеринен баш ийишчү. Бирок, бул тууралуу өз алдынча теманы талдоого алуу, сөздү узатуу болгондуктан, азыр ал темага кирбейбиз.

Алла Элчисинин аскердик таалимге маани бергендиги тууралуу жогоруда баяндап, бул маселенин иш жүзүндө аткарылгандыгы тууралуу да айткан элек. Теманын аягын бир канча хадис жана бир аяттын маанилери менен кооздоп кетүүнү туура көрдүм.

Пайгамбарыбыз айтат: *«Балдарыңарга жаа атууну жана сууда сүзүңүңү үйрөткүлө»*.¹¹⁴⁸

Жана ошондой эле: *«Ким жаа атууну үйрөнсө, бул Алла Тааланын ага бир тартуусу, андан кийин унутуп калса, ал адам Алланын тартуусун барктап, кадырлай албаган болуп саналат»*, – деп айткан.¹¹⁴⁹

1146. Ахмад бин Ханбал, ал-Муснад, 1/102; Ибн Касийр, ал-Бидая ван-нихая, 7/324-325.

1147. Ибн Асийр, Усдул-гааба, 4/134.

1148. Байхакий, Шуабул-ийман, 6/401.

1149. Муслим, имаара 169; Абу Дауд,жихад 23.

Алла Таала айтат: *«Алланын душманы, өз душманыңарды коркунучта кармоо үчүн аларга каршы күч-кубат жана атчандарды толук даярдыкта кармагыла! Силердин Алла жолуна сарптаганыңар өзүңөргө толук кайтарылат. Адилетсиздик кылынбайт».*¹¹⁵⁰

Пайгамбарыбыз менен байланышкан бул теманы аягына эч чыккым келбейт. Ал тууралуу баяндап жатканда, Аны менен бирге жашап жаткандай болом. Мындай ыйык биргеликти таштап кетким келбейт. Бирок, айла канча? Сөздүн аягына дагы келип калдык. Сөзүмдүн аягы жакшы болсун деп, бир улуу инсандын төмөнкү сөздөрү менен аяктагым келет:

«Ооба, анын «шахсу манави» жагынан далил катары болгондугун карап көр: Жер жцзц мечит, Мекке михраб, Мадина минбар. Алла Элчиси бүтүндөй момундардын имамы, бүтүндөй адамзаттын хатиби, бүтүндөй пайгамбарлардын башчысы, бүтүндөй олуялардын мырзасы жана пайгамбарлардан, олуялардан куралган зикир тобунун зикир башчысы...»

Ал тирүүлүк тартуулаган тамырлары – пайгамбарлар, мөмөлөрү – олуялар болгон дарак. Анын алып келген кабарларын мужизаларына таянган бардык пайгамбарлар жана кереметтерине таянган бүтүндөй олуялар тастыкташкан. Себеби, Ал *«Ла илааха иллалла»* – деп чакырат. Анын оң жана сол жагындагылар, Б. а., өткөн жана келечекте келе турган нурдуу зикирчилер, ошол сөздү кайталоо менен, бир ооздон *«Туура айттың, акыйкатты сүйлөдүң!»* – дешет. Ушунчалык көп адамдар тарабынан тастыкталган динди сынга алууга кандай ынсапсыздын дити барат болду экен?..

Алланын бирдигин жар салган кабарлар ошол эки саптагы адамдар тарабынан бир ооздон тастыкталгандай эле Тоорат жана Инжил сыяктуу Алла Тааладан түшүрүлгөн китептерден орун алган жүздөгөн ишарат Пайгамбарыбыздын пайгамбарлыгынан мурда айтылган сүйүнүчтүү кабарлар, кайыптан кабар берген көзү ачыктардын (Бул сөз каймана мааниде айтыл-

1150. Анфал сүрөсү, 8/60.

ган. Бул жердеги көз ачыктар сиз көрүп жүргөн, «жоголгон буюмунду таап берем» же «жолунду ачып берем» деп, элди алдоо менен күн көргөн калпычылар эмес. Бул жердеги көз ачык дегендер акыйкатка көзү ачылган деген мааниде колдонулган. – Ред.) күбөлүгү жана миңдеген мужизалар менен тастыкталууда. Муну менен бирге, ал алып келген диндин акыйкаттыгы да Анын пайгамбарлыгын тастыктаган башка бир далил болуп саналат. Ошондой эле, Анын улуу адеп-ахлагын, бекем ыйманын, күчтүү ишенимин көрсөтүп турган укмуштуудай такыбалыгы, терең кулчулугу, өзгөчө олуттуулугу, туруктуулугу, динине канчалык берилгендигинин ачык далили боло алат.

Кааласаң кел, кыялыбызда Пайгамбарыбыздын дооруна, Араб жарым аралына кетели. Аны милдетин аткарып жаткан абалында зыярат кылалы... Карачы: Жүрүм-туруму, кыймыл-аракети, жашоосу менен улуулуктун, сулуулуктун туу чокусунда оболонгон Улуу Затты көрүп жатабыз. Колунда мужизалуу китеп, тилинде акыйкаттарды жар салган баян, жалпы адамзатка, балким, жин, периште жана башкаларга, балким жалпы жандуу-жансызга кутпа кылып жатат. Ааламдын жаратылыш сыры болгон татаал түйүнүн чечмелеп түшүндүрүп, жаратылыштын купуя маңызын түшүндүрүп, баарынан суралган жана баарын таң калтырып, эс-акылын ээлеп алган түйүндүү үч: «Сен кимсиң?», «Кайдан келе жатасың!», «Кайда барасың?» деген суроолорго канааттандыраарлык даражада жооп берүүдө...

Карачы, Алла Элчиси ушул учу-кыйырсыз кең аймакта жапайы адаттарын бекем карманып алган, кечир коомдорду кандай тездик менен туура жолго салып, аларга эң жакшы адеп-ахлакты тартуулап, бүткүндөй дүйнө жүзүнө мугалимдик кылды. Ал адамдардын жан дүйнөсүн ээлеп алды. Ал жүрөктөрдүн сүйүктүгү, акыл-эстин мугалими, напси-лердин тарбиячысы жана руханияттын султаны болду!»¹¹⁵¹

Оо, руханиятыбыздын Султаны! Сен руханий дүйнөбүздүн султаны болдуң. Рухубуз Сага курман болсун! Суранабыз, кабыл алгын!

1151. Бадиуззаман, Сөздөр, 19-Сөз, 1, 2, 3 жана 7-Рехшалар (мааниси).

КИТЕПТЕ КЕЗДЕШКЕН АЙРЫМ СӨЗДӨРГӨ ТҮШҮНДҮРМӨ

(Алланын) Заты - «Алланын Заты» дегенде Улуу Жараткандын тең-дешиз Өздүгү, акыл-ой жеткис Улуулугу түшүнүлөт.

Абдуллах бин Раваха – ансарлардан чыккан Пайгамбарыбыздын (с.а.в.) улуу сахабаларынын бири. Атактуу акын болгон. Хижранын 8-жылы (629-жылы) Мута согушунда шейит болгон.

Абрар – олуядан кийинки өзгөчө такыба адамдардын аталышы. «Жакшылар» деген маанини туюндурат.

Акиф – толук аты Мехмет Акиф Эрсой. 20-кылымдагы жаңы түрк адабиятынын белгилүү өкүлдөрүнүн бири.

Амавийлер (Омейиддер) – хижранын 40-123-жылдары (661-750) халифалык кылган мусулман династиясы. Баш калаасы Дамаск (Шам) шаары болгон. Кийинчерээк амавийлердин бир бөлүгү Андалусияны (азыркы Испания менен Португалия) да башкарып, улуу архитектуралык курулмаларды курушуп, европалыктардын исламдын улуу баалуулуктары жана ага негизделген илим-билимдер менен таанышуусуна себеп болушкан.

Ансарлар - «Жардам берүүчүлөр» дегенди түшүндүрөт. Мадиналык мусулмандар Пайгамбарыбыз (с.а.в.) менен кошо көчүп келген меккелик мусулмандарга ар тараптан жардам берип, аларды колдоого алышкандыктары үчүн ушундайча аталып калышкан.

Асфия – олуядан кийинки өзгөчө такыба адамдардын аталышы. «Эң таза адамдар» деген мааниде колдонулат.

Бадр – Мадинанын түштүк-батышында, болжол менен 145 км алыстыктагы жердин аталышы исламга чейинки доордо бул жерде базар болгон. Хижранын экинчи жылы (624-жылы) ушул жерде мусулмандар курайш бутпарасттарын жеңишкен.

Барзах – дүйнө менен акыреттин ортосундагы өткөөл жашоо. Өлгөн-дөн тирилгенге чейинки кабыр жашоосу.

Басра – Ирактагы шаардын аты. 636-жылы Умар бин Хаттабдын (р.а.) доорунда курулуп, Аббасийлердин доорунда илим-билимдин жана маданияттын борборуна айланган атактуу шаар.

Бедуин же бадавий – чөлдө жашаган көчмөн араб.

Бидат – динде орду жок, кийин пайда болгон нерселер.

Бусайрий – өз аты Мухаммед (1213-1296). Египеттик атактуу акын, каллиграф жана хадис аалымы. Пайгамбарыбызга (с.а.в.) арналган «Касыйда Бурда» аттуу дастаны мусулмандар арасында өтө жогору бааланган.

Гайб, кайып – метафизикалык аалам жана келечек сыяктуу, адамдарга белгисиз, Алла Таалага гана маалым болгон нерселер.

Дажжал–исламга каршы чыккан, адамдарды Туура жолдон азгырган макулуктар. Дажжалдардын эң чоңунун кыямат келээрден мурда чыга тургандыгы хадистерде айтылган.

Даиф хадис – хадис аалымдарынын кээ бир критерийлери боюнча

Пайгамбарыбызга таандык экендиги жөнүндөгү маалыматтардын ишенимдүүлүгү азыраак болгон хадистер.

Жавамиул-Калим – демейки адамдардын айтууга чамасы жетпеген учкул, канаттуу сөздөр.

Жахилия – «сабатсыздык», «караңгылык», «түркөйлүк» дегенди түшүндүрөт ислам дини келгенге чейинки караңгылык доордун аты.

Зина – эркек менен аялдын ортосундагы никесиз арам байланыш.

Ижтихад – улуу аалымдардын атайын эрежелердин негизинен ислам өкүмдөрү тууралуу изилдөө жана тыянак чыгаруу жараяны.

Илахий – Кудайга таандык же Кудайдан келген, ыйык нерселер.

Исраилият – жөөттөрдүн китептеринен алынган икаялар.

Истигфар – Алла Тааладан кечирим тилөө.

Истинжа жана истибра - даарат алаарда жан жерлерди жакшылап, көңүл буруп тазалоо.

Итикаф – ибадат кылуу ниети менен мечиттин ичинде бир нече күн туруу.

Ихсан – жакшылык кылуу. Эң жакшы жана кемчиликсиз аткаруу. Алла Тааланы көрүп тургандай кулчулук кылуу. (Бул ыймандын жогорку даражасы болуп саналат.)

Каамат – парз намаздарды баштаар алдында айтылуучу атайын сөздөр.

Кадисия–Ирактагы өрөөндүн аты. 635-жылы, бул жерде Саад бин Аби Ваккастын башчылыгындагы мусулмандар ирандыктардын Сасанийлер империясынын армиясын жеңип чыгышкан.

Каусар көлү – Пайгамбарыбыздын (с.а.в.) аркы дүйнөдөгү касиеттүү көлү.

Келама илими – ислам философиясына байланыштуу илим.

Кисра –590-628- жылдарда жашап, Ирандагы Сасанийлер мамлектин башкарган император.

Кудсий хадис – мааниси Алладан, сөздөрү Пайгамбарыбыздан болгон хадистер.

Кутуб – олуялардын эң улуулары.

Мазхаб имамдары – ислам укугунда диний мектептерди негиздеген улуу аалымдар.

Мазхаб – ислам укугундагы диний мектептер.

Махшар – кыямат күнүндө адамдар сурак бере турган майдан.

Минбар – мечитте имам хутба окуй турган бийигирээк секиче.

Мисвак – тиштерди тазалоодо колдонулуучу табигый, жумшак, жагымдуу жыты бар бадалдан жасалган тиш щёткасынын аты.

Муаззин – азан чакыруучу, азанчы, сопу.

Муваххид – Алла Тааланы толук таанып, татыктуу кулчулук кылган адам.

Мужиза – Алла Таала тарабынан пайгамбарларды колдоо үчүн берилген, Пайгамбарлардын пайгамбардыгын далилдөөчү, башка адамдардын колунан келбей турган, демейдегиден башкача керемет окуя.

Мужтахид – ижтихад жасай ала турган, б.а. атайын эрежелердин негизинен ислам өкүмдөрү тууралуу изилдөө жана тыянак чыгара ала турган улуу аалымдар.

Мукаррабин – олуядан кийинки өзгөчө такыба адамдар. «Жаратканга жакын адамдар» дегенди түшүндүрөт.

Мунафык – эки жүздүү, арамза. Сыртынан мусулман болумуш болгон менен Кудайга ыйман келтирбеген эки жүздүү адам.

Мусайлама - «Каззаб» (Калпычы) деген ат менен белгилүү болгон, өзүн-өзү пайгамбар деп атаган калпычы. 633-жылы өлтүрүлгөн.

Мутаватир хадис – хадис илиминин критерийлери боюнча нукура, Пайгамбарыбызга таандык экендиги жөнүндөгү маалыматтар ишенимдүү булакка таянган хадис.

Мухажирлер - «Көчүүчүлөр» деген мааниде. Меккеден Мадинага диндерин, намысын сактап калуу үчүн көчкөн мусулмандар.

Нахриван – Ирактагы жер аты. 658-жылы бул жерде Азирети Али (р.а) баштаган мусулмандар менен харижийлердин ортосунда согуш болгон.

Олуя – Алла Тааланын такыба жана сүйүктүү кулу.

Риваят – баяндоо, бирөөдөн уккан хадисти башкаларга так өзүндөй айтып жеткирүү.

Рукуу – намаздагы белди эңкейтип, тизеге таянып, Аллага мактоо айтуу кыймылы.

Сажда – намазда маңдайды жерге тийгизип, Алланы даңазалоо кыймылы.

Сыддыктар – Олуядан кийинки өзгөчө такыба адамдар. «Чынчылдар» деген маанини берет.

Таабииндер – сахабалардан кийинки, Пайгамбарыбыздын нурдуу жүзүн көрбөсө да анын сахабаларын көргөн мусулмандардын экинчи мууну.

Табаа-таабииндер – таабииндерден кийинки мусулмандардын үчүнчү мууну.

Таблиг – ислам акыйкаттарын башкаларга толук жеткирүү, айтып-түшүндүрүү.

Танвин - «Н» тыбышын чыгарып окуу. Мунун араб тилинде фонетикалык жана стилистикалык жактардан туюнтмалары бар.

Тасаввуф – исламда руханий аруулукка үйрөткөн илимдин жолу, суфизм.

Тафсирчилер (муфассирлер) – Куран Каримге атайын илимдердин жардамы жана белгилүү критерийлердин негизинен түшүндүрмө жазган мусулман аалымдары.

Тафсир – Куран Каримге так түшүндүрмө берүү илими.

Умми – окуу-жазуу билбеген, сабаттуулугу жок адам.

Фатрат – эки пайгамбардын доорлорунун ортосундагы пайгамбарсыз өткөн учур.

Хабаш – мурдагы Эфиопия жана анын айланасындагы аймактар.

Хадис – Пайгамбарыбызга (с.а.в) таандык мубарак сөздөр жана ага байланыштуу баяндар.

Хажжаж – 714-жылы дүйнөдөн өткөн. Амавийлерден Абдулмалик бин Марвандын доорунда Мекке, Мадина, Таиф жана Иракка башкаруучу болуп дайындалган. Кара жаак чечендиги жана таш боорлугу менен таанылган.

Халифа - «орун басар» дегенди билдирет. Негизинен, Пайгамбарыбыз (с.а.в.) чын дүйнөгө көчкөндөн кийин, анын ордунда мусулмандарга башкөз болгондорду билдирген. Кийинчерээк ислам мамлекетин башкарган өкүмдарлар да ушул ат менен аталышкан.

Ханафийлер – Имам Азам Абу Ханифа негиздеген укуктук мектепти ээрчиген, ибадаттарында жана укуктук маселелеринде анын окуусун карманышкан мусулмандар.

Ханса – 645- жылы дүйнө салган атактуу аял акын.

Харижийлер – Халифа Азирети Алиге (р.а.) баш ийбей, каршы чыгып, бүлгүн салгандар.

Хасан Басрий – хижранын 110-жылы (728-жылы) дүйнөдөн кайткан таабииндерден болгон атактуу аалым жана өзгөчө такыбалыгы менен белгилүү улуу олуя. Ал Мадинада төрөлүп, өмүрүн Басрада өткөргөн.

Хассан бин Сабит – 674-жылы дүйнөдөн өткөн мадиналык улуу акын. Пайгамбарыбыздын сахабаларынан.

Хижрат - «көчүү» дегенди түшүндүрөт. Негизинен 622-жылы Пайгамбарыбыз баштаган мусулмандардын Меккеден Мадинага дин жолунда көчүүсүн билдирет.

Ярмук – азыркы Иордания менен Сириянын чегиндеги жердин аты. Бул жерде хижранын 15-жылы (636-жылы) Халид бин Валиддин кол башчылыгы астындагы мусулмандар Византия империясынын армиясын жеңип чыгышкан.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ

ААЛАМДАРГА МЭЭРИМ КАТАРЫ ЖӨНӨТҮЛГӨН ПАЙГАМБАР

А. КҮТТҮРГӨН ЖАРЫК ТАҢ.....	17
Б. КАРАҢГЫЛЫК ДООРУ.....	20
В. МУРУНТАН ЭЛЕ ПАЙГАМБАРДАЙ ЖАШАП КЕЛГЕН.....	27
Г. АЛЫСКА САПАР.....	31
Д. КҮТТҮРГӨН ЖАНА СҮЙҮНЧҮЛӨНГӨН ПАЙГАМБАР.....	44
Е. ӨЗГӨЧӨ КАСИЕТТҮҮ ИНСАН.....	53

БИРИНЧИ БӨЛҮМ

ПАЙГАМБАРЛАР ЖАНА ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

А. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН ЖИБЕРИЛИШ МАКСАТЫ.....	61
1. КУЛЧУЛУК КАСИЕТИ.....	62
2. ЖАРАТКАНДЫН БУЙРУКТАРЫН ЖЕТКИЗҮҮ.....	64
3. АСЫЛ ӨРНӨК.....	70
4. ДҮЙНӨ-АКЫРЕТ ТЕҢДИГИН КУРУУ.....	74
5. ШЫЛТООГО ЖОЛ БЕРБӨӨ.....	76
Б. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ.....	78
1. РАББАНИЙЛИК.....	78
2. ХАСБИЙЛИК.....	78
3. ЫКЛАСТУУЛУК.....	82
4. ЖАКШЫ ҮГҮТ.....	84
5. ТАУХИДГЕ ЧАКЫРУУ.....	88
В. ПАЙГАМБАРЛАРДЫН СЫПАТТАРЫ.....	89
1. ЧЫНЧЫЛДЫК.....	89
Д. ДАЛИЛДҮҮ СӨЗ – УГУЗАТ.....	102
КАЙЫП ТУУРАЛУУ УЧКАЙ СӨЗ.....	105
КАЙЫПТАН БЕРИЛГЕН КАБАРЛАР.....	108

в. ТҮРДҮҮ БИЛИМ ТАРМАКТАРЫНДА.....	141
ИШЕНИМДҮҮЛҮК.....	156
ИШЕНИМ ПАЙГАМБАРЫ.....	158
ТАБЛИГ.....	177
а. ТАБЛИГДЕГИ ҮЧ НЕГИЗ.....	179
б. ТАБЛИГ ЭРЕЖЕСИ.....	181
в. АЖОЛОРГО КАТ ЖАЗУУ.....	200
г. ХУДАЙБИЯДАГЫ ТАБЛИГ СЫРЫ.....	205
д. ЖЕКЕ ИНСАНДАРГА ТАБЛИГ.....	205
е. ЖАРАТКАНДЫН СЫЙЛАРЫ.....	207
ё. ТАБЛИГДИН ЗАРЫЛ ТҮЙҮНДӨРҮ.....	210
ФАТАНАТ.....	222
а. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ФАТАНАТЫ.....	224
б. АЙРЫМ МИСАЛДАР.....	226
в. ПАЙГАМБАРЫБЫЗ ЖАНА СӨЗ.....	237
ХАДИСТЕРДЕН ГҮЛДЕСТЕ.....	247
ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ДУБА МЕЙКИНДИГИ.....	336
г. МЭЭРИМ ПАЙГАМБАРЫ.....	341
АЛПЕЙИМДИК.....	360
ЖООМАРТТЫК ЖАНА КИЧИ ПЕЙИЛДИК.....	379
ИСМАТ.....	400

ЭКИНЧИ БӨЛҮМ

ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ТАРБИЯЧЫЛЫГЫ ЖАНА ҮЙ-БҮЛӨ БАШЧЫЛЫГЫ

А. ТАРБИЯЧЫЛЫГЫ ЖАНА ҮЙ-БҮЛӨ БАШЧЫЛЫГЫ.....	545
Б. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АТАЛЫК КАМКОРДУТУ ЖАНА МЭЭРИМИ.....	561
В. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ИНСАНДАРДЫ ТАРБИЯЛООСУ.....	574
Г. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АДАМЗАТ ЖАНА КООМДУН ТАБИЯТЫНА КАРШЫ КЕЛБЕГЕН, ЖАЛПЫНЫ ӨЗ ИЧИНЕ КАМТЫГАН ТАРБИЯ СИСТЕМАСЫ.....	585
Д. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН АДАМДАРДЫ ТАРБИЯЛООСУ ТУУРАЛУУ КЭЭ БИР МИСАЛДАР.....	591
Е. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ТААЛИМ-ТАРБИЯ СИСТЕМАСЫ.....	597

ҮЧҮНЧҮ БӨЛҮМ
ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН КӨЙГӨЙЛҮҮ
МАСЕЛЕЛЕРДИ ЧЕЧҮҮДӨГҮ
ТЕНДЕШСИЗДИГИ

А. ЖОЛ БАШЧЫНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ.....	609
Б. КИШИЛЕРДИ ШЫК-ЖӨНДӨМҮНӨ ЖАРАША ПАЙДАЛАНУУ.....	619
В. УЛУУ ЗИРЕКТИКТИН ЭЭСИ.....	627
Г. УЧУРУБУЗДА ПАЙДА БОЛУШУ ЫКТЫМАЛ БОЛГОН РАСИЗМ ЖАНА УЛУТЧУЛДУК МАСЕЛЕСИ.....	647
Д. ХУДАЙБИЯ.....	649
Е. ХУДАЙБИЯНЫН ПАЙДАЛАРЫ.....	657

ТӨРТҮНЧҮ БӨЛҮМ
АЛЛА ЭЛЧИСИ НЕГИЗДЕГЕН ЧӨЙРӨ

а. АЛЛА ЭЛЧИСИ НЕГИЗДЕГЕН ЧӨЙРӨ.....	665
б. ПАЙГАМБАРЫБЫЗДЫН ЖАНЫНДА ТАРБИЯЛАНГАН ДААНЫШМАН АЗАМАТТАР.....	666
В. ЖОЛ БАШЧЫНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ.....	676

КИТЕПТЕ КЕЗДЕШКЕН АЙРЫМ СӨЗДӨРГӨ ТҮШҮНДҮРМӨ.....	705
---	------------

